

1875
1876
1877
1878
1879
1880
1881
1882
1883
1884
1885
1886
1887
1888
1889
1890
1891
1892
1893
1894
1895
1896
1897
1898
1899
1900

No A
3-398

498

No. 1
24-139

Biblioteca Untrambada
GRANADA

A
3
398
19

TRIENNIVM

PHILOSOPHICVM

QVOD

R. 2730

P. ANDREWS SEMERY REMVS
E Societate I E S V

In Collegio Romano

Philosophiae Professor

del Col. de la Com. de las Gran.

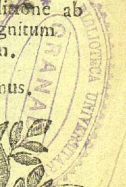
Secunda hae editione ab
Auctore recognitum
& auctum.

Anno Primus.

VENETI M. DC. LXXXII

Typis Io: Baptistae Tardoni
D. Rocchi Sub Signo Nabulino
Superiorum Permissis

0
1
2
3
4
5
6
7
8
9
10
11
12
13
14

TRIENNIVM

PHILOSOPHICVM

QVOD

P. ANDREAS SEMERY REMVS
E Societate I E S V

In Collegio Romano

Philosophia iterum Professor

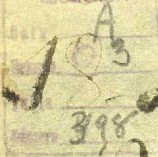
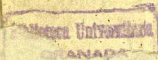
dictabat
Del Col. della Comp. de San Gran
Secunda hac editione ab
Authore recognitum
& auctum.

Annus Primus.

VENETIIS, M. DC. LXXXV

Typis Io: Baptiste Tranchesi
D. Rocchi, Sub Signo Tabularum
Superiorum Permissum

B. 2730

Lectōri beneuolo

B I B L I O P O L A

Triennemem Philosophiæ cursum iam ante aliquot annos tibi exhibitum, amice Lector, meis hisce typis iterari oportuit, ut eorum votis fieret satis, qui ad difficiliora humanæ sapientiæ mysteria duci se volunt via haud difficili, labore non improbo. Habes autem hunc suos ita distributum in annos, ut nulla ex tribus scientijs quæ toti cursui nomen imponunt sine aliarum consortio prodeat, sed metaphysica physicis, utrisq; logicam ex more iam in hac Romana Academia recepto promiscua videantur, commodo,

ni fallor , tuo : cui quæ singulis
annis agitari solent in scholis, sin-
gulos diuisa dantur in Tomos .
Fecisse vero me rem tibi gratam
vt velim , sic tu tuo studio ac hu-
manitate fac intelligam . Vale .

I N D E X

DISPVT. ET CAPIT.

Pro Summulis.

DISPVTATIO PRIMA.

De ijs quæ spectant ad simplicem
apprehensionem.

- Cap. 1. **Q**uid & quotuplex sit ter-
nus. pag 3.
- Cap. 2. De suppositione termi-
norum. 16
- Cap. 3. Alia terminorum proprietates,
21.
- Cap. 4. De ascensu & descensu termino-
rum. 23.
- Cap. 5. De Definitione. 25.
- Cap. vlt. De Deuisione. 27.

DISPVT. II.

De ijs quæ spectant ad secundam
operationem Intellectus.

- Cap. 1. **D**E Nomine, Verbo &c. 29.
- Cap. 3. De enunciatione. 36
- a 3 CAP.

Cap. 4.	<i>De materia & forma propositionis.</i>	45.
Cap. 5.	<i>De quantitate propositione.</i>	47.
Cap. 6.	<i>De qualitate propositionum.</i>	49.
Cap. 7.	<i>De oppositione propositionū.</i>	52.
Cap. 8.	<i>De equipollentia propositionum.</i>	56.
Cap. 9.	<i>De conuersione.</i>	58.
Cap. 10.	<i>De oppositione propositionum cō- positarum.</i>	60.
Cap. 11.	<i>De equipollentia, & conuersione prædictarū propositionum.</i>	92.

DISPVT. III.

De pertinentibus ad tertiam operationem Intellectus.

Cap. 1.	Q uid sit syllogismus.	65.
Cap. 2.	Q uid & quotuplex sit figura syllogismi.	69.
Cap. 3.	Quide, & quotuplex sit modus syllogismorum.	71.
Cap. 4.	Regula pro primâ figura.	73.
Cap. 5.	Regula pro secunda figura.	74.
Cap. 6.	Regula pro tertiâ figura.	75.
Cap. 7.	Regule communes pro omnibus fi-	

Cap. 8.	<i>An, et quomodo reduci possint syllogismi imperfecti ad perfectos.</i>	77.
Cap. 9.	<i>In alijs modis fit eadem reductio. pag.</i>	83.
Cap. 10.	<i>Quibus principijs inuitatur vis syllogistica.</i>	85.
Cap. 11.	<i>Aliæ species argumentationis.</i>	87.
Cap. vlt.	<i>De syllogismo sophistico.</i>	89.

INDEX

DISPVTATIONVM

Et Quæstionum anni primi.

DISPVT. I.

Proœmialis.

Qu. 1.	D e necessitate Logicæ.	pag. 96
Qu. 2.	D e obiecto Logicæ.	116.
Qu. 3.	<i>An Logica sit virtus.</i>	118.
Qu. 4.	<i>An Logica sit speculatiua an præ- ctica.</i>	120.

DISPVT. III.

De Vniuersalibus in communi.

- Qu. 1. **D**E vnitae indetitate & distinctione. 232.
- Qu. 2. De distinctione inter gradus metaphysicos. 245.
- Qu. 3. An inter gradus genericos et differentiales eiusde individui detur distinctio virtualis intrinseca. 263.
- Qu. 4. De vnitae naturae vniuersalis. 281.
- Qu. 5. An prater intellectum aliqua potentia faciat vniuersale. 228.
- Qu. 6. Per quos actus potentiae intellectiuae fiat vniuersale. 339.

DISPVT. III.

De Vniuersalibus in particulari.

- Qu. 1. **D**E genere. 352.
- Qu. 2. De specie. 362.
- Qu. 3. Sitne possibilis species immultiplicabilis. 369.
- Qu. 4.

- Qu. 4. De differentia. 381.
- Qu. 5. De differentia specifica. 387.
- Qu. 6. De proprio & accidente. 431.
- Qu. 7. De individuo. 442.
- Qu. 8. An vniuersale dictum de individuo manet vniuersale. 458.

DISPVT. IV.

In Aristotelis Prædicamenta.

- Qu. 1. **D**E vniocis, equiuocis & analogis. 481.
- Qu. 2. De vniocatione entis respectu substantiae & accidentis. 492.
- Qu. 3. An differentiae entis præscindant ab ente. 515.
- Qu. 4. Vtrum ens respectu substantiae & accidentis, respectu Dei & creatura sit genus. 528.
- Qu. 5. De Possibili. 538.
- Qu. 6. De Impossibili. 544.
- Qu. 7. De Substantia. 587.
- Qu. 8. De Relatione. 599.

DISPVT. V.

In Libros Perihermenias, seu de Interpretatione.

- Qu. 1. **D**E significatione vocum. 655
 Qu. 2. **D**E veritate. 666.
 Qu. 3. De veritate circa futurum. 680.
 Qu. 4. De veritate propositiones de futuro conditionato in materia contingenti. 505.
 Qu. 5. De transitu propositionis vera in falsam. 722.
 Qu. vlt. De reliquis ad veritatem spectantibus. 726.

DISPVT. VI.

In Libros Priorum analyticorum.

- Qu. 1. **D**E Necessitate conclusionis post premissas. 741.
 Qu. 2. De prerequisiteis ad conclusionem. pag. 747.

DISPVT. VII.

In Libros Poster. analyt.

- Qu. 1. **D**E scientia. 756.
 Qu. 2. **D**E de præcognitis ad demonstrationem. 762.
 Qu. 3. De regressum demonstratiuo. 766.
 Qu. 4. An detur scientia de nouo. 769.
 Qu. 5. De similitudine scientiæ & opinionis. 780.
 Qu. 6. An etiam fides stet cum opinione & scientia. 798.

DISPVT. VLT.

Quæstio vnica de diuisione & specificatiuo scientiarum,

- Q**uomodo diuidantur & ab inuicem secernantur scientiæ. 807.

Ioannes Paulus Oliua Præpositus
generalis Societate Iesu .

Cum Triennium philosophicum P. An-
dræ Semery Remi nostræ Societa-
tis Sacerdotis aliquot Societatis nostræ
Theologi recognouerint, & in lucem edi
posse probauerint; facultatem facimus
ut typis mandetur, si ijs ad quos spe-
cat videbitur, cuius rei gratia has li-
teras manu nostra subscripseris ac Societa-
tis nostræ sigillo munitas damus.

Rome 1. Octobris 1681.

Ioannes Paulus Oliua.

INDEX

R E R V M:

A

- Abstractio. Quid sit & quotuplex pag. 352.
& Abstractio formalis non mutata 497. &
521. Vide Ens.
- Accidens. Quid sit 433, Eius prædicatio
multiplex 437
- Actio & Factio, siue Effectio in quo diffe-
rant. 192. & seq. V. Ars actiua & factiua,
Actus intellectus. V. Operatio intellectus.
- Æqualitas perfectionis stat cum præferentia
specifica. 401.
- Æquipollentia, seu Æquivalentia quid sit &
quotuplex. 56 & seq.
- Æquiuocum quid sit & quotuplex 484. quo-
modo nomen æquiuocum sit vnum 487.
- Analytica quid sit. 168. an sit virtus sibi
Est scientia 196.
- Analogum quid sit, & quotuplex: 487. Ana-
loga inæqualitatis 492.
- Apprehensio simplex quid sit. 1. Facit vni-
uersale 343, an sit dirigibilis. 156. an ca-
pax veritatis. 560. & 736. Pertinet ad
obiectum Logicæ. 159.
- Argumentatio. V. Syllogismus.
- Ars quid sit. 192. actiua & factiua 149. 190.
& seq. & 808. & seq. Artis & Prudentiæ
fines in quo differant. 148.
- Assensus & descensus terminorum. 23.

Blit-

B

Blittiri an sit vex significatiua 5. Quomodo differat ab hac voce *Nobil*. 6.

C

- Certitudo actus in quo consistat 780. & seqq
 Characteristica an detur 446.
 Cognitio practica in quo consistat. 206 & seqq. an sit practica per hoc quod spectet ad habitum practicum 214. an possit esse de impossibili. 225. In quo consistat ratio directiui. 216.
 Cognitio reflexa quid sit & quotuplex 237. & seq. an faciat vniuersale. 238.
 Cognitio speculatiua in quo consistat. 211. an sit nobilior quam practica. 230. & seq.
 Conclusio an prerequisite iudicium de bonitate illationis. 748. an & quomodo pendeat a premissis. 750. & seq. an reflectat supra premissas 752. & seq.
 Contradictoria oppositio quid sit. 54. & seq.
 Conuersio propositionum quid sit 58. & seqq.

D

- Definitio quid sit. 25. Eius leges 27.
 Demonstratio quid sit & quotuplex. 760. Facit intellectum scientem in genere causa formalis. 759. quam sit potissima. 761.
 Requisita ad demonstrationem 761. regressus demonstratiuus. 766

Denom

Denominatio datur non existente forma denominante 549. & 708. V. Futurum & Relatio.

Deus in quo sensu simplicissimus. 4172. & 582.
 Quomodo conueniat cum creatura in ratione entis. 527. an sit sub genere. 536. an sit possibilitas possibilium & impossibilitas impossibilium. V. possibile & impossibile. Habet precesentiam fauororum 699. & seqq.

Dictamen virtutis & actus elicitu. per virtutem in quo differant. 176.

Differentia quid sit & quomplex. 381. & seqq.
 Differentia specifica in quo consistat 387. & seqq. Inaqualitas perfectionis facit differentiam specificam. 401. non e conuerso. ibid. an consistere possit in negatione 407. & seq. an habeatur per predicatur simplex vel complexum ex pluribus diuisiue generieis. 426.

Differentia ens prescindunt ab ente. 516. V. Ens.

Disciplina in quo sensu eadem sit contratio. rum 878.

Distinctio quid sit 241. quotuplex. ibid. rationis 242. formnlis ex natura rei Virtualis intrinseca 263. & seqq. quam detur inter gradus mataphysicos 267. & seqq.

Diuisio quid sit 27. Eius leges 28.

E

Ens multipliciter dicitur 492. Transcendentaliter & supertranscendentaliter 494. & seqq.

feqq. Præscindit formaliter à differentiis
500. & differentia ab ipso 515. Est uniuo-
cum: 527. & genus 536.

Ens rationis logicum per quid formaliter
constituatur 137. Non est obiectum Logi-
cæ 141. Ens diminutum 140. & 540

Ens rationis metaphysicum non est obie-
ctum Logicæ 141. an & quomodo fiat
560. & 584. V. Impossibile.

Exponibilis propositio quid sit & quotuplex
40. & feqq.

F

Facilitas obiecti requiritur ad cognitio-
nem practicam 210 sed non sufficit 209.

Fides 797. Est compossibilis cum actu sci-
entiæ & cum actu opinionis. 799. quomo-
do obscura 802.

Figura Syllogismi quotuplex 69.

Forma propositionis 46. Forma syllogismi
69. Forma metaphysica in quo differat à
materia metaphysica. 259.

Futurum contingens, V. Veritas.

G

Genus quid sit 352. Quomodo sit pars & to-
tum 357. quotuplex sit 361. Genus gene-
ris 430. an detur genus respectu substan-
tiæ & accidentis, Dei & creaturæ. 536.

Gradus metaphysici quid sint 351. quomo-
do distinguantur inter se 248. & 262. &
260.

Ha-

H

Habitus practici 209. Speculativi. ibid.

I

Ideæ Platonis non dantur 296. Non sunt
principia essendi istorum sensibilium 299
neque cognoscendi 303.

Identitas 309.

Impossibile est intrinsece impossibile 555.
& feqq. concipi potest ab omni Intellectu
560. & 580. æque per iudicium verum ac
falsum 584.

Incognoscibile an cognoscatur 573. & feqq.

Indifferentia logica & physica 105.

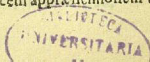
Individuatio per quid habetur. 370. & 374.
Sensibilis quid sit 443. Individuum. 442.
Potest abstrahi ratio communis Indivi-
dui 444. non datur characteristicæ 446.

Intellectus non est obiectum logicæ 464. A-
gens & possibilis in quo differant 339. In
quo sèsu sit omnia. 744. Eius Virtutes 189

L

Libertas stat cum veritate de futuro contin-
genti. 586. & feqq. & cum præscientis
ibid.

Logica quomodo necessaria. 98. Quid ha-
beat pro obiecto 118. & 123. & 137. &
142. & feqq. quam rectitudinem inten-
dat in operatione. 156. quomodo dirigat
simplicem apprehensionem. 158. quo-
modo

modo sit Instrumentum scientiarum. 130
docens & utens 168. & seq. Topica, So-
phistica, & Analytica 179. Virtus secun-
dum omnes sui partes, ibid. & scientia
196. simpliciter practica 216. & non spe-
culatiua 224.

M

Metaphysica per quid discriminetur ab alijs
scientijs 810. & seq. quodnam eius obie-
ctum 823. & seq.
Modalis propositio quid & quotuplex. 38. &
seq.
Modi syllogismorum. 71. & seqq.
Motuum scientiæ an influat in opinionem
aut è conuerso. 805.

N

Necessarium secundum existentiam & ne-
cessarium secundum connexionem præ-
dicatorum in quo differant. 203.
Necessitas quotuplex. 97. Contrarietatis seu
quoad specificationem & contradictio-
nis, seu quoad exercitium. 742. Vtraque
datur, præmissis rite dispositis & intel-
lectis, ad conclusionem ibid. & 745.
Nihil an idem significet Omnia 575.
Nomen quid sit 29.

O

Obiectum quid sit & quotuplex 111. & seq.
In

In quo differat materiale à formali 116.
Obiectum scientiæ quomodo necessarium
& vniuersale 204. & seqq.

Operatio Intellectus triplex 1. Recta est
obiectum Logicæ 142. In quo consistat
rectitudo 157.

Opinio non necessario formidat 784. & 787
per quid formidet quando formidat. 793.
Est compossibiliscum scientia 782. & fide
798. seq.

Oppositio quid sit & quotuplex 52. & seqq.
Propositionum compositarum 60. &
seq.

Oratio quid sit. 34.

Ordo ad materiam non indiuiduat sensibi-
lia 371. 373.

Ordo & pulchritudo vniuersi per quid ha-
beat 651.

P

Physica quid habeat pro obiecto 815. pro
quid differat ab alijs scientijs. 811. Plato
impugnatur. 297. Possibile per quid di-
catur possibile. 541. Intrinsece differt ab
impossibili 557.

Potentia necessaria an dirigibilis. 103.

Præciso formalis non mutua 497. V. Ab-
stractio.

Prædicabile quid & quotuplex. 419.

Prædicamentum substantiæ quomodo or-
dinetur. 590.

Prædicatum nobilissimū an constituat diffe-
rentiam specificam. 388.

Premissa an & qua necessitate necessitent ad conclusionem 741. & seq.

Præscientia diuina non tollit libertatem. 692 & seqq.

Præsuppositio logica & physica. 143.

Præxis quid sit. 207. & seq. conuenit etiam actibus Intellectus 208. V. cognitio practica.

Propositio quid sit 36. Eius materia 46. forma ibid. quantitas 47. qualitas 48. propositio modalis 38. exponibilis 40. Reduplicatiuæ leges. 42. Propositionum oppositio quid & quotuplex. 52. & seq. oppositio contradictoris 54. aequipollentia quid & quotuplex 56. Conuersio quid & quomodo 58. compositarum oppositio. 60. æquiualentia & conuersio 61. Propositio de secundo & de tertio adiacente. 493. & 539. necessaria qui differat à contingenti 669. an vna, vitæa verior 734. an mutari possit de vera in falsam. 723. in simul esse vera possit & falsa 729. an qualibet ad sui veritatem exigat verificatiuum existent. 546. & 709. de futuro contingenti. V. Veritas. per quid sit vera V. Veritas, per quid certa. V. certitudo.

Proprium quid & quotuplex. 430.

Proprietates terminorum 21. proprietates substantiæ. 599.

Prudentia quid 191. Finis prudentiæ & Artis qui differant. 148.

Pulchritudo vniuersi in quo consistat. 650.

Qua.

Q

Qualitas propositionis quid & quotuplex 49

Quantitas quid & quotuplex 47.

R

Ratio superior & inferior quid sit 49. Ratio formalis an eadem esse possit in vtro, que contradictorio 529.

Restitutio operationis in quo consistat 157. est obiectum formale logicæ 142.

Reduplicatio quid. 41. eius leges ibid. & seqq.

Reflexio quid & quotuplex 346. an faciat vniuersale. ibid. an conclusio reflectat supra præmissa 418. & seq.

Refractio à perpendiculari, & ad perpendicularum quid. 780.

Regressus demonstratiuus quid & an detur 731. & seq.

Relatio quid sit 766. quotuplex 599. & seq.

Transcendentalis & prædicamentalis. 601. & seq. Transcendentalis ad terminum impleantem. 606. prædicamentalis est realis. 607. In quo consistat. 609.

613. 620. & 633. an detur ad terminum non existentem. 644. an multiplicetur ad multiplicationem terminorum. 651. an terminetur ad absolutum. 652.

Res omnes non sunt obiectum Logicæ. 123. in quo sensu sint falsa. 162.

Reuelatio non tollit libertatem 694.

Sap.

- Sapientia quid. 189. Scientia quid. 190. quod
 duplex 195. Speculatiua & practica qui
 differant. 209. vita nobilior 230. an de-
 tur de nouo. 769. an in Deo. 786. an ha-
 beatur per sensus 779. an compossibilis
 cum actu opinionis 781. an cum actu si-
 dei 798. actiua & factiua. 807. Scientia-
 rum diuisio 808. & seq. Specificatiuam.
 812. & seq. Demonstratio -
- Scriptura in quo sensu substituatur uocibus.
 665. an immediatius res quam uoces si-
 gnificet 666.
- Sensus alij externi alij interni 328. non fa-
 ciunt uniuersale. ibid. qui conferant ad
 sciendum. 778.
- Sigillatio materiæ an indiuiduet. 370. &
 373.
- Signum quid & quotuplex 655. & seq.
- Similitudo omnimoda 456. non excludit
 distinctionem 454. an sit existentis cum
 non existente V. Relatio.
- Simplex apprehensio. 1. an sit dirigibilis.
 258. an capax ueritatis 159. & 736. an
 pertineat ad obiectum Logice 158. an
 faciat uniuersale. 344.
- Simplicitas Dei quæ? 517. & 582.
- Sophistica quid. 177. an sit uirtus ibid. an
 scientium.
- Species quid sit. 347. quotuplex. 363. pure
 ubi uisibilis. 350. immultiplicabilis 364.
 species impressa & expressa in quo dif-
 ferant 341.

Substantia quid sit. 587. substantiæ predi-
 camentum. 587. quid sit prima substantia
 quid secunda 590. substantiæ proprietates.
 591.

Suppositio terminorum V. Terminus.

Syllogismus quid sit. 65. Eius figura quotu-
 plex? 69. eius forma 69. Modus quid &
 quotuplex. 71. Regula pro omnibus fi-
 gura. 72. pro secunda. 74. pro tertia 75.
 pro omnibus figuris 77. Syllogismi re-
 ductio multiplex. 79. & seq. quibus prin-
 cipijs inniratur uis Syllogistica. 85. Syl-
 logismi species varietate 87. Syllogismus so-
 phisticus quid. 89. & quotuplex 90. &
 seqq.

T

Terminus quid sit. 3. eius diuisio multi-
 plex. ibid. Terminorum oppositio. 15.
 Suppositio 16. simplex & per se 17.
 Suppositionum alia genera ibid. & seqq.
 Terminorum alia proprietates 21. As-
 census & descensus 23.

Topia V. Logica. Transcendentalis relatio
 V. Relatio.

V

Verbum quid sit 33.

Veritas 666. Est partim intrinseca parti m-
 extrinseca cognitioni. 669. an suscipiat
 magis & minus 733. an coniungi possit
 cum falsitate 696. an detur circa futurum
 681.

681. conditionatum. 705. per quid hæc
veritas habeatur. 709. an sit in simplici
apprehensione 160. & 738.

Virtus quid sit 174. In quo differant actus &
dictamen virtutis 176. Virtus Intellectus
quotuplex. 189.

Virtus quid. 227. an requirat indiuisiōnem
ab omni alio 233.

Vniuersale in quo differat à ratione com-
muni. 286. Fonseca. 287. Platonis. 293.
Nominalium. 291. an habeatur per vni-
tatem Scotticam. 281. & seq. an per
vnitatem intrinsecam. 286. an per vnitate
fictam. 208. an per vnitatem cognoscibi-
litate. 312. an per actum Intellectus 319.
per quos actus 342. an per sensus vel in-
ternos vel externos. 328. an per actus vo-
luntatis. 334. Logicum & metaphysicum
in quo differant 336. & seq. dictum de
Indiuiduo an maneat vniuersale 459. vt
dicatur de inferioribus an prerequisite
comparari cum ipsis. 349. an constitua-
tur predicabile per comparationē extre-
morum. 350. multiplex eiusdem abstra-
ctio. 352.

Vniuocum quid sit & quotuplex 182.

Voces humanæ sint signa ad placitum. 657.
quomodo poterunt institui. 659. an res
immediatus significant quam conceptus
662. sint ne principalius propter res quā
propter conceptus. 664.

Voluntas non facit vniuersale. 334. quale
dominum habeat supra Intellectum.

ORGANVM ARISTOTELIS

S I V E

IN PHILOSOPHIAM
PERIPATETICAM.

BREVIS INTRODUCTIO.

LOGICÆ, quam explicaturi su-
mus hoc anno, breue, quod-
dam Logicæ compendium præ-
mittimus: SVMMVLAS vō-
cant, quæ sunt veluti tyroci-
nium, & prima vniuersæ philosophiæ rudi-
menta. Quia vero totus Logicæ labor in id
vnum incumbit vt opera intellectus humani
se ipso incerti, ac inter verum & falsum flu-
ctuantis, per certas leges ad rectum dirigat:
ideo in primis, & ante omnia scire necesse
est, quot sint operationes Intellectus quarum
hic directioni studemus.

Sunt autem operationes Intellectus omni-
no tres. Prima omnium dicitur *simplex*, seu
prima apprehensio. Per hanc, obiectum, seu
rem quæcumque ita intellectu concipimus
vt de ipsa nihil omnino, aut affirmemus, aut
negemus: vt cum dicis: *Deus; Homo; An-
gelus*, &c. Dicitur, & apud Philosophum
Simplicium apprehensio, nō quod rex dum-
taxat simplices per eam attingamus, sed quia
rem quamlibet, quam per ipsam attingimus,
purè, & simpliciter attingimus, represen-
tando videlicet ipsam præcisè mentibus no-
stris, de ipsa vero nihil penitus iudicando.

Secunda dicitur Propositio, siue Enunciatio, siue Iudicium. Per hanc de re concepta aliquid vel affirmamus, vel negamus: Propterea dicitur comparatio, vt cum dico *Deus est bonus* Deum comparo cum bono, & sic de cæteris, & iudico, quod sit bonus. Iudicium affirmans dicitur coniuñctiuum, seu compositiuum, vt in exemplo adducto, in quo per copulam *est* coniungo bonum cum Deo: Iudicium negans dicitur diuisiuum, vt cum dicitur *homo non est quadrupes*, in quo quæ adrupedem separas ab homine. In secunda operatione tria sunt consideranda. Id de quo aliquid affirmas aut negas, & dicitur subiectum. Id quod de altero affirmas vel negas, & dicitur prædicatum; & ipsa particula *est* quæ dicitur copula, & nexus, per quem prædicatum subiecto appingitur. Si particula *est* particulam non præfixeris, iudicium feceris ex affirmatiuo negatiuum, ex coniuñctiuo diuisiuum, vt satis patet in allatis exemplis.

Tertia Intellectus operatio est Discursus. Per hanc intellectus ab aliquibus sibi notis ad alia cognoscenda progreditur; vt cū ex eo quod videat discipulos esse modestos, arguo eosdem esse studiosos, hoc pacto: *omnes modesti adolescentes sunt studiosi; sed isti mei discipuli sunt modesti adolescentes; ergo sunt studiosi*. In hac operatione quam pro exemplo adduximus prima propositio dicitur Maior, secunda Minor, tertia vero Consequentia. Ratione appellationum huiusmodi alibi afferemus. Iuxta triplicem hanc intellectus operationem, Logicam nostram cum

Philosopho trifariam diuidimus. De his, quæ pertinent ad primam egit Philosophus in libris prædicamentorum: de ijs quæ ad secundam, in libris Periermenias: de ijs quæ ad tertiam, in libris priorum, & posteriorum. Hunc eundem ordinem nos, philosopho duce, Deo aspirante, sequemur.

DISPVATIO PRIMA.

De ijs, quæ spectant ad simplicem apprehensionem.

CAPVT I.

Quid, & quotuplex sit Terminus,

ARTICVLVS I.

Definiuntur aliqui Termini.

Agimus hic de Terminis secundum eam rationem secundum quam pertinent ad propositiones. Definitur autem à Philosopho 1. prior cap. 1. Terminus propositio; id in quod resoluitur propositio tanquam in subiectum, & prædicatum, appositio, vel separato esse aut non esse. Cape hanc propositionem: *Homo est animal*: Aufer nexum, seu copulam *est*, remanebunt solum *homo*, & *animal*, quæ sunt duo extrema, quorum alterum in propositione erat subiectum alterum prædicatum: *homo* igitur, & *animal* sunt termini, in propositione prædicta. Idem die proportionaliter in hac propositione; *homo non est lapis*, in qua si destruxeris *homo non est* habebis duos hos terminos: *homo*; *lapis*.

Obijces Terminus est id, in quod resoluitur propositio; Sed propositio resoluitur in

syllabas; ergo syllabæ sunt termini propositionis.

Respondeo negando maiorem, in qua non integra, sed dimidiata termini definitio asseritur. Non enim omne id, in quod resolvitur propositio est terminus sed id, in quod resolvitur tanquã in subiectũ, & prædicatum, appositio, vel separata esse aut non esse. Resolutio propositionis in syllabas dicitur resolutio physica, videlicet in partes cõponentes, sicut domus resolvitur in cemetã, & lapides: resolutio autẽ in subiectũ, & prædicatum dicitur resolutio logica: de qua dũtaxat hic agimus.

Vt autem facilius intelligas, quæ dicenda sunt circa terminos; supponere hic debes, quod alibi ex professo tractabitur, voces articulas significare res non ex natura sua, sed ad placitum (sermo est de vocibus significatiuis) v.g. hæc vox *lapis* non habet ex se magis significare id, quod re vera lapis est, quã id quod est lactuca, vel cucubita; sed institutores linguæ, petes quos fuit hanc vel illam huic voci significationem indere, maluerunt vt hæc vox *lapis* significaret id quod lapis est quam id quod cucubita. Propterea voces dicuntur signa ad placitum; non quod iam vnicuique liceat qualibet voce ad quodlibet vti; sed quia hoc licuit institutoribus humani sermonis. Hæc ad libitum significatio facile explicatur per similitudinem lauri, aut hederæ appensæ pro foribus in signum vini vembilis, cum quidlibet aliud æquẽ potuerit indicare, si inter homines ita conuenisset. Idem dic de pileo croceo, quo vtuntur, Iudæi, qui

si hominibus placuisset, æquẽ potuit significare principes ciuitatis, ac significat nunc humani generis mancipia. His positis.

Diuiditur primo Terminus in significatiuũ & non significatiuum. Significatiuus est, qui ex hominũ voluntate, & placito aliquid representat à se distinctum v.g. hæc vox *panis* prolata non solum manifestat se ipsam, sed præterea facit audientẽ venire in cognitionem illius rei, qua sustentamur, & vescimur &c. Nõ significatiuus est, qui non habet ab hominum placito aliud à se representare. Huiusmodi est celeberrima vox in scholis, *Blitiri*, & alię voces huiusmodi, quas quilibet sibi fingere potest, quibus auditis, nihil intelligis, quod ex hominum placito representet.

Dices cum audio hanc vocem *Blitiri* cognosco aliquid ab hac voce distinctum, ergo hæc vox inducit in cognitionem rei à se distinctæ: ergo est terminus significatiuus. Probatur aut quia audita voce *Blitiri* cognosco proferentem esse viuũ, esse presentem, esse loquentem, & volentem loqui: sed hæc omnia sunt aliquid distinctum à voce *Blitiri*, g. vox *Blitiri* inducit in cognitionem non solum sui, sed etiam alterius.

Resp. dist. ant. cognosco aliquid significatum ex hominum placito neg. antec. significatum aliunde, concedo antecedens, & neg. consequentiam. Quilibet vox siue instituta, siue non instituta in signum, si proferatur manifestat proferentem esse viuũ, esse presentem &c. Hoc autem significare non habet ex hominum placito, quasi vero ex homi-

num voluntate institutum sit, vt mortui non loquantur. Sermo autem hic est de vocibus significatiuis secundum placitum.

Quæres quod nam sit discrimen inter hanc vocem *Blitiri*, & hanc aliam *nihil*.

Resp. discrimen esse quod hæc vox *Blitiri* caret omni significatione, quæ illi insit ex hominum placito. Hæc autem alia *nihil* habet suam veram, & propriam significationem ex hominum placito. Homines enim instituerunt hanc vocem *nihil* ad significandam carentiam rerum omnium.

Dices tam hæc vox *nihil* nihil significat quàm hæc vox *Blitiri* g. par. vtriusque vocis conditio.

Resp. neg. ant. Nam nihil significare idem est, ac non significare; eo ipso autem quod *nihil* institutum sit ad significandam carentiam rerum omnium, falsum est quod nihil significet. Cum vero *Blitiri* caret huiusmodi institutione, verum est quod non significat, adeoque quod nihil significat.

ARTICVLVS II.

Alie diuisiones Terminorum.

Terminus significatiuis alius est singularis, alius communis. Singularis est, qui vni determinate competit, vt *Petrus*, *Paulus* &c. Communis est qui de pluribus dicitur, vt *homo*, qui de Petro, & Paulo. *Equus* de Bucephalo, & Brunello.

Communis alius est transcendens, alius non transcendens. Transcendens dicitur de omni re tam existente, quàm possibili. Appellatur autem transcendens, propter hoc ipsum, quia

tran-

transcendit omnia genera rerum. Sex termini transcendentes comprehenduntur hæc voce summatistica *Reubean* hoc est *res, ens, vnum, bonum, aliquid, verum*. Non transcendens dicitur solum de rebus vnius ordinis, seu classis, vt *substantia animal*, & alijs huiusmodi, qui de pluribus, non vero de omnibus dicuntur. Porro per h; *Omnia genera rerum*; intelligimus præcisè res tam possibiles quàm existentes, ad quas omnes extenduntur termini transcendentes in *Reuban* expressi. Sūt autem alij termini, qui super transcendentes dicuntur; eo quod non solum ad possibilia, sed etiã ad impossibilia extendantur. Huiusmodi sūt *intelligibile, cognoscibile, cogitabile, &c.*

Rursus terminus communis alius est Vni. uocus, alius acquiuocus, alius Analogus. Vni. uocus est, qui de pluribus dicitur inter se similibus in ratione significata. Huiusmodi est hic terminus *homo* respectu Petri Francisci, Antonij &c. omnes enim isti sunt similes in ratione significata per hanc vocem *Homo*.

Acquiuocus est, qui de pluribus dicitur inter se dissimilibus in ratione significata. Huiusmodi est hoc nomen *Canis* respectu animalis latantis, & constellationis cælestis, & hoc aliud; *gallus* respectu hominis Franci, & puli gallinacii; Analogus est, qui de pluribus, dissimilibus quidem in ratione significata, cum aliqua tamen connexionione inter se in hac eadem ratione. Huiusmodi est hoc nomen *sanum* respectu animalis, & medicina: nam & animal dicitur sanum, & medicina sana; dissimiliter tamen animal enim dicitur

A 4 sanum,

fanum, quatenus habet perfectam humorum temperiem, quæ est ipsamet sanitas; medicina autem quatenus ad hanc eandem temperiem conducit. Vnde apparet in ipsamet sanitate aliquam dari connexionem animal inter, & medicinam; quatenus sanitas, quæ est in animali, à medicina efficitur.

Præterea terminus alius est finitus alius infinitus. Finitus est, qui prædicatus de subiecto determinat quid ipsum sit, vt cum dico *Petrus est homo*. Per *il homo* intelligis quid sit Petrus. Infinitus est, qui determinat de subiecto quid ipsum non sit, non autem quid sit, vt cum dico *Petrus est non lapis*. Aduerte obiter, quod particula *non* terminum infinitans non efficit propositionem negatiuam, sicut illam efficeret, si afficeret copulam. Hæc enim propositio *Petrus est non lapis*: est propositio affirmatiua. Hæc alia: *Petrus non est lapis*: est negatiua. In prima propositione particula *non* sumitur infinitanter, in secunda neganter. Quod dicimus de particula *non* infinitante prædicatum, intellige de eadem infinitante subiectum v. g. Hæc propositio *non homo est irrationalis*: si *li non* efficiat vnam dictionem cum *li homo*: est propositio affirmatiua, si vero non efficiat vnam dictionem, sed efficiat totam propositionem, est propositio negatiua.

Diuiditur insuper terminus in absolutum, & connotatum. Circa definitionem vtriusque supra meritum rei litigant Summulistæ. Nos terminum absolutum vocamus, qui se solo perfectam, & completam habet significationem.

connotationem, connotatiuum verò qui se solo illam non habet, sed alterum respicit, à quo illam acquirit. Exemplum primi sit hæc vox *Homo*: secundi hæc alia: *Albus*, si quis enim dixerit; *Homo est in area* aliquid perfectè, & determinatè cognosceis, si alius dixerit: *Albus est in area*: non perfectè intelligis, sed dicendum erit *Homo vel Canis albus est in area*. Hinc habes nomina substantiua esse absoluta, adiectiua vero esse connotatiua.

Est præterea genus aliud quoddam connotationis, quæ consistit in hoc, quod res significata per nomen cognosci nequeat, nisi per comparisonem, seu relationem ad alia. Huiusmodi connotatio conuenire potest etiam substantiuis. Puta hic terminus *Dominus* est connotatiuus, non quod se solo non significet perfectè, sed quia id ipsum quod significat, cognoscitur dumtaxat per comparisonem ad aliud: *Dominus enim* per relationem ad Seruos cognoscitur. Et dicitur connotatio obiectiua, quia res ipsa, quæ vel sola, vel principaliter significatur, cognosci nequit nisi per ordinem ad aliud.

Hoc eodem modo connotatiuus dicitur hic terminus *Cena*, quia comestio, quæ principaliter significatur per hanc vocem, concipi nequit, nisi per comparisonem cum tempore vespertino, quod est aliud à comestione.

Diuiditur insuper Terminus in abstractum, & concretum. Abstractus est, qui significat formam vt præcisam à subiecto. Huiusmodi sunt hæc voces; *Albedo*, *Animalitas*, &c. Concretus est, qui significat compositum.

ex subiecto, & forma, vt *Album, Animal, &c.* Quando forma distinguitur à subiecto, cui dicitur inesse, est concretum physicum; vt *Album, Dulce &c.* Albedo enim & dulcedo distinguitur à subiecto, cui insunt, puta à Lacte à Saccaro &c. Quando vero forma non distinguitur realiter à subiecto cui dicitur inesse; dicitur concretum metaphysicum, vt *animal*; Animalitas enim quæ est veluti forma animalis est realiter idem, ac *Animal*. In primis concretis forma dicitur forma physica, in secundis forma metaphysica.

Sunt præterea quædam quæ dicuntur concreta logica; in his forma, quæ distinguitur realiter à subiectis, non inhaeret ipsis; sed est ipsis extrinseca. Huiusmodi est hæc vox: *Cognitum, amatum, visum, & alia* huiusmodi, res enim quæ cognoscitur, per cognitionem sibi extrinsecam, intrinsecam autem cognoscenti cognoscitur, idem dic de alijs.

Rursus termini concreti alij sunt quidditatiui à lii denominatiui. Quidditatiui sunt qui significant subiectum, & formam, vtrum que in recto. Denominatiui qui subiectum in recto formam in obliquo. Exemplum primi habes in hac voce *Homo*. Exemplum secundi in hac voce *album*. Recte dixeris *Homo est materia formata, & vnio*; male: *Homo est subiectum informatum per animam*, rectè *album est subiectum informatum albedine* male, *est subiectum albedo, & vnio*. Item rectè dixeris, *album est subiectum albedinis*, seu *subiectum albedinis est album*, male *homo est subiectum animæ*, seu *subiectum animæ est homo*. Ad rationem

tionem termini de nominatiui requiritur quod concretum significetur nomine grammaticaliter deriuato ab illo, quo forma significatur in abstracto, vt ab albedine *album*. Ex defectu huius conditionis hic terminus *sapiens* non est denominatiuus respectu doctrinæ, quia hæc vox *sapiens* non deriuatur grammaticaliter ab hac voce *doctrina* sed ab hac alia; *sapientia*.

Diuiditur vterius Terminus in Cate-gorematicum, & Syncategorematicum. Cate-gorematicus est, qui se solo significat; Syncategorematicus, quicum substantiuo, cui adiacet habet consignificare, illum que deter-minare ad hanc vel illam suppositionem. Exemplum primi habes in hac voce *homo*, aliisque similibus. Exemplum secundi in his vocibus, *omnis, aliquis, nullus*, quæ deter-minant actionem substantiuo, cui appo-nuntur. Omnis, & nullus sunt syncategore-mata vniuersalis, *aliquis* est syncategorema particularitatis, *hic* est syncategorema singularitatis.

Dices nomina adiectiua, qualia sunt *iuslus sapiens, bonus &c.* se solis nihil significant, sed solum quando adiacent substantiuo; puta *homo iustus, homo sapiens, &c.* ergo nomina adiectiua sunt tantum syncategoremata.

Resp. neg. ant. Nomina adiectiua significat aliquam formam, quam superaddunt subiecto, quod afficiunt; puta hoc adiectiuū *iuslus* additum huic substantiuo *homo* superaddit illi iustitiam. At vero hic terminus *aliquis* superadditus huic alteri *homo* nihil

super addit, sed solum denotat, quod per li *Homo* non debent accipi omnes homines, vt de ipsis verum sit quod dicitur, puta cum dicis, *aliquis homo est in foro*, per li *aliquis* denotas ad veritatem propositionis non requiri, vt omnes homines sint in foro, sed sufficere quemlibet, quicumque ille sit, yad hoc vt verum dixeris. In hac alia, *omnis Homo est animal*, per li *omnis* denotas requiri ad veritatem vt nullus homo sit, qui non sit animal.

Diuiditur etiam terminis in Complexum, & Incomplexum. Complexus est qui ex pluribus constat eandem significationem habentibus seorsim, quam habent simul, ita, *Homo iustus* dicitur terminus complexus. Incomplexus est, cuius partes seorsim sumptæ vel nihil significant, vel si aliquid, non idem seorsim, quod simul v.g. *dominus*. Licet enim in hac voce sint *do*, & *minus*, quorum vitumque aliquid significat, non est terminus complexus, non enim idem significant, seorsim, quod coniunctim. Item neque hæc vox *Respublica* est terminus complexus, quia partes diuisæ aliud significant, quam coniunctæ. Coniunctæ enim constituunt vocem, qua significatur quædam hominum communitas, & quoddam genus gubernii. Diuisæ vero quamlibet rem omnium vsui expostam.

ARTICVLVS III.

Expediuntur alij termini.

Diuiditur præterea terminus in Primo intentionalem, & Secundo intentionalem,

lem. Primo intentionalis est, per quem significas rem prout se habet à parte rei, & independēter à quolibet actu intellectus. v.g. *Homo*. Etiam si enim nemo cogitet, tamen res significata per hoc nomen est homo. Secundo intentionalis est, per quem significas rem prout se habet dependenter ab aliquo actu potentia tendentis in ipsam v.g. hi termini *cognitum*, *prædicatum*, *subiectum*, sunt secundo intentionales, si enim nullus cogitet de re: res non est cognita, si nullus iudicet, non est neque prædicatum, neque subiectum.

Insuper terminus alius est diuisiusus, alius collectiuus. Diuisiusus est qui plura significat de quorum singulis prædicari potest in recto, vt hic terminus *Homo*, qui de pluribus humana natura contentis prædicari potest. Rectè enim dixeris *Petrus est homo*, *Paulus est homo*, & sic de cæteris. Collectiuus est qui plura in recto significat, sed nequit de singulis prædicari. Huiusmodi est hoc nomen, *Exercitus*, & alia huiusmodi, nam exercitus est hic & ille, & ille alius miles simul accepti. Sed nequit de singulis dici. Male enim dixeris *Alexander est Exercitus*, *Ephestio est exercitus*. Hinc habes hanc vocem *Dulce*, & alias similes non esse neque terminum diuisium, neque collectiuum, quamuis enim plura significet, subiectum videlicet dulcedinis, & ipsam dulcedinem non tamen vtumque importat in recto.

Collectiuus alius est prima intentionis, alius secundæ. Primæ intentionis est, qui significat plura in recto prout se habent à parte rei,

rei, & inde penderet ab operatione intellectus. Ut *Ciuitas, Exercitus, Populus, &c.* quibus significantur plures homines independentes ab omni operatione nostri intellectus: constituentes communitatem quamdā. Collectiuus secundæ intentionis est qui significat plura in recto, prout se habent dependēter ab operatione nostri intellectus. Huiusmodi sunt hæ voces; *Species Genus*. Nam per voces huiusmodi significatur collectio plurium prout substantiarum cognitioni illa representantur per modum vnius, *Species humana* v.g. est tota collectio hominum prout representata intellectu per modum vnius; hoc est ita representata, vt neq; discernas esse vñū hominē, neq; esse plures Hoc in tractatu de vniuersalibus patebit. Interim supponatur.

Differunt Collectiuus primæ intentionis, & Collectiuus secundæ, quod primum non asserat ex parte obiecti viliū actum intellectus, secundum vero asserat; nam *Ciuitas* non constituitur in esse ciuitatis per actum intellectus; *Species* autem per actum intellectus constituitur in esse speciei, & *Genus* in esse generis, vt explicabitur in loco.

Vltima diuisio terminorum sit in pertinentes, & impertinentes. Impertinentes sunt qui neque se inferunt, neq; excludunt. Huiusmodi sunt *Logicus, & Musicus. Niger, & architectus, &c.* Nam male inferes *hic homo est Logicus g. est Musicus.* Male etiam ergo non est *Musicus* aut e conuerso: *hic homo est Musicus, ergo Logicus.* Item male; *hic homo est niger, ergo est Architectus,* aut *g. non est*

archi

architectus. Pertinentes sunt, qui se aut inferunt, aut excludunt. Huiusmodi sunt; *Logicus, & rationale. Album, & Nigrum.* Rectè enim dices; *hic homo est logicus, ergo est rationali.* Rectè hoc *pallium est nigrum, ergo non est album.*

Pertinentes, qui se inferunt, dicuntur pertinentes sequela, seu consequentes. Ex ijs alij sunt conuertibiles, hoc est se mutuo inferentes, vt *risibile, & flebile*; valei enim est risibilis, ergo flebilis, & è conuerso. Alij superiores, alij inferiores. *Animal* respectu hominis est terminus superior, quia spectat & ad omnes homines, & ad alia plura; non enim solum de homine, sed & de Equo, & de Leone dices. Est *animal.* *Homo* autem respectu animalis est inferior, quia cum de omnibus, de quibus predicatur homo, dicatur animal: homo non de omnibus, sed tantum de aliquibus dicitur, de quibus animal predicatur.

Inter pertinentes reponuntur etiam termini oppositi. Si scilicet, qui propter specialem aliquam repugnantiam nequeunt contineri eidem. Opponuntur autem termini multipliciter primo contrariè, & tunc quando nimirum per vnum tollitur illud idem, quod per alterum ponitur, vt *album, & non album.* Secundo contrariè quando vterque significat aliquid positium, sed expellunt se mutuo ab eodem subiecto, vt *calidum, & frigidum.* Tertio priuatiuè, quando per vnum significatur forma, & per alterum carentia formæ in subiecto apto vt *cæcus, & videns.* Cæcus enim seu subiectum quod dicitur cæcum

cecum habet natura sua aptitudinem ad visum, ideoq; non dicitur, nisi de animali. Quarto relatiuè, quando scilicet vnus dicit ordinem, seu habitudinem ad alterum; vt *Pater, & filius, Dominus & Seruus*: Denique pertinentes qui se excludunt dicuntur pertinentes repugnantia. Arque hæc de diuisionibus terminorum sufficiant.

CAPVT II.

De suppositione Terminorum.

INter alias proprietates terminorum examinamus hic suppositionem quæ est potissima: est autem Suppositio, positio vnus rei loco alterius. Ita in Iudo, calculi, vel fabæ supponunt pro nummis, hoc est ponuntur loco nummorum. Loquendo autem de suppositione terminorum Definitur hæc à Toletio lib. 2. cap. 1. vsus sine acceptio termini pro se, vel pro suo significato. Vt si terminus pro se dicitur suppositio materialis; vt cum dico: *homo est vox dissyllaba*, h. *homo* supponitur materialiter.

Vt si autem termini pro re significata dicitur suppositio formalis; vt cum dico, *homo est Animal rationale*. Circa hæc, & illam suppositionem equiuocatur hoc sophisma, *homo est vox dissyllaba, sed tu es homo, ergo tu es vox dissyllaba*, quia tamen non nisi valde improprie idem dicitur supponere, seu supponi pro se ipso, ideo fortasse melius definiris suppositionem terminorum sic: *Est acceptio termini pro re distincta à termino,*

Dupliciter autem supponi possunt termini pro rebus, quas significant, actiue scilicet, & passiuè. Actiue quatenus præstant id quod præstarent res, si adessent, excitando nimirum cognitionem earum, passiuè, quatenus sustinent prædicata, quæ conueniunt rebus. Vtrumque apparet in hac voce *Homo*, Nam sicut viso homine excitatur in mente cognitio hominis, ita etiam excitatur audita hac voce *Homo*, & sicut illi rei, quæ homo est conuenit esse animal ita & vox *Homo* in propositione sustinet hoc prædicatum *animal* dici senim *homo est animal*, nam vt ait philosophus, primo Elench. cap. 1. *nominibus tanquam symbolis rerum utimur, & quidquid accidit nominibus, id rebus euenire putamus*. Idest proprietates illæ, quæ à nobis, vel affirmantur, vel negantur de subiecto, non de voce, quæ utitur, sed de re significata per vocem intelligere oportet.

Loquendo igitur de suppositione proprie dicta. Terminus communis supponere potest vel vniuersaliter, vel particulariter, vel singulariter, prout afficitur syncategoremate vel vniuersali, vel particulari, vel singulari; *Omnis homo, aliquis homo, hic homo*.

Secunda diuisio suppositionis sit in simplicem, & personalem. Circa hæc non est vna omnium mens, & definitio. Nos definitionem hurtadi pro legitima admittimus. *Suppositio simplex est acceptio termini pro re significata, prout substantante secundis intentionibus*. In hac suppositione est terminus communis, quotiescumque subiicitur termi-

no collectiuo secundæ intentionis, vt cum dico: *homo est species, animal est genus*. Tunc enim li *Homo* accipitur pro tota collectione hominum, prout hæc substat cognitioni cuiusdam confusæ per quam constituitur in ratione speciei. Et li *animal* accipitur pro tota collectione animalium prout substat cognitioni itidem confusæ per quam constituitur in esse generis. Quod autem dicitur de termino accepto in hac suppositione simplici, non potest dici de inferioribus comprehensis sub ipso. Non enim dices *Petrus est species. Paulus est species. Homo est genus. Equus est genus*; quamus homo & equus comprehendantur sub animali: *Petrus, & Paulus sub homine*.

Suppositio personalis est vsus termini pro re significata prout se habet secundum se, & independenter ab actu intellectus v.g. *homo est Animal*. Quod dicitur de termino communi ita supposito dicitur de omnibus inferioribus. Dicitur enim *Petrus est animal, Paulus est animal, &c.* Dicuntur autem inferiora alicuius termini singularia, vel minus vniuersalia, quæ sub tali termino continentur. Ita quia hæc vox *homo* significat Petrum, Paulum, & Franciscum. Petrus Paulus, & Franciscus picuntur inferiora hominis. Quia hæc vox *animal* significat hominem, leonem & canem. Homo, leo, & canis dicuntur inferiora animalis. Suppositio simplex dicitur etiam secundo intentionalis. Personalis vero primo intentionalis.

Præterea suppositio alia est collectiua, alia

distributiua. Distributiua est, quando accipitur terminus communis itaut quod de ipso dicitur, dici possit de singulis ipsius inferioribus: vt cum dico; *Omnes Apostoli sunt sancti*, valet enim & *Petrus est sanctus, & Andreas est sanctus*, & sic de reliquis. Collectiua vero est, quando accipitur terminus itaut quod de ipso dicitur, dici possit dumtaxat de omnibus inferioribus simul sumptis: vt cum dico; *omnes Apostoli sunt duodecim*. Non enim dices, & *Petrus est duodecim, & Andreas est duodecim*, & sic de cæteris.

Rursus distributiua alia est accomode completa, alia completa. Completa est acceptio termini communis pro omnibus inferioribus siue mediâtè, siue immediâtè subiectis, vt *omne animal est viuens*, accomodè completa, quæ etiam dicitur incompleta est acceptio termini communis pro aliquo, vel aliquibus, ex quolibet genere seu ex qualibet specie inferiorum: non tamen pro omnibus, vt cum dicis; *Omne animal fuit in arca Noë*. Vndè non valet; *omne animal fuit in arca Noë, sed meus Equus est animal, ergo meus Equus fuit in arca Noë*; in prima suppositione ne li *omne* supponit pro singulis generum; in secunda pro generibus singularium.

Insuper suppositio alia est disiunctiua, & determinata, alia indeterminata, & confusa. Disiunctiua, & determinata est acceptio termini non pro omni suo significato, sed pro aliquo, ita vt descendendo ad singularia per aliquod determinatè debeat verificari propositio v.g. si dixeris *aliqua nauis nauigat*,

gat, vt vera sit propositio requiritur, vt descendendo ad singulas naues, deuenias ad aliquam determinatè de qua verum sit, hæc nauigat. Indeterminata vero, & confusa est acceptio termini pro aliquo particulari in confuso, ita vt de quolibet determinatè assignato falsificari possit propositio, quæ vera est, dum terminus particularis confusè accipitur v. g. cum dicis: *Aliqua nauis est necessaria ad nauigandum*. Vera est propositio, quamuis excurrente per singulas naues de qualibet determinatè accepta falsum sit; hæc nauis est necessaria ad nauigandum: Quæcumque enim detur, verum est: *non est necessaria*, quando quidem loco ipsius posset alia adhiberi: cum tamen necessarium sit per aliquam nauim fieri nauigationem.

Ex dictis collige terminum indifferentem ad hanc vel illam suppositionem determinari ad hanc potius, quam ad illam ab alijs quibus coniugitur, ita hæc vox *Homo* si coniungatur cum hoc prædicato *Animal* erit in suppositione personali. Si cum hoc prædicato: *Species* dicendo *Homo est Species* erit in suppositione simplici.

Quæres discrimen inter significationem, & suppositionem.

Resp. discrimen constare ex definitione, vtriusque. Significatio est vis inducendi in notitiam rei significata. Suppositio vero est positio vnus rei loco alterius. Potest igitur stare suppositio sine significatione rei, pro qua supponitur: non potest stare significatio sine aliqua suppositione pro re quam significat.

cat. Vtramque partem sic explico. Da vinopolum auferre laurum appensam pro foribus, & pro lauro lagenam apponere in signum vini vendibilis. Ecce loco lauri lagena appenditur vt idem significet, quod significabatur per laurum, scilicet vinum vendibile, adeoque supponit pro lauro, & tamen nullatenus significat laurum; ergo vna res potest supponere pro alia, quam nullo modo significet.

Quod autem non possit stare significatio rei sine omni suppositione pro re significata, probatur: quia eorps quod significat rem, inducit in cognitionem rei, adeoque agit quod ageret res, si adesset. Hoc autem est supponere actiue. Potest tamen non supponere passiuè, quatenus nullum prædicatum sustineat, vt contingit vocibus extra propositionem, quæ actiue supponunt pro rebus quas significant, quatenus ipsarum notitiam excitant: non autem passiuè, quia cum de ipsis nihil prædicetur, consequenter nullum sustinent prædicatum, quod esset passiuè supponere, vt explicatum est satis.

C A P V T III.

Alia terminorum proprietates.

POST suppositionem ad alias terminorum proprietates progredimur, quæ sunt Status, Distractio, Ampliatio, Restrictio, Diminutio, Alienatio, Appellatio. Est autem status cum accipitur terminus pro tempore importato per copulam, vt *Petrus est in foro*. Vt vera sit propositio, requiritur vt *Petrus* de præsentibus, quod importatur

tur per est, in foro sit &c. Statui opponitur distractio, in qua propter repugnantiã prædicati cum subiecto, debet accipi terminus pro alia differentia temporis, quam pro importata per copulam, vt cum dico. *Iustus peccat*; *Cæci vident*, debet enim intelligi non de eo, qui est, sed fuit iustus: non de eo qui est, sed fuit Cæcus.

Ampliatio extendit terminum communem ad omnem omnino differentiam temporis, siue importatam, siue non importatam per copulam: vt *omnis homo est animal*: nam omne significatum per li *homo* in quacumque differentia temporis sit, est animal.

Restrictio est cum contrahitur terminus communis à maiori ad minorem extensionem, vt cum dico: *Homo sapiens docet*: li *homo* restringitur ad eum, qui habet sapientiam, de quo prædicatur, & verificatur quod docet. Observandum est hic quod valet consequentia à restricto ad non restrictum, v.g. *Est Homo sapiens ergo est homo*. Non autem e conuerso à non restricto ad restrictum. *Est Homo ergo est homo sapiens*. Item à negato prædicato de termino restricto ad negandum illud idem, de non restricto, sed non è conuerso. Valet enim. *Non omnis homo sapiens docet*, ergo *non omnis homo docet*: non valet; *non omnis Homo docet*: ergo *non omnis Homo sapiens docet*.

Diminutio est, qua terminus rem absolute significans per aliquod additum limitatur ad illam eandem importandam solum secundum quid vt cum dicis. *Aetiops est albus*
se =

secundum dentes: differt Diminutio à Restrictione, quia hæc requirit terminum communem; non illa.

Alienatio est translatio termini à propria ad impropiam significationem: vt cum dico *homo pictus*, li *pictus* dum additur huic voci *homo*: transfert illam à significatione animæ ad significationem imaginis.

Appellatio est applicatio alicuius termini ad vnum potius, quam alterum exijs, quibuscumque ponitur, vt cum dicis. *Alexander est magnus logicus*, li *magnus*, qui dicitur terminus appellans, applicatur huic alteri: *logicus*, qui dicitur appellatus: est enim sensus Alexandrum esse insignem in logica. Contra vero cum dicis. *Alexander magnus est logicus*, li *magnus* non commendat excellentiam logica, sed aliam magnitudinem Alexandri; & li *Alexander* cit terminus appellatus.

CAPVT IV.

De ascensu, & descensu Terminorum.

ALquando ab vniuersali progredimur ad singularia; aliquando à singularibus ad vniuersale. Dicimus enim; *Omnis homo est animal*, & *Petrus*, & *Paulus*, & *quilibet alius est animal*. Dicimus etiam e conuerso, & *Petrus est animal*, & *Paulus*, & c. ergo *omnis homo est animal*. Arguere ab vniuersali ad singularia dicitur descensus; à singularibus ad vniuersale dicitur ascensus.

Notandum est autem, quod ad hoc vt valeat

leat à singularibus ad vniuersale, debeat singularia sufficienter enumerari, vnde non valet, & Petrus est fidelis, & Andreas est fidelis, & Bartolomeus est fidelis; g. omnes Apostoli sunt fideles. Hoc enim consequens falsificatur per Iudam qui, est proditor. Hinc est, quod philosophi post enumerationem aliquorum addere solent, & sic de reliquis. v. g. *hæc nix frigesacit, & hæc alia, & sic de reliquis, g. omni nix frigesacit.*

Porro iuxta quadruplicem propositionem quadruplex est ascensus ab inferioribus ad superiora: quadruplex descensus à superiori ad inferiora. Primus descensus fit copulatiuus, qui fit à termino communi supponente distributiue ad singula inferiora per particulam copulatiuam, & v. g. *omnis homo est animal; g. & Petrus est animal, & Paulus est animal, & sic de singulis: prædicando terminum illum communem à quo descenditur.*

Secundus est copulatus, qui fit à termino communi supponente collectiue v. g. *omnes Apostoli sunt duodecim; g. Petrus, Andreas Ioannes &c. sunt duodecim*, vbi vides hoc prædicatum *duodecim* non affirmari de singulis, de sed omnibus simul.

Tertius est disiunctus, qui fit à termino supponente indeterminate, & confusè v. g. *aliqua nauis est necessaria ad nauigandum, g. vel hæc illa est necessaria ad nauigandum*: enumerando singulas naues ita tamen vt de nulla determinatè accepta verum sit *hæc est necessaria*, quamuis verū sit ex omnibus nauibus aliquam esse necessariam ad nauigandū.

Quar.

Quartus est disiunctiuis, qui sit à termino supponente disiunctiue, & determinatè v. g. *aliquis discipulus studet, rectè inferes, ergo vel hic studet, vel ille: vel ille: ita vt de aliquo determinatè sumpto verum sit hic studet, aliter propositio esset falsa.*

Quā multipliciter fit descensus, tā multipliciter fit ascensus, regrediēdo per eamdem scalā à singularib⁹ ad vniuersale, qua descensum est ab vniuersali ad singularia. Quamuis autē exēpla allata sint duraxat in affirmatiuis, eque tamē fieri possūt in negatiuis, v. g. *Nullus homo est lapis, ergo nec Petrus est lapis, nec Paulus est lapis, &c. & sic de singulis.*

CAPVT V.

De Definitione.

Definitio ab Aristotile 1. Topicorum, cap. 4. definitur: *Oratio explicans ipsam quod quid erat esse rei, siue: Oratio explicans naturam rei.* Quia autem multipliciter explicari potest natura rei, ideo multipliciter fieri potest definitio. 1. explicando vim nominis per etimologiam. Ita latitia definitur à Gandau. latitia, seu. latitudo cordis.

2. Explicando naturam ipsam, siue essentialiam, per prædicata intrinseca rei, quæ definitur: Et hæc dicitur essentialis, est quæ illa, de qua præcipue agimus in præsentia. Est autem essentia rei collectio illorum prædicatorum, quibus præcisè positus, etū nihil aliud ponas, dabitur res.

Hæc vero duplex est, alia physica, explicando videlicet rem per partes physicas, qui-

B

bus

bus constat. v. g. *Homo est compositum substantiale ex corpore & anima rationali*: Et hæc dicitur physica. Alia explicando rem per genus & differentiam, quæ sunt partes, seu, gradus metaphysici, v. g. *Homo est animale rationale*: & hæc dicitur metaphysica.

Debet autem constare definitio ex aliquo, quod sit commune rei definitæ cum alijs rebus, & vocatur *Genus*; & ex aliquo, per quod res definita describetur ab alijs rebus, & vocatur *Differentia*, vt patet in definitione hominis: *Homo est animal rationale*; Nam per hoc quod homo sit animal, conuenit cum Equo, & Cane, per hoc autem quod sit rationale, discrepat ab Equo, & Cane.

Porro genus ponitur primo loco, 2. differentia; quia genus habet quandam rationem materię, differentia vero formę. Vnde genus materia metaphysica; differentia autem forma metaphysica nuncupatur. Materia autem, vt patet in artificialibus præsupponitur formę, vt determinabile determinanti. Atque hoc intelligi debet ex suppositione quod prædicata, per quæ res definitur diuisione sumpta sint alterum genus, & alterum differentia. Si enim vtrumlibet seorsim sumptum esset genus; ita vt differentia haberetur per complexionem vniuersalem, manifestum est, quod tunc non poneretur primo loco genus, 2. differentia.

3. Definitio aliquando fit per causas rei, quæ definitur; vt cum dicitur; *Febris est accessio sanguinis circa cor*. Vbi pro febris ponitur causa febris. Aliquando etiam sic per enumerationem partium, proprietatum, ac-

eidentiu rei definitæ: vt *homo est animal implume, bipes, rectum, mobile, musica capax, &c.* hæc dicitur potius descriptio, pertinetque ad Rhetores, magis quàm ad Philosophos.

Denique bonæ definitionis suæ sunt leges. Prima est, vt sit clarior definitio: ita non esset bona hæc; *homo est arbor inuersa*. 2. est, vt definitum, & definitio conuertantur; id est vt possint de se inuicem dici v. g. *homo est animal rationale*; & *animal rationale est homo*. Vnde habes; quod de quacūque re negaueris definitionem, negare poteris & definitum, & è conuerso. Puta de quocūque negaueris, quod sit animal rationale, negabis, quod sit homo, & è conuerso. Idem dic de affirmatione. 3. est vt nihil habeat superfluum, & redundans, sed sit breuis quantum fieri potest, & dilucida.

CAPVT VLTIMUM.

De Diuisione.

Diuisio vt sumitur apud Dialecticos: est *Oratio totum in suas partes distribuens*. Totum quod diuiditur, dicitur diuisum; partes vero in quas distribuitur, dicuntur membra diuidentia. Totum autem aliud est physicum, constans scilicet partibus physicis, aliud metaphysicum constans partibus metaphysicis.

Rursus partes physicae alia sunt essentielles, alia integrantes. Diuisio totius physici in partes essentielles dicitur diuisio physica essentialis v. g. in homine aliud est corpus, aliud anima. Distributio totius physici in partes integrantes, dicitur diuisio integralis

v.g. *In homine aliud est manus, aliud caput, aliud pes, &c.* Diuisio vero totius in suas partes metaphysica est diuisio metaphysica essentialis v.g. *in homine aliud est animal, aliud rationale.*

Præterea Totum aliud est actuale, aliud potentiales, seu potestatiuum. Potentiale, seu potestatiuum dicitur quodlibet vniuersale, quod in sua inferiora distribuitur, v.g. *Animal, aliud est homo, aliud brutum* diciturque diuisio generis in species; ad quam diuisionē reducitur etiam diuisio speciei in individua, v.g. *homo alius est Petrus, alius Paulus, &c.* Dicitur autem huiusmodi tota, *potentialia* seu *potestatiua*, vel quia nunquam habent actu omnes partes, in quas distribuuntur; vel quia semper sub se continent infinita, de quibus prædicari possunt. Vtraque ratio explicatur in hoc toto *Animal*: nam nec actu existunt ea omnia, in quæ distribui oportet li *Animal*, cum sint innumera animalia purè possibilis: & sunt infinita inferiora, de quibus dici potest: *Animal*. Totum actuale, est quod habet actu partes, ex quibus constat, vt homo corpus, & animam. Totum potentiale includitur in qualibet ex suis partibus, seu totum actuale. Dies enim *Homo est animal*. *Equus est animal*, non vero: *anima est homo*, *corpus est homo*, &c.

Aliquando diuiditur subiectum in accidentia vel potius per accidentia; v.g. *Homo alius albus, alius niger*. Aliquando accidens per subiecta vt *Dulce aliud mel, aliud lac*.

Leges bonæ diuisionis sunt, 1. Vt omnia mem-

membra diuidentia contineantur in diuiso ipsumque præcise adequet, vnde nõ esset bona diuisio. *Animal aliud homo, aliud brutum, aliud lapis*, nam lapis non cõprehenditur sub hoc diuiso *Animal*, & sic membra diuidentia excedunt diuisum. Item mala esset hæc: *Animal aliud terrestre, aliud aquatile*, quia membra diuidentia non adæquant diuisum, sub quo etiam æreum cõprehenditur.

2. Est vt inter membra diuidentia vnum alterum non includat. Ita mala esset hæc diuisio: *Animal aliud bipes, aliud irrationale*, quia irrationale etiam in bipede reperitur 3. Est vt ad pauca, quantum fieri potest membra, diuisio reducatur.

Quæres an definitio & diuisio pertineant ad primam operationem Intellectus?

Res. definitionem acceptam pro tota oratione in qua prædicatur definitio de definito, procul dubio pertinere ad 2. Est enim propositio, in qua vnum de altero affirmatur, v.g. *Homo est animal rationale*. Quod si accipiat pro sola definitione, quæ ponitur pro prædicato: pertinet ad primam, & est pura complexio terminorum: puta: *Animal rationale*. Idem dic de diuisione. Atque hæc quoad primam operationem sufficiant.

DISPUTATIO II.

De spectantibus ad secundam operationem

Intellectus.

CAPVT I

De Nomine, Verbo, &c.

Aristoteles 1. Periermenias cap. 2. Nomen sic definit, *Nomen est vox significatiua*.

*tina ad placitum sine tempore, cuius nulla
 pari significatiua est separata.* Atque ex ijs,
 quæ eodẽ capite, Philosophus complectitur,
 addendũ est: *Finita & recta faciẽs cum ver-
 bo orationẽ veram, vel falsam.* Dicitur *vox
 significatiua ad placitum:* ad differentiã alia-
 rũ vocũ, quales sunt gemitus, & suspiria, quæ
 significant; non tamen ad placitum, & ex ho-
 minum institutione, sed naturaliter; vnde
 etiam interbeata, quæ secundum naturam
 duntaxat operantur, aliquid significant.

Dicitur: *sine tempore:* nomen enim non
 coniungatur per tempora, nec importat in
 sua significatiua exercitiã aliquod factũ
 pro aliqua differentiã temporis. Hinc habes,
 quod ista voces: *Hora, Dies, Mensis, Annus,
 Saeculum,* & alia huiusmodi: non significant
 cum tempore, quamuis significant aliquam
 mensuram temporis.

Dicitur: *Cuius nulla pars significatiua est
 separata,* ad differentiam orationis, cuius
 partes extra significant. Hoc autem ita debet
 intelligi, sicut explicatum est, vbi de termi-
 no incomplexo.

Obserua hic obiter quod apud Philoso-
 phum syllaba auuisa à reliquis, quibuscum-
 vnã aliquid integram vocẽ constat, etiamsi
 videatur aliquid significare, quia tamẽ huius-
 smodi significatio impertinenter se habet ad
 vocem, quam componit cum alijs; ideo dicitur
 simpliciter nihil significare. Duo exẽpla
 adducit Philos, primũ est in hac voce *Equi-
 ferus,* in qua *ferus,* inquit ille, nihil signifi-
 cat, significaret autem in oratione, in qua di-
 ceres:

ceres: Equi ferus, 2. est in hac alia voce
Sorex, in qua *lixer,* nihil significat, sed est
 mera syllaba constituens hanc vocẽ *Sorex.*

Dicitur: *finita,* ad excludenda nomina in-
 finita, v.g. *non homo;* quod propriè loquendũ
 non est nomen, sed vt ait ibidem Philoso-
 phus, nomen infinitum; Additur: *recta* ad
 excludendum, casus obliquos, qui non sunt
 nomina in rigore, sed casus nominum.

Denique dicitur: *Faciens cum verbo ve-
 ram, vel falsam orationem.* Per quas parti-
 culas affert Philosophus rationem, cur casus
 obliqui non sint nomina, dicens: *Philonis*
 non est nomen, quia si dicatur *Philonis est,*
 vel *non est: nondum verum dicitur, neque
 falsum.* Ab aduerbijs autem sufficienter no-
 men secernitur per hoc, quod dicitur vox
 recta; quia aduerbia, non declinantur per
 rectam & obliquum.

Ob: *Prandium, Cœna, tentaculum* sunt no-
 mina, & tamen significat cum tempore, ergo
 falso dicitur quod nomen sit vox significati-
 ua sine tempore. Probat. Quia *Cœna* signi-
 ficat comestionem in tẽpore nocturno, &c.

Resp. neg. ant. Nam aliud est connotare,
 seu consignificare tempus, quod vltro con-
 cedimus prædictis vocibus, aliud significare
 cum tempore determinando aliquam extri-
 bus differentiã temporis, vt contingit in
 verbo: puta: *Dico, dixi, dicam:* hoc modo
 consignificare tempus nõ conuenit nomini.

Intabis: hoc nomen *Cœna* significat co-
 mestionem exercitam tempore nocturno,
Prandium: exercitam tempore meridiano,
 B 4. ergo.

ergo prædictæ voces significant actionem aliquam exercitam in aliqua differentia temporis.

Resp. conc. ant. distinguendo consequens. Significant actionem exercitam in aliqua differentia temporis grammaticali, nego consequentiam: non grammaticali omitto consequentiam. Differentia temporis, quas oportet consignificari per verbum sunt *præsens, præteritum, & futurum*, non vero *nocturnum, & meridianum*.

Replicabis. Ergo saltem hæ voces *præteritum, futurum*, non sunt nomina, nam significant ipsas met differentias temporis.

Resp. neg. conf. Nam aliud est significare ipsas differentias temporis, aliud significare aliquam actionem exercitam, consignificant, do in qua differentia temporis.

Dices Participia futuri temporis v.g. *lecturus, amaturus, &c.* significant actionem aliquam exercendam in illa differentia temporis, quam expriment, scilicet in tempore futuro, ergo non ab omnibus nominibus excluditur significare cum tempore etiam modo explicato.

Resp. concesso ant. neg. conseq. nam participia futuri temporis propriè loquendo non sunt nomina, sed modi verborum cum relatio *qui, quæ, quod*, subintellecto coniuncti. Idem enim est apud Grammaticos *Homo amaturus*, ac *homo, qui amabit, &c.* Hæc autem vel simili ratione resoluti prædicta participia constat ex vso loquendi.

ARTICVLVS II.

De Verbo.

Verbum ab Aristotele definitur: *Id quod consignificat tempus, cuius pars nihil significat seorsim, & est semper eorum, quæ de altero prædicantur, nota.* Differt à nomine per hoc quod significat cum tempore, & sit eorum, quæ de altero prædicantur nota. Dicitur significare cum tempore, quia verbum per tempora coniugatur, vt *amo, amavi, amabo.* Dicitur eorum, quæ de altero dicuntur nota: vel quia per ipsum met verbum, aliquid de altero dicitur: v.g. *Petrus legit;* vel quia ipsum est copula, & nexus prædicati cum subiecto, vt cum dico *petrus est homo.*

Notandum, est autem etiam verbo conuenire, vt ait Philosophus, quod sit: *vox finita, & res infinita: non valet non laborat: non est verbum, sed verbum infinitum;* sicut dictum est supra *non homo* non esse nomen, sed nomen infinitum. Item: *valet, laborat,* non sunt verba, sed casus verborum, vt ait idem Philosophus.

Atque hic vt vides indicat Philosophus rationem propriissimam verbi non conuenire nisi indicatio, & in tempore præsentis, vel ex eo quod omnes affirmationes quæ fiunt, aliquo modo reduci debeant ad præsens, vt habeant veritatem v.g. si dixeris: *petrus leget:* vt sit vera hæc propositio debet in aliqua temporis differentia esse verum: *Petrus legit;* vel quia alia tempora, & alij modi verborum à presenti dependent,

vt existimant Conimbricenses, & bene.

Deniq; modi infiniti verborum vt *legere*, *docere*, &c. ex placito, & vsu Grammaticotū habentur pro nominibus substantiuīs, adeoque circa ipsa, sicut prædicationes, v. g. *scire tuum nihil est*: vel *scire tuum est mirabile*.

ARTICVLVS III.

De Oratione.

Oratio ab eodem Aristotele cap. 4. sic definitur. *Vox significatiua, cuius partium aliqua significatiua est separata vt dictio, non autem vt affirmatio, vel negatio.* Aristotelica hæc orationis definitio si præcisè accipiat, vt sonat, videtur nec omni definito conuenire, nec soli; adeoque peccare ex duplici capite. Non omni, quia datur aliqua oratio, cuius partes significant nõ solum vt dictio, sed vt affirmatio, vel negatio. Exẽplum afferri potest in hac. *Si Sol lucet, dies est.* In qua istæ duæ partes *Sol lucet, & dies est*, sunt duæ affirmationes. Idem vberius patet in omnibus orationibus Ciceronis, & aliorum; in quibus innumerabiles affirmationes & negationes reperias.

Videtur præterea, quod prædicta definitio non cõueniat soli orationi, quia conuenit etiam termino cõplexo, qualis est v. g. *Homo iustus*, cuius partes seorsim significant vt dictio, non autem, vt affirmatio vel negatio.

Dicendum est definitionem prædictam esse bonam, sed bene intelligendam. Sensus autem.

autem ipsius est, ad rationem orationis requiri quidem vt partium aliqua significet separata, vt dictio; non autem requiri vt significet per modum affirmationis, vel negationis. Et sic licet non vt affirmatio, &c. non est exclusiuum affirmationis ab omni parte cuiuscunque orationis, sed exclusiuum necessitatis affirmandi aut negandi. Etiam si enim nulla pars affirmet, aut neget est propriissima oratio, vt constat in hac: *Petrus est homo*. Imo etiam si tota oratio nihil affirmet, aut neget, retinet rationem propriam orationis, vt constat in hac *O vtinam Discipuli studerent*. Vnde habes quod etiam oratio continetur intra primam operationem Intellectus.

Rursus per hoc ipsum, quod non excludat affirmationem vel negationem, sed solum necessitatem affirmandi, vel negandi, modo explicato; differt oratio à termino complexo; qui non solum excludit necessitatem affirmandi, vel negandi, sed etiam ipsam affirmationem, & negationem; nam eo ipso quod aliquid vel affirmes, vel neges, est propositio non autem terminus complexus. Vnde rectè dices orationem à termino complexo discriminari per hoc quod oratio sit in differens ad affirmationem, & negationem, vel carentiam affirmationis, & negationis; terminus vero complexus, tam affirmationem quam negationem excludat.

Alij fatentur terminum complexum, & orationem in definitione Aristotelica contineri; orationem vero definitione propria sic definiunt: *oratio est complexio ex subiecto*,

& verbo inter se congruentibus constans In-
re tam leui non est, quod immoremur.

Ad ob. quæ fieri potest sic. Alicuius oratio-
nis partes significant, vt affirmaciones, vel ne-
gationes, ergo est mala definitio Aristoteli-
ca. Resp. dupliciter: 1. sic: Partes significant,
& hoc requiritur ad orationem, nego: & hoc
non requiritur ad orationem concedo. Sen-
sus Aristotelis est, ad orationem non requiri
vt vlla pars, vel affirmet, vel neget. 2. sic: Par-
tes alicuius orationis simplicis affirmant, ne-
go ant. partes alicuius orationis compositæ;
concedo ant. & nego consequentiam.

Denique orationis multæ sunt species:
nam alia est deprecatiua, alia imperatiua
alia interrogatiua, &c. *vtinam faceres: fac
hoc. Vnde venis?* & sic de alijs, quæ Poëtis,
& Rethoribus intacta relinquimus.

CAPVT III.

De Enunciatione.

ARTICVLVS I.

Aliquæ species Enunciationis.

Philosophus i. prior cap. i. sic habet: Pro-
positio igitur est oratio affirmatiua, vel
negatiua alicuius de aliquo, v. g. *Petrus est
homo, homo non est lapis.*

Diuiditur autem propositio in simplicem
& compositam. Simplex, seu categorica est,
in qua determinatè, absolutè, & independen-
ter à quacumq; alia predicatione vnum de al-
tero prædicatur, v. g. *Homo est animal.* Com-

posita est quæ ex pluribus simplicibus cõstat,
vel perfectis, vel imperfectis. Perfecta dici-
tur, quæ perfectũ generat sensum, vt: *Petrus
currit.* Imperfecta, quæ imperfecta: vt, *si Pe-
trus curreret.* Ita hæc propositio: *Petrus cur-
rit, & Paulus sedet,* est propositio cõposita,
sicut & hæc alia: *Si Petrus curreret, Paulus
sederet.* Prima est copulatiua, & ad sui veri-
tatem requirit, vt vtraque pars ipsam cõpo-
nens contineat veritatem. De secunda alibi:

Propositio disiunctiua est illa, in qua plu-
res propositiones simplices coniunguntur
per particulam *vel*, vt cum dico: *Petrus vel
mouetur, vel quiescit.* Disiunctiua autem,
alia est propria, alia impropria. Propria af-
firmat vnam partem esse veram, alteram
vero esse falsam. Huiusmodi est principium
illud metaphysicum: *quodlibet est, vel non
est.* Impropria affirmat vnam partem esse
veram, de altera non curat, vt *vel Petrus
currit, vel Paulus sedet,* in disiunctiua pro-
pria nequit vtraque pars esse simul vera, vel
simul falsa. In propria potest.

Conditionalis, siue hypothetica est illa in
qua plures propositiones coniunguntur per
particulam, *si* v. g. *si Petrus est ingeniosus
est aptus logica,* in qua, vt vides, non affirmo
absolutè Petrum esse aptum Logicæ, sed so-
lum conditionatè, videlicet si sit ingeniosus.
De conditionali dicetur iterum, vbi de ma-
teria propositionum.

Causalis est illa, in qua coniunguntur plu-
res propositiones exprimendo vnum esse
causam alterius per particulam *quia* v. g. *Pe-
trus,*

erus, quia est studiosus, est idoneus virtuti: ad veritatem huius requiritur non solum quod, utraque pars sit vera, sed vt per vnā importetur vera causa alterius. Ita eset falsa hæc propositio: Homo quia est albus est aptus philosophia, quamuis re ipsa contingat hominē & esse album, & esse aptum philosophia.

ARTICVLVS II.

De propositione modali.

Propositionem modalem vt probè intelligas scite oportet propositiones illas vocari de *in esse*, in quibus affirmatur vel negatur prædicatum aliquod de subiecto non explicando modum, quo tale prædicatum veli conuenit, vel disconuenit tali subiecto v. g. *Homo est animal.* Modalis autem propositio est illa, in qua non solum affirmatur vel negatur prædicatum de subiecto, sed insuper exprimitur modus quo tale prædicatum veli conuenit, vel disconuenit subiecto.

Quatuor autem sunt modi propositionū. *Necessarium, impossibile, possibile, contingens.* Iuxta quatuor istos modos accipe hic quatuor propositiones. *Hominem esse animal est necesse. Hominem esse lapidem est impossibile. Hominem currere est possibile. Hominem esse album est contingens.* In quibus vides non solum affirmari, vel negari prædicatum de subiecto, sed etiam exprimi modum, quo subiecto cōuenit, vel disconuenit prædicatum. Nam in prima non solum affirmo hominem esse animal, sed etiam explico modum, quo

conuenit illi esse animal dicendo est necesse: idem patet in cæteris.

Necessarium significat ita prædicatum cōuenire subiecto vt non possit non conuenire. *Impossibile*: prædicatum ita disconuenire subiecto vt nequeat illi conuenire. *Possibile* significat potentiam ad hoc vt prædicatum subiecto conueniat. *Contingens*, significat ita prædicatum conuenire subiecto, vt eidem possit non cōuenire. Propositionis pars, quæ modificatur vocatur *dictum*, v. g. in hac propositione *Hominem esse lapidem, est impossibile. Li hominem esse lapidem vocatur dictum. Li impossibile* dicitur modus, & sic de cæteris.

Aduertendum est autem modos prædictos afferri vel explicitè, vel implicitè. Explicitè afferuntur in propositionibus supra factis. Implicitè in sequentibus. *Homo uecessario est animal. Petrus contingenter est albus; Quæ æquivalent istis. Hominem esse animal est necesse. Petrū esse album est contingens.* Ad ueritatē harum propositionū non sufficit, quod prædicatum conueniat subiecto, sed requiritur quod eo modo conueniat quo in propositione affirmatur eidem cōuenire: ita falsa est hæc propositio: *homo contingenter est animal.*

Præter propositiones modales dantur propositiones exponibiles, quæ ita appellantur à Summularistis, eo quod ob sui obscuritatem indigeant per alias explicari, siue exponi, quæ alia dicuntur exponentes. Propositionum autem exponibilium tres sunt species; Alia enim sunt Exclusiua, alia Exceptiua, alia Reduplicatiua. Exclusiua sunt, quæ constant

stant aliquo signo concludente, cuiusmodi est. *Tantum solum, dumtaxat*, &c. v.g. *Petrus est tantum logicus*. Exceptiuæ dicuntur, in quibus excipitur à termino communi aliquis, qui in illo necessario includebatur v.g. *Omnes Apostoli præter Iudam sunt Sancti*. Hinc habes insufficienter definiti à nonnullis propositionem exceptiuam esse illam, in qua ponitur particula exceptiua, nisi, præter, &c. nam hæc propositio: *aliquis præter magistrum loquitur* non est exceptiua, & tamen habet particulam præter.

Reduplicatiuæ sunt, in quibus ponuntur istæ particule *prout, in quantum, quatenus*, & aliæ similes, v.g. *Petrus in quantum musicus cantat. Paulus quatenus Architectus ædificat*.

ARTICVLVS IV.

Declarantur magis quæ pertinent ad propositiones exponibiles.

Propositiones exponibiles ob sui obscuritatem, vt dictum est, exponi debent per alias clariores, quæ exponentes dicuntur: quia nimirum per ipsas clarè redditur, & exponitur sensus qui in exponibilibus per signa exclusiua, exceptiua, & reduplicatiua obscurius importatur. Res patebit in exemplis 1. Si pro exclusiuis. *Petrus est tantum logicus. & tantum Petrus est logicus*. In prima signum exclusiuum afficit prædicatum, in secunda subiectum, 1. exponitur per hæc: *Petrus est logicus, & nullam aliam scientiã habet*. 2. per hanc: *Petrus est logicus, & nullus*

lus alius est logicus. In 1. excluditur à Petro omnis scientia distincta à logica, in 2. excluditur omnis distinctus à Petro, à Logica. Vtraque est exclusiua de dicto singulari.

Sunt præterea exclusiua de dicto communi, qualis est v.g. hæc. *Tantum omnis homo est musicus*, & in his excluditur prædicatum ab omni eo, quod non includitur in subiecto communi. Rem explico. Vt exponas propositionem supradictam: *tantum omnis homo est musicus*, non debes dicere: *omnis homo est musicus, & omne id quod non est omnis homo non est musicum*. Sicut exponebas exclusiuam de dicto singulari: *Petrus est logicus, & omne id quod non est Petrus, non est logicum*. Si enim ita exponeres nullus omnino homo esset musicus, quia nullus homo est omnis homo: debes autem exponere sic: *Omnis homo est musicus, & omne quod non est homo non est musicum*. Pro exceptiuis sufficit exemplis superius datum.

Pro Reduplicatiuis. Sciendum est quod particula reduplicatiua *in quantum, quatenus, &c.* multipliciter accipi potest, 1. denotare potest, extremum reduplicatum esse rationem formalem, cur prædicatum conveniat subiecto. Ita accipitur in hac propositione. *Musicus in quantum musicus cantat*. 2. Denotat, extremum reduplicatum esse radicem, vnde pullulat prædicatum, v.g. *Musicus in quantum musicus delectat*. 3. reduplicat conditionem v.g. *Ignis quatenus approximatus calefacit*. 4. denotat in subiecto illam partem, qua formaliter recipit

pit prædicatum, v.g. *homo pro ut corporeus est coloratus*. Aliæ præterea reduplications sunt, quæ alibi opportuini inferentur.

Porro in reduplicatiuis, & exclusiuis prædicatum debet absoluit verificari de subiecto; hoc est, remoro signotam reduplicatiuo quàm exclusiuo, propositio absoluta, quæ dicitur præiacens, debet esse vera, v.g. adhoc ut sit vera hæc propositio: *Musicus in quantum musicus cantat*, debet esse vera hæc absoluta: *Musicus cantat*. Ad hoc ut sit vera: *Tantum Petrus est logicus*, debet esse vera hæc: *Petrus est logicus*.

In exceptiuis non ita contingit. Nā ut vera sit hæc propositio. *Omnes Discipuli præter Petrum student*, nō debet esse vera hæc: *Omnes Discipuli student*. Aliter ad veritatem exceptiuæ requireretur veritas duarum contradictoria; nā ut verum sit; *Omnes Discipuli student præter Petrum*, debet esse verū, *Petrus non studet*, & cōsequenter, *Aliquis Discipulus non studet*: Si igitur verū est: *Omnes Discipuli student*: erunt veræ simul istæ duæ. *Omnes Discipuli student*, & *Aliquis Discipulus non studet*, quæ sunt contradictoria.

Debet igitur in exponendis exceptiuis primo loco poni pars in termino coramui inclusa, quæ ab ipso excipitur & hæc erit præiacens v.g. *Omnes Discipuli præter Petrum student*, sic exponatur. *Petrus non studet, & omnes alij discipuli student*. Idem proportio- nalter dic, si propositio esset negatiua, v.g. *Nullus Discipulus præter Petrum studet*: exponatur: *Petrus studet, & nullus alius Discipulus studet*.

COR.

Contra id quod diximus de reduplicatiuis. Obijctur: Hæc propositio: *Aethiops est albus*: est falsa, & tamen hæc alia, *aethiops quatenus dentatus est albus*, est vera: Ergo ad veritatem propositionis reduplicatiuæ non requiritur veritas præiacentis.

Resp. nego antecedens & dico hæc propositionē *aethiops quatenus dentatus est albus* esse falsā: sensus enim est Aethiopē esse albū, & esse album quia habet dentes. Habere autem dentes huius vel illius coloris nō facit quod totus Aethiops possit simpliciter & absoluitē denominari huius vel illius coloris.

Dices Aethiops est albus secundum dentes: g. Aethiops quatenus dentatus est albus.

Resp. conc. ant. neg. conseq. Hæc propositio Aethiops quatenus dentatus est albus affirmat esse albū, & propterea est falsa: illa alia, *est albus secundū dentes* non affirmat esse album, sed albdum secundum quid, & propterea est vera. Ab albo secundum quid non arguitur ad album simpliciter, & sine addito.

In istabis. Ad veritatem reduplicatiuæ sufficit quod signum reduplicans denoret partē subiecti, quæ formaliter recipit prædicatum, sed in hac propositione. *Aethiops quatenus dentatus est albus*, Signum reduplicans denorat partem subiecti, quæ formaliter recipit prædicatum, g. hæc propositio reduplicatiua est vera. Maior patet ex dictis, quia hæc propositio; *Homo prout corporeus est coloratus*: est vera; & tamen in hac signum reduplicans denorat solum in subiecto partem, quæ formaliter recipit prædicatum colorati.

Minor.

Minor autem probatur, quia si *dentatus* denotat dentes, qui sunt pars in qua recipitur prædicatum albi in *Aethiops*.

Resp. Disting. *mai.* sufficit quod signum, reduplicans denotet partem subiecti absolute & simpliciter denominati conc. *mai.* non denominati absolute & simpliciter. *neg. mai.* & eodem modo distincta *min.* nego conseq. ad probat. *mai.* dic. torum hominum denominari simpliciter, & absolute coloratum; *Aethiops* autem non denominari simpliciter & absolute album. Propterea vera est hæc propositio *homo prout corporeus est coloratus*; falsa est alia: *Aethiops prout dentatus est album*.

Illud igitur tenendum est pro reduplicatiuis, quod scilicet propositio reduplicatiua præsupponit prædicatum conuenire subiecto superaddēs aliquam rationem, ob quam subiecto conueniat & hæc est ratio à priori, cur vera esse nequeat reduplicatiua, nisi præiacens sit vera. Repugnat enim veram esse propositionem per quam assertur ratio, propter quam res ita sit, quæ re ipsa non ita est? Vnde in huiusmodi propositionibus reduplicatiuis, quando præiacentes sunt falsæ, responderi potest: nego suppositum, v. g. si quis diceret: *Homo quatenus alatus est volatilis*. Bene responderes: nego suppositum: quia huiusmodi reduplicatiua supponit hominem esse volatilem & assertur rationem per quam est volatilis: stultè autem assertur ratio per quam aliquid sit id quod re ipsa non est.

CAPVT IV.

De materia, & forma propositionis.

Materiam & formam propositionis per analogiam ad artefacta sic explicarunt nonnulli, vt pro materia ipsos terminos assignarent, quibus propositio constat, pro forma verò ipsam terminorum dispositionem. Sic materia ædificij dicuntur lapides, ex quibus confurgit: forma verò dispositio lapidum. Sic tamen explicata propositionis materia non facit ad rem præsentem, in qua triplicem materiam assignant Summulistæ; necessariam, impossibilem, & contingentem. Necessaria dicitur quando prædicatum necessario conuenit subiecto, vt in hac: *homo est animal*. Impossibilis quando prædicatum nequit conuenire subiecto, vt: *Homo est lapis*. Contingens, quando prædicatum potest adesse, vel abesse à subiecto sine ipsius destructione, vt: *Petrus est albus*,

Ex hac diuisione, & explicatione materiæ colligimus, materiam propositionis esse habitudinem realem prædicati obiectiui, cum subiecto obiectiuo: Ita vt quando res per prædicatum representata necessario conuenit representatæ per subiectum, propositio dicatur esse in materia necessaria, quando ratio per prædicatum expressa conuenire nequit rei expressæ per subiectum, dicatur esse in materia impossibili. Quando conuenire, vel non conuenire, dicatur esse in materia contingenti. Habes explicationem in exemplis allatis.

Vt igitur cognoscas, in quam materia sit propositio attēde quomodo realiter, & obiectiue se habeant prædicatū & subiectū propositionis v. g. vis scire in quam materia sit hac propositio *Petrus est homo*: attende quomodo realiter se habeat hoc prædicatū *homo* cum homo hæc, subiecto *Petru*. Si necessaria prædicatum conuenit subiecto, dic propositionem esse in materia necessaria: Si nequeat conuenire: dic esse in materia impossibili &c.

Ex his habes, hanc propositionem: *Petrus non est equus* tam esse in materia impossibili, quam hanc aliam: *Petrus est equus*. Item hanc *Homo non est animal* tam esse in materia necessaria, quam hanc aliam, *Homo est animal*: nam utrobique Petrus comparatur cum equo, qui nequit ipsi conuenire: utrobique homo comparatur cum animali quod necessario conuenit illi. Vnde inferes aliud esse propositionem impossibile, aliud in materia impossibili, aliud necessariam, aliud in materia necessaria, quod tamen multo promiscue confundunt. Nam aliqua propositio in materia necessaria est impossibilis: vt hæc: *Homo non est animal*, & aliqua in materia impossibili est necessaria, vt hæc: *Petrus non est equus*. Materia propositionis sic accepta habet pro forma ipsammet propositionem formalem, siue intentionalem conjunctionem subiecti cum prædicato.

Quæres: quomodo intelligendum sit illud Simulistarum proloquium: *Omnes conditionalis est in materia necessaria, vel impossibili, seu in materia naturali, vel remota, nulla autera*

autem in materia contingenti. Videtur enim esse falsum. Nam hæc propositio: *Si petram à diuine pecuniam dabit*: est propositio conditionalis, & tamen est in materia contingenti, nec enim est necessaria connexio inter meam petitionem, & dationem pecuniarum faciendam à diuine.

Resp. proloquium illud intelligendum est de conditionali in sensu rigorosissimo; quæ nimirum importat connexionem metaphysicam antecedentis, cum consequenti qualis est hæc, *Si est rationalis, est risibilis*; in qua nimirum nihil affirmatur, nisi quod nequeat esse antecedens sine consequenti. Vnde etiam dicitur quod *conditionalis nihil ponit in esse*; quia non affirmat, neque quod existat consequens, neque quod existat antecedens, sed solum quod, si existit antecedens, existit & consequens: v. g. *Si equus est rationalis, est risibilis*.

CAPVT V.

De quantitate propositionis.

Quantitas propositionis est extensio vel coarctatio, per quam propositio ad plura vel pauciora pertinet. Est autem quadruplex. 1. est vniuersali, quando subiectum commune afficitur syncategoremate vniuersali, vt *Omnis homo est animal*: 2. est particularis, quando subiectum commune afficitur syncategoremate particulari, v. g. *aliquis homo est albus*: 3. indefinita quando subiectum commune nullo syncategoremate afficitur, vt *Homo est animal*: 4. singularis, quando vel sub-

iectum

iectum est terminus singularis, vt *Petrus est homo*, vel terminus cōmunis affectus syngagoremate singulari, vt: *hic homo est albus*. Atq; hic obserua ad quantitatem propositionis nō attendi quantitatem prædicati, sed subiecti: vnde hæc propositio *Omnis persona diuina est Deus*, est vniuersalis, etiam si prædicatum *Deus* dicatur esse terminus singularis.

Propositiones indefinitæ in materia necessaria prædicationis directæ æquivalent vniuersalibus, v.g. hæc: *homo est animal*, æquivalent huic: *Omnis homo est animal*. In materia contingenti æquivalent particularibus, v.g. *Homo currit*: æquivalent huic: *Aliquis homo currit*. Dicuntur autem prædicationis directæ, in quibus ratio superior prædicatur de inferiori, vt in hac. *Homo est animal*: Dicuntur autem prædicationis indirectæ in quibus ratio inferior prædicatur de superiori, v. gr. *Animal est homo*.

Quæres in qua materia sint huiusmodi propositiones prædicationis indirectæ.

Res, esse in materia necessaria, seu naturali, & æquivalere particularibus, v.g. hæc propositio: *animal est homo*: æquivalent huic: *aliquod animal est homo*; & est in materia necessaria, quia necessarium est quod ex omnibus animalibus possibilibus aliquod sit homo. Hinc habes posse simul veras esse istas duas propositiones: *animal est homo*; *animal nō est homo*, adeoque non esse contradictorias, sed vt suo loco explicabitur, subcontratas; æquivalent enim istis: *aliquod animal est homo*: & *aliquod animal non est homo*.

Quæ-

Quæres secundo quid intelligatur per rationem superiorem, quid per inferiorem? Respondent aliqui rationem superiorem esse illam, quæ ad plura; inferiorem, quæ ad pauciora extenditur. Ita animal, inquitur est superius homine, quia animal ad plura; homo ad pauciora extenditur; sed male: nam etiamsi essent plures homines posibles, quæ equi, adhuc homo non esset ratio superior, seu prædicatum superius equo, & tamen ad plura extendereetur, quam equus.

Dicendum est igitur rationem superiorem respectu alterius esse illam, quæ de omnibus dicitur de quibus alia, & præterea de alijs, v.g. Animal est superius homine, quia de omnibus dicitur, de quibus homo, & præterea dicitur de alijs, puta de Leone, Equo, Cane &c.

CAPVT VI.

De qualitate propositionis.

Qualitas propositionis iuxta nonnullos est eiusdem veritas, vel falsitas; iuxta alios est affirmatio, vel negatio. Quærenti, aiunt illi, qualis sit propositio, respondemus, est vera, vel est falsa. Isti autem, respondemus, aiunt, est affirmatiua, vel, est negatiua. In hac secunda sententia videntur esse veres Summulistæ, qui tradentes regulas conuersionis, per qualitatem intelligunt affirmationem vel negationem.

Controuersia videtur in eo sita, quod veritatem, & falsitatem nolint esse intrinsecam.

Tom. I.

C

cam

30 De quantitat. & qual. propositio.
cam propositionibus, secus affirmationem,
& negationem. Nos hanc litem, Deo dante,
agitabimus in libri Perier. Inter im pro se-
cunda sententia stamus; & pro qualitate
propositionis intelligimus rationem afir-
matiuæ, vel negatiuæ.

Propositio fit affirmatiua per copulam est
vniuersæ extrema, vt: *Homo est animal* fit ne-
gatiua per *non est eadem* separantē. vt: *Homo
non est lapis*. Aduertendum est autē, quo ad
faciendam propositionem negatiuam, parti-
cula *non*, quæ dicitur malignantis nature, de-
bet cadere supra verbum vel supra copulā,
non autem supra alterum ex extremis, v. g.
hæc propositio: *homo non est leo* non est pro-
positio negatiua; quia particula *non* accipi-
tur infinitanter, non vero neganter. Fiet au-
tem negatiua, si dicas: *Homo non est leo*.

Item in propositionibus complexis vt sint
negatiuæ; particula *non* debet afficere verbū
seu copulam principalem; nam etiam si affi-
ciat copulā, quā vocant implicationis, pro-
positio manet affirmatiua v. g. hæc propositio
fit *Omnis homo, qui non peccat, est bonus*, est
propositio affirmatiua; secus hæc alia: *Omnis
homo qui peccat non est bonus*: In prima pro-
positione particula *non* afficit copulā impli-
cationis, in secunda copulam propositionis.
Dicitur autem copulā implicationis, quia ni-
hil affirmatur, aut negatur, sed tantum vel
aliquid supponitur, vel limitatur subiectum;
aut prædicatum.

Quantitas propositionis modalis defini-
tur ex modo *Necessere* respondet vniuersali afir-
fit.

De quant. & qual. propositio. 31
firmatiuæ. *Impossibile* vniuersali negatiuæ.
Possibile particulari affirmatiuæ, *possibile*
non particulari negatiuæ. *Possibile* autem
confunditur hic cum contingenti. Hæc om-
nia duobus versiculis continentur.

Omnis necesse valet, impossibile nullus.
Possibile quidā. *Quidam non: possibile non.*
Exemplum habes in sequentibus propositio-
tionibus. *Hominē esse animal est necesse. Ho-
minem esse lapidem est impossibile. Hominem
currere est possibile. Hominē non currere est
possibile.* Seu *possibile est non currere homi-
nem*, quæ æquivalent quatuor sequentibus.
Omnis homo est animal; nullus homo est lapis;
aliquis homo currit; aliquis homo non currit.

Aliquando autē contingit, vt sint particu-
lares dicto, vniuersales de modo. Aliquando
contra, vt sint vniuersales de dicto particu-
lares de modo, v. g. *Aliquem hominem currere
est necesse. Omne hominē currere est possibile.*
Idem dic de qualitate. Contingit enim
aliquando propositionem esse affirmatiuam
de dicto, negatiuam de modo. Aliquando
esse negatiuam de dicto, affirmatiuam de
modo, v. g. *Hominem latrare non est possibi-
le. Hominem non latrare, est necesse.*

Præterea prædicti modi temporaneis
correspondent. *Necesse* correspondet huic
modo temporaneo *semper*. *Impossibile* huic
alteri: *nonquā*. *Possibile* huic *aliquādo*. *Possi-
bile non*, huic alteri *aliquando non* v. g. *Ho-
minē currere est possibile. Homo aliquando
currit. Possibile est hominē non currere. Homo
aliquando non currit.* Et sic de cæteris.

CAPVT VII.

De oppositione propositionum.

Oppositio definitur à Summularistis; Propositionum habentium idem subiectum, & prædicatum secundum qualitatem, vel quantitatem repugnantis. Ita hæc duæ propositiones *Petrus currit*, & *Petrus non currit* sunt inter se oppositæ. Altera enim est affirmatiua, altera negatiua, quod est differre secundum qualitatem. Item istæ duæ; *omnis homo est albus*, & *aliquis homo non est albus* sunt oppositæ, tum quia altera est vniuersalis, & altera particularis, quod est differre secundum quantitatem; tum quia altera est affirmatiua, & altera negatiua, quod est differre secundum qualitatem.

Quadruplex est Oppositio; *Contradictoria*; *contraria*. *Subcontraria* *subalternata*. Oppositio contradictoria; est duarum propositionum secundum qualitatem, & quantitatem repugnantis v.g. *Istæ: omne animal est rationale*, & *aliquod animal non est rationale*, opponuntur contradictoriè, quia altera est affirmatiua vniuersalis, altera est particularis negatiua habentes idem prædicatum, & subiectum. Propositiones autem contradictorias impossibile est simul esse veras, vel simul falsas: si ed veritas vnius est falsitas alterius, & è conuerso.

Oppositio contraria est duarum propositionum vniuersalium habentium idem subiectum, & prædicatum secundum qualitatem repugnantis; v.g. *omne animal est rationale*, & nul-

& *nullum animal est rationale*, conueniunt in quantitate, cum vtraque sit vniuersalis; differunt in qualitate, cum vna sit affirmatiua, altera negatiua. Has propositiones impossibile est simul esse veras. Possunt tamen simul esse falsæ, vt patet in exemplo adducto, in quo vtraque est necessario falsa; & in hoc alio; *omnis homo est albus*, *nullus homo est albus*, in quo vtraque est contingenter falsa.

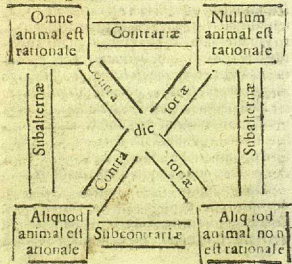
Oppositio subcontraria est duarum propositionum particularium &c. secundum qualitatem repugnantis, vt; *aliquod animal est rationale*, & *aliquod animal non est rationale*. Possunt simul esse veræ, vt patet in exemplo.

Oppositio subalternata, quæ improprie dicitur oppositio, est duarum propositionum &c. secundum quantitatem repugnantis; v.g. *omne animal est rationale*, & *aliquod animal est rationale* item *nullus animal est rationale*, & *aliquod animal non est rationale*. Vniuersalis dicitur subalternans, particularis vero subalternata. Veritas subalternantis continet veritatem subalternatæ, non è conuerso. Valet enim; *omnis homo est albus*, ergo *aliquis homo est albus*, nõ autem; *aliquis homo est albus*, ergo *omnis homo est albus*. Falsitas vero subalternantis non infert falsitatem subalternatæ; non enim valet ex eo quod falsum sit omnem hominem esse album, falsum esse, quod aliquis homo sit albus.

Habes igitur oppositionem contradictoriam esse repugnantiam veritatis, & falsitatis; contrariam esse repugnantiam in veritate: subcontrariam in falsitate: nam si

falsa est ista propositio: *Aliquod animal est rationale* vera est hæc, *nullam animal est rationale*, sunt enim contradictoria: si autem vera est hæc: *Nullum animal est rationale* etiam hæc subalterna est vera *aliquod animal est rationale*. Ergo si falsa est hæc: *Aliquod animal est rationale*, vera est hæc alia; *Aliquod animal non est rationale*, quæ est ipsius subcontraria, adeoque verum est subcontrarias in falsitate opponi, hoc est non posse esse simul falsas.

Habes etiam quod in consideratione logica maxima omnium oppositionum est contradictoria. Nam ex duabus contradictorijs, nec utraque concedi potest, nec utraque negari, sed negando alteram, necesse est alteram concedere, & è converso. Quæ hæcenus dicta sunt clariora fient si in sequenti tabella p. ngantur.

Oppositio definita hic, & exemplificata est oppositio ex modo enunciandi. Datur præterea alia oppositio, quæ quia prædictas leges non seruat; dicitur à Summifistis de lege, seu verius ex lex, quæ est ea, quæ reperitur inter has propositiones: *Omnis homo currit*, &: *Petrus non currit*: vbi vides in propositionibus non esse idem subiectum. Hæc tam è vera oppositio, cū nomine oppositionis nihil aliud intelligat Philosophus primo Per. ca. 5. quæ repugnantia propositionum secundum affirmationem & negationem.

Vt autem inter contrarias, & contradictorias rectè diiudices, scias oportet contradictorias esse illas, quarum vna præcisè affirmat aut negat id quod sufficit ad falsitatem alterius; contrarias autem, quarum altera plus affirmat aut negat, quam requiritur ad falsitatem alterius. Itaque huic propositioni *Omnis homo est albus* opponitur contradictoria hæc: *aliquis homo non est albus*; contrariè autem, hæc alia: *Petrus non est albus*, sicut & hæc: *aliqui homines non sunt albi*. Ad hoc enim vt falsa sit hæc enunciatio. *Omnis homo est albus* non requiritur determinatè, vt Petrus non sit albus, nec quod aliqui homines non sint albi, quorum primum per primam propositionem dicitur, secundum per secundam. Hinc est quod propositiones huiusmodi: *Omnis homo est albus*; *Petrus non est albus*, & *aliqui homines non sunt albi*, quantum esse nequeant simul veræ, possunt tamen esse simul falsæ, quod non contingeret si haberent oppositionem contra-

16 De opposit. proposit.
dictoriam vt dictum est supra.

Verum quidem est, quod quamuis hæc propositio: *Petrus non est albus* non sit formaliter contradictoria huius; *omnis homo est albus*, infert tamen necessario contradictoriam; valet enim *Petrus non est albus*, ergo *aliquis homo non est albus*: Hæc autem vltima est formalis contradictoria huius; *omnis homo est albus*. Idem que dic de hac alia *aliqui homines non sunt albi*, ex qua necessario infers, ergo *aliqui homo non est albus*. Hæc omnia se ipsis patent.

CAPVT VII.

De Aequipollentia propositione.

AEquipollentia est propositionum oppositarum æquivalentia. Fit autem talis æquivalentia ministerio particula *non* quam addis vel detrahis. Cum enim hæc sit malignantis naturæ, desinit & mutat omne id quod afficit, facitque ex affirmatiua negatiuam, ex vniuersali particularē. Summulista modum, quo propositiones sibi æquipollent, comprehendunt breui carmine, quo situs, seu positio particula *non* indicatur.

Præ contradic. Post contra. *Præ postque subalter.*

Præ contradic. significat propositionem contradictoriam æqui pollere alteri contradictoriæ, si huic præponatur particula *nō* v. g. hæc propositio: *Nullus homo est albus* æquiualebit huic: *aliquis homo est albus*, si præ.

De aequipoll. proposit. 17

Præponas particulam *non* dicens; *Nonnullus homo est albus*; idem enim est *nonnullus ac aliquis*. Hinc est illud Summulistarum proloquium. *Non est melius contradicere, quàm toti propositioni negationem præfigere*, Propterea, cuiuscumque propositionis contradictoria prætur; repete eandem propositionem præfigendo illi particulam *non*, & assignaueris contradictoriam.

Post contra. Significat quod propositiones contrariæ, & subcontrariæ sibi mutuo æquivalent, si post subiectum propositionis ponas particulam *non*, v. g. *omnis homo est albus* particulam *non*, si huic *omnis homo est albus*, si post illi *omnis homo non est albus*, si post illi *omnis homo non est albus*: Quod idem est, ac *nullus homo est albus*. Idem dic de ista *nullus homo est albus*, respectu alterius; *omnis homo est albus*. Si enim dicas *nullus homo non est albus*, idem dicis ac si diceres; *omnis homo est albus*. Idem in subcontrarijs; *aliquis homo est albus*, & *aliquis homo non est albus*. In prima post illi *aliquis homo* pone particulam *non* & habes secundam. In secunda pone particulam *non* & erit *aliquis homo non est albus*. Et habes æquivalentem primam. Idem enim est: *aliquis homo non est albus* *aliquis homo est albus*, cum duæ negationes affirmant.

Præ postque subalter. Significat quod in subalternis si duæ negationes addantur vna ante, & altera post subiectum, redduntur æquivalentes: v. g. *omnis homo est albus* *aliquis homo est albus*; sibi æquivalent, si al-

48 *De conuers. propofit.*
terutri ante, & poft fubiectum addas parti-
culam non. Nam non omnis homo, non est al-
bus, æquualet huic: aliquis homo est albus, &
viciffim; non aliquis homo non est albus,
æquualet huic: omnis homo est albus.

C A P V T IX.

De Conuerfione.

Conuerfio propofitionum eft vnus ad
alteram propofitionem neceffaria cõ-
fequentia orta ex tranfpofitione terminorũ.
Eft autem tranfpofitio terminorum mutatio
fubiecti in prædicatum & prædicati in fub-
iectum. Prima propofitio, quæ conuerfi de-
bet dicitur conuerfa, altera quæ ex hac infer-
tur, dicitur conuertens, v. g. *nullum animal
eft planta, ergo nulla planta eft animal.*

Tripliciter autem fieri folet conuerfio.
Primo simpliciter, quando fcilicet retenta
eadem quantitate & qualitate propofitionis,
fubiectum mutatur in prædicatum, & præ-
dicatum in fubiectum v. g. *nullum animal
eft planta, ergo nulla planta eft animal. Item
aliquis homo eft albus, ergo aliquod album
eft homo.* Hæc conuerfio valet in vniuerfali
negatiua, & particulari affirmatiua, vt patet
in exemplis allatis. Quod fi in aliqua propo-
fitione exercetur diftractio, conuerfio non
fit fecundum leges prædictas, vt videbimus.

Secundo fit conuerfio per accidens, cum
fcilicet retenta eadem qualitate, non autem
quantitate mutantur extrema, hoc eft fubie-
ctum in prædicatum, & prædicatum in fub-
iectum.

De conuers. propof. 49
dicetum v. g. *nullus homo eft lapis, ergo ali-
quis lapis non eft homo. Item; omnis homo eft
animal, ergo aliquod animal eft homo.* Hæc
conuerfio valet in vniuerfali negatiua, &
vniuerfali affirmatiua. Non tamen valet:
*omnis mortuus fuit viuus, ergo aliquis vi-
uus fuit mortuus,* quia hic exercetur diftra-
ctio: valet autem fic: *omnis mortuus fuit vi-
uus, ergo aliquis, qui fuit viuus, nunc eft
mortuus.*

Tertio fit conuerfio per contrapofitio-
nem; quando fcilicet retenta eadem qualita-
te, & quantitate in finitantiur tranfpofita ex-
trema v. g. *omnis homo eft animal, ergo omne
non animal eft non homo. Item: aliquis homo
non eft muficus, ergo aliquod non muficum,
non eft non homo.*

Vt autem bonæ conuerfionis leges pro-
quacumq; propofitione, facilius retineres, cas-
duplici carmine comprehenfus habet.

*Simplificiter fæci conuertitur Eu A per acci-
AftO per contra. Sic fit conuerfio tota.*

In his autem carminibus notandæ funt
iftæ quatuor literæ A, E, I, O, in tribus illis
vocalibus fæci EuA AftO comprehenfa, qui-
bus integræ propofitiones designantur per
A, propofitio vniuerfalis affirmatiua. Per E,
vniuerfalis negatiua. Per I, particularis af-
firmatiua, per O, particularis negatiua, iuxta
illud.

*Afferit A, negat E, fed vniuerfaliter ambo.
Afferit I, negat O, fed particulariter ambo.*

Hæc omnia factis hæcenus exemplificata
funt, triplici conuerfione fuperius explicata.

CAPVT X.

De oppositione propositionum compositarum.

Propositiones complexæ ob multiplici-
tatem terminorum habent necesse quod
difficultatis; propterea quamuis iisdem legi-
bus opponantur, quibus simplices, placet ta-
men in aliquibus earum prædictas leges ad
proximam reducere; ut per aliquas viam osten-
damus ad omnes.

Prima sit propositio copulatiua. *Et Petrus
& Paulus sit doctus;* cui contraria est; *nec
Petrus, nec Paulus est doctus.* Contradictoria;
vel Petrus, vel Paulus non est doctus.
Subalterna; *vel Petrus, vel Paulus est do-
ctus.* Hæc, ut vides, est copulatiua de eodem
prædicato. Accipe aliam copulatiuam de
prædicato diuerso; *Petrus currit & Paulus
sedet,* cuius contraria est; *nec Petrus currit,
nec Paulus sedet.* Contradictoria; *vel Petrus
non currit, vel Paulus non sedet.* Subalterna,
vel Petrus currit, vel Paulus sedet.

Secundum exemplum sit in propositione
causali; *homo quia est animal est sensitiuus.*
Cuius contraria est; *homo quia est animal
non est sensitiuus.* Contradictoria; *non ho-
mo quia est animal est sensitiuus.* Subalter-
na; *homo non quia est animal, non est sensi-
tiuus.* In qua propositione aduerte seruari
ad amissum regulas superiores radices pro-
discernenda contraria à contradictoria.
Nam hæc propositio. *Homo quia est animal
non est sensitiuus,* quam pro contraria ponit-

mus,

mus, non negat præcisè quod requiritur ad
falsitatem istius. *Homo quia est animal est
sensitiveus.* Nam ad falsitatem sufficit, quod
vel homo nõ sit sensitiuus, vel si sit sensitiuus,
ratio sensitiuus non fundetur in ratione ani-
malis. Contraria autem negat esse sensitiuum,
& insuper rationem cur non sit sensitiuus af-
fert; *quia est animal.* Contradictoria verò per
præfixionem particula non toti propositioni
id præcisè negat, quod ad falsitatem alterius
negari debet, scilicet vel hominem esse sensi-
tiuum, vel, etiam si sit sensitiuus, rationem
sensitiuus fundari in ratione animalis. Atque
hic vterius confirmatur illud proloquium;
*Non est melius contradicere, quam toti pro-
positioni negationem præsagere,* iuxta quod
copulatiua supraposita. *Et Petrus, & Pau-
lus est doctus,* assignabis etiam pro forma-
lissima contradictoria. *Non & Petrus &
Paulus est doctus,* & sic de cæteris. †

Tertium exemplum sit in propositione modali.
Hominem currere est necesse, cuius contraria
est hæc; *hominem currere est impossibile.* Contra-
dictoria; *Hominem non currere est possibile.*
Subalterna; *Hominem currere est possibile.* In
quibus vides seruari leges ceteras his versibus.

Omnis necesse valet impossibile nullus.

Possibile quidam; quidam non possibile non.

Si enim ad propositiones simplices qui-
bus correspondet prædictæ propositiones
reducantur. Prima erit hæc; *omnis homo
currit;* contraria erit; *nullus homo currit.*
Contradictoria; *aliquis homo non currit.*
Subalterna; *aliquis homo currit.* Prima est

ne-

62 De aequip. & conuers. prop. com.
necesse. Contraria impossibile. Contradictio-
ria possibile non. Subalterna possibile.

C A P U T XI.

De Aequipollentia, & Conuersione prædi-
ctarum propositionum.

AD aequipollentiam propositionum quas
supra descripsimus tenendum est id
quod pro simplicibus dictatum est.

*Præ contradic. post contra. Præ postque
subalter.*

Exemplum sit in proposit. onibus supra re-
latis. *Præ contradic.* hoc est, præpone parti-
culam non huic toti propositioni: & Petrus
& Paulus est doctus dicendo: non & Petrus
& Paulus est doctus, & æqualebit suæ con-
tradictoria, vel Petrus, vel Paulus non est
doctus. Rursus huic præpone particulam non
dicendo: non vel Petrus, vel Paulus non est
doctus, & æqualebit contradictoria: & Pe-
trus & Paulus est doctus.

Post contra. Hoc est, post subiectum huius
propositionis: & Petrus, & Paulus est do-
ctus pone particulam non dicendo: & Petrus,
& Paulus non est doctus, & æqualebit suæ
contraria nec Petrus, nec Paulus est doctus.
Quæ vicissim suæ contrarie æqualebit, si
post subiectum posueris particulam non di-
cendo: nec Petrus, nec Paulus non est doctus.
Eandem omnino legem si in subalternis
serues, reddes illas æquales.

Denique *propos. quæ subalter.* Hoc est, ut
subalternas reddas æquales, ante & post.

la.

De aequip. & conuers. prop. comp. 63
subiectum vtriuslibet pone particulam
non v. g. hæc: vel Petrus, vel Paulus est do-
ctus, reddetur æqualebit suæ subalternantis
& Petrus, & Paulus est doctus: si ante, &
post subiectum addatur particula non dicen-
do non vel Petrus, vel Paulus non est doctus
Idem enim est dicere: non vel Petrus, vel Pau-
lus non est doctus, ac dicere, & Petrus, &
Paulus est doctus. Idem serua in subalternis
negatiuis. Quæ admodum autem regulæ in
reueratis carminibus comprehensæ seruandæ
sunt in aequipollentia propositionum complexa-
rum: sic etiam in earum Conuersione seruari
debent leges, quas alij verbis comprehensas
pro Conuersione simplicium tradebamus.

*Simpliciter sEcl. conuertitur Eu. A per acci.
Asi Oper contra: sic fit conuerso tota.*

Pro quo tenendum est propositionem copulati-
uam per copulatiuam & respondere vniuersali
affirmatiuæ v. g. hæc: & Petrus, Paulus est
doctus: huic alteri omnis homo est doctus. Co-
pulatiuam per nec vniuersali negatiuæ v. g.
hanc nec Petrus, nec Paulus est doctus huic:
nullus homo est doctus. Item affirmatiuam
disiunctiuam respondere particulari affir-
matiua; negatiuam disiunctiuam particulari
negatiua; v. g. vel Petrus, vel Paulus est
doctus, respondet huic: aliquis homo est do-
ctus, hæc alia; vel Petrus, vel Paulus non est
doctus; huic alteri; aliquis homo non est doctus.

His suppositis facili labore rem expedies,
seruando videlicet leges vniuersalis affirma-
tiuæ in copulatiua affirmante; & Petrus, &
Paulus est doctus, vniuersalis negatiuæ in-

co-

copulatiua negante: *neq; Petrus, neq; Paulus est doctus*. Particularis affirmatiua in disiunctiua affirmante: *uel Petrus, uel Paulus est doctus*. Particularis negatiua in disiunctiua negante: *uel Petrus, uel Paulus non est doctus*. Accipe enim hanc, *neq; Petrus, neq; Paulus est doctus*, & retenta eadem quantitate, & qualitate transpone extrema, & per conuersionem simplicem habebis: *Doctus neque est Petrus, neque est Paulus*. Quod si eandem conuertere uelis per accidens, retine qualitatem, muta quantitatem, extrema transpone, & habebis, *aliquid doctum neque est Petrus, neque Paulus*. Sicut autem leges simplicium in hac negatiua seruauimus, sic etiam in alijs seruanda erunt.

Rursus pro aequipollentia earundem sequere uerbum iam toties repetitum. Pro *contradietione* &c. v. g. *Hec propositio, hominem currere est necesse, equiualeat sibi contradictorie, hominem non currere est possibile*, si ante totam propositionem ponas particulam *non* dicendo, *non hominem currere est necesse*, & uicissim *non hominem non currere est possibile*, equiualeat hoc *hominem currere est necesse*. Similiter istae duae, *Hominem currere est necesse* & *Hominem currere est impossibile*, quae sunt contrariae sibi inuicem equiualebunt, si alterutri post subiectum ponas particulam *non*. v. g. *Hominem non currere est necesse* idem est ac, *hominem currere est impossibile*, & *Hominem non currere est impossibile*, idem est ac, *Hominem currere est necesse*. In quibus uides, me particulam *non*, collocasse post subiectum.

De aequip. & conuers. prop. comp. 65
Etum Dicitur. Dicitum autem dicitur quod in praefatis propositionibus ponitur ante copulam totius propositionis modalis.

Denique pro Conuersione iisdem legibus utuntur, quibus aliae. En tibi exemplum in una uel altera, *Hominem currere est necesse*, uniuersalis affirmatiua conuertitur tum per accidens, sic, ergo *aliquid currens esse hominem est necesse*, tum per contrapositionem infinitamdo extrema transposita sic. *Non currens esse non hominem est necesse*. Item uniuersalis negatiua, *Hominem currere est impossibile*, conuertitur tum simpliciter sic, *ullum currens esse hominem est impossibile*, tum per accidens, *aliquid currens esse hominem est impossibile*.

DISPUTATIO III.

De pertinentibus ad tertiam Operationem Intellectus.

CAPVT I.

Quid sit syllogismus.

Iuxta definitionem ab Arist. traditam, Prior. cap. 1. *Syllogismus est oratio in qua quibusdam positis, aliud quid a positis necesse est contingere. eo quod haec sint*, dicitur quibusdam positis hoc est praemissis recte dispositis. Vocantur autem praemissae duae ille propositiones, quae conclusionem praecedunt, dicitur aliud quid necesse est contingere, eo quod haec sit. Necesse est scilicet ex praemissis recte dispositis conclusionem sequi, quae aliud quid a praemissis dicitur, non quod non

non contineatur ipsa in præmissis; sed quod
 nõ eodẽ modo cognoscitur in præmissis sicut
 in se ipsa. Exemplũ sit; *omne rationale est risi-
 bile; sed omnis homo est rationalis; ergo omnis
 homo est risibilis.* Hanc ultimam propositio-
 nẽ necesse est sequi ex eo quod admissa sint,
 siue concessa duæ illæ præmissæ; idque ex vi
 forme, hoc est talis dispositionis terminorum
 & propositionum, vnde ad rationem rectæ
 illationis nihil facit veritas, vel falsitas, cum
 solum attendatur an ex præmissis talis con-
 clusio inferatur, quæ, concessis præmissis est
 innegabilis v. g. in hoc syllogismo *Omne A
 est B sed omne C est A ergo omne C est B*, vel
 si velis in hoc alio. *Omnis equus est homo sed
 omnis lapis est equus, ergo omnis lapis est
 homo.* Etiam si omnes propositiones sint fal-
 sæ, tamen est optima illatio, & concessa utra-
 que præmissa, consequentia nequit negari;
 necesse est enim omnem lapidem esse homi-
 nem, si ponatur quod & omnis equus sit ho-
 mo, & omnis lapis sit equus. Vnde habes
 quod li; *necesse est aliud quid contingere non
 appellat necessitatem veritatis in propositio-
 nẽ quæ inferitur, sed necessitatem consequen-
 tiæ, & illationis, seu non appellat necessita-
 tem consequentis, sed consequentiam.*

Ad intelligendam autem constitutionem
 syllogismi oportet scire quid sit eius materia
 quid forma Materia vero alia est remora, a-
 lia proxima Remora sunt termini, quibus
 constant propositiones quæ syllogismi uicon-
 stituunt. Hi autem sunt omnino tres; diuersũ
 ubi dictum, & prædicatum conclusionis, &

medium siue medius terminus; ita dictus;
 quia assumitur ad probandam vnionem extre-
 morum in conclusione per hoc, quod vtrum-
 que extremum sibi vnuerit in præmissis, v.
 g. in hoc syllogismo. *Omne rationale est risi-
 bile; sed omnis homo est rationalis; ergo omnis
 homo est risibilis.* Medium, seu medius ter-
 minus est li *rationalis.* Quod quia in maiori
 sibi vnuerit risibile, & in minori homo vnit in
 Conclusionẽ *homo & risibilis*; inferendo, er-
 go *homo est risibilis.* Est autem hic sermo de
 syllogismis constantibus terminis finitis.
 Nam fortasse constantes terminis infinitis
 possunt constare terminis plusquam tribus,
 Sed de hoc alibi. Materia proxima sunt pro-
 positiones ex quibus syllogismus constat;
 quarum prima dicitur *Maiores*, eo quod in ip-
 sa contineatur maius extremum; secunda
Minor, eo quod in ipsa contineatur minus
 extremum. Tertia vocatur *Consequentia*
 quia ex utraque præmissa consequitur & in-
 fertur; vt patet in aliis exemplis.

Quid autem sit maius, quid minus extre-
 mũ habes ex Philosopho, 1. Prior. cap. 6. &
 7. vbi docet maius extremũ in prima figura
 esse id, quod prædicatur de medio, minus vero
 extremũ esse id, quod subiicitur medio v.
 g. in hoc syllogismo. *Omne rationale est risi-
 bile; sed omnis homo est rationalis; ergo om-
 nis homo est risibilis.* Maius extremũ est *risi-
 bile*, quod prædicatur de *rationali.* Homo ve-
 ro est minus extremũ, quia subiicitur eidem
rationali. In secunda vero, & tertia figura,
 maius extremũ est quod, prædicatur in con-

clufione; Minus vero, quod subiicitur. Exemplū in fecunda figura fit. *Nullus homo est lapis, sed omne marmor est lapis, ergo nullū marmor est homo.* In hoc Syllogismo Homo est maius extremum, marmor vero minus. Homo est in prima præmissa, marmor in fecunda. Exemplū in tertia figura fit. *Omnis homo est substantia; sed omnis homo est animal, ergo aliquod animal est substantia.* Substantia est maius extremum; animal minus. Substantia est in prima præmissa, animal in fecunda. Quomodo autem ex adductis Syllogismis alius fit in prima, alius in fecunda, & alius in tertia; & discrimen inter primam, fecundā, & tertiā figurā post pauca intelliges. Denique particula *ergo* denotat cōclusionē deduci ex præmissis. Unde si aliquis post duas præmissas veras aliam propositionē utique verā adnecteret, sed quæ non præcontinetur in illis v. g. *Omnis homo est animal, sed omne rationale est homo, ergo omnis equus est animal.* Negare debes consequentiam, neque enim hæc vltima propositio; quamvis vera sit, deduci valet ex præmissis, cum tamen deduci significetur per particulam *ergo*. Hinc est quod quando ambigua est conclusio, ideoque distinguenda, dicitur, *distinguo consequens*; non autem *distinguo consequentiam*, & prout conceditur vel negatur dicitur, *concedo*, vel *nego consequentiam*. Ratio est, quia in eo sensu, in quo sequitur ex præmissis, est consequentia, non autem in alio, ideoque in vno conceditur, negatur in alio v. g. ad hunc syllogismum. *Omnis virtuosus est bonus; sed omnis logicus est*

vir.

virtuosus, ergo omnis logicus est bonus. Resp. posses distinguendo mai: omnis virtuosus est bonus simpliciter & absolute, nego mai: est bonus simpliciter, vel secundum quid, concedo maiorem, & transmissa minori distinguo consequens Omnis logicus est bonus simpliciter & absolute, nego consequentiam; est bonus vel simpliciter vel secundum quid, concedo consequentiam.

CAPVT II.

Quid, & quotuplex sit figura Syllogismi.

Forma Syllogismi, quæ comprehendit figuram, & modum est debita dispositio terminorum, & propositionum vt conclusio sequatur ex præmissis. Hoc capite de figura; sequenti, de modo dicturi sumus. Figura igitur syllogismi est apta dispositio terminorum secundum subiectionem, & prædicationem ad conclusionem inferendā. Triplex autem est figura syllogistica, secundum Aristotelem & Peripateticos communiter pro triplici dispositione mediij termini cum extremis. Hæc mediij termini triplex dispositio hoc versiculo continetur.

Sub: præ: prima, bis præ: fecunda, tertia bis sub.

Sub: præ: prima. Hoc est in prima figura, medius terminus in maiori subiicitur, & prædicatur in minori v. g. *Omne rationale est risibile; sed omnis homo est rationalis: ergo omnis homo est risibilis.* In quo syllogismo rationale quod est medium, est in maiori subiectum, & in minori prædicatum.

Bis

Bis præsecunda. Hoc est in secunda figura medium tam in maiori, quam in minori prædicatur v.g. *Nullus lapis est homo, sed omne rationale est homo, ergo nullum rationale est lapis.* In quo medius terminus homo est in utraque præmissa prædicatum.

Tertia bis sub. Hoc est in tertia figura medius terminus subijcitur, & in maiori, & in minori v.g. *Omnis homo est rationalis, sed omnis homo est viuens, ergo aliquod viuens est rationale.* In quo medius terminus homo in utraque præmissa subijcitur. Præter hæc tres figuras Aristotelicas, Galenus existimauit quartam se inuenisse, quam acriter propugnant Medici; reiiciunt Peripatetici. In hac autem medius terminus prædicatur in maiori, & subijcitur in minori v.g. *Omnis homo est rationalis, sed omne rationale est risibile, ergo omnis homo est risibilis.* Verum hæc figura Galenica non differt à prima Aristotelica nisi præ materialiter, & per meram translationem præmissarum. Si enim ponatur minor loco maioris habes syllogismum Aristotelicum. Adde quod minor ipsa in hac figura Galenica tineat maius extremum. In hoc igitur solum differt ab Aristotelica, quod innaturalis sit, ponendo propositionem verè maiorem secundo loco, quæ poni deberet in primo.

CAPVT III.

Quid, & quoruplex, sit modus Syllogismorum.

Modus Syllogismi est recta dispositio propositionum secundum quantitatem, & qualitatem in ordine ad conclusionem. Modi autem syllogismorum vtilis, & qui tradi solent à logicis sunt omnino nouendecim quatuor carminibus comprehensæ: *Barbara. Celarent. Darii. Ferio. Baralipton. Celantes. Dabitis. Fapesmo. Frisecomorum. Cesare. Camestres. Festino. Barocco. Darapti. Felapton. Disami. Datisi. Brocardo. Ferison.*

Supradicta vocabula, quæ ad inuendam Tyronum memoriam carminum in morem cœcinnauerunt veteres Summilista, sunt nouendecim, & singula singulos syllogismorum modos significant. In His autem tenendum est quod iam semel iterumque diximus per istas vocales *A. E. I. O.* integras propositiones designari, quæ in syllogismo eundem ordinem habere debent, quem in supra dictis vocabulis habent v. g. in *Barbara* est triplex *A.* tres igitur propositiones debent esse vniuersales affirmatiuæ: nã *A.* designat propositione vniuersale affirmatiuã. In *Celarent* prima est *E.* hoc est vniuersalis negatiua, secunda *A.* hoc est vniuersalis affirmatiua, tertia *E.* vniuersalis negatiua, & sic de singulis.

Primi nouem modi pertinent ad primam figuram, quorum primi quatuor sunt directi, & naturales; alij autem quinque indirecti & in-

& innaturales. Quatuor sequentes spectant ad secundam figuram. Sex vltimæ ad tertiam. Vocantur autem modi directi in quibus minus extremum subiicitur maiori v.g. *Omne rationale est risibile, sed omnis homo est rationalis, ergo omnis homo est risibilis*. In quo homo, quod est minus extremum subiicitur risibili quod est maius. Indirecti vero sunt, in quibus maius extremum subiicitur minori v.g. *Omne rationale est risibile, sed omnis homo est rationalis, ergo aliquod risibile est homo*. In quo risibile maius extremum subiicitur huic termino homo qui est minus extremum.

CAPVT IV.

Regula pro prima figura.

PRiusquam regulas pro prima figura tradamus; operæ pretium erit singulis primæ figuræ modis sua exempla adnectere; vt reductæ ad praxim regulæ melius innotescant. Et primo loco quatuor modi directi exemplificandi sunt.

Bar *Omne rationale est risibile.*
 ba *Omnis homo est rationalis,*
 ra. *Ergo omnis homo est risibilis.*

Ce *Nullus equus est risibilis,*
 la *Omne hinnibile est equus,*
 rent. *Ergo nullum hinnibile est risibile.*

Da *Omnis homo est rationalis,*
 ri *Aliquod animal est homo,*
 p. *Ergo aliquod animal est rationale.*

Fe

Fe *Nullum risibile est Leo.*
 ri *Aliquod animal est risibile,*
 o. *Ergo aliquod animal non est Leo.*

Pater istos quatuor modos directos, sunt in prima figura quinque alij indirecti quorum exempla subteximus.

Ba *Omne risibile est animal,*
 ra *Omnis homo est risibilis,*
 lip. *Ergo aliquod animal est homo.*

Ce *Nullum materiale est Angelus,*
 lan *Omnis homo est materialis,*
 tes. *Ergo nullus Angelus est homo.*

Da *Omne animal est viuens,*
 bi *Aliqua substantia est animal,*
 tis. *Ergo aliquod viuens est substantia.*

Fa *Omne rugibile est Leo,*
 pes *Nullus equus est rugibilis,*
 mo. *Ergo aliquis Leo non est Equus.*

Fri *Aliquod animal est homo,*
 fe *Nulla planta est animal,*
 fo. *Ergo aliquis homo non est planta.*

Post exempla tradendæ sunt regulæ. Prima est, quod ex maiori particulati in modis directis nihil concluditur, v.g. *Aliqua substantia est spiritualis. Omnis lapis est substantia, ergo aliquis lapis est spiritualis*. Secunda est isdem modis directis ex minori negatiua nihil concludit, v.g. *Omne*

animal est substantia. Nullus lapis est animal ergo nullus lapis est substantia. Hæ tamen regulæ in modis indirectis non valent; bene enim concluditur in Frisefomorum sic. *Aliquod animal est rationale, nullus lapis est animal, ergo aliquod rationale non est lapis.*

Obijcies hoc argum. *Aliquod risibile ludit; omnis homo est risibilis, ergo aliquis homo ludit*, bene concludit in modo directo: nam minus extremum subijctur maiori ut patet, & tamen habet maiorem particulare, ergo prima regula assignata est falsa.

Resp. neg. ant. Nam argumentum prædictum nihil valet. Conclusio ipsius vera est, si verum sit quod aliquod risibile ludit, non quia omnis homo est risibilis, sed quia omne risibile est homo. Præmissæ autem illius consequentia manifestè apparet ex eo quod si eadem omnino forma applicetur alteri materie, inserit falsum, v.g. *Aliquod animal est equus: Omnis homo est animal, ergo aliquis homo est equus.* Qui potest concedere hanc consequentiam, concedet & argumentum esse in forma.

CAPVT V.

Regula pro secunda Figura.

IN secunda Figura medius terminus prædicatur tam in maiori, quàm in minori. Modi autem sunt quatuor.

Cæ *Nullus homo est lapis,*
fa *Omne marmor est lapis,*
re. *Ergo nullum marmor est homo.*

Ca

Ca *Omnis homo est risibilis,*
mcs *Nullus equus est risibilis.*
tres. *Ergo nullus equus est homo.*

Fes *Nullus equus est risibilis,*
ti *Aliquod animal est risibile,*
no. *Ergo aliquod animal non est equus.*

Ba *Omnis Leo est rugibilis,*
ro *Aliquod animal non est rugibile*
cho. *Ergo aliquod animal non est Leo.*

Prima regula pro secunda figura est ex maiori particulari nihil sequi, v.g. *Aliqua substantia est colorata, nullus angelus est coloratus, ergo aliquis angelus non est substantia.* Secunda regula est ex duabus præmissis affirmatiuis nihil sequi, v.g. *Omnis arbor est viuens: omnis homo est viuens, ergo omnis est arbor.*

CAPVT VI.

Regula pro tertia figura:

MODI tertiae Figure, in qua medius terminus in vtraque subijctur, sunt sex.

Da *Omnis homo est substantia,*
rap *Omnis homo est animal,*
ti. *Ergo aliquod animal est substantia.*

D 2 Fe

Fe Nullus lapis est risibilis,
 lap Omnis lapis est durus,
 ton. Ergo aliquod durum nō est risibile.

Di Aliquod animal est homo,
 fa Omne animal est viuens,
 mi. Ergo aliquod viuens est homo.

Da Omne hinnibile est equus,
 ti Aliquod hinnibile est albuus,
 fi. Ergo aliquod album est equus,

Bro Aliquod animal non est vulpes.
 car Omne animal est viuens,
 do. Ergo aliquod viuens nō est vulpes.

Fe Nulla quercus est animal,
 ri Aliqua quercus est viuens,
 son. Ergo aliquod viuens nō est animal.

Pro tertia Figura prima regula est, ex minori negatiua directē nihil sequi, v.g. *Omnis Angelus est substantia, nullus angelus est lapis, ergo aliquis lapis non est substantia.* Dixi nihil sequi directē, quia indirectē potes inferre, ergo aliqua substantia non est lapis, quæ esset conclusio syllogismi in *Felapton*, per metam translationem præmissarum hoc pacto. *Nullus Angelus est lapis, omnis Angelus est substantia, ergo aliqua substantia non est lapis.* Secunda regula est conclusio nem semper esse particularem, vt constat ex omnibus quæ pro exemplis adduximus. Sit enim syllogismus in *Darapti*, cuius ambæ præ.

præmissæ sunt vniuersales. *Omne sidus est incorruptibile, omne sidus est lucidum, ergo aliquod lucidum est incorruptibile.* Male inferres. *Ergo omne lucidum est incorruptibile.*

CAPVT VII.

Regulæ communes pro omnibus figuris :

PRæter regulas peculiare, quas pro vnaquaque figura tradidimus, sunt aliæ quedam communes pro omni figura, quas hoc capite breuiter comprehendimus.

Prima est quod medius terminus saltem in altera ex præmissis distribuatur. Distribui autem est accipi pro singulis inferioribus, vt diximus agentes de suppositione distributiua. Hoc autem fit cum vel est subiectū propositionis vniuersalis affirmatiuæ, vel prædicatum negatiuæ. Ex defectu talis distributionis hic syllogismus est fallax. *Omne animal fuit in arca Noe, sed mens Brunellus est animal, ergo mens Brunellus fuit in arca Noe.* Nusquam enim medius terminus *animal* distribuitur. Non in minori vbi dicitur de vno, non in maiori, quia non est in suppositione distributiua completa, sed distributiua accommodè completa, hoc est incompleta. Non enim supponit pro singulis generum, hoc est pro singulis contentis in qualibet animalium specie, sed pro generibus singulorum, hoc est pro aliquo ex vnaquaque specie. In hac lege fundatur regula prima primæ figuræ, & secunda secundæ, vt constat in

exemplis ibidem adductis. Pro prima. *Aliqua su stantia est spiritualis, &c.* Pro secunda *omnis arbor est viuens, &c.* Secunda regula est. Terminus non distributus in præmissis non potest distribui in conclusione: contra hanc regulam peccat hic syllogismus. *Omnis Angelus est substantia, nullus lapis est Angelus, ergo nullus lapis est substantia.* Substantia enim maius extremum conclusionis negatiuæ distribuitur cum non distribuitur in maiori; ut potest prædicatum propositionis affirmatiuæ. In hac lege, fundatur secunda regula primæ figuræ: prima secundæ, prima & secunda tertiæ, ut constat in exemplis, quæ habes. Pro prima *omne animal est substantia, &c.* Pro secunda *aliqua substantia est colorata, &c.* Pro tertia *omnis Angelus est subst. Omne sidus est incorruptibile.*

Tertia regula est. Conclusio sequitur debiliorem partem. Hoc est in præmissis aliqua est particularis, conclusio sit particularis, si aliqua negatiua, conclusio sit negatiua. Quarta in Syllogismis categoricis de quibus hæcenus egimus, ex duabus præmissis particularibus nihil sequitur v. g. *aliquod Animal est homo, aliquis Leo est animal, ergo aliquis leo est homo.* Patet enim in neutra medium terminum esse distributum, imò diuersimodè in vtraque participari ab extremis.

Quinta est. Ex puris negatiuis nihil sequitur v. g. *Nullus homo est lapis, nullum marmor est homo, ergo nullum marmor est lapis.* Ratio est quia ex eo quod marmor & lapis distinguantur ab homine, non bene inferitur quod

quod marmor & lapis distinguantur inter se sicut ex eo quod, & animal, & homo distinguantur à lapide, non bene inferitur quod homo non sit animal.

Contra vltimam regulam obijcies. Hic Syllogismus. *Stella quæ non scintillant sunt prope nos, sed Planeta non scintillant, ergo Planeta sunt prope nos.* habet vtramq; præmissam negatiuam, & tamen bene concludit, ergo regula adducta est falsa.

Resp. neg. ant. quod scilicet prædictus syllogismus habeat vtramque præmissam negatiuam. Imo vtraque præmissa est affirmatiua; cum particula non in neutra copulam afficiat. Hic enim syllogismus, si bene intelligatur, sic sonat. *Stella non scintillantentes sunt prope nos, sed Planeta sunt stelle non scintillantentes, ergo Planeta sunt prope nos.*

CAPVT VIII.

An, & quando reduci possint syllogismi imperfecti ad perfectos.

PRimi quatuor modi syllogistici adeo directè, & euidenter concludunt, ut concessa semel vtraque præmissa, consequentia sit omninò innegabilis. In alijs autem quatuor conclusio sit æquè certa, & infallibilis, quia tamen non est æquè certa, & infallibilis, quia tamen non est æquè directæ: posset aliquis Dialecticæ minus peritus illam negare, idè inuenta est ratio omnes syllogismos ad quatuor primos reducendi: ut illa veritas, quæ per indirectos elicitur, per directos ad euentiam renucatur.

Duplex autem est Syllogismorum reductio, ostensiva altera, seu conuersiva; altera per impossibile. Ostensiva est illa, in qua per conuersionem propositionum, & in aliquibus præmissarum transpositionem, Syllogismi ex imperfectis fiunt perfecti. Ad hoc autem vniuersaliter loquendo aduertendum est ad litteras initiales Modorum, quæ sunt quatuor, B. C. D. F. Et vnusquisque imperfectus ad eum ex perfectis reducitur, qui eandem cum ipso litteram initialem habet. v. g. *Baralipon* ad *Barbara*, *Darapti* ad *Darrij*, &c. Aliquando autem non sufficit propositiones conuertere, sed necesse est præterea præmissas loco transferre, vt fiat ex maiori minor, ex minori maior. Harum autem conuersionum, & transpositionum leges duplici carmine comprehensas habes. *S. vult simpliciter verti. P. vero per accidens. M. vult transponi: C. per impossibile duci.*

His versiculis non littera initialis modorum, sed littera posita post vocalem, quæ propositionem denotat, designatur.

S. vult simpliciter verti. Sensus est, quod illa propositio quæ designatur per vocalem, quæ præcedit litteram S. in modis imperfectis, conuerti debet simpliciter. v. g. *Datifi*, sit *Darij*, & *Ferison*, sit *Ferio*, per conuersionem simplicem minoris. *Datifi. Omne risibile est homo, aliquod risibile est album; ergo aliquod album est homo.* Conuerte simpliciter minorem & habes *aliquod album est risibile*; quæ si fiat minor positi syllogismi, ex *Datifi* sit *Darij*, est que in prima figura directus, vt patet.

Ad.

Aduerte autem in *Datifi* post illud Iquod denotat minorem, esse litteram S, quæ denotat esse conuertendum simpliciter.

P. vero per accidens. Sensus est, quod propositio designata per vocalem, quam sequitur littera B. est conuertenda per accidens v. g. *Darapti* fiet *Darij* si minor, quæ per A. designatur, conuertatur per accidens, quod denotat littera P. posita post A. *Darapti. Omnis homo est risibilis, omnis homo est animal, ergo aliquod animal est risibile.* Conuerte minorem per accidens, & habebis: *Aliquod animal est homo.* Quæ si sit minor prædicti syllogismi fit syllogismus in *Darij*, primæ figure, & directus.

M. vult transponi: significat in modis, in quibus repetitur littera M. esse mutandum ordinem præmissarum, ita vt maior ponatur loco minoris, minor loco maioris, quo facto, & seruatis legibus conuersionis, syllogismus ad perfectum reducitur. Exemplum sit in *Fapesmo*. *Omne risibile est homo, nullus equus est risibilis, ergo aliquis homo non est equus.* Ex minori fac maiorē, conuertendo illam simpliciter, vt denotat littera S dicendo *nullum risibile est equus*; ex maiori fac minorem conuertendo illam per accidens, vt denotat littera P. dicendo *aliquis homo est risibilis*, & cum consequentia, ergo *aliquis homo non est equus*, habes syllogismum in *Ferio*. *Nullum risibile est equus, aliquis homo est risibilis, ergo aliquis homo non est equus.* Non vacat exemplificare per singulos. Monco tamē conuersionē in aliquibus esse solius consequentis ita *Celantes*, sit *Celarent*, & *Dabitis* sit *Darij* per

D s hoc

hoc præcisè, quod cõclusio conuertatur simpliciter: vltimum enim *E*. in *Celantes*, & vltimum *I*. in *Dabitis*, quod denotat conclusionem, habet post se litteram *S*. quæ vult simpliciter verum. In *Baraliphton* autem conclusio ex particulari fit vniuersalis, & euadit *Barbara*, ponendo scilicet pro conclusione illam propositionem quæ per conuersionem per accidens in particularem euadit, *Baraliphton*. *Omne risibile est homo, omne rationale est risibile, ergo aliquis homo est rationalis*. Muta conclusionem; ergo *omne rationale est homo*, & habes syllogismum in *Barbara*. Hæc autem est conuersa huius: *aliquis homo est rationalis*, vt diximus in loco.

Quia tamè duo modi; *Baroccho* scilicet, & *Brocardo* alter secunde, alter tertie figure nequeunt ostensiuè, seu conuersiuè ad perfectos reduci: ideo alia reductio inuenta est, quam dicunt per impossibile, & indicatur per has particulas. *C. per impossibile duci*. Fit autè hæc reductio hoc pacto. Accipitur cõtradicoria conclusionis negatæ ab Aduersario; coniungitur cum altera propositione ab eodem cõcessa, & elicitur consequentia cõtradicoria alteri propositioni ab eodem concessa: & sic Aduersarius cogitur ad duo cõtradicoria, quod est reduci ad impossibile. Res clarius patebit in exemplo. Sit syllogismus in *Baroccho*. *Omnis homo est risibilis, aliquod animal non est risibile, ergo aliquod animal non est homo*. Concessa vtraque præmissa, neget Aduersarius consequentiam: tunc accipe cõtradicoriam negatæ, quæ est, *omne animal est*

est homo, & forma syllogismum sic, *Omnis homo est risibilis, omne animal est homo, ergo omne animal est risibile*. Quæ est cõtradicoria minoris concessæ in altero syllogismo, & tamen tenetur illâ concedere concessa vtraque præmissa, & sic reducitur ad impossibile. Item in *Brocardo*. *Aliquod animal non est homo, omne animal est sensitium, ergo aliquod sensitium non est homo*. Si negatur cõsequentia, accipe cõtradicoriam *omne sensitium est homo* Forma syllogismus. *Omne sensitium est homo, omne animal est sensitium, ergo omne animal est homo*. Quæ consequentia negari nequit, & tamen est cõtradicoria maioris concessæ in antecedenti syllogismo.

CAPVT IX.

In alijs modis fit eadem reductio.

Quamuis reductio ad impossibile præcipuè pro *Baroccho*, & *Brocardo* inuenta sit; tamen etiam erga alios modos adhuc veritate tenentur. Et quidem pro modis primæ figure indirectis regulæ sunt.

Maiorem oppositum pellit, maiorque minori. Excipe Celantes, in quo contraria res est.

Sensus est. Accipe cõtradicoriam consequentis negati. Fiat maior noui syllogismi, in quo maior accipiat locum minoris, & deducetur conclusio repugnans minori concessæ in priori syllogismo, v.g. in *Baralip*. *Omne risibile est animal, omnis homo est risibilis; ergo aliquod animal est homo*. Si negetur cõsequentia, sume cõtradicoriam, & sic syllo-

giza. Nullum animal est homo, omne risibile est animal, ergo nullum risibile est homo. Hęc consequentia, quę negari nequit, repugnat minori syllogismi antecedentis omnis homo est risibilis. Nam si nullum risibile est homo, valet per conversionem simplicem; nullus homo est risibilis: Si autem verum est nullus homo est risibilis: falsum est omnis homo est risibilis. Repugnat enim duas contrarias esse simul veras: vt dictum est suo loco.

Excipitur autem *Celantes*, in quo contraria res est. Hoc est in quo accipitur minor concessa in priori syllogismo, & fit maior. Tunc accipitur contradictoria consequentis negati, & fit minor, & ex utraque infertur consequentia repugnans maiori concessę in priori syllogismo, v.g. *Celantes. Nullum materiale est Angelus, omnis homo est materialis, ergo nullus Angelus est homo.* Si negetur consequentia: accipe minorem concessam in primo syllogismo, & dic. *Omnis homo est materialis*, postea cape contradictoriam consequentis negati, & dic. *Aliquis Angelus est homo.* & habes consequentiam, *ergo aliquis Angelus est materialis*, quę repugnat maiori concessę in antecedenti syllogismo. *Nullum materiale est Angelus.* Ex hac enim per conversionem simplicem valet: *ergo nullus Angelus est materialis*, cuius contradictoria est aliquis Angelus est materialis.

Pro secunda figura regulę sunt.

Stat maior: trahit oppositum de sede minorę.

Hoc est maior prioris syllogismi maneat. Sed loco minoris ponatur contradi-

cto.

ctoria consequentis negati, & pro consequentia inferetur contradictoria minoris concessę in anteriori syllogismo, v.g. *Festino. Nullus equus est risibilis, aliquod animal est risibile, ergo aliquod animal nõ est equus.* Si negetur consequentia, retine maiorem prioris syllogismi, *nullus equus est risibilis.* Pro min. pone contradictoriam consequentis negati. Scilicet: *omne animal est equus.* & habes pro consequentia *ergo nullum animal est risibile*, quę est contradictoria minoris in superiori syllogismo concessę, *aliquod animal est risibile.*

Pro tertia figura regulę sunt.

Stat minor: oppositũ transit maioris in adẽ.

Hoc est, minor prioris syllogismi retinet suum locum: contradictoria consequentis negati ponitur loco maioris. Exemplum sit in *Darapti*, *omnis homo est risibilis, omnis homo est animal; ergo aliquod animal est risibile.* Si negetur consequentia: accipe contradictoriam eiusdem, & dic: *Nullum animal est risibile*, sume minorę prioris syllogismi; *Omnis homo est animal*, & inferes *ergo nullus homo est risibilis.* Quę opponitur contrarię maiori concessę in priori syllogismo, *omnis homo est risibilis*: ideoque huius veritas nequit cum alterius veritate subsistere.

C A P V T X.

Quibus princ ipsijs innitatur vis syllogistica.

INter principia quę dicuntur nota ex terminis, hoc est indubitata ijs qui significationem vocum intelligunt, primo loco

po.

ponitur hoc: *Quodlibet est, vel non est. Non potest idem simul esse, & non esse.* Huic principio innitur hoc aliud. *Quae sunt eadem vni tertio sunt eadem inter se,* puta si Petrus, & animal rationale sunt idem cum homine, necessarium est, quod etiam inter se sint idē. Et: *quorum vnum distinguitur à tertio, à quo alterum non distinguitur, ea inter se distingui oportet.* Puta si homo distinguitur ab inanimabili, à quo non distinguitur equus; hominem & equum inter se distingui necesse est. His principijs respondent alia duo Logica propria, quibus vim syllogisticam immediatè sudari docet Philosophus i. prior c. i. in fin.

Primum est, *in toto esse,* quod vulgo dicitur *Dictum de omni.* Significat autem, quod quicquid dicitur de aliquo termino communi supponēte distributivē, etiam de quolibet cōtento sub tali termino dici debet. v. g. quia dicitur: *omnis homo est animal;* si simul concedatur quod sit homo, hoc est contineatur sub hoc termino communi *homo* necessarium est cōcedere, quod Petrus sit animal: si enim negaretur, negaretur, & cōcederetur idem de eodem, & falsicaretur primū principium. *Non potest idem simul esse, & non esse.* Hoc axioma *dictum de omni* fundat consequentiam argumentorum in *Barbara,* & in *Darii,* in quibus conclusio est affirmatiua.

Secunda est: *Dictum de nullo,* & significat vniuersaliter, quod praedicatum illud, quod negatur de aliquo termino communi perfecte distributo, negari debet de quolibet contento sub illo. v. g. quia de equo vniuersaliter nega-

negatur quod sit rationalis, & sub hoc termino communi *equus* continetur Bucephalus, etiam de Bucephalo negari debet quod sit rationalis, & sic de quolibet alio. Hoc axioma fundat syllogismos in *Celarent,* & *Ferio,* in quibus conclusio est negatiua.

CAPVT XI.

Aliae species argumentationis.

INter alias species prima sit Enthymema, quod est Syllogismus incompletum, in quo nimirum est vnica praemissa, quae dicitur antecedens, inferitur conclusio, altera praemissa subintellecta: v. g. *Petrus est homo, ergo est animal.* Subintelligitur enim altera praemissa: *omnis homo est animal.*

Secunda sit Exemplum. Est oratio in qua ex eo quod aliquid vni conueniat, inferitur etiā alteri conuenire, v. g. *Vtile est fratris tui studere logicae, ergo etiam tibi.*

Tertia Inductio. Et est oratio per quam à multis enumeratis arguitur ab vniuersale: de hac actum est alibi.

Quarta sit syllogismus conditionatus, qui dupliciter fit: *aliquando* enim ex eo quod in min. affirmetur conditio, quae erat pars maioris, altera pars maioris pro conclusione inferitur: v. g. *Si Petrus studuit logicae, est sapiens: sed studuit logicae, ergo est sapiens.* Aliquando ex eo quod in minori negetur pars conditionata maioris, inferitur pro consequentia negatio conditionis positae in eadem mai. v. g. *Si Petrus studuit logicae est sapiens, sed non est sapiens, ergo non studuit logicae.*

De Syllogismo constantibus ex propositionibus complexis, eodem modo, quo de alijs philosophandum est.

Sunt autē præter Syllogismi categoricos, de quibus diximus, Syllogismi expositorii, ita dicti, quod quasi ob oculos ponant necessitatem illationis. Habet hoc genus syllogismorum in prima figura duos modos. Primus est cum utraq; præmissa affirmatiua v.g. *Hic homo ludit, sed Petrus est hic homo, ergo Petrus ludit.* Secundus est cum mai. negatiua, & min. affirmatiua v.g. *Petrus non est logicus, sed hic homo est Petrus, ergo hic homo non est logicus.*

In secunda figura tres habet modos. Primus est cum utraque præmissa affirmatiua, v.g. *hic homo est Petrus, sed Princeps ciuitatis est Petrus, ergo Princeps ciuitatis est hic homo.* Secundus est cum mai. affirmatiua, & mi. negatiua v.g. *Princeps Philosophorum est Aristoteles, sed Alexander non est Princeps Philosophorum, ergo Alexander non est Princeps Philosophorum.* Tertius est cum mai. negatiua, & mi. affirmatiua v.g. *Aristoteles non est Tullius, est Princeps eloquentia est Tullius, ergo Princeps eloquentia non est Aristoteles.*

In tertia figura duos habet modos. Primus est ex utraque affirmatiua v. g. *Petrus est doctus, sed Petrus est hic homo, ergo hic homo est doctus.*

Secundus est cum mai. negatiua & min. affirmatiua v. g. *Brunellus non est homo: sed Brunellus est hic equus, ergo hic equus non est homo.* Porro syllogismus expositorius definitur à Conimbricensibus 1. prior, cap. 6. qu.

vñica, art. 1. qui constat medio termino singulari. Vtitur autem hoc Philosophus præcipuè ad probandam bonitatem syllogismorum tertie figure.

Innituntur autem Syllogismi expositorii principijs superius explicatis: si enim quod dicitur de omni debet etiam dici de quolibet contento in omni, & similiter quod negatur de omni, negari debet de quolibet contento in omni, ne de eodem idem affirmetur, & negetur; manifestum est quod de eodem singulari idem dicere, & negare est impossibile. Et ad hoc reducitur contradictio inter vniuersalem, & particularem sicut, & alia oppositiones vt consideranti patebit.

CAPVT VLTIMUM.

De Syllogismo sophistico.

Syllogismus sophisticus, seu captiosus definitur ab Aristotele 1. Elench. ca. 1. *Oratio quæ propter similitudinem quam habet cum Syllogismo, Syllogismus videtur cum tamen non sit.* Ex eo quod non sit Syllogismus nihil concludit. Ex eo quod videatur esse, videtur concludere, & capit incautos, qui similitudine reipro re admittunt iuxta illud: *Tanti vitrum, quanti Margaritum.*

Decipi autem per huiusmodi syllogismos dupliciter coniungit. Vel per hoc quod voces vnum significare videantur cum multa significant, vel per hoc quod res ipsæ propter similitudinem vnum videantur, cum sint

sint multa. Propterea fallaciae aliae sunt dictionis: aliae extra dictionem. Inter fallacias dictionis prima sit fallacia æquiuocationis. Fit autem hæc per hoc quod eadem vox plura, & inter se diuersa significans modo proprio, modo pro alio accipitur v.g. *omnis canis est latrabilis, sed aliquod sidus est canis, ergo aliquod sidus est latrabile*. Secundo fit eadem fallacia per hoc, quod vox aliud proprie, aliud metaphoricè significet, v.g. *omne quod ridet est homo, sed Pratum Titiri ridet, ergo Pratum Titiri est homo*. Secunda est *ambibologia*, quæ est æquiuocatio quædam tonis orationis. Contingit autem, vel ex eo quod varietur casus, v.g. *omnes Episcopi sunt Sacerdotes, sed isti boues sunt Episcopi, ergo isti boues sunt Sacerdotes*. In maiori Episcopi est in nominatiuo, in minori est in genitiuo, vel ex eo quod varietur sentus v.g. *Ista capra est mater, sed ista capra est tua; ergo isti capra est mater tua*. Tertia & celeberrima omnium quæ ex parte dictionis accidit, & quæ in vniuersa Philosophia, & Theologia grauissimas affert difficultates est fallacia *sensus compositi, & sensu diuisi*. Potest autem dupliciter contingere: primo si res diuisim significata, siue importata, composita, & copulata iuè sumantur, v.g. *Duo, & tria sunt par & impar, sed quinque sunt duo & tria, ergo quinque sunt par & impar: Binarius & ternarius, sunt par & impar. Sed quinarium est binarius & ternarius, ergo quinarium est par & impar*. Ad huiusmodi syllogismus distinguendum est. Duo & tria diuisim sumpta

sunt

sunt par & impar, conc. simul sumpta, nego. Vel si maius, sunt par & impar in sensu diuiso, concedo in sensu composito, nego.

Secundo committitur hæc fallacia, si ex eo quod datur potentia ad duo opposita diuinctiue, inferatur dari potentiam ad duo illa simul ponenda v.g. *Petrus habet potentiam sedendi & standi, ergo potest sedere, & stare: sed sedere & stare est impossibile, ergo potest impossibile*. Vides quod ex eo quod Petrus possit vtrūlibet diuisim, male inferat Aduersarius, quod possit vtrumq; coniunctim.

Ad dissoluendas autem omnes fallacias, quæ hac ratione fieri possunt, sciendū est quid sit *potentia simultatis*, quid *simultas potentia*. Si enim bene adhibeantur hi termini, dissolunt omnia omnia sophismata, quæ secundum hanc fallaciam fiunt. Dari potentiam simultatis est posse simul esse plura, v.g. datur in me potentia simultatis ad ambulandū, loquendum, cogitandum, ridendum: &c. quia hæc omnia possum ponere simul, non autem datur potentia simultatis ad loquendum, & tacendum: quia non possum loqui simul, & tacere. Dari autem simultatem potentie est esse simul in eodem subiecto potentiam ad plura, quamuis ea plura simul esse non possunt. v.g. in me est potentia sedendi simul cum potentia standi: imo fortasse eadem est potentia standi, & sedendi: nõ ramen est potentia standi, & sedendi simul: ideoque si quis mihi diceret: mihi diceret: datur in te potentia ad sedendum & standū; potes sedere & stare: responderem cum distinct,

finēt. possum federe, & stare simultate potentia concedo, potentia simultatis nego. Vel possum stare & federe in sensu composito, nego, in sensu diuiso concedo.

Quinta est fallacia figura dictionis, quæ accidit, & ex eo quod significans rem in vno statu, sumatur ad eandem significandam in alio, v. g. *Quod emisisti comedisisti, sed emisisti bouem crudum, ergo comedisisti bouem crudum.* Et ex eo quod terminus ex suppositione simplici transeat ad suppositionem personalem v. g. *Homo est species, sed Petrus est homo, ergo Petrus est species.*

Fallaciæ extra dictionem recensentur omnino septem. Prima est secundum accidens: Estque cum aliquid tribuitur subiecto ratione sui, quod illi conuenit ratione accidentis, v. g. *Musicus non est ens naturale, sed arte factum, sed Petrus est musicus, ergo Petrus non est ens naturale, sed arte factum.* Vides hic tribui Petro ratione sui id quod conuenit illi ratione alicuius accidentis, nimirum, ratione musicæ, quæ est quid superueniens Petro. Resp. autem ad huiusmodi sophismata cum distinct. v. g. *Musicus reduplicatiue sumptus non est ens naturale, sed arte factum, conc. Musicus specificatiue sumptus, nego.* Rem autem accipi specificatiue est accipi pure materialiter, hoc est pro mero subiecto totius denominationis. Ita in casu præsentis Musicus specificatiue acceptus est purus ille & merus homo, qui est subiectum artis musicæ. Alter etiam fieri potest fallacia accidentis, sed satis est pro præsentis.

Secunda est: à secundum quid ad simpliciter

citer v. g. *Aethiops est albus secundum dentes, ergo Aethiops est albus.* In quo ex eo quod Aethiops sit albus secundum quid, inferunt esse album sine vilo addito, quod conuenit solum albo simpliciter, & absolute. Fit etiam hæc fallacia, cum terminus ab ampliori suppositione ad minus amplam restringitur, v. g. *Qui dicit Petrum esse animal, dicit verum; sed qui dicit Petrum esse equum dicit Petrum esse animal, ergo qui dicit Petrum esse equum dicit verum.* Animal in maiori accipitur secundum totam suam extensionem, in minori restringitur ad speciem equinam, & propterea fit mala conclusio.

Tertia est ignorantis Elenchi. & est illa per quam ex comparatione vnius rei cum pluribus diuersimodè se habentibus ad ipsam, inferuntur apparenter duo contradictoria v. g. *Petrus est maior Francisco, sed non est maior Antonio; g. Petrus est maior, & non maior.* Respondetur cum distinct. *maior, & non maior respectu diuersorum.* conceditur, respectu eiusdem negatur.

Quarta est fallacia consequentis, cum videlicet non seruantur leges bonæ consequentiæ, v. g. *Petrus est animal, g. est homo.* Consequentia non valet, quamuis, consequens sit verum. Nam ex animali non licet inferre hominem, quod est inferre speciem ex genere. Si enim liceret, rectè argueres: *Bucephalus est animal, g. est homo.* Ratio cur non valeat huiusmodi consequentia est, quia idè genus contrahitur per oppositas differentias, quibuscumque constituit diuersas species, cum igitur

igitur fit ex se ad hanc vel illam indifferentem, neque hanc neque illam ex ipso licet inferre.

Quinta est fallacia *petitionis principij*, est que eiusdem per idem probatio. v.g. Si quis probaret lunam moueri, quia mutat situm, & mutare situm, quia moueri, à primo ad vltimum probaret lunam moueri, quia mouetur, quod est petere principium.

Sexta est secundū non causam pro causa; fit; quando pro causa alicuius rei assignatur id, quod verè non est causa, v.g. *Musicus est causa cātus: sed homo niger est musicus, ergo homo niger est causa cātus*. Hoc consequens non est falsū si homo niger specificatiuè sumatur. Falsū est tamen, si reduplicatiuè, & in sensu formali, & quia hunc sensum præferret consequentia, ideo est fallax, afferēdo nigredinē pro ratione influente in cantum; cū tamen hæc impertinenter se habeat ad cantū.

Denique vltima est secundum plures interrogaciones vt vnā v.g. *homo & equus est animal bipes?* hæc interrogacione valde pusillus est qui capitur. Statim enim vniciuique subuenit responsio cum distinct. de homine dicit quod sit bipes, de equo negat.

Vniuersaliter autem loquendo ad omnem Syllogismū sophisticum responderi potest negando consequ. & ostendendo fallaciā, ratione cuius vitiosa est forma argumētī: solet etiam claritatis ergo responderi cū distinct. concedendo, vel negādo, pro diuersitate sensuū, quo afferunt propositiones. Atq; hæc de Summis fati ad honorem, & gloriā omnipotentis Dei, Beatissimæ Virginis Mariæ.

DISPUTATIONES LOGICÆ.

LOGICIS Disputationibus, quas tractaturus sumus hoc anno, non licet otiosa oratione proludere. Libet tamen in ipso Logicarum disputationum exordio illud primum examinare; an ita necesse sit ceteris Logicam præire scientijs, vt sine, ipsius ope operam ludat Intellectus humanus, dum easdem adipisci conatur. Primum igitur, quaeremus an sit ad alias scientias perfectè acquirendas, non solum utilis, sed necessaria; quasituri postmodum quod nam sit ipsius Obiectum, & ex Obiecto Naturam, & quidditatem ipsius inuestigaturi.

PROOEMIALIS

QVÆSTIO I.

De Necessitate Logica.

ARTICVLVS I.

Quo genere necessitatis sit Necessaria.

LOGICA naturalis vnicuique nostrum innascitur, quæ est vis quædam humani Intellectus, qua de rebus omnibus ratiocinari aptissimus. Logicam artificialem studio, & labore acquiritur. De prima non agimus hic. Certum est enim eos scientijs ineptos esse, qui facti sunt sicut equus & mulus, quibus non est Intellectus.

De secunda, quæ est facultas quædam directiua operationum mentis humanæ, quaeritur hic an sit necessaria sit ac ceteras scientias, puta ad Physicam, Metaphysicam, aliasque huiusmodi acquirendas.

Pro quo sciendum est, ad obtinendum aliquem finem aliquid necessarium multipliciter dici. Quædam enim adeo necessaria sunt, vt sine ipsis res obtineri non possit. Quædam ita possit quidem, sed non nisi raro, & cum ingenti difficultate, quædam ita vt non raro, nec difficillimè, facilius tamen cum ipsis, & melius.

De necessit Log. ad alias scient. 97
 melius. Rursus rem vnam obtineri non posse sine alia dupliciter contingit. Vel enim simpliciter & absolute non potest, & tunc dicitur necessitas metaphysica; hoc modo necessarium est, vt Deus te conseruet, vt viuas: Est enim omnino impossibile, quod stes nisi Deo tenente. Vel res vna quamuis absolute sine altera obtineri possit: nequit tamen naturaliter: & huiusmodi necessitas dicitur naturalis, seu physica. Hoc genere necessitatis necessarius est cibus animali vt viuat, quamuis enim etiam per multos annos impransus, & incænatus per diuinam Omnipotentiam viuere possis, non tamen naturaliter, hoc est viribus naturæ id facies.

Necessitas, qua vna res ad aliã requiritur, quia non nisi raro & cum ingenti difficultate, sine illa acquiritur: vocari solet necessitas moralis. Necessitas vero, qua ad aliud requiritur, vt hoc facilius, & commodius adipiscamur, dicitur necessitas ad melius esse.

Denique quando quaerimus an ad alias scientias perfecte acquirendas Logica sit necessaria; nomine scientiarum non intelligimus quemlibet actum; sed quemlibet habitum scientificum: non enim ab actu, sed ab habitu datur vnicuique nomen scientis: pura qui vnam cantilenam nouit, eamque suauissime cantat; non illico dicitur Musicus, sed qui habitum musicæ habet, nec dicitur Astrologus qui vnam Astrologicã demonstrationem intelligit: Nec Medicus, qui semel vnum morbum curauit. His positus sit.

Prima conclusio. Logica nec absolute, nec physice necessaria est ad alias scientias perfecte acquirendas.

Hæc conclusio continet duas partes. Prima est Logicam non esse absolute necessariam ad alias scientias. Probatum autem; quia sine prævia Logica potest de potentia absolute intellectus humanus acquirere quamlibet scientiam, ergo logica non est absolute necessaria ad alias scientias. Antecedens est certum, non enim diuinæ Omnipotentiae impossibile est, ita tractare humanum ingenium, ut etiam non præcedente Logica euadat Physicæ, & Metaphysicæ sciens.

Secunda pars est; neque naturaliter necessariam esse Logicam ad alias scientias. Probatum hæc etiam pars: quia sine Logica artificiali possunt etiam naturaliter alia scientia in statu perfecto acquiri; ergo Logica non est naturaliter necessaria ad alias scientias. Antecedens probatur, quia non excedit vim naturalem humani ingenij adipisci Physicam vel Medicinam, vel quamlibet aliam scientiam huiusmodi sine antecedenti studio Logicæ, ergo logica non est necessaria necessitate physica ad alias scientias. Secundum antecedens probatur: quia Plato, Aristoteles, & alij alij, ante quàm inuēta esset Logica alias scientias ita adepti sunt, ut sapientes essent. Id tamen ingenti studio, & labore ij paucissimi obtinuerunt. Propterea sit.

Secunda Conclusio. Logica est moraliter necessaria ad alias scientias in statu perfecto acquirendas.

Probatum Conclusio, quia illud est moraliter necessarium ad aliud, sine quo non potest illud aliud nisi rarissime, & cum summa difficultate acquiri; sed alia scientia in statu perfecto nequeunt sine Logica, nisi rarissime, & cum grauissima difficultate acquiri: ergo Logica est moraliter necessaria ad alias scientias in statu perfecto acquirendas. Hinc Philosophus tertio Metaphysicæ docet quod priusquam Intellectus humanus in alias scientias incumbat, debet addiscere modum sciendi: hoc est in serie scientiarum acquirendarum debet primo loco conari ut Logicam acquirat. Maior Syllogismi propositi est clara, continetque ipsammet definitionem necessitatis moralis. Minor autem probatur experientia quam habemus circa imbecillitatem humani Intellectus, qui etiam præmisso studio Logicæ tam difficile alias scientias adipiscitur, quid faceret si sine Logica?

Est igitur fundamentum nostræ conclusionis imbecillitas humani ingenij, ex quo facile argues hanc Logicæ necessitatem non esse æqualem in omnibus: cum non omnium sit vnum ingenium. Alij igitur plus; alij minus logica indigent, omnes tamen indigent, & ij ipsi, qui ante logicam aliquas scientias adepti sunt, non nisi labore improbo adepti sunt, easdem non modo facilius, sed etiam perfectius adepturi, si logica instructi fuissent.

ARTICVLVS II.

Respondetur nonnullis Obiectionibus.

Objc. 1. Nemo perfectè scit nisi sciens se scire; sed nemo scit se scire sine Logica artificiali; ergo nemo perfectè scit sine Logica artificiali. Mai. prob. quia qui non scit se scire dubitare potest an sciat, adeoq; nõ habet euidẽtem certitudinem, rei quæ tamen requiritur ad perfectè sciendum. Min. autẽ prob. quia nemo scit se scire nisi per demonstrationem quod sciat; sed demonstratio est opus solus Logicæ artificialis; ergo &c.

Ref. conc. mai. neg. mi. ad cuius prob. iterum nego min. Nam demonstratio quamuis difficillimè fiat sine ductu Logicæ artificialis, quæ propterea dicitur moraliter necessaria &c. potest tamen & absolute & physicè fieri per Logicam naturalem. Imo ex demonstrationibus alijsq; operationibus factis per rationem, hoc est per Logicam naturalem, nata est Logica artificialis, quæ sicut & aliæ artes, est inuentum humani Intellectus. Per multiplices enim reflexiones supra suos actus depræhendit Intellectus se hoc & illo modo rectè definire, diuidere, demonstrare; artemque hoc modo operandi instituit, quam Logicam appellamus.

Objc. 2. Si Logica est necessaria ad alias scientias vel est necessaria omnibus hominibus, vel solum aliquibus: neutrum dici potest, ergo non est necessaria. Maior est euidens, min. prob. Et primo quod non sit necessaria omnibus; quia saltem aliquis sine logica potest adipisci alias scientias, ergo non est

est necessaria omnibus. Ex hoc autem quod non sit necessaria omnibus, probatur quod nec aliquibus seu quod nulli; Quia quidquid potest facere vnus homo, potest & alius: Ergo si aliquis sine Logica potest euadere Physicus, aut Medicus; possunt omnes. Antecedens probatur: quia omnes homines sunt eiusdem perfectionis.

Resp. concessa mai. negando mi. & dico Logicam esse necessariam omnibus, quia omnium Intellectus directione indiget ne fallatur, nisi necessariam omnibus, vnicuique autem magis vel minus pro maiori, vel minori imbecillitate Intellectus. Ad probationem min. quo ad primam partem distinguo antecedens: saltem aliquis potest adipisci sine Logica alias scientias cum ingenti difficultate, concedo ant. sine ingenti difficultate nego ant. & conseq.

Ad probat. secundæ partis nego ant. quod videlicet quidquid potest vnus homo, possit & quilibet alius homo. Hoc enim tam in viribus animi, quam in viribus corporis, manifestè falsum apparet. In viribus corporis, quia vnus est alio longè robustior: in viribus animi, quia vnus est alio longè ingeniosior. Ad probationem dic omnes homines esse eiusdem perfectionis essentialis non autem accidentalis,

Obijcies tertio, Si Logica est necessaria ad alias scientias, est necessaria ad seipsam. Consequens est impossibile, ergo & antecedens. Probatur mai. quia ideo est necessaria ad alias, quia aliæ sunt difficiles acqui-

situ; sed etiam ipsamet Logica est acquisitu difficilis, ergo Logica erit necessaria ad Logicam. Consequens autem esse impossibile le probatur; quia impossibile est logicam ante logicam addiscere.

Res. distinguendo mai. est necessaria ad se ipsam necessitate partis ad partem conc. mai. necessitate totius ad totum nego mai. & eodem modo distincta min. nego consequentem a. Logica est necessaria ad logicam necessitate partium ad partes, quia necesse est ante addiscere unam partem logicam quam aliam. Non est necessaria necessitate totius ad totum, quia non est necesse, imò est impossibile ante totam logicam, totam logicam addiscere. Ante ea quæ pertinent ad secundam operationem Intellectus, necesse fuit intelligere, quæ spectant ad primam & ante ea quæ spectant ad tertiam; ea quæ pertinent ad secundam. Toti autem Logicæ ea dumtaxat. Logica prærequiritur quam logicam naturalem appellamus, quamque supponimus in omnibus, dum artificialem paulatim, à facilioribus iuxta præceptum Philosophi ad difficiliora progredientes, explicamus.

Obijc. 4. Potentia necessaria non indiget directione; sed Intellectus est potentia necessaria; ergo Intellectus non indiget directione: Si autem Intellectus directione non indiget, frustra est logica. Maior probatur, quia potentia necessaria non potest aliter, & aliter agere, sed quod non potest aliter, & aliter agere, non indiget directione, ergo potentia necessaria non indiget directione. Explicatur hoc idem

exem-

exemplo aliarum potentiarum necessaria-rum. Oculus v.g. quia est potentia necessaria non indiget directione, ut rectè videat; sed quodlibet obiectum sibi propositum videt quantum potest. Idè dic de potentia auditiva, de odorativa, & sic de cæteris. Quod autem Intellectus sit potentia necessaria certum est.

Res. neg. mai. ad cuius probationem nego potentiam necessariam non posse aliter, & aliter agere. Quævis autem aliqua potentia necessaria non indiget, imò sit incapax directionis, non tamen omnis est huiusmodi. Et consequenter ex eo quod Intellectus sit potentia necessaria non inferitur, quod dirigiqueat. Potest igitur potentia necessaria, determinari ad operandum hoc potius quam illo modo cum ab alio, tum à seipsa: ab alio: si non sit reflexiva supra se & supra suos actus; à se ipsa, si supra se & suos actus reflectat; Potentia loco motiva, quæ est potentia necessaria, & non reflexiva supra suos actus, determinatur ab appetitu, aut voluntate, ad movendum corpus hoc potius quam illo modo; puta saltando potius quam ambulando, & saltando ad hunc potius, quam ad alium numerum: Pirrichiam potius quàm Medeam. Voluntas autem ad imperandum hunc potius quam alium motum dirigitur à potentia cognoscente, hunc potius quam illum motum efficere saltationem intentam.

Intellectus autem non minus cognoscit se, suosque actus per cognitionem reflexam, quæ per cognitionem directam alias potentias, & actus aliarum potentiarum, adeoque non

minus potest dirigere se ipsum quam alias potentias ad operandum. Hinc habes discrimen inter Intellectum qui est potentia necessaria, & voluntatem, quæ est potentia libera, non consistere in hoc quod voluntas possit aliter, & aliter operari, Intellectus autem non; sed inter cetera, quæ alibi afferuntur inter utramque potentiam discrimina, sufficiat hoc pro presenti, quod etiam si Intellectus repræsentet voluntati aliquid ut euidenter bonum: potest voluntas non amare; quia est potentia libera; si sibi ipsi repræsentet aliquid ut euidenter verum, non potest non assentiri, quia est potentia necessaria.

Objc. 5. Nulla operatio intellectus est indifferens ut sic bona, vel prava: Ergo nulla operatio, est dirigibilis: sed si nulla operatio est dirigibilis, non requiritur logica; ergo simpliciter & absolute non requiritur logica. Ant. prob. Quia omnis operatio intellectus est vel bona, vel prava: quæ bona est non indiget directione: quæ prava, nequit fieri bona: nam operationem iam elicitam reuocare ut illam emendes tam est impossibile, quam reuocare tempus elapsum. Nostræ enim mens operationes sunt de natura temporis: hoc est essentialiter fluentes. Pura si quis elicerit hunc actum: *Omnis homo est animal; ergo omne animal est homo*, & deinde reflectens ad prauitatem ipsius ut potest peccantis contra leges Conuersionum, velit hunc reformare dicens: *Omnis est animal; ergo aliquod animal est homo*, non reformat actum, qui fluxit, sed alium elicit

meliorem. Idem dic de singulis.

Resp. duplicem indifferentiam hic considerandam esse; aliam physicam, aliam logicam: indifferentia physica est illa quæ præsupponit realem existentiam rei quæ dicitur indifferens, v. g. lignum est indifferens physice ad hanc vel illam figuram, quia ad utramlibet realiter & physice præsupponitur eum aptitudinem ad utramque. Lignum enim, neque rotundum, neque quadratum quadrabis vel rotundabis ad libitum, & illud idem ex quadrato rotundum, ex rotundo quadratum efficitur. Indifferentia autem pure logica est illa quæ non supponit existentiam rei, quæ denominatur indifferens, sed solum capacitas esse in esse obiectiuo, ut ad hanc, vel illam rationem contrahatur. Rem intelliges hoc exemplo. Operatio recta puta iudicium rectum dicitur iudicium: etiam iudicium prauum dicitur iudicium, tam igitur in iudicio pravo, quam in iudicio recto reperitur ratio iudicij, in recto dicitur contrahi ad rectitudinem, in pravo ad prauitatem: & quia tam cum prauitate, quam cum rectitudine dicitur iudicium, ideo iudicium dicitur indifferens ad rectitudinem, & prauitatem: ubi aduerte quod prius existit aliquod iudicium neque rectum neque prauum, quod deinde ad rectitudinem, vel prauitatem flectas, sicut dicebamus de ligno: sed quia qui iudicat potest vel rectum vel prauum iudicium elicere, ideo ratio iudicij dicitur indifferens ad hoc vel illud.

Hoc genere indifferentiæ; dicuntur indifferetes rationes superiores respectu harum

vel illatū inferiorū v.g Animal dicitur indifferens ad hominē, & brutū; nō quod detur animal aliquod, quod notū sit, neq; homo, neq; brutū, aut quod illud animal quod est homo possit euadere brutū, aut è conuerso sed quia tam de homine, quam de Bruto dicitur animal. Hoc idē dic de ratione specifica respectu indiuiduorum; puta de ratione hominis respectu Petri Pauli, & aliorum. Non enim ideo dicitur homo indifferēs ad Petrum, vel Paulū, vel quolibet alium, quod detur aliquis homo, qui non sit neq; Petrus, neq; Paulus, neq; vllus alius homo: aut quod ex Petro possis euadere Paulus, aut quilibet alius homo: sed quia & de Petro, & de Paulo, & de quolibet alio dicitur homo. Hæc indifferētia reperitur in operatione intellectus. Primo quidem in operatione vt sic, ad primam, secundam & tertiam; non quod detur aliqua operatio, que neq; sit prima, neq; secunda, neq; tertia. Sed quia & prima & secunda & tertia, est operatio. Secundo in quolibet genere operationū datur hæc in differentia respectu inferiorū, nam & prima operatio potest esse praua vel recta, & sic de cæteris: itaut in quolibet retineatur ratio operationis. Ex his.

Resp. ad argumentū propositū distinguēdo antecedēs. Operatio nō est indifferens in differentia physica: cōcedo antecedens, indifferētia logica: nego antecedens & consequētā. Omnis operatio intellectus est indifferēs accipiēdo ly *omnis* non pro singulari generum, sed pro generibus singularum. Dixi *non pro singulari generum*, quia si singulas operationes

examines nulla est indifferens. v.g. hæc: *Petrus est animal: ergo est homo* nō est indifferens, sed essentialiter mala. Hæc alia: *Petrus est homo: ergo est animal*, nō est indifferēs, sed essentialiter bona, & sic de reliquis. Sed *pro generibus singularum*, quia quodlibet genus potest vel ad prauitatem, vel ad rectitudinē contrahi; nam & ratio primæ operationis reperitur in bona, & praua apprehensione; & ratio iudicij in prauo & recto discursu, vt autem non prauam sed rectam tuam intellectus operetur, indiges logica directrice.

Habes ex hac eadē doctrina: quod quāuis in quolibet genere operationis possit aliqua elici, & quidē recta, sine ope logicæ artificialis; puta, aliqua prima apprehētio, aliquod iudicij, & alius discursus, nō propterea dicēdū est logicā non esse necessariā pro dirigendis omnibus operationibus intellectus; quia etiā in quolibet genere sunt aliquæ operationes adeo difficiles, vt sine adiuuēto logicæ nō fiant: erit igitur necessaria pro omnibus intelligendo ly *omnibus* modo supradictō.

Obijc. 6. Si Logica artificialis est necessaria ad alias scientias, non est æq; bene consultū intellectui humano ac consultū est brutis; cōsequens est iniquū; ergo & antecedens. Minus est clara: nam intellectus humanus est nobilior Pecude, si igitur melius consultū est Pecudi quā ipsi, est quædam Natura iniquitas. Maior autē probatur, quia Pecus non indiget vlla arte acquisita, vt asequatur suum finem, sed intellectus humanus indiget aliqua arte,

vt asequatur suum, videlicet vt asequatur scientias; ergo Pecudi melius consultum est quam Intellectui humano. Probatur hæc vltima cõsequẽtia, quia melius est per naturã, & sine indigentia habitus superadditi posse asequi suũ finem, quam non posse per naturã, sed indigere adiutorio habitus acquisiti.

Resp. negando mai. ad probationem concessis mai. & min. nego consequentiam. Ad probationem distingue; melius est non indigere habitu ad asequendum finẽ, quã indigere; ceteris paribus, concedo, ceteris imparibus, nego. Qui minimum bonum sine ope alterius asequitur, nõ est melioris conditionis, quam qui maximum, ope alterius. Qui minimum sine ope alterius; est melioris conditionis, quam qui pro illo eodem minimo indiget alterius ope. Brutum asequitur suũ finem per ea, quæ ipsi inna seuntur, nec indiget artes addicere, vt per illas suum finem adipiscatur; immò illarum est incapax.

Intellectus non asequitur suum finẽ nisi per artes, quas addicit & quarum est natura capax; sed finis intellectus humani est maximum bonum, finis bruti est minimum: adde quod non propterea intellectus non asequitur per naturam: cum per naturam suas sibi artes excogitet.

Obijetur vltimo: alie scientie sunt faciliores quam logica: ergo logica non debet premiti alijs scientijs. Consequẽtia est euidentis: nam præmittere difficiliora facilibus est inueterare modum discipline. Antecedens autem probatur. Mathematica. v. g.

est

est facilius quam Logica; adeo vt etiam Pueri sint mathematicis disciplinis maximè apti. Physica etiã videtur facilius, quia cũ habeat pro obiecto ens sensibile, ad illud intelligendum maximopere adiuuatur à sensibus: Logica autẽ cum versetur vel circa res omnes, vel circa intellectum, vel circa operationes intellectus: habet procul dubio obiectum cognitũ difficilius, scientia autem quæ habet obiectum cognitũ difficilius est difficilior; ergo Logica est difficilior alijs scientijs.

Resp. neg. antec. loquendo, de alijs scientijs in statu perfecto. Ad probationem antecedentis. Quoad Mathematicam attinet dicendum est eam Logica minus indigere, quã indigeant alię scientie, non tamen non indigere: Ratio cur minus indigeat est quia saltẽ in multis magis nititur imaginatione, quam intellectu, quæ imaginatio cum sit etiam in pueris viuiffima, ideo etiam pueri sunt nõnullis rebus mathematicis apprime idonei: ratio cur tamen indigeat, est, quia non solum imaginatione, sed etiam intellectu vtitur Mathematicus, si in hæc facultate vel it aliquam excellentiam adipisci. Cum autem in rebus mathematicis sit infinita demonstrationum multitudo; periculum est ne sophistate, seu paralogismo pro demonstratione vtatur, nisi logicam habeat adiutricem. Neque igitur Mathematica ipsa in statu perfecto sine ope logicę acquireretur, quamuis etiam pueri sibi aliquid scire videantur in mathematicis.

Quoad Physicam autem est maximè necessaria logica, quia quãuis Physicus in speculan-

culado ens sensible, quod habet pro obiecto, addiuetur a sensibus: tamen nisi à logica dirigatur, vix vnquam procedet sine terrore, atq; formidine in inuettigandis rerum causis vt experientia constat. Logica vero quamuis versetur vel circa res omnes, vel circa intellectum, vel circa operationes mentis non est adeo difficilis, quia circa obiecta predicta, versatur secundum aliquem modum sibi proprium non valde difficilem, puta si habet pro obiecto res omnes: non ita versatur circa ipsas vt illarum quidditatem proprietates, & causas consideret. Hoc enim ad alias scientias spectat, sed solum illas considerat in esse secundo intentionali, hoc est prout cognitae: & considerando processionem vnus cognitionis ab alia, puta conclusionis à præmissis, & alia huiusmodi. Si habet pro obiecto Intellectum: non considerat naturam, & proprietates Intellectus, quod spectat ad Animasticam, sed solum considerat illum vt perfectibilem per hanc & illam cognitionem elicitam secundum has, vel illas leges, quas tradit. Denique si pro obiecto habet Operationes mentis, non considerat illas secundum omnes rationes, sed secundum quasdam easque faciles, puta secundum modum, quo conuertuntur, quo sibi æquipoissent, quo disponuntur in forma syllogistica, quæ omnia sunt facillima habentibus tantillum Logice naturalis, hoc est pauculum rationis.

QVÆSTIO II.

De obiecto Logica.

ARTICVLVS I.

Obiectum multipliciter diuiditur.

Res quam cognoscis est obiectum tuæ cognitionis, quam vides tuæ visionis, quæ amas tuæ amoris, quam desideras tuæ desiderij, & sic de cæteris. Illud igitur circa quod actus, vel habitus, vel potentia versatur, obiectum actus, vel habitus, vel potentie nuncupatur. Ita sonorum dicitur obiectum potentie auditivæ: coloratum visivæ, quia visus percipit colorata, & auditus sonora. Ens sensible dicitur obiectum Physicæ, quia Physica Ens sensible speculatur, Ego, sine vlla restrictione assignatur pro obiecto Metaphysicæ, quia circa ens, secundum totam suam amplitudinē Metaphysica occupatur.

Diuiditur autē multipliciter obiectū. Prima diuisio sit in materiale, & formale. Materiale in scientijs dicitur, res, quæ à qualibet scientia consideratur; formale vero ratio illa secundum quā, vel propter quam à scientia consideratur. Sciendū est enim eamdem rem esse indifferentem ad diuersas scientias, prout eadem res secundū diuersas rationes est contemplabilis. v.g. Quantitas vt ens consideratur à Metaphysica, quæ pro motiuo formali suarū contemplationum habet rationem entis. Spectat enim ad Metaphysicam passionem entis specularem; passio autē entis vt entis cuiuslibet rei

conuenire debet; quia qualibet res est ens, vt diximus, & consequenter passio entis prout entis demonstrata à metaphysica tam conuenit quantitati quàm cuiilibet alteri rei; adeoque & quantitas, & qualibet alia res rectè dicitur considerari à Metaphysica sub ratione entis.

Rursus eadè quantitas vt affectio corporis sensibilis cōsideratur à Phyca, quæ pro moti-uo formali suarum speculationum habet rationem sensibilis. Eadem vt extensio seu dimensio quardã consideratur à Mathematica, cuius est numeros, & magnitudines contemplari. Itaut ratio extensi in quantitate, seu potius in Ente, sit ratio secundum quam consideratur à Mathematica; Sensibilitas, ratio secundum quã consideratur à Physica; ipsamet vero ratio entis sit ratio secundum quam cōsideratur à Metaphysica. Ex quibus habes quod ens vt ens, erit obiectum Metaphysicæ; vt sensibile, obiectum Physicæ; vt extensã, Mathematicæ: reduplicando semper per particularem vt obiectum formale scientiarum, quæ eandem rem, sed diuersimodè speculantur. Hanc Doctrinam haurimus ex Philosopho 2. Physicorum textu 17. & seqq.

Sic etiam eadem res potest esse materia siue obiectum materiale diuersarum artium, quæ ratione vel diuersi obiecti formalis, vel diuersæ rationis formalis *sub qua* diuersificabuntur. Ita lignum, quod est obiectum materiale artis scissorum est etiam obiectum materia Nauifactorum, & Statuaria. Nam & Scissor, & Nauium faber, & Statuarius circa lignum versantur.

Dixi

Dixi, *vel diuersi obiecti formalis, vel diuersæ rationis formalis sub qua*; quia posset aliquis opinari ad diuersificandos habitus speculatiuos requiri quidem diuersitatè obiecti formalis, nõ vero ad diuersificandos habitus practicos. Ratio esse posset, quia in habitibus speculatiuis ratio formalis sub qua res consideratur est obiectum formale, non autem in practicis. Nam in habitibus practicis nomine obiecti formalis intelligitur ipsa forma, quæ in materiam est introducenda, & propter quam introducendam habitus circa talem materiam occupatur. v.g. talis dispositio localis introducenda in colores per quam Cæsarem representent, est obiectum formale Pictoria. Talis figura inducenda in marmor per quam representet leonem, dicitur obiectum formale Statuaria, & sic de cæteris.

Contingit autem, aiunt, artes esse diuersas cum identitate & obiecti materialis, & obiecti formalis, per solam diuersitatem rationis formalis, sub qua. Puta ars fusoria, & ars malleatoria in idem aurum inducunt formam Pontificis; adeoque vtraque circa eam dẽ matetiam occupata eadẽ insuper formam intendit. Sed malleatoria versatur circa aurum quatenus malleabile, seu tusile; fusoria circa idem quatenus fusile; hæc enim liquando, illa tundendo, ex auro Pontificem facit. Hanc autem diuersam rationem sub qua circa eadẽ materiam Malleatoria, & Fusoria occupantur, sufficere volunt ad diuersificandas secundum speciem duas hæc artes.

Verum hæc doctrina quamuis in assignando obiecto

obiec-

obiectio formalis habitibus practicis, dicendo illud esse formam ipsam, quæ in materiam ab habitu, & ex intentione habitus introducit, quamvis inquam in hoc puncto placeat, non tamen in cæteris omnino aridet; quia diuersa sensibilitas obiectorum sensibilium non diuersificat habitus speculatinos, ergo nec diuersa figurabilitas, hoc est diuersa ratio sub qua res est figurabilis, diuersificabit habitus practicos. Explicatur antecedens. Omne sensibile pertinet per modum obiecti ad Physicam; rat inter sensibilia alia sentiuntur per visum, alia per auditum, alia per tactum, &c. Nec tamen totidem ponuntur scientiæ, quot sunt huiusmodi sensibilitates. Eodem modo licet inter figurabilia alia figurentur per fusionem alia per malleationem, item licet idem sit & per fusionem, & per malleationem figurabile, non propterea erit, vel erunt diuersorum habituum. Et quemadmodum in sensibilibus non attenditur ad hanc vel illam sensibilitatem, sed ad rationem sensibilis, quæ dicitur simpliciter, & absolutè *ratio formalis sub qua* ita in figurabilibus non attenditur ad hanc, vel illam rationem sub qua res est figurabilis, sed ad rationem figurabilis, quæ dicitur simpliciter: *ratio formalis sub qua*.

Secunda diuisio sit in obiectum attributionis, & obiectum attributum, seu communitatis. Obiectum attributionis, est illud quo primo, & per se consideratur à scientia, & per ordinem ad quod cætera omnia considerantur. Obiectum attributum, seu communitatis, est illud, quod à scientia consideratur non

primo, & per se, sed per ordinem ad illud quod dicitur Attributionis, Exemplum sit in Physica, & Statuaria: si verum est Physicam, considerare solum per se, & propter se substantiam sensibilem, substantia sensibilis, erit obiectum attributionis. Obiectum vero attributum, seu communitatis erunt & accidentia & quæcumque alia per ordinem ad substantiam sensibilem spectantur. Si autem considerat per se, & propter se non solum substantiam; sed omne ens sensibile: ens sensibile erit obiectum attributionis; attributum vero erit quicquid aliud per ordinem ad ens sensibile considerabit.

Item obiectum attributionis Statuariae est Statua, qui hæc primario, & per se intèditur à Statuaria, malleus vero ferra, & hascia, & alia id genus pertinent ad obiectum communitatis; quia non propter se, sed propter statuam faciendam considerantur à Statuaria.

Ex his facile intelliges, tam in speculatiuis, quam in practicis obiectum attributionis esse complexum ex obiecto materiali, & formali. Aduerte autem obiter quod finis, opus, & obiectum attributionis in habitibus practicis sunt vnum & idem. Ita in Statuaria obiectum attributionis est Statua; quæ simul est opus, & finis Statuariae.

Denique diuiditur obiectum in totale, & partiale. Totale est quod adæquat totam tendentiam habitus, vel Potentiæ. Partiale vero quod est solum pars eorum, quæ à tali habitu, vel potentia considerantur. Ita ens sensibile est obiectum totale; seu adæquatam Physicæ,

quia sub ente sensibili continetur quiddam à Physica consideratur. Aqua vero, vel ignis, est partiale; quia est solum pars eorum quæ ab eadem scientia considerantur. Sic etiam coloratum, est obiectum ad æquatam potentiam visivæ, quia quicquid terminat tendentiam, potentiam visivam sub colorato continetur. Caruleum autem, vel viride est solum obiectum partiale, quia est solum pars eorum, quæ à potentia visiva respiciuntur.

ARTICVLVS II.

Colliguntur aliqua ex distis.

Collige primo Obiectum materiale, non differre à formali per hoc, quod materiale consideretur à scientia, non vero formale; sed per hoc quod ad rationem obiecti materialis sufficit quod consideretur; ad formale vero requiritur insuper, quod sit ratio secundum quam, vel propter quam materiale respicitur.

Collige secundo non necessario obiectum formale à materiali distingui; Nam si res aliqua secundum se ipsam, vel propter se ipsam consideretur; adeoque sit simul res considerata, & ratio secundum quam, vel propter quam consideratur; erit respectu talis considerationis obiectum materiale simul & formale. Hoc modo diuina essentia est obiectum materiale simul, & formale visionis beatæ; materiale, quia est res visa, seu terminans visionem; formale, quia per se ipsam, & propter se ipsam videtur, & ad sui visionem mouet. Eodem

dem modo diuina bonitas est obiectum, tam materiale, quam formale Charitatis; materiale, quia illam amamus, formale, quia propter illam, seu propter se ipsam.

Collige tertio, rationem formalem sub qua, tam in habitibus speculatiuis, quam in practicis præsupponi ad actus, qui per eosdem eliciuntur; nã, & Physica præsupponit sensibilitatem in corpore, & Statuaria figurabilitatem in marmore circa quod occupatur. In practicis tamen non præsupponitur obiectum formale: quia obiectum formale est forma inducenda per habitum: voco autem habitum speculatiuum cuius finis est cognoscere, practicum vero cuius finis est operari.

Quares curratio formalis sub qua respectu habitus speculatiui sit obiectum per male, non autem respectu habitus practici.

Resp. disparitatem petendam esse à priori ex natura utriusque habitus. Habitus speculatiuus est pure cognoscitiuus, sine, quod idem est, sinit in contemplatione sui obiecti. Practicus autem est operatiuus, seu progreditur ad operationem sui obiecti. Ratio autem propter quam cognoscimus, seu motiuum cognoscendi præexistit cognitioni ad quam mouet. Ratio vero propter quam operamur non præexistit cognitioni dirigenti ad opus, sed illam consequitur. Hinc recte dixeris Physicus cognoscit hoc corpus quia est sensibile; Statuarius considerat hoc marmor ut illud artificiose figuret. In prima propositione affectur motiuum scientiæ speculatiuæ; scilicet Physicæ. In secunda motiuum scientiæ pra-

Practica, scilicet Statuarie. Motiuum autem, & obiectum formale, tam respectu potentiarum, quam respectu habituum sunt vnum, & idem.

ARTICVLVS III.

Voces non sunt obiectum materiale Logica.

PRamissa notitia obiecti eiusdemque diuisionibus, quantum sufficit pro presentibus. Quærendum est quodnam sit obiectum attributionis Logica: & quia obiectum attributionis ex materiali, & formali constat. Quærendum est primo, quodnam sit obiectum materiale. In hac controuersia. Prima sententia est eorum, qui Logica pro obiecto materiali voces assignant. Primum fundamentum huius sententiæ est ipsamet nominis etimologia: Logica enim dicitur à voce Græca *Logos*, quæ sermonem significat.

Secundum sumitur ex eo quod Isagoge, Porphyrij, in qua de quinque prædicabilibus agit: scilicet de Genere, Specie, Differentia, Proprio, & Accidente, inscribitur. *De quinque vocibus*: Ergo, aiunt, Logica cuius est hic tractatus considerat voces; sed obiectum materiale habitus est id quod consideratur ab habitu, ergo obiectum materiale Logicae sunt voces.

Tertium fundamentum petitur ex Logica Aristotelis in qua passim agit de vocibus, puta de Terminis, de Æquiuocis, Vniuocis, & Analogis. De nomine, & verbo. De Oratio-

ne. Quæ omnia sunt Voces. Hæc sententia, Ocamo & Nominalibus imputatur. Quostamen ab hac veluti calumnia magno conatu vindicat Hurtadus, quasi indignum fuerit Viris sapientibus ita sentire. Dicendum est.

Voces non sunt obiectum materiale Logicae.

Probatum conclusio, quia ad hoc ut voces sint obiectum materiale Logicae, debent directe, & per se secundum aliquam rationem considerari à Logica: sed voces nec directe nec per se secundum ullam rationem considerantur à Logica; ergo voces non sunt obiectum materiale Logicae. Maior patet ex definitione, & diuisione obiecti superius tradita. Minor probatur, quia vel voces considerantur quatenus sunt sonus quidam, & hæc consideratio non spectat ad Logicam, sed ad Physicam, quæ & sonum, & colorem, & alia obiecta potentiarum sentitiuarum considerat. Vel considerantur quatenus sunt significantes, & significatio vocum pertinet ad Grammaticos; ad videndum enim quid hæc vel illa vox significet, non consulit Aristotelis sed Calepinum. Vel considerantur quatenus sibi congruunt, & hoc pertinet ad eosdem Grammaticos, qui præcepta tradunt ut voces concordent cum vocibus; puta adiectiuum cum substantiæ genere, numero, & casu, &c. Vel considerantur quatenus habent ornatus per tropos, & figuras quibus fiunt ad persuadendum idoneæ, & hoc pertinet ad Rhetoricam, vel quatenus habent inter se harmonicam, quædam consonantiam, & pertinet ad Musicam; ergo sub nulla ratione directe, & per se

se considerantur à Logica .

Fundamenta sententię in initio propositionis facile diruuntur. Ad primum dic Logica dici à sermone, sed interno. Ad secundum dic Isagogem, seu introductionem Porphyrij inscribi *De quinque vocibus*; sed internis, vel potius de rebus prout substantibus nostris conceptibus. Genus enim v.g. est collectio plurium habentium in essentia aliquam similitudinem, & aliquam dissimilitudinem, prout substans cognitioni confusa. Vt videbitur suo loco, ubi & de genere, & de specie tractabitur. Ad quod Isagoge Porphyrij non est Logica, sed introductio ad Logicam Aristotelis, unde etiam si haberet pro sine explanationem istarum vocum *Genus, Species, &c.* Hoc solum intenderet, vt redderet facilius intelligibilem doctrinam Philosophi per huiusmodi voces suos conceptus explicantis.

Ad tertium dic Philosophum agere de vocibus non per se, & propter se, sed reductiue ad actus internos, quorum expressiua sunt voces; nec enim aliter comunicamus nostros conceptus quam per voces.

ARTICVLVS IV.

Respondetur Obiectionibus.

Objicies. voces ita disposita vt recte definiant, diuidant, & concludant, debent specialiter considerari ab aliqua facultate: non ab alia quam à Logica, ergo à Logica. Maior probatur, quia predicta dispositio est aliqua specialis bonitas, seu rectitudo, ergo est aliqua specialis ratio propter quam

quam debeat specialiter considerari; & consequenter si Logica est practica, voces considerat, vt illas disponat in definitionem Syllogismum &c. Si speculatiua hanc ipsam dispositionem, per quam definiunt & syllogizant propter se contemplantur.

Resp. neg. ma. ad cuius probationem respondeo primo neg. antec. nam dispositio per quam voces recte definiunt, diuidunt, & syllogizant, est rectitudo seu bonitas per quam nostris conceptibus correspondent. Disponere autem voces ita vt nostris conceptibus correspondeat, & res eo modo alibi representent quo concipiuntur à nobis, est commune omni dispositioni vocum inuenta à Grammatica, per quam docemur sic loqui vt intelligamur. Quod si pro qualibet diuersitate conceptuum multiplicentur in vocibus rectitudines, & pro qualibet speciali rectitudine, specialis instituat facultas; tot erunt instituenda facultates circa vocum dispositionem, quot sunt nostri conceptus inter se diuersi; puta: bonitas affirmationis est diuersa à bonitate negationis: detur igitur alia facultas que dirigat affirmationes, alia que dirigat negationes. Hoc tamen hactenus nemo somniauit.

Res. secundo omisso ant. neg. conseq. Nam multe rationes secundum speciem diuersę ab eodem habitu considerantur, & intenduntur. Figura Leonis, & figura Pecudis sunt secundum speciem diuersę, & tamen pertinent ad eandem Statuariam. Quadratum, & circulus sunt figure speciem diuersę, & tamen ad eandem Mathematicam spectant, & sic de alijs.

Dicigitur considerari à Logica per se, & propter se definitionem, diuisionē, syllogismum mentale; non autē vocalem: talis autem dispositio vocum externarum, vt internas, hoc est vt conceptus mentis exprimant, siue illi sint definitives, siue diuidentes, siue syllogizantes, est opus Grammaticæ, non Logicæ: quæ cum sit instrumentum scientiarum consistentium in conceptibus, non in vocibus: nō voces dirigit, sed conceptus. Quia tamen homines vt suos conceptus exprimant, vtuntur vocibus, ideo præcepta, & exēpla per voces fiunt, quæ conceptibus substituantur.

Obiicies 2. Actus externus misericordiæ, quo quis subleuet Pauperes tribuitur habitui misericordiæ per se & directè, ergo etiam actus externus Logicæ; puta syllogismus vocalis, tribui debet Logicæ per se & directè. Cōsequentiā probatur: nam misericordia dirigit actus internos, quam Logica.

Resp. omissio antec. neg. conseq. disparitas est quia actus externus misericordiæ est secundum regulam misericordiæ ipsum imperans At syllogismus, definitio, diuisio vocales, non sunt secundum regulas Logicæ imperantis aut dirigentis actus internos: sed secundum regulas Grammaticæ, ad quam pertinet ita voces disponere, vt exprimant conceptus, quicumque illi sint. Conceptus autem ipsi qui per definitionem, diuisionem, aut syllogismum vocalem exprimuntur, à Logica diriguntur, ad probationem consequentiæ patet ex dictis: tam misericordia, quam Logica dirigunt & imperant actus internos: sed

mi-

misericordia insuper imperat actum externum, non autem Logica, quæ de externo non curat nisi per accidens, & reductiue ad internum.

ARTICVLVS V.

Neque res omne sunt obiectam materiale Logica.

VT intelligas sententiā quam pro titulo ponimus, suppone conuenire Logicæ rationem habitus practici, hoc est non pure contemplantis suum obiectum materiale, sed insuper aliquid circa ipsum operantis. Quamuis enim ex ijs qui pro obiecto Logicæ materiali res omnes constituunt aliqui Logicā diuidant in duos habitus, alterum speculatiuum, & alterum practicum, utriusque res omnes pro obiecto materiali tribuentes; tamen hoc articulo res omnes à Logica practica remouere aggredimur, statuentes obiectum materiale ipsius non esse res omnes.

Probat autē nostra Concl. ex definitione obiecti materialis; quia, illud solum est obiectum materiale habitus practici circa quod habitus occupatur vt in illud formā à se intentam inducat, sed hoc non conuenit rebus omnibus respectu Logicæ, ergo res omnes non sunt obiectum materiale Logicæ. Maior probatur inductione per omnes habitus practicos: Statutiariæ obiectum materiale est marmor, quia in marmor inducitur forma intenta à Statuaria. Obiectum materiale Pictoriæ sunt colores, quia in colores inducitur

forma intēra à Pictoria. Obiectum materiale Sutorie est corium, quia in corium inducitur forma intenta à Sutoria, puta forma ocree vel calcei, & sic de alijs. Minor autem videtur manifesta; nam etiam si daremus Aduersarijs quod recta operatio sit forma intenta à Logica, certè recta operatio non inducitur in res tanquam in subiectum, sicut forma artificialis in marmor, sed est circa res, tanquam circa obiectum representatum per ipsam.

Hoc idem argumentum sic proponitur à nonnullis. Obiectum materiale habitus practici est id, quod perficitur per habitum seu per formam intentam ab habitu: sed res omnes non perficiuntur à Logica seu per formam intentam à Logica, ergo res omnes non sunt obiectum materiale Logicae.

Sed Syluester Marus quæst. 9. de obiecto Logicae practice lōga inductione probat, aut probare conatur ad rationem obiecti materialis habitus practici nullo modo requiri vt perficiatur, imo, ait ille, sepe cōtingit, vt materia, circa quā artes occupātur, per artis opera deterioretur: sic cū lignarius arbore cedit, quæ vivebat in syluis, vt ex ea scamnū efficiat, illa materia amittit formam viuētis quæ est nobilior, & acquirit formam scamni ignobilioris: transire autē à nobiliori ad ignobiliorē formam non est perfici sed deteriorari.

Quis non dicat, hæc esse euidentissima? verum hæc oppositio laborat in æquiuoco. Auctores quando dicunt obiectum materiale perfici ab habitu practico inducente formā, nihil aliud intelligunt nisi per talem habitū

in-

induci in materiam formam aliquam, quæ antea non erat in dicta materia, præscidendo ab hoc, an hæc sit nobilior an ignobilior ea, quæ per introductionem ipsius excluditur: ad hoc enim vt materia perfici dicatur ab habitu, sufficit quod ab habitu recipiat aliquā formā, adeoq; aliquam perfectionem, quam ex se præcise considerata non habet. Hoc etiā modo agens naturale dicitur perficere materiam primam quæcūq; tandem formam in ipsam inducat, quamuis sæpe contingat vt introducendo vnā, alteram nobilitatem expellat. Ita accidit quando inducendo formā cadaueris expellit formam viuētis cum ea impossibilem. Cum igitur constet res omnes ita se habere post operationes logicas sicut se habebant antea, quia, vt aiunt, nostrum cogitare nihil ponit in re: constat res omnes non esse obiectum materiale Logicae.

Dices etiam si res non immutentur intrinsece per operationes Intellectus tamē immutātur extrinsecè, & acquirit aliquā formā salutē extrinsecā de nouo. Fiunt enim ex non cognitæ cognitæ, per denominationem saltem extrinsecam à cognitione ipsas respiciente.

Resp. quod etiam per Pictoriam, & Statuariam res immutantur extrinsece, & acquirit aliquam formam saltem extrinsecam de nouo. Fiunt enim ex non representatis representatæ, & tamen non sunt obiectum materiale Pictoriae, aut Statuarie ideoque.

Probat per secundam nostram conclusio. Obiectum materiale Pictoriae, vel Statuarie non sunt res, quæ per Pictoriam aut Statuariam

representantur, v.g. *Cesar, Alexander &c.* Sed sunt ipsi colores, & marmor, quæ ab ipsa intrinsicè immutantur per artem, accipiendo ab ipsa formam aliquam, quæ non habent ex se, ergo neque obiectum materiale logicæ erunt res, quæ per opus logicæ, hoc est per operationes mentis representantur, sed aliquid aliud quod à Logica recipiat aliquam formam, quam ex se non habent.

Dices Pictoria ita versatur circa colores vt in ipsis ponat imaginè Cæsaris ipsos intrinsicè immutâdo, & perficiêdo, ita vero circa cæsarè, vt illù solum extrinsicè respiciat, & denominet effigiâtù. Quotiescumque autè habitustalis est, vt formam à se intentam intrinsicè ponat in aliqua materia, etià si aliud obiectù extrinsicè respiciat, materia illa quæ per habitù intrinsicè immutatur dici debet obiectù materiale, non autè id quod extrinsicè, solù ab ipso respicitur, & denominatur.

Verum hæc responsio fauet sententiæ quæ Aduersarij impugnant. Fauet enim, & ponentibus Intellectum; & ponentibus operationem mentis dirigibilem pro obiecto materiali logicæ, nam qui Intellectum assignat pro obiecto materiali; statim dicit per formam intentam à logica, nimirum per operationem rectam perfici intrinsicè ipsummet Intellectu, in quo recipitur, cum extrinsicè solum denominet res rectè cognitâs, adeoq; si subsistat doctrina adducta, Intellectus humanus, non autem res omnes, assignari debet pro obiecto materiali Logicæ.

Qui vero operationem mentis existimant esse

esse obiectum materiale logicæ, dicent rectitudinem, hoc est formam intentam à Logica recipi in ipsamet operatione, & denominari autem tantum extrinsicè res rectè cognitâs, & consequenter ex hac ipsa aduersariorum responsione, habes vnde impugnetur, & sententiæ ipsis contrariæ sustineatur.

ARTICVLVS VI.

Satisfit nonnullis Obiectionis.

Objec. 1. Philosoph. in ipso Logicæ initio, agit de rebus omnibus scilicet in libris prædicamentorum: & postea in alijs libris de operationibus Intellectus: ergo res omnes secundum Philosophum sunt obiectum materiale logicæ, operationes rectè formale: solum enim in habitibus practicis cognitio materiæ præmitti cognitioni formæ.

Resp. conc. ant. neg. consequ. Ratio cur Philosophus egerit primo loco de prædicamentis, est quia traditurus præcepta rectè operandi voluit prius rudem quandam rerum omnium cognitionem præmittere, vt subministraret materiam circa quam præcepta logicæ exercerentur. Cæterum, ex hoc ipso constat res omnes non esse obiectum logicæ, non enim ruditer, & in ordine ad aliud, sed accuratè, & propter se considerari debet à qualibet facultate quicquid ipsi pro obiecto tribuntur. Certè non potuit intendere Aristoteles, vt ea omnia de quibus agit in libris prædicamentorum per logicam per se rectè cognoscantur. Nam frustra præter logicam alias

scientias quartimus, si per logicam omnis sci-
mus. Hoc igitur solum potuit intendere, ut
Intellectus logica bene institutus rerum om-
nium cognitionem securus inuestiget.

Objc. 2. Si res rectè cognitæ sunt obiectū
attributionis; res omnes sunt obiectum ma-
teriale logicę, sed res rectè cognitę sunt o-
bjeetum attributionis; ergo res omnes sunt
objeetum materiale. Maior est certa: nam
objeetum attributionis continet & objeetum
materiale, & objeetum formale, adeoque, si
objeetum attributionis logicę sunt res rectè
cognitæ, res ipse erunt objeetum materiale,
recta cognitio formale; minor vero de qua
solum potest esse controuersia probatur. Il-
lud est objeetum attributionis cuiuslibet ha-
bitus practici quo obtento talis habitus quie-
scit, & est contentus, quo non habito non est
contentus; sed habitis rebus bene cognitis
Logica est contenta, non habitis non est
contenta; ergo res bene cognitę sunt obje-
etum attributionis Logicę.

Maior probatur primo inductione. Obje-
etum attributionis Statuarie est Statua, quia
habita Statua, Statuaria est contenta, non ha-
bita non est contenta. Objeetum attributio-
nis Sutorie est calceus, quo habito Sutoria
est contenta non habito non est contenta, &
sic de ceteris. Probatur secundo ratione; quia,
ut diximus supra, objeetum attributionis, &
finis respectu habitus practici sunt omnino
idem; unum quodque autem obtento sine
quiescit, & est contentum, non obtento non
est contentum, sed vterius mouetur ad ip-
sum.

sum. Minor etiam probatur, quia habitis re-
bus bene cognitis non habet vterius Logica
quod querat, non habitis vero, debet vterius
tendere, cum ideo tantum inuenta sit; ut res
bene, & perfectè cognoscantur.

Resp. conc. ma. neg. mi. ad probationem
minoris respondeo primo retorquendo argu-
mentum: illud est objeetum attributionis ha-
bitus practici, quo obtento talis habitus quie-
scit, quo non obtento non quiescit: sed ob-
tento intellectu bene operante Logica quie-
scit, nõ obtento non quiescit; ergo Intellectus
bene operans est objeetum attributionis Logi-
cę Idem plane dic de operatione recta. Illud
est objeetum attributionis habitus practici,
quo habito habitus quiescit; sed habita ope-
ratione recta, Logica quiescit; ergo objeetum
attributionis Logicę est operatio recta. Et
pro hoc argumento valent ea omnia, quę ab
Aduersarijs dicta sunt supra; vide hec & in-
ductio per Statuariam, Sutoriam, & alios ha-
bitus practicos, & ratio petita ex identitate
inter objeetum attributionis, & finem.

Resp. secundo disting. mai. illud est obje-
etum attributionis quo obtento quiescit for-
maliter habitus con. ma. quo obtento conse-
quenter quiescit habitus, nego ma. & eodẽ mo-
do distincta minori, nego conseq. siue obje-
etum attributionis Logicę sit intellectus re-
ctè operans, siue ipsamet recta operatio,
est impossibile, quod res recte cognoscantur
quin eo ipso habeatur vtrumque. Et conse-
quenter quin eo ipso habeatur id in quo for-
maliter quiescit Logica. Si vero intelle-

ctus recte operans sit obiectum attributionis ipsius, quiescit formaliter in intellectu bene operante: si recta operatio in recta operatione.

Quiauis autem ista sint inseparabilia, potest vnum ex his esse ratio in qua formaliter quiescit Logica, eo quod sit finis ipsius, absque eo quod etiam alterum habeat rationem finis, etiam si quolibet ex his habitu habeatur per necessarium consequentiam id in quo per se, & propter se quiescit Logica. Porro sicut & recta operatio infert necessario intellectum recte operantem, & e converso: ita etiam res recte cognita necessario infert vtrumque, adeoque non est mirum si habita re recte cognita, Logica quiescat: quando quidem re bene cognita necessario datur, & recta cognitio, & intellectus recte cognoscens.

Obijc. 3. Logica est Instrumentum scientiarum, sed scientia sunt vt res euidenter, & certo, & per suas causas sint cognita: ergo etiam Logica est vt res bene euidenter & certo per suas causas cognoscantur: Ergo finis Logicae sunt res bene cognita.

Resp. dupliciter intelligi posse quod Logica sit instrumentum scientiarum. 1. Ita vt Logica sit habitus quidam, quo instituitur, seu praemunitur intellectus vt facilius acquirat habitus scientificos; & in hoc sensu melius diceretur instrumentum intellectus ad scientias acquirendas, quam instrumentum scientiarum, sicut malleus melius dicitur instrumentum Fabri, quam scamni, quamuis Faber ad fabricam scamni vtatur malleo. 2. Ita vt Logica sit habitus quidam, ex cuius directione

ha-

habitus scientifici suos actus eliciunt circa propria obiecta. Et in hoc sensu magis proprie dici potest Instrumentum Scientiarum: Nam ex directione Logicae Scientia deserviunt, diuidunt, & syllogizant.

In neutro autem ex his sensibus habet pro obiecto res recte cognitae: non in primo quia tunc finis illius erit habitu scientifici, qui non sunt res recte cognitae, sed virtutes quae da intellectuales, quibus anima certo & infallibiliter & per causas, & euidenter cognoscit haec, & illa obiecta. Non in secundo: quia tunc finis Logicae erunt actus ipsi qui eliciuntur a Scientijs, & actus autem qui eliciuntur a Scientijs, non sunt res recte cognitae, sed rectae cognitiones rerum. Vnde apparet confundi hic ab Aduersarijs obiectum Logicae, cum obiectis actuum elictorum ex directione Logicae; concedimus autem res omnes esse obiecta actuum, qui Logica dirigente, eliciuntur a Scientijs, non autem esse obiectum materiale Logicae, nisi remotum.

Ad argumentum in formas concessa manegamur, si pro fine habituum scientificorum petat res recte cognitae, non autem solos actus elictos ab ipsis, qui sunt rectae cognitiones rerum, vbi aduertat duas istas propositiones. *Finis Physica est ens sensibile recte cognitum & Finis Physica est recta cognitio entis sensibilis*; esse inter se diuersas: quamuis & recta cognitio entis sensibilis necessario inferat ens sensibile recte cognitum; & ens sensibile recte cognitum necessario inferat rectam cognitionem entis sensibilis.

Obijc. 4. Philosopho. quarto Methaph. h. tex. 6.

F 6

dicit

dicit quod Dialectica, sicut & Philosophia; hoc est Methaphisica de omnibus rebus disputat; ergo res omnes sunt obiectum tam Dialecticæ, quam Philosophicæ.

Res. quod Arist. nō loquitur ibi de Logica docente de qua hic agimus, sed de vete: imo nec de vte secundo se totā, sed de parte vte: scilicet de Topica, que, vt ibidem ait Philosophus, disputat tentatiue de omnibus, adeoq; hæc autoritas Philosophi non facit ad rem. Quod si quis vellet Philosophum ibi loqui de Logica docente, dicendum esset assignari quidem à Philosopho Dialecticæ res omnes pro obiecto, sed remoto. In forma ad argumentum potes concedere totum, intelligendo nomine Dialecticæ id quod intelligit Philosophus, habitum videlicet de rebus omnibus tentatiue, & probabiliter differente.

Obijc. 5. Omnia præcepta Logicæ continentur, vt operationes conformantur rebus: ergo Logica habet pro obiecto res ipsas. Antecedens probatur. Hæc præcepta: *definitio consistare debet ex genere, & differentia. Conuersi debet cum definito. Diuisio debet adæquare diuisum*: nequeunt explicari nisi attingendo res ipsas; ergo Logica per sua præcepta versatur circa res ipsas.

Confirmatur quia constat ex cognitione & obiecto dicitur ens logicum.

Respondeo distinguendo antecedens. Vt operationes conformantur rebus tanquam obiectis operis logici; concedo antec. tanquam parti operis logici, nego antec. & conseq. Ad probationem antec. respondeo cum

cum distinctione: præcepta illa non possunt explicari nisi attingendo res, vt terminum, & obiectum operis: concedo antecedens: vt partem, & materiā operis; nego antec. & conseq. Quando logica dicit: definitio conuenire debet cum definito, docet quamlibet scientiā cuius rationis cognitionem habere debeat circa suum obiectum, vt habeat cognitionē definitiuam eiusdem, talem scilicet vt quicquid dicitur de significato per definitionem, dici possit de significato per definitum. Idem proportionaliter dic de alijs præceptis. Ad confirmationem dic *quod totum logicum* dicitur non solum de ente cognito, adeoque non solum de cōflato ex obiecto, & cognitione, sed etiam de multis alijs, in quibus importetur forma extrinseca rei denominata: & consequenter ab hac denominatione entis logici, quæ conuenit cognito male infertur ens cognitum recte adscribi logicæ pro obiecto. Amatam, desideratum, visum, & alia huiusmodi innumerabilia dicuntur tota logica, & tamen ista non assignantur logicæ pro obiecto.

ARTICVLVS VII.

Soluntur ad obiectiones.

Obijcitur præerea. Obiectum materiale habitus practici est id, cui prædictus habitus adaptat formam, quam intendit, sed id cui Logica adaptat formam quam intendit sunt res omnes; ergo res omnes sunt obiectum materiale logicæ. Maior probat. inductione facta per omnes facultates practicas. Marmor est obiectum materiale Statuarie, quia

quia Statuaria formā à se intentā; pura simili-
tud. nē Casaris adaptat marmor. Ferrum est
obiectum materiale Fractoria, quia for-
mam frangi à se intentam adaptat ferro. Cae-
menta, & lapides sunt obiectum materiale
Domifactoria; quia Domifactoria formā do-
mus à se intentam cements, & lapidibus ad-
aptat, &c. Minor autē probatur; quia forma
intenta à Logica est operatio intellectus re-
cta, nimirum definitio, diuisio, & argu-
tatio: sed totus labor, & artificium logicae co-
tendit vt praedicta operationes rebus omni-
bus adaptentur; ergo id cui Logica adaptat
formam, quam intendit sunt res omnes.

Resp. distinguendo mai. Illud est obiectum
materiale, &c. cui adaptat formam tanquam
subiecto; concedo mai. tanquam obiecto ex-
trinseco; nego mai. & eodē modo distincta-
mi. nego conf. Ad probationem maio. retor-
quetur tota inductio. Nam & Statuaria ada-
ptat formam Casaris marmor, & Fractoria
formam frangi ferro tanquam subie-
cto; haec autem totum frenum adaptat ori-
equino; illa totam statuam Casari. Quema-
dmodum igitur totum artificium Logicae est in
adaptanda cognitione rebus, hoc est in co-
gnoscendo; ita totum artificium Pretoriae est
in adaptanda figura rebus, non est in scē-
dingendo; haec adaptat imaginem realem, il-
la intentionalem rei representatae. Et quia
haec paritate inter Pictoriam, & Logicam, vt
potē fundata in identitate rationis pro vtra-
que facultate, praenuntur Aduersar j: Ideo
Dicunt esse disparitatem manifestam inter
hanc

hanc, & illam, in ordine ad rem intentā. Pre-
cipua inquit difficultas logicae, seu in qua
incurrit logica est superanda circa res ipsas:
At vero praecipua, imò tota difficultas quam
habet Pictoria non est superanda circa res
ipsas representantur; sed circa colores hoc
vel illo modo disponendos inter se, vt Cae-
rem potius, quam Lactucam, representent,
vel è conuerso. Item praecipua difficultas
Statuariae non consistit in cognoscendo qua-
ratione Statua conformanda sit obiecto,
quod representat, sed in vincenda resista-
tia marmoris difficulter hanc vel illam figu-
ram recipietis.

Resp. disparitatem allatam non facere ad
rem, magis quam si diceret in hoc disparem
esse operationem intellectus à marmore, &
colore, quod hic liquidus sit, illud durum,
cum operato intellectus, nec liquidus sit, ne-
que dura. Certum est difficile esse res cogno-
scere: Vnde autē hoc oriatur, nunquā ineptius
dicitur quam cum dicitur oriri ex resista-
tia rerum obstantium cognitioni sui. Diffi-
cultas res cognoscendi sapienter refunditur
à Philosopho 2. Metaphysicae in imbecillita-
tem intellectus humani, se habentis ad ma-
nifestissimam naturā sicut se habet oculus No-
ctuae ad lumen solis. Quemaadmodum igitur
male philosopharetur qui diceret ideo lu-
men solis non percipi à Noctua, quia resistit
visioni circa se exercenda. Ita etiam male
philosophantur qui dicunt res ab intellectu
humano non nisi difficulter percipi, quia re-
sistunt cognitioni circa se exercenda. Imo
quem-

quemadmodum lumen solis etiam in oculos Nocturnarium sese liberaliter effundit; ita etiam res omnes sese Intellectui humano spontè obijciunt, vt huius, non illarum infirmitas sit non videre.

Præterea vix vnquam Pictorem audies dicentem, colores resistere huic, vel illi dispositioni, & ideo difficilem esse attem pingendi. Nihil est obedientius coloribus, qui facilius caduere tractari se sinunt, & ibi conquescent vbi à pennicillo collocantur: marmor autem quamvis scalp pro resistat, non magis rament bonæ, quam præuæ figuræ resistit; cum longè difficilior sit bonam, quam præuam figuram inducere. Idque adeo manifestum sit, quam manifestum est plures esse Statuatos malos, quam bonos.

Insuper pro obiecto materiali Saltatoris rectè assignatur ratio saltus, recitatio autem seu bonitas saltus, pro formali; saltus vero rectus seu bona saltatio & numerosa pro obiecto attributionis: rament ratio saltus non resistit bonitati, seu numerositati intente per artem: certè saltus vt sic magister saltus nunquam nascitur, si Nouitius præuè saltet; sed modo duritiem auris, modo crassitiem iubarum incurat.

Deniq; scito modo rectè cognoscendæ difficultas circa res cognoscendas superatur per Scientias, non autè per logicam. Scire autem quomodo res debeant cognosci non est artificium, aut opus logica, sed ipsamet logica: scire scire quomodo res debeant depingi non est artificium Pictoriæ, sed ipsamet Pictoria.

AR.

ARTICVLVS VIII.

Vtrum ens rationis sit obiectum Logica.

Ens rationis multipliciter accipitur. Primo pro ente chimerico, hoc est pro aliquo impossibili non habente, nec habere potente vllum esse nisi merè obiectiuè in Intellectu: Huiusmodi est *Hircoceruus: Homo non homo*, & quodlibet constans prædicatis inter se repugnantibus. Secundo accipitur pro ipsamet operatione intellectus, quæ verè est rationis, cum tota sit, & in intellectu, & ab intellectu, qui est ipsamet ratio. Tertio. Pro denominationibus seu concretis secundo intentionalibus. Hoc est pro quolibet composito ex re, & cognitione: vno verbo pro rebus cognitis, vt cognitis; & in hoc sensu accipitur ens rationis ab ijs, qui res pro obiecto materiali, rectam cognitionem, pro formali logicè assignant. Quod etiam appellatur ens rationis logicum.

Rursus concretū hoc secundo intentionale; puta *cognitum, prædicatum subiectū*, & alia huiusmodi, qua ratione constituantur in esse cognitū, seu in esse secundæ intentionis, non est vna omnium sententia, Scotistæ existimant cognitum constitui formaliter in esse cognitū per entitatum quædam quæ vocant ens diminutum, resultantem ex illis actibus quibus tendimus in obiecta, Huiusmodi autem ens diminutum est purè ens rationis, tam in esse, quam in conseruari pendens à sola ratione, nec requirens vllum subiectum in quo sit. Hinc est quod potest constitui e formaliter

cognitas res etiam non existentes. v. g. beneficio talis entitatur: nunc est cognitus Antichristus, licet nondum existat, imo sunt cognitae etiam obiecta nunquam exitura, ut alter mundus, & fortasse impossibilia, ut alter Deus.

Thomistae vero existimant cognitum in ratione cogniti constitui formaliter non per ens diminutum refulum, ans circa obiectum, quod dicitur cognitum, sed per quamvis relationem quam concipit intellectus, cum comparat obiectum cognitum prout cognitum cum potentia cognoscitiva. Doctrinam hanc Thomisticam hoc exemplo intelliges. Intellectus cognoscit arborem, deinde alia cognitione cognoscit arborem esse a se cognitam. Per hanc secundam cognitionem autem illi, fingit circa arborem relationem quandam, per quam comparata cum ipso met intellectum, habet respectu ipsius relationem cognitae ad cognoscentem. His positis.

Nostat contra Scotistas, quam contra Thomistas cura alijs innumeris sentimus. Dicimus enim res esse, & constitui formaliter cognitae per ipsum met actum intellectus, tanquam per formam extrinsecè denominantem obiectum quod respicit, & hanc sententiam dum probamus, utramque ex relatis superius efficaciter reprobamus.

Prob. autem sic Per hoc praecise quod Intellectus tendat in aliquam rem, res illa est & denominatur cognitae: licet per hoc praecise quod intelligam meum intellectum tendere in illam rem, cognosco illam rem esse a me cognitam. Ergo sine ulla resultantia vilius entis diminuti in obiecto, seu circa obiectum, obiectum est & denomi-

natur cognitum. Et simul ad hoc ut cognoscam am rem esse a me cognitam, non est necesse me fingere ullam relationem inter rem cognitam, & potentiam cognoscentem. Utraque consequentia est manifesta. Si enim per meam cognitionem praecise res verè, & proprie est cognitae, denominatio cogniti non indiget villo alio ad sui constitutionem; & consequenter frustra est resultantia entis diminuti. Item si per hoc praecise quod cognoscam meam cognitionem tendere in illam rem; cognosco illam rem esse a me cognitam: ad hoc cognoscendum non requiritur vlla fictio; & consequenter inter rem cognitam, & potentiam cognoscentem non est necesse vllam relationem fingere, ut intelligam hanc circa illam versari.

Dicunt per actum intellectus obiectum esse quidem fundamentaliter cognitum, constitui autem cognitum formaliter per ens diminutum necessario resultantis ex mea cognitione circa obiectum. Hoc fere modo aer est fundamentaliter lucidus per praesentiam solis, formaliter autem per lucem necessario resultantem in ipso ad praesentiam solis:

Resp. non solum fundamentaliter, sed formalissime per meam cognitionem obiectum constitui, & denominari a me cognitum, quia posita mea cognitione circa parietem, & praecisa qualibet alia entitate: est in omni rigore verum *paries est a me cognitus*. Hoc autem dici nequit de aere, posita praecise praesentia solis; quod scilicet aer sit lucidus: Qui enim solum concipit praesentiam solis & nihil aliud, non concipit lucidum aerem, sed oportet insuper quod

quod concipiat lucem ipsam receptā in aere.

Rursus cognoscendo hoc præcisè; nimirū quod meus Intellectus tendat per actū suum in lapidē, & nulla alia ratione concepta, cognosco lapidem esse à me intellectum: & quemadmodum requiritur in aere lux per quam formaliter, & intrinsecè denominetur lucidus, & præterea nullum aliud signum, aut ens diminutum; Ita etiam ad hoc ut lapis sit & denominetur cognitio requiritur cognitio, quæ versetur circa lapidem, adeoque forma cogniti poterit esse extrinseca obiectis ita denominatis. Quod dico de forma cogniti intellige de forma subiecti, prædicati, aliorumque similium: subiectum enim prædicatū, & alia huiusmodi per cognitionem in esse talium constituuntur. Nam esse subiectum est esse hoc modo cognitū ut de ipso aliquid affirmes aut neges, esse prædicatum est de alio negari, vel affirmari, & sic de cæteris, quæ omnia per actus nostri Intellectus formaliter habentur: frustra est igitur & signum Thomisticum, & ens diminutum Scotistarū.

Obserua tamen obiter, quod res cognita potest, quatenus talis, dici habere aliquid esse diminutum, vel potius diminutè; eo quod esse simpliciter constitui nequeat per esse purè intentionale, quale est illud, quod habent res per actum intellectus. Puta esse cogniti quod habet nunc in anima mea Antichristus, aut aliter mundus nō est esse simpliciter Antichristi, aut alterius mundi, sed esse cum addito diminuente. Huiusmodi enim esse intentionale componitur eum non esse simpliciter rei,

quæ

quæ intentionaliter existit: Nunc enim verè & propriè stant simul & non esse, seu negatio Antichristi, & esse intentionale eiusdem: quod tam facilè percipies, quam percipies, te cogitare de re quæ non est.

Iam igitur, ut dubitatione propositā resolvamus. Dico primo ens rationis primo modo acceptum, videlicet pro ente chimerico, non esse obiectū logicæ. Hæc conclusio & nobis, & ijs, qui ponunt res omnes pro obiecto logicæ cōmunis est; non tamen illos, æquè ac nos decet. Nam si res omnes sunt obiectum logicæ; etiam impossibile habebit rationem obiecti; cum definitiones, & syllogismi æquè circa impossibile fiant, ac circa quodlibet aliud obiectum: si verum est ut hic supponimus impossibile contineri in obiecto adæquato intellectus humani: Quæcumque autem disparitas assignetur inter possibile, & impossibile quoad punctum præsens, nulla erit.

Vbi adverte diuersitatem inter istas duas propositiones: *Logica habet pro obiecto etiam ipsum impossibile. Et impossibile est obiectum Logica.* Sensus primæ est Logicam versari etiam circa impossibile illud definiendo & circa illud speculando. Secundæ: impossibile esse quod logica versetur circa vllum obiectum. Prima, in sententia à nobis impugnata superius debet admitti pro vera: secunda in omnium sententia est falsa.

De ente rationis in secunda acceptione; videlicet pro actu intellectus dicemus postea. De ente rationis Logico.

Dico secundo. Ens rationis logicum non esse

esse obiectum Logicae. Hæc conclusio probatur ex dictis. Nam si res non sunt obiectum materiale, res cognita, quæ sunt ens rationis logicum, non sunt obiectum attributionis; sed res ipsæ non sunt obiectum materiale, ergo &c, minor probata est supra.

ARTICVLVS IX.

Obiectum materiale Logicae operatio; formale, reſtitudo; attributionis operatio recta.

ENS rationis à Scotiſtarum conſiſtens in ente diminuto, quæ Thomiſticum in relatione rationis ſeu fictæ, eo ipſo quod remouimus à ſecundis intentionibus, remouimus ab obiecto logica, quædo quidẽ id vnũ tã Scotiſte quæ Thomiſtæ intẽdunt per ens diminiũ, & relationẽ fictã, vt habeant ſecundas intentiones hoc eſt denominationes *cogniti, grneris, ſpeciei*, & reliquas. Super eſſet autem alia ſentẽtia circa obiectũ logica impugnanda, quæ pro Intellectu humano ſtat: hæc tamẽ dũ noſtrã adducimus, & cõtra Aduerſarios propugnamus, impugnabimus quantum ſaris erit.

Noſtra igitur cõcluſio tres continet partes. Prima eſt: operatio vt ſic eſt obiectũ materiale logica. Prob. hæc prima pars: quia illud eſt obiectũ materiale logica, quod per ſe cõſideratur à logica vt in ipſũ formã à ſe intentã inducat, ſed operatio mẽtis eſt huiusmodi: ergo eſt obiectũ materiale logica. Maior cõſtat ex ijs, quæ diximus diuidentes obiectum. Minor probatur, quia omnia præcepta logica cõſpectant, vt operationes intellectus, definitiones, diuſiones, ratiocinationes, ſint rectæ ergo rationem operationis Logicae cõſiderat

vt id in quod inducat formam à ſe intentam.

Secunda pars eſt. Obiectum formale eſt reſtitudo. Probatur autem ſic. Obiectũ formale in habitibus practicis eſt illa forma quæ per habitum inducitur in materiale: ſed reſtitudo eſt illa forma, quæ per Logicam inducitur in operationem, quæ eſt obiectum materiale; ergo reſtitudo eſt obiectum formale. Tertia pars eſt. Obiectum attributionis eſt operatio recta. Probatur hæc tum ex dictis alibi; tum ex probatione primæ, & ſecundæ partis huius noſtræ concluſionis. Nã obiectum attributionis eſt conſtatum ex obiecto materiali, & formalis: ſed obiectum materiale Logicae eſt operatio, formale reſtitudo; ergo conſtatum ex vtroque videlicet operatio recta erit obiectum attributionis.

Dices: Obiectum materiale præſupponi debet formale, ſed operatio non præſupponitur ſuæ reſtitudini, ergo operatio non eſt obiectum materiale, nec reſtitudo formale.

Reſ. Disting. mai. Obiectũ materiale præſupponitur logicẽ obiecto formali conc. mai. præſupponitur phyſicẽ; nego mai. & eodem modo diſtincta min. nego conſeq. Præſuppoſitionem logicam & phyſicam faciliẽ intelliges ex dictis quæſtione prima de indifferentia logica & phyſica. Præſuppoſitio phyſica ponit vnã rẽ, puta materiã phyſicẽ antẽ aliã, puta ante formam. Hoc modo lignum, ex quo compacta eſt hæc cathedra, præexiſtit ſeu præſuppoſitũ fuit huius figure, per quã am ex rudim ligno euasiſt in Cathedram Magiſtralem. Præſuppoſitio logica conſiſtit in hoc quod

quod vna ratio ex alia legitime inferatur, vt superior ex inferiori. Hoc modo animal est prius, seu præsuppositum homini recte enim dixeris: *Est homo: ergo est animal*. Hæc præsuppositio, quæ etiam dicitur prioritas logica, solet etiam vocari prioritas à subsistendi consequentia. Hanc habet operatio respectu cuiuscumque determinatæ operationis siue bonæ siue prauæ. Valet enim: *Est recta operatio, ergo est operatio*, Et sic de alijs.

Prioritatē huiusmodi sufficere ad rationē obiecti materialis est indubitatum; nam & in Saltatoria assignatur pro obiecto materiali saltus vt sic, & pro formali speciositas saltus: cum tamen certum sit non prius in natura existere saltum, quam saltum speciosum. Itē in Musica pro obiecto materiali assignatur sonus, pro formali speciositas soni, cū tamen Musicus non ornis emitat sonū, quā sonum speciosum; sed quia tam in sono specioso, quā in sono deformi reperitur ratio soni, ideo ratio soni dicitur prior sono specioso, aut deformi, prioritate iam explicata. Hæc præsuppositionē tam logicam, quam physicam habebas iam explicatam vbi de indifferentia.

Scio non desituros qui in Saltatoria humanas tibias, in quibus recipitur saltus numerosus, & in Musica aerem in quo recipitur sonus harmonicus; seu cantus, pro obiecto materiali assignent; Sed hæc sunt adeo absona vt alia impugnatione non egeant. Eodem iure pro obiecto materiali Pictoria telam, seu tabulam super qua disponuntur colores, & in Statuaria basim super quam Statua collocatur,

tur, vel nidulum in qua reponitur, pro obiecto materiali assignabunt. Quæ omnia videntur aliena à conceptu obiecti materialis:

Veritas conclusionis clarius patebit ex responsione ad obiectiones.

ARTICVLVS X.

Satisfit nonnullis obiectionibus.

O Biectiones 1. Operatio recta perficit intrinsecè Intellectum, ergo Intellectus est obiectum materiale Logicæ. Antec. probatur, quia operatio recta recipitur intrinsecè in Intellectu. Consequentia etiam probatur, quia illud est obiectum materiale artis, quod perficitur per opus artis, ergo per operationem rectam, quæ est opus Logicæ perficitur Intellectus, Intellectus erit obiectum materiale Logicæ.

Resp. conc. antec. & eius probatione negando conseq. ad cuius probationem nego antec. Obiectum materiale artis, seu scientiæ practicæ, non est id quod perficitur per opus eiusdem, sed id quod in opere ipso perficitur per alteram partem operis, videlicet per formam intentam ab arte. Subiectum operis est subiectum obiecti attributionis, quod est constans ex obiecto materiali, & formali. Operatio recta est totum opus logicæ; hæc recipitur in Intellectu, adeoque Intellectus est subiectum obiecti attributionis logicæ. Queritur autem quid in ipso met obiecto attributionis habeat ra-

tionem materiae, quid rationem formae: Pro materia assignamus operationem, pro formali rectitudine, ex utraque obiectum attributionis; hoc est opus, & finem logicae constituitimus.

In talibus Operatio recta habet solum rationem formae, ergo non habet rationem totius operis. Antecedens probatur, quia in artibus id quod fit, habet solum rationem formae; sed tota operatio recta fit à logica, ergo tota operatio recta habet solum rationem formae. Maior probatur inductione per artes, in Statuaria, v.g. figura fit, & habet rationem in forma; non autem tota Statua dici potest fieri, quia in Statua est aliquid quod non fit: puta in Statua, marmor, aut lignum non fit ab artifice. Item in Pictoria sola dispositio colorum, non autem colores ipsi ab artifice fiunt, dispositio autem est obiectum formale, seu forma intenta per artem. Idem dic de alijs innumeris. In operatione vero recta non fieri solum rectitudinem, sed etiam ipsam operationem est evidens.

Resp. Negando antec. Ad probationem, sciendum est, quod docet Philosophus in 1. Metaphysic. Quasdam videlicet artes in se factivas, & quasdam activas. Factivae presupponunt physicè materiam circa quam versantur & quam perficiunt; secus activae, propterea harum finis, ut ait ibidem Philosophus, est ipsummet exercitium; finis autem & opus in omnibus artibus sunt unum & idem. Exempla Philosophi sunt in edificatore & Citharado; finis Edificatoriae non est

est ipsamet edificatio, sed Domus: finis Citharisticè est ipsamet Citharizatio: hoc est ipsummet exercitium citharizandi. Propterea hæc dicitur non relinquere opus post se, illa dicitur relinquere. Alia disparitates inter artem factivam & activam alibi afferuntur. Interim ad argumentum propositum responde cum distinctione: Id quod fit ab arte, est solum forma, si ars sit factiva: omittit, si activa, nea g.

Dixi *Omitte* quia qui benè loquuntur dicunt fieri Statuam, & toti Alexandro non autem soli figuræ inscribunt: *Opus Phidia*: quamvis re ipsa aliquid sit in illo opere quod non fit à Phidia: Quia tamen id quod non fit à Phidia tamen immutatur, & figuratur à Phidia & per figurationem à Phidia è marmore informi evadit in Alexandrum, ideo totum dicitur opus ipsius.

Præterea si quis rem accurate & metaphysicè consideret, etiam in recto operatione inveniet id quod materiam appellamus non fieri ab arte, fieri autem solum id quod dicimus formam. Oportet enim in operatione recta distinguere formaliter rationem operationis à rectitudine: & considerando non dari præcepta, ut operemur, sed ut rectè operemur; rectitudo ipsa, non autem operatio tribuenda est arti.

Obijcies 2. Nisi daretur Intellectus, non daretur operatio recta: vel potius ideo præcisè intenditur operatio recta, ut perficiat Intellectum; ergo operatio recta intenditur per modum formae, Intellectus ve-

ro consideratur per modum materiae.

Resp. Quod si non daretur pes neque daretur calceus: vnde qui pedibus carent Sutores contemnunt, sicut qui intellectu contemnunt Logicos. Præterea ideo præcise intenditur calceus, vt vestiatur pedem; g. calceus erit forma intenta à Sutoria eiusdemque obiectum formale: obiectum vero materiale eiusdem erit pes humanus. Eodem modo nisi essent pedes & tibiæ non daretur speciosa saltatio: Imo ideo præcise intenditur speciosa saltatio, vt faciat homines speciose saltantes; ergo tibiæ & pedes erunt obiectum materiale Saltatoriae, recta autem saltatio erit obiectum formale.

Vides igitur æquiuocationem qua laborant huiusmodi argumenta; ad quam detegendam; sciendum est, aliud esse finem proximum artis, aliud finem vltimum, ad quem vltcrius dirigitur à Prudentia finis proximus artis. Finis proximus artis est ipsummet opus quod ab arte fit, v. g. finis Sutoriae est calceus qui fit à Sutoria. Contingit autem opus artis non esse quid propter se expetibile, sed solum gratia alterius: hinc Prudentia, quæ omnibus artibus præest, hunc eundem finem vltcrius ordinat. v. g. Calceum ad tutamen, vel ornatum pedis: Deficiente autem sine ad quem vltcrius ordinatur; ars prædicta esset imprudenter instituta. v. g. Si noua lex fieret in natura, vt omnes homines sine pedibus nascerentur, prudentia dicta tunc abolendam fore artem Sutoriam, & Sutores omnes, si in cæteris inutiles forent Resp.

è Re-

è Republica abigendos. Quod dico de Sutoribus intellige de infinitis alijs.

Aduersarij autem à finem quem proximè intendit ars animum transferunt ad vltcriorem finem ad quem & ars ipsa, & opera artis à prudentia ordinantur; & quod petus est sine prudentiæ ordinantis artem & opera artis cum sine artis confundunt. Igitur ad argumentum in forma dic verum esse quod nisi daretur Intellectus, non daretur operatio recta, imo nec daretur potentia elicitiva operationis rectæ. Ad id aliud quod dicunt: Ideo præcise intenditur operatio recta vt perficiat Intellectum: dist. li. *ideo* appellante finem proximum, nega, appellante finem vltimum & extrinsecum artis: omite antec. & nega conseq. Finis proximus, immediatus & intrinsecus Logicae est operatio recta, & in hac Logica conuiescit: hæc autem operatio recta quæ consideratur à logica vt opus suum, potest experiri à prudentia sub alia ratione: puta vt perficiens & aliquo modo felicitans Intellectum hominum; sicut & infinita alia aliarum artium opera ab eadem prudentia ad alios fines amantur, quam ad eos in quibus artes conuiescunt.

Aduerte autem hic aliam æquiuocationem in quam incidunt qui ponunt Intellectum pro obiecto materiali Logicae; hac ratione mori, quia opus elicitum per logicam perficit Intellectum, Logica Intellectum instruit seu dirigit non tanquam subiectum receptiuum bonæ definitionis, diuisionis aut argumentationis; de hoc enim nihil scit, aut

G ; scire

scire curat Logica: sed vt potentiam elicitivam siue effectivam definitionis, diuisionis, & argumentationis; Idem factura siue operatio ad quam dirigit recipiatur in quocumque alio subiecto, sine nullibi: quod nullo modo spectat ad considerationem Logicæ; sed Animasticæ est speculati ex professo, quod nam sit subiectum actuum vitalium; an videlicet recipiatur in potentia à qua egrediuntur, an in alia, an in toto homine, an in anima à qua talis potentia distinguitur, & alia huiusmodi, quæ suo loco tradentur. Quia tamen communiter supponitur actus vitales recipi in eodem principio à quo eliciuntur, adeoque perficere principium sui effectuum; ideo hoc ipsum principium Aduersarius considerat, vt considerata à Logica per modum subiecti perfectibilis per opus quod dirigit.

Dices. Idem est realiter in operatione recta esse operationem rectam, & esse perfectionem Intellectus: sed logica intendit operationem rectam, vt rectam; g. Logica intendit operationem rectam, vt perfectionem intellectus.

Resp. Omnia maior. & concessa minor. nego consequens. Omnia maiorem non quod dubitem de veritate ipsius, sed quia de eius veritate decernere non spectat ad Logicum: Duo enim examinanda haberet hic Animasticus. Primum esse; an operatio recta intellectus recipiatur in ipso met intellecto, an solum ab ipso procedat & in anima distincta ab intellectu, vel in aliquo alio subiecto recipiatur. Secundum esse; an procedens dum-

taxat

taxat ab intellectu, non aurem in intellectu recepta, adhuc sit perfectio intellectus. Neutrum ex istis spectat ad Logicum: & vtrumlibet verum sit: logica dirigit intellectum ad rectè operandum, & pro siue habet operationem rectam. Negavi, data vtraque præmissa, consequens, quia syllogismus nihil valet, dum facit transitum à sensu materiali ad formalem. Etiam si enim duæ rationes in vnâ eademque realiter identificentur, non tamen sequitur vnâ non posse intendi præscindendo ab alia. Puta in homine ratio entis & ratio animalis sunt realiter idem & tamen male argueres sic: In homine idem est realiter esse animal & esse ens, sed Metaphysica considerat hominem vt ens, g. considerat vt animal: Imo per hanc ipsam reduplicationem supra vnâ rationem, alia non acta, formaliter præscindis ab alia. Hoc idem satis indicatum est, vbi diximus circa vnâ eandemque rem, sub diuersis rationibus posse diuersas scientias occupari.

Obijcies 3. Ideo marmor est obiectum materiale Statuaræ, quia in ipsum inducitur forma intenta à Statuaræ; sed etiam in Intellectum humanum inducitur forma intenta à logica; g. Intellectus humanus est obiectum materiale logicæ. Minor probatur; nam vel forma intenta à logica est tota recta operatio; vel sola rectitudo; iam autem rectitudo operationis, qua recta operatio inducitur in Intellectum, g. forma intenta à logica inducitur in Intellectum.

Resp. Nego maior. Non ideo marmor est

G 4 obic.

obiectum materiale Statuarie quia in marmor inducitur forma per quam fit Statua, sed quia Statuaria considerat marmor, vt in ipsum inducat formam Statuam; Sed logica non considerat Intellectum vt in ipsum inducat operationem rectam aut rectitudinem; ergo siue forma intenta à logica sit tota recta operatio, siue sit sola rectitudo; intellectus non se habet respectu logicæ sicut marmor respectu Statuarie.

Hoc eodem argumento, si quid valeret, probares aerem esse obiectum materiale Musicæ, quia: Ideo marmor est obiectum materiale Statuarie quia in ipsum inducitur forma intenta à Statuaria; sed in aerem inducitur forma à Musica intenta: g. aer est obiectum materiale Musicæ. Minor probatur, quia forma intenta à Musica, vel est sonus speciosus, seu cantus, vel sola speciositas soni; tam autem sonus speciosus, quam speciositas ipsa recipitur in aere. Quod si quis, vt tueatur intellectum esse obiectum materiale logicæ, concedat aerem esse obiectum materiale Musicæ, vix merebitur Musica delectari.

ARTICVLVS XI.

Respondetur alijs obiectionibus.

Objicitur præterea. Si operatio vt sic est obiectum materiale logicæ, rectitudo formale, operatio recta obiectum attributionis; etiam dici poterit quod obiectum mate-

materiale Statuarie est figura vt sic, formale, rectitudo figuræ, obiectum attributionis recta figura. Item quod obiectum materiale Pictorie est imago vt sic, formale, rectitudo, obiectum attributionis recta imago: Consequens est contra Statuarios, & Pictores, g. & antec. Minor est euidens nam Statuarij circa marmor, Pictores circa colorem tamquam circa propriam materiam occupantur. Probatur autem sequela maioris, quia tam ratio figuræ secundum se est indifferens ad rectitudinem & prauitatem, quam ratio operationis. Nam & recta figura est figura, & praua figura est figura, sicut & recta operatio est operatio, & praua operatio est operatio: g. in ratione figuræ inuenitur ratio sufficiens ad obiectum materiale Statuarie intendentis non figuram quomodocumque sed rectam figuram. Artes enim sunt non vt fiat opus, sed vt fiat bonum opus.

Resp. Negando sequelam maioris. Ad cuius probationem concessio antecedens nego consequ. Indifferentia ad rectitudinem, & prauitatem est quidem ratio requisita in operatione, Ad hoc vt sit obiectum materiale Logicæ, non tamen est ratio adæquata, propterquam est obiectum materiale eiusdem. Sicut ad hoc, vt sis homo requiritur quidem, vt sis animal: non tamen ratio adæquata per quam constitueris homo est ratio animalis. Ratio cur operatio sit obiectum materiale, est quia consideratur à Logica, vt in ipsam rectitudo inducatur, siue vt recta fiat, sicut considerantur colores à Pictoria,

ria, vt in ipsos inducatur talis dispositio, siue vt taliter disponantur. Hinc habes indifferentiam ad rectitudinem, & prauitatem tolli per rectitudinem inductam non quomocumque sed ex intentione Logicae.

Dices figura vt sic, in Pictoria posset assignari pro obiecto materiali logico, seu metaphysico Pictoriae; colores autem pro obiecto materiali physico eiusdem: ego operatio vt sit posset assignari pro obiecto materiali logico, seu metaphysico logicae; & pro obiecto materiali physico eiusdem, Intellectus humanus. Probatur conseq. quia non est prior ratio de vna quam de alia.

Resp. Omisso antec. negando conseq. Ratio cur Pictoria assignentur pro obiecto materiali physico colores, est, quia Pictoria considerat colores physice praesuppositos suppositioni quam intendit, vt hos hoc, vel illo modo disponat. A Logica non considerat intellectum, vt in ipsum hanc vel illam operationem inducat: Imo in tota sua Logica, Philosophus, vt notat Silvester Maurus, vix vnquam nominat Intellectum: supponit autem logica intellectum quem dirigat in operando, seu in cognoscendo sicut Sutoria manum Sutoris, quam dirigat in lesinando, seu suendo. Dicitur autem figura vt sic, obiectum materiale logicum seu metaphysicum Pictoriae; quia tam a figura praua quam a recta abstrahitur intellectum ratio figurae; rationes autem hoc modo abstrahae dicuntur rationes logicae vel metaphysicae.

Ratio

Ratio igitur considerata a Logica est operatio. Constat hoc cum ex Duo Thomae quaest. 1. in libris poster. vbi sic habet: *Ars quaedam necessaria est quae sit ductiva ipsius actus rationis, per quam scilicet homo in ipso actus rationis ordinatè & faciliter, & sine errore procedat: Et haec ars est Logica: id est rationalis scientia; quae non solum rationalis est ex hoc quod est secundum rationem, quod est omnibus artibus commune, sed etiam ex hoc quod est circa ipsum actum rationis, sicut circa propriam materiam: & ideo videtur esse ars arcium: quia in actum rationis nos dirigit, à quo omnes artes procedunt.* Haec Diuus Thomas. Tum etiam ex tota tractatione Logicae, quae tota occupatur circa operationem mentis: puta circa rationem subiecti & praedicati, circa dispositionem mediatorum, ordinationem propositionum vniuersalis cum particulari, affirmatiua cum negatiua: et ferre modo, quo ars pingendi dicitur dispositionem colorum, nigrum cum viridi, cum viridi, nigrum cum albo, sic debet disponi.

Vbi aduerte Logicam melius comparari cum ipsi artibus quae per additionem partis ad partem operantur; qualis est Pictoria & Architectura, quam cum ipsi quae per subtractionem, qualis est Statuaria, quae Statuam marmoris efficit per hoc quod à marmore has & illas partes ordinate decidat.

Obijcietur. Non est explicabile quid sit illa rectitudo quam in operationem inducit Logica, g. huiusmodi rectitudo male

assignatur pro obiecto formali. Probatur anteced. Nam talis rectitudo non est dispositio operationum secundum locum: non enim disponuntur operationes in Intellectu, sicut colores in tela, non secundum tempus, sicut contingit in vocibus, quæ disponuntur à Musica secundum prius & posterius: nam in definitione simul tempore cognoscitur subiectum & prædicatum, genus & differentia: puta cum dicis: *Homo est animal rationale*: non prius cognoscis hominem quam animal rationale, nec prius animal quam rationale; quamvis ore vnum alio prius proferas; Item in syllogismo simul tempore sunt in intellectu præmissæ & conclusio. Pater igitur dispositionem, quæ inducitur in operationes mentis, non esse neque secundum locum, neque secundum tempus.

Hoc argumentum assertur & promouetur à P. Mauro, quæst. 9. Logicae ad octauum; qui tandem concludit dispositionem in qua consistit artificium logicum esse illam per quam obiecta certo modo disponuntur; ita videlicet, vt in propositione hoc obiectum prædicetur, illud subiiciatur: in prima figura medius terminus subiiciatur, &c. quæ verè est dispositio logica. Cum igitur dispositio consistat in adaptatione cum rebus, quia per illam subiectio, & prædicatio fit; vt postulat obiectorum natura: totum artificium consistet in adaptatione cognitionis cum obiecto, ex quo infert obiectum attributionis in Logica esse ens rectè cognitum, formale operationem rectam, materiale res ipsas.

Resp.

Resp. quod siue operatio recta sit obiectum formale, siue obiectum attributionis, eadem est difficultas in explicando quid sit rectitudo illa intenta à Logica: Insufficienter autem explicatur rectitudo prædicta dicendo artificium logicum in eo consistere, vt obiecta certo modo disponantur, puta ita vt in propositione hoc obiectum prædicetur, illud subiiciatur. Nam, vt cetera omittam, sepe contingit in propositione illud idem obiectum subiici, quod prædicatur, vt patet in hac propositione: *Homo est animal rationale*. Non enim alia res est homo, alia animal rationale; quomodo igitur aliud subiicitur, & aliud prædicatur? Igitur ad argumentum in forma.

Resp. negando antec. ad cuius probationem transeat quod dispositio intenta à Logica in actibus rationis non sit neque secundum locum, neque secundum tempus: sed quid inde? Certe dispositio illa per quam aiunt obiecta certo modo disponi non est dispositio in ipsis obiectis. Est enim ridiculū dicere, quod sit in potestate nostri Intellectus inducere in res ipsas hanc vel illam dispositionem, Roga igitur, quid sit illa dispositio, an sit in rebus an in conceptibus? Dic autem obiecta ita disponi quoad subiectionem, & prædicationem nihil aliud esse, quam cognitionem nostram ita tendere in obiecta, vt subiiciat, & prædicet hoc vel illo modo, vt inferat vnum ex alio, vt definiat & diuidat; & quia operatio vt sic, seu actus rationis potest deficere à tali modo

modo tendendi, in quo consistit rectitudo logica, propterea datur attendendi hoc, & illo modo, hoc est, hoc vel illo modo cognoscendi, & hæc ars est Logica.

ARTICVLVS XII.

An omnis operatio recta pertineat ad obiectum Attributionis Logica.

INter Philosophos, qui operationem rectam statuunt obiectum attributionis, seu finem Logicae superest alia controuersia an videlicet omnis operatio recta pertineat ad prædictum obiectum intelligendo *it omnis*: pro generibus singularium, Alj enim ponunt argumentationem solâ, imo quia argumentatio est ratio communis ad syllogismum probabilem, & ad demonstratum, sunt qui velint solam demonstrationem esse obiectum adæquatum Logicae. Alj pro obiecto Logicae secundam, & tertiam operationem admittunt, reiecta simpliciter apprehensione: alij denique cum secunda, & tertia etiam primam recipiunt, aiuntque sub obiecto adæquato tres operationes intellectus comprehendî.

His vltimis assentimur. Habemus autem pro nobis Diuum Thomam, qui lectione prima in librum Perihem. Logicam Aristotelis diuidens in tres partes, singulas singularis operationibus assignauit. *De his inquit, quæ pertinent ad primam operationem intellectus, determinauit Aristoteles in libro*

Prædicamentorum. De his quæ ad secundam, in libris Perihem. De his quæ ad tertiam determinauit in libris Prior. & consequentibus. Qui uero circa primam operationem potissimum est controuersia, ideo de ipsa præcipuè & breuiter agimus hoc art.

Dicunt igitur, qui nobis aduersantur. Prima operatio intellectus non est dirigibilis; ergo non spectat ad obiectum Logicae. Conseq. patet, quia Logica non considerat operationem, nisi vt illam dirigat, ergo operatio non dirigibilis non consideratur à Logica. Antec. probatur. Quia operatio incapax veritatis, & falsitatis non est dirigibilis, sed prima operatio est huiusmodi; ergo non est dirigibilis. Maior probatur; quia ideo solum dirigitur operatio, vt vera sit; & subtrahatur falsitati, in quam ex defectu directionis incurreret. Minor autem est euidentis, quia, vt ait Philof. donec aliquid affirmetur, aut negetur, nondum est verum, vel falsum.

Res. neg. ant. Ad cuius probationem negoma. Nam nec omnis rectitudo operationis est veritas, nec omnis irrectitudo est falsitas: & consequenter potest aliqua operatio deficere à rectitudine, absq. eo quod incidat in falsitatem. Dari rectitudinem aliquam distinctam à veritate, imo cum falsitate coniunctam patet ex ijs syllogismis, quos Philof. opus pro syllogismo motum ideis passim adducit. *Omne A est B, sed omne C est A, ergo omne C est B.*

Omitto hic examinare an verum sit, quod pri-

prima apprehensio fit incapax tam veritatis, quam falsitatis, quia Philos. in Met. docet, quod intelligere simplicia continet verum, quamuis non intelligere non fit decipi, sed ignorare: hoc est imperfectionem, oppositam veritati, quæ est in intelligentia simplicium non esse falsitatem, sed ignorantiam. Interea dico plures defectus reperiri posse in prima apprehensione, ad quos vitandos est necessaria Logica. Primus defectus sit obscuritas, orta ex confusione prædicatorum eandem rem constituentium, inordinate representatorum. v.g. in Petro reperiuntur multa prædicata: Nam Petrus est substantia, corpus, viuens animal, homo, Petrus. Hæc prædicata si hoc ordine concipiuntur apprehenditur clarè, & sine confusione quidditas Petri; hæc autem ordinatio prædicatorum superiorum, & in feriorum fit per Logicam; ergo Logica ad huiusmodi apprehensiones est utilis. Hinc in prima parte Logicæ diximus rationem magis vniuersalem in definitione præponi minus vniuersali, dicendo potius: *Animal rationale* quam *rationale animal* in definitione hominis; hoc est habendo conceptum, hoc potius quam illo modo tendentem in obiectum, quod definitur.

Præter obscuritatem quam tollit Logica in apprehensione rerum, tollit etiam difficultatem. Hoc autem explicatur à Caietano in præfatione ad antepredicamenta Arist. sic. *Ens incomplexum, quod est obiectum primæ operationis erat confusè dispersum*, & ob-

& obscurum in vniuerso: ita vt si simplex albedo presentata esse quidditatem eius intueri difficillimum foret, quoniam confusione quadam albedinis natura cum figuris, cum quantitate cum substantia, cum relatione mixta est. Modo autem distinctis rerum ordinibus, & adunatis cuiusq; ordinis rebus ad decem incomplexas insignita suis proprietatibus, velut quibusdam figuris, facild ac pronpte circa quodcunque incomplexum admodum intellektus aciem figere: tollitur siquidem ex adunatione omnium incomplexorum ad decem capita vagatio Intellektus ad incomplexorum notitiam habendam. Hæc, & alia in hanc sententiam Caietanus.

Quæ vt recte intelligas, scire oportet Philosophum, res omnes, quæ sunt, quæq; esse possunt, ad decem capita reuocasse, quæ prædicamenta seu Categoria appellatur: sunt autem hæc. *Substantia. Quantitas. Qualitas. Relatio. Vbi. Quando. Situs. Habere. Actio. Passio.* Nam quicquid est, est vel substantia, vel accidens: si substantia est, aliquo modo continetur sub hoc capite, seu sub hoc genere *Substantia* si autem accidens necesse est reduci ad vnum aliquod ex nouem alijs capitibus, seu generibus. Hæc autem capita vocantur à Caietano rationes simplices, seu incomplexæ, dicunturq; obiecta primæ operationis.

Contingit autem vt in vno eodemq; obiecto pluram ex prædictis generibus simul reperiuntur. Puta in lacte reperitur simul ratio substantiæ, extensio, albedo, similitudo cum

cum aliqua alia re, esse in loco, esse in tempore, & alia, qua facile esset sub vna eademque ratione confundere, nisi distincta predicamentorum notitia haberetur; adeoque proposito ob oculos lacte, & lactis albedine periculum esset ne Intellectus conceptum albedinis quidditatum inquirens, vel substantiam, vel dispositionem secundum locum, vel figuram conciperet, in quo erraret, non per deceptionem, quasi affirmans, aut negans id quod non debuit affirmari, aut negari; sed per non attingentiam quidditatis obiecti, quam tamen conabatur attingere.

Ex hac non attingentia quidditatis rei oritur alius defectus; quod scilicet intellectus considerans obiecta, & reflectens supra apprehensionem, quam de obiecto formauit, formet propositionem falsam, & de ratione visa, puta de albedine, predicet figuram, aut aliam rationem cum albedine in obiecto permixtam. Propter hoc dici potest, quod simplex operatio contineat veritatem, & falsitatem, non formalem, sicut affirmatio & negatio, sed causalem, seu occasionalem; quatenus nimirum facile est Intellectum a praecedenti apprehensione determinari ad iudicium verum, vel falsum prout per ipsam attingit, vel non attingit quidditatem rei quam inquirebat.

Hoc fere modo Philosophus haec passim affirmet verum & falsum non esse in rebus, sed in anima, hoc est in cognitionibus; tamen §. Metaph. tex. 24. docet res ipsas dici posse falsas, eo quod sint aptae videri, quod non sunt,

sunt, & aliter quam sunt. Hoc est eo quod determinent intellectum ad iudicium falsum. Afferit pro exemplo Philosophus, umbras, figuras, & somnia, quae ab hominibus pro eo quod non sunt saepe habentur. Sunt enim multi similes cani Aesopico, qui umbram ossis, quam praedentibus habebat, grandioris ossis existimans, ossam veram in flumen deiecit, ut in fictam, & apparentem irueret.

ARTICVLVS VLTIMVS.

Satisfit Obiectionibus.

Objc. 1. sola demonstratio est syllogismus faciens scire, ergo sola demonstratio est obiectum Logicae. Consequenter probatur, quia Logica est instrumentum Scientiarum, ergo solum operationem Scientificam habet pro obiecto.

Resp. conc. antec. neg. consequ. Ad cuius probationem conc. ant. nego iterum consequ. Logica dicitur instrumentum Scientiarum quia Scientiae ex directione Logicae speculantur sua obiecta; non solum autem speculantur syllogizando, sed etiam definiendo, & diuidendo. Praeterea quando dicitur Logica instrumentum Scientiarum, non debet intelligi nomen scientiae a deo strictè, ut non comprehendat nisi habitus cognoscentes rem certo, & euidenter per causas: nam etiam Topica, quae probabiliter de rebus disputat, vtitur directione Logicae.

Objc. 2.

Objc. 2. Obiectum attributionis habitus practici intenditur propter se ab habitu; sed nec prima operatio, nec secunda intenditur propter se à Logica; ergo nec prima operatio, nec secundo sunt obiectum attributionis. Minor probatur, quia prima operatio intenditur solum propter secundam, secunda solum propter tertiam: ergo neutra propter se.

Resp. conc. ma. nego mi. Ad cuius probationem nego antec. In quo aduerte ad hanc particulam *solum*. Non enim nego primam apprehensionem intendi propter iudicium, iudicium autem propter discursum; sed nego solum intendi hoc propter discursum, illam propter iudicium. Prima apprehensio quamvis habeant hanc bonitatem, quod scilicet inducat quodammodo in iudicium rectum, si clara sit, & distincta, adeoque sit expetibilis relata ad iudicium rectum, tamen est propter se expetibilis, quatenus est dilucida intelligentia obiecti: si enim ipsum videre quod per oculos sit, vt docet Philof. 1. Metaph. propter se ipsum appetimus, & propterea inter omnes sensus maxime diligimus visum; vnde de amicissimis dicere solemus esse nobis chariores oculis ipsis; quanto magis ex petibile est propter se ipsum intelligere, seu apprehendere, quod est per intellectum videre?

Objc. 3. Prima operatio est pars secundæ; secunda, pars tertie; pars non expetitur propter se, sed propter totum; ergo prima operatio solum expetitur propter

se -

secundam, secunda solum propter tertiam. Maior probatur, quia iudicium continet primam apprehensionem; discursus apprehensionem & iudicium.

Resp. dist. ma. Prima operatio est pars secundæ, secunda tertie; per se neg. ma. per accidens, omitto ma. & eodem modo distincta minori: nego consequ. Dicitur pars per se respectu alterius, quod ex natura sua exigit esse constitutum alterius, nec est modo sibi debito, nisi constituat, & componat aliam rem. Ita brachium est pars per se corporis humani: exigit enim constituere corpus humanum, nec est modo sibi debito nisi simul cum alijs partibus constituat, & componat corpus humanum. Materia prima per se, & natura sua est pars substantie physice, quia ex natura sua exigit esse constitutum corporis physici, & simul cum forma componere vnam substantiam completam. Illud autem est pars per accidens, quod ita ingreditur constitutionem alterius, vt tamen aptum sit propter se expeti, & modo sibi debito existat, etiam sine consortio alterius, cum quo constituat vnum: & hoc modo do aduersarijs apprehensionem esse partem iudicij, iudicium esse partem discursus.

Dixi: *Do aduersarijs*; non autem concedo; quia probabile est quamlibet operationem intellectus humani non constare partibus, sed diuisibiliter attingere omne id, quod attingit: iuxta id quod nuper dicebatur loquendo de dispositione illa, in qua

con-

consistit reſtitudo intenſa in actu rationis.
 ¶ Obijc. 4. Si prima operatio pertinet ad obiectum attributionis Logicae, nihil remanet pro obiecto attributo, seu communitatis eiusdem. conſeq. eſt absurdum, ergo & antec. Probatur ſequela maioris, quia Logica nihil conſiderat niſi operationes intellectus, ergo ſi intra rationem operationis nihil eſt, quod non ſit obiectum attributionis, nihil remanet quod ſit obiectum attributum, seu communitatis. Conſeq. probatur, quia obiectum communitatis debet ipſum etiam conſiderari.

Reſp. primo tranſmiſſa ma. negando mi. quid enim abſurdi eſt, quod haec ſcientia praeter ſuum obiectum attributionis nihil conſideret? diximus olim, quod id quod conſideratur à ſcientia non propter ſe, ſed propter aliud, non eſt obiectum attributionis, ſed attributum, ſeu communitatis: ſed non diximus ad rationem ſcientiae requiri, ut praeter obiectum attributionis habeat in ſuper obiectum attributum, ſeu communitatis: Quae duo ſunt valde diuerſa.

Reſ. ſecundo negando ſequelam mai. Ad cuius probationem nego ante. Logica praeter operationem intellectus conſiderat voces in ordine ad operationem intellectus, quae propterea dicitur maieria propria Logicae. Dixi ſupra non eſt abſurdum, quod ſcientia praeter ſuum obiectum proprium nihil conſideret; poteſt enim dari, & datur de facto aliqua ſcientia, quae res omnes conſiderat, & pro obiecto habet omnia, aſſigna.

gna, ſi potes, aliquid extra omnia, quod ſit obiectum communitatis: ſcientiam huiusmodi duplicem aſſignauit Philoſophus, Dialecticam, videlicet, & Philoſophiam, hoc eſt Topicam, & Metaphyſicam.

Quaeres pro appendice ad ea quae dicta ſunt, an operatio recta quam aſſignamus pro obiecto Logicae, ſit operatio recta, ut recta, an recta quatenus directiua. Explicatur. Hoc argumentum: *Omne alterabile eſt corruptibile: ſed omne elementum eſt alterabile; ergo omne elementum eſt corruptibile*: habet duplicem bonitatem; prima eſt reſtitudo illa, qua conformatur praecipis recte argumentationis; in hoc enim medius terminus eſt recte diſtributus, & omnia conſonant regulis primae figure; ſecunda eſt aptitudo quam habet, ut ſit idea quaedam, & exemplar, cui quaecumque; argumenta conformia erunt, optima erunt: quaeritur autem an ſecundum primam, an ſecundum ſecundam bonitatem intendatur à Logica per modum obiecti.

Dico obiectum Logicae eſſe operationem rectam quatenus rectam; non autem quatenus directiuam. Probatur hoc; quia ſinis intrinſecus habitus practici non ordinatur ab eodem habitu ad alium ſinem; ſed operatio, prout directiua, ordinatur à Logica ad alium ſinem; ergo operatio, prout directiua, non eſt obiectum, ſeu ſinis intrinſecus vitimus Logicae. Minor probatur, quia operatio, prout directiua, eſt propter aliam operationem, adhibereturque à Logica

vt explicatio quedam eorum præceptorum, quæ tradit ad recte operandum. Hoc eodem modo alia artes solent contrahere sua præcepta ad quamdam materiam, vt ita eorundem bonitas magis appareat. Puta Statuaria etiam, quæ circa aurum versatur, præcepta sic, vel sic efformandi aurum contrahit ad cretam, vel ad plumbum, & eadem sic contracta ostendit Tyrionibus, quibus statuum p'ubeam proponit pro modulo, siue idea statuæ aureæ faciendæ.

Dices: Logica facit innumeros syllogismos ideales, ergo habet pro obiecto syllogismos huiusmodi. Probatur antec. quia omnes ferè syllogismi qui ab Aristotele sunt tradente Logicam, sunt huiusmodi: *Omne A est B, sed omne C est A & c.* Hi autem syllogismi non habeat aliam bonitatem quam ideæ.

Resp. Conc. ante. neg. conseq. Syllogismi prædicti sunt à Logica, vt per illos doceat, quomodo in quacunq; materia sit syllogizandum; & consequenter non sinit Logica in illis, tamquam in fine; in illis inquam materialiter consideratis.

QVÆSTIO III.

An Logica sit virtus.

ARTICVLVS I.

Quid sit Logica docens, quid vtens?

Logicam in docentem & vtentem diuidunt omnes, sed non omnes nomine docentis aut vtentis idem intelligunt.

Conimbricenses aiunt Logicam docentem esse Logicam vniuersam, hoc est, tam secundum partem Analyticam, quam secundum Topicam atque Sophisticam, quia vbique docet, & tradit præcepta definiendi; diuidendi, & syllogizandi: vtentem vero esse solum Topicam, quia vsus præceptorum Logicæ in alijs materijs non spectat ad Logicam, sed ad alias scientias, quarum est huiusmodi obiecta contemplari. Puta ad Physicam pertinet vsus præceptorum Logicæ circa ens mobile, ad Mathematicam circa ens quantum, & sic de alijs.

At vero, aiunt, materia purè probabilis, cum non sit vllius scientiæ, quia scientiæ exigunt obiectum certum, & infallibile, habet quæ circa se versetur Logicam ipsam, adeoque Logica, non solum tradit præcepta syllogizandi, sed etiam syllogizat circa materiam probabilem.

Hæc Conimbricensium doctrina non placet; primò quia dum reiecit res à ratio-

ne obiecti, non reliquimus res, quæ solum probabiliter cognoscuntur pro obiecto Logicæ. Nam vel de omni, vel quasi de omni re possunt haberi cognitiones probabiles, adeoque si ea quæ probabiliter cognosci possunt, sunt materia propria Logicæ; Logica habet pro materia res, vel omnes, vel quasi omnes.

Præterea falsum est 1. Logicam uti suis præceptis solum circa materiam probabilem: nam iuxta sua præcepta de definitione, de enunciatione, de argumentatione, vno verbo de operatione intellectus philosophatur non probabiliter, sed euidenter.

Plaacet autem in hac controversia P. Gabriel Vazquez in 1. parte disput. 8. num. 19. ubi docet Logicam docentem esse ipsamet præcepta Logicæ, quibus definire, diuidere, & syllogizare docemur: vntem vero esse omnem & quamlibet Scientiam, prout iuxta eadem præcepta circa sua obiecta definiunt, diuidunt, & syllogizant. Hoc modo Logica vtens dicitur praxis ipsa, siue opus ex Logicæ directione factum: Hæc sententia est satis communis, adeoque habet pro se maximum argumentum, quod haberi possit in decidenda controversia, quæ magna ex parte est de nomine. Hanc amplectuntur Ouidius, & Hurradus, qui dicit hanc fuisse mentem D. Aug. qui D. Paulum, aliosq; Theologos vocat dialecticos, quia Dialectica, seu Logica circa res, de quibus agunt vtuntur.

Est præterea pro hac sententia authoritas an-

antiquorum, & præcipue Græcorum, qui Logicam diuiserunt in Logicam à rebus auulsum, & logicam rebus concretam. Logica à rebus auulsa dicitur: quæ definitionem, diuisionem, argumentationem dirigit, præscindendo à qualibet materia, circa quam tales operationes fiunt. Dicitur concreta rebus, quatenus est definitio, diuisio, aut argumentatio talis obiecti. Prima est Logica docens, secunda est Logica vtens.

ARTICVLVS II.

Respondetur Obiectionibus.

Objec. primo. Totum potestatiuum non bene diuiditur, nisi de membris diuidentibus prædicari possit ipsum diuisum: sed de alijs scientijs, etiam prout vtuntur præceptis Logicæ, non potest prædicari logica, ergo si nomine vtentis intelligantur aliæ scientiæ, Logica male diuiditur in docentem & vtentem. Maior explicatur, & probatur. Animal non bene diuideretur in rationale, & irrationale, seu in hominem & Brutum, nisi tam de Bruto, quam de Homine prædicari posset Animal. Minor autem probatur. Physica etiam syllogizans ex arte non est Logica.

Hoc idem argumentum valet, si nomine Logicæ vtentis intelligas praxim ipsum, seu speculationem, elicitam à quacunque scientia ex directione Logicæ. Quis enim dicat hanc definitionem: *Homo est animal rationale* appellandam esse Logicam.

Resp. Logica diuidi in docentem, & vtentem non per modum totius potestatiui in partes, hoc est generis in species, sicut diuiditur Animal in Hominem & Brutum; sed sicut virtutum in habitum, & actus directos per ipsam. Coniungit enim ex modo loquendi tam habitum, quam actum imperatum ab ipso, nomen eiusdem virtutis fortiri. Puta, non solum habitum inclinatem ad operandum prudenter, sed etiam actum ipsum, qui ex directione talis habitus fit, prudentiæ nomine insignimus. Ad argumentum in forma concessa maiori, & transmissa minori, dist. conseq. Non bene diuiditur Logica &c. Diuisione generis in species, seu totius potestatiui in partes; concede conseq. diuisione virtutis in habitum, & actus directos, siue imperatos per ipsum: nega conseq.

Obijc. 2. D. Thomas 4. Metaph. lect. 4. dicit vsum definiendi, diuidendi, & syllogizandi in alijs scientijs non tam Logicam appellandum esse, quam Philosophiam. Ergo alia nequeunt appellari logica:

Resp. primo nos non dixisse, quod alia scientia sint Logica; sed quod sint logica, vtens; si autem vtens non est ratio contrahens genus ad speciem, vt dictum est supra, sed potius distrahens à propria significatione Logicae.

Resp. secundo conc. antec. neg. conseq. si per li Logica veniat Logica vtens. Imo ex antecedenti sequitur vsum syllogizandi, &c. an aliquo modo appellandum logicam, vt patet

patet ex his verbis; Non tam Logica appellandus est, quam Philosophia, ex hoc autem, quod magis proprie fit Philosophia quam logica, male inferes quod nullo modo sit logica. Sensus igitur D. Thomæ est, quod speculationes magis sortiuntur nomen à scientia, circa cuius obiectum fiunt, quam ab illa ex cuius directione fiunt.

Obijcitur 3. Logica est instrumentum scientiarum: sed male dicitur de habitu vtente Instrumento, quod sit tale instrumentum vtens, ergo male dicitur de qualibet alia scientia quod sit logica, etiam addendo *li vtens*. Minor probatur, quia nemo dicit de arte fabrilis quod sit malleus vtens; aut de milite, quod sit gladius vtens.

Resp. conc. mai. disting. mi. Male dicitur de omni habitu vtente quolibet instrumento conc. mi. de omni habitu respectu cuiuslibet instrumenti nego min. & conseq. Quamuis logica sit instrumentum scientiarum, & malleus instrumentum artis fabrilis, non tamen est, & in logica, & in malleo eadem ratio instrumenti. Logica est instrumentum scientiarum, quia ex ipsius directione alia scientia speculantur, malleus non est instrumentum artis fabrilis, eo quod Faber ex directione mallei lignum elaboret. Hinc alia scientia recte dicitur logica vtens; ars fabrilis male malleus vtens.

ARTICVLVS III.

Definitio Virtus.

PRæcipuæ hominis potentia, & per quas cæteris animantibus præstat sunt Intellectus, & Voluntas. Ideo istæ duæ potissimum perfici debuerunt, vt operationes sibi proprias non solum facere, sed faciliè facere possent. Id autem, per quod intrinsecè perficiuntur prædictæ potentia, in ampliori acceptione virtutis, virtus dicitur, quæ si perficit Voluntatem, dicitur moralis, si Intellectum, intellectualis.

Virtus autem in strictiori, & magis propria significatione definitur ab Aristotele 2. Ethic. cap. 6. his verbis: *Dicendum est igitur omnem virtutem, & ipsam id cuius est virtus bene affectum reddere, & opus eius bene efficere.* Quæ definitio sic circumfertur: *Virtus est habitus qui bonum facit habentem, & opus eius reddit bonum.* Definitionem suam exemplificat Philosoph. & in oculo, & in equo. *Oculi virtus, inquit, & oculus ipsum, & opus ipsius bonum facit; quippè cum oculi virtute fiat, vt bene inspiciamus. Simili modo equi virtus & ipsum equum promptum facit, & ad cursum gestandumque sessorem, & ad sustinendos hostes idoneum.* Quæ verba Philosoph. adeo clara sunt, vt commentatore non egeant.

Observandum est autem obiter vnumquodq; bonum dici, secundum quod est be-

ne dispositum ad suum finem: sic oculus bonus est, qui benè dispositus est ad videndū; videre autem est finis oculi. Et equus est bonus, si sic bene dispositus ad currendum, gestandum sessorem, & sustinendum hostem in quibus equi finis est. Et homo iste bonus est, qui est benè dispositus ad felicitatem, quæ finis est hominis. Hinc sola culpa facit hominem malum: nec enim homo malus est, eo quod sit aut breuis pede, aut lumine læsus, quidquid dicat Martialis, cum huiusmodi defectus non auertant à regno Cælorum, in quod melius est ingredi cæcum, & claudum, quam duos pedes, & duos oculos habentem mitti in gehennam ignis.

Habetur ex eodem Arist. 7. Physic. cap. 17. alia virtutis definitio, quod sentietur *Dispositio perfecta: sicut ad optimum.* Hoc est habitus quidam disponens potentiam, in sua natura perfectam, ad optimum opus talis potentia. Ex hac vtraque definitione, quæ omni virtuti, siue morali, siue intellectuali conuenit, constat Virtutem intellectualem esse habitum, qui bonum faciat Intellectum, & opus eius bonum reddat. Item esse habitum quendam, per quem Intellectus secundum naturam suam perfectus, ad optimum suum opus disponitur. Nomine autem operis, de quo hic est sermo, intelligere debes actum ipsum, qui à Virtute elicitur, siue qui est actus talis Virtutis, hoc est talis Virtus in actu. Nam (vt in Virtute Intellectus rem exemplificemus) considerari potest Virtus, vel prout est in-

habitu, siue habitualiter inhaerens intellectui, vel prout est in actu, hoc est prout de facto exercetur. Secundum primam acceptionem sopiti etiam; incogitantes, & dormientes sunt virtuosus: nec enim Physicus dormiens desinit esse Physicus, iuxta secundam autem acceptionem non est virtuosus, nisi qui actu operatur.

Sensus igitur definitionum, quas attulimus est Virtutem esse habitum, quo potentia perficitur, & actus ab eadem elicitus bonus est. Cum autem idem Philosoph. 6. Ethic. cap. 2. in fine, & cap. 7. in principio dicat Virtutem Intellectus esse habitum, per quem Anima verum dicit, manifestum est, ex mente Philosophi, requiri ad rationem Virtutis intellectualis, ut actus per ipsam elicitus sit verus, quem actum antea nuncupauimus opus.

Aduertendum est igitur aliud esse dictamen ipsum, seu directionem actiua Virtutis, aliud actum elicitum ex tali dictamine seu directione. Per dictamen Virtutis Anima semper dicit absolute, & simpliciter verum: per actum vero elicitum ex dictamine Virtutis contingere potest, ut Anima dicat absolute, & simpliciter falsum. Dictamen seu directionem actiua Virtutis vocamus actum imperatorem; actum elicitum ex tali dictamine, seu directione, vocamus actum imperatum. Primus etiam dicitur actus dirigens, secundus actus directus. Primus est elicitus à virtute dirigente, secundus à potentia, vel habitu sequente directionem Virtutis.

Ex-

Explicatur prædicta doctrina exemplo factis familiaris. Si quis debeat ferre iudicium de Petro, videatque illum viso, verbo & opere compositum ad modestia; Prudentia dicitur Petrum esse iudicandum bonum; & per hoc dictamen prudentia Anima dicit verum: qui enim aliter iudicaret de Petro, damneretur ut temerarius: & tamen contingere potest, ut totus ille externus apparatus sit mera hypocrisis, adeoque iudicium de bonitate illius sit falsum. In tali casu habes hunc actum: *Petrus iudicandus est bonus*: verum: hunc alium: *Petrus est bonus*; falsum. Primus est actus imperans, & dirigens; secundus imperatus, & directus.

Dices dictamen bonum non potest esse ad opus malum: sed tale iudicium est malum, ergo dictamen ad tale opus non potest esse bonum. Minor probatur. Tale iudicium est falsum, ergo est malum.

Resp. transmissa maiori, nego min. ad cuius probationem conc. antec. dist. conseq. est malum malitia opposita bonitati intentæ per dictamen Prudentia: nego conseq. est malum alio genere malitiæ: omitto conseq. Dictamen nequit esse bonum de opere malo, si tale opus contineat malitiam oppositam bonitati intentæ per tale dictamen, bonitas autem intentæ à Prudentia in actibus imperatis, est bonitas opposita præcipitationi, inconsiderationi, temeritati; quam bonitatem semper obtinet in actibus ex sua directione elicitis. Cum tali autem

H 5 bo

bonitate coniungitur aliquando per acci-
dens malitia quædam, quæ est difformitas
actus, seu iudicij cum obiecto.

Explicatur hoc idem à contrario; sæpe
enim cum alia bonitate, quæ consistit in
veritate seu conformitate iudicij cum obie-
cto, coniungitur malitia inconsiderationis,
& temeritatis. Contingit enim non semel,
vt iudicium prudens sit falsum, temera-
rium vero sit verum: cum tamen temera-
rium sit semper vituperabile, adeoque ma-
lum; prudens vero semper laudabile, adeo-
que bonum.

Ratio cur aliquando iudicium prudens
sit falsum, temerarium vero sit verum, est:
quia, vt ait Philosophus, multa falsa sunt
probabiliora veris: qui autem prudenter
iudicat, iudicat illud esse verum, quod pro-
babilius est esse verum. Quamuis enim sæ-
pe accidat, vt falsa sint probabiliora veris,
tamen plerumque, quæ probabiliora sunt,
vera sunt, ideoque Prudentia bene dicat,
quando dicat illud pro vero habendum
esse, quod probabilius est esse verum.

Hinc habes iudicium imperatum à Pru-
dentia non esse iudicium euidens: nam cir-
ca ea, quæ euidenter apparent, non indige-
mus dictamine, vel imperio Prudentiæ: a-
deoque si quis affirmaret iudicium elicitum
ex imperio Prudentiæ à se consultæ esse
euidens, & infallibile, ille imprudenter de
Prudentia sentiret, vel potius ignoranter.

ARTICVLVS IV.

*Logica tam secundum Topicam, & Sophi-
sticam, quam secundum Analyticam
est virtus.*

Conclusio, quæ pro titulo ponitur suppo-
nit diuisionem Logicæ communiter
admissam in tres partes, Analyticam, To-
picam, & Sophisticam. In Analytica
agitur de syllogismo demonstratiuo: in
Topica de probabili, in Sophistica de fal-
laci. Probatur autem veritas conclusionis
secundum omnes partes ex definitione vir-
tutis. Nam & Topica, & Sophistica, &
Analytica faciunt bonum habentem, vide-
licet Intellectum, & opus eius reddunt
bonum: ergo & Topica, & Sophistica,
& Analytica est virtus. Item habitus, per
quem Anima dicit verum est virtus, sed
tam per Topicam & Sophisticam, quam
per Analyticam Anima dicit verum, ergo
&c. minor probatur, quia dictamen confi-
ciendi syllogismi probabilis, aut sophisti-
ci, eiusdemue dissoluedi, tam est verum;
quam verum est dictamen construendi syl-
logismi demonstratiui.

Probatur 2. quia tam Topica, quam So-
phistica est ars: sed omnia ars est virtus,
ergo vtraque est Virtus. Maior probabi-
tur, vbi probabimus Logicam esse artem.
Minor constat ex Philof. 6. Ethic. cap. 3.
vbi virtutem intellectus in suas species di-

Atribuens, primo loco ponit *attem*.

Confirmatur eadem conclusio euertendo præcipuas rationes, propter quas posset aliquis opinari, tam Topicam, quam Sophisticam deficere à vera, & propria ratione Virtutis. Nam si qua est ratio, cur Topica, & Sophistica non sit Virtus, maximè est, quia neque per actus directos à Topica, neque per directos à Sophist. Anima semper dicit verum: sed hæc ratio nulla est, ergo neque Topica neque Sophistica remouenda est à ratione virtutis. Maior continet potissimam rationem Aduersariorum. Minor probatur, quia si hæc ratio valeret, neque prudentia esset virtus, cum sæpè contingat, Animam per actum directum à prudentia dicere falsum.

Ratio à priorieur non omnis actus elicitus ex dictamine cuiuscunque Virtutis sit bonus, adeoque non dicatur simpliciter, & absolute actus Virtutis, est, quia non omne principium, operans ex dictamine, vel cum dictamine Virtutis, est vel alia virtus, vel potentia infallibilis, incapax peccandi: hinc contingere potest, ut huiusmodi principium, etiam sequendo dictamen virtutis circa suum obiectum, decipiatur vel peccet. Imo contingere potest ut virtus ipsa ad ita imperandum moueatur ab aliqua potentia, non solum fallibili, sed de facto in sua operatione decepta. Explicatur hoc. Prudentia dicitur, Petrum esse iudicandum bonum in his circumstantijs: quia intellectus representat

pro-

probabilius esse Petrum esse bonum, quia malum: hæc autem representatio Intellectus, dum dicit: *Potiora sunt motiua dicendi Petrum esse bonum, quam dicendi eundem esse malum fortasse esse falsa*. Contingere enim potest, ut potiora sint motiua in oppositum.

Præterea non qualibet virtus habet pro fine quamlibet bonitatem in opere à se imperato, sed hæc virtus illam, illa illam, aliam bonitatem intendit: quamuis igitur in opere deficiat genus aliquod bonitatis, ceteroquin requisitæ in opere: adeoque nequeat illud opus dicit simpliciter bonum, non propterea non erit ex dictamine huius, vel illius Virtutis, cum in eodem opere inueniatur coniuncta bonitas intenta à tali virtute, cum malitia opposita bonitati intenta per alias virtutes. Bonitas autem intenta in opere directo à Topica est bonitas syllogismi probabilis: hæc autem bonitas reperitur in syllogismo topico, etiam quando est falsus.

Ex hac eadem Doctrina inferes, quod Analytica non solum docens, sed etiam vtens ideo communiter pro Virtute admittitur, quia etiam vtens dicit verum; vel etiam quia Analytica docens in actibus à se directis non intendit solum apparentiam veritatis, sicut aiunt de Sophistica, aut probabilitatem, & non repugnantiam inter ea quæ dicuntur; sed certitudinem, & euidentiam, cum de Topica, & Sophistica aliter dicendum sit.

To-

Topica enim instituta esse ad differendum probabiliter de rebus; sine vlla inter ea, quæ dicuntur, repugnantia, testatur Philo-
 sof. Topica vel instituta vel Instaurator: adeoque finis Topicæ non est syllogismus simpliciter, & absolute verus. De Sophistica autem, sine dicas finem ipsius esse dissolutionem syllogismi fallacis, siue constructionem eiusdem; semper in Sophistica docente salvas rationem Virtutis. Si primum dicas, salvas etiam in vteute; detegere enim, & solvere fallacias est virtus, & quidem magno in pretio habenda.

De Topica vteute dicendum est, quod si nomen virtutis accipiatur minus rigore, pro qualibet habitu perficiente intellectum, etiam ipsa est virtus. Est enim evidens, habitum, quo Intellectus de rebus omnibus probabiliter disputat, esse perfectionem Intellectus; imo secundum Philof. & Philof. & D. Thomam melius est, probabiliter saltem, disputare de rebus altissimis, puta de Deo & Intelligentijs; quam demonstrative hæc infima cognoscere; puta clementia; & alia corpora eiusdem ordinis; & consequenter Habitum tentative disputatium de rebus altissimis est experibilibior habitu demonstrante passiones rerum infimarum.

Quod si nomine virtutis intelligas solum habitum per quem Anima semper, & infal-
 libiliter dicat verum; certum est Topicam vteutem non esse Virtutem.

ARTICVLVS V.

Respondetur obiectionibus.

Objicies 1. Ex D. Augustin. secundo de lib. arbitr. cap. 38. & 19. Virtute nemo male vtitur; sed multi male vtuntur Logica: ergo Logica non est virtus. Mi or-
 probatur præcipue quoad Sophisticam: multi enim vtuntur Sophistica ad alios decipiendos.

Resp. primo quod alijs etiam bonis artibus multi male vtuntur, & contra finem talium artium; puta Rhetorica vtuntur multi ad suadendos errores, & ad mouendos affectus ad malum: cum tamen finis Rhetoricæ sit suadere verum, & mouere ad bonum.

Resp. 2. quod vti Sophistica ad decipiendos alios non est malum Intellectus, sed voluntatis, ad quam non pertinet logica; quam quamuis enim bona, & pia voluntas magis amet decipi, quam decipere in multis: tamen Intellectus habet pro vitio facile decipi, pro virtute facile decipere.

Resp. 3. distin. mai. virtute morali nemo male vtitur omitto maior. virtute intellectuali; nego mai. & transmissa min. disting. conf. Logica non est Virtus moralis conf. conf. non est virtus intellectualis neg. conf. Omissi maio. quia non est nostri seri. Ceterum textus Augustini non facit ad rem, quia ibi virtus accipitur non pro habitu; sed pro

proptermet vsu bono. Dicit enim: *Ideo virtute nemo male vitur, quia opus virtutis est bonus vsus istorum quibus etiam non bene uti possimus*, puta bonus vsus diuitiarum est opus virtutis, cum etiam diuitijs male uti possimus, & de facto multi male vtantur.

Obijcies 2. Virtus est, quæ facit bonum habentem &c. sed Logica non facit bonum habentem, ergo Logica non est virtus. Minor probatur, quia saepe bonus Logicus est pessimus homo: ergo Logica non facit bonum.

Resp. dist. mai. facit bonum simpliciter, & in omni genere boni: nego maiorem; facit bonum secundum quid, & in aliquo genere boni: concedo mai. & eodem modo distincta minori: nego conseq. Ad probationem minoris patet ex dictis. Logica facit bonum habentem, non accipiendo nomine habentis totum hominem, sed Intellectum, in quo recipitur Logica: imo nec Intellectum facit simpliciter bonum: potest enim cum Logica esse multiplex ignorantia in intellectu, sed secundum quid, & in aliquo genere boni.

Obijc. 3. Opus virtutis debet esse bonum sed neque opus Topicæ neque Sophisticæ est bonum, ergo neque opus Topicæ, neque Sophisticæ est opus virtutis. Minor probatur: quia opus Topicæ est syllogismus probabilis; Sophisticæ vero syllogismus fallax, neuter est bonus, ergo nec opus Topicæ, nec opus Sophisticæ est bonum. Mi-

nor secundum Topicum probatur, quia syllogismus Topicus aliquando: Sophisticus semper est falsus.

Resp. 1. nego min. ad cuius probationem neg. mai. dictum est supra, opus virtutis esse ipsummet actum elicited à virtute, sed nec syllogismus Sophisticus à Sophistica, nec probabilis à Topica docente elicitur, ergo neuter est opus virtutis. Est autem opus Topicæ actus ille, quo Topica dicitur constructionem syllogismi probabilis: Sophisticæ vero actus, quo dicitur constructionem syllogismi fallacis: uterque autem actus est verus, vt dictum est supra, syllogismus autem topicus à Topica vtente sophisticus à sophistica vtente elicitur. Neutram diximus esse virtutem. Quod si opus sophisticæ vtentis est dissolutio Sophismatis, ipsa etiam est virtus. Si constructio, potest omitti quod non sit virtus. Dixi *omitti*, quod est non curantis; potest enim facile sustineri esse virtutem. Qui enim sciens facit syllogismum sophisticum non deficit à virtute, sicut nec qui sciens facit Sollacismum.

Atque hic nota obiter cum Philos. quod qui ex arte facit contra artem, ex virtute contra virtutem facit: vnde qui ex arte, & de industria faciunt errores quosdam contra regulas Grammaticæ vel Poeticæ, puta qui de industria componunt carmina vt vocant Maccaronica, virtuos dicuntur: imo vt notat idem Philos. peccata, quæ ad mores pertinent, excusare solemus dicendo: Ne-

sciebamus; quæ ad intellectum, dicendo: *Sciebamus malum esse, sed de industria fecit; adeoque, quæ est nostra miseria! magis pudet esse imperfectos quam malos.*

Resp. 2. Etiam accipiendo nomine operistam syllogismum topicum quam sophisticum dist. maio, opus virtutis debet esse bonum omni genere boni; neg. maio. aliquo genere boni; conc. maio. & eodem modo distincta minori, nego consequ. Distinctio patet ex dictis. In syllogismo probabili est bonitas intenta à Topica, in sophistico bonitas intenta à sophistica. Prima sophisticata in tali probabilitate, secunda in tali virtute proximi; deceptiva.

Obijciens 4. Habitus inclinans ad assentiendum falso, non est virtus; sed sophistica inclinans ad assentiendum falso; ergo sophistica non est virtus. Maior probatur, quia habitus inclinans potentiam ad malum eiusdem potentia non est virtus; imò potius dicendus est vitium; sed habitus inclinans Intellectum ad assentiendum falso, inclinans Intellectum ad malum suum; malum enim Intellectus est falsum; sicut bonum eiusdem est verum; ergo &c. minor autem probatur; quia Sophista non solum alios, sed seipsum non semel dicipiunt.

Resp. Sophistam, si bonus Sophista sit; non decipi sophisticate, nec inclinari intellectum à Sophistica ad assentiendum conclusioni syllogismi sophistici; adeoque in forma; Omnia mai. nega min. &c. Hoc idem argumentum maiorem apparentiam habet

contra

contra Topicam. Ideoque alij sic obijciunt: Topica inclinans intellectum ad assentiendum falso; ergo Topica non est virtus intellectus. Antec. probatur, quia Topica inclinans ad assentiendum conclusioni syllogismi probabilis, quæ sæpe continet falsum, ergo inclinans Topica ad assentiendum falso.

Huic argumento. Resp. primo neg. antec. Ad probationem nega maio. Topica docens, quam diximus esse virtutem non inclinans ad assensum; sed dicat modum eliciendæ conclusionis probabilis. Resp. secundo negato eodem antec. distinguendo maiorem probationis eiusdem inclinans ad assentiendum conclusioni syllogismi probabilis, ut veræ. nego maio. ut probabilis; omitto mai. Resp. tertio distinguendo primum antec. inclinans per se; nega antec. per accidens; omite antec. & nega consequ. Ad probationem eiusdem antecedentis vitæ eadem distinctione.

Obijciens ultimo. Philosoph. 6. Ethic. capit. 3. dicit, quod existimatio, seu opinio, & suspicio non est virtus, quia fieri potest, ut per ea Anima dicat falsum; sed etiam fieri potest, & frequenter fit, ut per Topicam Anima dicat falsum; ergo neque Topica est Virtus.

Resp. Conc. ma. neg. min. Sermo enim est de Topica docente. De vidente enim vltro conceditur, quod strictè loquendo non sit virtus. De Sophistica etiam vidente si huius opus sit solutio Sophismatis, dic: dicere

ve-

verum; si constructio, dic Sophisticam dicere falsum, non intellectui Sophista, sed illius quem Sophista vult dicipere.

Collige ex dictis, quod quando duo habitus concurrunt ad aliquem actum, alter per modum elicentis, alter per modum dirigentis; si uterque est Virtus, actus ex utroque capite est actus Virtutis: si tantum alter, puta tantum habitus dirigens sit Virtus, non autem elicentis; cum denominatio sumenda sit potius ab elicente, quam à dirigente, actus non dicitur virtutis simpliciter, sed cum addito: *directivè*.

QVÆSTIO IV:

An Logica sit Scientia.

ARTICVLVS I.

Virtus Intellectus in suas species distribuitur.

Logicam secundum omnes sui partes esse Virtutem, probatum est superiori quaestione. Quæ nam Virtus illa sit, quaerendum est quaestione præsentis. Dicitur autem Virtus Intellectus à Philof. 6. Ethic. cap. 3. in quinque species. *Sunt autem:* ait ille, *ea quibus Anima affirmando, aut negando verum dicit, numero quinque, hæc vero sunt Ars, Scientia, Prudentia, Sapientia, Intellectus.*

Vt ab ultimo incipiamus: nomine intellectus

lectus non intelligit hic Arist. ipsammet potentiam intellectuam; sed habitum ipsi superadditum, per quem primis principiis assentimur: ideoque cap. 6. eiusdem libri dicitur intellectus *esse principiorum*. Nam quia in discursu non debet dari processus in infinitum, ne inanis sit curiositas Philosophantis; necesse est ad aliqua principia devenisse, quibus sine ulteriori probatione assentiamur. Dispositio autem, quam habet potentia intellectiva huiusmodi principiis assentiendi, est ille intellectus, quem in enumeratione Virtutum intellectualium ultimo loco ponit Philosophus. Huiusmodi habitu qui privatur, non est capax disputationis; nam contra negantes prima principia frustra contenditur.

Sapientia, ut habetur in eodem libro, est scientiarum exactissima, quæ non solum ea, quæ ex principiis sunt, cognoscit, sed etiam circa principia ipsa verum dicit. Et ibidem Philosophus ait sapientiam, quam absolutissimis quibusque in artibus, hoc est perfectissimis, cum addito attribueret consuevimus, dicendo: & Phidiam sapientem Mar-moriarum, & Polichetum Statuarium sapientem, dici de quibusdam omnino, & non ex parte, hoc est sine vlllo addito. Sicut enim quosdam dicimus sapientes Statuarios, quosdam autem sapientes Pictores, sic etiam quosdam dicimus simpliciter Sapientes.

Constat igitur ex ijs, quæ dicta sunt, ait ibidem Philosophus Sapientiam esse verum præ-

præstantissimarum natura Scientiam, & Intellectum. Vnde Sapientia est, & præstantissimarum causarum, & per easdem rerum præstantissimarum certa, & euidens cognitio. Per Sapientiam enim, & humana, & diuina certissime contemplamur, & ea, quæ per humana & diuina fiunt: vt dicitur de Anaxora & Thalete, qui difficultia, & diuina, & inutilia cognoscebant, & propterea erant Sapientes.

Scientia, vt ex cap. 3. eiusdem libri colligitur, est *cognitio certa, & euidens rei per causas, propter quas res est, & non potest aliter & aliter se habere.* Hoc est, *habitus demonstratiuus rei per causas infallibilis, certus, & euidens.* Hoc etiam dicitur 1. Poet. cap. 2. *Scire arbitramur unumquodque, cum causam existimamus cognoscere, propter quem res est; & quod illius causa est, & non contingit hoc aliter se habere.*

Ex definitione tum sapientiæ tum scientiæ vides utramque conuenire non solum in ratione virtutis, sed etiam in aliquo alio magis speciali prædicato: vtraque enim rem cognoscit per causas: differunt tamen in hoc, quod Scientia de principijs suis non indicat: sed illis suppositis, elicit conclusionem ex ipsis: Sapientia autem de principijs ipsis iudicat; vnde dicitur à Philosopho Sapientiam esse Intellectum & Scientiam. Differunt præterea in hoc, quod Scientiæ singula de suis obiectis, Sapientia de omnibus, omnia reducendo ad suas causas philosophatur, & quia vna est omnium

vniversalissima, omnia ad eam vniversalissimam reducendo; scilicet ad causam primam, quæ est Deus, tam in ratione efficiētis, quam in ratione finalis: Deus enim est primum principium, à quo omnia, & vltimus finis, ad quem omnia ordinantur iuxta illud: *Ego sum Alpha, & Omega, principium, & finis.* Denique differt Sapientia ab alijs Scientijs per hoc, quod circa principia iudicat, cognoscendo hoc ad illam, illud aliud ad illam aliam pertinere, & sic finibus Scientijs sua propria principia attribuendo.

Prædictæ tres Virtutes intellectus ad partem Animæ speculatiuæ, vt vocat Philosophus, spectant: per eas enim sistimus in contemplatione obiecti, nec ad operationem progredimur. Aliæ vero duæ Prudentiæ scilicet, & Ars ad partem Animæ practicam pertinebunt.

Prudentiam autem prius quam definiat Arist. Quid viri prudentis proprium sit ipse considerat, dicens: *Videtur igitur viri prudentis esse proprium posse recte consultare de ijs, quæ sibi ipsi bona sunt, atque vtilia, non ex parte, vt quenam ad sanitatem, & robur conferant, sed quæ ad bene viuendum in vniuersum.* Et postquam ibidem statuit, ea solum in consultationem venire posse, quæ in nostra potestate sita sunt, concludit: *Restat igitur vt Prudentia habitus sit vera cum ratione assilius, circa ea, quæ & bona, & mala hominis sunt.*

Ex hac definitione, & alijs quæ definitio-

nem præcedunt, manifestum est Philosophum nomine actionis, quam Prudentiæ tribuit per *liactiuus* intelligere operationem moralem, hoc est actum voluntatis: nam per actus voluntatis solus est bonus, vel malus homo, seu bene vel male viuit in vniuersum; quia per solos actus voluntatis, vel promouetur ad felicitatem vel ab eadem remouetur. Hæc omnia satis explicat Philosophus, dum dicit Prudentiam esse habitum vera cum ratione actiuum circa ea, quæ humana bona sunt.

Denique cap. 4. Ars definitur. *Habitus quidam, scum ratione vera effectiuus.* Obseruat autem Philosophus, quod quamuis & Prudentia, & Ars in hoc conueniant, quod vtraque versetur circa ea, quæ aliter esse possunt; & quorum principium in nobis est: discriminantur tamen in hoc, quod Prudentia sit habitus actiuus, Ars vero habitus effectiuus; quod discrimen in eo consistit, quod actio proprie loquendo accipiatur, pro operatione humana, seu pro actu humano, pertinente videlicet ad bene viuere Hominis; effectio autem pro operatione, non pertinente ad bene viuere, sed ad aliquem finem, cum quo vel bene, vel male viuus: pura ad aliquod artefactum, v. g. Domum vel Syllogismum, per quod neque bonus neque malus euadis.

ARTICVLVS II.

Observantur aliqua cieca actionem, & effectiuum.

Obseruandum est, quod Philosophus qui Prudentiam ab Arte discriminat per hoc, quod hæc sit habitus effectiuus, illa vero actiuus: varias deinde artium species inter se discriminans, ait alias esse effectiuas, alias vero actiuas. Vnde apparet, quod quando Ars discriminatur ab Arte per hoc, quod vna sit actiua, altera effectiua seu factiua; actio non est eodem modo accipienda, quo accepta est art. superiori; quando Prudentiam discriminabat ab Arte. Sciendum est autem, quod nomine actionis, quando artem ab arte discriminat, venit operatio non relinquens opus post se: *nam factiuum*, inquit Philosophus lib. 1. *magnorum moral. cap. vlt. præter facturam finis superest alius, sicut Domifactiua præter edificationem, cum sit dominus effectrix, ipsius finis, præter facturam, domus est.*

Paulo post sic ait: *At in eis, quæ sub actionem cadunt, præter actionem nullus est alius finis, ut præter cithara modulatum finis non est alius; sed idem est finis, exercitium, & actio.* Ex quibus habes satis euidenter duo: Primum est, quod esse actiuam etiam conuenit Arti, & non solum Prudentiæ: nam Citharistica, quam Philosophus in exemplum assumit, sine dubio est Ars, non

vero Prudentia: & consequenter recte nominamus actionem in aliquo speciali sensu accipiendam esse, quando Prudentiam ab Arte discriminat. Secundum est, artem factiuam, seu effectiuam, dici illam, quæ non habet pro fine ipsamet exercitium: sed præterea relinquit opus, vt accidit in Domifactiua, quæ relinquit domum: Artem vero actiuam dici illam, cuius totum opus, & finis est ipsamet exercitium, post quod non remanet opus: ista Citharisticæ finem esse ipsamet modulationem, ait Philosophus.

Quemadmodum autem actio aliter accipitur, quando discriminat Prudentiam ab Arte, & aliter quando discriminat artem ab Arte; ita etiam factio, siue effectio aliter accipienda est, quando discriminat Artem à Prudentia, aliter quando discriminat vnã Artem ab alia Arte: in prima acceptione supponit pro operatione non respiciente finem moralem; in secunda pro operatione relinquire opus post se. In prima acceptione conuenit citharizationi, in secunda non conuenit citharizationi, sed ædificationi, aut cuiuslibet alteri operationi huiusmodi. Hanc diuersam actionis, & effectiois acceptionem habes passim apud Philosophum, tum in Metaphysicis tum in Ethicis.

Ex his habes rationem huius dicti, quod supra attigimus ex Philos. 6 Ethic. cap. 5. vbi sic habet. *Atque in arte quidem qui sponte peccat magis eligendus est, minus qui in prudentiam idem facit: sicut etiam circa virtutes.*

res. Cum enim Ars non respiciat neque finem vltimum simpliciter, qui respicitur à Prudentia, neque finem aliquem spectantem ad mores; per hoc quod quis sponte peccet in arte, non fit malus Homo; imo si sponte, & de industria peccet, nec vitiatur secundum Intellectum, cum non peccet ex errore aut ignorantia. At vero cum Prudentia respiciat finem vltimum, & virtutes morales respiciant bonum morale; quo dicitur homo simpliciter bonus; per hoc quod quis sponte peccet vel in Prudentiam recedendo ab vltimo fine, vel in alijs virtutibus, contraueniendo honestum; fit malus.

ARTICVLVS III.

Logica est Scientia.

PRIVS quam probetur conclusio, quæ tam à Thomistis quam à Scotistis pro vera admittitur, habetque pro se Conimb. Hurtadum, Arrigam, & innumerabiles alios ex recentioribus. Supponendum est non vno modo accipi scientiam ab Arist. Primo accipitur strictissime pro habitu non solum demonstratiuo sed etiam ita considerante obiectum, vt in eius contemplatione quiescat: secundo ita latè, vt pro omni cognitione supponat, idemque sit scire quod cognoscere. In hoc sensu dixit Aristot. *Omnis Homo natura scire desiderat*, vt constat ex toto illo Metaphysicæ proœmio, quo nihil aliud intenditur, nisi Hominem esse natura sua

appetitium cognoscendi :

Tertio accipitur nec ita strictè, vt solum pro habitu sistente in contemplatione obiecti, nec ita latè, vt pro omni genere cognitionis supponat; sed pro habitu cognoscente sem per causam, propter quam res est, & quod illius causa est, & non potest aliter & aliter se habere: quæ est vera, & propria definitio scientiæ allata ab Aristot. 6. Ethic. cap. 3. & 1. Poster. cap. 2. His positis.

Dico Logicam esse vere & propriè scientiam. Probatur conclusio; quia habitus ex certis, & euentibus principijs demonstrans passiones, seu proprietates sui obiecti est vera, & propria scientia: sed Logica est huiusmodi; ergo Logica est vera, & propria scientia. Maior continet definitionem scientiæ. Minor probatur, tum ex ijs, quæ indicata sunt in summulis; tum ex ijs, quæ afferentur in libris Prior. & Post. in quibus Philosophus facit innumeras demonstrationes circa operationes mentis, secundum rationem consideratam à Logica: puta secundum quod hic vel ille modus syllogizandi est certus, & sic de cæteris.

Quod autem dicimus de Logica hic, eque intelligendum est de Topica & Sophistica, ac de Analitica. Imo de Topica & Sophistica D. Thomas 4. Metaph. lect. 4. hæc habet: *Licet autem dicatur quod Philosophia est scientia, non autem Dialectica & Sophistica, non tamen per hoc remouetur, quin Dialectica, & Sophistica sint scientiæ, Dialectica*

lectica enim potest considerari secundum, quod est docens, & secundum quod est utens secundum quod est docens, habet considerationem de istis intentionibus, instituens modum, quo per eas procedit possit ad conclusiones, in singulis scientijs probabiliter ostendens, & hoc demonstratiue facit, & secundum hoc est scientia &c. Et similiter dicendum est de Sophistica, quia prout est docens, tradit per necessarias, & demonstratiuas rationes modum arguendi apparenter. Hæc D. Thomas.

ARTICVLVS IV.

Satisfit Obiectionibus.

Objicies 1. Logica est ars, ergo non est scientia. Probatur antec. quia omnis habitus vera cum ratione effectiuus est ars, sed Logica est huiusmodi, ergo Logica est ars. Minor probatur, quia Logica est habitus tradens veram, & certam rationem efficiendi definitiones, diuisiones, & syllogismos; ergo est habitus vera cum ratione effectiuus. Probatur iam prima conseq. quia Philosophus 6. Ethic. cap. 3. scientiam condiuidit arti, hoc est diuidendo virtutem Intellectus, ponit pro vna partem artem, & pro alia scientiam; ergo idem habitus non est simul Scientia, & Ars. Probatur hæc conseq. quia male diuideretur animal in hominem, & brutum, si idem indiuiduum animal esset homo & brutum, ergo male diuidi-

tur virtus in scientiam, & artem, si eadem
indivisa virtus est Scientia, & Ars.

Resp. conc. antec. & eius probatione, neg.
conseq. ad cuius probationem; dic Philosophum
ibi accepisse scientiam, non secundum
quod omnem scientiam, etiam proprie-
talem, comprehendit; sed in strictis-
sima acceptione; nimirum pro ea, quæ sistit
in contemplatione obiecti, hoc est pro scien-
tia purè speculativa, quam dicit esse nobil-
issimam, & præstantissimam. Itaque in
forma ad probationem conseq. resp. cum
distinctione: scientiam strictissimè acce-
ptam dividit arti, concede; scientiam
non strictissimè, sed tamen strictè acceptam;
nega antec. & conseq. Ad probationem ult.
conseq. dic, quod animal male divideretur,
quia & homo & brutum debent esse duæ
species. intra idem genus; sicut sunt scientia
strictissimè accepta, & ars; si autem scientia
non accipiatur strictissime, potest esse idem
cum arte; cum eidem individuo habitui
conveniat definitio, & scientiæ, & artis; nulli
autem bruto aut homo convenit definitio
bruti & hominis.

Obijetur 2. Vnius scientiæ debet esse
vna determinata materia, & vnum deter-
minatum obiectum: sed Logicæ non est vna
materia, & vnum obiectum, ergo Logicæ
non est vna scientia. Maior est Aristotelis
11. Metaphys. sum. 3. cap. 1. Minor proba-
tur, cum autoritate eiusdem, qui dicit Dia-
lecticam de rebus omnibus differere, tum
ratione: quia definitiones, divisiones, & Syl-
lo-

logismi, quæ sunt finis Logicæ, rebus omni-
bus applicatur.

Resp. conc. mai. neg. min. Nam obiectum
& materia Logicæ est operatio intellectus,
quæ est aliquid vnum, & aliqua determina-
ta materia, sufficienter ad rationem obiecti
scientiæ; sicut Ens sensibile est aliquid v-
num, sufficienter ad rationem obiecti Phy-
sici. Ad probationem minoris, iam dictum
est, obiectum Logicæ non esse res omnes,
nisi remotum. Adde quod hæc probatio
nihil valet; nam etiam dato quod res om-
nes sint obiectum Logicæ, adhuc habent
vnitatem sufficientem ad rationem obiecti;
cum eadem ab eodem Philosopho dicantur
obiectum Philosophiæ seu Metaphysicæ.
Quemadmodum enim Metaphysica consi-
derat res omnes sub ratione entis; & hæc
ratio est insufficienter vna ad Metaphysicam
ita Logica considerat tres omnes in ratio-
ne cogniti, quæ esset sufficienter vna ad Lo-
gicam.

Obijcies 3. Philosophus 2. Metaph. cap.
3. text. 15. ait: *Absurdum est simul scientiam,
& modum sciendi querere*, ergo modus
sciendi non est scientia. Probatur conse-
quentia, quia si modus sciendi esset scientia,
impossibile esset querere modum sciendi,
quin eo ipso quæteretur scientia: ergo si ne-
quitia modus sciendi, & scientia simul quæri,
modus sciendi non est scientia: sed Logica
est modus sciendi; ergo logica non est scien-
tia.

Resp. Quod ex Aristot. loco citato nihil
1. 4. aliud.

aliud habes, nisi, absurdum esse simul aliquod obiectum speculari, & modum addiscere ipsum speculari, qui prius addisci debuerat: unde Auerroes explicando hunc Philosophi locum, comparat eum, qui simul speculari aliquod obiectum, & simul modum addiscit illud speculari, homini Medicinæ studioso, qui infirmum, ait ipse, intendit medicinari, & addiscit Medicinam, quam debuerat antea didicisse; ideoque iuxta commentatorem, qui volunt aliquam scientiam adipisci, quæ versetur circa res, debent prius addiscere Logicam, quæ non circa res ipsas, sed circa modum res ipsas speculari versatur: idem dicit D. Thom. in hunc eundem Philosophi textum.

Ad argumentum in forma dist. ant. Absurdum est quærere scientiam, & modum sciendi distinctum à tali scientia: conseq. ant. indistinctum à tali scientia: nega anteced. & conseq. Absurde studeat quis Physicæ simul & Logicæ; quia simul quæreret modum sciendi, & scientiam modo prohibito.

Obijcies 4. Instrumentum scientiarum nõ est scientia: sed Logica est instrumentum scientiarum, ergo Logica non est scientia. Minor concessa est hæcenus septuagies septies. Maior probatur, quia instrumentum non conuenit genere cum eo, cuius est instrumentum; v. g. malleus non conuenit cum fabro, aut arte fabri; ita vt quod prædicatur de fabro, aut arte fabrilis prædicetur de malleo, ergo de instrumento scientiarum non potest prædicari scientia.

Resp.

Resp. neg. mai. ad cuius probationem nego antec. Nam ars respectu alterius, artis habet rationem instrumenti, vt Nauifractina respectu Nauticæ, & de vtraque prædicatur ars. Logica igitur poterit esse instrumentum aliarum scientiarum, & simul scientia. Ad rationem seu paritatem petitam ex malleo dic. Logicam non esse instrumentum scientiarum, sicut malleus artis fabrilis. Porro quemadmodum iuxta directiõnem Logicæ alij habitus: puta Metaphysica de ente; Physica de ente sensibili passiones demonstrat; ita Logica ipsa, iuxta suam ipsius directionem, circa propriam materiam, nempe circa operationem Intellectus, demonstrat. Est enim supra suos actus reflexiua, nec minus seipsam, eam altas scientias apta dirigere.

Obijctur 5. Omnia scientia habet sua propria principia, Logica non habet sua; ergo Logica non est scientia. Minor probatur, quia principia, quibus innitor Logica sunt: Non potest idem simul esse & non esse. Quæ sunt eadem vni tertio, sunt eadem inter se: Sed hæc principia non sunt propria Logicæ; ergo Logica non habet sua propria principia. Minor probatur, quia huiusmodi principia sunt Metaphysica; & à Metaphysica alijs etiam scientijs communicantur.

Respondeo Omissa mai. neg. min. ad cuius probationem nego maior. vidimus in summulis principia propria Logicæ esse; Dicitur de omni: & Dicitur de nullo, quæ

nullo alteri scientiæ communia sunt. Ad-
do tamen, quod etiam si prædictis princi-
pijs: *Non potest idem, &c. & Quæ sunt ea-
dem uni tertio, &c.* inniteretur, non esset
propterea remouenda à ratione scientiæ.
Quamuis enim prædicta principia essent
ipsi, alijsque scientijs communia, adhuc ta-
men ex diuerso modo procedendi ex tali-
bus principijs, ex diuersitate obiecti forma-
lis, & ex alijs, si quæ sunt, scientiarum speci-
ficatiuis, sufficienter esset vna specialis
scientia.

Obiicies vltimo. De ratione scientiæ est,
vt sit de ijs, quorum principium est in natu-
ra, & non in nobis: sed operationum intel-
lectus principium est in nobis, & non in na-
tura, ergo operationum intellectus non est
scientia. Maior probatur tum auctoritate
Philosophi 6. Ethic. tum etiam inductione.
Physica est de corpore sensibili, cuius prin-
cipium non est in nobis, sed in natura; Me-
taphysica de ente. Minor autem probatur,
quia definitionis, diuisionis & argumenta-
tionis principium est in nobis: pendet enim
à nobis quod sit definitio, &c.

Respond. Negando mai. ad probationem
dicte & auctoritatem Philosophi, & induc-
tionem allatam, & quancunque aliam, esse
de scientijs purè speculatiuis, quæ non
requirunt obiectum agibile, vel factibile,
sicut requiritur à Prudentia, & arte quibus-
cumque ibi à Philosopho comparantur:
quicquid sit, an etiam circa huiusmodi ob-
iecta scientiæ speculatiuæ versari possint.

A spe-

A. Speculatiuis autem differunt practicæ;
quæ tamen sunt veræ, & propriæ scientiæ:
cum Philosophus 1. Metaph. diuidat scien-
tiam in speculatiuam, quam dicit esse opti-
mum genus scientiæ; & operatiuam, seu
practicam. Hoc idem facit Diu. Thomas
Philosophi interpret. in eundem librum.
lect. 7. Est autem extra dubium non perde-
re à nobis positionem obiecti, quod à scientia
purè speculatiua consideretur, cum tamen
positio obiecti, per scientiam operatiuam
considerati, si in nostra potestate; quando-
quidem ad ipsum ponendum ab eadem
scientia operatiua dirigimur.

In falsis. Obiectum scientiæ debet esse
necessarium; sed quod pendet à nobis non
est necessarium; ergo non est obiectum scien-
tiæ. Maior constat ex definitione scientiæ,
quæ requirit obiectum immobile, hoc est
non potens aliter, & aliter se habere. Minor
probat, quia quod pendet à nobis potest
esse, vel non esse, prout volumus, & ali-
quando non est; ergo non est necessarium,
sed contingens.

Resp. dist. maio. Debet esse necessarium
secundum existentiam: nego mai. necessa-
rium secundum connexionem prædicato-
rum: conc. mai. & eodem modo dist. min.
nego consequentiam. Necessarium se-
cundum existentiam est solus Deus; quem
nimirum impossibile est non existere; cæ-
tera omnia, cum creata sint, & per totam
æternitatem non fuerint; secundum exis-
tentiam sunt contingentia: ideoque si talis

necessitas ad obiectum scientiæ requiretur, nulla de rebus creatis daretur scientia.

Esse autem necessarium secundum connexionem prædicatorum est, quod detur necessitas, vt talia prædicata tali subiecto conueniant; ideoque impossibile sit tale subiectum existere, quin talia prædicata existant, v.g. hæc cognitio: *Homo est animal rationale* dicitur esse de obiecto necessario immutabili, æterno, ideoque dicitur æternæ veritatis, quia datur necessitas, vt hoc prædicatum: *animal rationale* conueniat huic subiecto: *Homo*; & impossibile est vnquam Hominem existere, quin eo ipso existat animal rationale. Contra vero hæc cognitio: *Homo est albus*, dicitur esse de obiecto contingenti, quia contingens est prædicatum conuenire subiecto, vt pati.

Dicitur etiam obiectum scientiæ esse vniuersale, quia prædicata, & passiones, quæ de obiecto demonstrantur à scientiâ, non conueniunt vni singulari subiecto, quatenus hoc singulare subiectum est, v.g. passiones quæ demonstrantur de Homine non conueniunt Petro, quia Petrus est, sed quia Homo est; adeoque omni indiuiduo contento sub hac ratione communi *Homo*. Propterea dicit Philosophus scientiam non curare, nec inuestigare quid conueniat Socrati, aut Bucephalo; sed quid Homini, & Equo.

Prædictam autem necessitatem, æternitatem, immutabilitatem; & vniuersalitatem
obiec-

obiecto Logicæ conuenire, manifestum est. Est enim impossibile dari definitionem rectam, rectum syllogismum, quin dentur passiones & prædicata, quæ de ipsis per Logicam demonstrantur, & tam datur necessitas metaphysica, vt syllogismus in Barbara concludat vniuersaliter affirmatiue, quam vt homo sit animal rationale. Idem dic de æternitate, immutabilitate, & vniuersalitate. Quandoquæque enim ponetur syllogismus in Barbara ponetur syllogismus vniuersaliter, & affirmatiue concludens: vnde hæc propositio: *Syllogismus in Barbara habet conclusionem vniuersalem affirmatiuam*: æquè est propositio æternæ veritatis, & de obiecto necessario, ac ista: *Homo est animal rationale*. Item syllogismus in Barbara, non quia est hic, vel ille, in hac, vel illa materia; sed quia est syllogismus in Barbara concludit vniuersaliter; adeoque omnis syllogismus in Barbara est vniuersaliter affirmatiue concludens.

Dices, Operatio intellectus potest aliter, & aliter se habere; ergo non potest esse obiectum scientiæ. Antecedens probatur ex alibi dictis, quia operatio intellectus est indifferens vt sit bona, vel mala, ideoque est dirigibilis, ergo potest aliter, & aliter se habere.

Res. dist. ant. Operatio intellectus quo ad rationem demonstratam à Logica potest aliter, & aliter se habere, nego antec. quoad aliud conc. ant. & nego consequ. Vel
ser-

sermo est de operatione recta, quæ est obiectum attributionis Logicæ, puta de syllogismo, definitione, &c. & hæc non potest aliter se habere, quam demonstratur à logica; puta: syllogismus in *Barbara* non potest aliter, quam vniuersaliter, & affirmative concludere. Vel sermo est de operatione vici, hoc est de obiecto materiali; & circa id, quod vel demonstratur, vel supponitur à Logica, non potest aliter, & aliter se habere: supponit enim indifferens ad apprehensiones iudicium, & syllogismum, ad rectitudinem, & prauitatem, & hæc sunt predicata necessaria, & immobilia operationis vt sic.

Q. V. Æ. S. T. I. O. V.

An Logica sit Speculatiua an practica.

Diximus iam non semel scientiam actiua esse speculatiua, & actiua practica. Hoc iterum confirmamus iuræ authoritate Philosophi qui 2, *Metaph. cap. 1. text. 3.* Philosophiam vocat scientiam contemplatiuam, ad differentiam scientiæ practicæ, cui illam comparat, & præponit, tum etiam authoritate Auerrois Philosophi, commentantis hoc pacto: *Quia veritas dupliciter inuenitur, in opere, & in speculatione; ideo dixit Philosophus, quod habitus Animæ, qui scientiæ attribuitur est duplex, vnus, cuius finis est scire tantum; & alius, cuius finis est operari.*

Cum

Cum igitur iam statuerimus Logicam esse scientiam; superest examinandum an inter speculatiua, an inter practicas censenda sit. Et quia ad resolutionem aliquid facit scire quid sit cognitio practica; quid speculatiua; ideo operæ pretium erit indagare prius quidditatem cognitionis practicæ, & speculatiuæ.

ARTICVLVS II.

Definitur cognitio practica.

Quid intelligatur nomine praxis non omnes conueniunt, cum tamen cognitionem practicam fere omnes definiant: *Cuius obiectum est praxis.* Iuxta Scotum quæst. 4. Prologi in primum: *Praxis est actus alterius potentie quam intellectus, naturaliter posterior intellectione, natus elici conformiter rationi rectæ; ad hoc vsq; rectus.* Ex hac sua definitione Scotus infert rationem praxis non conuenire, nisi actibus voluntatis: quia autem cognitio practica habet pro obiecto praxim, dicit illam solam cognitionem esse practicam, quæ respicit actum aliquem voluntatis, illum videlicet dirigendo.

Hanc sententiam fundat Doctor subtilis hoc principio. *Intellectus extensione sit practicus:* sed intellectus non extenditur, nisi procedat ad actum alterius potentie; ergo non est practicus, nisi dirigat actum alterius potentie. Minor probatur, quia

nisi

nisi procedat ad actum alterius potentia; manet intra se; & consequenter non extenditur. Porro si alterius potentia actum dirigit, vt sit conformis rectæ rationi; certe non nisi voluntatis, cum hæc sola sit capax talis directionis: sola enim voluntas libere agit, & conformiter ad rectam rationem: cum sola sit potentia rationalis.

Hæc sententia infinitos habet aduersarios, vt constat ex ijs, quæ refert Gabriel Vasquez in 1. parte disp. 8. Inter infinitos nos etiam sumus; quemadmodum enim actus voluntatis ab intellectu dirigi potest; ita vnus actus intellectus potest per alium dirigi, vt experientia constat. Nam quemadmodum intellectus dicit: *danda est elemosyna pauperi*, ita dicit: *definitio fieri debet per genus, & differentiam*: & quemadmodum per primum dictamen dirigitur voluntas ad elemosinam largiendam: ita per secundum dirigitur intellectus ad faciendam definitionem: adeoque tam primum, quam secundum dictamen est gratia operis: sed iuxta Philosophum, D. Thomam, & alios cognitio illa, quæ est gratia operis, est practica; ergo tam secunda cognitio, quam prima est practica. Philosophus enim assignans differentiam inter scientiam speculatiuam, & practicam dicit: *speculatiua finis est veritas, practica vero opus*. Quod, & de toto habitu scientifico, & de qualibet cognitione proportionaliter dicendum est.

Ad fundamentum sententiæ Scoticæ respondent-

pondetur principium illud: *Intellectus extensio sit practicus*, si vsquam reperitur; facere hunc sensum, Intellectus sit practicus per hoc quod per vnum actum aliquem alium actum dirigit non sistendo in primo, per modum finis; idque siue ille alius actus sit voluntatis, siue intellectus. Talis igitur extensio non est necessario extensio potentia ad aliam potentiam, sed extensio actus in alium actum.

Dicunt alij cognitionem speculatiuam esse illam, quæ est de obiecto non factibili, practicam vero illam, quæ est de obiecto factibili. Pro speculatiua afferri posset id, quod dicitur à D. Thoma opus c. 7. super Boet. de Trinitate. *Speculatiuarum scientiarum materiam oportet esse res, quæ à nostro opere non sunt; unde earum consideratio in operationem ordinari non potest sicut in finem*. Pro practica id, quod ab eodem ibidem dicitur: *Oportet practicarum scientiarum materiam esse res illas, quæ à nostro opere fieri possunt, vt earum cognitio in operationem, quasi in finem ordinari possit*.

Verum; quicquid sit an de obiecto non factibili dari possit cognitio practica, vel potius circa obiectum non factibile; quatenus nimirum, si non proxime, saltem remote dirigit ad operationem: vt est v. g. cognitio, quam habet Medicus quo virtutes sunt tres, & quod genera febrium sunt tot; qua cognitione ait S. Doctor Medicum dirigi, sed non proximè ad operationem: vide-

videtur certum, quod etiam de obiecto factibili possit haberi cognitio speculativa, cum etiam in obiecto factibili detur aliquod prædicatum, cuius cognitio secundum se, & propter se sit expectabilis: ideoque ad rationem cognitionis practicæ insufficientis, est, quod sit de obiecto factibili præcise.

Multo minus admittenda est eorum definitio, qui dicunt illum actum Intellectus esse practicum, ad quem sequi potest alia operatio, nam etiam ad actum speculativum v. g. ad speculationem Physicæ, aut Metaphysicæ circa suum obiectum, sequi potest amor eiusdem obiecti, qui est operatio voluntatis. Ex eo enim, quod quis attentè consideret vel Angelum, vel Cælum, vel aliquid aliud huiusmodi, sæpissime oritur in voluntate pium desiderium, illa propius intuendi; & tamen considerationes huiusmodi sunt actus simpliciter, & pure speculativi. Necessè est igitur ad hoc, ut cognitio dicatur practica, ut versetur ita circa factibile, ut ad ipsum faciendum, aliquo modo dirigat. Aduertè autem huc actiuum, & factiuum nomine practici comprehendit: ut aduertunt Vasquez, Gregorius, & alij. Ratio est, quia utrumque speculativum opponitur, cum quo practicum comparamus. Varias autem acceptiones, actiui & factiui, actionis & factionis iam supra retulimus.

Dicendum est igitur cognitionem practicam esse illam, per quam cognoscens dirigitur ad effectum obiecti cogniti: specula-

lativam vero esse illam per quam cognoscens sinit in contemplatione obiecti. Fundatur hæc nostra definitio tum auctoritate Philosophi, D. Thomæ, aliorumque passim dicentium: *Speculativæ finis est veritas practicæ autem opus*; tum etiam ratione, quia cognitio practica debet differre à speculativa: non autem sufficienter differet per hoc, quod sit quomodocumque de obiecto factibili; neque per hoc, quod ad ipsam sequi possit operatio, vel eiusdem, vel alterius potentie, neque vlllo alio modo ex superius relatis, ergo debet differre per hoc, quod sit directiva cognoscentis ad effectum obiecti cogniti. Confirmatur ex communi sensu Philosophorum dicentium: *Cognitionem practicam esse ordinatam ad opus*.

Difficilis est à quo, & unde haberi debeat hæc ordinatio. An videlicet sufficiat ordinatio ab extrinseco, ita ut cognitio sit practica per hoc, quod cognoscens ordinat illam ad effectum rei representatæ per ipsam; an huiusmodi operatio non sufficiat, sed requiratur ut ex se ipsa tendat ad effectum rei, quam representat; vel an sufficiat, quod habitus ille, cuius est talis cognitio, sit ordinatus ad opus.

Et primo quidem, cognitiones illas, quæ ex se, & ratione modi tendendi in obiectum dirigunt ad illud faciendum, practicas esse, extra controversiam est v. g. certum est hanc cognitionem: *Definitio faciendæ est per genus, & differentiam*: esse practicam; cum non solum ex obiecto, quod est factibile, sed

sed ex modo, quo circa iasum versatur, appareat ordinata ad effectiōnem ipsius. Verum; an hæc etiam; *Omnis definitio constat ex genere & differentia*, practica sit, dubitari potest. Quamuis enim sit de obiecto factibili, scilicet de definitione: potest tamen aliquis hanc veritatem contemplari, quod scilicet constare ex genere, & differentia, sit essentia definitionis; & in tali contemplatione sistere atque quiescere. Probatur hoc: nam intellectus humanus potest sistere in cognitione representante quod albedo sit qualitas segregatiua visus; dulcedo sit qualitas delectatiua palati; & in alijs huiusmodi, tanquam in fine: hoc est non ordinando cognitiones huiusmodi ad aliud; ergo etiam poterit sistere in hac: *Definitio constat ex genere, & differentia*.

Rursus quemadmodum prædicta cognitio potest habere rationē finis, sicut in eo videlicet, qui naturam definitionis considerat, potest ut illam cognoscat; ita etiam ordinari potest ad opus ab eo, qui talem cognitionem acquirat, ut iuxta illam consciat definitionem. Quicumque enim hanc definitionis cognitionem habet, quocumque tandem fine illam habeat; habet cognitionem aptam dirigere intellectum ad effectiōnem rectæ definitionis.

Ad difficultatis propositæ resolutionem. Sciendum est in hac cognitione: *Definitio constat ex genere & differentia*: duplicem rationem considerari posse. Primo enim hæc cognitio est definitiua obiecti, quod per ipsam

An Logica sit specul. an pract. 215
 factingitur, nimirum definitionis. Secundum est de obiecto factibili per ipsummet cognoscentem, & ad eiusdem effectiōnem conduens. Cum autem considerare obiecta definiendo, & diuidendo sit, ut ait D. Thomas, modus proprius scientiarum speculatiuarum, habet huiusmodi cognitio aliquid de speculatiuo.

Dicendum est cognitionem prædictā esse simpliciter practicā; secundum quid speculatiua. Est simpliciter practica: quia est directiua ad effectiōnem rei representatæ per ipsam: est secundum quid speculatiua, quia habet modum tendendi proprium speculatiuarum. Quod autem attinet ad intentionem habentis prædictam cognitionem, & sistētis in ipsa, cum tamen eadem uti possit ad opus hoc non facit quin sit idonea dirigere intellectum ad effectiōnem obiecti quod representat: ad eoque, & ex obiecto, quod est factibile, & ex se ipsa, quæ continet modum eiusdem faciendi, habet esse practicam.

Consonat hæc doctrina doctrinæ Doctoris Angelici, qui in prima parte qu. 14. art. 19. dicit, quod si ædificator consideret Domum definiendo, & diuidendo, & considerando vniuersalia prædicata ipsius: imo si consideret qualiter fieri posset aliqua domus, non ordinans ad finem operationis, sed ad cognoscendum: tantum erit quoad finem, & quoad modum speculatiua consideratio: *Quæ vero ait ipse, speculatiua est secundum modum, vel finem: est tantum secundum quid speculatiua.*

ARTICVLVS II.

*Alia dubitatio circa cognitionem
practicam.*

Dubitatur præterea an intentio, seu finis facultatis cognitionem continentis, possit illam reddere vel speculatiuam, vel practicam; etiam si in cognitione, secundum se considerata, non appareat vlla sufficiens ratio, cur practica potius, quam speculatiua dicatur, aut è conuerso.

Ad hanc dubitationem dico primo, quod intentio, seu finis habitus, aut facultatis consistit in habitu ipsam in ratione practici, vel speculatiui. Ita ex Philosopho D. Thomas. *Intellectus practicus, & speculatiuus, aut ille, differunt sine: speculatiuus enim habet pro fine veritatem, quam considerat. practicus autem veritatem consideratam ordinat in operationem tanquam in finem.* Item lib. 2. Metaph. cap. 1. Philosophus hæc habet. *Speculatiua etenim scientia finis veritas, practica autem opus.* Illa igitur scientia erit speculatiua, quæ pro fine habebit ipsam cognitionem veritatis, practica veto, quæ pro fine habebit aliquod opus, quod considerabit, & cuius gratia cetera considerabit.

Dico 2. cognitionem hanc & illam, nisi aliunde sit practica, non esse talem per hoc, quod habitus practicus illa utatur. Probatur hoc ex dictis, quia cognitio practica

for.

Tortitur denominationem practicæ, tum à factibilitate obiecti, quod considerat, tum à ratione directiuæ, quæ in ipsa est ad effectiōnem obiecti; quod autem aliquis habitus intendens opus vsutpet hanc vel illam cognitionem; non continuo facit, vt sit de obiecto factibili, aut doceat modum obiecti faciendi; ergo per hoc, quod habitus practicus aliquam cognitionem ab habeat, non continuo constituet illam practicam.

Verum quidem est, quod si cognitio aliqua sit de obiecto factibili, & ad illius effectiōnem dirigat, quamuis modus tendendi in obiectum, non præferat rationem directiuam, non propterea talis cognitio non erit practica. v. g. hæc cognitio: *Syllogismus in Barbara constat tribus vniuersalibus affirmatiuis, & medio termino sic distributo non præferet modum tendendi directiuum: non enim dicit: Syllogismus in Barbara construendus est per talem distributionem medi termini, & per tres propositiones vniuersaliter affirmatiuas.* Quia tamen est de obiecto factibili, & dirigit ad effectiōnem eiusdem, est simpliciter practica.

Quod si aliquis dicat cognitionem prædictam non esse præceptiuam, & consequenter non esse practicam; ad hoc autem, vt sit præceptiua, & consequenter practica, requirit vt tendat hoc modo in obiectum: *Definitio fiat, vel facienda est per genus & differentiam; syllogismus in Barbara fiat per tria A &c.* Interroga an ma-

gis dirigatur intellectus ad effectiōnem definitionis, & syllogismi per huiusmodi cognitiones, quam per adductas à nobis? quod si æque dirigeris per hanc: *Definitio constat* & ac per istam: *Definitio constet ex genere & differentia*; dic æque vnā, ac aliam esse practicā; & vtramque esse præceptiuā; quamuis in vtraque non sit idem modus præcipiendi.

Obijc. nequit explicari in quo consistat ratio directiui; ergo cognitio practica male definitur per rationem directiui.

Resp. neg. antec. & dico rationem directiui consistere in hoc, quod talis cognitio, vel doceat modum, quo fieri debet tale obiectum, vel iudicet bonum esse facere rem representatam, cuius faciendæ modus scitur à cognoscente. Vtrumque, vt vides, est dictamen rei faciendæ. Primum specialiter pertinens ad artem, secundum ad Prudentiam, qui sunt duo habitus pertinentes, vt ait Philosophus, ad partem Animæ practicae, seu ad intellectum practicum.

Quod autem ad rationem cognitionis practicae non requiratur, vt per illam doceatur modum faciendi rem representatā, probatur, quia ex communi sensu Theologorum dictamen conscientia, quo iudico hic & nunc mihi licitum esse irasci, est dictamen practicum; & tamen per tale iudicium non doceor modum irascendi, vt patet.

ARTICVLVS III.

Logica est simpliciter practica.

Probatur conclusio ex dictis. Secundum Philosophum, Auerroem, D. Thomam & alios, scientia illa est practica, quæ habet pro fine opus: sed logica habet pro fine opus; ergo Logica est scientia practica. Maior probatur, quia scientia speculatiua, & practica differunt sine, eo quod vnius finis sit veritas, alterius vero opus. Minor autem probatur, quia, vt dictum est, Logicae finis est operatio recta.

Dices. Logica procedit circa suum obiectum demonstratiue; ergo logica non est practica, sed speculatiua. Antec. probatum est, vbi diximus logicam esse scientiam. Consequentia probatur: quia procedere demonstratiue est procedere modo resolutorio, hoc est resoluendo obiectum, quod consideratur, in suas causas, & sua principia: sed talis modus est proprius scientia speculatiue; ergo procedere demonstratiue est proprium scientia speculatiue. Hinc est, quod communiter dicitur, modum procedendi habitus practici esse compositorium, vt pote tendendam ad coniunctionis formæ cum materia; vt habeatur opus intentum. Ita præcepta Statuaria eo tendunt, vt figura Casaris componatur cum marmore; & præcepta logica eo conspirant, vt rectitudo inducatur in operationem, vt forma in materiam.

riam. Cum igitur modus procedendi resolutorius, & modus procedendi compositorius sint habituum oppositorum; nequeunt uari eademque logica conuenire; nisi eadem logica habitibus constet inter se oppositis.

Resp. Concesso antec. negando conseq. Ad cuius probationem transmissa maior. dist. minor. talis modus est proprius scientiæ speculatiuæ, si sit gratia operis, nego minorem, si sit gratia sui, conc. minor. & nego conseq. Hæc distinctio est Aristotelis 1. Metaphys. cap. 1. text. 3. ubi dicit quod, si scientiæ practicæ obiectum suum, quo modo se habeat considerent; non causam per se, sed ad aliquid, eo in tempore practicis speculantur. Hoc est, ut ait D. Thomas, non considerant veritatem propter se, sed ordinando ad finem operationis. Clarius Aueroes in eandem Philosophi textum. *Scientia operatiua quamuis utatur ratiocinatione, & speculetur causas eius, quod considerat, tamen non est digna uocari scientia speculatiua: quia non perscrutatur de causis rerum, & de definitionibus earum, nisi ut scientes agant, & non ut scient, sicut inscientis speculatiuis, quarum finis est tantum scire. Quare actiua scientiæ, & ueritatem, & causas considerant, non ut scient, sed ut recte agant.* Hæc in terminis est nostra sententia.

Ad illud de oppositione inter modos resolutorium, & compositorium: dic resolutorium gratia ueritatis, & compositorium, opponitur autem resolutorium gratia operis.

Quic-

Quicquid sit an unus idemque habitus possit, secundum diuersas sui partes, esse & speculatiuus, & practicus.

Instabis. Hæc cognitio: *Syllogismus in Barbara ideo concludit uniuersaliter affirmatiue, quia habet medium terminum sic distributum &c.* digna est haberi propter se, ergo habitus cuius est talis cognitio est speculatiuus: sed talis habitus est logica: ergo logica est speculatiua. Probatur primum antec. quia cognitio ista; *Albedo est accidens, quia potest adesse, & abesse præter subiecti iorruptionem*, est expetibilis propter se; sed cognitio de syllogismo in *Barbara* est & nobilior, & iucundior; ergo etiam cognitio de syllogismo in *Barbara* erit expetibilis propter se.

Respon. Totum hunc discursum fundari in praua intelligentia nobilitatis, qua & cognitio, & scientia speculatiua præeminent cognitioni, & scientiæ practicæ. Patebit hoc ex sequentibus. Interim ad argumentum, in forma respondeo concesso antec. negando conseq. Ad probationem antecedentis omitto totum; & nihil de contra conclusionem: quia totum hoc argumentum, nihil concludit ad rem præsentem. Aliud est; quod cognitio A digna sit expeti propter se, & tantam nobilitatem, & iucunditatem contineat, ut sit amabilis gratia sui: aliud est, quod non sit gratia alterius. Eo ipso, quod hæc cognitio nobilis, & iucunda, ordinatur ad opus, & est habitus ordinantis illam ad effectiorem obiecti,

k 2

quod

quod repræsentat; cognitio, gratia sui ceteroquin expetibilis, expetitur gratia operis; & tantum abest, ut mutet naturam habitus, ad quem pertinet, faciendum illum e pratico speculatiuum; ut contra ipsam, quamuis ex modo tendendi sit speculatiua, dicenda sit simpliciter practica: propter rationes alibi dictas, quia videlicet & est de obiecto factibili, & modum continet obiecti faciendi.

ARTICVLVS IV.

Respondetur Obiectionibus.

Objicies 1. Dantur in Logica multæ cognitiones speculatiuæ; ergo Logica est saltem partialiter speculatiua. Consequentia probatur, quia scientiæ specificantur à cognitionibus, quæ spectant ad ipsas; ergo si in Logica sunt multæ cognitiones speculatiuæ, Logica dicenda est saltem partialiter speculatiua. Probatur iam antecedens; quia cognitiones, quæ demonstrant bonitatem preceptorum Logicæ sunt speculatiuæ; sed huiusmodi cognitiones spectant ad Logicam; ergo aliquæ cognitiones speculatiuæ spectant ad Logicam. Præterea Logica speculatur vniuersalia, & alia obiecta huiusmodi.

Resp. Omisita antec. neg. conseq. ad probationem consequentiæ neg. antec. Scientiæ specificantur à fine, val potius à fine contrahuntur ad rationem practici, & speculatiui;

tiui; si finis sit ipsamet veritas, sunt speculatiuæ; si opus, sunt practica. Ad probationem antecedentis, quod omisimus; scire oportet considerationem multarum rerum, quæ à nobis dictabuntur in Logica non pertinere ad Logicam, adeoque exijs, quæ tractantur, neque quidditas, neque finis Logicæ innotescere potest. Puta tractatus de Vniuersalibus, de Ente, & alijs huiusmodi, non spectant ad Logicam.

Dices. Consideratio syllogismi iam facti spectat ad Logicam: huiusmodi consideratio nequit esse practica; ergo aliqua consideratio, quæ nequit esse practica, spectat ad Logicam. Minor probatur, quia consideratio syllogismi iam facti spectat ad aliquam scientiam, ergo ad Logicam. Ad quam enim aliam? Minor etiam probatur, quia consideratio syllogismi iam facti est consideratio obiecti non factibilis, factum enim non fit.

Resp. transf. maio. eiusdemque probatione neg. min. Ad probationem dic syllogismum factum esse infectibilem secundum individuum, non autem secundum speciem: Logica considerat hunc syllogismum: *Omne animal est viuens; omnis homo est animal, ergo omnis homo est viuens*, ut faciat hunc alium. *Omnis planta est vegetabilis, omnis cucurbita est planta, ergo omnis cucurbita est vegetabilis*. Hic syllogismus est idem, ac primus non numero, sed specie quantum ad Logicam. Vterque enim est eiusdem figure, & modi: Primus inspicitur per modum idæ, ut fiat secundus: inspectio autem

idea est consideratio practica.

Objc. 1. Idem est finis instrumenti, & habitus cuius est instrumentum: sed Logica est instrumentum scientiarum: ergo idem est finis Logicæ, & scientiarum: sed finis scientiarum est veritas; ergo finis Logicæ est veritas. Maior probatur tum à priori, ex natura instrumenti, quod non agit in gratiam sui, sed in gratiam causæ principalis, cuius est instrumentum, puta penniculus agit in gratiam Pictoris, à quo mouetur, & sic de cæteris: tum etiam à posteriori, quia inductione facta per omnia instrumenta, apparet eundem esse finem eorum, & habituum, quibus deseruiunt, puta idem est finis mallei, setæ, & limæ, qui Habitus fabricis.

Resp. Equiuocationem committi circa rationem veritatis, intentæ per modum finis tum à Logica, tum ab alijs scientijs. Scientiæ habent pro fine veritatem, quam dicunt Logica habet pro fine non veritatem quam dicit, sed quam dicere alias scientias docet. Tam igitur Logica, quam Physica intendunt veritatem, sed non eodem modo. Physica intedit veritatem actus elicitæ, & in ea sistit tanquam in fine. Logica habet veritatem actus elicitæ, sed non sistit in ea, sed per illam querit veritatem in actu directo, quem non ipsa, sed alia scientiæ circa sua objecta eliciunt. V. g. hæc definitio: *Homo est animal rationale*, est finis, & Logicæ, & Animalisticæ: sed hic actus est elicitus ab Animalistica: nec est finis alterius actus, per quem Ani-

mastica seipsam dirigit ad hunc Actum. Est etiam finis Logicæ, non quia sit actus elicitus à Logica, sed quia factus ex directione Logicæ, per suum actum elicitum, Animalistica intimantis: *Debes definire per genus, & differentiam, quodcumque tandem obiectum definitis*. Ex his patet ad argumentum in forma. Est idem finis, & eodem modo intentus: nego maiorem, sed diuerso modo intentus: omniuo mai. & concessa min. dist. eodem modo conseq.

Dices. Scientia, cuius finis est veritas, est speculatiua; sed ex concessis, finis Logicæ est veritas: g. Logica est speculatiua, Maior patet ex dictis.

Resp. Dist. maior. cuius finis est veritas actus elicitæ; conc. maior est veritas actus directi: nego maio. & eodem modo dist. minor: &c. Imo eo ipso, quod scientia dirigit ad hanc scientiam, vt rectè operetur, hoc est vt assequatur verum, convincitur esse practica, & non sistere, tanquam in fine, in ijs actibus quos elicit.

ARTICVLVS VLTIMVS.

Satis sit. nonnullis. Dubitationibus.

Dubitabis 1. an Logica, quam dicimus simpliciter practica, habeat aliquas cognitiones verè, & propriè speculatiuas. Ratio dubitandi est, quia scientia practica omnes suas cognitiones ordinat ad opus: sed cognitiones speculatiuæ nequeunt ordinari ad.

ad opus; g. nequeunt pertinere ad scientiam practicam. Minor probatur, quia cognitio, eo ipso quod ordinatur ad opus, est practica; ergo implicat in terminis cognitionem speculativam ordinari ad opus.

Resp. Scientiam practicam habere posse aliquas cognitiones speculativas. Ad rationem in contrarium conc. mai. neg. mi. Diximus iam supra, quamcumque ordinationem non sufficere ad rationem cognitionis practicae, puta cognitio, quam habet Medicus, quod virtutes sunt tres, & quod genera februm sunt tot; proprie loquendo nequit dici practica, quamvis hanc ipsam cognitionem habeat Medicus gratia operis. Ordinatio autem ad opus, per quam cognitio constituitur practica, consistit in hoc, quod ipsa sit de obiecto factibili, vel modum doceat ipsum faciendi, vel dicat ipsum faciendum. Possunt autem dari in Logica, & in qualibet scientia practica, quaedam cognitiones quae nec doceant modum faciendi, nec dicant faciendum esse obiectum, quod per ipsas attingitur. Ad probationem minoris dist. ant. Cognitio, eo ipso quod ordinatur ad opus quocumque genere ordinationis, est practica, nego antec. speciali aliquo genere ordinationis, conc. antec. & nego consequ. Quo genere ordinationis ordinari debeat ad opus, ut sit practica, iam dictum est, huius Quæst. art. 2. in respons. ad obi.

Dubitabis 2. An denominatio practicae sit intrinseca, an extrinseca, an partim intrinseca, & partim extrinseca cognitioni. Ratio du-

dubitandi est, quia modus tendendi in obiectum constituit cognitionem practicam; sed modus tendendi est intrinsecus cognitioni; ergo denominatio practicae est intrinseca cognitioni. Præterea continere modum, quo res fiat, est intrinsecum cognitioni, continere modum quo res fiat constituit cognitionem practicam; ergo per aliquid sibi intrinsecum cognitio constituitur practica. Ex alio capite, quod cognitio sit practica habetur per hoc, quod obiectum sit factibile: sed hoc est extrinsecum cognitioni; ergo denominatio practicae est extrinseca cognitioni. Maior patet ex dictis. Min. prob. quia cognitio circa obiectum A eadem erit, siue obiectum A sit factibile, siue non.

Resp. Denominationem practicae esse cognitioni partim intrinsecam, & partim extrinsecam. Est partim extrinseca, quia est partim à factibilitate obiecti, quae est extrinseca cognitionem ipsam. Est partim intrinseca; quia illi inest ex eo, quod vel dicat obiectum esse faciendum, vel doceat modum eiusdem faciendi; dicere autem, & docere est intrinsecum cognitioni; & consequenter denominatio practicae est partim intrinseca, & partim extrinseca cognitioni.

Ad argumenta patet ex dictis. Esse de obiecto factibili non sufficit ad rationem practicae; & consequenter denominatio practicae non est adæquatè extrinseca. Item dicere rem faciendam; vel docere modum rei faciendae non sufficeret, nisi res ipsa esset factibilis; & consequenter non sufficeret

ret ad rationem practicam; ideoque denomi-
natio practica non est adæquate intrinseca.
Quod autem & sit de re factibili, & vel di-
ctet faciendam, vel modum doceat facien-
di, complectitur aliquid, quod est intra, &
aliquid quod est extra cognitionem; videli-
cet obiectum factibile, quod est extra, dicta-
men, vel modum faciendi, quæ sunt intra, &
consequenter esse practicam cognitioni
contenit partim ab intrinseco, & partim ab
extrinseco.

Ex hac resolutione; dubitare non licet, an
dari possit cognitio practica de obiecto im-
possibili. Nam: nulla cognitio rei impossi-
bilis est directiva ad affectionem obiecti
cogniti; Omnis cognitio practica est dire-
ctiva ad affectionem obiecti cogniti; ergo
nulla cognitio practica est obiecti impossi-
bilis. Est in *Cesare*.

Quæres, an si tale obiectum putetur pos-
sibile, cognitio sit practica?

Resp. negativè. Quia, quod tale obiectum
putetur possibile, non facit quod cognitio
sit de obiecto factibili; adeoque non facit
quod sit directiva ad affectionem obiecti
representati, sicut autem obiectum in tali
casu est solum putative possibile, sic etiam
cognitio ad summum erit putative practi-
ca. Et sicut obiectum est simpliciter non
factibile, sic cognitio est simpliciter non
practica.

Dices, putet aliquis capi posse Hircocer-
num, hoc posito ibi venatum; feret secum
retia, ducet canes, & adhibebit media ad

capiendum Hircocerum; ergo habebit co-
gnitionem dirigentem ad capturam Hircoc-
cerui, captura Hircocerui est aliquid impos-
sibile, ergo habebit cognitionem dirigentem
ad impossibile.

Resp. admissa hypothese, negando, quod
hic homo habeat cognitionem dirigentem
ad capturam Hircocerui. Cognitio, quam
habet, dirigit ad dispositionem retium, cir-
cumdictionem canum, & ad alia huiusmo-
di, quæ sunt possibilis. Quemadmodum au-
tem hæc non sunt media ad capiendum
Hircocerum, quia non datur medium ad
impossibile, ita etiam cognitio, quæ est in-
venatore, nec ipsa est medium ad capi-
endum Hircocerum.

Dices. Est directiva quantum ex se ad cap-
turam Hircocerui, ergo est practica.

Resp. Omisso antec. neg. conseq. quæ ad
summum deberet esse hæc, ergo est practi-
ca quantum est ex se, & tunc posset omitti;
sed non facit ad rem, nec enim quærimus,
an ad rationem practici, quantum est ex se,
actus requiratur, vel contentus sit hoc, aut il-
lo obiecto; sed vtrum ad rationem practi-
ci simpliciter. Etiam hæc propositio: *Hie-
paries est niger*, quæ est simpliciter falsa, est
vera quantum est ex se. Ea enim eadem
manens, si parietem denigraveris, est vera,
non tamen dixeris simpliciter hanc proposi-
tionem esse veram.

Instabis. Si obiectum esset possibile, co-
gnitio tali modo tendens in ipsum, esset pra-
ctica, ergo est practica, etiam si obiectum

fit impossibile. Conseq probatur, quia possibilitas, aut impossibilitas sunt aliquid adæquatè extra cognitionem, ergo quod obiectum sit possibile, aut impossibile non immutat naturam cognitionis; Ergo quod sit possibile, vel impossibile non facit ad rationem practicæ, vel non practicæ.

Resp. conc. ant. neg. conf. ad cuius probationem conceditorum, præter ultimam conf. Diximus supra rationem practicæ convenire cognitioni per denominationem partim extrinsecam, & consequenter quamvis possibilitas, aut impossibilitas obiecti sint aliquid extra cognitionem; possunt tamen aliquid facere, & faciunt ad rationem practicæ, vel non practicæ. Ratio igitur practici neque est adæquatè in natura cognitionis, neque adæquatè in natura obiecti, sed partim in hoc, & partim in illa: adæquatè in utroque.

Replicabis. Quod hoc obiectum fieri nequeat non habetur ex defectu cognitionis dirigentis, sed vel ex defectu potentia, vel ex repugnantia inter prædicata eiusdem obiecti; ergo adhuc talis cognitio dici poterit directiva.

Resp. transf. ant. negando conseq. Ex quoque capite deficiat possibilitas obiecti; verum est obiectum esse impossibile: cognitio autem directiva ad effectiorem impossibilem, est cognitio repugnans. Adverte me non dicere cognitionem de obiecto impossibile, esse cognitionem repugnantem; sunt qui hoc dicant; & simul cognitionem

de impossibili esse practicam: quam coherenter, viderint ipsi; sed dicimus cognitionem de obiecto impossibili, quæ sit practica, esse cognitionem repugnantem; quia repugnat dirigere ad faciendum; seu continere modum faciendi id, quod nullo modo fieri potest.

Dubitabis ultimo, an præter Logicam, quam diximus esse simpliciter practicam, ponenda sit alia, quæ sit speculativa? Ratio dubitandi est, quia obiectum Logicæ habet multas proprietates dignas cognosci propter se, & consequenter quarum cognitio debeat ad aliquam scientiam pertinere; non nisi ad Logicam; ergo dabitur aliqua Logica speculativa. Puta operatio Intellectus, quæ dicitur obiectum materiale Logicæ, est essentialiter dirigibilis, capax bonitatis, & pravitatis. Vna propositio est in aliam convertibilis; Vna est alterius illativa per modum antecedentis: quæ omnia in obiecto considerato à Logica, non autem sunt in ipso à Logica. Logica, enim non dat propositioni esse convertibilem, sed illam convertit; non dat operationi ut sic, esse dirigibilem, sed illam dirigit, & sic de cæteris.

Resp. secundum hunc discursum etiam præter Coquinariam practicam, & Sutoriam practicam dari debere, tam Coquinariam, quam Sutoriam speculativam. Coquus enim non dat carni esse coctilem, sed illam coquit. Sutor non dat corio esse futile, sed illud fuit, & sic de omnibus alijs artibus.

Quod tamen caro, puta Phasianus, sic coctilis est dignum sciri. Et quod corium sit utile, & formidabile in ocream, est dignum sciri. Huiusmodi autem cognitiones, cuius scientiæ erunt, nisi Coquinariæ, & Sutoriæ speculatiuarum? Igitur ad dubitationem. Resp. negatiuè. Ratio est, quia vel prædictæ cognitiones non pertinent ad Logicam, sed ad Animalisticam, cuius est speculati naturam actuum intellectus, cæterorumque actuum vitalium, quæ natura non examinatur, sed supponitur à Logica, vel si pertinet ad Logicam, iam dictum est posse scientiam simpliciter practicam continere aliquas cognitiones speculatiuas, quibus si non proxime, saltem remotè dirigitur ad opus à se intentum. Hoc eodem modo dicit Aduersarius duritiam in marmore, subtilitatem in corio, coctilitatem in Phasiano supponi, non examinari ab artibus, quæ sunt, coquunt, & adificiant; considerari autem tales proprietates à Physica.

Denique dandum est hic, quod supra promissum est, explicando cur Cognitiones, & scientiæ speculatiuæ dicantur nobiliores, quam practicæ. Non dicuntur nobiliores, eo quod cæteris paribus melius sit habere cognitionem purè speculatiuam, quam practicam. Patet hoc, quia circa infinita obiecta non datur in intellectu creato, nec dari potest alia cognitio, quam purè speculatiua, cum in intellectu diuino, ut potè rerum omnium sapientissimo artifice circa illa eandem detur cognitio & scientia practica.

Dicitur autem ex genere suo cognitio, & scientia speculatiua nobilior, quam practica, quia scientiæ speculatiuæ, eo quod sunt circa obiecta, quorum principia non sunt in nobis, hoc est non operabilia à nobis, practicæ autem cum versentur circa res à nobis operabiles, illæ nobilior obiectum considerant, quam istæ. Vnde si supponeres duas cognitiones ambas circa quidditatem & proprietates calcei: illa præstaret alteri, quæ non esset otiosa consideratio calcei, sed insuper ad eiusdem constructionem dirigeret.

DISPUTATIO II.

De Vniuersalibus in communi.

Scientias esse de Vniuersalibus dictum esse alibi: nec tantum est Logicam esse Instrumentum scientiarum. Non immittit igitur falcem in messem omnino alienam, dum de Vniuersalibus tractare aggreditur. In hac tractatione refellendæ erunt tum veterum, tum etiam quorundam neotericorum sententiæ, prius quam nostræ, & verifiabilis. Quia vero præcipua in tractatu de Vniuersalibus difficultas pendet à notitia unitatis, identitatis, & distinctionis, ideo de his primo loco agendum erit, quibus aliquaher explanatis, facilius erit ad perfectam Vniuersalium intelligentiam via.

Ea enim quæ sciens obijciuntur plura esse, & inter se distincta, facile omnes intelligunt; quomodo autem in vnitatem, & in quod genus vnitatis coalescant, haud ita facile percipitur. Percipietur tamen Deo dante, si debitus labor accedat.

QVÆSTIO I.

De vnitae, identitate, & distinctione.

ARTICVLVS I.

De Vnitae.

Philosophus 5. Metaphysicæ capite 6. sic habet: *Quotcunque diuisionem non habent; quatenus non habent; catenus vnum dicuntur: vt puta si prout homo non habet diuisionem, vnus est homo, quod si prout animal, vnum animal: si prout magnitudo, vna magnitudo.* Requirit igitur Philosophus ad rationem vnus carentiam diuisionis, seu, quod idem est, indiuisiōnem; indiuisiōnem autem non quamlibet sed talem, vt in ea ratione, in qua res dicitur vna, non diuidatur in plures. Exemplum habes in exercitu qui quamuis decies mille militibus constet, adeoque diuisus sit in milites decies mille; est tamen indiuisus in plura, quorum singula sint exercitus, in qua ratione est vnus.

Vnum igitur secundum philosophum.

recte definitur, *indiuisum in plura quorum singula ad euate sint ipsum.* Hoc modo Petrus est vnus homo, quia quamuis est diuisibilis in plures partes siue essentielles; puta in Corpus, & Animam; siue integrantes; puta in caput, brachia & pedes, &c. tamen de singulis illis, in quæ diuiditur dici nequit: *est homo*, nec per huiusmodi diuisionem diuiditur in plures homines. Item haec vnitae est vna: quia quamuis diuisibilis sit in plures domos, non est tamen diuisibilis in plures Romas. Magnitudo bipalmaris est vna magnitudo, quia est indiuisibilis in plures magnitudines, quarum quælibet sit magnitudo bipalmaris.

Qui huic definitioni non acquiescunt, dicent ad rationem vnus non sufficere indiuisiōnem in plura modo iam explicato; sed requiri præterea diuisionem à quocunque alio, cum qua res faciat vnum in illa eadem ratione, in qua ipsa est vna. Puta: vt magnitudo bipalmaris sit vna magnitudo; non sufficit quod diuisionem in se non habeat; per quam palmus diuidatur à palmo; sed requiritur præterea, vt illa eadem magnitudo bipalmaris diuisa sit ab omni alia magnitudine. Si enim cum alia magnitudine bipalmari vniretur, eo ipso non remaneret vna magnitudo, sed vnus magnitudinis pars. Propterea, inquit, vnum definitur: *Indiuisum in se & diuisum à quocunque alio.*

Aduerte autem hic non requiri ab hic in eo quod dicitur vnum diuisionem ab

omni alio, simpliciter & absolute: Nam Petrus vnitas albedini, calori, frigori, &c. remanet vnus homo. Anima vnita corpori remanet vere, & proprie vna; materia vnita formæ est vna. Nec diuisionem ab omni alio cum quo faciat vnum; nam & anima vnita corpori cum quo facit vnum hominem, est vna; & sic de cæteris; sed diuisionem ab omni alio, cum quo faciat vnum in eadem ratione in qua ipsum est vnum. Huiusmodi diuisio conuenit & formæ & materiæ etiam in statu vnionis; nam nec anima cum materia facit vnâ animam, nec materia facit vnâ materiam.

Verum diuisionis ab omni alio nulla mentio fit à Philosopho in definitione Vnius. Propterea quamuis magnitudo bipalmaris vnita alteri magnitudini euiadat pars, non propterea nõ remanet vna magnitudo. Non enim repugnat vnâ magnitudinem esse partem alterius maioris magnitudinis; sicut non repugnat vnâ collectionem esse partem alterius maioris collectionis, v. g. numerus denarius in centenario, quamuis sit pars vnus numeri maioris, adhuc tamen & ipse est vnus numerus. An autem & quomodo vna magnitudo vnita alteri magnitudini, maneat vna magnitudo; adeoque an, & quomodo retineat suam vnitatem; an actu, an potentia, an completam, an incompletam est aliquid pertinens ad tractatum de continuo.

Hinc, si tota collectio hominum est vna species, non poterit dici: *Petrus est species*: quia

quia vna species est indiuisa in plura, quorum quodlibet sit ipsa. Poterit tamen dici: *Petrus est homo*: quia non est indiuisa in plura, quorum quodlibet sit vnum ex contentis in ipsa.

ARTICVLVS II.

De Identitate.

Identitas, vt ait Philos. 5. Metaph. cap. 9. vnitas quædam essentia est, & tamen explicari non potest, nisi accipiendo id quod re ipsa vnus est per modum plurium. *Cum enim dicimus ipsum sibi ipsi idem esse, vt duobus ipso vtimur.* v. g. cum dicis: Socrates est idem, siue identificatur cum hoc homine. Socrate & hoc homine ceu duobus vtis, cum tamen vnum & idem sint. Hoc firmiter tenendum prosequentibus.

Identitatem autem aliqui definiunt consensum in omni omnino perfectione. v. g. homo, & animal rationale sunt idem: quia nulla perfectio conuenit animali rationali, quæ non conueniat homini, nec e conuerso. Adeoque duo hæc extrema rectè dicuntur in omni omnino perfectione conuenire. Non dicunt identitatem esse consensum in omnibus omnino prædicatis: Quia, aiunt, etiam realiter identificata dissentire possunt in aliquo prædicato. v. g. in Mysterio Sanctissima Trinitatis Natura diuina, & Paternitas identificantur realiter, & tamen in aliquo prædicato dissentiunt; affirmatur enim

enim de natura diuina filiatione, quæ de Paternitate negatur; est enim verum: *Natura diuina est filio: falsum est, Paternitas est filio*. Non tamen oportet natura diuina & Paternitas dissentire in perfectione; quia filio secundum se, hoc est secundum quod superaddit naturæ diuinæ, non est perfectio, sicut nec paternitas, nec spiratio.

Ratio est quia ipsamet diuina essentia est secundum se omnis perfectio, seu plenitudo totius perfectionis; adeoque repugnat illi perfectionis aliquid superaddit per quilibet personalitatem. Adde quod si paternitas esset aliqua perfectio, cum filius non sit Pater, eo ipso filius non esset omnis perfectio. Ex hoc autem quod aiunt personalitates diuinas non esse secundum se perfectiones, vide ne inferas: ergo sunt imperfectiones. Quantum enim repugnat diuinæ essentia aliquam perfectionem accedere per personalitatem, tantum repugnat eidem superaddi ex quocunque capite imperfectionem. Dictæ autem personalitates, seu relationes à perfectione, & imperfectione præscindunt.

Porro in definitione qua dicitur identitas esse consensus in omni perfectione, non fuit necesse superaddere: & imperfectionem, tum quia aliqua identificantur quæ non consentiunt in vlla imperfectione, cum nullius imperfectionis sint capacia; puta natura diuina & Pater. Tum etiam quia quæcunque dissentiant in aliqua imperfectione, per hoc ipsum dissentiant in aliqua perfectione.

ne. Nā dissentire in aliqua imperfectione est quod vnum careat aliqua imperfectione quam habet alterum; sed carere aliqua imperfectione, est perfectio, ergo carens tali imperfectione habet aliquam perfectionem, quam non habet alterum; & consequenter dissentiunt ista duo in aliqua perfectione.

Definitur etiam identitas vera extremorum de se inuicem affirmabilitas in recto. Puta identitas inter hominem & animal rationale est mutua hominis de animali rationali, & animalis rationalis de homine affirmabilitas, per quam videlicet dicitur cum veritate: *Homo est animal rationale, & animal rationale est homo*.

Denique definitur identitas: ratio quia res est id quod est: puta identitas hominis cum animali rationali est ratio qua homo est animal rationale, ideo homo ipse sibi est identitas sui cum animali rationali.

Ex tribus hæc definitionibus duæ ultimæ magis placent quam prima. Ratio est quia consentite in omni omnino perfectione recte dicitur etiam de distinctis: duo enim perfecte similia consentiunt in omni omnino perfectione; & tamen sunt distincta: nam consentire in omni omnino perfectione est quod nulla perfectio in vno sit, quin alia omnino similis sit in alio: si enim per se consentire in omni omnino perfectione, intelligas illam perfectionem quæ est in vno extremo debere esse eandem numero in alio extremo, vt inter hæc duo extrema datur identitas: verum dicitur: & in

hoc sensu vera erit definitio, sed hic ipse sensus supponit iam clariorem conceptum de identitate, quam qui in prædicata definitione affertur. Adde quod familiarius est consensum in omni omnino perfectione accipere pro perfectissima similitudine, & conuenientia; quam pro indiuiduali identitate inter ea, quæ realiter vnum, veniunt vt plura.

ARTICVLVS III.

Respondetur Obiectionibus.

Objec. 1. Vtraque definitio identitatis destruit conceptum identitatis, ergo neutra est bona. Antecedens probatur, quia vtraque exprimit pluralitatem, ergo distinctionem: sed distinctio opponitur identitati; ergo vtraque destruit conceptum identitatis.

Resp. negando antec. Ad probationem dictum est supra inexplicabilem esse identitatem nisi vno vtamur vt pluribus. Non utimur autem vno vt pluribus, quasi affirmantes vnum esse plura, sed potius affirmantes de vno, quod apparet plura ob pluralitatem conceptuum quibus substat, quod vere sit vnum, v.g. idem Petrus substat huic conceptui, *Petrus*, & huic alteri, *hic homo*, hoc est aliquo modo pluraliter: affirmamus autem quod hoc obiectum ita pluraliter non sit duo obiecta, sed realiter, & simpliciter vnum, dum dicimus, *Petrus & hic homo sunt*

sunt idem. Ad probationem in forma distinctæ; Exprimit pluralitatem rationis & quidem solum exercite, concedo, pluralitatem rerum, nego anteced. & eadem distinctione vtior de reliqua.

Obijcies 2. Definitio debet esse clarior definito, neutra ex prædictis est huiusmodi, ergo neutra ex prædictis est bona. Minor patet experientia. Quia clarius patet se ipsa identitas quam ex definitione. Probatur hoc exemplo facili. Sit Rusticus habens filium, qui vocetur duplici nomine: puta; Fanellus & Franciscus. Si quis dicat illi: voca Franciscum: vocabitur. Si addas, voca etiam Fanellum: ridebit Rusticus & dicet: O mi bone, Fanellus & Franciscus sunt vnus & idem: vide quam bene intelligat quid sit esse idem. Propone iam Rustico tuas definitiones identitatis, & vide an intelligat, an potius rideat te obcurantem definitionibus tuis rem se ipsa manifestam.

Respond. Verum esse nostras definitiones homini rustico placere non posse: non propterea placere non posse sapientibus. In forma concedo mai. neg. min. Definitio vtraque continet conceptum explicatiuum identitatis: facitque vt quotiescunque rem sub conceptu *A* venientem affirmare potes de re veniente sub conceptu *B* & è conuerso, statim intelligas non esse duas res, sed vnã. Hoc autem est rem explicare ita consulendo Intellectui humano vt per pluralitatem imaginum, seu con-

ceptum non putet representari sibi plura obiecta . Ad illud de rustico magis intelligente identitatem inter Fanellum & Franciscum quam eiusdem explicationem ; dic etiam Rusticum magis intelligere se esse hominem , quam se esse animal rationale . Imo non deest Rusticus, qui contumeliam tet vocari se animal .

Obijc. 3. Affirmabilitas est potius quid consequens ad identitatem quam ipsamet identitas ; ergo definitio nihil valet .

Res. neg. ant. Affirmabilitas est in ipsa ratio intrinseca, per quam res meretur de se ipsa affirmari : adeoque est ipsamet identitas .

Obijc. 4. Personæ diuinæ habent veram identitatem inter se & tamen non sunt de se mutuo affirmabiles in recto . Non enim rectè dixeris : Pater est Filius ; aut è conuerso ; ergo identitas malè definitur mutua affirmabilitas extremorum in recto .

Res. dist. ant. Habent veram identitatem personæ ad personam nego ant. rei ad rem : conc. ant. & nego conseq. Quia Pater non habet identitatem personæ cum filio ; dici nequit : Pater est Filius . Quia Pater habet identitatem rei cum filio, dici potest : Pater est res quæ est filius, & è conuerso. Hoc in creatis non inuenies, quia in creatis non inuenies mysterium Trinitatis .

Ad complementum doctrinæ sciendum est quod quemadmodum ex ijs quæ sunt realiter plura sic quoddam vnum ; puta ex omnibus

nibus hominibus sit vna species, & ex omnibus animalibus, vnum genus ; sic etiã ex ijs quæ sunt realiter distincta, sit quoddã idem : puta ex distinctis hominibus eadẽ species, ex distinctis hominibus idem genus . Et quemadmodum ex his pluribus ex quibus sit vna species, quodlibet dicitur vnũ species cum altero, & ex ijs ex quibus sit vnum genus, quodlibet dicitur vnum genere cum altero ; puta Petru vnus specie cum Paulo ; Homo vnus genere cum Equo . Ita etiam ex ijs distinctis ex quibus sit eadem species, quodlibet dicitur idem species ; & ex ijs distinctis ex quibus sit idem genus, quodlibet dicitur idem genere cum altero . Sic homo est idem genere cum equo : Petrus idem species cum Paulo .

ARTICVLVS IV.

De Distinctione.

Sicut vnitati pluralitas, ita identitati distinctio directè opponitur. Quemadmodum igitur idèitas definitur vera extremorum de se inuicem affirmabilitas in recto : sic etiam rectè definitur distinctio : vera extremorum de se inuicem negabilitas in recto. Nã quocumque sunt de se inuicem negabilia, sunt distincta, & quocumq; distincta, sunt de se inuicem negabilia . Rursus quemadmodum ex ijs extremis quæ sunt realiter distincta, contingit, vt strictum est, fieri quommodo idè ; ita ex ijs extremis,

quæ sunt realiter idem, contingit fieri quodammodo distincta. Doctrina hæc in exemplo clarissima erit. Sint duo homines puta Petrus, & Paulus inter se omnino similes: hoc posito quicumque faciet picturam similem Petro, eo ipso faciet picturam similem Paulo: & consequenter licet Petrus & Paulus sint reipsa duo, sunt tamen quodammodo, videlicet imagine, & representatione vnum. Rursus sicut plurimum potest esse eadem representatio, ita etiam vnus potest esse representatio multiplex. Quis enim prohibet eiusdem Cæsaris fieri mille imagines, & consequenter Cæsarem reipsa & in se vnum, esse quodammodo, hoc est representatione multiplicem?

Distinctio autem alla est realis, alla rationis. Per distinctionem realem habes quod de duobus extremis dicas simpliciter & absolute: hoc non est illud: Hæc distinctione distinguitur Petrus à Paulo; homo ab equo. Distinctio rationis est eiusdem rei diuersa in intellectu apparentia; seu, eiusdem rei diuersa ratio sine cognitio. Exemplum huius distinctionis nusquam melius apparet, quam in reterum omnium simplicissima; videlicet in Deo. Debes enim supponere hic diuinam essentiam esse vnicam, & simpliciter & absolute omnis omnino perfectio. Diuina enim essentia est diuina bonitas, est diuina sapientia, est diuina potentia, &c. & hæc omnia sunt vna & indiuisibilis perfectio in Deo; seu potius sunt vnica illa

&

& simplicissima perfectio, quæ Deus est. Hæc tamen vna & indiuisa perfectio plures sui representationes siue imagines sortitur in anima, diuersa inter se, non solum secundum quod vna est magis vel minus clara, quam alia; sed etiam secundum quod vna representat perfectionem diuinam per ordinem ad hos, alia per ordinem ad illos effectus, v.g. vna cognitio representat diuinam perfectionem per ordinem ad vindictam quam exercet erga superbos, alia representat eadem per ordinem ad veniam qua vitatur erga humiles, & penitentes. Est autem vna & eadem indiuisibilis perfectio in Deo per quam alios punit, & aliorum miseretur, sed tamen propter diuersam istam representationem, seu rationem, diuina iustitia, & diuina Misericordia dicuntur distingui ratione: non quod in se ipsis forriantur vllam distinctionem, sed quod diuersa sit in nostro Intellectu eiusdem indiuisibilis perfectionis imago, seu ratio.

Quia veto cognitio est forma extrinseca obiecti: Hinc est quod illud idem obiectum quod per plures cognitiones attingitur, quamuis in se maneat indistinctum; recipit tamen distinctionem quædam extrinsecam: vnde extrema formaliter plura, siue distincta, dicuntur realiter vnum & idem. Siue, manet vnum, & idem in se, quod per formas huiusmodi extrinsecas dicitur formaliter distinctum in plura. Diuina iustitia & Diuina Misericordia dicuntur perfectiones formaliter plures, sed realiter vna: vna realiter

ter, quia non est in se alia, & alia perfectio: plures formaliter: quia illa vna perfectio substat pluribus formis, seu pluribus cognitionibus, quæ cognitiones quia sunt formæ extrinsecæ rei cognitæ, multiplicant solum formaliter extrinsece obiectum: adeoque dum dicis realiter idem esse formaliter plura, dicis formaliter extrinsecè.

Denique distinctio rationis alia dicitur rationis ratiocinatæ, alia rationis ratiocinantis. Est rationis ratiocinatæ, quando diuersitas cognitiones consistit in expressione eiusdem obiecti per ordinem ad diuersam connotata Puta diuina Iustitia, & diuina Misericordia distinguuntur ratione ratiocinata, quia per hunc conceptum *Iustitia* diuina perfectio exprimitur per ordinem ad pœnam quam infligit obstinatis: & per hunc alium: *Misericordia* exprimitur per ordinem ad veniam, qua donatur pœnitentes.

Distinctio rationis ratiocinantis est quâdo diuersitas cognitionis tota est in diuerso modo tendendi circa idem, & per ordinem ad eadem connotata. Huiusmodi distinctio intercedit inter definitum, & definitionem: puta inter hæc duo extrema: *Homo & animal rationales*, quorum alterum subiicitur, & alterum prædicatur, dicendo: *Homo est animal rationale*. Nam homo concipitur per ordinem ad sensationem & discorsum; & per ordinem ad eadem concipitur animal rationale: sed hoc clarius, & conceptu explicatiuq; subiecti, illud obscurius & conceptu

De distinct. inter grad. Metaph. 245
ceptu explicabili per predicatum propositionis.

QVÆSTIO II.

*De Distinctione inter gradus
Metaphysicos.*

ARTICVLVS I.

An in eodem Individuo gradus Metaphysici distinguantur formaliter ex natura rei.

PER gradus metaphysicos intelligere prædicata quedam essentialia eidem Individuo conuenientia, & inter se ordinem quedam superiorem, & inferiorum habentia. Exemplum sit in Alexandro, de quo rectè dixeris quod sit substantia, quod sit materialis, quo sit viuens, quod sit animal, quod sit rationalis, quod sit hic. Prædicata huiusmodi dicuntur gradus, quia per ipse gradatim itur in consideratione obiecti dicuntur gradus metaphysici quia constituunt compositionem quâdam repelibile etiam in ijs, in quibus nulla datur compositio physica, puta in substantiis pure intelligibilibus. In Angelo enim considerari possunt plures rationes v. g. quod sit substantia, quod sit intellectiuus, quod sit Michael. Status autem quæstionis est an inter prædicata huiusmodi constituentiam vnum individuum: puta inter animal & rationa-

le quibus constituitur Alexander, detur distinctio formalis ex natura rei, quam etiam mediam vocant Scotistæ; eo quod sit minor distinctione reali simpliciter, & maior distinctione purè extrinseca rationis, adeoque mediet inter utramque.

Duplicem igitur distinctionem ex parte obiecti, hoc est præcedentem omnem actû Intellectus agnovit Scotus in primum distinctione 2. quæstione 7. & alibi. Cum autem omnis distinctio opponatur identitati, suam distinctionem explicat Doctor subtilis per identitatem eûs opponitur, & quæ formaliter priuat. Est autem ex parte obiecti, ait illa, duplex identitas. Prima est per quam verificatur: hoc extremum est illud. Secunda est per quam verificatur: hoc extremum in sua ratione formali quidditatiua & definitiua constituitur per illud. Tam prima quam secunda identitas reperitur inter hominem, & animal rationale. Nam & verum est: *Homo est animal rationale*: & præterea: *Homo in sua ratione formali & quidditatiua constituitur per animal rationale*. Recte enim definitur hominem: animal rationale.

Prima, non autem secunda identitas reperitur, ait Scotista, inter animal, & rationale eiusdem Individui. Reperitur prima; quia verum est de hoc animali, quod sit rationale, & è conuerso. Non reperitur secunda, quia animal quod est in hoc Individuo non constituitur in ratione formali & quidditatiua per rationale; nec è con-

uer-

uerso. Animal enim definitur principium sentendi; rationale veto: principium discurrendi; adeoque neutrum in alterius quidditate seu definitione includitur.

Hanc eandem sententiam alijs terminis alibi sic explicat Scotus: Possunt duo extrema ita identificari inter se, vt præcise verum sit hoc est illud, & hæc est identitas realis: vel ita vt verum sit: hoc quia est hoc, est illud; & hæc est insuper identitas formalis ex natura rei, v. g. *Animal est rationale*: en identitatem realem: *Homo quia est homo, est animal rationale*, en identitatem formalem ex natura rei: *Distinctio opposita primæ identitatis est distinctio realis, distinctio opposita secundæ est distinctio formalis ex natura rei*. Prima distinctio non conuenit animali & rationali eiusdem Individui, non enim recte dixeris animal non est rationale, nec è conuerso. Secunda conuenit, ait Scotus, quia non recte dixeris: animal quia est animal, est rationale. Igitur, inferunt Scotistæ, dari debet aliqua distinctio obiectiua, hoc est, non pure formalis, extrinseca inter animal & rationale; quæ non datur inter hominem & animal rationale. Primam distinctionem vocant distinctionem rerum, seu realitatem; secundam vocant formalitatem. Inuenies tamen utramque, aliquando vocari realem, ampliando hanc ad omnem distinctionem, quæ sit ex parte obiecti, & independentem ab omni actu rationis. Hac explicatione supposita.

Dicendum est inter gradus metaphysicos eiusdem Individui non dari distinctionem formalem ex natura rei. Probatur conclusio primò: quia huiusmodi distinctio non debet admitti nisi sufficienter probetur; non probatur sufficienter; ergo non debet admitti. Maior probatur, quia quemadmodum ad multiplicandas entitates requiritur positiva & sufficiens ratio; iuxta illud: *Non sunt multiplicanda entia sine necessitate*; ita etiam ad multiplicandas formalitates: iuxta hoc aliud. *Non sunt multiplicanda formalitates sine necessitate*. Minor autem probabitur solutione argumentorum quæ à Scotistis afferuntur. Vbi adverte concedi à Scoto animal & rationale in Socrate esse vnam realitatem, vnam rem, vnam entitatem. Contendit autem esse duas formalitates obiectivas. Primum admittitur à nobis secundum debet efficaciter probari; non probari autem efficaciter patebit ex nostris responsionibus.

Probatur 2. conclusio; quia si prædicti gradus distinguerentur formaliter ex natura rei, distinguerentur realiter; non distinguntur realiter; ergo nec formaliter ex natura rei. Sequela maioris probatur: quia illa extrema distinguntur realiter, quorum vnum potest simpliciter, & absolute negari de altero: sed per distinctionem Scotisticam vnum potest absolute negari de altero, animal de rationali, & è conuerso; ergo per distinctionem Scoticam duo illa extrema, animal & rationale distinguntur realiter.

liter. Maior constat ex dictis. Minor probatur, quia de quo est negabilis definitio, est etiam negabile definitum: sed de animali est negabilis definitio rationalis, & è conuerso de rationali est negabilis definitio animalis ergo & de animali est negabile rationale, & de rationali animal. Maior est euidens ex regulis summulisticis. Minor probatur; quia de animali dici nequit, iuxta Scotum, quod sit principium ratiocinandi: nec de rationali quod sit principium sentiendi: confirmatur hoc quia si de animali dicere potes definitionem rationalis, & è conuerso, eo ipso & animal constituitur in sua ratione quidditatiua per rationale, & rationale per animal.

Probatur 3. nostra conclusio: quia eo ipso quod hoc est adæquate extra essentiam illius, hoc est simpliciter distinctum ab illo: ergo si rationale est adæquate extra essentiam animalis, & è conuerso; animal & rationale simpliciter & absolute distinguntur inter se. Esse autem vnum adæquate extra essentiam alterius dicit Scotista; quia nec rationale ingreditur quidditatem animalis, nec animal quidditatem rationalis.

Dices etiam si & animal sit extra essentiam rationalis, & rationale extra essentiam animalis: tamen nec animal, nec rationale sunt extra essentiam hominis: qui est vna res, & vna essentia: ideoque animal & rationale sunt quidem duæ essentiæ partiales, sed vna simpliciter & absolute essentia.

Sed contra est. Primò quia de duabus

essentijs partialibus dici nequit: hæc est ipsa: sed animal & rationale in eodem individuo sunt duæ essentia: partiales, hoc est duæ partes eiusdem essentia:, ergo de animali dici nequit: est rationale, nec è conuerso. Secundò etiam anima & corpus Petri sunt duæ essentia: partiales, & vnus Petrus: quamuis autem de vtraque simul accepta dici possit: est Petrus: tamen neutra seorsim accepta est de altera prædicabilis dicendo: corpus est anima, vel è conuerso: anima est corpus.

Dices disparitatem esse manifestam. Alia enim est compositio ex anima & corpore: ex qua resultat Petrus; alia compositio ex animali & rationali, per quam idem Petrus habetur. Prima dicitur compositio physica, estque ex duobus extremis physice separabilibus. Secunda dicitur compositio metaphysica, estque ex duobus extremis omnino inseparabilibus, hoc est ex duobus formalitatibus.

Resp. Disparitatem allatam esse manifestissimam, sed non facere ad rem. Mutua essentialis inseparabilitas est insufficientis ad probandam identitatem realem eorum quæ inseparabilia dicuntur. Quamuis enim recte arguas: hæc extrema sunt separabilia; ergo sunt distincta, non tamen recte arguas: hæc extrema sunt inseparabilia, ergo sunt idem. Tres personæ Sanctissimæ Trinitatis sunt essentialiter inseparabiles; & tamè non sunt vna. Impossibile est separari Patrem à Filio & à Spiritu Sancto, & tamen Pater nec est

Filius, nec Spiritus Sanctus. Item in sententia satis communi Intellectus & voluntas in eadè anima ita distinguuntur, vt dici nequeat: Intellectus est Voluntas, aut è conuerso, & tamen habent mutua inseparabilitatem.

Præterea hæc ipsa essentialis inseparabilitas animalis quod est in homine, à rationali, demonstrat animal quod est in homine: non sufficienter definii principium sentiendi; g. etiam ipsi aduersarij fateri debent definitionem animalis à se allatam esse inadæquatam. Ex hoc autem quod in definitione inadæquata vnus extremi non contineatur alterum, male inferunt hoc non pertinere ad quidditatem illius: sicut ex eo quod manus non pertinet ad integritatem capitis, male inferres non pertinere ad integritatem corporis humani. Quod autem insufficienter definiatur prædictum animal: probatur, quia animal quod est in equo: æq; bene definiatur principium sentiendi; & tamen animal quod est in equo, ab animali quod est in homine, est essentialiter intrinsece dissimile: implicat autem duo essentialiter & intrinsece dissimilia habere vnã eandemque definitionem adæquatam. Probat autem hæc essentialis & intrinseca dissimilitudo: quia cum animali, quod est in homine, identificatur essentialis inseparabilitas à rationali; siue essentialis exigentia iunctionis, seu vniõis cum rationali; cum animali autem quod est in equo identificatur essentialis repugnantia, & inconiungibilitas cum rationali. Hæc autem prædicata quam diffi-

milent, e per se notum. In hoc igitur sententia aduersariorum patitur æquiuocationem, quod definitionem inadæquatam vsurpet pro adæquata. Nam cum definitio adæquata debeat explicare totam essentiam rei & essentia animalis quod est in homine sit indispensabilis exigentia vnionis cum rationalitate: saltem dicere deberent definiendum sic Animal, quod est in homine: Principium sentiendi essentialiter exigens vnionem, seu indentitatem realem cum principio discurrendi.

Dices recte definitur homo animal rationale sine vilo addito: & tamen rationale est exigentia risibilitatis, ita vt risibile dicatur profuere à rationali, vt prima passio eiusdem essentialiter inseparabilis ab ipso: g& etiam si ab animali quod est in homine sit essentialiter inseparabile rationale: tamen recte definitur principium sentiendi nulla facta mentione talis inseparabilitatis.

Resp. Concesso antec. negando conseq. Disparitas manifesta & ad rem est, quia non datur multiplex rationale, quorum vnum sit essentialiter inseparabile à risibili; alterum essentialiter repugnas cum risibili. Si enim res ita esset, neutrum adæquate definiretur per conceptum communem vtrique. At datur duplex animal, alterum essentialiter inseparabile, alterum essentialiter separatum a rationali; & tamen vtrique conuenit esse principium sentiendi: ergo neutrum adæquate definitur per principium sentiendi. *Alia probationes nostræ conclusionis*

Da distinct. inter grad. Metaph. 253
sionis in responsione ad argumenta magis magisque patebunt.

ARTICVLVS II.

Respondetur Obiectionibus.

Objicies 1. Datur aliqua identitas intrinseca, & obiectiua inter hominem & animal rationale, quæ non datur inter animal, & rationale eiusdem hominis: ergo inter animal & rationale datur aliqua distinctio intrinseca, & obiectiua, quæ non datur inter hominem & animal rationale. Consequentia est euident, nam carere hac identitate, & habere distinctionem oppositam huic indentitati sunt vnum & idem. Probatur iam antec. quia homo in sua ratione formali quidditatiua includit animal rationale, vel potius constituitur per animal rationale: animal in ratione formali quidditatiua non includit rationale. Item homo, quia est homo, est animal rationale, animal, non quia est animal, est rationale: vel potius homo quia est animal rationale, est homo non autem animal quia est rationale, est animal: ergo datur aliqua identitas intrinseca obiectiua inter hominem & animal rationale quæ non datur inter animal & rationale in eodem homine.

Resp. 1. quod eo ipso quod conuenit aliquod prædicatum animali quod idem non conuenit rationali: animal & rationale sustinent prædicata contradictoria: est autem longe

longe validius fundamentum distinguendi realiter illa extrema quibus conveniunt prædicata contradictoria; quam identificandi illa quæ meram habent inseparabilitatem; & consequenter, si valet argumentum propositum; probabilius est distingui realiter in eodem homine animal & rationale; quam realiter identificari.

Resp. 2. neg. ant. Ad probationem dist. ante, animal præcisive acceptum in sua ratione formali quidditativa non includit rationale; conc. ant. animal quod est in homine in sua ratione quidditativa non includit rationale; neg. ant. vel subdist. in sua ratione formali quidditativa inadæquata; conc. ant. adæquata; neg. ante. Item animal non quia est rationale est animal: dist. ant. non quia est rationale, est animal præcisive: conc. ant. est animal quod est in homine, neg. ant. & consequentiam.

Vt distinctionem intelligas; scire oportet per rationem formalem quidditativam intelligi aliquando ipsammet essentiam, seu quidditatem rei, aliquando definitionem ipsam; seu conceptum formalem, quo explicatur quidditas sine essentia rei. Suppone præterea non dari à parte rei animal ut sic, hoc est animal quod sit pure & præcisive animal, & consequenter querere essentiam animalis quod pure sit animal, cū exclusione cuiuslibet differentie, est querere chimerā.

Superest igitur ut res significata per hunc conceptum *Animal* sit tota collectio animalium. Cum autem collectio animalium nihil

De distinct. inter grad. Metaph. 255
 sit aliud sit quam & hoc & illud aliud animal; querere essentiam animalis quod significatur per li *Animal* est querere essentiam huius & illius & illius alterius animalis. Cum vero & hoc & illud & illud aliud animal non habeant vnam essentiam, hinc est quod essentia animalis nequeat vno conceptu explicari. Voco *vnum* conceptum, qui indifferenter omnium animalium essentiam repræsentet.

Explicatur hoc accipiendo duo animalia; puta hominem, & equum. Si quis petat vnicam definitionem desiniri hominem & equum, absurde petit: quia homo & equus sunt dissimiles in quidditate; dissimilia autem in quidditate vna definitione non definiuntur: homo definitur animal rationale, equus animal hinnibile.

Quamvis autem homo & equus sunt dissimiles in quidditate, non habet tamen omnimodam dissimilitudinem, ideoque dicuntur partim similes, & partim dissimiles. Hoc facile intelliges si attendas ad operationes quæ procedunt ab homine. Homo movetur, homo videt, homo audit; huiusmodi operationes etiam equo conveniunt, nam equus etiam movetur, equus videt, & audit; ergo tam in equo, quam in homine datur principium motus, visionis, auditionis. At illud idem principium quod in homine est prædictarum operationum, est etiam aliarum; rationationis videlicet intellectiois, & aliarum. Principium autem quod in equo est, non est simul intellectiois, ratio-

tionis & caterarum. Duo igitur illa principia motus & sensationum quorum alterum est in homine; alterum in equo, aequaliter conveniunt inter se, & aequaliter inter se discrepant. Conveniunt aequaliter; quia utrunque est principium sentiendi: discrepant aequaliter, quia alterum est principium discurrendi, alterum hincipiendi.

Quod si ob discrimen, seu diversitatem istarum operationum sentiendi, scilicet, & discurrendi, aduersarij exigat duo principia in homine: alterum sentiendi, & alterum discurrendi: sine fundamento id exigit. Si enim multiplicanda sunt principia; seu causæ pro multiplicitate operationum, seu effectuum, oportebit, non duo, sed innumera principia ponere in homine, cum ab eodem innumera operationes procedant inter se diuersæ, puta aliud est assentiri, aliud dissentiri; aliud velle, aliud nolle; aliud desiderare, aliud frui; consequenter oportebit pro istis multiplicare potentias, assignando vnam, quæ sit volitiua, aliam quæ sit noliitiua, vnam quæ sit affirmatiua, aliam quæ sit negatiua, & sit de cæteris.

Porro hoc idem principium diuersarum operationum; quarum alia sunt communes homini, & equo; alia propria hominis, considerari potest, vel per ordinem ad omnes, vel per ordinem ad aliquas. Si consideretur per ordinem ad omnes: & per ordinem ad omnes definiatur: definitur definitione adæquata, si per ordinem solum ad aliquas; definitione inadæquata: non quod aliquid

in

in ipso definiatur, & aliquid non definiatur. sed quod illud idem indiuisibile principium definiatur per ordinem ad aliqua, non autem per ordinem ad omnia connotata; adeoque inadæquatio non est ex parte obiecti, sed ex parte cognitionis non attingentis obiectum quantum meretur attingi.

Rursus si principium illud, quod rei ipsa homo est, inadæquate definiatur per ordinem ad sensationes: talis definitio dicitur confundere hominem cum equo, & quolibet alio animali, quia sensatio est genus operationis ab omni animali procedens. Si per ordinem ad ratiocinationem: talis cognitio dicitur discernere hominem ab equo, & à quocumque alio animali: quia inter omnia animalia soli homini conuenit ratiocinari. Per primam definitionem, in qua dicitur; *Principium sentiendi*, dicitur definiti formaliter animal; per secundam, quæ est: *Principium discurrendi*: dicitur definiti formaliter rationale. Quod nihil aliud significat, nisi vnum illud, & idem principium, quod est & animal, & rationale, substantiam modo formæ extrinsecæ, seu cognitioni comparanti ipsum cum his: modo alteri formæ extrinsecæ, seu cognitioni comparanti ipsum cum illis alijs connotatis.

Ex his omnibus habes quid intelligendum sit, quando dicitur in definitione animalis præcisiuè non attingi rationale, nec per definitionem rationali præcisiuè, attingi animal. Neque enim sensus est, id, quod definitur, esse solum animal, aut solum rationa-

le:

le; sed sensus est, id, quod definitur, quamuis essentialiter sit & animal, & rationale, adeoq; principium, & sensationis, & discursus, attingi solum, vel per ordinem ad sensationem, vel per ordinem solum ad discursum; cum per definitionem ad aequatam attingendum foret per ordinem ad utrumq; genus operationum. Hac quæ rectè intelliget, habet unde soluat omnia argumenta, quæ excogitari possunt contra sententiam, quam sustinemus.

Obijc. 2. Homo per animalitatem est à partere, & intrinsicè similis equo; per rationalitatem à parte rei, & intrinsicè non est similis equo; ergo animalitas, & rationalitas in eodem homine distinguatur intrinsicè. Item homo per rationalitatem est dissimilis equo; per animalitatem non est dissimilis equo; ergo animalitas & rationalitas non sunt realiter idem. Probatur utrumq; antecedens, quia homo per animalitatem est vivens, sentiens; & hoc convenit equo; per rationalitatem est discurrens, & hoc non convenit equo.

Resp. neg. utrumq; antec. Eandem omnino similitudinem quam habet homo cum equo per animalitatem, habet realiter, & intrinsicè per rationalitatem; & eandem dissimilitudinem quam habet cum equo per rationalitatem, habet etiam realiter, & intrinsicè per animalitatem. Ad probationem antec. dic. hominem per rationalitatem realiter, & intrinsicè esse principium sentendi, & per animalitatem esse realiter, & in-

trinsicè principium discurrendi: quando quidem, ut dictum est supra, idem indivisibile principium in homine est, & sentiendi & discurrendi; & consequenter quicquid de hoc verificatur, verificatur & de illo: cum vni eidemq; indivisibili principio contradictoria convenire non possint.

Dicitur tamen communiter homo discurrere per rationalitatem, non vero per animalitatem; esse dissimilis equo per rationale, non vero per animal: quæ propositiones veræ sunt, si intelligantur ut debent. Faciunt enim apud rectè intelligentes sensum formalem; significantq; hominem cognitum sub conceptu rationalis, concipi per ordinem ad discursum, non autem per ordinem ad sensationem; & sub conceptu animalis concipi non per ordinem ad discursum, sed per ordinem ad sensationem: Item hominem sub conceptu animalis non discerni ab equo, aut quolibet alio animali; discerni autem sub conceptu rationalis, quæ omnia vera sunt.

Obijc. 3. Animal in homine perficitur per rationale; ergo non est idem cum rationali. Item rationale in homine determinat animal ad hanc potius, quam ad illam speciem animalis: ergo rationale in homine distinguitur ab animali. Denique rationale in homine supervenit animali, ergo rationale distinguitur ab animali, &c.

Ad hæc & alia eiusdem farinae argumenta respondet brevitè D. Thom. prima parte qu. 15. art. 2. ad 1. quod in rebus imma-

terialibus id quod determinatur, & determinatum non est aliud, & aliud, sed vnum & idem: aliud tamen, & aliud ratione nostra: *In rebus inquit, materialibus aliud est, quod determinat ad specialem gradum, scilicet forma, & aliud quod determinatur, scilicet materia. Unde ab alio sumitur genus & ab alio differentia, sed in immaterialibus non est aliud determinans, & determinatum, sed vnaquaque earum secundum se ipsam tenet determinatum gradum in entibus, & ideo genus, & differentia in his non accipitur secundum aliud, & aliud, sed secundum vnum & idem, quae tamen differunt secundum considerationum nostram. In quantum enim intellectus noster considerat illam rem, ut indeterminate, accipitur in eis ratio generis: in quantum considerat, ut determinate: accipitur ratio differentia.* Hæc D. Thom. Ad argumentum in forma. Animal perficitur per rationale; ratione nostra concedo, re ipsa; nega. Idem dic cætera. Siue perficitur logice, concedo, physice: nego.

Obijc. 4. Si animal in homine non distingueretur intrinsece à rationali; sequeretur, quod tunc imperfectius cognosceremus hominem quando perfectius illum cognoscimus: conseq. repugnat in terminis; ergo & antec. Sequela maioris probatur, quia perfectius cognoscimus hominem, quando cognoscimus illum conceptu definitiuo, quam quando cognoscimus illum conceptu definito: hoc est perfectius cognoscitur homo hoc conceptu: *Animal rationale*, quam hoc alio;

alio; *Homo*: sed sequeretur conceptu definitiuo cognosci imperfectius, ergo sequeretur cognosci imperfectius, quando perfectius cognoscitur. Probatur hæc vltima minor: quia per conceptum definitiuum cognoscitur non distinguendo in eo plures perfectiones; per definitiuum autem cognoscitur distinguendo in ipso plures perfectiones; scilicet animi & rationale; sed melius cognoscitur non distinguendo, quae distinguendo plures perfectiones in eo: ergo melius cognoscitur non definiendo: quam definiendo. Explicatur hoc idem: quia homo (nisi detur distinctio inter gradus) non est duæ perfectiones, sed vnica; ergo melius cognoscitur non duplicando, quam duplicando in ipso perfectionem: vnumquodq; enim melius cognoscitur, si cognoscatur vt est, quam si cognoscatur vt non est.

Resp. neg. sequel. ma. Ad cuius probationem conc. ma. nego mi. Ad probationem min. nego ma. in qua dicitur per conceptum definitiuum hominis cognosci hominem, distinguendo in illo plures perfectiones, quarum altera sit animal, & altera rationale. Quamuis enim dicatur homo animal rationale, adeoque duplicetur quodammodo essentiale constitutum hominis; saltem voce tenus; quia duplici voce exprimitur; non propterea hæc eadem essentia exprimitur, vt duplex perfectio; sed vt perfectio à qua & sensationes, & ratiocinationes profluere possint, præscindendo; an huiusmodi perfectio sit vna, an duplex: esse

esse duplicem debet probare aduersarius : esse vnã hoc ipso argumento probamus , quod non sit vlla necessitas illam duplicandi ; cum manifestum sit operationes inter se diuersas posse ab vno eodemque principio profluere .

Obijc. 5. Ad veritatem huius propositionis, *Homo est animal*, non requiritur rationalitas, requiritur animalitas; ergo animalitas, & rationalitas sustinent prædicata contradictoria. Antec probatur, quia etiam si homo esset equus adhuc hæc propositio; *Homo est animal* esset vera, ergo ad veritatem heius propositionis non requiritur rationalitas. Item etiam si homo non esset rationalis, dummodo esset animal, adhuc vera esset hæc propositio; *Homo est animal*, ergo ad veritatem huius propositionis non requiritur rationalitas.

Resp. dist. ant. requiritur animalitas, quæ est in homine nego antec. requiritur hæc, vel illa animalitas, conc. ant. & distingo conseq. animalitas quæ est in homine & rationalitas sustinet prædicata contradictoria, nego conseq. animalitas vt sic, seu præcisue accepta, & rationalitas sustinet prædicata contradictoria, concedo conseq. Animalitas præcisue accepta supponit pro omni omnino animalitate: animalitas quæ est in homine non est omnis omnino animalitas, certum est autem verificari de tota collectione animalium aliquid, quod non verificatur de parte talis collectionis.

QVÆSTIO III.

An inter gradus genericos, & differentiales eiusdem Individui detur distinctio virtualis intrinseca.

ARTICVLVS I.

Respondetur negativè.

Dissentiant à Sotistis more suo Thomista, & distinctionem illam formalem ex natura rei à nobis impugnatam ipsi etiam impugnant. Aliam autem inter gradum genericum, & differentialem admittunt in eodem Individuo; puta inter animal, & rationale in eodem Socrate, quam virtutalem intrinsecam vocant. Rursus in hæc ipsa distinctione virtuali intrinseca explicanda non est vnus omnium sensus. Alij enim ex vi talis distinctionis existimant convenire eidem indivisibili entitati prædicata intrinsece contradictoria; qualia conveniunt, si verum est, Naturæ diuinæ, & Paternitati. Nam de natura diuina prædicatur, quo sit communis filio, de paternitate negatur: natura diuina & Paternitas sunt vna indivisibilis entitas: ergo in diuinis vna indivisibilis entitas sustinet prædicata intrinsece contradictoria. Sic philosophantur in diuinis, & à diuinis ad humana descendunt hæc eadem potestatem, seu virtutem verificandi contradictoria admittentes in ani-

malitate, & rationalitate, quæ sunt vna in diuisibilis entitas Peiri, puta de animali quod est in Petro verificatur, quod sit radix omnis sensationis; quod non verificatur de rationali, quod est in eodem.

Alij distinctionem hanc virtualem intrinsecam aiunt consistere in hoc; quod prædicata contradictoria verificentur, sed extrinseca de duabus illis rationibus constituentibus vnâ simplicem, & indiuisibilem entitatem, puta verificatur de animali, quod si cognitum, & hoc idem negatur de rationali; esse autem cognitum, & non esse cognitum, sunt prædicata quidem contradictoria, sed extrinseca. Virtutem huiusmodi prædicata verificandi vocant distinctionem virtualem intrinsecam inter gradus genericum & differentialem eiusdem Socratis. Hanc distinctionem virtualem vtrique definiunt: *Dissentium in aliquo prædicato cum identitate reali*. Puta animal & rationale, quæ sunt idem realiter, dissentiant, vel in hoc prædicato: *Radix sensationum* quod est intrinsecum; vel in hoc alio: *Cognitum*: quod est extrinsecum.

Dico 1. distinctionem virtualem secundo modo acceptam inferre distinctionem virtualem primo modo. Hoc est, ex hoc ipso quod gradus genericus & differentialis verificent contradictoria extrinseca, recte inferes verificare contradictoria intrinseca. Probatur hæc conclusio. Quia ex hoc ipso quod cognoscatur animal non cognitio rationali, aut è conuerso: potest cognosci

animal non cognitio rationali, & è conuerso, sed posse cognosci est prædicatum intrinsecum, ergo à prædicatis extrinsecis recte inferes prædicata intrinseca. Explicatur hoc idem. In animali datur capacitas terminandi cognitionem qua dico *Animal*, in rationali non datur capacitas terminandi cognitionem hanc qua dico: *Animal*; ergo animal & rationale verificant contradictoria intrinseca. Consequentia patet, quia huiusmodi capacitas est quid intrinsecum, quamuis sit ad aliquod extrinsecum.

Dico 2. Non datur inter gradus prædictos instinctio virtualis intrinseca, etiam si per talem distinctionem nihil aliud intelligas quam capacitatem dissentientiendi in prædicato extrinseco. Probatur conclusio quia idem de eodem nequit affirmari, & negari, ergo si cognosci affirmetur de animali & negetur de rationali, aut è conuerso, animal & rationale non sunt idem. Antecedens est primum principium quod inanimatimitatur ab aduersarijs. Quod autem tam de prædicatis extrinsecis intelligi debeat quam de intrinsecis probatur: quia in tantum contradictoria intrinseca nequeunt vni eidemque rei conuenire, quia quod intrinsecè ponitur per vnum, intrinsecè tollitur per alterum contradictorium: tam autem implicat ex duobus prædicatis extrinsecis vnum per aliud tolli, quam hoc præstari in prædicatis intrinsecis, sed manifestum est quod etiam ex contradictorijs extrinsecis vnum per alterum tollitur; ergo tam repu-

gnant eidem entitati contradictoria extrinseca quam intrinseca. Explicatur hoc. Esse principium sentiendi conuenit animali quod est in homine; hoc idem prædicatum negari nequit de rationali, quia nequit tolli simul & poni idem prædicatum intrinsecum in eadem indiuisibili entitate. Considera iam prædicatum *cogniti*: ait aduersarius hoc prædicatum conuenire posse animali, quin conueniat rationali: tu autem dicis à rationali non tolli prædicatum *cogniti* quod conuenit animali, ne vni eidem; entitate conueniat & non conueniat idem prædicatum extrinsecum; cum æque absurdum sit idẽ prædicatũ tũ extrinsecum esse & non esse, ac esse & non esse idem prædicatum intrinsecum, Implikat enim quodlibet esse simul & non esse.

Præterea sicut cognosci & non cognosci sunt quid extrinsecum obiecto: ita cognoscere, & non cognoscere est quid intrinsecum potentia cognoscenti: ergo sicut eadem indiuisibilis entitas denominatur cognita, & non cognita vna eademque cognitione: ita idem indiuisibilis intellectus, erit vna eademque cognitione cognoscens & non cognoscens respectu eiusdem indiuisibilis entitas. Valet enim: Intellectus cognoscit animal, non cognoscit rationale: animal & rationale sunt idem, ergo intellectus cognoscit & non cognoscit idem.

Dico tertio. Non datur vlla distinctio virtualis intrinseca. Probatur Conclusio eodem argumento, quod probata est conclusio posita contra Scotista. Animal & ra-

tio.

tionale sunt vna entitas secundum aduersarios? in illa vna entitate non requiritur vlla distinctio ad sustinenda quæcunque de illa cum veritate dicuntur; ergo in tali entitate non datur vlla distinctio. Minor probatur in responsionibus ad argumenta. Vbi per puram distinctionem extrinsecam rationis ratiocinata omnia clarè diluuntur.

ARTICVLVS II.

Respondetur Obiectionibus.

O Biectiones 1. Non repugnat ex genere distinctio virtualis intrinseca: ergo debet admitti inter gredus metaphysicos. Consequentia probatur, quia per illam rectè omnia explicamur, & melius quam sine illa: & consequenter nisi probetur repugnantia eiusdem, debet admitti. Antecedens probatur ex mysterio Sanctissimæ Trinitatis: nam inter Paternitatem & Naturam diuinam admittenda est distinctio virtualis intrinseca; ergo talis distinctio ex genere suo non repugnat. Probatur hoc secundum antecedens: quia natura diuina, & paternitas sustinet prædicata contradictoria; natura diuina communicatur filio, Paternitas non communicatur filio: idque independenter ab omni operatione intellectus: ergo inter naturam diuinam, & Paternitatem datur aliqua distinctio obiectionis, siue intrinseca.

Resp. aliqui concessio antecedenti, eiusque probatione, negando consequentiam, Ratio,

nem distinctionem intrinsecam inter naturam diuinam & Paternitatem petunt ex incomprehensibili mysterio Trinitatis, quod sine tali distinctione saluari non posse existimant male autem à diuinis argui ad humana. Nam pro creatis non militat eadem ratio, cum omnia per puram distinctionem rationis extrinsecam rectè explicentur; quod si fieri posset etiam in diuinis, neque in diuinis predicta distinctio admittenda foret. Placet hic iudicare rationem cur in diuinis aiunt admitti posse distinctionem predictam. Natura diuina est omnis omnino perfectio; hinc etiam si aliquod prædicatum illi superaddas, non addis perfectionem, & consequenter dissensus in tali prædicato non erit dissensus in perfectione; ex alio capite dissensus naturæ diuinæ, & Paternitatis in tali prædicato erit aliqua distinctio; distinctio autem fundata in dissensu circa prædicatum non dicens perfectionem non est distinctio realis; ergo talis distinctio non erit realis, erit autem intrinseca & obiectiua, igitur inter naturam diuinam & Paternitatem dabitur distinctio non realis, quamuis intrinseca: hæc autem est virtualis. Quod distinctio fundata in prædicto dissensu non sit realis, patet, quia cum tali dissensu sit consensus in omni omnino perfectione: hæc enim duo non pugnant, consentire in omni omnino perfectione, & dissentire in prædicato quod neque sit perfectio, neque imperfectio.

Hæc ratio iniqui non militat in rebus creatis; nam nulla ratio creata est omnis

perfectio; nec vllum prædicatum creatuli præcendit à perfectione & imperfectione: hinc est quod quotiescumque duæ rationes creatæ dissentiant in aliquo prædicato, eo ipso dissentiant in aliqua perfectione quæcumque autem dissentiant in perfectione dissentiant realiter; ergo quæcumque rationes creatæ dissentiant in aliquo prædicato dissentiant realiter. Hæc ratio valeat quantum valere potest. Alij non aliam rationem reddunt, nisi quod distinctio intrinseca inter prædicata quæ sint realiter idem non debet admitti nisi probetur: probatur in diuinis, non autem in creatis, ergo ex hoc quod admittenda sit in diuinis male infertur admittendam etiam in creatis. Ad probationem consequentiæ nega melius explicari constitutionem metaphysicam rerum creatarum per distinctionem virtualem quam sine illa.

Respondent alij negando antecedens. Ad probationem negant etiam in diuinis distinctionem virtualem intrinsecam. Ad argumentum, quod affertur pro ipsa sic respondent. Communicatur natura, & non communicatur Paternitas; eadem communicatione, negant; communicatur natura & non communicatur Paternitas, diuersa communicatione, concedunt; communicari autem naturam vna communicatione & Paternitatem non comunicari alia communicatione, etiam si natura diuina & Paternitas sint vna entitas, non est naturam diuinam & Paternitatem sustinere prædicata contradictoria. Nam communicatio A & negatio communicatio,

nis B non opponuntur. Communicatur, aut natura diuina filio communicatione essentiali; hac eadem communicatione communicatur Paternitas: Paternitas non communicatur communicatione personali; neq; natura diuina tali communicatione communicatur. Quando igitur Patres dicunt communicari naturam Diuinam, absque eo quod communicetur Paternitas; hoc ita intelligendum est vt communicatio, qua natura diuina est vna trium Personarum, non sit communicatio, qua vna persona; aut tres Personæ vna Persona.

Dices communicatur natura communicatione reali, non communicatur Paternitas communicatione reali: ergo ea communicatione qua communicatur Natura, non communicatur Paternitas; ergo Natura diuina & Paternitas sustinent prædicata contradictoria. Consequentia probatur, quia communicari & non communicari eadem communicatione sunt contradictoria.

Resp. distinguendo antecedens: communicatur natura communicatione reali essentiali: concedo; communicatione reali personali: nego. Paternitas non communicatur communicatione reali personali: concedo: communicatione reali essentiali: nego. Ex his patet ad reliqua. Vel igitur neganda est etiam in diuinis distinctio virtualis intrinseca: vel etiam si admittatur, datur sufficiens ratio cur in creatis negetur. An autem in diuinis admittenda sit an neganda, non est præsentis indaginis.

Obij-

Obijcies 2. Inter rationes realiter identificatas debet admitti aliqua distinctio obiectiua; ergo non repugnat inter gradus metaphysicos cum identitate reali aliqua distinctio intrinseca. Antecedens probatur; quia omnis creatura identificat in se perfectionem cum imperfectionem: inter perfectionem, & imperfectionem eiusdem creature, datur aliqua distinctio obiectiua; ergo inter identificata realiter datur aliqua distinctio obiectiua. Minor probatur; quia perfectio est ex Deo, imperfectio non est ex Deo. esse ex Deo & non esse ex Deo sunt contradictoria; ergo perfectioni & imperfectioni conueniunt prædicata contradictoria.

Resp. negando antec. Ad probationem concessa mai. nego min. ad probationem minoris nego maiorem. Illa eadem imperfectio, quæ est perfectio, est à Deo. Illud idem quod perfectio & imperfectio, est dicitur perfectio in quantum est aliqua participatio diuini esse; dicitur imperfectio propter hoc ipsum, quia est participatio, & consequenter aliquod esse limitatum; hoc est tanta & non maior communicatio illius esse quod est plenitudo totius esse. Esse autem participationem diuini esse tantam, & non maiorem est identificatum cum ipsa re creata; quæ tota quanta est, ex Deo est. Vbi aduertebiter, quod aliud est esse malum, aliud esse imperfectum. Quælibet creatura est bona: & quælibet creatura est essentialiter imperfecta. Esse malum est carere bono sibi debito; esse imperfectum est non esse omne.

M 4 bo.

bonum : carere bono sibi debito non necessario conuenit creature , non esse omne bonum necessario conuenit .

Dicuntur tanmen duæ istæ rationes . *perfectio* scilicet , & *imperfectio* in eadem entitate distingui formaliter ratione nostra , quia illa entitas per hunc conceptum : *perfectio* ; exprimitur per ordinem ad Deum , seu ad esse simpliciter , quod est omnis perfectio , per hunc alium conceptum : *imperfectio* exprimitur per ordinem ad nihilum , quod est negatio omnis perfectionis diximus autem diuersas expressiones eiusdem obiecti esse eiusdem diuersas formas extrinsecas , vnde sequitur idem à se ipso distingui formaliter extrinsece ; cum distingui hoc modo nihil aliud sit , quam habere diuersa sui cognitiones , siue imagines .

Obijcies 3. Quando video Petrum à longe cognosco animal , & non cognosco rationale , ergo vel animal distinguitur realiter à rationali , vel cum identitate reali datur capacitas verificandi duæ contradictoria ; videlicet cognosci , & non cognosci . Antec. probatur , quia per prædictam cognitionem illud solum cognosco , quod possum affirmare ex vi talis cognitionis ; sed ex vi talis cognitionis solum affirmare possum animal , ergo per prædictam cognitionem cognosco solum animal ; confirmatur , quia illud non cognosco , de quo nihil possum affirmare sed in casu posito nihil possum affirmare de rationali , ergo in casu posito non cognosco rationale .

Resp.

Resp. istas duas propositiones : *non affirmo rationale* , & ; *nihil affirmo de rationali* Esse inter se valde diuersas . In casu posito non affirmas rationale : quia de obiecto , quod aspicias , non dicis , *est rationale* . Affirmas tamen aliquid de rationali , quia de obiecto , quod aspicias , dicis : *est animal* : sed obiectum , quod aspicias , est rationale , ergo de rationali affirmas quod sit animal , falsum est igitur , quod in casu posito nihil affirmas de rationali . In forma ad argumentum nega antec. ad cuius probationem nega mai. Male metitur Aduersarius obiectum quod cognoscit , à cognitione affirmante hoc , vel illud de obiecto . Nam determinatio ad hanc , vel illam affirmationem non habetur ab obiecto terminante cognitionem , sed ab obiecto mouente , aut ex modo , quo cognitio ipsa circa obiectum versatur . Cognitio perfectior circa idem obiectum determinat ad affirmandum aliquid , ad quod non determinat cognitio imperfectior : quia cognitio perfectior est vel potest esse comparatiua obiecti cum pluribus obsequis , quam imperfectior .

Dices , affirmo de animali quod sit cognitum , nego de rationali quod sit cognitum ; animal & rationale sunt idem : gradem de eodem affirmo & nego .

Resp. conc. totum , quod videlicet Aduersarius de eodem idem affirmet & neger , sed quid ad nos ? Nos dicimus tam rationale cognitum esse , quam animal ; adeoque quidquid de animali concedimus , illud idem

M r con-

concedimus de rationali.

In casu posito hominis, quem vedes à longe, formari solent hæc propositiones.

Cognoscitur clare animal, non cognoscitur clare rationale. Cognoscitur distinctè animal non cognoscitur distinctè rationale. Cognoscitur formaliter animal, non cognoscitur formaliter rationale. Non quod eadem claritate, distinctione, formalitate, qua cognoscitur animal, non cognoscatur & rationale;

sed quia hæc aduerbia: *clare, distinctè, formaliter* & similia, prout coniunguntur cum histerminis: *animal & rationale* determinatur ad importandam diuersam claritatem, distinctionem, & formalitatem. Cognoscere clare distinctè, formaliter animal in casu posito, est ita cognoscere id, quod est realiter, & animal, & rationale; vt illud discernas ab omni non animali: Cognoscere clare, distinctè formaliter rationale est ita cognoscere illud idem obiectum vt illud discernas ab omni non rationali: quia autem cognitio, qua discernis hominem ab omni non homine, perfectior est cognitione, qua discernis solum ab omni non animali; ideo cognitio exercite significata per hanc vocem: *rationale* dicitur perfectior cognitione importata per hanc aliam *animal*.

Dices: cognosci clare, & non cognosci clare, cognosci formaliter & non cognosci formaliter sunt contradictoria; cognoscitur clare animal, & non cognoscitur clare rationale: cognoscitur formaliter animal

&

& non cognoscitur formaliter rationale; ergo de animali & rationali verificantur contradictoria.

Resp. dist. mai. cognosci clarè & non cognosci clare eadem claritate sunt prædicata contradictoria; conc. mai. diuersa claritate nego mai. Item cognosci formaliter & non cognosci formaliter eadem formalitate, sunt prædicata contradictoria, conc. mai. diuersa formalitate; nego mai. & eodem modo dist. min. nego consequent. Eadem claritate, & formalitate, qua cognosci animal, cognoscis rationale, eo enim ipso, quod animal discernis ab omni non animali; etiam rationale discernis ab omni non animali; sicut autem rationale non discernis ab omni non rationali; ita nec animal; quod nihil aliud significat, nisi te illam entitatem, quæ est animal, & rationale, aliam claritate & formalitate cognoscere, dum cognoscis cognitione expressa per hanc vocem; *rationale* quam expressa per hanc aliam, *animal*.

Dices: ergo in eadem indiuisibili entitate datur alia, & alia formalitas.

Resp. cum dist. alia & alia formalitas intrinseca; nego extrinseca; conc. conf. alia videlicet & alia forma extrinseca, hoc est alia & alia cognitio,

Obijc. 4. Oculus videt albedinem & non videt relationem transcendentalem ad Deum cum albedine realiter identificatam; ergo ex duabus rationibus realiter identificatis idem oculus alteram videt, & alteram non videt.

Resp. Negando antec. Relatio transcendentalis ad Deum nihil est aliud, quam respectus, siue cordo cuiuslibet creaturæ ad Deum, tanquam ad causam primam, à qua dependent; cum huiusmodi ordo non sit huius aut illius dumtaxat, sed omnis omnino creaturæ, dicitur transcendentalis: supponitur autem hic identificatus creaturæ, quia qualibet creatura per se ipsam, non autem per aliud sibi supperadditum, est essentialiter pendens à Deo: cum igitur qualibet creatura sit realiter ordo sui ad Deum, consequens est vt quilibet actus, attingens qualibet creaturam, attingat etiam realiter ordinem ad Deum. Oculus igitur videns albedinem videt realiter relationem transcendentalem ad Deum, non autem formaliter videt, nec videre potest; quia oculus nequit exprimere suum obiectum comparatiuè ad Deum, quod est videre relationem formaliter.

Porro ex hoc, quod oculus nequeat attingere formaliter relationem ad Deum; possit tamen attingere formaliter albedinem; non sequitur inter albedinem & relationem ad Deum vlla obiectiua distinctio, sed solum sequitur, quod circa suum obiectum non potest exercere hunc, potest autem illum alterum actum. Intellectus autem tam relationem transcendentalem, quam albedinem ipsam potest attingere formaliter, quia est capax vtriusque actus.

Obijcies 4. Eadem medicina identificat

in se principium sanitatis, & principium amaritiei: amatur principium sanitatis, non amatur principium amaritiei, ergo ex duabus rationibus identificatis altera amatur, & altera non amatur. Minor probatur, quia medicina quatenus sana amatur ab infirmo; non amatur quatenus amara, ergo principium sanitatis amatur; non amatur, imo odio habetur principium amaritiei.

Resp. concessa maiori, negando minorem vel si manis, vt ere distinctione: amatur formaliter principium sanitatis, & non amatur formaliter principium amaritiei, concedo, & non amatur realiter principium amaritiei: nego, Voluntati, seu appetiui presentatur ab intellectu medicina, quæ simul est causatiua sanitatis, & gustationis iniucundæ imo & displicentis. Ab illa sanitate quam promittit, mouetur Infirmus ad amandam medicinam; ab illa amaritie, quam minatur, non mouetur Infirmus ad amandam, imo mouetur ad odio habendam medicinam. Sed quia amor sanitatis præualet odio amaritiei dicitur talis amor efficax: vt pote determinans ad haustum medicinæ, odium illud dicitur inefficax: vt pote non remouens efficaciter à prædicto haustu.

Atque hic aduerte, quod quando dicimus non amari formaliter principium amaritiei non est sensus medicinam non appareat nobis sub hoc conceptu; *res amara*: sed sensus est appetitum non allici ab amaritie ad prosequendum principium, quod est indiuisibiliter idem amaritiei, & sanitatis.

is. Medicina enim duos effectus causat in infirmo, sanitatem videlicet, & sensationem molestam. A primo effectu mouetur appetitus: & hoc est amare medicinam vt sanam, seu amare formaliter principium sanitatis: à secundo non mouetur, & hoc est non amare medicinam vt amaram, seu non amare formaliter principium amaritæ. Ex quo habes quod si formaliter non semper in eodem sensu accipitur. Moueri autem a sanitate, non moueri ab amaritate ad amorem principij, quod indiuisibiliter est ad vtrumque, non inuoluit contradictoria.

Obj. 6. Sanum ab amaro in eadem medicina, animal à rationali in eodem homine, humanitas à Petreitate in Petro distinguuntur ratione nostra: g. distinguatur antezationem nostram. Consequentia probatur, quia ante rationem nostram datur in sano capacitas vt ratione distinguatur ab amaro, in animali eapacitas, vt ratione distinguatur à rationali: in humanitate capacitas, vt distinguatur ratione à Petreitate: sed neque in amaro datur capacitas, vt ratione distinguatur ab amaro; nec in rationali capacitas, vt ratione distinguatur à rationali nec in Petreitate capacitas, vt ratione distinguatur à Petreitate: ergo sano & amaro &c. conueniunt contradictoria, & quidem intrinseca.

Resp. conc. ant. negando cons. ad cuius probationem conc. mai. nego min. Illa eadem capacitas, quæ inest sano, vt ratione distinguatur ab amaro: inest amaro, vt ratio.

tionem distinguatur ab amaro. Quod nihil aliud est nisi illud idem quod & sanum est & amarum fortiri diuersos sui conceptus. Sanum distinguitur ratione ab amaro: quia entitas illa sub hoc conceptu: *sanum* concipitur per ordinem a sanitate, & illa eadem sub hoc conceptu; *amarum* concipitur per ordinem ad sensationem molestam versus illa eadem entitas representata sub vno conceptu attingente vtrumque; obliquum, mouet per vnum, non autem per alterum: adeoq; eandem entitatem, etiam sub eodem conceptu, mouere formaliter vt sanam non vt amarum, nihil aliud est, quam illam amari vno amore, non autem alio: amore qui fit sanitatis; non autem sensationis molestæ: eandem autem entitatem & mouere ad amorem *A*, & terminare amorem *A*: neque mouere ad amorem *B*, neque terminare amorem *B*, non sunt contradictoria.

Hoc idem quod dixi de sano, & amaro in eadem medicina, proportionaliter dices de animali, & rationali, de humanitate, & Petreitate.

Nam & animal distinguitur ratione nostra, & præscindit formaliter ab animali accepto sub hoc conceptu: *rationale* Et rationale distinguitur ratione nostra, & præscindit formaliter à rationali accepto sub hoc conceptu *animal*: adeoq; animal eodem modo distinguitur à se ipso, quo à rationali, & rationale eodem modo à se ipso quo ab animali. Hoc est animal, quod indiuisibiliter est animal rationale, tam diuersis con-

concentibus substrat, quam animal rationale. Idem dicit de Petri reitate & humanitate in Petro;

Dices; diuersa cognitionis debet esse diuersum obiectum; animalis & rationalis est diuersa cognitio: ergo animal & rationale sunt diuersa obiecta.

Resp. negando maiorem: cum eiusdem obiecti dari possit diuersa representatio. Roga Aduersarium an hæc cognitio; *Homo* differat ex obiecto ab hæc alia. *Animal rationale*. Negabit opinior: & tamen duæ istæ cognitiones sunt inter se diuersæ: nam ista propositio: *Homo est animal rationale*, non eadem identica: hoc est quamuis representet idem, tam ex parte subiecti, quam ex parte prædicati: non tamen representat eodem modo, sicut representaret hæc alia: *Homo est homo*.

Facile est æquiocari inter obiectum terminatiuum, & obiectum motiuium. In casu supraposito tam de Petro viso à longe, quam de medicina amata, vt sana est, non amata vt amara est; habes idem obiectum terminatiuum, non tamen idem obiectum motiuium. De medicina iam dictum est te moueri à sanitate, non autem à sanatione inuenda, quam efficit. De Petro viso à longe, aliud est quod te mouet ad dicendum: *est animal*: aliud quod te mouet ad dicendum: *est homo*, seu: *est rationale*. Motus progressiuus, quem procul deprehendis, determinate ad affirmandum *est animal*: Moueri enim progressiue est pro-

proprium animalium, seu potius est quid commune huomini cæterisque animantibus. Figura, quam in eodem tibi proprius adomoto deprehendis, determinat te ad dicendum: *est homo*: talis enim figura soli homini conuenit: deinde dum tibi proprius est, à lineamentis, & ijs quæ sunt singulariter in Petro, determinaris ad dicendum: *est Petrus*: Petro deinde dicis: *vidi te a longem*: & verum dicis: ergo a longe non solum videbas animal, at solum hominem, sed Petrum, quamuis non posses dicere: *est Petrus*.

Q V Æ S T I O I V.

De vnitæte naturæ vniuersalis:

A R T I C V L V S I.

Reiicitur vnitæte Scotistica.

Dictum est supra, quod quemadmodum vnum & idem sit quodammodo plura: ita etiam plura sunt quodammodo vnum: ita diximus Petrum, Paulum, & Franciscum, cæteraque indiuidua naturæ humanæ, quamuis sint plures homines; esse tamen vnã speciem, seu vnum quid specie, hominem, leonem, & equum cæteraque huiusmodi, quamuis sint plura animalia esse tamen vnum genus, seu esse quid vnum genus.

nerē: rursus vniuersale; seu natura vniuersalis, vt talis, multiplicatam quandam dicit, & vnitatem; puta naturam humanam, vt vniuersalis, dicit multiplicatam hominum, & eorundem hominum vnitatem quandam. Controuersia inter Philosophos est non de multiplicitate: hanc enim omnes admittunt intrinsecam, & ex parte obiecti in illa natura, quæ est vniuersalis: sed de vnitate, an videlicet illa sit intrinseca, an extrinseca eidem naturæ vniuersali. Definitur vero vniuersale. *vnnum aptum esse in pluribus*: vel: *vnnum aptum predicari de pluribus*; in qua definitione per *vnnum* significatur vnitatis, per *ly aptum esse in pluribus* significatur pluralitas, seu multiplicitas; vnde recte dicitur vniuersale esse vnnum & multiplex, seu naturam illam, quæ vniuersalis est, esse simul vnnum & simul multiplicem.

Præterea: quæ diximus hætenus circa gradus genericos, & differentiales eiusdem indiuidui, negantes omnem distinctionem intrinsecam, proportionaliter intelligenda sunt tum de gradibus specificis, & indiuiduibus, tum de quibuscunque rationibus inter se realiter identificatis. Dicitur gradus specificus ratio illa, quæ ex genere, & differentia constat, individualis autem, quæ ratio specificata ad hoc numero indiuiduum contrahitur. Puta in Petro ratio specificata est ratio hominis, ratio indiuiduans, seu individualis est ratio Petri, seu Preceitas, vnde rationes individuales passim vocantur

hæc.

hæcitate, quia per illas natura specifica contrahitur ad hoc, & illuc indiuiduum intra eadem speciem; sicut v. g. natura generica per rationem differentialem contrahitur ad hanc, & illam speciem, puta ratio animalis per rationale ad hominem, per irrationale ad brutum.

Est autem quorundam Scoticarum sententia. Naturam, quæ vniuersalis est, seu quæ est vna species: puta naturam humanam, multiplicari quidem numerice in Petro, Paulo, & alijs indiuiduis per suas hæcitate in singulis, hoc est per rationes, per quas in singulis dicitur hæc, & non illa; at vero cum tota hæc multiplicitate indiuiduorum, habere vnitatem in ratione naturæ humanæ, per quam independenter ab omni actu intellectus sit vna natura in infinitis indiuiduis. Hanc sententiam tueri conatur beneficio distinctionis formalis ex natura rei, quam inter gradus metaphysicos excogitarunt. Putant enim non solum differentialem a generico; sed indiuidualem à specifico in vno eodemque indiuiduo distinguui intrinsece, modo superius explicato, ita vt aliud sit formaliter ex natura rei in Petro aliud, per quod Petrus est; aliud id, per quod homo est. In illa ratione per quam homo est, habet, aiunt, vnitatem cum Paulo, cæterisque indiuiduis; per illam rationem, qua Petrus est, distinguitur à Paulo, & alijs eiusdem speciei indiuiduis. Quod dicunt de vnitatis specifica indiuiduorum eiusdem speciei, dicunt de vnitatis generica spe-

specierum, quæ sunt intra idem genus: puta sicut Petrus, & Paulus, quamuis diuersi numero, sunt vnum speciei: ita homo & equus, quamuis diuersi species, sunt tamen vnum genere.

Impugnatur hæc sententia primo ex dictis. Ostensum est enim distinctionem huiusmodi non dari inter gradus metaphysicos: ergo fundamentum prædictæ vnitatis est nullum. Quod autem ibi diximus de ratione generica comparatiue ad differentialem: dic proportionaliter de ratione specifica comparatiue ad individualement. Eandem enim saltem identitatem habet Petreitas cum ratione hominis in Petro, quam habet rationale cum animali in homine.

Impugnatur 2. Quia animal, quod est in homine, nequit habere vnitatem cum animali, quod est in bruto: etiam si vtrumque accipias secundum quod distinguunt formaliter ex natura rei; hoc ab irrationali, illud à rationali; ergo vnitatis illa generica non datur. Antec. probatur, quia hoc, & illud animal secundum se sunt inter se dissimilia; animal enim, quod est in homine, est essentialiter inseparabil à rationali, & animal quod est in bruto, est essentialiter separatum à rationali. Vnum essentialiter petit rationale, alterum essentialiter repugnat rationali, ex quibus habes, quod etiam data Scotistis sua distinctione formali ex natura rei; non illico dandum esset illis suum vniuersale. Hoc quod dicimus de ratione generica

generica respectu differentialis, dic de ratione specifica respectu individualis; quemadmodum enim animal, quod est in homine, secundum se consideratum puti essentialiter rationale, cum que constituat hominem; ita homo, qui est in Petro, petit essentialiter Petreitatem, cum qua constituat Petrum.

Imo doctrina Scotistica, si bene inspicitur, emittit ab animali rationem generis: nam si homo & equus non conueniunt in animali, prout distincta formaliter ex natura rei à suis differentiis; videlicet à rationali: & irrationali; homo, & equus non conueniunt in genere animalis: adeoque animal non est genus respectu vtriusque; sed homo & equus non consentiunt in animali prout distincto &c. ergo animal respectu vtriusque; non habet rationem generis. Minor probatur ex dictis, quia hoc & illud animal, prout distincta à differentiis contrahentibus sunt inter se dissimilia: cum vnum essentialiter pugnet cum differentia, quæ ab altero essentialiter & indispensabiliter exigitur. Hoc idem de ratione hominis, quæ est in Petro, & ratione hominis quæ est in Paulo proportionaliter dices; hæc enim pugnat cum Petreitate, illa cum Pauleitate.

Impugnatur 3. Quia natura humana non plurificatur præcise per hoc, quod identificetur realiter cum pluribus realiter inter se distinctis: sed ad hoc vt sit vniuersalis debet plurificari; ergo si sit intrinsece vna; per hoc præcise, quod identificetur cum pluribus

realiter distinctis, non fit vniuersalis. Maior probatur, quia si ad plurificationem seu pluralitatem sufficeret identificari cum pluribus realiter distinctis inter se: natura diuina plurificaretur: identificatur enim cum tribus Personis realiter inter se distinctis. Vbi obiter nota, quod aliud est naturam esse commune, aliud esse vniuersalẽ. Natura diuina est communis, quia & pater est Deus, & Filius est Deus, & Spiritus Sanctus est Deus; non est vniuersalis, quia Pater, & Filius, & Spiritus Sanctus non son sunt vnus, & alius, & alios Deus, sed vnus Deus: Natura humana est communis, & vniuersalis; quia & Petrus est homo, & Paulus est homo; & sic de ceteris; & preterea Petrus, & Paulus non sunt vnus, sed alius, & alius homo. Recte dixeris; *Pater est ille idẽ Deus, qui est Filius: non recte; Petrus est ille idem homo qui est Paulus.*

Iam vero minor primi syllogismi probatur ad hominem contra Scotistas; Nam ideo natura diuina non est vniuersalis, quamuis communis sit pluribus, quia in illis pluribus non plurificatur, sed hæc eadem ratio militat pro natura humana in sententia Scotistica; ergo neque natura humana erit vniuersalis. Minor probata est, quia identificari cum pluribus realiter distinctis non sufficit ad pluralitatem.

Denique impugnatur predicta sententia, quia talis vnitas siue generica, siue specifica, non datur ex parte obiecti, & independenter ab operatione intellectus, Nam Pe-

trus

trus & Paulus distinguuntur realiter, & sunt realiter duo; ergo natura humana, quæ est in Petro, & Natura humana quæ est in Paulo, distinguuntur realiter & sunt realiter duæ; consequentia probatur, quia natura humana, quæ est in Petro, est realiter & omnimode intrinsece Petrus: & natura humana; quæ est in Paulo, est realiter & omnimode intrinsece Paulus: sed Petrus & Paulus distinguuntur realiter, & sunt realiter duo ergo natura humana quæ est in Petro, & natura humana, quæ est in Paulo, distinguuntur realiter, & sunt realiter duæ. Minor probata est, vbi ostensum est inter gradus metaphysicos, genericum & differentialem, specificum, & individuale non dari vllam distinctionem intrinsecam.

ARTICVLVS II.

Proponitur sententia Fonseca, & reijcitur.

Riectum est superiori articulo vniuersale Scotisticum, non tamen vniuersaliter admissum à Scotistis; sunt enim non pauci Scotistæ in sententia, quam satis fufe, vtinam æque clare, exponit Fonseca §. metaph. c. 28. q. 3. Habet autem hoc ex suo modo dicendi Fonseca, vt non fit vnus omnium circa ipsam sententiam sententia. Hanc sic intelligunt nonnulli; quasi ille naturis, quæ denominantur vniuersales, in statu possibilitatis veram vnitatem attribuerint; enim aptitudine essendi in pluribus; quam vni-

vnitate cum multiplicitate coniunctam, amittant in statu existentia. Iuxta hanc interpretationem natura humana in statu possibilitatis, hoc est priusquam existat in indiuiduis, est vniuersalis: quando autem existit, eo ipso singularizatur, amittitque prædictam aptitudinem; cum ille homo, qui per identitatem est in Petro, nequeat esse in Paulo; aut in quolibet alio indiuiduo.

Sicut autem natura humana, quæ est ratio specifica, apta est esse in pluribus solo numero differentibus, puta Socrate, Alexandro, Philippo, &c. ita etiam ratio generica v. g. animal, priusquam existat, aptum est esse in pluribus specie differentibus: puta in homine, equo, leone, &c. quam aptitudinem amittit eo ipso quod à statu possibilitatis transeat ad statum existentia.

Hæc sententia sic proposita sic impugnatur. Vel illa natura est extra singularia, vel in singularibus: si extra singularia, coincidit magna ex parte cum ideis Platonicis, quas rejiciemus inferius; si in singularibus; iam est contracta per singularitates: ergo nullo modo sustineri potest talis natura vniuersalis.

Dices talem naturam ut pote pure possibilem, non esse neque in singularibus; neque extra.

Sed contra est, quia natura eo modo est possibilis, quo poni potest actu: se nequit poni actu nisi in indiuiduis; ergo non est possibilis nisi in indiuiduis; sed in indiuiduis

diuis non habet prædictam vniuersalitatem; ergo nec possibilis. Maior videtur euidens, nam illud solum vocatur possibile, quod poni potest actu; & eo modo possibile est, quo poni potest actu: Minor autem probatur, quia impossibile est poni naturam humanam, quin ponatur aliquod indiuiduum: imò ponere naturam humanam est formaliter ponere à parte rei aliquod indiuiduum humanum.

Porro illa eadem dicebatur possibilis, quæ postea dicitur existens: si enim numquam fieri potuit ut existeret; nunquam fuit possibilis, & si numquam fuit possibile ut hoc modo existeret, nunquam fuit hoc modo possibilis. Breviter: sicut natura existens contrahitur & multiplicatur per singularitates existentes; ita natura possibilis contrahitur, & multiplicatur per singularitates posibles.

Dices. Pro prioris ad existentiam animal est indifferens, ut contrahatur ad hominem vel ad brutum: ergo est aptum esse & in homine, & in bruto. Ant. probatur, quia Deus creaturus animal est indifferens ad creandum illud vel rationale, vel irrationale: sicut & creaturus hominem est indifferens ad creandum vel Petrum vel Paulum. Siue enim creet hominem, siue brutum; creat animal, siue Petrum siue Paulum: creat hominem.

Antequam huic obiectioni satisfacias proponenda est Fonseca sententia ut ab alijs explicatur. Existimauit, aiunt, Fonseca

naturam in statu præcisionis habere indifferenciam ad hoc & ad illud extremum; indifferentiam vero non positivam, quæ consistit in positiva expectentia huius, vel illius extremi, sed negativam, quæ consistit in negatione determinationis ad hoc, aut aliud extremum.

Hæc sententia hoc modo explicata impugnatur, quia vel sermo est de natura præcisa à parte rei, hoc est existente à parte rei cum negatione determinationis ad hoc, vel ad aliud extremum: & huiusmodi natura non datur; omnis enim natura existens est determinate hoc, vel illud. Omne animal realiter existens est determinate homo, vel determinate brutum: Vel sermo est de natura per intellectum præcisa; & huiusmodi præcisio mentalis, seu rationis, hoc est talis cognitio obiecti, ut non sit adæquate representatio ipsius, non est sufficiens ad hoc, ut talis natura dicatur secundum se; & intrinsece uniuersalis, cum talis cognitio sit forma pure extrinseca rei denominata. Hoc posito.

Resp. ad obiectiõnem dist. ant. Animal est indifferens indifferentia cadente supra idem realiter animal, nego ant. differentia alterius rationis, omitto ant. & distinguo cons. aptum est esse in homine & in bruto, aptitudine cadente supra idem animal, nego, aptitudine alterius rationis: Omitto consequentiam. Idem dic de homine seu de ratione hominis comparatue ad Petrum, & ad Paulum. Pro priori ad existentiam,

tiam, animal quod est homo, non fuit aptum esse non homo: sed illud idem, quod in statu existentia est homo, & determinate homo existens, in statu possibilitatis fuit homo, & determinate homo possibilis. Ad reliqua patet ex dictis. Deus est indifferens contrahere animal ad hominem, vel ad brutum; non indifferentia cadente supra animal, quod idem sit æque contrahibile ad vnam rationem, ac ad aliam, sed indifferentia quadam logica in animali ad hanc, vel ad illam speciem, quatenus ab hac, & illa specie abstrahitur ratio animalis: cum animal tam de hac, quam de illa specie sit prædicabile. Habes hoc idem explicatum Dist. 1. Quæst. 1. in Resp. ad 4. Objc.

ARTICVLVS III.

Reijcitur sententia Nominalium.

Nominales, si nuda intelligendi sunt ut sonant, aut naturas uniuersales non dant, reperitur autem uniuersale solum in uerbis, & conceptibus, quæ sunt uniuersalia quædam in significando, seu representando, ut res significata per hanc uocem & hunc conceptum, homo, non est uniuersalis, sed & hæc uox, & hic ipse conceptus uniuersalis est, nam & hæc uox significat, & hic conceptus representat omnes omnino homines.

Hæc sententia facile reijcitur, non circa id quod dicit, asserens uoces, & conceptus

habere vniuersalitatē in representando, quod verum est, sed circa id, quod negat præterea res ipsas denominari, & esse vniuersales. Reijcitur autem sic. Scientiæ versantur circa vniuersalia; non versantur circa voces, & conceptus: ergo denominatio vniuersalium cadit supra res, non vero supra voces, atque conceptus. Animastica vbi dicit: *Homo est animal rationale*. non definit hanc vocem: *Homo*, sed rem significatam per ipsam: non definit hunc conceptum: *Homo*, sed rem representatam per ipsam. Item cum demonstrat à rationali necessario profluere, vt primam passionem, *Risibile*; non demonstrat risibile, aut hanc vocem: *Risibile*, esse passionem necessario necessitate metaphysica profluentem ab hac voce; *Rationale*. Idem dic de conceptibus, quod dicimus de vocibus, Est enim vanum dicere, quod Scientiæ conceptuum dumtaxat passiones, & proprietates considerent; puta quod quando Animastica demonstrat primam passionem rationalis esse risibile, demonstrare intendat hunc conceptum: *Risibile*, esse primam passionem huius alterius, *Rationale*.

Dicendum est igitur præter vniuersalitatē illam, quam in vocibus, & conceptibus reperimus, aliam inquirendam esse vniuersalitatē, per quam res ipsæ vniuersales dicantur. *Rerum enim*, ait Philosophus 1. Perihet. cap. 5. *aliæ sunt vniuersales, aliæ singulares*. Et 7. metaph. tex. 4. sic habet: *Dico autem vniuersale, quod*

plus.

pluribus naturam aptum est inesse. Et eodem libro Perihet. eodem cap. *Dico autem vniuersale, quod in pluribus prædicari natum est, singulare verò quod non; vt homo quidem vniuersalium est, Callias verò eorum, quæ sunt singularia*. Vbi Philosophus non solum definit, sed etiam exemplificat vniuersale per *ly homo*. Natura enim humana, quæ per *ly homo* significatur, apta est esse in multis, & prædicari de multis. Homo enim per identitatem prædicatur de Callia, de Socrate, & infinitis alijs.

Hoc vniuersale ante Aristotelem inquisiuit Plato: huius sententiam in alienum sensum detortam esse ab eodem Aristotele dicunt nonnulli, vt eam plausibilis impugnaret, apparetq; discipulus supra magistrum. Illam, vt à Philosopho refertur, hic etiam referimus, & impugnamus.

ARTICVLVS IV.

Sententia Platonis refertur, & refellitur.

Diuinus Plato circa vniuersale, si Aristoteli credimus, non rectè diuinavit. Nam vt Philosophus refert passim in *Metaphysicis*, sed præcipuè libro 1. capit. vltimo, & lib. 1. cap. 8. ponit formas quasdam, siue ideas separatas à singularibus. quæ videmus, & tangimus; quibus ideis, seu formis tota speciei denominatio conueniat, v. g. præter Calliam, Socratem, Alexandrum, & alia naturæ humanæ indiuidua-

posuit ideam quandam, siue formam, cui, ratio, & denominatio hominis conueniret essetq; homo vt sic; non autem Callias, aut Socrates. Idem dic de leone, de equo, alijsq; quibuslibet huiusmodi. Formas siue ideas huiusmodi putauit immobiles, & sempiternas.

Hanc opinionem fundauit Plato principio satis communi inter antiquos, dicebant enim: *Res eo modo sunt in cognoscente, quo sunt in seipsis.* Huic principio subnectebat Plato: sed in cognoscente sunt immobiliter; & concludebat: ergo in seipsis sunt immobiliter: Minorem probabat, quia scientis de rebus sunt certæ, & infallibiles; ideoq; quod per scientiam cognoscimus, immobiliter cognoscimus; rursus omne immobile est sempiternum, si enim aliquando non fuit, & nunc est; transijt à non esse ad esse; adeoq; motum est: quod autem motum est, mobile est.

At singularia hæc, quæ videmus, & tangimus, puta Callias, Socrates, Alexander, & alia naturæ humanæ indiuidua, sūt in seipsis mobilia, & aliquando sunt, aliquando non sunt, necesse est igitur vt non ipsa, sed aliqua alia obiecta à scientijs attingantur. Eæ autem obiecta æterna, & immobilia sunt, ait Plato, eorum singularium, quæ videmus, quæque aliquando sunt, & aliquando non sunt, vniuersales ideæ, & formæ.

Prædictæ formæ vocantur ideæ, quia sunt exemplaria quædam, ad quæ hæc singularia conformantur. Quæadmodū enim Archite-

ctus aut quam palatū extruat, eiusdem palatij formam, siue ideam sibi proponit. Ita etiam in operibus Naturæ, debet ad generationem istorum singularium præsupponi idea quædam, à qua hæc aliquo modo deriuentur. Puta Bucephalo, Equus vt sic, qui sit forma omnium eorumum. Alexandro Homo, vt sic, qui sit forma omnium hominum. Dari omnium creandorum ideam in mente diuina indubitatum est, & in hoc sensu posuisse ideas Platonem existimant, qui fauent Platoni. Si autem ideæ Platonicæ accipiantur, vt refertur à Philosopho, totam Platonis machinam, quantum ad Logicos pertinet, vnico argumento diruit D. Tomas opusc. 55. de Vniuers. tract. 1. Vniuersale quod intendimus, prædicatur de omnibus inferioribus quorum vnumquodq; est ipsum; tale autem vniuersale, quod Plato ponebat separatim, non prædicatur de suis indiuiduis, nec aliquid istorum est ipsum; ergo, aut non est ponere vniuersale, aut non est sic ponere separatim, sicut Plato ponebat. Maior est certa, & continet ipsammet definitionem vniuersalis. Minor autem probatur, quia vniuersale Platonicum prædicari nequit per identitatem de vno ex his inferioribus; nullus enim ex his hominibus, quos videmus, est homo, quem dixit Plato esse ideam omnium hominum: imò cuilibet homini conuenit esse mortalem, corruptilem, & temporalem, cum homini, quem pro idea ponit Plato, conueniat immortalitas, incorrup-

tibilitas, æternitas. Hoc inquam D. Thomæ argumentum sufficeret. Quia tamen iuvat intelligere, an rectè vterentur tam Platone, quam alij veteres principio supra posito, ideò placet examinare hic fundamentum prædictarum idearum.

Sciendum est igitur, quod illud idem principium; quod assumptum vidimus à Platone, ab alijs etiam ex antiquioribus assumebatur vt verum. *Res sunt in cognoscente, sicut sunt in seipsis*: subsumebant alijs: res in seipsis sunt mobiliter, & fluxè, ergo in cognoscente sunt mobiliter, & fluxè. Minorem probabant ostendendo, quod singularia aliquando sunt, aliquando non sunt: Callias enim, & Socrates oriuntur, & occidunt, & sic de alijs: cum igitur ad rationem scietiaz requiratur, quod sit cognitio certa, infallibilis, immobilis, non potens aliter, & aliter se habere; aiebat de rebus non dari scientiam; sed circa ipsas haberi cognitiones dumtaxat fluxas, & fallibiles.

Obserua autem hic duo peccata tam Platonis, quam veterum. Primum est hoc ipsum principium: *Res sunt in cognoscente, sicut sunt in seipsis*: cum potius ea, quæ cognoscuntur; in cognoscente sint per modum ipsius cognoscentis: iuxta illud, *Quicquid recipitur, per modum recipientis recipitur*. Frigidum, & calidum, infirmum, & sanum non sunt simul in eadem re, sunt tamen simul in eodem intellectu, cum nihil prohibeat te de calido simul, & frigido, de sano

& in-

& infirmo cogitare.

Repraesentationem obiectorum esse non secundum naturam ipsorum, sed secundum modum potentia, cui repræsentantur, manifestum est inductione per omnes potentias. Immaterialia, vt repræsententur materiali potentia necesse est, vt ea per ænigmata materializet. Puta vt potentia visuæ repræsentent Angelum debes vt ænigmatè pueri allati, nec aliam speciem Angeli potest habere oculus, quam per ænigmata huiusmodi corporum coloratorum, si ab oculo transeas ad imaginationem, ipsa etiam imaginatio alatum puerum sibi finget; alis, & tota corporea mole cariturum, statim ac ab imaginatione transiit fecerit ad potentiam intellectuam: quæ cum spiritualis sit, non indiget huiusmodi coloribus, vt sibi Angelum repræsentet: inò corporea ipsa, dum intelligit, immaterializat, non negando in ipsis materiam, quod esset errare, sed abstrahendo à circumstantijs materializantibus, in quo non est vllus error: iuxta illud: *Abstrahentium non est mendacium*.

Secundum peccatum Platonis, & veterum est: quod respicientes ad mobilitatem, quæ hæc singularia aliquando sunt, aliquando non sunt; non respexerunt ad immobilitatem, quæ hæc etiam singularia semper, & immobiliter sunt id, quod sunt. Quamuis enim Socrates aliquando sit, & aliquando non sit; non tamen Socrates aliquando est homo, & aliquando non homo: sicut v. g. aliquando sanus, & aliquando non sanus;

N s sed

298 *Disput. 2. Quæst. 4.*
sed semper, & immobiliter Socrates est ho-
mo.

ARTICVLVS V.

Impugnatur Plato.

Ideas suas ait Plato esse principia es-
sendi istorum sensibilium. Hoc ita intel-
ligi potest, & verum sit: certum est enim
omnium non solum sensibilium, sed etiam
insensibilium, quæ sunt, præexistere ideam
in mente diuina, iuxta illud: *Quod factum
est in ipso vita erat: nihil enim sit nisi men-
te diuina*, à qua omnia fiunt præconceptum.
In hoc igitur sensu non impugnamus Pla-
tonem, sed in eo, in quo accipi solet. Im-
pugnamus autem sic. Ignis ut sic non est
neque principium formale, neque causa ef-
ficiens, neq; exemplaris ignium, qui fiunt, &
accenduntur apud nos, ergo prædictæ ideæ
non sunt principia essendi istorum sensibi-
lium. Quod enim dico de igne ut sic, respec-
tu ignis *A*, ignis *B*, & aliorum; hoc idem
dicendum de quolibet vniuersali Platonico
respectu aliorum sensibilium, seu Singula-
rium. Antec. probatur per partes.)

Et primo, quod idea illa, quam vocat
ignem ut sic, non sit principium formale
ignis nostratis probatur; quia idea illa est
quid separatum ab igne nostrate, sed impli-
cat principium formale esse quid separatum
à re, cuius est principium formale; ergo im-
plicat ignem illud idealem esse principium
for-

De vnit. nat. vniuers. 299
formale ignis nostratis. Maior est Plato-
nica, minor probatur, quia iuxta eundem
Platonem principium formale ignis nostratis
est quidditas ignis nostratis: implicat au-
tem quidditatem separari à re, cuius est
quidditas.

Dices esse principium formale, non in-
trinsecum, sed extrinsecum, hoc autem ef-
fe separabile à re, cuius est principium.

Resp. formam extrinsecam, seu exem-
plarem rei, quæ sit, esse extrinsecam rei,
quæ sit: ideam autem Platonis non esse cau-
sam exemplarem istorum sensibilium proba-
bitur inferius, ubi insuper ostendetur,
quod etiam si admittatur huiusmodi causa
exemplaris, non facit ad rem, ceterum non
esse quidditatem rei quæ sit, satis probatum
est.

Probatur iam, quod neque sit causa effi-
ciens, quia lucerna Platonis non accendi-
tur, nisi admoto aliquo igne singulari, qui
alium singularem ignem producat, & per
totam æternitatem versaretur Plato in ob-
scuro si nullo alio igne, quam illo ideali
lucerna accenderet, ergo absurdum est re-
currere ad ignem ut sic, ut ad causam effi-
cientem ignis, qui apud nos accenditur; quis
enim non videt in igne *A*, virtutem produ-
cendi ignem *B*, & quis vnquam vidit can-
delam nullo admoto singulari igne accendi?
Verum quidem est, quod etiam præter cau-
sas, quas hic videmus, alia altior causa con-
currit ad effectus, qui fiunt; concursus enim
causæ primæ, & vniuersalis, requirit ad

productionem cuiuscunq; effectus; sed huiusmodi causa non convenit cum ideis Platonis, ut intelliguntur hic à nobis.

Denique probatur, quod prædicta idea neque sit causa exemplaris; quia etiam ex confessione Platonis, multa sunt sine præcedenti idea, ad cuius imitationem fiant, puta domus, & angulus ab artifice sunt, absque eo quod prius ideam domus, vel anguli ipse construxerit: ergo ad hoc, ut fiant hæc sensibilia, non prærequiruntur tales ideæ. ergo falsum est, quod asserit Plato, dari necessitatem metaphysicam prædictarum idearum, ut hæc sensibilia fiant. Probatur prima consequenter quia natura non se habet imperfectius ad opera naturæ, quam artifex ad opera artis: sed artifex facit opera artis sine præexistente idea, ergo natura faciet opera naturæ sine præexistente idea. Antecedens primi entimematis, & minor ultimi syllogismi simul explicantur, & sui explanatione probantur. Quamvis artifex domum facturum, vel angulum, aliquando ideam domus, vel anguli faciendi sibi construat ex creta, vel carta; tamen aliquando etiam sine tali idea domum ipsam ædificat, & angulum facit; & consequenter artefacta non prærequirunt necessario ideam sui, distinctam ab ea, quæ est in mente Artificis.

Confirmatur hoc, quia illa ipsa idea cretacea, vel cartacea est aliquod artefactum; hæc autem non prærequirit ante se aliam ideam extra Artificem; ergo artefacta non neces.

necessario præhabent ideam sui extra Artificem. Dixi: *Extra Artificem* quia certum est Artificem præconcipere mente, adeoque ideare in seipso rem, quam est facturum. Ex hoc autem quod artifex siue præexistente idea extra se facere possit hoc, & illud opus legitime inferes Authorem Naturæ, ex quo omnia, & per quem omnia, nulla præexistente extra se idea, posse quodlibet operari.

Imò etiam si dares Artificem creatum, nullum opus edere posse, nisi præexistente aliqua idea extra se; non propterea idem de opifice creato dicendum foret: nam in opifice creato per ideam extrinsecam subuenitur infirmitati opificis, ut experientia constat; cum implicet subueniri infirmitati omnipotentis opificis, qualis est opifex increatus.

Iam vero, quod nec agentia naturalia respiciant ad ideam, ut producant hæc singularia, manifestum est. Quis enim dixerit ignem *A*, ut producat ignem *B*, respicere ad ideam omnium ignium, & ad imitationem talis ideæ producere ignem *B*? cum certum sit, quod respiciere ad ideam est proprium eorum agentium, qui secundum Intellectum agunt: unde (ut ait Philos.) agentia naturalia secundum formam naturalem agant, hoc est imitantur se ipsa in effectu: agentia autem intellectuaha secundum formam intelligibilem, imitanturque non se ipsa sed formam, quam animo præconceperunt. Architectus domum ædificans non facit in opere

pete quid simile sibi, puta alium Archite-
ctum: ignis ignem producens facit quid simi-
le sibi, alium ignem.

Dicit præterea Plato prædictas ideas esse
principia cognoscendi; quod intelligi mul-
tipliciter potest: primo, itaut terminentur
ad ipsas cognitiones nostræ: secundo, ut sint
motiva cognitionum nostrarum; tertio, ut
per impressionem talium idearum fiat in-
tellectus noster rerum omnium intelligens.
In nullo ex istis sensibus admittendæ sunt
ideæ Platonice; ergo falsum est ideas Pla-
tonicas esse principia cognoscendi. Minor
probat per partes, incipiendo ab ultima.
Si scientia nobis inest per impressionem
idearum, ut indicat Plato, sicut v. g. per
impressionem huius, vel illius sigilli inest
ceræ representatio huius, vel illius figuræ,
sequeretur, quod etiam qui carent aliquo
sensu possent habere scientiam circa obie-
ctum talis sensus: puta, qui cæcus est à na-
tuitatem, & si vis, etiam surdus, posset ha-
bere scientiam tum de coloribus, tum de
sono, hoc autem esse falsum est id, unde hoc
constat; igitur & falsum obiectis non posse
sequitur. Quod si respondeat Plato de co-
loribus alijque sensuum obiectis non posse
dari scientiam, quia de huiusmodi rebus
non dantur ideæ, contra est, quia stultum
est negare nos habere scientiam de ijs re-
bus, circa quas experimus nos habere cog-
nitiones vere, & propriè demonstratas:
experimus autem nos habere cognitiones
huiusmodi circa colores, sonos, aliaque o-
bicta

biecta sensum, ergo stultum est negare;
nos habere scientiam circa obiecta huius-
modi. Ex alio capite fatetur Plato circa obie-
cta huiusmodi non dari ideas, ergo scientiæ
dantur independenter ab ideas.

Iam vero quod non sint obiecta motiva
incognitione istorum sensibilium, manife-
stum est: nam potius inuisibilia per visibi-
lia cognoscimus, quam visibilia per inuisi-
bilia. Unde dicit Apostolus, quod *Inuisi-
bilia Dei per ea, quæ facta sunt, intellecta
conspiciuntur*: absurdum est igitur dicere;
quod per conspectionem idearum, quas non
conspicimus, diueniamus in cognitionem
singularium, quæ conspicimus.

Probat denique, quod neque sint obie-
ctum terminatum, quia cognitio termi-
nata ad prædictas ideas representat aliquid
distinctum, & separatam realiter ab istis sin-
gularibus: implicat autem cognitionem,
quæ terminatus ad aliquid separatam à sin-
gularibus esse per hoc formaliter represen-
tationem istorum singularium: ergo non
sunt principia cognoscendi istorum singu-
larium per hoc, quod cognitiones terminen-
tur ad ipsas.

Replicabit Plato, suas ideas esse princi-
pia cognoscendi hæc sensibilia per hoc, quod
sint substantia horum sensibilium: sed con-
tra est nam hæc sensibilia sunt, etiam iuxta
Platonem, mobilia, caduca, & fluxa, igitur
substantia istorum sensibilium est aliquid
mobile, caducum, & fluxum; hæc enim sen-
sibilia nihil aliud sunt, quam sua substantia;
repu-

repugnat igitur prædictas ideas, quæ sunt quid immobile, æternum, & fixum, esse substantiam istorum sensibilium.

Hinc etiam aliud argumētum duces contra Platona, quia de ijs obiectis, quæ Deus tradidit disputationi nostræ, vt occuparemur in eis, demonstramus, quod quamuis sint secundum connexionem prædicatorum immobilia, & æterna, sunt tamen secundum existentiam contingētia, hoc est indifferētia ad esse, & non esse: sed hoc demonstrari nequit de ideis Platoniceis: ergo scientiæ nō versantur circa ideas huiusmodi. Essent alia quæ contra Platonem congeri possent: sed quis tam diu contra mortuum pugnet?

ARTICVLVS VI.

Satisfit obiectiōibus.

Objc. 1. Quilibet homo singularis, puta Socrates, aut Alexander, est homo per participationem, ergo debet dari homo, qui non sit hic, vel ille homo, sed simpliciter, & sine addito *Homo*, cuius participatione hic, & ille homo sit homo. Consequenter probatur ex doctrina Augustini. Nam quia quodlibet bonum creaturæ, & temporale est hoc, & illud bonum, dari debet aliquod bonum, quod non sit hoc, neque illud, sed simpliciter, & summè bonum, per cuius participationem hoc, & illud bonum sit bonum, ergo debet dari aliquid, quod sit simpliciter, & summè homo,

mo, per cuius participationem hic, & ille homo sit homo. Quemadmodum autem bonum simpliciter, & summè est idea omnis boni; ita homo simpliciter, & summè est idea omnis hominis participati.

Resp. 1. quod hic, & ille homo est homo simpliciter, & sine addito: & vera est hæc propositio: *Plato est homo*. nec illam negabit, nisi qui non sit homo. Resp. 2. neg. antec. Quælibet creatura est id, quod est per participationem, sed non per participationem cuiuslibet, sustinentis eandem denominationem, ac ipsa. Et homo est id quod est, & equus est id quod est, & Angelus est id quod est per participationem illius entis, quod eminenter est, & homo, & equus, & Angelus hoc est quod tantæ perfectionis est, vt in sua pratrice rerum omnium omnipotentia, & hominis, & equi, & Angeli, & cuiuscumque alterius rei creabilis perfectionem contineat.

Igitur ex doctrina Augustini recte inferres, nullum hominem singularem esse participationem hominis vt sic: quandoquidem illud summè, & simpliciter bonum, per cuius participationem quodlibet est id quod est, est sufficientissima causa rerum omnium, de cuius plenitudine sumus, quod sumus. Imò ille ipse Homo Platoniceus, si quid esset, esset ab illo summo bono, ex quo omnia, & per quod omnia. Aduerte autem ineptam comparationem inter hoc, & illud bonum, respectiue ad summum bonum; & hunc, & illum hominem, respectiue ad

summum hominem: quasi vero ratio hominis susciperet magis, & minus, sicut ratio boni, & sic argue contra Platonicos. Hoc, & illud bonum sunt matius, vel minus bonum, prout magis, vel minus participant de bono, quod est summè bonum, ergo hic, & ille homo erit magis, vel minus homo, prout magis, vel minus participa de eo homine, qui est summè homo. Hoc autem ex terminis est ridiculum, ut patet.

Obic. 2. Si non dantur vniuersalia Platonica, sequitur scientias esse de singularibus, consequens est contra Philosophia ergo & antecedens. Probatur sequela maioris, quia si scientiæ non terminantur ad ideas Platonicas, terminantur ad hæc sensibilia, sed hæc sensibilia sunt singularia, ergo terminantur ad singularia, ergo scientiæ sunt de singularibus.

Resp. neg. sequelam mai. & dico scientias terminari non ad vniuersale Platonicum, sed ad vniuersale Aristotelicum, quod quale sit explicabitur infra. Ad probationem dic terminari ad singularia, sed non singulariter, cum ipsæ scientiæ vniuersalizent: dicuntur autem vniuersalizare, quia demonstrant non passiones vnius, aut alterius ex singularibus, sed omnium contentorum sub ratione eorum, ut alibi indicatum est.

Obiicis 3. Potentia materialis nequit percipere immaterialia, ergo nec immaterialis materialia. Antec. est certum; nec enim

enim vel manu Angelum tanges, vel oculo aspicias. Consequentia probatur, quia sicut se habet potentia materialis ad immaterialia, ita immaterialis ad immaterialia, ergo, &c.

Resp. conc. antecedens neg. conseq. ad probationem, vel neg. ant. quoad punctum præsens; vel distingue, sicut se habet potentia materialis ad immaterialia, ita &c. proportionem entitativa omitto, proportionem potentia ad obiectum nego antec. & conseq. Sicut potentia materialis, & obiectum immateriale sunt duæ entitates, quarum altera est materialis, & altera immaterialis, ita potentia immaterialis & obiectum materiale sunt duæ entitates, altera immaterialis, & altera materialis: non tamen ex eo, quod materialis non se extendit ad immaterialia, legitime inferes, quod nec immaterialis ad materialia; ex eo enim, quod potentia infimi ordinis non attingat obiectum ordinis supremi, malè inferes, quod neque potentia supremi ordinis attingat obiectum infimi. Nam summum in sua perfectione continet eminenter perfectionem infimi, secus infimum summi.

ARTICVLVS VII.

Vniuersale fit per intellectum.

VNitatem intrinsecam naturis, quæ vniuersales dicuntur, non inuenientes Thomistæ aliam quandam excogitauerunt, per quam suum vniuersale constituerunt. Aiunt autem Intellectum humanum facere vniuersale formaliter per hoc, quod in naturis realiter multis fingat vnitatem. Pura Intellectus fingendo, quod omnia animalia sint vnum animal, facit animal vniuersale, & genus respectu hominis, & bruti; fingendo omnes homines esse vnum hominem facit hominem vniuersalem, & speciem respectu Petri Pauli, Francisci, aliorumque indiuiduorum.

Fundatur hæc sententia in hoc, quod re ipsa non datur à parte rei aliquid, præter singularia, & tamen præter singularia requiritur aliquid aliud ad vniuersale; singularia enim sunt ipsamet multiplicitas: præterquam requiritur vnitas; hæc autem nequit esse intrinseca, quia per intrinsecam multipliciter excluditur: ergo necesse est, vt vnitas multipliciter superueniat ab intellectu. Præterea vnitas cognitionis est insufficiens ad hoc, vt dicatur vnum obiectum re ipsa multiplex: nam vna, & indiuisibilis cognitio multa quandoque vt multa representat; huiusmodi est ista: *Mille homines*, per quam non est dubium plures homines,

mines, formaliter vt plures attingi. Hinc inferunt vnitatem illam, per quam obiectum in se multiplex euadit formaliter vnum, fingi ab intellectu sibi illam representante in rebus, quæ quamuis plures, sunt tamen adeo similes, vt præbeant intellectui fundamentum fingendi vnitatem.

Hæc sententia in quantum à rebus inter se similibus reijcit vnitatem intrinsecam, vera est; in quantum appingit vnitatem fictam rebus inter se similibus recedit à vero. Prima pars huius nostræ decisionis probatione ex dictis tum superiori art. tum alibi; ex quibus apparet ea, quæ sunt realiter inter se distincta, non habere vllam intrinsecam identitatem; sicut ea, quæ sunt realiter idem non habent vllam intrinsecam distinctionem.

Probatur autem secunda pars, quia Intellectum nostrum fingere vnitatem prædictam, est Intellectum representare sibi plura illa obiecta, vt affecta vnitatem, quam re ipsa non habent: sed ad habendum vniuersale, Intellectus non debet hoc facere, ergo ad habendum vniuersale absurde recurritur ad huiusmodi fictiones. Maior est certa, nam fingere aliquid in obiecto, est aliquid sibi representare in illo, quod in illo non est. Minor autem probatur, quia vniuersale est obiectum scientiarum, vt aiunt etiam Thomistæ; scientiæ autem non habent pro obiecto ens fictum, quale esset vniuersale Thomisticum, continens veram multipliciter, cum vnitatem impossibili

per intellectum coniunctam; quod est formalissimè esse chimericum. Scientiæ sine ullo sigmento, seu fictione proprietates, & passiones sui obiecti considerant, nec ad eiusdem contemplationem fingunt in ipso aliquid ipsi repugnans.

Reiectis igitur aliorum sententijs, statuendum est, quid ipsi circa vniuersale sentiamus. Sentimus autem naturam realiter multiplicabilem constitui formaliter vnâ per conceptum præcisium, abstractum à pluribus, apparentibus per modum vnus exercitè. v. g. Natura humana, quæ realiter est multiplex pro multiplicitate indiuiduorum, constituitur formaliter vna per hunc conceptum: *Homo* Hic conceptus dicitur præcisius respectu singularium, quia non representat obiectum per ordinem ad rationes indiuiduantes; seu quia ipse non indiuidualiter, distinguendo vnum ab altero, attingit obiectum: dicitur abstractus à pluribus, quia hic conceptus est applicabilis, & conueniens innumeris singularibus: Scipioni, Alexandro, Tullo, &c. dicuntur illa plura apparere vt vnum exercitè, non autem signatè; quia ex vi talis conceptus nec Alexandrum discernis à Tullo, nec hoc ipsum scis, an obiectum representatum sit vnum aut multiplex. Vides hanc vnitatem eo modo esse extrinsecam naturæ multiplici, sicut pluralitatis, seu distinctio ostensa est à nobis esse extrinseca ijs extremis, quæ sunt realiter idem.

Vt

Vt autem naturam prædictæ cognitionis intelligas; da duos homines puta Scipionem & Alexandrum inter se perfecte similes, in tali casu pictura similis Scipioni erit indiuisibiliter similis Alexandro, tamque representabitur per ipsam Alexander quam Scipio. Præterea ita representantur per ipsa & Alexander, & Scipio, vt ex vi talis picturæ non appareat, an res representata sit vna, an duplex. Habes igitur in prædicta pictura hæc duo; quod in ipsa tam Alexandrum videas, quam Scipionem; sed nec Alexandrum discernas aut discernere possis à Scipione; nec hoc ipsum cognoscere, quod Scipio, & Alexander sunt duo.

Ab hac materiali pictura transfertur animus ad picturam intentionalem, siue ad conceptum quo Intellectus dicit: *Homo* Per hunc conceptum ita representantur omnia humanæ naturæ Indiuidua, vt ex vi illius nequeas determinari neque ad affirmandum, neque ad negandum, quod plura sint, quæ representantur; multominus ad discernendum vnum ab alio, ex ijs, quæ ipsa representantur. Atque hæc est illa vnitatis cognitionis præcisivæ, per quam dicimus constitui formaliter vniuersale.

Habes ex dictis cognitionem, per quam fit vniuersale; supponere in obiecto, quod vniuersalizatur pluralitatem vel potentiam, vel actum; non enim requiritur actualis pluralitas ad hoc, vt hic conceptus; *Homo* dicatur esse imago plurium, cum, æque re-

præ-

præsent omnes homines possibiles, ac homines existentes. Vnde hæc cognitio: *Homo*, tam abstrahitur ab Antichristo, qui non est, quam à Paulo existente. Habes præterea, quod, quamuis talis cognitio sit plurium, non est tamen plurium vt plurium quia ex vi illius non apparet obiectum repræsentatum esse multiplex: propterea dicitur esse vnitas plurium, & prura realiter dicuntur per ipsam habere vnum esse extrinsecum, & intentionale. Cognitio enim est quoddam esse intentionale rei repræsentatæ, & rei repræsentatæ forma extrinseca, vt dictum est alibi.

Dices. Pro priori ad talem cognitionem datur iam vniuersale; ergo per talem cognitionem non constituitur vniuersale. Probaturlant. quia pro priori ad vnitatem cognitionis præcisiuæ, siue ad vnitatem præcisiuam cognitionis, datur vnitas cognoscibilitatis; hæc sufficit ad vniuersale, ergo pro priori ad cognitionem datur vniuersale. Explicatur hoc argumentum. Omnia Individua naturæ humanæ habent inter se perfectam conuenientiam, & similitudinem, ratione huius perfectæ similitudinis habent capacitatem, vt attingantur cognitionem illa præcisua, per quam formaliter dicimus constitui vnum quid illa plura: hæc capacitas recte dicitur vnitas cognoscibilitatis, quæ vnitas cognoscibilitatis videtur sufficiens ad hoc, vt cum pluralitate constituat formaliter vniuersale.

Resp. neg. ant. ad cuius probat. nego min. quod

quod videlicet vnitas cognoscibilitatis, seu cognoscibilitas per modum vnus possit esse formaliter vnitas constitutiuæ ipsius vniuersalis. Dico autem cognoscibilitatem prædictam esse vnitatem pure fundamentale cognitionem autem præcisiuam esse vnitatem formalem, per quam vniuersale in esse vniuersalis constituitur. Ratio cur sufficiat vnitas cognitionis præcisiuæ, non autem vnitas cognoscibilitatis, est, quia perfecta similitudo, & conuenientia, in qua formaliter consistit cognoscibilitas per modum vnus, est formalissima pluralitas in ea ratione, quæ debet apparere per modum vnus; vnitas autem cognitionis præcisiuæ non est huiusmodi.

Explicatur hoc. In hoc conceptu: *Homo* non apparet quod obiectum repræsentatum sit multiplex, adeoque ex vi talis conceptus non intelligit se concipere vnum: siue enim plura sint, quibus conueniat ratio hominis, siue vnum; habes hunc conceptum: *Homo*, applicabilem vni, si vnus dixerat homo est possibilis, applicabilem infinitis, si infiniti sint possibiles: sicut, v. g. homo pictus aptus est rapresentare vel unicum, si vnus nascatur ipsi similis, vel sexcentos, si sexcenti homines ipsi similes oriuntur. At vero similitudo, & conuenientia est formalissime pluralitas; ita vt implicet intelligere conuenientiam, & similitudinem in ratione hominis, quin eo ipso intelligatur pluralitas in ratione ho-

minis: nequit autem id, quod est formalissima pluralitas in ratione *A*, esse simul unitas in eadem ratione *A*. Potius igitur dicendum est prædictam conuenientiam, & similitudinem esse ipsammet multiplici-
tatem, quam unitatem. Cætera, quæ ad probationem nostræ conclusionis pertinent, in responsione ad obiectiones insinuabuntur.

ARTICVLVS VIII.

Respondetur nonnullis Obiectionibus.

Objicies 1. Si non datur vniuersale à parte rei, sequitur naturam humanam non esse vnã in omnibus hominibus, consequens est falsum, ergo & antec. Minor probatur, quia sit natura humana non est vna in omnibus, dici nequit verbum diuinum assumpsisse nostram naturam. Prob. autem sequela, quia natura humana, quam assumpsit Verbum diuinum, non est eadem ac natura Petri, natura Pauli &c. Ergo dici nequit quod verbum diuinum assumpsit nostram naturam.

Resp. distinguendo maiorem: sequitur naturam humanam non esse vnã realiter, concedo, non esse vnã fundamentaliter, nego: & eodem modo distincta minori, nego conf. Natura humana Petri, Pauli, & aliorum non est vna formaliter à parte rei, quia à parte rei est formaliter multiplex: est à parte rei vna fundamentaliter, quia summa similitudo inter indiuidua fundat concep-

tum

tum præcisum, quem diximus abstrahere ab omnibus, & per quem constituitur formalitate vniuersale. Ad probationem minoris nega sequelam; ad cuius probationem dic naturam assumptam a Verbo esse eandem cum natura Petri, Pauli, & aliorum; non identitate, quæ detur formaliter à parte rei, sed quæ detur solum fundamentaliter: & hoc modo, & non alio, dicitur esse vna natura, siue essentia omnium hominum; neque enim putandum est naturam humanam Christi Domini, & naturam Petri esse vnã, sicut est vna natura diuina Patris, & Filij. Hæc est vna numerice, & huiusmodi unitas est à parte rei; illa est vna specificè, & huiusmodi unitas est per intellectum.

Objicies 2. Si non est vna eademq; re aliter natura, siue essentia Petri, & Pauli, sequitur Petrum & Paulum realiter differre natura, siue essentia; consequens est falsum, g. & antecedens. Sequela maioris probatur quia quæcumq; in aliqua ratione non identificantur realiter, in ea ratione realiter differunt; g. si Petrus, & Paulus non identificantur realiter in natura, siue essentia; Petrus, & Paulus realiter differunt in natura, siue essentia. Minor autem probatur, quod scilicet & Petrus, & Paulus non differunt realiter in natura; quia differre natura est differre specie: Petrus, & Paulus non differunt specie, ergo non differunt natura.

Resp. Negaudo sequelam maioris, quia Petrum, & Paulum differre natura non est Petrum, & Paulum præcise non habetur vnã

eandemq; realiter naturam, sed habere naturas inter se dissimiles, & non confundibiles vna, eademque definitione. Hoc modo differunt Homo, & equus: Petrus autem, & Paulus non differunt; sed distinguuntur. Ad probationem maioris, nego antec. Quæcunque non identificantur realiter, realiter distinguuntur; non tamen eo ipso realiter differunt. Nam cum distinctione stat perfecta convenientia, cum perfecta autem convenientia non stat differentia. Distinctio opponitur identitati, differentia similitudini.

Ad hoc idem argumentum alii aliter. Concedunt enim plures naturas intra eandem speciem differre aliqua differentia, quam numericam vocant. Hi etiam sufficienter solvunt obiectionem propositam. Ad probationem minoris distinguunt; differre natura purè numericè est differre specie, negant, differre plusquam numericè, est differre specie: concedunt mai. & conc. min. distinguunt conseq. non differunt plusquam numericè: concedunt, non differunt pure numericè: negant conseq. Hanc etiam solutionem liceat adhibere, donec nostram de differentia numerica mentem aperiamus.

Dices; Petrus & Paulus non sunt duo specie realiter; ergo Petrus, & Paulus sunt vnum specie realiter.

Resp. 1. posse concedi totum: non propterea concedis dari speciem quæ est vnum ex vniuersalibus, à parte rei; sed solum das Petro, & Paulo realiter illam convenientiam, per quam fundant illum conceptum

ptum per quem natura vtriusque, & omnium aliorum hominum constituitur in ratione speciei.

Resp. 2. Hoc argumentum æque concludere ac istud: Ego & tu non sumus realiter duo Florentini; ergo sumus realiter vnus Florentinus. Petrus igitur, & Paulus non sunt duo neque vnum in in specie, quæ datur realiter, hoc est independenter ab intellectu: quia non datur species, nec vllum aliud vniuersale, nisi per intellectum.

Istabis: homo minus distinguitur realiter à bruto, quam à Planta: minus distinguitur realiter Petrus à Paulo, quam à Bucephalo: ergo homo habet aliquam identitatem cum bruto, Petrus aliquam identitatem realem cum Paulo. Identitas siue vnitas hominis cum bruto, est vnitas generica: identitas siue vnitas Petri cum Paulo est vnitas specifica. Prima conf. probatur, quia omnis negatio distinctionis est aliqua identitas: sed hominem minus distingui à bruto quam à planta, est hominem habere cum bruto negationem illius distinctionis, quam habet cum planta: ergo est habere illam identitatem cum bruto quam non habet cum planta.

Resp. negando antec. quia distingui duo extrema inter se, est vnum non esse alterum, vt vidimus suo loco: tam autem Petrus non est Paulus, quam non est Bucephalus; tam homo non est brutum, quam non est planta. Quod si fermo sit non de identitate reali, sed intentionali; minorem identita-

ritatem habet homo cum bruto, quam cum planta, Petrus, cum Paulo, quam cum Bucephalo, homo enim est similior bruto quam plantæ; Petrus Paulo, quam Bucephalo; adeoq; facilius est confundi in vnitatem imaginis Petrum cum Paulo, quam cum Bucephalo: hominem cum bruto, quam cum planta, Siue facilius discernes hominem à planta, quam à bruto, Perrum à Bucephalo quam à Paulo.

Aduerte autem quod quamuis homo non magis distingatur realiter à planta quam à bruto, nec Petrus à Bucephalo, magis quam à Paulo; tamen homo magis differt à planta quam à bruto, Petrus magis à Bucephalo quàm à Paulo. Quia, vt dictum est, differre duo est esse dissimilia; certum autem Petrum esse magis dissimilem Bucephalo, quam Paulo; hominem ege magis dissimilem Pimpinellæ, quam Vriſo.

Obijcies 3. Vniuersale est obiectum Scientiarum; sed obiectum scientiarum datur à parte rei, ergo vniuersale datur à parte rei. Maior est certa. Minor probatur; quia demonstrationes, quæ fiunt à sciētis, conueniunt rebus prout sunt à parte rei; nō autē prout sunt per intellēctum: puta demonstratio, qua ostenditur rationale esse admiratiuum, cadit supra ipsum rationale vt est in se, non autem vt se habet per actū Intellectus.

Resp. dist. mai. Vniuersale fundamentaliter acceptum est obiectum scientiarum: concedo mai. formaliter acceptum; nego mai. & conc. min. distin. conf. vniuersale

for-

formaliter datur à parte rei; nega conf. vniuersale fundamentaliter; concedo, &c. Obiectum scientiæ de homine, est homo vt homo est, non autem vt Petrus aut Paulus est: quia quicquid per talem scientiam demonstratur de homine, tibi conuenit, eo ipso quod homo sis, etiamsi neq; Petrus sis neque Paulus, & quia conuenit omni homini certo, & infallibiliter, non autem huic & illi, quia hic & ille est; propterea dicitur talis scientia esse de homine vniuersaliter accepto, hoc est considerato tali genere considerationis, quæ confundat ea omnia per modum vnius, quæ sunt inter se similia in ratione, quæ attenditur à tali scientia.

Dices sequitur cognitionem, per quam fit vniuersale, esse cognitionem fingentem, cōf. est falsum, ergo & ant. Sequela maioris probatur; quia cognitio representans vt vnum id, quod impossibile est esse vnum, est cognitio fingens, sed cognitio vniuersalizant naturam humanam representat vt vnū id, quod impossibile est esse vnum. ergo talis cognitio fingit, Minor probatur, quia cognitio, qua fit vniuersalis natura humana, representat vnitatem Petri, Pauli & aliorum indiuiduorum, quam impossibile est dari; ergo est cognitio fingens.

Resp. Neg. sequelam mai. ad probat. dic cognitionem vniuersalizante representare vt vnū, non signate, sed exercite obiectum illud, quod est realiter multiplex. In hoc

differet nostra sententia à Thomistica, quod hæc appingat vnitatem quandam rebus, quas impossibile est esse vnum, nostra autem res quæ sunt realiter multe, ita consideret, vt ab hoc ipso præcindat an sint multa, an vnum puta considerat indiuidua naturæ humanæ sub ratione hominis, præcindo ab hoc an ratio hominis sit quid multiplicabile, an immultiplicabile in plura, quod est considerare multa vt vnum exercite. Thomistica in illis pluribus considerat obiectiuam quandam vnitatem, quam fingit in ipsis; adeoq; vniuersale Thomisticum est fictitium, non autem nostrum. Considerare autem obiectum, quod realiter est homo, & multiplex, conceptu representante ipsum vt homo est, non autem vt multiplex est; non est fingere aut mentiri iuxta illud; *Abstrahentium non est mendacium.*

Consonat hæc doctrina alteri superius tradita, vbi de distinctione rationis. Dictum est ibi rem realiter vnã, & indiuisibilem plurificari exercite, non autem signate: dicitur hic res realiter multiplex vnificari non signate, sed exercite: quia quemadmodum ibi multiplicitas formæ non representat in obiecto multiplici- tatem obiecti, quod realiter est vnum; ita hic vnitatis formæ non representat in obiecto, quod est realiter multiplex, vnitatem.

Dice: Intellectus faciens vniuersale vel cognoscit obiectum vt vnũ, vel vt multiplex, neutrum dici potest, ergo vniuersale non
fit

fit ab intellectu. Maior probatur, quia inter vnum & multiplex non datur medium. Minor etiam probatur, quia si cognoscitur vt vnum, eo ipso vel supponitur, vel fingitur vnitatis in obiecto: si vt multiplex, huiusmodi actus non facit vniuersale.

Resp: neg. mai. Ad cuius probationem Dist. non datur medium realiter: conc. præcisiuè; nego. Eodem modo posset arguere Aduersarius; Intellectus faciens vniuersale vel cognoscit obiectum vt album, vel vt non album, neutrum dici potest, ergo, &c. Minor probatur; quia inter album & non album non datur medium. Etiam inter rationale & irrationale non datur medium, ergo quotiescunque concipis animal, vel concipis vt rationale, vel vt irrationale. Mala consequentia; nam ratio generica præcinit ab oppositis differentijs, nequit igitur argui à non præcisione obiectiua, ad non præcisionem formalem. Hoc est ex eo quod Turca non possit simul saltare & non saltare, neq; esse sine saltu & non saltu; malè arguis me non posse cogitare de Turca, nisi cogitem illum vel saltantem, vel non saltantem.

D. Thomas hunc articulum concludat. *Vniuersale, ait ille, est vnum & plura. Plura in quantum in pluribus est, alioquin non posset predicari de pluribus, vt homo in re est plura, quia de pluribus predicatur, est autem vnum in cognitione, quia licet plura, secundum quod plura, non constituant vnum intellectum, tamen plura secundum quod*
O s fini.

similia sunt, constituunt vnum intellectum; ita vt intellectus non possit distinguere inter similia. Hæc & alia habet D. Thomas opusc. 55. & 56. Vbi ostendit vno eodemque conceptu plura confundi secundum quod similia sunt, puta hominem, & equum confundi sub conceptu animalis: Socratem & Calliam sunt conceptu hominis: hoc autem est concipi plura vt vnum, non signate vt intendebat Aduersarius, sed exercite vt explicatum est à nobis.

ARTICVLVS XI.

Satisfit alijs Obiectionibus.

O Biectiones ex D. Thomæ. Plura vt plura non constituunt vnum intellectum, hoc est non sunt vnum in cognitione: sed plura secundum quod sunt similia sunt plura vt plura, ergo plura secundum quod sunt similia non constituunt vnum intellectum. Maior est D. Thomæ loco citato. Minor ex dictis alibi videtur manifesta: nam vbi diximus similitudinem & conuenientiam plurium, siue vnitatem similitudinis, & conuenientie non esse sufficientem ad constituendum formaliter vniuersale, cum tamen sit sufficiens veritas cognitionis; attulimus pro ratione prædictæ insufficientiæ, quod similitudo & conuenientia in aliqua ratione, puta in ratione animalis, respectu hominis & bruti, in ratione hominis respectu Petri & Pauli, est formalissimè pluralitas intra illam

nam rationem, in qua, vt detur vniuersale plura debeat constitui vnum. Nam hominè & equum esse similes in ratione animalis, est formaliter hominem & equum esse plura animalia. Petrum & Paulum esse similes in ratione hominis, est formaliter Petrum & Paulum esse plures homines: cum tamen homo & brutum in animali; Petrus, & Paulus in homine debeant esse quid vnum.

Hanc obiectionem solues explicando doctrinam D. Thomæ, cui videtur inuiti. Sensus D. Thomæ non est quod similia formaliter vt similia, hoc est sub ratione formalium similitudinum constituunt vnum intellectum, seu sint vnum representatione. Eo enim ipso quod representant vt similia representant vt plura. Sed sensus est quod similia, per hoc ipsum quod sunt similia: apta sunt simul confundi, adeoque esse vnum in cognitione: quia per hoc ipsum quod sunt similia apta sunt fortiori forma extrinsecam, vniormiter se habentem ad ipsa. Puta quia Petrus est homo, & Paulus est homo, & quodlibet aliud indiuiduum naturæ humanæ est homo & Petrus, & Paulus, & quodlibet aliud indiuiduum naturæ humanæ apta sunt fortiori hanc formam extrinsecam, siue hunc conceptum: *Homo*, vniormiter se habentem ad Petrum, & Paulum, & quodlibet aliud indiuiduum. His positis.

Resp. ad obiectionem conc. mai. & min. disting. conf. plura secundum quod sunt similia sub conceptu formalium similitudinum non constituunt vnum intellectum; concedo

conseq. sub alio conceptu : nego conseq. Petrus & Paulus sub hoc conceptu : *similes in natura* : non fiunt vnum . Sub hoc alio : *homo* ; fiunt vnum . Ad hoc autem , vt sub hoc secundo conceptu fiant vnum , debet esse realiter similes in natura ; vnde talis similitudo dicitur vnitas fundamentalis .

Ex his patet quid dicendum sit ad ea , quæ dicuntur in obiectione ad probationem minoris . Dicendum est enim optimè probari similitudinem esse formaliter pluralitatem ; adeoque plura sub conceptu similibus non esse vnum . Vnde iterum apparet cur ad constituendum vniuersale formaliter sufficiat vnitas cognitionis præcisivæ , non autem vnitas similitudinis .

Dices , tam vnitas cognitionis præcisivæ non ponit vnitatem in obiecto multiplici , & relinquit in ipso rationes discretivas , quæ vnitas similitudinis & conuenientiæ ; ergo vnitas cognitionis præcisivæ non magis sufficit ad vniuersale formaliter , quam vnitas similitudinis . Ant. probatur quia cognitio præcisiva non tollit quin humana natura multiplicetur , & singularizetur in Petro , in Paulo , & in quibuslibet alijs Individuis : relinquit enim obiectum sicut est in se iuxta illud : *nostrum cogitare nihil ponit in re* . Consequentia autem probatur ; quia in tantum vnitas similitudinis non sufficit ad vniuersale formaliter , in quantum hæc non ponit vnitatem in obiecto multiplici , cum sit incompossibilis cum rationibus plurificantibus & singularizantibus . Ergo si hoc ideam

faten-

fatendum est de vnitare cognitionis præcisivæ , hæc etiam erit insufficiens ad vniuersale formaliter . Vltimum antec. probatur , quia si vnitas similitudinis & conuenientiæ auferet rationes singularizantes , & discretivas vnus ab alio , per hoc ipsum constitueret formaliter vniuersale , taceret enim obiectum formaliter & intrinsece vnum .

Resp. conc. ant. neg. conf. Vnitas cognitionis præcisivæ quamuis relinquat in obiecto rationes indiuiduantes , nec in illo ponat vnitatem ; tamen talis vnitas non explicat vllam pluralitatem ; & quantum est ex vi huiusmodi cognitionis non apparet obiectum esse multiplex . Hic enim conceptus *homo* secundum se non dicit nec vnum , nec plura ; & consequenter aptissimus est , vt id quod extra Animam est multiplex , per ipsum in Animam sit formaliter , & extrinsece vnum .

Ad probationem conseq. nego ant. Non enim ideo similitudo & conuenientia est insufficiens constituere vniuersale formaliter , quia cum ipsa stat pluralitas obiectiva . Hanc enim statem etiam cum vnitare præcisiva vltro cõcedimus ; sed ideo similitudo est insufficiens , quia ipsa est formaliter multiplicitas : vnitas autem præcisiva , siue cognitio præcisiva nec multipliciter impertat nec vnitatem excludit . Ad probationem antecedentis negari dic falsum esse , quod si conuenientia tolleret rationes indiuiduantes ; per hoc ipsum faceret vniuersale . Nam si tollas rationes indiuiduantes , tollis multiplicitatem , quæ non minus quam vnitas

requi-

Obijcies præterea. vniuersale non magis dicit vnitatem quam multiplicatam; ergo non magis constituitur per rationem, per quam est vnum, quam per rationem, per quam est multiplex: sed per rationem, per quam est multiplex, est à parte rei, ergo vniuersale simpliciter est à parte rei.

Res. concedendo totum, præter vltimam consequentiam.

Dices: non est potior ratio, quod dicatur esse per Intellectum, quàm quod dicatur esse à parte rei, cum secundum alteram sui partem sit à parte rei; ergo tam verum est quod sit à parte rei, quam quod sit per Intellectum. Cõfirmatur hoc Quia in vniuersali pluralitas indiuiduorum se habet per modum materiæ, vnitas per modum formæ: id quod se habet per modum materiæ sustinet denominationem vniuersalis, ergo id quod est à parte rei sustinet denominationem vniuersalis: ergo datur vniuersale à parte rei.

Resp. neg. ant. Controuersia inter Authores circa vniuersale est an constitutur res vniuersalis independenter ab actu rationis. eo ipso autem quod vnum ex constitutiuis ipsis sit actus rationis, manifestum est nõ constituit independenter ab actu rationis; hoc autem est non dari à parte rei: totum enim non datur à parte rei, si aliqua pars ipsius à parte rei non detur. Ad confirmationem concede totum, præter vltimam consequentiam. Vniuersale secundum id, pro quo supponit datur à parte rei. hoc est natura illa
quæ

quæ denominatur vniuersalis, est à parte rei & independenter ab Intellectu: non tamen est per denominationem vniuersalis independenter ab Intellectu, adeoque vniuersale non est à parte rei, & independenter ab Intellectu tam secundum id pro quo supponit, quam secundum id omne, quod significat. Secundum rem denominationem est independentens ab Anima, secundum formam denominantem est per intellectum.

Vniuersale igitur est concretum logicum in quo collectio obiectiua plurium habet rationem materiæ, cognitio autem prædictiua, hoc est modus tendendi supra explicatus in ea, quæ sunt realiter multa, habet rationem formæ. Predicta collectio nihil aliud est, quam illa infinita Indiuidua, quæ ob similitudinem, quam habent inter se, sortiantur vnitatem superius explicatam in Anima. Hæc ipsa pluralitas recte dicitur *apertitudo essendi in multis*, identitas enim naturæ humanæ cum Alexandro, Callia, Socrate nihil aliud est, quam ipsemet Alexander, Callias, Socrates; hæc autem esse plura est euidentis; quomodo fiant vnum satis dictum est, ergo sufficienter explanatum est, quomodo vniuersale sit vnum, aptum esse in pluribus.

QVÆSTIO V.

An præter Intellectum aliqua potentia faciat vniuersale.

ARTICVLVS I.

Sensus non facit vniuersale.

Sensus alij sunt externi, alij interni. Externi sunt visus, auditus, gustus, odoratus, & tactus. Interni sunt sensus communis, phantasia siue imaginatio, æstimationa, memoria. Horum naturam, & objecta examinabimus in libris de anima, solum hic statuimus per ipso non fieri vniuersale. Probamus autem, quia sola illa potentia facit vniuersale quæ obiecto realiter multiplici tribuit vnitatem præcisiuam: sed neque sensus externi, neque interni tribuunt obiecto realiter multiplici vnitatem huiusmodi, ergo neque sensus externi, neque interni faciunt vniuersale. Maior patet ex dictis Minor probatur; quia sensus nequeunt attingere obiecta, nisi vestita circumstantijs indiuiduantibus. Puta oculus non videt hominem, nisi apparentem tali loco, & tempore, ita figuratum, huius vel illius coloris, à quibus omnibus debet præcindere ratio vniuersalizata: debet enim esse prædicabilis de omnibus contentis sub termino communi: quod non conuenit homini talis temporis, loci, figuræ, coloris. Hinc dicit Philosophus

phus sensum esse singulariū, intellectum autē vniuersalium, quod ita intelligi debet, non quasi intellectus nequeat percipere obiecta, nisi vniuersalizando: certum est enim Intellectum posse cognoscere Petrum, etiam sub ratione Petri: sed ita vt in hoc differat potentia intellectiua à sensitua, quod hæc non sit nisi singularium illa autem sit & vniuersalium; adeoque cum operatur secundum modum proprium operandi, vniuersalizando operatur.

Quod dico de oculo, seu potentia visua, alijsq; sensibus externis intelligendum est proportionaliter de sensibus internis. Imaginatio v.g. non repræsentat hominem, nisi hoc vel illo modo figuratum, huius vel illius coloris, & cum alijs huiusmodi circumstantijs, secundum quas non est prædicabilis de omnibus significatis per hunc terminum commune homo: & consequenter nec Imaginatio facit vniuersale.

Ratio à priori est quia, vt ait D. Thomas ex Philosopho: *Modus cognoscendi sequitur modum essendi*: modus igitur cognoscendi potentie materialis est materializatio obiectum, hoc est vestiendo illud circumstantijs materialiter indiuiduantibus, vt dictum est supra; modus vero cognoscendi potentie immaterialis est immaterializatio illud idem obiectum, quod in se ipso vestitum est circumstantijs materialiter indiuiduantibus. Puta obiectū significatum per hæc vocem: homo, nihil aliud est, quam Callias, Socrates, Alexander, &c. singuli materia-

terializati, contracti ad id quod sunt per suas indiuiduationes; intellectus autem in istis omnibus repræsentat sibi rationem hominis, quæ omnibus, & singulis conuenit; præscindendo ab illis circumstantijs, per quas alter ab altero fecernitur: hoc est ita cogitat rationem hominis, vt non cogitet an illa sit in multis, an in vnicò, & an significata per rationem hominis sint à se inuicem, vel non sint discernibilia.

Non est tamen negandum fieri à sensibus quoddam vniuersale; nam & oculus videt imaginem repræsentantem plura, & auris audit vocem significantem infinita; sed huiusmodi vniuersale non est illud, de quo agimus; nam neq; illa vox, neque illa imago est in pluribus, aut prædicabilis est de pluribus per identitatem, cum tamen neq; visus, neque auditus terminentur ad aliud quam ad illam imaginem, & vocem.

ARTICVLVS II.

Respondetur Obiectionibus.

Objicies 1. Obiectum potentia visua adæquatum non est hic aut ille color singularis, sed color in genere, seu color vt sic: sed color vt sic est quid vniuersale; ergo obiectum potentia visua est quid vniuersale, g. potentia visua attingit vniuersale. Probat hęc vltima conseq; quia potentia visua, sicut & quælibet alia, attingit

git

git suum obiectum; sed ipsius obiectum est vniuersale; ergo potentia visua attingit obiectum vniuersale. Sed attingere obiectum vniuersale est facere vniuersale, ergo potentia sensitua facit vniuersale.

Resp. quod qui bene intelligit argumentum propositum posset omnia concedere, præter vltimam minorem subsumptam, siue vilo præiudicio sententiæ suprapositæ. Nihil enim concederet nisi potentiam sensituiam versari circa obiectum, quod vniuersalizatur: vniuersalizari autem obiectum, circa quod versatur potentia sensitua, est indubitatum. Dubium est an vniuersalizetur per actum ipsiusmet potentia sensitua, & huic dubio respondemus negatiue: afferentes obiectum potentia sensitua vniuersalizari quidem, sed per actum potentia intellectua. In forma ad argumentum responde iterum distinguendo. Potentia sensitua attingit vniuersale vniuersalizatum per ipsam: nega; vniuersalizatum per aliam potentiam; concede. Hoc autem non est facere vniuersale.

Quando igitur Philosophi dicunt obiectum potentia visua esse colorem in genere; nihil aliud intelligunt nisi potentiam visuiam non terminari ad vllum singulare coloratum, tamquam ad obiectum adæquatum; sed præter quodlibet, esse aliud, & aliud: siue nullum coloratum determinate acceptum esse totale obiectum potentia visua. Non autem sensus est, per potentiam visuiam abstrahi rationem coloris ab omnibus coloribus,

ribus, sicut abstrahitur per potentiam intellectiuam. Idem dic de sono ut sic, qui est obiectum potentie auditivæ, & de qui. bushbet alijs huiusmodi.

Obijc. 2. Oculus videt ouum *A.* & postea ouum *B.* non discernit vnum ab alio, ergo potentia visiva confundit: sed potentia confundens similia vniuersalizat; ergo potentia visiva vniuersalizat. Confirmatur, quia in tali casu potentia visiva non percipit indiuiduationem oui *A.* nec indiuiduatione oui *B.* ergo confundit ouum *A.* cum ouo *B.*

Resp. quod alio modo intelligendum est, *ly confundere*, quam intelligatur in obiectiōe, ad hoc, vt confundere sit vniuersalizare. Intellectus per hunc conceptum: *Homo* confundit Soeratem cum Callia, non solum quia non discernit vnum ab alio, sed quia vtramque attingit: oculus videns ouum *A.* & postea ouum *B.* non confundit hoc pacto: nam videt ouum *A.* non videt ouum *B.* nec e converso; adeoque non confundit visione indifferenter attingente vtrumque; Itaque in forma. Omitte antec. & nega conseq. Dic non confundi vnum cum altero per visionem ocularem, quia quasi-
bet visio, est ita vnus, vt non sit alterius. Quod si Aduersarius ex eo quod per huiusmodi visiones non sufficienter determinatis ad dicendum: *Hoc ouum non est illud aliud, quod antea vidi*, velit vnum ouū confundi cum alio: distingue: confunditur *A.* cum *B.* confusione faciente ad rem: nega,
con-

confusione non faciente ad rem: omittetur. Quæ confusio faciat ad rem satis dictum est. Ad confirmationem nega ant. Ipsam et indiuiduationes possunt esse adeo similes, vt decipiant: adeoque ex hoc, quod nequias dicere: *A.* non est *B.* non sequitur te non percipere indiuiduationem *A.* & *B.*

Obijc. 3. quando lupus imaginatur ouem; & ouis lupum: talis imaginatio non representat magis hunc, quam illum lupum: magis hanc: quam illam ouem: ergo & lupus ouem, & ouis lupum vniuersalizat. Consequenter probatur, quia in imagine ouis conueniunt omnes oues, & in imagine lupi, omne lupi; ergo & lupus, & ouis vniuersalizantur.

Confirmatur, quia & amor lupi erga ouem est erga ouem vt sic: & odium ouis erga lupum est erga lupum vt sic; nec enim aut lupus magis amat vnam ouem, quam aliam; aut ouis magis odit vnum lupum, quam alium. Idem dic de quacumque alia, potentia imaginatiua, puta quando montem aureum, aut astamantium orosus; imaginariis, quod vulgò dicitur, *Far castelli in aria* non magis tibi representas vnum montem, quam alium; cum infiniti montes huiusmodi omnino similes imagini, quam formas, sint æque possibiles.

Resp. neg. antec. imago ouis albe, & pinguis depicta in imaginatione lupi magis representat ouem albam, & pinguem, quam ouem nigram, & exilem. Item lupus depictus in imaginatione ouis semper est huius
vel

vel illius determinatæ figuræ, pusillus, vel magnus, huius, aut illius coloris: & consequenter representat nõ rationem lupi præcisam ab accidentibus, quod requiritur ad vniuersale, sed vestitam circumstãtijs indiuiduãtibus, quod destruit rationem vniuersalis. Præterea imaginatio non attingit essentiam, sed accidentia purè extrinseca rei; non est igitur prædicta imago vniuersalizans, nisi eo modo, quo diximus vniuersalizare picturam, quæ apta sit representare Scipionem, & Alexandrum inter se omnino similes. Non enim dubium est esse possibiles plures, & plures oues similes imagini, quam sibi depingit lupus. Sed hoc nihil aliud test quam viuere quoddam in representando; eo ferè pacto, quo hæc vox *Ouis* est vniuersale quoddam in significando.

Ad confirmationem: dic lupum amare ouem vt sic, non vniuersalizando, sed amando quamlibet ouem, cuius similitudo ipsi præsentetur in anima lupina, pinguiorè magis quam minus pinguem. Idem dic ad cetera: nimirum obiecta, per imaginationem depicta, esse singularia, & vestita circumstantijs singularizantibus; quamuis cuiuslibet possint excogitari infinita alia omninò similia; posse autem aliud indiuiduum esse mihi omninò simile, non impedit quin me singulariter cognoscas quamuis cognitio terminata ad aliud indiuiduum mihi omninò simile, sit omninò similis cognitioni terminatæ ad me: cum eadem sit inter cognitiones similitudo, quæ inter res cognititas.

AR-

ARTICVLVS III.

Voluntas non facit vniuersale.

Voluntatem humanam non facere vniuersale sunt qui probent hoc argumento. Ad hoc, vt aliqua potentia faciat vniuersale debet tendere in obiectum secundam dura, & præcisam rationem essentia, non autem attingere illud, vt circumstantiarum vllis accidentibus; voluntas nequit tendere in obiectum suum hoc modo; ergo voluntas nequit facere vniuersale. Maior videtur certa ex ijs, quæ diximus articulo superiori; minor autem probatur, quia voluntas non fertur in obiectum, puta in bonum, nisi prout cognitum: sed eo ipso quod fertur in bonum vt cognitum, fertur in bonum vt vestitum aliquo accidente, cum cognitio sit aliquod accidens, ergo non facit vniuersale. Maior est certa, quia *Nihil amatum, quin præcognitum.*

Hęc ratiocinatio nunquam palacuit, propter crassam æquocationem, qua laborat. Quando dicitur voluntas ferti in obiectum prout cognitum, ly *Prout* non rudiuplicat rationem, ad quam tendat, aut à qua moueatur voluntas: ideoq; ratio, per quam bonum constituitur cognitum, nullo modo attingitur à voluntate, & consequenter, quantum est ex hoc capit, non erit impotens vniuersalizare. Præterea ratio cogniti superadita rationi boni non est circumstan-

stantia indiuiduans vllum ex in inferioribus rationis communis boni ; adeoq; huiusmodi accidens non officit rationi vniuersali .

Porro reduplicationem non cadere supra cognitionem, tanquam supra rationem, que moueat, aut terminet tendentiam voluntatis, ostenditur, vbi de causa finali; ibi enim cum sententia satis communi dicitur motuum adæquatam voluntatis esse bonum ipsum, quod quando dicitur amari ut cognitum; reduplicatio fit supra cognitionem, tamquam supra conditionem, sine qua bonum in actu secundo non mouetet potentiã uoluitiam,

Dicendum est tamen uoluntatem, si propriè loquamur, non facere uniuersale. Ratio est, quia obiectum uniuersalizatur per hoc, quod cum multiplex sit extrã animam fiat tamen unum quodammodo in anima; sed hoc non fit per actum uoluntatis; ergo uoluntas non facit uniuersale. Minor probatur, quia res uolita non dicitur per uolitionem esse in Anima, sicut cognita per cognitionem; imò potius uoluntas dicitur esse in re amata, quam res amata in uoluntate, iuxta illud; *Anima magis est ubi amat, quam ubi animat.* Vide supra, ubi dictum est quod cognitio est quodam esse rei cognite, non dicitur autem quod amor sit quoddam esse rei amate.

Confirmatur; quia cognitio de sua ratione formali est similitudo obiecti; unde communiter docent Theologi per hoc formaliter Verbum diuinum procedere à Pa-

tre in similitudinem naturæ; adeoq; constitui in esse Filijs, quod procedat formaliter per intellectum; Spiritum autem Sanctum non procedere in similitudinem naturæ; quia procedit ut amor formaliter; & per uoluntatem.

Quod si minus rigorosè loquamur, & facere uniuersale nihil aliud sonet, quam tendere in obiectum re ipsa multiplex, non discernendo in ipso rationes indiuiduantes; dicendum est, quod uoluntas facit uniuersale; quia in obiectum ab intellectu confusè cognitum fertur uoluntas sub ratione boni, ab eodem refugit sub ratione mali, sed hoc non tam est facere uniuersale, quam versari circa obiectum, per actus præcedentes alterius potentie uniuersalizatum.

Q V Æ S T I O VI.

Per quos actus potentie intellectiue fiat uniuersale.

A R T I C V L V S I.

De intellectu agente, & possibili.

AD Intelligentiam questionis proponitæ, sciendum est intellectum communiter diuidi in agentem, & possibilem, seu patientem. Intellectus agens dicitur ille, qui producit speciem, hoc est similitudinem quendam spirituale, seu immat-

teriale obiecti. Nam iuxta illud: *Nihil est in intellectu, quod prius non fuerit in sensu*, obiecta primò transmittunt species sui ad potentiam sensitiuam, putà coloratum ad potentiam visiuam; quæ species magis attenuatæ, transmittuntur à potentia visua ad potentiam internam, putà ad imaginatiuam materialem quidem, minus tamen materialem, quam potentia externa: deinde intellectus, qui est potentia omninò immaterialis, producit speciem omninò immaterialem eiusdem obiecti, & hanc speciem, seu spirituale simulacrum facere dicitur intellectus agens. Hæc eadem species recipi dicitur in intellectu possibili, qui per huiusmodi receptionem determinatur ad eliciendam cognitionem circa obiectum, cuius speciem in se recipit.

Species illa, quæ producitur ab intellectu agente, vocatur species impressa; cognitio ipsa quæ est actus, siue operatio intellectus possibilis, vocatur species expressa: vtriusq; intellectus opus vocatur abstractio: intellectus agens dicitur abstrahere speciem intelligibilem à phantasmatibus; intellectus possibilis dicitur abstrahere rationem communem ab indiuiduis. Hactenus dicta non sunt probanda hic, nec vltius explicanda, sed supponenda ex libris de Anima, vbi de potentijs Animæ. Ibi enim ex professo disputatur summus, an prædicti duo intellectus sint realiter duo, an solum formaliter, & duo nomina sortiri per ordinem ad duas illas functiones, quas supra posuimus.

His

His positus: cum fieri vniuersale nihil aliud sit, quam naturam realiter distinctam in plura indiuidua acquirere aliquod esse, in quo plura illa sint quodammodo vnum; videtur quæstio de nomine magis, quam de re: an vniuersale fiat per operationem prædictam intellectus agentis, an per operationem intellectus possibilis. Nam species illa immaterialis, quæ ab intellectu agente producit, est aliquod esse plurium indiuiduorum, & cum sit plura & precisa species essentia, siue naturæ, non est vnus magis quam alterius, sed est essentialiter similitudo omnium inferiorum, putà species hominis est essentialiter similitudo omnium inferiorum huius rationis: *Homo*.

Propterea dicunt aliqui vniuersale fieri ab intellectu agente, & naturam communem constitui formaliter vniuersalè per speciem hactenus explicatam. Per hanc sententiam aiunt facile explicari dictum illud: *vniuersale est obiectum intellectus*. Dicunt enim, vniuersale esse obiectum intellectus possibilis, qui propriè & simpliciter dicitur intellectus, siue potentia intellectiua: Nam intellectus, quatenus intellectiua potentia est operatur post operationem intellectus agentis; hoc est, priusquam actu intelligat, præsupponit productam speciem intelligibilem. Si igitur per prædictam speciem natura formaliter vniuersalizatur, consequens est vt intellectus possibilis per suam operationem verteret circa naturam actu, & formaliter vniuersalem, dictum autem illud: *vniuersale*.

P 2 [ale

fale est obiectum Intellectus, putant non ad eò facile explicari in opposita sententia.

Melius tamen, & magis proprie dixerit fieri vniuersale formaliter per actum Intellectus possibilis, seu per cognitionem ipsam, quæ per speciem determinantem ad huiusmodi cognitionem: tum quia per speciem sui res non est complete, sed solum inchoatiuè in Anima; sicut per speciem materiale non est completè, sed solum inchoatiuè, & casualiter, seu radicaliter in potèria sensitiva. Explicatur hoc idem, quia res dicuntur esse formaliter in Anima per hoc, quod cognoscantur; per speciem autem impressam sui res formaliter non cognoscuntur; igitur per speciem sui non sunt formaliter in Anima: sunt tamen per huiusmodi speciem radicaliter in Anima; quia ab huiusmodi specie pullulat cognitio, per quam res formaliter est in Anima. Hoc idem habes satis explicatum à Caietano in opusc. de ente & essentia cap. 4. qu. 6. quamuis ibidem vltro concedat naturam per operationem Intellectus agentis aequaliter vniuersalizari.

Ad illud dictum: *obiectum Intellectus est vniuersale*: satis dictum est supra. Sensus est, potèntiam sensitivam non posse vniuersalizare; posse autem intellectum. His potis dubitatur per quem nam actum Intellectus fiat vniuersale: an scilicet per solum primam apprehensionem; puta per hunc conceptum: *homo*; an solum per iudicium, puta per hunc alium *homo est animal*; an per vtrumque, & insuper per disc-

cursum, quæ sunt tres operationes, ad quas, velut ad tria capita, reducuntur omnes actus potèntiæ intellectiue, formaliter vt intellectiua.

A R T I C V L V S II

Per quos actus fiat vniuersale

R Vniuersale qu. 6. de vniuersalibus refertur nonnullo aientes vniuersale non fieri nisi per actualem prædicationem illius naturæ, quæ dicitur vniuersalis: adeoque negantes posse naturam communem per primam operationem intellectus vniuersalizari. Fundamentum huius opinionis esse potest definitio vniuersalis perperam intellecta; vniuersale est vnū prædicabile de pluribus: sed non nisi per actualem prædicationem prædicationem sit vniuersale. In hac sententia, quam non est operæ pratium fusius explicare; hic conceptus: *homo*, non facit vniuersale: hic alius: *Petrus est homo* facit.

Hæc sententia sicut fundetur in definitione male intellecta; ita per definitionem bene intellectam diruitur. Nam: vniuersale est vnū aptum prædicari de pluribus; sed etiam quando non prædicatur actu, est prædicabile; ergo ad vniuersale non requiritur actualis prædicatio. Præterea si ex definitione arguit Aduersarius requiri actualem prædicationem ad vniuersale for-

alter, æquo iure arguet alius requiri prædicationem actualem de pluribus inferioribus, imò de omnibus, respectu quorum totis ratio denominatur, & est vniuersalis; & consequenter non fiet vniuersale per hanc prædicationem: *Petrus est homo*: sed solum per hanc: & *Petrus*, & *Paulus*, & *Antonius*, & *quilibet alius huiusmodi, est homo*. Quæ omnia sunt adeo absurda, vt se ipsis corruant.

Dicendum est igitur per omnes tres operationes Intellectus fieri vniuersale. Fieri per primam probatum est hætenus, quia per hunc conceptum: *homo* omnia inferiora naturæ humanæ ita confuse, & indiscernibiliter cognoscunt, vt ex vi talis conceptus non appareat neque an sit vnum, neque an sit multiplex; & consequenter acquirunt perfectissimam vnitatem præcisam. Natura enim prout subsistans tali cognitioni est æque prædicabilis de vno, si vnum sit, ac de pluribus & infinitis, si plura sint & infinita, quibus conueniat ratio hominis. Cum autem re ipsa sint plura, plura per huiusmodi cognitionem fiunt vnum.

Quod etiam per secundam operationem fiat vniuersale probatur, quia in hac propositione: *Homo est animal* certum est non affirmari animal de vno potius, quam de alio ex inferioribus huius termini communis: *homo*; nec in huiusmodi iudicio apparere an plura sint, an vnum, quibus conueniat ratio significata. Fieri vniuersale in præ-

prædicta propositione ex parte subiecti; vltro conceditur ab omnibus: an etiam ex parte prædicati; videlicet an etiam si *animal* sit in prædicto iudicio vniuersale alibi disputabitur.

Denique quod etiam per tertiam fiat vniuersale probamus, quia in hac argumentatione: *Homo est animal: animal est viuens ergo homo est viuens* manifestum est plura apparere per modum vnius exercite; & consequenter fieri vniuersale.

Cognitiones hætenus explicatæ sunt cognitiones directæ. Dubitatur autem an etiam per cognitiones reflexas Intellectus noster vniuersalizet. Dicuntur autem cognitiones reflexæ non illæ, per quas obiectum iam antea cognitum iterato cognoscitur, sed per quas ipsamet cognitiones, quæ primo attingunt obiectum, attinguntur. Puta per hanc apprehensionem: *paries* directè cognoscis parietem; per hanc autem: *paries est albus* iterum attingis eundem parietem; & ita quidem iterum attingis, vt secunda cognitio præsupponat primam: Si verum est, quod communiter aiunt, iudicium præsupponere ante se apprehensionem, non tamen hæc secunda cognitio *paries est albus* dicetur cognitio reflexa: dicetur autem reflexa hæc alia: *paries cognitus*? quia hæc non solum parietem iam ante cognitum, sed cognitionem ipsam attingit.

Reflexio autem, seu cognitio reflexa, quantum ad rem presentem, dupliciter fie-

ri potest. Primo ita vt cognoscat rem ante cognitam, vt cognitam. Secundo ita vt cognoscat non solum vt cognitam; sed vt cognitam tali genere cognitionis: puta cognitione vniuersalizante. Res patebit exem- plo. Per hunc conceptum: *homo* non solum cognoscat naturam humanam, quam etiam cognosceret per hunc alium: *Omnis homo*: sed ita cognoscat, vt abstrahas. Habes igitur in prædicta cognitione non solum cognitionem, sed cognitionem abstrahentem. Posita tali cognitione potes ita reflectere supra ipsam, vt cognoscat per ipsam cognoscat naturam humanam; vel ita vt cognoscat non solum cognoscat, sed insuper cognitione abstracta, & vniuersalizante cognoscat. Prime reflexio attingit quidem id, quod est formaliter vniuersale, non tamen attingit illud formaliter vt vniuersale. Secunda attingit insuper vt vniuersale. His positus.

Dico per primam reflexionem fieri vniuersale. Probat, quia in prima reflexione plura apparent per modum vnius exercite: hoc sufficit ad vniuersale: ergo per primam reflexionem fit vniuersale.

Dico secundò per secundam reflexionem non fit vniuersale: probatur, quia vniuersale cognitum vt vniuersale apparet vt multiplex, sed obiectum apparet vt multiplex per illam cognitionem, per quam apparet vt multiplex non fit vniuersale: ergo vniuersale per cognitionem, per quam cognoscitur vt vniuersale non fit vniuersale.

le. Maior est certa, minor patet ex definitione vniuersalis, quod diximus esse vnum in pluribus; sed implicat te intelligere vnum in pluribus, quin intelligas formaliter plura: ergo implicat te intellige vniuersale formaliter vt tale, quin intelligas formaliter plura.

Habes hinc rationem disparitatis inter primam & secundam ex prædictis reflexionibus. In prima solum apparet obiectum cognoscat. In secunda apparet cognoscat cognitione abstracta à pluribus: hinc in prima reflexione non magis apparet multiplex obiectum, quam in cognitione directa: scilicet in secunda: eo enim ipso, quod concipis esse cognitionem abstractam à pluribus, exprimis formaliter pluralitatem.

ARTICVLVS VLTIMVS.

Satisfit obiectionibus.

Objicies 1. secunda operatio Intellectus præsupponit vniuersale iam factum: ergo non facit vniuersale. Idem valet à fortiori contra tertiam. Ant. probatur quia hoc iudicium. *Homo est animal* præsupponit hanc apprehensionem. *Homo*. sed per hanc apprehensionem fit vniuersale: ergo prædictum iudicium præsupponit vniuersale iam factum.

Resp. omisso ant. neg. conf. quæ bona esset si concluderet. ergo secunda operatio non primo facit vniuersale. Non autem va-

let: non primo facit: ergo non facit.

Dices: ergo secunda operatio facit vniuersale iam factum: & consequenter actum agit, quod est absurdum.

Resp. neg. conf. Nam aliud est vniuersale quod fit per primam; aliud quod fit per secundam operationem. Vniuersale enim est aliquod totum, siue concretum logicum; pro materiali dicens plura, pro formali actum intellectus confundentem plura per modum vnius; cum eodem autem materiali diuersæ formæ faciunt diuersum totum, seu diuersum concretum vt constat; Potes etiam dare quod fit idem, sed non eodem modo, nec eadem forma vniuersalixatum.

Objc. 2. Per hanc abstractionem homo non fit vnum aptum prædicari de pluribus: ergo non fit vniuersale. Conseq est euident: antec. orobatur, quia homo non est proximè prædicabilis de pluribus, nisi prius comparatur cum pluribus: sed per hunc actum: homo non comparatur cum pluribus: ergo per hanc actum non fit vnum aptum prædicari de pluribus. Propter hoc argumentam opinati sunt aliqui vniuersale non fieri per cognitionem absolutam, & abstractiuam: sed solum per cognitionem comparatiuam illius naturæ, quæ dicitur vniuersalis, cum suis inferioribus.

Alij autem distinxerunt inter vniuersale metaphysicum, & vniuersale logicum: primum dixerunt fieri per cognitionem absolutam & abstrahentem: secundum per cognitionem

com-

comparatiuam. Vniuersale metaphysicum, aiunt, est vnum aptum esse in pluribus: & hoc habetur sufficienter per hoc præcise, quod natura realiter plurificata habeat vnum esse intentionale per cognitionem abstractiuam. Vniuersale logicum est vnum aptum prædicari de pluribus; cum autem prædicatio vnius de altero fieri nequeat nisi post comparisonem vnius cum altero; per talem actum comparatiuum vniuersale constituitur in esse vniuersalis logici, hoc est prædicabilis. Alij dicunt per actum absolutum & abstrahentem constitui prædicabile remote; per actum vero comparatiuum fieri prædicabile proximè, & immediatè; quæ omnia multum habent de nomine, parum de re. Ad obiectionem.

Resp. neg. ant. ad cuius probationem nego ant. Eo enim ipso quod vnum est plura est prædicabile de pluribus; sed eo ipso quod natura est vnum, & plura, vnum est plura; ergo eo ipso quod natura est vnum & plura est prædicabilis de pluribus: sed per abstractionem est vnum & plura; ergo per abstractionem fit prædicabilis de pluribus. Ad ea, quæ variè varij dicunt in oppositum.

Dico primo: valde probabile est ad prædicationem naturæ vniuersalis de suis inferioribus non prærequiri comparisonem eiusdem cum prædictis inferioribus. Probatur primo, quia ex sufficienti apprehensione extremorum potest intellectus sufficienter determinari ad prædicationem vnius de altero. Puta ex sufficienti apprehensione

huius termini : *Petrus*, & huius alterius ; *Homo*, potest Intellectus sufficienter determinari ad hæc affirmatione, *Petrus est homo*.

Probatu secundo. Quia si Intellectus ad prædicandum hominem de Petro debet prius comparare hominem cum Petro, hic ipsemet actus comparatiuus non fit ab Intellectu sine fundamento : cur enim comparat rationem hominis cum Petro, potius quam cum Bucephalo? Hoc autem fundamentum comparandi vnum extremum cum alio extremo sicut est determinatiuum ad comparatione, sic potest esse sufficiens determinatiuum ad prædicationem.

Dices. Ad hanc prædicationem *Petrus est homo*, prærequiritur apprehensio huius extremi : *Petrus*, & huius alterius, *Homo*, ergo prærequiritur comparatio inter vtrumque extremum.

Resp. conc. ant. neg. conseq. Aliud est apprehendere vtrumque extremum, aliud comparare.

Dico secundo. Etiam dato quod ad prædicationem prærequiritur, apprehensio vtriusque extremi ; non tamen hinc sequitur vniuersale constitui prædicabile per apprehensionem vtriusque extremi. Puta etiam si det ad hanc prædicationem : *Petrus est homo* prærequiri apprehensionem huius extremi, *Petrus*, non propterea *homo* constituitur prædicabilis per apprehensionem predictam. Explicatur hæc conclusio, & ipsa sui explanatione probatur. Suppone vt certum duo extrema non posse simul coniungi intentionali-

naliter, nisi vtrumque prius apprehendatur semper enim iudicium præceditur ab apprehensione eorum, quæ per iudicium coniunguntur. Hinc existentia huius actus ; *Petrus est homo*, pendet ab existentia istarum apprehensionem : *Petrus*, & *homo*, adeoque si vnum extremum constitui prædicabile per apprehensionem alterius nihil aliud fit, quàm non posse dari prædicationem vnius extremi de altero, nisi præcedat apprehensio extremi tam quod prædicatur, quam de quo prædicatur, hoc extremum : *homo* fiet prædicabile de Petro per apprehensionem huius extremi : *Petrus*.

Sed aliud est, quod ad prædicationem prærequiritur hæc cognitio : aliud quod per hanc cognitionem extremum constituitur prædicabile. Potest enim requiri vt conditio, sine qua vna ratio nequiret prædicari de alia, non autem per modum constitutiui prædicabilitatis. Hoc facile intelliges in exemplis satis communiter receptis. Nequit amari bonum, nisi præcedente cognitione ; iuxta illud : *nihil volitum quin præcognitum*. talis tamen præcedens cognitio supponit, non autem constituit amabilitatem, quæ tota quanta est in bonitate obiecti voliti : vnde cognitio est conditio, sine qua res non amaretur nec tamen constituit amabilitatem rei. Item mea manus nequit calefieri ab igne *A* ; nisi sit proxima igni *A* ; nec tamen quod huiusmodi proximitas constituit aut virtutem actiuam ignis, aut passiuam manus ; adeoque quamuis calefa-

Stabilitas nequeat reduci in actum, nisi prævia proximitate subiecti calefactibilis ad agens calefactivum; huiusmodi tamen proximitas non constituit calefactibilitatem, proprie loquendo, sed solum est conditio, sine qua calefactio non daretur.

DISPUTATIO III.

De Vniuersalibus in particulari.

QVÆSTIO I.

De Genere.

ARTICVLVS I.

Quid sit Genus.

ACTVM est supra de Vniuersalibus secundum præcisam rationem Vniuersalium; nunc de singulis Vniuersalibus agendum est, vnum ab altero discriminando. Et quia inter Vniuersalia primò loco Philosophus agit de Genere, eundem nos etiam ordinem secuti primo loco quarimus quid sit Genus. Primò Topic. capitulo 4. sic habes: *Genus autem est quod de pluribus & differentibus specie in eo, quod quid est predicatur.* Hanc eandem definitionem Porphyrius introductione cap. 2. affert, & explicat. Vt autem & definitionem, & eiusdem explicationem rectè intelligas.

Scien-

Sciendum est rationes Vniuersales, hoc est prædicabiles de multis inferioribus, posse ab iisdem inferioribus multipliciter abstrahi, & secundum diuersum abstractionem; diuersimodè de iisdem inferioribus prædicari. Vel enim ratio, quæ abstrahitur ab inferioribus, est constitutiva ipsorum essentia; vel eorundem essentia superaddita. Rursus quando abstrahitur ratio constitutiva essentia; vel abstrahitur per modum totius essentia; vel per modum partis essentialis. Si ratio abstracta est tota essentia, dicitur Species vt: *Homo* qui à Petro, Paulo, & aliis inferioribus abstrahitur per modum totius essentia; si vero vt pars: vel abstrahitur per modum partis determinabilis, & habentis rationem quandam materie, & dicitur genus; vt *Animal*, respectu hominis & bruti; vel vt pars determinatiua, & habens quandam rationem formæ; & dicitur Differentia vt: *rationale*, respectu hominis; *irrationale* respectu bruti.

Placuit his vocibus vt in explicatione prædicabilium, quia eas passim inuenies apud Philosophum, D. Thomam, & alios primæ notæ. Ne tamen in vna, eademque indiuisibili essentia imaginariis partem, & partem seu partem & totum: moueri debes ea omnia accipi debere in sensu logico superius à nobis explicato; quem hic iterum ad maiorem intelligentiam explicamus.

Diximus sapè, hominem & brutum imperfectè inter conuenire: Petrum & Paulum perfectè. Brutum enim est principium indiui-

indivisibiliter & sentiendi & irratiocinandi (licet sic loqui,) homo autem est principium indivisibiliter sentiendi & ratiocinandi. Hinc sequitur, quod aliqua operationes, puta sensationes, sunt communes homini & bruto: non quod eadem operatio, quæ procedit ab homine possit procedere à bruto; sed quod similis: & aliqua operationes, puta ratiocinationes, sunt propriae hominis, ita ut similes à bruto nequeant proficisci. Comparata iam Petrum cum Paulo, & nullam operationem reperies à Petro procedere, cui similis procedere non possit à Paulo.

Hinc habes, quod per quamlibet conceptum, per quem homo & brutum confunduntur, confunduntur eo ipso Petrus, & Paulus at non per quælibet conceptum, per quod confunduntur Petrus & Paulus, confunduntur eo ipso homo & brutum. Patet hoc, quia si Petrus & Paulus concipiuntur per ordinem ad omnia connotata ipsis communia; eo ipso exprimentur per ordinem & ad sensationem & ad ratiocinationem; per huiusmodi autem conceptum non confunditur homo cum bruto; si autem concipiuntur homo & brutum per ordinem ad connotata communia homini & bruto, puta per ordinem ad sensationem; eo ipso non solum confunditur homo cum bruto, sed etiam Petrus cum Paulo, quia tam commune est Petro & Paulo, quam homini & bruto, sentire.

Rursus per illum conceptum, per quem representantur Petrus & Paulus per ordinem

ad

ad aliqua solum connotata, non dicitur exprimi totaliter & adequate ipsorum essentia; adeoque non dicitur per huiusmodi conceptum abstrahi tota essentia: non quod sit aliquid in essentia Petri, vel Pauli, quod per talem conceptum non attingatur; sed quia per huiusmodi conceptum non adequate attingitur; per illum autem conceptum, quo representantur per ordinem ad omnia connotata, dicitur abstrahi tota essentia; quia huiusmodi conceptus est adequate expressivus ipsorum essentia: adæquatione, & inæquatione utrobique se tenente, non ex parte rei, quæ concipitur, sed ex parte conceptus, modo imperfectus, modo perfectus eandem rem attingentis.

Præterea plura perfecte similia, puta Petrus & Paulus, & singula individua naturæ humanæ concipi possunt inadæquate dupliciter, videlicet vel per ordinem ad illa connotata dumtaxat, quæ conveniunt etiam dissimilibus, puta per ordinem ad operatione sentiendi, quæ conveniunt Bucephalo, Brunello, & alijs, vel per ordinem ad illa solum per quæ differunt à se dissimilibus, inter se autem conveniunt, puta per ordinem ad ratiocinationes. Conceptus, per quem confunduntur plura inter se dissimilia in essentia constituit Genus: conceptus, per quem confunduntur plura dumtaxat inter se perfecte similia, si sit per ordinem ad omnia connotata, constituit speciem; si per ordinem ad aliqua solum constituit differentiam: & consequenter hic conceptus: homo constituit

om-

omnia individua naturæ humanæ in esse speciei hic alius: *animal*, constituit hæc ipsa, & infinita alia in esse generis: hic alius *rationalis*, constituit illa in esse differentiae sermo hic de differentia prout est vnum ex prædicabilibus.

Quod si ratio abstracta est extra essentiam eorum, à quibus abstrahitur talis ratio; vel conuenit conuertibiliter inferioribus, à quibus abstrahitur; & dicitur proprium, vt risibile respectu hominis: quamuis enim si aliquid suo modo superadditum essentiae hominis, quæ adequate constituitur per animal rationale; tamen conuertibiliter prædicatur de homines hoc est: *Omnis homo est risibilis: & omne risibile est homo*. Vel non est ratio conueniens conuertibiliter, & tunc dicitur accidens. Ita album respectu hominis dicitur accidens; non enim conuertibiliter: *Omnis homo est albus*: & è conuerso imò nec omnis homo est albus, nec omne album est homo. His positis probare oportet definitionem Generis, quam ex Philosopho retulimus.

Probatr autem explicando. Dicitur primo: *vnum aptum prædicari de pluribus*, Animal, v. g. de homine, equo, leone & cæteris. Et in hoc conuenit Genus cum alijs prædicabilibus superius enumeratis, quæ & ipsa de pluribus prædicabilia sunt; homo enim, *rationalis*, *risibile*, *album* de pluribus prædicantur.

Secundo dicitur prædicari de differentiis speciei: hoc est de dissimilibus in essentia

qua-

qualia sunt homo, equus, leo, &c. & per hoc differt à specie, quæ non est prædicabilis nisi de perfectè similibus in essentia, vt ostendimus suo loco. *Homo* enim prædicari nequit nisi de Petro, & Paulo, & alijs huiusmodi; quæ sunt essentialiter & perfectè similia, ideoq; dicuntur differre pure numerice, accipiendi in lata quadam significatione nomen differentie pro distinctione.

Tertio additur: *in eo quod quid est*, quas particulas Porphirius explicat dicendo, quod interroganti de aliquo obiecto quid sit, bene respondetur per Genus. v. g. interroganti: *quid est homo?* bene respondes: *est animal*, assignando scilicet saltem partialiter ipsius essentiam, quæ à Philosopho vocatur *quod quid est esse rei*. Per has ultimas particulas discriminatur genus à differentia, proprio, & accidente; quæ non præcantur in quid, vt de singulis sub loco constabit.

Addit Porphirius, quod à Proprio differt Genus, quoniam proprium quidem de vna sola specie, cuius est proprium, prædicatur, & de his quæ sub ipsa specie sunt indiuiduis vt risibile de homine, & de singulis hominibus: Genus autem non de vna specie prædicatur, sed de pluribus, & differentibus.

Cum igitur hæc definitio perfectè explicet naturam siue essentiam Generis, explicando scilicet & id, per quod conuenit, & id, per quod disconuenit cum alijs prædicabilibus, dicendum est hanc esse bonam; nec à Philosopho recedendum.

AR.

ARTICVLVS II.

Respondetur Obiectionibus.

Objicies 1. Genus est pars respectu speciei, v.g. animal respectu hominis, sed pars nequit prædicari in rectò, & in quid de suo toto; ergo genus nequit prædicari de specie, dicendo; *Homo est animal*, & consequenter malè ponitur in definitione generis quod prædicetur in quid.

Resp. dist. mai. genus est pars simul & totum: concedo mai. est pars solum: nego mai. & eodem modo dist. min. nego conf.

Dices: non potest idem respectu eiusdem esse pars simul & totum: ergo vel genus respectu speciei est solum pars, sed solum totum.

Resp. neg. ant. quia idem diuersimode potest accipi, & prout diuersis actibus intellectus subsistans, diuersas denominationes sortiri. Ad huius intelligentiam

Sciendum est, quod per definitionem allatam definitur concretum ex natura, quæ denominatur genus, & præcissione, seu cognitione iam supra explicata, per quam constituitur genus, afferturque natura in rectò, & prædicta cognitio in obliquo. Natura autem, quæ in prædicto concreto habet rationem recti, est realiter omnia illa indiuidua, seu collectio omnium indiuiduorum, quæ per prædictam cognitionem attinguntur. Puta natura, quæ constituitur in esse Generis

ris per hanc cognitionem: *animal*, sunt omnia omnino animalia, homo, lupus, leo, canis, &c. Hoc autem totum continet per modum parte quolibet speciem, vt est manifestum.

Hæc eadem collectio omnium animalium per hanc abstractionem mentalem, *Animal* est totum potentiale seu potestatiuum respectu specierum, puta respectu hominis equi, leonis, &c. In definitione vero, quia hæc constat ex genere & differentia, habet rationem partis metaphysicæ actualis ideoq; illud idem, quod est totum potestatiuum, in definitione coniunctum cum differentia, induit rationem partis, & consequenter idem cum eodem diuersimode comparatum, puta animal cum homine, denominatur modo pars, modum totum.

Inhabis: dictum est supra, quod quando ratio, quæ abstrahitur, abstrahitur per modum totius, est species, sed ratio animalis abstrahitur per modum totius: ergo ratio animalis est species.

Resp. 1. neg. mai. dictum est, quod quando ratio, quæ abstrahitur, abstrahitur per modum totius essentia; siue quod quando ratio abstracta est tota essentia, tunc est species; quando videlicet cognitio abstrahens est perfecte expressiva essentia; inferiorum, à quibus abstrahitur: tunc talis cognitio constituit speciem.

Resp. 2. negando min. quia animal in hac cognitione: *Animal*, non apparet, neque vt pars, neque vt totum, sed ab vtroq; præscindit,

dit, sicut etiam in hac prædicatione; *homo est animal*. Quamuis autem non appareat neque ut pars, neque ut totum; tamen per hanc cognitionem: *Animal* constituitur in esse totius potestatiui, quod conuenit omni rationi vniuersalis, ut dictum est alibi.

Obiic. 2. Genus prædicatur de differentiis solo numero; g. malè definitur prædicabile de pluribus differentiis specie. Antec. probatur, quia bona est hæc prædicatione; *Petrus est animal, Paulus est animal* & sic de cæteris, quæ solum numericè differunt.

Resp. transf. ant. neg. conseq. Definitio generis solum affirmat, quod prædicatur de differentiis specie: hoc autem est verissimum, prædicatur enim de homine, equo, leone. Quod verò prædicatur etiam de differentiis solum numericè non negatur in definitione. Cum igitur per istas particulas intendat Philosophus discriminare Genus à Specie, hoc sufficienter ob obtinetur nam Species, putà *Homo*, prædicari nequit de differentiis specie; adeoq; per talem prædicationem sufficienter differt Genus à Specie etiam si in hoc alio conueniat, quod etiam de differentiis numericè, putà de Petro, & Paulo prædicetur.

Resp. 2. dist. antec. prædicatur de differentiis numero; prædicatione immediata & categorica: nego antec. prædicatione non immediata: conc. antec. & nego conf. Prædicatione animalis de Petro non est immediata, quia inter animal, & Petrum mediatur

diatur homo: nec ideo Petrus est animal, quia Petrus est: sed quia homo est.

Ad complementum doctrinæ de Genere, sciendum est diuini Genus in supremum, seu generalissimum, subalternum, & infimū. Supremum est, quod non habet supra se aliud genus, v. g. *Substantia*. Subalternum est, quod habet supra se aliud, & aliud infra v. g. *Viuens*, quod supra se habet Substantiam, & infra se Animal. Infimum est quod nullum genus habet sub se: huius nemo hæctenus certum exemplum attulit: certum est enim animal habere sub se plura genera, cum tamen afferatur à non paucis pro exemplo Generis infimi; fortasse quia, ex communi proloquio, in exemplis non requiritur veritas. Est enim indubitatum dari multas species Piscium, multas Avium, &c. & consequenter rationem Piscium, & rationem Avium esse rationes genericas. Quamuis autem nequeat certum assignari, est tamen certum illud dari. Cuilibet verò prædictorum generum conuenit proportionaliter allata definitio.

QVÆSTIO II.

De Specie.

ARTICVLVS I.

Quid sit Species.

Speciei definitio triplex inuenitur apud Porphyrium cap. 3. Nos primo loco illam afferemus, quam ille attulit vltimo. Est igitur species, ait Porphyrius, quæ de pluribus, & digerentibus numero in eo quod quid est prædicatur, v. g. *Homo*; qui de Petro, de Paulo, & alijs. Definitionem hanc esse bonam apparet ex ijs, quæ diximus in definitione Generis, quæ proportionaliter definitioni Speciei applicanda. Per hoc quod prædicetur de pluribus, conuenit cum Genere, & alijs vniuersalibus, per hoc, quod de numero differentibus, discriminatur à Genere, per hoc, quod in eo quod quid est, à Differentia, quæ in quale quid prædicatur, & ab alijs duobus, quæ in quale.

Quia verò species dupliciter considerari potest; nimirum vel comparatiuè ad Genus, sub quo collocatur, & quod prædicatur de ipsa, vel comparatiuè ad inferiora, de quibus ipsa prædicatur; ideo præter definitionem, per quam explicatur per ordinem ad inferiora, duas alias habet Porphyrius, per quas comparatur cum Genere. Primo est: Species est, quæ sub assignato genere est. v.

g. Ho.

g. *Homo*, qui sub *Animali*. Secunda; Species est quæ subijcitur Generi, & de qua Genus in eo quod quid est prædicatur, vt idem *Homo*, qui subijcitur *Animali*, & de quo animal in eo quod quid est prædicatur: dicitur enim: *Homo est animal*.

Diuiditur autem Species in speciem specialissimam, species infimam, siue atomam, & in speciem subalternam. Species infima, siue atoma est, quæ ita subijcitur generi, vt nullam aliam speciem sub se habeat vt *Homo*, qui ita subijcitur animali, vt sub se non contineat aliam speciem, sed solum indiuidua, Petrum, Paulum, &c. Subalterna vero est quæ ita sub Genere collocatur, vt etiam sub se contineat aliam speciem, v. g. *Animal*, quod ita est species viuientis, & ita sub viuente tanquam sub Genere continetur, vt etiam sub se alias species comprehendat, puta hominem, leonem, equum, &c.

Species primo loco definita à nobis sine vlla controuersia est species prædicabilis: an autem ad rationem speciei prædicabilis sufficiat esse sub assignato genere, vel subijci Generi, & esse id, de quo Genus in eo quod quid est prædicatur; non est sine controuersia inter auctores. enim dentur Species essentialiter immultiplicabiles in Indiuidua, quales sunt in sententia Thomistarum Species substantiarum immaterialium: adhuc huiusmodi Species ponuntur sub assignato Genere, subijciuntur Generi, & de ipsis Genus in eo quod quid est prædicatur: & tamen nulla ex huiusmodi speciebus præ-

Tomus I,

Q

di-

dicabilis est de pluribus, vt est manifestum. Nam & natura Michaelis, & natura Gabrielis, quæ sunt huiusmodi species ponuntur sub genere Angeli, de ipsis Angelus in eo quod quid est prædicatur: dicitur enim Michael est Angelus &c. & tamen neque natura Michaelis, neque natura Gabrielis est de pluribus prædicabilis.

Propterea huiusmodi species rectè dicuntur pure subiicibiles, in quo differunt à speciebus prædicabilibus, quales sunt species substantiarum materialium, quæ etiam ipsæ sunt subiicibiles, sed non pure subiicibiles: *Homo* enim subiicitur huic generi *Animal*, sed simul prædicatur de pluribus Individuis, vt constat. Vides igitur, quod ad rationem speciei subiicibilis sufficit vnitas, vel realis & propria, vel intentionalis & impropria, nam natura Michaelis habet in prædicta sententia Thomistarum veram, propriam, & realem vnitatem, & tamen est species subiicibilis: natura verò humana, siue homo non habet veram, & realem, sed, purè intentionalem vnitatem vt dictum est & ipsa etiam est species subiicibilis: per id autem ipsum, quod talis vnitas est vnitas purè intentionalis, scilicet per pluralitatem inferiorum inter se similibus, est species non purè subiicibilis, sed prædicabilis, vt diximus sæpe. An autem possibiles sint, & an dentur huiusmodi species essentialiter immultiplicabiles, disputabitur infra.

Suppositus tamen huiusmodi speciebus, dupliciter saluare conantur Thomistæ, quod non

non sint purè subiicibiles, sed insuper prædicabiles. Primò aiunt posse in ipsis quandam pluralitatem inferiorum, ratione cuius natura sic de pluribus prædicabilis, Sed hoc est absurdum: nam eodem modo dicere possent naturam humanam predicabilem esse, siue vniuersalem respectu Equi, Leonis, &c, imò Hircocerui, & Chimere. Quemadmodum enim potest Intellectus sine genere naturam, quæ in se est essentialiter immultiplicabilis, habere plura inferiora, quibus per identitatem communicetur; ita etiam fingere potest naturam humanam, quæ essentialiter repugnat Equo, & Hircoceruo communicabilem esse per identitatem Equo, & Hircoceruo, & consequenter, si per primam fictionem natura Michaelis denominatur vniuersalis respectu plurium Individuorum, etiam natura humana per secundam denominatur vniuersalis respectu Equi, & Hircocerui. Non enim apparet cur primum figmentum sit sufficiens, secundum verò sufficiens ad vniuersale.

Secundò dicunt naturam Michaelis, quantum essentialiter immultiplicabilem, constitui tamen vniuersalem, quia concipitur negatiuè indifferens ad plura. Quod si interrogas, quid si concipi negatiuè indifferens ad plura Respondent nihil aliud esse, quam concepti conceptu non attendente, an repugnet, an non repugnet talem naturam identificari cum pluribus.

Sed contra est, quia hoc absurdum non est minus, quam primum. Facile enim pro-

babis naturam humanam esse vniuersalem respectu Canis, & Hippocentauri. Centies enim concipis naturam humanam cognitione non attendente, an hæc repugnet, an non identitati cum Cane, & Hippocentauris, & consequenter constituis illam negatiue indifferenter ad canem, & Hippocentaurum quibus non magis repugnat naturam humanam identificari, quam repugnant naturam Michaelis, & quamlibet speciem substantiæ immaterialis identificari cum puribus Indiuiduis. Ex his apparet prædictas Species, si dentur, nullo modo esse de pluribus prædicabiles,

ARTICVLVS II.

Satisfit Obiectionibus.

Objicies 1. Incorruptibile nequit prædicari de corruptibili, species est incorruptibilis, singularia sunt corruptibilia; ergo species inquit prædicari de singularibus. Maior videtur manifesta, quia incorruptibile cum corruptibili non habet identitatem, quæ requiritur ad prædicationem vnius de altero in recto.

Resp. conc. maiori, negando minorem. eadem incorruptibilitas, quæ conuenit homini, conuenit Petro. Quæ nam sit autem prædicta incorruptibilitas dictum est alibi. Sicut necessario homo est animal rationale, ita necessario Petrus est homo. Hæc est incorruptibilitas vtrique conueniens, necessaria videli-

videlicet connexio prædicatorum, quæ dicitur incorruptibilis logica. Sicut Petrus est indifferens vt sit, vel non sit in rerum natura, sic etiam homo. Hæc est corruptibilitas quoad existentiam, seu physica.

Objicies 2. Quæstione superiori definitum est Genus per Speciem, vt patet ibi: hic definitur Species per Genus: dicitur enim, Species est, quæ sub assignato Genere collocatur, ergo in his definitionibus committitur circulus.

Resp. quod quando definitur Genus per Speciem, dicendo esse id quod prædicatur de pluribus specie differentibus, Species venit sub aliquo conceptu ruidiori, sub quo ferè omnibus innotescit quid sit differre specie, puta differre secundum essentiam, aut differre notabili aliqua diuersitate quando definitur Species per Genus iam merito supponitur notum quid sit Genus, quandoquidem ipse definitio definitioni speciei præluxit. Igitur in forma distingue antec. definitur Genus per Speciem; acceptam secundum cognitionem scientificam, nego: acceptam secundum notitiam ruidiorem, & omnibus notam: concedo antec. & nego conseq. Ad committendum circulum oportet, vt duo explicentur per se inuicem eodem modo cognita. Adde quod ad Speciem à nobis hic admissam sufficit quidem definitio, quam primo loco reculimus; in qua nulla sit mentio Generis: non autem sufficienti alia duæ, in quibus definitur solum per ordinem ad Genus.

Obiicitur 3. Ex definitione Speciei scilicet: unum aptum prædicari de pluribus, & differentibus numero in eo quod quid est, sequitur hanc rationem; *visio albedinis A* constituere speciem diuersam ab hac alia: *visio albedinis B*, consequens est absurdum, ergo & antecedens. Sequela maioris probatur qua esse visionem albedinis *A* est prædicabile in eo quod quid est de pluribus numero differentibus, de quibus non est prædicabile esse visionem albedinis *B*. Idem dic vice versa de visione albedinis *B*, que est prædicabilis de pluribus numero differentibus, de quibus non est prædicabilis visio albedinis *A*, ergo visio albedinis *B* & visio albedinis *A* constituunt duas species. Antecedens probatur, quia sunt possibles infinitæ visiones albedinis *A*, quæ non sunt visiones albedinis *B*, & è conuerso, ergo esse visionem albedinis *A* est prædicabile de pluribus numero differentibus in eo quod quid est, de quibus non est prædicabile esse visionem albedinis *B* & è conuerso.

Resp. neg. seq. mai. Ad probationem dist. ant. esse visionem albedinis *A* est prædicabile de pluribus in eo quod quid est, prædicatione propria scientiæ, nego antec. alio genere prædicatione, conc. antec. & nego conseq. Difficultas proposita magis explicabitur huius disp. quæst. 5. artic. 6. in Resp. ad ult. ubi apparebit in visione albedinis *A* nullam esse dissimilitudinem à visione albedinis *B*. Cum igitur scientiæ comparant essentias rerum secundum quod dissimili-

similes sunt, non ponderant in visione albedinis *A* quod sit potius albedinis *A*, quam albedinis *B*, attendentes solum quod sit visio albedinis. Ratio autem cur visio albedinis *A* nihil differat à visione albedinis *B*, est quia ipsa albedo *A* nihil differt ab albedine *B*. rationes autem respectiue similitudinem aut dissimilitudinem sortiuntur a terminis quos respiciunt; & consequenter due visiones respicientes terminos omnino similes sunt etiam ipsæ omnino similes.

QVÆSTIO III.

Sit ne possibilis species immultiplicabilis.

ARTICVLVS I.

Statuitur conclusio negatiua.

Rerum alia sunt corporeæ, seu materiales; alia corporeæ, & immateriales. In qualibet specie rerum materialium possibilia esse plura indiuidua, vix, aut sic vix quidem est, qui controuertat. Res autem, siue substantias adequatè immateriales, cuiusmodi sunt Angeli, esse intra eandem speciem immultiplicabiles, hoc est substantias adequatè immaterialis esse singulas essentialiter adequatè totam speciem, docent communiter Thomistæ, itant repugnet simpliciter, & absolutè Angelus eiusdem speciei cum Michaelè, & sic de cæteris.

Fundamentum huius sententiæ maximè prioristicum est quod indiuiduorum multiplicatio intra eandem speciem petatur à materia physica, sed substantiæ omnine immateriales excludunt à se omnem materiam physicam igitur excludunt vnde intra eandem speciem multiplicentur. Multiplicantur autem indiuidua intra eandem speciem per materiam, non quomodocunque sed per materiam sigillatam: per hoc enim, quod hæc forma ad hanc; illa ad illam sigillationem ex se ordinetur, hæc forma est hæc & illa est illa. Vbi vero non est materia, ibi nec materiæ sigillatio; adeoque nec formarum multiplicatio. Habetur, aiunt, hæc doctrina ex ipso Porphyrio in definitione indiuidui; *Quod ex proprietatibus constat, quarum collectio nunquam in alio erit eadem quam collectionem alibi comprehendimus hoc versiculo. Forma, figura, locus, stirp, nomen, patria, tempus.*

Verum si indiuiduum consideres sub ratione, sub qua definitur à D. Thoma: *Indiuisum in se, & diuisum à quocunque alio*, non habes vnde ex ratione indiuidui dicas hoc multiplicari per ordinem ad diuersas sigillationes materiæ; imò sic philosophaberis. Tam substantia materialis *A* est per se ipsam substantia materialis *A*, quam substantia immaterialis *A* est per se ipsam substantia immaterialis *A*: ergo tam per ipsam substantia materialis *A* est distincta ab omni alio quam per se ipsam substantia immaterialis *A* est distincta ab omni alio; hæc por
 fe

se ipsam formaliter indiuiduatur, & est hæc ergo & illa. Atque hic conceptum Indiuidui metaphysicum retines, ex quo nihil habet aduersarij pro sigillatione, quæ in indiuiduis materialibus ponitur purè pro indiuiduatione sensibili, & reddente indiuidua discernibilia quoad nos; quorum in Intellectu nihil est, quod prius non fuerit in sensu.

Probatur ergo conclusio, quia prædicatū immultiplicabilitatis fundari debet in aliquo alio prædicato talis creaturæ, quæ dicitur immultiplicabilis, seu in aliquo prædicato, quod sit essentialiter exigentia immultiplicabilitatis sed tale prædicatum nequit dari in vlla creatura, ergo nulla est creatura essentialiter immultiplicabilis. Explicatur hoc, & probatur: quia dicere, quod non potest fieri vllus Angelus similis Michaeli, & non asserre in Michaelæ vllam rationem excludentem similitudinem omnis alterius secum est gratis dicere, & coarctare diuinam omnipotentiam: debet enim in hoc obiecto, *Angelus similis Michaeli* ostendi repugnantia, vt ostendatur esse impossibile, quænam autem repugnantia assignari potest?

Dices hoc ipsum prædicatum *immultiplicabilitatis* est essentialiter exclusiuum cuiuslibet alterius indiuidui intra eandem speciem: ergo in creatura immultiplicabili reperitur prædicatum reddens hoc obiectum chimericum: *Angelus similis Michaeli*. Conseq. est euidens. Da enim Michaelæ esse immultiplicabilem secundum speciem;

& simul pone Angeium similem Michaeli : eo ipso ponis Michaelẽ immultiplicabilem, & non immultiplicabilem secundum speciem: & alterum Angelum similem, & non similem Michaeli.

Resp. Idem etiam dicturum, qui substantiam aliquam materialem ponet essentialiter immultiplicabilem. Prædicatum enim immultiplicabilitatis, ubique sit, est exclusivum cuiuslibet alterius individui, intra eandem speciem. Concedo igitur quod prædicatum immultiplicabilitatis excludit omne aliud individuum eiusdem speciei; sed propterea nego hoc prædicatum immultiplicabilitatis: ut autem probetur in esse Angelo; oportet ut probetur per aliquod aliud prædicatum Angeli, hoc autem aliud prædicatum nequit afferri; ut probabitur solutio, ne obiectio in quibus afferuntur, & evertentur fundamenta Aduersariorum.

A R T I C V L V S II.

Respondetur obiectioibus.

O Bije. 1. Non est coarctanda diuina omnipotentia; ergo non est negandum quod præter omnes alias species multiplicabiles, possit etiam creare aliquam speciem immultiplicabilem. Conseq. probatur, quia qui dicit Deum posse creare omnes species multiplicabiles, & præterea aliquas immultiplicabiles, magis ampliat diuinam omnipotentiam, quam qui dicit Deum posse

posse creare solum species multiplicabiles; ergo qui negat Deum posse creare species immultiplicabiles coarctat diuinam omnipotentiam.

Resp. hoc argumentum, quod æque fieri posset pro immultiplicabilitate substantiæ materialis, laborare in æquiuoco. Species de quibus disputatur an sint multiplicabiles, an immultiplicabiles, ab vtraque parte litigantium admittuntur. Puta vtraque pars concedit dari substantias adæquate immateriales, quales sunt Angeli, Hoc ex vtraque parte supposito, qui admittunt species immultiplicabiles, singulas species coarctant ad singula individua; qui negant, in singulis speciebus infinita individua admittunt. Videat tam æquus Index vtra pars coarctet, vtra amplifcet diuinam omnipotentiam.

In forma argumentum: con. ant. & nega. conseq. ad cuius probationem: nega ant. Qui admittit species immultiplicabiles, eo ipso non admittit omnes species multiplicabiles, quæ ab alio admittuntur, cum alius illas species ut multiplicabiles admittat, quæ ab ipso ponuntur immultiplicabiles.

Obije. 2. Formæ non multiplicantur numero nisi per multiplicationem subiectorum: ergo formæ, quæ non sunt in obiecto, nequeunt multiplicari numero, sed huiusmodi sunt substantiæ adæquate immateriales; ergo substantiæ adæquate immateriales non multiplicantur numero. Ant. probatur quia albedo, quæ est in lacte, & albedo, quæ est in niue, sunt duæ albedines per hoc,

quod vna sit in lacte, & altera sit in niue; ergo formarum multiplicitas habetur formaliter per multiplicationem subiectorum.

Resp. neg. ant. ad cuius probationem iterum nego ant. Quælibet forma secundum se præcise accepta, habet suam vnitatem numericam; imò est sibi suas vnitas numerica, suaq; indiuiduatio metaphysica. Albedo *A* & albedo *B* secundum se præcise acceptæ sunt duæ albedines, quamuis inter se omnino similes nec enim omnimoda similitudo tollit pluralitatem: imò similitudo omnimoda ponit pluralitatem, cum repugnet nisi inter plura.

Obijcies 3. Differre numero est differre materialiter: substantiæ immateriales nequeunt differre materialiter, ergo substantiæ immateriales nequeunt differre numero.

Resp. omiſſa mai. neg. min. Non quotiescunq; ponitur hæc vox: *materialiter*, ponitur vt appellet materiam physicam. Indiuidua eiusdem speciei dicuntur differre materialiter, quia non differunt secundum essentiam, hoc est secundum prædicata definitiua, cum in vna eademq; definitione omnia conueniat. Quod si per *materialiter* intelligat Aduersarius differre secundum materiam physicam, secundum ordinem intrinsecum ad materiam physicam, nega quod differre numero sit differre materialiter. Plura indiuidua eiusdem speciei dicuntur esse maior perfectio materialiter; non autem formaliter; siue illa indiuidua sint in genere substantiæ materialis,

rialis, siue in genere immaterialis quia videlicet in pluribus perfectio est purè extensiuè maior, non autem intensiuè [sermo est de perfectione essentiali] puta omnes homines simul non plus habent perfectionis intensiuè, quam vnicus homo: habent tamen plus extensiuè, quia sunt infinites eadem perfectio. Idem dic de infinitis Angelis similibus Michaeli.

Addo quod secundum D. Thomam, etiam substantiæ immateriales differunt inter se materialiter, quod vt intelligas; scire debes quod S. Doctor passim, & præcipuè 1. par. qu. 14. art. 1. corp. docet Deum esse in summo gradu immaterialibus; quia scilicet, vt alibi explicat, nulla est in Deo potentialitas: siue Deus, cum sit plenitudo totius perfectionis, non est vterius per vllam formam perfectibilis. Cætera autem omnia cum sint in potentia ad vltiorem perfectionem, ideoq; habeant aliquid potentialitatis, non sunt in eodem gradu immaterialitatis cum Deo. cum autem, præcipue apud Thomistas, materia sit puta potentia; quæcunq; sunt aliquo modo in potentia, participant aliquid de ratione materiæ, saltem analogice, & per quandam propotionem: itaut fere idem sonet apud Doctorem Angelicum habere aliquid materialitatis, quod habere aliquid potentialitatis.

hinc facies hoc argumentum. Substantiæ immateriales habent aliquid potentialitatis; potentialitas est aliqua materialitas: ergo substantiæ immateriales habent aliquid

materialitatis. D. Thomas concedet totum, & bene. Ex opposito pro Deo sic arguet. Quod non habet ullam potentialitatem, non habet ullam materialitatem: Deus non habet ullam potentialitatem; ergo non habet ullam materialitatem. Rursus; quod excludit à se omnem materialitatem, est in summo gradu immaterialitatis: ergo Deus est in summo gradu immaterialitatis. Propositio supra posita. *Substantiæ immateriales habent aliquid materialitatis*, non debet esse mirabilis, nisi non intelligentibus.

Suppone iam nomine substantiæ existentis in hoc vel illo gradu immaterialitatis venire substantiam per comparationem ad materiam physicam, quam excludat: & vide an dici possit Deum esse in summo gradu immaterialitatis; Angelos vero non in eodem esse gradu; inter se autem suscipere magis vel minus, prout sunt magis, vel minus perfecti; cum tamen nec minimus Angelus vel atomum materiæ admittat; tamen enim minimus Angelus excludit à se omnem materiam physicam, quam Deus. Intelligendo autem materialitatem, & immaterialitatem secundum modum, quem ex D. Thomæ retulimus; rectè dicuntur hæc & illa esse in maiori, vel minori gradu immaterialitatis.

Ex hac ipsa materialitatis, & immaterialitatis explicatione facile est euertere alia fundamenta opinionis oppositæ. Ex hoc enim quod Angeli habeant potentialitatem, ut omnes concedunt; sequitur eos esse ca-

paces accidentium, quibus perfici possunt; quando enim dicuntur ulterius perfectibiles, sermo est de perfectione accidentali. cum essentialis non intendatur. Explicatur hoc, quia inter præcipua fundamenta opinionis aduersæ est, quod individua intracandem speciem debent esse inter se discernibilia; sed hoc ipso, quod substantiæ immateriales sunt capaces accidentium, sunt inter se discernibiles; ergo &c. minor probatur, quia, quemadmodum in substantijs materialibus diuersa collectio accidentium materialium discriminat unam ab altera; ita etiam diuersa collectio accidentium immaterialium unam substantiam immaterialem ab alia immateriali discriminabit.

Dices; substantiæ debent esse inter se discernibiles pro priori ad quamlibet collectionem accidentium; ergo discernibilitas, que petitur ex accidentibus, est insufficientis. Antec. probatur, quia debent esse discernibiles per se, & secundum essentiam. Confirmatur, quia Deus ipse quemlibet Angelum à quolibet discernit, sed secundum hæc & illam essentiam, secluso omnia accidente; ergo secluso omni accidente datur aliqua inter hunc, & illum Angelum dissimilitudo. Probatur hæc vltima consequentia. Datur inter hunc, & illum Angelum discernibilitas: sed omnis discernibilitas est aliquam dissimilitudo; ergo, & inter hunc, & illum Angelum datur aliqua dissimilitudo.

Resp. 1. hæc omnia sufficienter à nobis im-

impugnari, ubi statuimus inter Individua eiusdem speciei non solum non dari, sed repugnare quemlibet dissimilitudinem entitativam. Ref. 2. quod, etiamsi esset inter Individua eiusdem speciei necessaria aliqua dissimilitudo, tam posset reperiri inter Individua immaterialia, quam inter Individua materialia. Ratio est, quia quemadmodum Individua materialia dissimulantur per hoc, quod dicant ordinem intrinsecum ad diversa accidentia materialia; ita possunt immaterialia dissimulari per ordinem, quem dicant ad accidentia immaterialia. Atque hic obiter nota æquivocationem qua laborant Aduersarij, ut contrarios pugnent. Toti enim sunt in enumerandis quibusdam accidentibus, per ordinem ad quæ nequeunt dissimulari. Puta considerant circumstantias quasdam temporis, & loci, quæ cum non possint esse eadem duorum materialium, possunt tamen esse eadem duorum immaterialium: & quia in huiusmodi circumstantijs possunt vniri duo immaterialia, ideoque per ordinem ad tales circumstantias nequeunt inter se discrepare, inferunt immaterialia simpliciter, & absolute non posse discrepare inter se intra eandem speciem.

Rem explio. Petrus, & Paulus possunt intra eandem speciem esse numero differentes; quia v. g. Petrus existit in sui primo existere in tali loco: nequit autem pro eodem tempore exigere esse in hoc eodem loco Paulus; quia videlicet duæ substantiæ

materiales nequeunt simul esse in eodem loco. At vero cum substantiæ immateriales, puta Gabriel, & Raphael, possint esse in eodem loco; ex hoc quod petatur hic locus a Michaele, non excluditur ab hoc eodem loco Gabriel: sed ambo petere possunt eundem locum, eodem tempore; consequenter alter ab altero non discernitur per hoc quod hic ad hunc; ille ad illum locum ordinem habeat.

In hoc discursu non pauciora sunt peccata, quam verba. Primò enim sine vlllo fundamento dicitur, quod Petrus, petat in sui primo esse existere in hoc potius, quam in vlllo alio loco: Est enim ridiculum ex terminis dicere, quod si in alia domo conceptus, vel natus esse; quam in ea, in qua conceptus, vel natus es; vel non æque naturaliter eses, ac es; vel non fores ille idem homo, qui es. Et sic de cæteris: nec aliud asserti ab Aduersarijs fundamentum, quam veritatem suppositam suæ conclusionis. Secundò gratis assumitur, vt indubitatum substantias immateriales posse ex natura rei esse duas in eodem loco: quamvis experientia doceat nos dumtaxat circa corporea, quod penetrari non possint; non tamen inde sit evidens substantias immateriales posse esse plures in eodem loco. Imò hoc negatum inuenies apud multos, eosque magni nominis Theologos.

Tertiò ineptum est ex eo, quod non inueniam in circumstantijs assignatis a Porphyrio pro substantijs materialibus rationem indi-

indiuuantem Angelos; negare quod possint Angeli indiuuari per ordinem ad accidentia: poterunt enim indiuuari per hoc, quod vnus dicat ordinem ad hæc, alius ad hæc alia accidentia spiritalia: & eodem iure, quo dicit Aduersarius hæc accidentia esse indifferentia ad hunc, vel illum Angelum; dices tu illa alia esse indifferentia ad hunc, vel illum hominem. Denique ad argumentum in forma dist. ant. debent esse discernibiles pro priori ad quamlibet collectionem accidentium, & à quolibet intellectu. nego ant. ab aliquo intellectu: conc. ant. & nego conf. *Ly discerni*, potest esse occasio alterius æquiuocationis. Si enim discerni nihil aliud est, quàm terminare cognitionem dicentem: *hoc & illud*: sunt discernibiles eo ipso, quod faciunt numerum; nã eo ipso, quod sunt, est *hoc & illud*. Si autem per *ly discerni* idem intelligat Aduersarius, quot terminare cognitionem dicentem *hoc est dissimile illi*, neq; Deus discernit inter indiuidua eiusdem speciei. Sed hoc secundum nõ est discernere, sed precipi; quod propterea merito negatur Deo.

Ad id, quod dicitur, quod Deus ipse quolibet Angelum à quolibet discernat, nõ per accidentia, sed per se, hoc est per hanc, & illam essentiam; adeoq; dari discernibilitatem: vltro concedimus: eo enim ipso, quod datur numerus, datur discernibilitas. Ad id autem, quod dicitur, omnis discernibilitas est aliqua dissimilitudo, negamus: nã numerus, & distinctio dicit discernibilitatẽ:
num-

numerus, & distinctio non dicit necessario dissimilitudinem: ergo discernibilitas non dicit necessario dissimilitudinem. Quod numerus, & distinctio non dicat dissimilitudinem, manifestum, est, quia similitudo, ratione præcisa similitudinis, est numerus, distinctio, pluralitas: ergo numerus, distinctio, pluralitas non dicunt necessario dissimilitudinem.

Ex his omnibus habes, controuersia inter nos, & aduersarios reduci ad hoc punctum: an quælibet res sit se ipsa formaliter hæc potius, quam illa: & an esse hanc potius quam illam haberi possit cū omnimoda similitudinem. Primam partem non audent negare secundam probabimus vltorius, vbi de differentia specifica, & de indiuiduo.

QVÆSTIO IV.

De Differentia.

ARTICVLVS I.

Afferuntur aliqua definitiones differentia,

Dividitur à Porphyrio Differentia in communem, propriam, & propriissimam. Communis est illa, per quam vnum ab altero differt secundum accidens non necessario profluens ab essentia, & ab eadem separabile. puta si Petrus à Paulo per albedinem: Propria est per quam vnum ab altero differt secundum accidens quidem, sed

sed necessario profluens ab illius essentia, & ab eadem inseparabile: puta homo ab equo per risibile. Quamvis enim risibile sit aliquid supra essentiam hominis; tamē est aliquid ab ipsa necessario profluens, & ab ipsa essentialiter inseparabile. De hac utraque differentia, quarum altera cum accidente, altera cum proprio coincidit, agemus in sequentibus. Hic vero agendum est nobis de propriissima, per quam nimirum vnum ab altero differt essentialiter & non per accidens.

Definitur autem Differentia primò sic Differentia est quæ de pluribus & differentibus specie in eo quod quale quid est prædicatur. Per hoc quod de pluribus prædicatur conuenit cum alijs prædicabilibus: per hoc quod in eo quod quale quid; ab iisdem disconuenit. Hæc definitio Porphyriana, satis communit rejicitur à Philosophis, utpote non conueniens differentijs infimis, quæ tamen sunt propriissimè differentia. Nō enim conuenit rationali quod non prædicatur de pluribus differentibus specie, sed solum de indiuiduis humanis, quæ non differunt nisi numerice; hoc est, quæ nullam inter se dissimilitudinem essentialē habent, sed pure & præcise distinctionem. Nō conuenit hinnibili, quod non prædicatur nisi de indiuiduis equinis & sic de cæteris.

Tam rationale quam hinnibile vsurpatur hic pro differentijs per quas homo & equus essentialiter differunt ab omnibus alijs. Hoc tamen, an ita sit, dubitari possent; sed quia

in exemplis ad claritatem magis quam ad veritatem attenditur; ideo his nobis vt alij loquuntur, loquendum est.

Vt autem intelligas, quid hic appellemus nomine differentiarum infimarum: scire debes, quod quemadmodum Species diuisa est à nobis in infimam & subalternam, ita etiam differentia ipsa diuiditur in infimam & subalternam. Differentia subalternam est illa quæ cum genere constituit speciem subalternam; ita se habet Sensituum respectu viuents; viuens enim est genus respectu sensitui & non sensitui; cum primo constituit Animal; cum secundo Plantam Animal autem quod per viuens tamquā per genus, & per sensituum tamquam per differentiam constituitur species, est Species subalternam: vt alibi dictum est; adeoque ratio sensitui est differentia subalternam. Differentia infima est illa quæ simul cum genere constituit speciem infimam: puta; *Rationale*; quod cū *Animal* constituit hominē, *Hinnibile*; quod cum *Animal* constituit equum; quæ sunt species infimæ, hoc est prædicabiles de pluribus pure distinctis.

Scotus, & alij cum ipso dicunt definitionem allatam ex Porphyrio esse insufficientem: vel quia ipse Porphyrius solum definiērit differentias subalternas: ratus cum Platonicis præter has, nulla alias dari: vel quia non satis accuratus fuerit in definiendo; propterea vel remouenda sunt, aiunt illi, à definitione allata, hæc particule; *differentibus species*, vel addendum; aut numero qui-

quibus mutatis habes vel hanc definitionem: *Differentia est quæ de pluribus in eo quod quale quid est prædicatur.* Vel hanc aliam: *Differentia est quæ de pluribus differentibus specie, aut numero, in eo quod quale quid est prædicatur.*

Prædicari autem in eo quod quale quid est, est prædicari per modum partis essentialis, determinantis genus ex se indifferens ad hanc vel illam speciem. Ita rationale prædicatur de homine in quale quia sicut interroganti, quid sit homo: rectè respondens per genus dicendo, *est animal*; ita inquirenti quale animal? rectè respondens per differentiam, dicendo, *est rationale*. Dicitur autem prædicari in quale non quomodocunque, sed in quale quid, quia prædicatur in quale constitutum essentia.

Definitur 2. differentia eodem capit. Introduct. *Id quo species abundat à genere.* Quia nimirum differentia que cum genere constituit speciem est aliquid supra genus; ideoque species per ipsam abundant à genere. Homo enim plus habet quam animal, cui videlicet superaddit rationale.

Definitur 3. *Id quod aptum est diuidere ea quæ sub eodem genere sunt.* Cum enim Genus; puta *Animal* sic aliquid totum potestatiuum contrahibile per has & illas rationes; diuiditur per differentias, & per rationale v. g. contrahitur ad hominem, per hinnibile ad equum, per rugibile ad leonem, & sic de cæteris.

Definitur 4. *Id quo differunt à se singula.*

1a. Quæ definitio ut conueniat differentia essentiali per *lidifferunt* intelligendum est; differunt essentialiter. Homo, & equus, ait Porphyrius, secundum genus non differunt nam & Homo est animal, & equus est animal sed homo & equus per rationale & irrationale discriminantur.

Denique dicit Porphyrius differentiam esse non quodlibet eorum quæ diuidunt genus; sed quod ad esse conducit, & quod quid erat esse, & quod rei pars est: hoc est quod ita diuidit genus, ut simul sit pars essentialis constitutiva totius, adueniens quidem generi, quod diuidit; sed per modum compartis constituentis cum ipso vnum & determinantis ipsum ad hanc vel illam speciem entis,

ARTICVLVS II.

Respondetur Obiectionibus.

Objec. 1. Esse id, quo species abundat à genere, Esse aliquid supra genus; & alia huiusmodi quæ dicitur de differentia, denotant distinctionem inter differentiam, & genus: hoc autem negatum est à nobis, ubi de gradibus metaphysicis, ergo definitiones prædictæ non valent.

Resp. non esse negatam à nobis distinctionem formalem & logicam, seu rationis: quando autem dicitur differentia esse supra genus, & alia huiusmodi: intellige, ut alibi explicatum est à nobis, de abundantia rationis. Et sic de cæteris.

Objic. 2. Definitio Porphyrij de differentia sine ulla mutatione; optime conuenit differentia subalternæ; ergo differentia subalternæ se sola constituere potest vnum prædicabile: rursum eadem definitio non conuenit differentia infimæ; igitur admittenda est alia, quæ constituent alterum prædicabile, & consequenter differentia subalternæ, & differentia infimæ erunt duo distincta prædicabilia. Confirmatur, quia dantur duo prædicabilia in quid Genus scilicet, & Species, ergo debent dari duo prædicabilia in quale quid. Consequentia probatur quia ideo dantur duo prædicabilia in quid quia alterum, videlicet Genus, prædicatur de dissimilibus; puta *Animal*, de homine & equo alterum, videlicet Species, solum de similibus puta *Homo* de Petro, Paulo, & alijs; sed etiam Differentia subalternæ puta *Sensitivum*, prædicatur de dissimilibus, videlicet de Homine & Equo; differentia vero infimæ prædicatur solum de similibus: puta *Rationale* de Petro Paulo & alijs; ergo tam debent dari duo prædicabilia in quale quid quam duo prædicabilia in quid.

Resp. Non esse dubium discrimen quod affertur in obiectione inter differentiam subalternam & differentiam infimam, & consequenter potuisse vtramque sua speciali definitione definiri: melius tamen est vtramque vnica definitione comprehendere; adeoque non diuidere differentiam in duo prædicabilia; quia in diuisionibus ferè arbitrarijs, qualis est diuisio prædicabilium;

mc-

melius est stare iam factis, quam facere nouas, cum præcipue diuisiones iam factæ sine incommodo sustineri possunt. Ad confirmationem quæ petitur à paritate duorum prædicabilium in quid, omittit antec. & nega consequ. Ad probationem nega ma. Ratio cur geminentur prædicabilia in quid, non est illa quæ affertur in obiectione, sed alia: nimirum; quia Genus prædicatur per modum parit determinabilis, Species autem per modum totius essentia, vt de facto est tota essentia Individuorum. At vero differentia tam infimæ quam subalternæ prædicatur per modum parit determinantis Genus ad speciem, adeoque est in vtraque idem modus prædicandi. Quemadmodum igitur non ponuntur duo prædicabilia alterum pro Genere subalternæ, alterum pro infimo: nec alia duo, alterum pro species subalternæ, alterum pro infima: ita nec debent poni duo pro differentia, alterum pro subalternæ, alterum pro infima.

Q V Æ S T I O V.

De Differentia Specifica.

A R T I C V L V S I.

Proponitur prima sententia circa differentiam specificam.

Q Vid sit differre specie facillè rudes, sed ruditer intelligunt; difficillè explicant sapientes. Alienas sententias de

Tomus I.

R hac

hac re referemus & resellemus ; nostram vltimo loco modestè referuantes . Primo loco sit sententia S. Bonaventuræ quam multi in Scola Seraphica ingeniosè tuerunt . Ea , inquit Doctor Seraphicus , sepecie differunt , quæ differunt secundum prædicatum præcipuum , seu nobilissimum ; differunt vero solum numericè , quorum differentia non est in huiusmodi prædicato ! cum alioquin sint in genere eodem : Homo v. g. specie differt ab Equo , quia differt per rationale quod est prædicatum præcipuum , & nobilissimum quod sit in homine . Petrus & Paulus in hoc nobilissimo prædicato concordantes , solum numericè differunt .

Impugnatur hæc sententia 1. quia ex hac sequitur omnes Angelos esse eiusdem speciei : quia omnes conueniunt in prædicato nobilissimo , seu præcipuo : quod est prædicatum intellectui . Ita autem desioire differentiam specificam vt tenearis concedere omnes Angelos esse in vna eademque specie , non est paruum inconueniens ; quamuis hoc vltro concedat auctor prædictus .

Præterea non solum omnes Angeli inter se ; quod putamus absurdum , sed Homines & Angeli essent eiusdem speciei ; quod nemo concedat ; sequela probatur . Quia intellectuum prædicatur non solum de Angelis , sed etiam de hominibus , & consequenter homines , & Angeli in prædicato intellectui concordant ; hoc autem est nobilissimum , conueniunt igitur in prædicato nobilissimo .

Di.

Dices non conuenire hominem cum Angelo in prædicato intellectui : quia intellectuum hominis est dependenter à sensibus ; iuxta illud : *nihil est in intellectu quod prius non fuerit in sensu* : intellectuum autem Angeli est à sensibus independens .

Resp. quod quamuis intellectuum hominis contrahatur ad vnam rationem , & intellectuum Angeli ad aliam ; imò ad oppositam , non propterea homo & Angelus non conueniunt in prædicato intellectui : sicut quamuis animal in homine contrahatur ad rationale ; in bruto autem ad irrationale ! non propterea homo & brutum non conueniunt in animal . Solum habes intellectuum hominis , & intellectuum Angeli esse realiter inter se diuersa ; sicut realiter diuersa sunt animal quod est in homine ; & animal quod est in bruto : sed hoc non facit quin homo & Angelus confundantur in conceptu intellectui ; sicut homo & brutum confunduntur in conceptu animalis .

Præterea impugnatur prædicta sententia hoc pacto : sint duæ cognitiones quarum altera sit de Deo & Angelo , altera de Deo , & Equo . Hæ cognitiones differunt specie , nec tamen differunt in prædicato nobilissimo ; ergo differre specie non est differre in prædicato nobilissimo . Antec. probatur , quia prædicatum præcipuum cuiuslibet ex prædictis cognitionibus est esse expressiuum Dei : hoc autem ex vtrique commune , quamuis inter se discrepent per hoc quod altera sit insuper Angeli , & altera Equi .

R. 2. Aduer.

Aduertendum est hic obiter sententiam hanc D. Bonauenturę male impugnari à nonnullis, ex eo quod saepe ratio generica diuidatur per contradictoria; hoc est differentias ex vna parte positivas, & ex altera negatiuas. Exemplo rem intelliges. Aliquando predicamentum substantiæ sic distribuitur. *Substantia alia est animata, alia non animata. Animata: alia sensitiva, alia non sensitiva. Sensitiva: alia discursiua, alia non discursiua.* Ex hac logicali diuisione sic aliqui contra D. Bonauenturam. Prædicatum illud differentiale: *non animata*: non est tantę perfectionis quantę est illud: *substantia*; imò prædicatum illud: *non animata* præcise secundum se consideratum; cum sit pura negatio, non est vlla perfectio. Similiter prædicatum illud: *non sensitiva* non est tantę perfectionis, quantę illud: *animata*, &c. ergo falsum est prædicatum differentiale consistere in prædicato præcipuo: & consequenter falsum est quod differre specie sit differre penes prædicatum præcipuum.

Hac impugnatio non subsistit: nam substantia non animata non differt ab animata per hoc præcise quod ipsa non sit animata; sed per hoc quod & ipsa non sit animata; & altera sit animata: adeoq; differt ab altera in prædicato nobilissimo animatę. Idem dic proportionaliter de alijs. Differentia igitur includit duo extrema, quorum vni conueniat aliqua ratio, quę non conueniat alteri; adeoque dum quæris differentiam

spc-

specificam non debes attendere præ se an ratio generica contrahatur in hoc extremo per hanc rationem; sed etiam an non per eandem contrahatur in altero: vbi vides rationem genericam contrahi in vno extremo per aliquam rationem, quę non reperitur in altero: dic illa duo differre: non per hoc præcise quod alterum includat talem rationem, nec per hoc præcise quod alterum hac ratione careat: sed indiuisibiliter per vtrumque: videlicet: quod & alterum habeat, & alterum non habeat rationem prædictam.

Secunda Sententia satis communis inter recentiores est ea differre specie, quę differunt notabiliter; ea vero quę non notabiliter differunt, differre purę numerice. Quod si petas quid sit differre notabiliter: respondent standum esse iudicio prudentum, qui libraris hinc inde perfectionibus entitatis obiectiuorum pronunciare debentian diuersitas inter ipsa sit notabilis, an secus.

Est qui hanc notabilem differentiam sic explicet. Ea notabiliter differunt quibus inest capacitas intrinseca terminandi iudicium quod multum differant: iudicium inquam, elicited ab intellectu bene penetrante naturam obiecti. Hoc est, ni fallor: ea notabiliter differunt, quę per iudicium verum affirmantur notabiliter differre. Hac oratione nihil est vetus: nihil quod minus rem explicet. Eodem modo potes quamlibet rem etiam tibi ignotissimam difenire. Interrogatus quid sit Musica: responde:

R 3

est

est id quod per iudicium verum affirmatur esse Musica. Et hunc modum definiendi vt vt calleas, rectè omnia definiens, nihil intelligendo.

Probant tamen hanc sententiam argumentis partim negatiuis, partim posituiis. Negatiuis; quia, inquirunt, non est aliter definibile quid sit differre specie: ergo prædicta definitio est bona. Falsitas antec. patebit infra. Positiuis: quia, inquirunt, per huiusmodi definitionem optimè redditur ratio cur multa secundum vnam considerationem dicantur diuersa specie: secundum alteram dicantur eadem, v.g. circulus aureus, & circulus ferreus secundum considerationem physicam differunt specie: sunt idem specie secundum considerationem mathematicam: quia nimirum physica considerans non rationem figuræ, sed corpus, cui inest figura, inuenit inter aurum, & ferrum notabilem diuersitatem: Mathematica verò, quæ non corpus, cui inest figura, sed figuram ipsam considerat: non inuenit inter circulum, & circulum vllam notabilem, imò non inuenit vllam diuersitatem.

Hoc secundum argumentum nihil valet: quamcumque enim differentiam definitionem admittas, & in quocumque prædicato consistat differentia specifica, eadem facilitate explicabis cur circulus aureus à ferreo physicè differat, non autem mathematicè.

Impugnatur hæc sententia 1. quia per illam non explicatur ratio definita. Quando enim

enim quæritur quid sit differre specie, quæritur quid sit differre notabiliter; nam differre specie ab *A*, videtur formaliter idem, ac habere ab *A*, spectabilem, seu notabilem diuersitatem, dicere igitur ea differre specie, quæ notabiliter differunt iudicio prudentum; est dicere, quod ea differunt specie, quæ prudentibus videntur differre specie. Quærimus autem hic, in quo consistat illa differentia, quam prudentes specificam, & notabilem debeant appellare.

Impugnatur 2. Quia si differentia specifica consisteret in diuersitate notabili, sequeretur posse duo esse eadem specie cum vno tertio, & diuersa specie inter se: consequens est absurdum, ergo & antec. Minor probatur quia quemadmodum quæ sunt eadem vni tertio simpliciter, sunt eadem inter simpliciter, ita quæcumque sunt eadem specie vni tertio, debent esse eadem specie inter se: Sequelam autem maioris prebant: quia contingere potest, quod *A*, & *C*, notabiliter inter se diuersa, ambo careant diuersitate notabili respectu *B*, & consequenter quod *A*, & *C*, identitificenter specie cum *B*, inter se autem specie differant.

Claro, & facili exemplo rem intelliges, accipiendos tres colores ita inter se distributos, vt duo extremis à se inuicem notabiliter differant; vterque autem cum medio careat diuersitate notabili. Vel si tres colores non sufficiant, accipe plures; itaut ab vno extremo paulum diuenias ad aliud extremum, notabiliter diuersum, & consequenter itaut

duo extrema inter se comparata notabilitè differant, quatuor comparata cum intermedium talem diuersitatem non habeant.

Hæc impugnatio facile inueniet solutionem. Nam aduersarius concedet sequelam maioris, & negabit minorem. Concedet quod quæcûque identificantur realiter vni tertio identificantur inter se; negabit hinc sequi, quod quæcûque identificantur specie cum vno tertio, debeant identificari specie inter se. Exemplum non in ratione specifica, sed in generica habens in promptu. Homo conuenit cum bruto in ratione animalis; conuenit cum Angelo in ratione intellectiui; conueniunt igitur brutum, & Angelus in quadam ratione generica cum vno tertio, & tamen in ratione generica non conueniunt inter se; ergo possunt duo habere identitatem genericam cum vno tertio, & carere identitate generica inter se. Ratio est quia identitates huiusmodi nihil aliud sunt, quam similitudines quædam: quis autem non capiat, quomodo duo extrema possint habere aliquam similitudinem cum medio, quam non habeant inter se: imò medium sapissimè fit per admixtionem contrariorum: repugnat autem esse mixtum ex contrarijs, & non habere vllam conuenientiam aut similitudinem cum vtroque contrario: cum tamè contraria tali similitudine careant. Ita tepidum est aliquatiter simile frigido, & calido, cum tamen calidum, & frigidum inter se talem similitudinem non habeant.

Stan-

Standum est igitur impugnationi superioris allatæ, quod videlicet quando quaritur quid sit differe specie; quaritur quod sit differe notabilitè, quod non explicatur quando dicitur standum esse iudicio prudentum. Hoc enim ipsum debet assignari quodnam sit illud discrimen inter rem, & rem, quod prudentes vocant notabile; puta inter Molossum, & Lupum dicunt dari discrimen notabile adeoq; differentiam specificam: inter Molossum, & Catellum Bononiensem negant.

ARTICVLVS II.

Statuitur nostra, & vera sententia.

Dicendum est Differentiam specificam consistere in dissimilitudine essentiali plurium in eodem genere contentorum. Ea inter quæ quarimus differentiam specificam supponuntur esse in eodem genere: quæ enim non sunt huiusmodi, non specie, sed genere differre dicuntur. Hoc supposito probatur, & explicatur conclusio. Ad differentiam specificam requiritur aliqua dissimilitudo: non sufficit dissimilitudo accidentalis: g. requiritur essentialis. Maior est certam etiam apud aduersarios: quorum alij petunt dissimilitudinem notabilem, alij in predicato præcipuo. Minor autem probatur, quia differentia, seu dissimilitudo, etiam notabilis secundum accidens, conuenit ijs, quæ sunt eiusdem speciei, putà Petro,

R s tro,

tro, Paulo, alteri nigro, & alteri albo, alteri recto, alteri gibboso, & claudo.

Conceditur igitur requiri dissimilitudinem in essentia. An autem quælibet dissimilitudo sufficiat: alij negant, alij concedunt. Nos asserimus quamlibet dissimilitudinem sufficere ad differentiam specificam: & probamus 1. Quia quilibet alius modus explicandi differentiam specificam est insufficientis. 2. Quia eo ipso quod inter rem, & rem est diuersitas notabilis, est differentia specifica: sed eo ipso, quod inter rem, & rem est dissimilitudo essentialis, est diuersitas notabilis; ergo eo ipso est differentia specifica. Maior est ad hominem contra eos, quos secundo loco retulimus. Minor probatur, quia eo ipso quod vna essentia est alteri essentia dissimilis eo ipso est spectabilis, seu considerabilis aliqua consideratione non attingente ad am, & consequenter eo ipso habet notabilitatem, quæ sufficit ad differentiam specificam. Vbi aduerte nos in hoc differre ab alijs, non quod negemus diuersitatem notabilem esse differentiam specificam, sed quod hanc diuersitatem notabilem non remittimus iudicio prudentum; dicentes illa esse diuersa, quæ diuersa videntur prudentibus; quod est nihil dicere; sed diuersitatem illam dicimus consistere in quacumq; dissimilitudine essentiali, seu entitativa inter rem, & rem. Item Homo, & Equus habent diuersitatem notabilem, quia in essentia dissimulantur. Petrus, & Paulus utcumq; differant in accidentibus,

tibus, non habent diuersitatem notabilem; quia in essentia perfecte conueniunt.

Explicatur iam, & confirmatur ratio adducta. Eo ipso quod vna essentia est alteri dissimilis, est definibilis definitione attingente prædicatum, quod conuenit vni, & non alteri, huiusmodi definitio conueniet pluribus numero differentibus in quid; g. huiusmodi definitio erit definitio speciei: rursus hæc definitio non comprehendit alteram essentiam, nec vllum ex inferioribus rationis, quæ exprimitur altera essentia; ergo altera essentia constituit speciem diuersam. Definitio alterius essentia eodem modo pertinet ad plura inter se distincta, continetque sub se inferiora, non tot quin plura. Confer igitur duas istas collectiones individuorum alteram pertinentium ad vnam, alteram pertinentium ad aliam rationem, & habebis duas collectiones entium partim similia, & partim dissimilia in essentia, quod est habere duas species.

Denique probatur prædicta conclusio, quia dissimilitudo in essentia facit differre plusquam numericè: ergo facit differentiam specificam. Antec. probatur: quia cum omnimoda similitudine in essentia datur differentia numerica, seu potius distinctio: quæ autem non habent omnimodam similitudinem, sed similitudinem imperfectam, manifestum est, quod magis inter se differunt, quam quæ habent similitudinem omnimodam. Rursus quæ habent similitudinem omnimodam constituunt vnam speciem,

ratio enim explicans totam essentiam hoc modo similium, est ratio verè, & propriè specifica. Si igitur dentur duæ rationes, ambè pertinentes ad infinita inter se omninò similia, dantur duæ rationes specificæ: quod si duæ istæ rationes specificæ sint inter se dissimiles: erunt duæ species diuersæ, & consequenter inferiora vnius rationis, cum inferioribus alterius rationis specie differant,

Confirmatur ex Philosopho, qui 10. Metaph. text. 12. dicit: quò quæ differunt specie in eodem genere sunt, Genus autè vocat id quo quæ differant secundum substantiam idem dicuntur: hoc est ea, quæ specie differunt conueniunt in eo, quod prædicatur de ipsis ad modum per se stantis, & in quid: puta, Homo & Equus, qui specie differunt, conueniunt in *Animali*, quod de Homine, & Equo prædicatur ad modum per se stantis, & in quid; cum rationale de homine, irrationale de equo prædicetur per modum adiacentis, & determinantis ipsum animal. Quodlibet autem prædicatum essentiale supra genus determinat huiusmodi rationem genericam, & est prædicabile de infinitis, in quibus cum prædicta ratione generica reperitur, g. quodlibet prædicatum essentiale supra genus est aptum constituere speciem diuersam ab illa, quæ per prædicatum oppositum cum eodem genere constitueretur.

Idem Philosophus eodem libro 10. Metaph. textu 26. dicit, quod quæcumq; in ratione contrarietates sunt, specie differentiam

tiam faciunt; quæcumq; verò in consumpto materiæ, minimè faciunt. Hoc est quælibet contrarietas secundum illam partem essentia, quæ habet rationem formæ, hoc est, quæ superadditur generi, facit differentiam specificam, Aliam autem diuersitas, siue diuersitas, quæ est extra essentiam, non facit. Ex quibus conclusionem posuimus sic probabis. Omnis contrarietas in ratione, seu in essentia facit diuersitatem specificam; sed omnis dissimilitudo essentialis est aliqua contrarietas in ratione, siue in essentia, ergo omnis dissimilitudo essentialis facit differentiam specificam. Minor probatur, quia illud prædicatum essentiale, quod conuenit vni essentia, per quod hæc dissimilatur ab altera, habet eo ipso suum contradictorium in altera, aliter vna ab altera non dissimilaretur, v. g. fingere rationale, quod est in Petro esse simul admiratiuum, & per prædicatum admiratiui dissimilari à rationali, quod est in Paulo. Eo ipso quod ita fingis, fingis rationale Petri habere secum identificatum prædicatum admiratiui, & hoc eodem prædicato carere rationale, quod est in Paulo: si enim tam in rationali Pauli, quam in rationali Petri ponis admiratiuum, non facis vnum ab altero dissimilari in prædicato admiratiui, Sed eo ipso, quod ponis vnum habere, & alterum non habere prædicatum admiratiui, facis rationale in duobus, Petro videlicet & Paulo, contrahi per rationes oppositas, videlicet, per admiratiuum, & non admiratiuum, quæ rationes sunt in-

ter se contradictoriè oppositæ.

Si igitur quelibet opposito rationis cum ratione facit hoc & illud differre specie; manifestum est quod dissimilitudo hoc præstat: cum haberi nequeat sine oppositione contradictoria in illo prædicato, secundum quod dicuntur opponi seu dissimilari. Vbi vides non mentiri hanc dissimilitudinem secundum magnam aut paruum, cum huiusmodi mensuræ sint inexpressibiles ad explicandam rem, de qua hic agimus: facillimum autem sit intelligere quid sit dissimilari in ratione; seu essentia secundum rationem generi superadditam; ita quidem ut ad id punctum controuersia reduci posse videatur: an possibilia sint plura inter se essentialiter omnino similia in qua controuersia partem affirmatiuam defendimus; cuius veritas patebit ex sequentibus.

ARTICVLVS III.

An quelibet inæqualitas in perfectione essentiali dicat differentiam specificam & è conuerso.

Titulus articuli duo quærit. Primum est an quæcumque inæqualia sunt in perfectione essentiali, eo ipso sint diuersa specie? Secundum est an quæcumque specie diuersa sunt, eo ipso sint inæqualia in perfectione essentiali? utriusque quæsitio satisfaciemus.

Dicendum 1. Omnis inæqualitas in perfectione essentiali est diuersitas specifica.

Pro-

Probatur conclusio ex dictis articulo præcedenti. Quæcumque habent dissimilitudinem essentialem habent diuersitatem specificam: quæcumque sunt inæqualia in perfectione essentiali habent dissimilitudinem essentialem, ergo quæcumque sunt inæqualia in perfectione essentiali habent diuersitatem specificam. Minor est euidentis. Implicat enim vnum ab altero excedi in perfectione essentiali, & habere perfectam similitudinem in essentia cum altero.

Dicendum 2. Non quæcumque differunt specie, eo ipso inæqualia sunt in perfectione essentiali. Hanc conclusionem sunt qui probent ex relationibus, seu personalitatibus diuinis quæ sunt inter se omnino æquales in perfectione, & tamen sunt inter se dissimiles, ergo dissimilitudo non dicit necessario inæqualitatem. Huic argumento non est credenda conclusio, facile enim dissoluitur. Nam falsum est personalitates diuinas esse æquales in perfectione si sermo sit de perfectione ipsarummet personalitatum secundum quod superadduntur essentiæ. Aiunt enim personalitates nihil dicere perfectionis ut alibi diximus, adeoque non esse neque æquales neque inæquales in perfectione. Quod si sermo sit de perfectione quam habent per identitatem cum diuina essentia: tunc nec huiusmodi perfectio est dissimilis in personis, nec propriè loquendo æqualis: cum sit omnino eadem.

Probanda est igitur conclusio primò ex conceptu dissimilitudinis & inæqualitatis: adeo

Adco autem diuersa sunt & disparata hæc duo nimirum esse dissimilia, & esse inæqualia vt etiam quando certi sumus de dissimilitudine duorum, adhuc eodem modo dubitemus de æquitate vel inæqualitate in perfectione. Exemplum habes in coloribus & infinitis alijs huiusmodi. Roga an color viridis, & color flauus, aut ruber, aut croceus sint inter se dissimiles! Omnes affirmat. Roga an sint æqualis vel inæqualis perfectionis; dubitabunt nec inuenies qui certus de dissimilitudine, sit eo ipso de inæqualitate. Quod si quis affirmet se certum esse, temere affirmat. Atque hic obiter nota frequentissime comparationem quæ fit inter duo extrema ab inquirentib. vtrum sit perfectius, hoc modo resoluunt: *se habent sicut excedens & excessum*. Hoc est sunt aliquæ perfectiones in vno extremo per quas alterum vincit, sed sunt etiam aliquæ in altero per quas huiusmodi victoria compensatur. Puta si quis roget vter perfectior sit Petrus ne an Paulus? sæpe respondetur, Petrum esse ingeniosorem & in hoc præualere Paulo: Paulum vero esse prudentiorem & in hoc præualere Petro: vter si absolute melior non deciditur, quia dubitatur vnam perfectionem in vno compensari per aliam perfectionem in alio. Compensationem hanc in perfectione individuali admittunt aduersarij, in specifica negant. Cur in vna negent & in altera affirmant; nec ipsi sciunt.

Probat 2. Conclusio ex conceptu diuina omnipotentia simul & sapientia, ad quam

quam pertinet posse communicare se dissimiliter varijs creaturis etiam intra eandem mensuram perfectionis; hoc est posse producere plures creaturas inter se dissimiles & in perfectione æquales. Explicatur hoc & simul probatur. Pictor vel quilibet cuiuslibet præstantissimi operis artifex, potest aliud opus dissimile facere absque eo quod faciat aut perfectius aut imperfectius. Puta qui egregie pinxit Palladem. potest & megaram perfectissime pingere; ita vt neutra ex picturis perfectione alteram vincat, & tamen duæ ista pictura erunt dissimiles; cur igitur nequeat Deus dissimiles sui imagines edere hoc est diuersas creaturas producere, quin eo ipso faciat inæquales?

Deniq; probatur conclusio veteri illo, & vbi agitur de possibili, inconcusso argumento non apparet repugnantia quod plures creature sint dissimiles inter se in perfectione & simul æquales; g. non apparet quod dissimilitudo inferat inæqualitatem. Antec. patebit dissoluendo quamlibet repugnantiam, quæ ab aduersarijs afferatur.

ARTICVLVS IV.

Satis sit nonnullis obiectionibus.

Soluendæ sunt articulis sequentibus obiectiones, quæ afferuntur contra ea omnia, quæ dicta sunt à nobis circa differentiam specificam. Et quia primo loco reiecta est sententia S. Bonaventura, ideo qui pro

pro ipsa stant, petunt primo loco audiri Audiantur igitur.

Prædicatum, inquit, per quod differunt ea quæ differunt specie, est prædicatum habens in essentia rationem formæ; sed prædicatum habens in essentia rationem formæ est prædicatum præcipuum, & prædicatum per quod differunt ea quæ differunt specie, est prædicatum præcipuum. Maior est iuxta doctrinam superius relatam ex Philosopho. Minor probatur quia prædicatum habens rationem perfecti respectu alterius est prædicatum præcipuum; sed prædicatum habens rationem formæ habet rationem perfecti: ergo est præcipuum. Minor probatur ex dictis, nam differentia est perfectiva generis: se habet ad genus in constitutione metaphysica, sicut se habet in constitutione physica forma ad materiam. Ita v. g. rationale in homine est differentia: est perfectivum animalis est forma metaphysica eiusdem, seu potius hominis metaphysice considerati, & est prædicatum præcipuum eiusdem.

Confirmatur quia prædicatum specificum ex ipsamet nominis etimologia est illud, per quod res redditur speciosa; unde docet Philosophus idem esse habere hanc vel illam speciem, ac habere hanc vel illam pulchritudinem: unde dicitur *Species digna imperio*. Vnaquæque autem res dicitur speciosa secundum prædicatum quod est in ipsa præcipuum.

Resp. transf. mai. neg. min. Ad probationem minoris nega mai. Non enim necesse est

est vt quidquid perficit aliud sit in illo præcipuum. Perficer enim ex suo conceptu nihil aliud est quam adere alicui aliquam perfectionem: non est autem de ratione omnis perfectionis addita alteri quod sit præcipua: imò idem subiectum per plures perfectiones perfici potest, cum tamen reputet omnes esse præcipuas. Ad id quod dicitur differentiam se habere ad genus sicut se habet forma physica ad materiam physicam: dic paritatem in hoc consistere, quod quemadmodum forma physica determinat physicam materiam ad hanc, vel illam speciem totius physici ita differentia determinat genus ad hanc vel illam speciem totius metaphysici, & quia determinare ex genere suo est quid nobilius, quam determinari ideo differentia dicitur esse quid ex genere suo nobilius quam genus: esse autem ex hoc & illo genere nobilius non est esse nobilius simpliciter, sed solum secundum quid. Unde sæpe accidit vt duæ rationes inter se comparatæ dicantur vicissim & mutuo vna altera ex genere suo nobilior.

Propterea D. Thomas de eodem aliquando concedit, aliquando negat quod sit nobilior respectu alterius. Puta in 2. dist. 23. quæst. 1. art. 3. ad 1. dicit quod habere intellectum sic, est nobilior quam habere intellectum simpliciter, & habere sensum sic quam habere sensum simpliciter. Et alibi, nimirum 1. part. quæst. 50. art. 4. ad 1. dicit prædicatum præcipuum non posse ex ratione sua formali, hoc est quia præcipuum est,

est constituere differentiam specificam; quia aliter omnia bruta essent eiusdem speciei, ut pote convenientia in ratione sensitiui, quod est in brutis prædicatum præcipuum & nobilissimum. Ecce vno in loco dicit S. Doctor quod esse sensitiuum simpliciter, est prædicatum præcipuum in brutis, & in alio loco dicit nobilius esse, esse sensitiuum sic, per quod brutum differt à bruto, Equus à Cane. Igitur vel sibi contra dicit, vel sentire sic est nobilius, non simpliciter sed ex aliquo genere, cum quo stat quod non sit simpliciter nobilius; primum nefas est suspicari g. dicendum est secundum.

Ad id quod dicitur de rationali etiam si daret rationale esse prædicatum in homine nobilissimum, adhuc tamen non liceret inferre differentiam specificam haberi formaliter prædicatum nobilissimum; sed solum recte inferunt rationem differentie coniungi aliquando cum prædicato nobilissimo. Nos autem non negamus fieri posse ut prædicatum in quo fundatur differentia vnus ab altero sit nobilissimum; solum negamus, recte assignari pro differentia specifica prædicatum nobilissimum; quia contingere potest ut diuersa secundum speciem conueniant in prædicato nobilissimo, & rationale est prædicatum differentiale hominis, non quia nobilissimum est, sed quia est vltimo determinatiuum, & per ipso homo essentialiter dissimilatur ab alijs, quæ sunt in eodem genere. Caterum rationale secundum id quod super addit intellectu potius limitat

minat quam nobiliter intellectuum, cum intellectuuum conueniat Deo non autem conueniat rationale.

Ad confirmationem: dic speciem non constitui per solam differentiam, adeoque nemini in esse speciem dignam imperio, per id formaliter solum, per quod differt ab omnibus alijs. Per differentiam specificam vna res redditur non speciosa sed spectabilis præ alia, hoc est à quacunque alia discernibilis: res autem est maxime ab alia discernibilis per id per quod ab alia maxime dissimilatur siue hoc sit in ipsa præcipuum, siue non. Ita homo gibbosus & cæcus, ab alio vidente, & recto, per cæcitatem & gibbum maxime discernitur; quamuis per hæc eadem non reddatur præ alio speciosus, nec huiusmodi prædicata, vel ipso iudice, sint in ipso præcipua.

ARTICVLVS V.

Respondetur alijs obiectionibus.

Objicies 1. Si dissimilitudo in perfectione entitatiua diceret diuersitatem specificam; sequeretur differentiam specificam consistere posse in negatione consequ. est falsum; g. antec. Sequela maioris probatur quia per hoc ipsum quod vnus non habet perfectionem alterius est dissimile alteri; non habere huiusmodi perfectionem est pura negatio; ergo est dissimile alteri per puram negationem. Hoc autem esse absurdum.

absurdum probatur, quia id quod constituit speciem per modum differentie est perfecti-uum generis, implicat autem vnam rationem perfici per puram negationem vltioris perfectionis.

Confirmatur quia in tantum repugnat vnam speciem esse aliam; puta Equum esse hominem: quia Animal in vna specie: puta, in Equo, identificatur cum differentia exclusiua differentie quæ est in alia; puta Homine irracionale enim est exclusiuum rationalis, & è conuerso g. in omni specie entis differentia debet esse aliquid positiuum exclusiuum differentie opposite. Probatur antecedens; quia si in Equo nihil concipias nisi animal, & puram carètiã rationalis; non apparet repugnantia cur Equus nequeat esse Homo; nam cum animali optime vnitur rationale: g. necesse est quod in Equo præter animal sit aliquid essentialiter repugnans cum rationali non enim apparet cur animal, etiam si secundum se sit aptum carere rationali tamen sit exclusiuum rationali.

Resp. Aliud esse id per quod res constituitur in esse specifico, aliud id per quod constituitur diuersa specie ab alia, quæ tamen duo facillime confunduntur. Id per quod res constituitur in esse specifico est quid adæquate intrinsecum rei, puta animal rationale homine: hinnibile equo. Id per quod constituitur diuersa specie est partim intrinsecum & partim extrinsecum: diximus enim quod differentia consistit in hoc quod vnum sit tale, quale non est alterum

vel

vel non sit tale, quale est alterum. Ita differentia hominis ab Equo habetur per hoc quod Homo sit talis qualis non est Equus. Hoc autem esse tale quale est, vel non est alterum, est denominatio vtriq; seorsim partim intrinseca & partim extrinseca. Ex hac verissima doctrina sequitur nullam rem esse alteri dissimilem per puram negationem. Ideoque ab obiectionem in forma.

Resp. negando sequelam maioris. Ad probationem dist. mai. Per hoc ipsum quod vnum non habet perfectionem alterius est dissimile, præcise per carètiã, nega; per carètiã in se, & in existentiam talis perfectionis in altero: conc. mai. Vel etiam si vis concede absolute mai. & nega minor Nam si bene attendas, videbis quod non habere perfectionem alterius idem est carere perfectione illa, quæ est in altero: hoc autem non dicit puram negationem quando quidem perfectionem quam negat vni, tribuit alteri.

Ad confirmationem. Si nihil concipias in Equo nisi Animal, non vides in equo repugnantiam identitatis cum homine. Imò vt patebit ex sequentibus ex hoc propositione: *equus est animal inepte infertes; ergo non est homo.* Quod si positue concipias nihil esse in equo præter animal, tunc rectè dices Equum non esse eiusdem speciei cum Homine: erit enim eo ipso dissimilis homini essentialiter, sed tunc etiam differret ab homine per rationale quod homini conueniret & non equo. An autem in illo casu impossi-

sibi-

sibili, esset species vel non, nihil refert. Nā in hypotēsi impossibili non est absurdum admittere speciem impossibilem qualis esset v. g. species adæquate constituta per genus.

Dices creaturæ non differunt à Deo nisi per negationē: non enim est in creaturis vlla perfectio quæ non sit in Deo, & tamen species differunt à Deo, ergo differentia specifica potest haberi per puram negationem. Item species imperfectior differt à perfectiori, puta Homo ab Equo, per negationem tota enim perfectio speciei imperfectioris continetur in perfectioris, & per hoc imperfectior differt ab ipsa quod careat illa vltiori perfectione, quæ in perfectiori reperitur: hinc inualuit illud: *Species rerum sunt sicut numeri*: numerus autem minor differt à maiori, per negationem: puta binarius à ternario per carentiam tertæ vnitatis.

Hoc idem argumentum proponitur ad probandum quod quæcunque sunt dissimilia in essentia, sunt etiam inæqualia. Species rerum sunt sicut numeri, sed numeri dissimiles sunt inæquales: imo numeri non aliam dissimilitudinem habent quam inæqualitatem, ergo species rerum dissimiles sunt inæquales, imo non aliam dissimilitudinem habent, quam inæqualitatem.

Resp. hac argumeta vna fere eademque æquiuocatione laborare, dum pro differentia specifica non respiciunt nisi ad vnum extremum; cum tamen differentia habeatur indiuisibiliter per vtrumque Differentia inter Deum & creaturam includit totum esse Dei

&

& esse creaturæ; adeoque tantum abest vt talis differentia sit pura negatio, vt contra, necessario in voluat perfectionem infinitam, quod enim finite tantum perfectum est, non differt ab omni creatura, cum ipsum sit aliqua creatura. Item differentia inter speciem perfectiorem, & imperfectiorem, non est pura carentia perfectionis in ea, quæ dicitur imperfectior; sed enexistētia perfectionis eiusdem in illa quæ dicitur perfectior.

Quod si sermo est non de differentia specifica sub conceptu differentia, sed de prædicato contrahente Genus seu rationem superioriorem: certum est quod prædicatum per quod contrahitur ratio entis ad rationem creati non est aliqua perfectio quæ Deo desit, in sit creaturæ: Imo quodlibet prædicatum contrahens quamlibet rationem genericam si sit perfectio, eo ipso in Deo est, qui est eminentissime omnis perfectio, hoc est perfectio omnino impermixta, & ab omni omnino imperfectione immunis. In hoc sensu creatura differt à Deo non per suum esse, sed per suum non esse, hoc est per limitationem sui esse. Deo enim dicenti: *Ego sum qui sum* tota collectio creaturarum simul, nedum quælibet creatura seorsim, reponere potest: & *ego sum qui non sum*. iuxta Augustinum dicentem: *Domine tu es qui es, ego vero sum qui non sum*. Ratio est, quia Deus est plenitudo totius esse; creaturæ autem plus deest quam adest de esse, cum illi desit totum id, per quod superatur à Deo, hoc est carens infinito esse, habet minimum esse.

Hoc tamen dici nequit de qualibet specie imperfectiori respectu perfectioris, nam illa non constituitur in suo esse specifico aut differentiali præcise per carentiam perfectioris quæ reperitur in alia, sed per aliquam perfectionem positivam. Non enim repugnat aliquam perfectionem reperiri in specie imperfectiori, quæ non sit in perfectiori. v. g. aliquam perfectionem reperiri in Equo, quæ non sit in homine. Vnum enim dicitur altero perfectius, non quod in ipso sit omnis perfectio alterius & præterea aliqua, alia: sed quia tota collectio perfectionum, ipsius vincit totam collectionem perfectionum alterius: quod contingere potest etiam si collectio victa contineat aliquam perfectionem qua careat collectio victæ; dum modo hæc habeat unde non modo compensetur, sed etiam emineat supra alteram.

Item numerus minor differt à maiori: binarius à ternario non solum per carentiam tertie unitatis in binario, sed etiam per existentiam eiusdem in ternario. Binarius autem in suo esse specifico constituitur non per puram carentiam tertie unitatis: nec ternarius per carentiam quartæ, & sic de cæteris; sed per positivam unitatem quibus constant. In his enim ratio generica est *numerus*, differentialis vero est, in binario continentia duarum dumtaxat; in ternario vero trium dumtaxat unitatem. Differentia igitur accepta pro prædicato contrahente, ad hanc speciem includit in specie quam constituit negationem omnis alterius unitatis:

tatis: accepta vero pro dissimilitudine inter unam & alteram speciem ponit illam unitatem in una quam negat in altera. Adde quod ex hac ipsa ratione qua numerus minor cedit maiori sunt qui inferant conceptum quemdam excellentiæ numeri minoris supra maiorem; dicunt enim numerum minorem esse minus compositum, adeoque simpliciorum: cum igitur simplicitas sit perfectio & quidem simpliciter simplex, quo plus aliquid participat de simplicitate plus habet de perfectione. Si ita est; qualibet pars habet excellentiam quandam supra suum totum, habet enim minus compositionis. Totum enim præter quamlibet partem quantumlibet in se compositam, dicit insuper aliam aut alias partes ex quibus ipsum componitur. Non igitur qualibet maior simplicitas est maior perfectio; sed simplicitas identificans plures perfectiones in una. Melius est enim habere perfectiones formaliter plures per identitatem; quam realiter plures, per compositionem. Ratio à priori est; quia eo ipso qualibet ex ipsis formaliter accepta est maior perfectio. Iustitia enim quæ est etiam sapientia, est maior perfectio, quam si esset solum iustitiam. Melius tamen est habere per compositionem realiter plures; quam per simplicitatem tam formaliter quam realiter unam. Puta melius est habere iustitiam quæ sit & sapientia, & misericordia: quam omnes istas tres realiter distinctas, sed simul compositas; melius tamen est habere illas

tres realiter distinctas per compositionem
quam vnam solam ex ipsis per simplicita-
tem.

Ex his patet quid dicendum sit in forma.
Ad primum argumentum & ad secundum;
negandum est antec. Ad paritatem de nu-
meris præter ea quæ dicta sunt: dist. mai.
species rerum sunt sicut numeri in omni-
bus nega mai. in aliquibus: conc. mai. &
transat. min. nega conseq. Paritas inter nu-
meros & species rerum consistit in hoc quod
quemadmodum quælibet inæqualitas in nu-
meris, ita etiam in quibuslibet rebus mut-
tat speciem: non autem è conuerso sicut
in numeris non datur dissimilitudo nisi se-
cundum magis & minus: ita etiam non da-
tur in alijs speciebus rerum. Ratio est quia
numeri nequeunt aliter dissimulari, possunt
autem aliter dissimulari res numerate; vt est
manifestum.

Obijcies 2. Impossibile est quod plures
participationes eiusdem simplicissime per-
fectionis sint inter se dissimiles, nisi secun-
dum magis & minus: sed plures species,
puta homo, equus, leo, &c. sunt plures par-
ticipationes eiusdem simplicissime perfe-
ctionis, ergo impossibile est plures species
esse inter se dissimiles nisi secundum plus,
& minus perfectionis. Maior, in qua est to-
ta vis argumenti, probatur. Quia impossibi-
le est plures participationes eiusdem lineæ
esse inter se dissimiles, nisi per hoc quod
vna sit maior altera minor; puta vna pal-
maris, & altera semipalmaris. Item plures

par-

participationes eiusdem qualitatis, puta
caloris, non possunt esse inter se dissimiles;
nisi per hoc quod vna sit maior, & altera
minor; puta vna vt duo, altera vt tria, &
sic de cæteris: ergo eiusdem simplicissime
perfectionis plures participationes neque-
unt esse dissimiles, nisi per hoc quod vna sit
maior, & altera minor. Quod autem om-
nes species rerum creaturarum sint participa-
tiones vnius eiusdemque simplicissime per-
fectionis, videlicet diuinæ, indubiatum
est. Propterea diuinum esse per omnes &
quaslibet creaturas aequaliter representa-
tur.

Placet hic obiter eorum incoherentiam
adnotare, qui ponentes totam diuersitatem
specificam in perfectionis inæqualitate, ne-
gant vnam speciem differre ab altera per
hoc quod, & ipsi desit hæc vel illa perfe-
ctio, & reperitur in altera. Puta Bos ab
Equo specie differt, quia Bos perfectionem
participat vt quinque, Bos solum vt qua-
tuor. Non ramen specie differt Bos ab e-
quo per hoc quod ipse cateat hoc gradu per-
fectionis, hunc habeat equus. Si dica-
nt non constitui Bouem in suo esse spe-
cifico per puram negationem prædicti gra-
dus, rectè philosophantur. Si negant dif-
ferre specie per hoc præcise quod in Boue
non sit, & in equo sit prædicta perfectio,
malè. Si autem dicant per illud idem præ-
cise vnum differre ab altero per quod consti-
tuitur in suo esse specifico; non satis accuratè
distingunt rationes relativas ab absolutis.

S 3 Quod

Quod si dicas ipsammet formalem negationem vltioris perfectionis in Boue esse quandam perfectionem; quia quo minus habet perfectionis, eo etiam minus habet perfectionis, eo etiam minus haec creatura sit essentialiter dependens. Contra est 1. quia perfectio quidem est, sed Dei solius, carere dependentia & simul habere perfectionem; carere autem dependentia per hoc quod careas perfectione, non est perfectio 2. falsum est, quod habens minus perfectionis habeat minus dependentiæ, quamuis omnis creatura perfectio sit se ipsa dependens. Etiam si enim res illa seu perfectio cum quæ identificatur dependentia materialiter considerata sit in vno quidem minor in altero maior: tamen ratio ipsa formalis dependentiæ consistens in perfecta subiectione ad Deum, & metaphysica impossibilitate existendi, nisi Deo volente; est in omnibus creaturis æqualis: nec propriè vnquam dicitur. Hæc creatura minus dependet à Deo, quam hæc alia.

Præterea contra sic philosophantes sic argue. Si minor illa dependentia est aliqua perfectio, est participatio primæ illius & simplicissime perfectionis, quæ non diuersificat species nisi secundum magis & minus. Vel igitur per illam æquatur perfectio que est in altera specie, vel non: si æquatur: igitur species diuersæ sunt in perfectione æquales: si non æquatur; igitur negatio vltioris perfectionis in vna, & exist

stentia

stentia eiusdem in altera diuersificat species. Si dicas haberi differentiam per participationem minorem, non qua minor est secundum quantitatem, sed qua dissimilis est secundum modum; infero; ergo species, quæ sunt participationes eiusdem simplicissimæ perfectionis aliter diuersificantur quam per plus & minus. Cum autem suus modus participandi sit essentialis cuiuslibet creaturæ, habes essentialem dissimilitudinem, & consequenter differentiam speciem in creaturis aliter quam per plus & minus. hæc obiter. Ad argumentum intorma.

Respondendo negando maiorem. Nam perfectio simplicissima potest esse eminenter multiplex, & de facto ita est diuina perfectio, cuius qualibet creatura est aliquis imitatio & participatio. Imò perfectissima simplicitas diuini esse consistit in hoc quod omnem omnino perfectionem sibi identificeet; hoc est quod sit vna simul & omnis perfectio diuina sapientia dicitur simplicissima perfectio, non ex eo quod sapientia non sit nisi sapientia; sed ex eo quod sapientia sit indissolubiler iustitia, bonitas, misericordia immensitas, & sic de cæteris, quorum quolibet desit, tollit à Deo Dei propriam simplicitatem. Ad probationem maioris omite antecedens, & nega consequentiam. Ex hac paritate quam faciunt aduersarij. patet æquiuocatio in quam labuntur circa hanc vocem *simplicitas* quam fortasse nimis sim-

placiter interpretantur, Aliam etiam aequi-
 uocationem patiuntur in hac alia voce: *participatio* & utraque simul fundat argu-
 mentum à pari. Imaginatur enim Deum
 velut infinitum quoddam pelagus vnus
 simplicissima & purissima essentia, quæ
 per modum aquæ cuiusdam distendatur in
 riuos vel guttas, dum dicitur Deus ef-
 fundere sese ad extra per productionem re-
 rum creaturarum, & quia participatio O-
 ceani quem nauigamus, non differt vna
 ab alia, nisi per hoc quod per vnâ plus
 aquæ communicetur, quam per aliam: ideo
 putant vnâ creaturam non posse
 esse participationem diuidi esse, diuersam
 ab alia, nisi per hoc quod de diuino ef-
 se plus in ipsam redundet quam in aliam.
 Hoc modo existimarunt olim nonnulli di-
 ci creaturas particulas diuinitatis, sicut
 scrupuli sunt particula rupis, vel scopuli
 à quo deciduntur: sed errauerunt in cogi-
 tationibus suis, & factum est insipiens cor
 eorum. Qui tamen imaginationem hanc ex
 parte retinent, hoc argumentum, quod pro-
 posuimus, putant conuincens.

Verum si bene inspiciatur, nec apparen-
 tiam habet. Simplicitas lineæ, caloris, &
 quælibet alia huiusmodi, est simplicitas
 fundata in imperfectione: simplicitas Dei
 fundatur in infinitate perfectionis. Linea
 non est nisi pura, & mera longitudo, vn-
 de participationes lineæ nequeunt differ-
 re inter se nisi secundum rationes longitu-
 dinis: rationes autem longitudinis sunt

ma-

magis & minus: nequeunt igitur partici-
 pationes, seu particula decisa ab eadem
 linea differre inter se nisi secundum magis,
 & minus. Quod si fingeres lineam quæ emi-
 nenter esset omnis figura, & per cuius par-
 ticipationem quælibet figura esset id quod
 est: possent diuersa & dissimiles partici-
 pationes eiusdem esse inter se æquales: non
 enim repugnat figuras inter se dissimiles
 eiusdem esse capacitatis.

Simplicitas autem Dei, quia vt dixi-
 mus fundatur in infinitate perfectionis,
 non est præcise hæc aut illa perfectio.
 Potest igitur infinitis modis, quamuis
 æqualiter sese diffundere ad extra: ita
 vt vni quidem creaturæ plus, v. g. de sapien-
 tia, alteri plus de potentia, vni plus
 de æternitate, alteri plus de immensita-
 te communicet, compensando in vna ex-
 cessum vnus perfectionis per excessum al-
 terius perfectionis in alia. Hoc est edendo
 diuersas sui imagines æquales & dissimiles
 inter se.

Dices: ergo poterunt duo esse æqualiter
 similia Deo, & dissimilia inter se. Probat
 consequentia quia æqualia in perfectione
 sunt æqualiter Deo similia, &c.

Resp. conc. totum. Album, & vigrum in-
 ter se dissimilia, sunt æqualiter similia fusco.
 Non obstat diuinam simplicitatem osten-
 sum est supra.

Obijcies 3. Si quælibet dissimilitudo es-
 sentialis esset sufficiens ad diuersitatem spe-
 cificam, sequeretur plures animas rationa-

S 5 les

les esse diuersas specie inter se, conseq. est absurdum, ergo & ant. Sequela maioris probatur, quia inter animas rationales vna est entitatie dissimilis alteri, ergo habet diuersitatem specificam ab altera.

Resp. neg. se. quæla mai. Ad prob. neg. ant. Quelibet anima rationalis est cuiuslibet anime rationali omnino, & adequate similis, similitudine entitatie, & essentiali.

Dices ex duabus animabus rationalibus vna perfectius intelligit, & discurret quam altera, ergo vna est perfectior altera, implicat esse perfectiorem & non esse dissimilem, ergo vna est dissimilis alteri.

Resp. concesso antec. negando conseq. Si fit de perfectione essentiali. Vna anima perfectius intelligit, quam altera: quia est in corpore melius organizzato quam altera: hæc autem dissimilitudo non est in ipsamet essentiali anime; hoc idem magis explicabitur in libris de anima: ubi ex professo agitur quæstio de æqualitate animarum inter se.

ARTICVLVS VI.

Diluuntur alia obiectiones.

Objicies 4. Cognitio qua representantur tres homines est entitatie dissimilis cognitioni qua representantur quinque: sed huiusmodi cognitiones sunt eiusdem speciei, ergo dissimilitudo entitatie stat cum identitate specificâ Item: calor

vt

vt octo est entitatie dissimilis caloris vt quinque; calor vt octo, & calor vt quinque sunt eiusdem speciei; ergo plura eiusdem speciei sunt entitatie dissimilia. Minor probatur ex Philosopho & Philosophis cum Philosopho dicentibus: *plus & minus non variant speciem*: Calor vt octo & calor vt quinque non differunt nisi secundum plus, & minus, ergo calor vt octo & calor vt quinque non differunt specie.

Resp. quod ea dissimilitudo quæ est inter tres & quinque homines, est etiam inter cognitiones quarum vna est trium, altera quinque hominum. Dissimilitudo enim obiectum refundit dissimilitudinem in cognitiones. Roga iam arguentem an tres homines a quinque differant entitatie & quod de hominibus dicit; de cognitionibus. Si dicat tres homines esse dissimiles entitatie quinque hominibus, dic cognitionem qua representantur tres, esse dissimilem cognitioni, qua representantur quinque, etiam entitatie: si negat; nega. Si dicat homines non differre ab hominibus, seu non esse dissimiles hominibus, sed ternarium esse dissimilem quinario, dic cognitiones supradictas esse dissimiles non secundum quod representant homines & homines; sed secundum quod representant, vna ternarium, & altera quinarium. Ex his ad argumentum in forma resp. cum distinctione: cognitio qua representantur tres homines est entitatie dissimilis cognitioni qua representantur quinque, secundum quod vna representat

S 6 tria

tria & altera quinque; concedo; secundum quod representant homines & homines, nego Posses etiam distinguere; vna est dissimilis alteri secundum considerationem Mathematicam seu Arithmetica; concedo; secundum considerationem logicam; nego. Sunt dissimiles secundum considerationem arithmetica quia vna attingit ternarium, altera quinarium, qui sunt numeri speciei diuersi. Non sunt dissimiles secundum considerationem logicam; quia cum eadem sit vnus ac omnium hominum essentia, tres à quinque, aut centum non differunt essentialiter, *de minus ubi similitudine. vna modus quo*

Ad illud de calore dic vel gradus intensificationis esse dissimiles; vt multi docent, & tunc calor vt quatuor & calor vt octo differunt specie; vel similes; vt alij volunt, & tunc calor vt octo à colore vt quatuor non differunt entitative, sed solum intensiue, & de numero graduum dic quod dixisti de numero hominum.

Obijcies vlt. Vnio quæ est inter corpus & animam Petri est entitative dissimilis vnioni quæ est inter corpus & animam Pauli sed huiusmodi vniones sunt eiusdem speciei; ergo cum dissimilitudine entitativa stat identitas specifica. Maior probatur; quia duæ vniones ambæ respicientes corpus & animam Petri, sunt magis similes inter se, quam duæ aliæ, quarum vna respiciat corpus & animam Petri, alia vero corpus & animam Pauli, ergo istæ duæ habent aliquam dissimilitudinem entitativam proba.

probatu conseq. quia habent dissimilitudinem quæ consistit in carentia illius omnimoda similitudinis quam habent inter se illæ aliæ duæ.

Idem argumentum fieri potest de cognitionibus, vel profluentibus à distinctis principijs, vel representantibus distincta obiecto. Pura duæ cognitiones elicite à Petro circa albedinem *A* sunt magis similes inter se, quam duæ cognitiones circa eandem albedinem, altera elicita à Petro, & altera à Paulo. Item duæ cognitiones circa albedinem *A* sunt magis similes inter se, quàm duæ quarum altera sit circa albedinem *A*, & altera circa albedinem *B*; sed cognitiones huiusmodi sunt eiusdem speciei; ergo inter cognitiones eiusdem speciei datur dissimilitudo entitativa. Maior probatur; quia predictæ duæ cognitiones elicite à Petro præter identitatem obiecti, habent identitatem principij & subiecti; duæ autem; quarum altera sit elicita à Petro, & altera à Paulo, non habent identitatem principij & subiecti. Item duæ cognitiones ambæ albedinis *A* habent identitatem obiecti; duæ autem aliæ, quarum altera sit albedinis *A* & altera albedinis *B*, non habent identitatem obiecti; ergo sunt magis similes illæ, quam istæ. Consequentia probatur vt supra; quia carentia illius omnimode similitudinis est aliqua dissimilitudo.

Resp. negando maiorem ad probationem nego antec. Ad illud de cognitionibus nego etiam mai. Ad probationem de cognitione.

tionibus respondeo cum distinctione: duæ cognitiones elicite à Petro habent identitatem principij: duæ autem elicite altera à Petro, & altera à Paulo non habent identitatem, logicam & formalem nego; physicam & materialem concedo. Item duæ cognitiones altera albedinis *A*, & altera albedinis *B* non habent identitatem ephysicam, & materialem obiecti: concedo, logicam & formalem, nego. Albedo *A* & albedo *B* habent perfectissimam similitudinem: quæ est identitas logica & formalis saltem fundamentaliter, vt dictum est alibi: adeoque duæ cognitiones terminatæ altera ad albedinem *A*, altera ad albedinem *B*, habent identitatem logicam & formalem obiecti. Item Petrus & Paulus habent identitatem logicam & formalem, adeoque duæ cognitiones elicite, altera à Petro, & altera à Paulo, habent identitatem logicam & formalem tam principij quam subiecti: principij, quia hæc elicite à Petro, illa à Paulo: subiecti, quia in eodem vtraque recipitur, à quo elicite. Item duæ vniones, altera respiciens corpus & animam Petri, altera corpus & animam Pauli, habent identitatem logicam extremorum, quia corpus, & anima Petri, & corpus & anima Pauli sunt extrema omnino similia: adeoque non est admittendum dari maiorem similitudinem inter duas primas, quam inter duas alias vniones, Idem dic de cognitionibus.

Dices duæ cognitiones ambæ albedinis:

A

A habent identitatem non solum logicam, sed physicam obiecti: duæ cognitiones vna albedinis *A* & altera albedinis *B* habent solum identitatem logicam, non autem identitatem physicam obiecti: ergo duæ cognitiones ambæ albedinis *A* sunt magis similes inter se, quam alia duæ, vna albedinis *A* & altera albedinis *B*. conseq. prob. quia identitas physica obiecti refundit maiorem similitudinem in actus quam identitas solum logica, ergo &c.

Resp. concedo ant. neg. conseq. ad probat. nego antecedens Identitas logica obiecti consistit fundamentaliter in similitudine albedinis *A* cum albedine *B*. similitudo autem albedinis *A* cum albedine *B* est omnimoda similitudo: implicat autem quod cognitiones respicientes terminos omnino similes fortiantur inde vllam dissimilitudinem. Vno verbo albedo *A* non est magis dissimilis albedini *B* quam sibi ipsi: ergo duæ cognitiones quarum vna respiciat albedinem *A* & altera albedinem *B* non sunt magis dissimiles inter se, quam duæ alia, quarum vtraque respiciat albedinem *A*. Idem dic de perfecta similitudine principiorum incapacium propterea refundero in actus elicitos vllam dissimilitudinem. Vbi aduerte quod prædicata purè plurificantiâ nullo modo dissimulant; quod patebit inferius vbi de individuo.

Dices; quæ differunt in prædicato essentiali communè pluribus, differunt plusquam numero: duæ visione, vna albedinis *A*, altera

tera

tera albedinis *B* sunt huiusmodi : ergo &c. Minor probatur, quia esse visionem essentialiter affixam albedini *A* est prædicatum essentialiter, commune pluribus : sunt enim, possibiles visiones non tot quin plures essentialiter affixæ albedini *A*. In hoc autem differunt visio albedinis *A*, & visio albedinis *B*: de prima enim dicitur quod sit essentialiter affixa albedini *A*, de secunda negatur.

Resp. dist. ma. si illud prædicatum sit absolute solum : omitto ma. si sit relatiuum : subdisting. si sit ad terminos dissimiles : conc. si ad similes : nego. Prædictæ autem visiones sunt ad terminos omnino similes, vt patet. Vide huius, Disp. qu. 7. art. vlt. in fine.

ARTICVLVS VII.

Expediuntur reliqua.

Egimus de prædicato contrahente genus ad speciem quasi de prædicato aliquo simplici, quod etiam vocauimus differentiam specificam, accipiētes nomine differentiam prædicatum illud, per quod vnæ res ex communi modo loquendi dicitur ab alio differre specie, v. g. rationale in homine, inibibile in equo. Sic autem egimus de differentia specifica, non quod supponamus pro certo illam de facto consistere in prædicato simplici; sed quia sic melius, & facilius explicatur doctrina de differentia.

Ceterum valde probabile est rem differre spe-

specie ab alia re, non per aliquod prædicatum simplex, sed per complexum ex pluribus prædicatis diuisiue genericis, puta hominem non differre specie ab omni alia re per rationale; sed per complexum ex animali & rationali; & carentia alterius prædicati essentialis. Rationale autem ipsum seorsim acceptum pertinere posse ad plures species, sicut animal: puta rationale esse quid commune Angelis, & hominibus, sicut animal est quid commune hominibus, & brutis; adeoque sicut homo per animal non differt ab equo; ita nec per rationale, v. g. differt ab Angelo.

Dice etiam si in Angelo demus rationale; non tamen damus rationale dependenter à sensibus, ergo neq; ita tali hypothese, homo per rationale conuenit cum Angelo.

Resp. concesso ant. negando conseq. Eodem argumento probabis hominem non conuenire cum bruto in animali. Nam etiã si detur in bruto animal; non tamen datur animal, quod simul sit rationale; Quod igitur rationale in Angela & in homine contrahatur per rationes oppositas, non facit quin homo & Angelus conueniant in rationali; est enim rationale secundum conceptum rationalis abstrahibile conceptu prædicante à rationibus contrahentibus.

Præterea non apparet repugnantia, quod ad hanc ipsam conceptionem prædicatorum, *Animal rationale*, superaddatur aliud prædicatum essentialiter; & sic dari aliquod animal rationale specie diuersum ab homi-

homine. Cur enim repugnat animal rationale volatile; aut animal rationale aquaticum? idem dic de quolibet alio huiusmodi. Imò ex veteribus nonnulli existimarunt præter hominem dari aliud animal rationale, quod esset essentialiter immortale: adque insufficienter definiri hominem animal rationale, putantes superaddendum definitioni: *Mortale*.

Posito autem quod plures rationes diuisiue genericæ, hoc est quarum qualibet seorsim sumpta sit communis pluribus speciebus, simul acceptæ constituunt differentiam specificam: qualibet ex prædictis seorsim accepta habebit rationem materiæ, & ad differentiam, seu dissimilitudinem huius rei cum qualibet alia re sufficiet, quod in toto illo complexo reperitur discrepantia cum complexo prædictorum constituentium, quamlibet aliam rem. Puta si rationale conuenit alicui, quod non sit homo: manifestum est quod homo per rationale non discrepat ab omnibus: si autem illud aliud quod est rationale non sit animal, discrepabit ab ipso per animal ab animali autem, quod non est rationale, & à rationali, quod non est animal, per hoc quod sit animal rationale, quod si detur aliquid quod sit animal rationale, & aliquid aliud, puta & volatile: discrepabit homo ab omnibus per hoc quod sit animal rationale, & nihil aliud.

His omnibus addendum est montium hoc loco opportunum: scilicet non specta-

re ad logicum decernere; vtrum hæc, & illo res differant inter se, hoc vel illo genere differentia. Hoc enim pertinet ad scientiam talium rerum contemplatiuam. Puta, si quis proponat Logico ex vna parte Catellum Bononiensem, & ex altera Molossium; rogetque illum an differant, an conueniant secundum speciem; Logicus prætergreditur fines suæ scientiæ, si hanc dubitationem soluere aggreditur. Hoc enim spectat ad Scientiam de canibus. Responso igitur quam ex doctrina tradita tradere posset, hæc esset. Si duo isti canes sint perfectè similes in essentia, sunt in eadem specie: si habet aliquam in essentia dissimilitudinem, sùt in diuersa. An autem essentia vnus sit perfectè similis essentiæ alterius, dicant qui vtriusque essentiam speculantur.

Supponitur tamen quasi pro certo prædictos duos canes esse eiusdem speciei, & ex hac præsuppositione contra doctrinam supra traditam sic arguitur. Maior dissimilitudo datur inter Catellum Bononiensem, & Molossium, quam inter aliquem canem, & lupum; & tamen Catellus Bononiensis & Molossus sunt eiusdem speciei & Lupus a quolibet cane specie differt; ergo differentia specifica non fondatur in dissimilitudine.

Resp. neg. antec. Sermo est enim de dissimilitudine essentiali, quæ nulla est inter Catellum, & Molossium, sicut nec inter Pumilionem & Gigantem, aut inter ignem paruum, & magnum. Hæc enim differunt quidem specie secundum molem, non verò secun-

secundum substantiam.

Dices, dissimilitudo in accidentibus arguit dissimilitudinem in essentia; datur inter Catellum, & Molossum maior dissimilitudo in accidentibus, quam inter canem, & lupum; ergo datur maior dissimilitudo in essentia inter Catellum, & Molossum, quam &c.

Resp. negando maiorem. Constat enim ab una eademque essentia fluere accidentia, & accidentium collectiones inter se valde diversas.

Resp. 2. transf. mai. negando min. Si quis enim considerat totam collectionem accidentium, quæ fluit ab essentia lupi, hæc est magis dissimilis collectioni accidentium fluenti ab essentia cuiuslibet canis, quam sit collectio accidentium catelli, collectioni accidentium Molossi. Accidentia enim, quæ determinatè flunt ab essentia canina sunt vis odorativa, sagacitas, fidelitas, latratu, &c. in his accidentibus conveniunt catellus Bononiensis, & Molossus; uterque autem; & quilibet alius canis disconveniunt à lupo, in quo volutatum, infidelitatem, & alia huiusmodi accidentia reperies. Ex his.

Resp. 3. distinguendo maiorem; Accidentia determinatè fluentia ab una essentia sūt magis similia in cane, & lupo, quam in catello & molosso: nego maiorem; accidentia indifferentia ad hanc, vel illam essentiam: conc. ma. & eodem modo distincta minori; nego conseq. Quamvis sint accidentia determinatè fluentia ab essentia canina, supra diximus: sunt autè præterea quedam

quæ

quæ non flunt determinatè ab una essentia sed sunt indifferentia ut hanc, vel illam exorgerit. Huiusmodi sunt color, magnitudo, vel parvitas molis, & alia id genus; secundum quæ dissimilia in specie possunt esse inter magis similia, quam quæ eiusdem speciei sunt, puta molossus, & lupo similiores sunt in magnitudine, quam Catellus, & molossus.

Q V Æ S T I O VI.

De Proprio, & Accidente.

A R T I C V L V S I.

Quid sit Proprius.

Proprium quædædam dicitur, ait Porphyrius cap. 5. Primo proprium dicitur, quod convenit solum alicui Speciei, sed non omni contento intra illam: ita soli homini convenit esse Medicum, vel Astrologum; sed non omni contento sub ratione hominis, hoc est non omni indiuiduo naturæ humanæ. Secundo proprium dicitur, quod omni quidem in aliqua specie contento convenit, sed non soli: hoc modo convenit homini esse bipedem; nam omnis quidem homo est bipes, sed non solus homo est bipes. Tertio, quod omni & soli, non tamen semper ita omni & soli homini convenit canescere, non tamen semper, sed solum aliquando, puta in senectute. Quarto pro-

proprium dicitur, quod omni soli, & semper: hoc modo conuenit homini esse risibilem. Et hoc vltimum propriissime loquendo dicitur proprium.

Quatenus autem est vnum ex prædicabilibus definitur; *Vnum aptum prædicari de pluribus in quale conuertibiliter, siue necessario.* Per hoc quod prædicetur de pluribus, conuenit cum alijs prædicabilibus: per hoc quod in quale, à genere differt, & specie, quæ in quid; & à differentia, quæ in quale quid prædicantur per hoc, quod conuertibiliter, siue necessario; differt ab accidente, quod & ipsum in quale, sed non necessario aut conuertibiliter, vetum contingenter de pluribus prædicatur, vt infra patebit.

Aduertendum est autem, quod plura illa, de quibus proprium est prædicabile sunt inferiora illius rationis, seu gradus à quo necessario ipsum profluit. v. g. risibile est proprium hominis, vt necessario fluens ab hominis essentia: plura igitur, de quibus risibile prædicatur sunt inferiora hominis, videlicet Petrus, Paulus, Franciscus. Et vniuersaliter loquendo de quocumq; prædicatur radix, seu principium à quo necessario qualibet proprietas profluit; de illo eodem etiam talis proprietas prædicatur: ita si appetituum necessario profluat à sensitiuo; de quocumq; prædicaueris sensitiuum rectè etiam prædicabis appetituum.

ARTICVLVS II.

Quid sit Accidens.

Agimus hic de Accidente communi, nõ de proprio, de quo dictum est supra. definitur autem Accidens à Porphyrio: *Quod neque est genus, neque differentia, neque species, neque proprium; semper autè est in subiecto subsistens.* Hæc definitio per exclusionem non est mala: cum enim alia quatuor prædicabilia iam fuerint explicata, hoc vltimum taliter qualiter explicatur per exclusionem illorum. Aditur autem: *quod semper est in subiecto subsistens:* quia nimirum accideas, quod sæpe dicitur. Philosopho non tam ens, quam entis ens, habet semper esse in alio tamquam in subiecto, à quo subsistentatur.

Præter hanc definitionem, duas alias affert Porphyrius Prima est: *Accidens est; quod adest, vel ab præter subiecti corruptionem.* Secunda; *Accidens est, quod contingit eidem inesse, & non inesse.* v. g. Albedo huius parietis adest, & adest præter paries corruptionem: nec enim destruitur paries, siue absit, siue adsit albedo. Item contingens est albedinem inesse, & pariter contingens non inesse albedinem huic parieti.

Quando dicitur, *Præter subiecti corruptionem* debet intelligi de corruptione, vel physica, vel logica. Dicitur aliquid corruptum.

rumpi physice; quando re ipsa destruitur; ita corumpitur lignum per combustionem. Dicitur corrumperetur logice quando vel demitur illi aliquid essenziale, vel additur aliquid repugnans ipsius essentia: hoc modo diceretur corrumdi logice homo, si vel illi demeres animal, aut rationale: vel adderes hinnibile, aut latrabile, utrumque enim repugnat conceptui quidditatiuo hominis. Porro accidens, ut prædicabile definitur: *Vnum aptum prædicari de pluribus in quale, non conuertibiliter, aut necessario, sed contingentè.*

Rufus, quando dicitur accidens posse, abesse, intelligi posset, aiunt nonnulli, de absentia positua: per quam scilicet prædictum accidens est etiam in alio subiecto: puta albedo dici quodammodo potest abesse positæ ab Ebore, quatenus est etiam in Columba, & Rapa. Modus illæ absentia posituæ non video quo iure dicatur absentia; quia hoc etiam modo dici posset genus abesse posse præter rei corruptionem: Animal enim v. g. ita conuenit homini, vt etiam infinitis ab homine diuersis conueniat. Multo melius dicitur abesse à subiecto aliqua forma, quando non conuenit omnibus inferioribus alicuius rationis communis, quamuis solis inferioribus rationis huiusmodi conueniat; ita accidens est homini esse Astrologum, quia non omni quamuis soli homini conuenit esse Astrologum.

ARTICVLVS III.

Soluuntur obiectiones.

Objc. 1. Omne proprium est accidens; ergo male assignatur pro prædicabili distincto ab accidente. Antec. probatur, quia proprium etiam quarto modo, hoc est necessario profluens ab essentia, est quid superadditum essentia.

Resp. conc. antec. eiusque probatione, dist. consequ. malè ponitur pro prædicabili distincto ab accidente vt sic; conc. consequ. distincto ab accidenti communi; nego consequ. In hoc differt proprium ab accidente communi, quod illud necessario, & conuertibiliter prædicetur; hoc vero non.

Objc. 2. Aliqua accidentia nequeunt adesse, præter subiecti corruptionem, v. g. mors nequit adesse sine corruptione viuents; neque morbus lethalis; item calor vt octo nequit esse in palca, aut stippa, quin illam destruat; ergo mala est definitio accidentis.

Resp. negando antec. Mors non est neque substantia, neque accidens, sed ipsummet non esse illius viuents, quod cum antea esset, iam non est; adeoque mors non destruit viuens per hoc, quod insit viuenti, cum nemo hæctenus viderit mortem in viuente. Morbus lethalis, & alia huiusmodi videlicet dispositiones ad mortem, & noxia qualitates, sunt præter corruptionem

subiecti; quandoquidem simul cum subiecto compatiuntur. Non est autem contra rationem accidentis, quod disponet suum subiectum ad corruptionem; cum ex accidentibus alia sint propria, alia noxia. Calor vt octo non destruit subiectum, in quo est, cum non sit nisi igne.

Obijc. 3. aliqua accidentia non possunt abesse à subiecto, præter ipsius corruptionem, ergo mala definitio. Antec. probatur, quia nec nigredo à Coruo, nec albedo à Cigno abesse possunt.

Resp. negando antec. eiusque probationem. Potest tota essentia Corui concipi non intellecta nigredine, definitur enim: auis crocitrabilis. Et tota essentia Cigni non intellecta albedine definitur enim: & auis aquatilis funeris sui præceptrix. Quod si nomine Corui intelligas auem nigram: & nomine Cigni auem albam; nigri vt nigri est essentialis nigredo, albi vt albi albedo.

Obijc. 4. Concipitur tota essentia hominis non concepto risibili: ergo risibile est extra essentiam hominis: ergo potest abesse ab homine.

Resp. concesso primo entimemate; dist. vltimum conseq. potest abesse logice, & præcisue: concedo conseq. physice, & negatiue: nego conseq. Potes concipere totam quidditatem hominis, non comparando illam cum risu; malè conciperes, si negares de illa, quod sit principium radicale eius. Ex primo capite habes, quod sit accidens; ex secundo quod sit proprium.

Obij.

Obijcies 5. Pallium potest abesse, & adesse à Petro, præter Petri corruptionem; pallium non est accidens, sed substantia; ergo substantiæ conuenit definitio accidentis. Idem dices de pileo, & imò & de subucula, qua fama est carere non paucos.

Resp. pallium, & alia huiusmodi esse substantiam, sed non substantiam Petri, nisi possessiue. Potest autem vna substantia superuenire alteri substantiæ, & tunc tali substantiæ accidit. Pallium igitur est intransitiue & physice substantia, transitiue, & logicè accidens. Intransitiue idem est, ac entitatie, & respectu sui; transitiue idem est, ac respectu illius, cuius est pallium.

Obijcies vlt. Accidens de suis inferioribus prædicatur in quid, ergo malè definitur prædicabile in quale. Antec. probatur quia color, v. g. prædicatur in quid de albedine. Acque enim benè respondes rogati quid sit albedo, dicendo *Est color*, ac roganti, quid est homo; dicendo, *Est animal*: sed color est accidens; ergo accidens benè prædicatur in quid.

Resp. quod color, & quodlibet aliud accidens respectu inferiorum, de quibus prædicatur in abstracto, æque est genus, ac animal respectu hominis, & aliorum inferiorum, de quibus dicitur, & hoc modo pertinet non ad quintum, sed ad primum prædicabile. Tunc autem prædicatur non vt accidens rei, de qua dicitur, sed vt quidditas; vnde in abstracto dicitur interroganti, quod est; interroganti autem quale est non fit res.

T 2 spon.

spōsio per accidens in abstracto, sed per concretum importans accidens in obliquo puta interroganti quid est Aetiops? bene respondes: *Est homo*: roganti ulterius qualis homo? malè responderes: *Est nigredo*, rectè: *Est niger*, Ex his patet ad obiectionem. Dist. conf. malè definitur prædicabile in quale de suis inferioribus, & in abstracto; conc. de suis subiectis, & in concreto; neg. conseq.

ARTICVLVS IV.

Satisfit nonnullis curiositatibus.

Logicus circa hæc tenus dicta curiosus querit primò, an diuisio vniuersalium in quinque sit bona? Resp. affirmatiuè. Quamuis enim fieri poterit, & in pauciora, dicendo: vniuersale est prædicabile de pluribus aliud essentialiter, aliud accidentaliter: & in plura diuidendo rationem generis in plura genera, &c. tamen diuisio à Porphyrio ad nos vsque deducta, tenenda est, & saltem ob antiquitatem veneranda.

Querit secundò, an quinque prædicabilia: Genus, species, differentia, proprium, & accidens definiantur per genus, & differentiam: & quodam sit genus in definitione ipsorum.

Hæc curiositas continet duas partes. Ad primam respondeo affirmatiuè. Ad secundam assigno pro genere: *Vnum aptum prædicari de pluribus*, quod vno nomine dicitur

tur *Vniuersale*. Vidimus enim quinque illa de quibus egimus, conuenire in ratione vniuersalis; seu in hoc, quod quolibet sit vnum aptum prædicari de pluribus; differunt autem inter se modo quo de suis inferioribus prædicabilia sunt, hoc est in ratione contrahente vniuersalitatē, quæ est communis omnibus. Hoc facile intelliges repetendo definitionis singulorum.

Dices, si vniuersale est genus in definitione prædicabilium, sequitur vniuersale esse genus respectu generis; consequens est absurdum; ergo & antecedens. Sequela maioris probatur; quia vnum ex quinque prædicabilibus est genus; sed genus quinque prædicabilium est *vniuersale*; ergo vniuersale est genus generis. Minor autem probatur; quia si *Vniuersale* est genus generis, erit superius & inferius respectu eiusdem. implicat idem respectu eiusdem esse superius, & inferius; ergo implicat *Vniuersale* esse genus generis. Probatur hæc vltima sequela maioris; quia eo ipso quod *Vniuersale* est genus generis est superius genere; est enim ratio communis Generi, & cuiuslibet alteri vniuersali, puta Speciei, Differentiæ, &c. Rursum est inferius genere; quia est ali-quod particulare genus, quodlibet autem genus in particulari est inferius, seu vnum ex inferioribus Generis vt sic; sicut quodlibet animal in particulari est inferius, siue vnum ex inferioribus animalis vt sic. Hoc argumentum, quia includit abstractiones à rationibus abstractis, adeoq; multiplices

reflexiones, misere torquet nonnullos, cum tamen nihil habeat difficultatis.

Resp. concessa mai. negando min. Ad probationem minoris, distinguo mai. idem respectu eiusdem esset superius, & inferius secundum eandem rationem: nego maiorem; secundum diuersam rationem: concedo maiorem; & eodem modo distincta minori: nego consequenti. Ad intelligentiam huius distinctionis sciendum est quod nec Genus, quod est primum prædicabile est *Vniuersale*, ut sic, sed vnum ex vniuersalibus; nec *Vniuersale* est Genus ut sic, sed vnum particulare genus, sicut Animal, Planta, &c. Ex eo quod Genus sit vnum ex vniuersalibus, sicut & Species, & Differentiam, &c. fit quod & à Genere, & à Specie: & ab alijs, abstrahi possit hæc ratio: *Vniuersale*; sicut ex eo quod & Lectuca sit planta, & Pimpinella sit planta, sit ut à Lectuca, & Pimpinella abstrahi possit ratio Plantæ: ratio autem abstracta, est superior respectu cuiuslibet, à quo abstrahatur: igitur vniuersale per abstractionem prædictam sit ratio superior respectu Generis, Speciei, & cuiuslibet alterius, ex quinque vniuersalibus, à quibus abstrahitur; per illam autem abstractionem, per quam constituit vnum superius, constituit alterum inferius, ut ex terminis patet.

Rursus ex eo quod vniuersale non sit Genus *ut sic*, sed vnum particulare genus, fit ut ratio generis ab ipso, sicut & à quolibet alio particulari genere: puta à ratione Animalis

malis, à ratione Plantæ, abstrahi possit: per abstractionem autem huiusmodi euadit inferius respectu generis *ut sic*, ratio enim à qua abstrahitur alia ratio, est inferior ratione abstracta. Ecce quomodo idem respectu eiusdem sit modo inferius modo superius; vel sit superius, & inferius, per diuersas videlicet abstractiones. Breuit. Vniuersale prout ipsum à genere, & alijs prædicabilibus abstrahitur, est genus generis, & superius genere: prout autem ab ipso, & ab alijs genericis abstrahitur ratio generis; est inferius genere ut sic, quod est primum ex prædicabilibus. In hoc autem nulla est repugnantia.

Quod autem à genere, & alijs vniuersalibus abstrahi possit hæc ratio; *Vniuersale*, adeoque quod hæc eadem ratio sit communis generi, alijsque prædicabilibus non est, qui negare possit. Sicut nec potest negari ab hac ratione communi *Vniuersale*, & alijs rationibus communibus abstrahi posse hanc ipsam rationem rationis communis: hoc est tam de ratione vniuersalis, quam de alijs rationibus communibus prædicari posse, quod sint rationes communes: & consequenter hanc ipsam rationem rationis communis communem esse, & vniuersali, & alijs rationibus communibus. Vbi aduerte totam disparitatem inter alias, & hanc rationem communem consistere in hoc, quod aliarum rationum, puta ratio animalis, ratio plantæ, ratio hominis, & similes sunt abstracta à primis intentionibus: hæc

autem: *Vniuersale* abstracta est à secundis, videlicet à quinque vniuersalibus, quæ sunt quinque concreata secundo intentionalia.

Q D Æ S T I O VII.

De Indiuiduo.

ARTICVLVS I.

Quid sit indiuiduum: & an sua quodlibet characterica insigniatur.

Indiuiduum definitur à Porphyrio cap. de specie: *Quod de vno solo prædicari potest*, puta Socrates nequit, nisi de hoc homine singulari prædicari, Philosophus verò in prædicamentis definit substantiam primam, hoc est indiuiduum: quod neque in subiecto est, neque dicitur de subiecto. Hæc Philosophi definitio non contradicit Porphyrianae, Aristoteles enim loquitur de prædicatione cathegotica, per quam superius prædicetur de inferiori, quod intelligit nomine subiecti. Porphyrius autem etiamsi dicat dici de vno, imò non dici, nisi de vno, ly *Vnum* non accipit pro inferiori.

Eodem capite Specie definitur ab eodem Porphyrio Indiuiduum: *Quod ex proprietatibus constat, quarum collectio nunquam in alio erit eadem.* Quod intelligendum est, in ordine ad potentiam naturalem,

Non

Non enim repugnat per diuinam omnipotentiam plura indiuidua iisdem proprietatibus sensibilibus insigniri. Proprietatum collectio, qua describitur Indiuiduum hoc versiculo continetur.

Forma, figura, locus, stirps, nomen, patria, tempus.

Ex quo patet definiri solum indiuiduationem physicam rerum sensibilibus, siue Indiuiduum, prout est à nobis cognoscibile cognitione discernente inter hoc, & illud. Finge enim proponi tibi hominem talis figuræ, coloris, nominis, &c. & deinde, hoc remoto, proponi alium eiusdem figuræ coloris, & nominis: perfectò non iurabis te vidisse duos homines, cum merito dubites an idem bis tibi fuerit propositus. Hinc quia, ob infinitas rationes vnicuique facile obuias, necessarium erat, vt intra Indiuidua eiusdem speciei, vnum ab altero discerneretur, sapienter omnium Indiuiduorum auctor, & conditor, vnicuique specialem quandam accidentium collectionem; per quam homo, qui nihil habet in Intellectu, quod prius non habuerit in sensu, vnum ab altero discriminetur.

Dixi plura Indiuidua, vt à nobis discernibilia sunt, insigniri debere dissimilibus accidentibus, seu dissimil accidentium collectione: quod intelligendum est de Indiuiduis à nobis distinctis. Vnusquisque enim sine vlla reflexione ad accidentia quibus ornatur se ipsum discernit à quocunque alio, & etiamsi Deus alium hominem crearet in

T 5 omni-

omnibus mihi omnino similem, quamvis alios fallerem putantes & illum alium esse me, & me esse illum alium, ut non numquam accidit, tamen circa hoc numquam ergo falleret, vel putans me esse illum alium, vel illum alium esse me.

Dixi præterea per talem collectionem explicari Individuum, prout à nobis vnum ab altero discernibile est, quia etiam independenter ab huiusmodi collectione, quodlibet per se ipsum est hoc & non illud; adeoque se ipso formaliter & non per aliquid sibi superadditum constituitur in esse Individui: quod propterea sine ullo respectu ad accidentia definitur ad D. Thoma: *in se indistinctum, ab aliis vero distinctum.*

Quæritur autem hæc an ab omnibus Individuis abstrahi possit ratio communis Individui. Huic quæsitio respondendum est affirmatiuè. Nam & de Petro rectè dixeris, quod sit Individuum, & de Bucephalo, & sic de quolibet alio. Item dicendo de Petro quod sit Individuum non discernis ex vi talis prædicati Petrum à Paulo, aut à Bucephalo, cum etiam de quolibet huiusmodi dicere possis: est Individuum. Idem dic si non Individuum sed ipsammet Individui definitionem de quolibet prædicaueris. Siue enim definitionem Porphyrianam accipias: *Id quod ex proprietatibus constat, quarum collectio numquam in alio erit eadem*: hoc ipsum rectè dixeris de quolibet. Petrus enim ex proprietatibus constat quarum col-

lectio &c. Idem dic de Paulo, idem de Bucephalo, idem de reliquis. Siue accipias Thomasticam videlicet: *In distinctum in se, ab alijs vero distinctum*; hoc idem & de Petro & de quocumque alio rectè prædicabis.

Hinc habet ipsum rationem Individui esse quoddam vniuersale. Ad quod autem ex quinque vniuersalibus reduci debeat dubitatur. Et primo quidem constat rationem Individui dici de pluribus non solum specie sed etiam genere differentibus. Nam & de Petro & de Bucephalo qui specie differunt, & de Bucephalo & de qualibet Planta, & de quolibet lapide, dici potest quod sit Individuum, cum hæc genere sint diuersa. Hinc dixerunt nonnulli rationem Individui esse rationem transcendentalem sicut est ratio entis & ratio vnius Alij dicere rationem Individui pertinere ad primum prædicabile: tota controuersia facile componeretur si diceres, & illi assentirentur, etiam rationes transcendentales esse rationes genericas: tunc enim verum esset *Individuum* esse genus & esse rationem transcendentalem. An ratio transcendentalis re ipsa sit genus disputabitur infra, ubi de vni uocatione vel analogica entis: ibiq; lis præsens facile diuidetur.

Hoc idem quod diximus de hac ratione *Individuum* dices de hac alia; *singulare*; nam & de Petro & de hoc folio, & de hoc lapide, rectè dixeris quod sit *singulare*; adeoque, rectè dixeris quod sit *singulare*: a-

se quid vniuersale, cum de pluribus dicatur confusis in rectione singularis. Quod si attenderis ad diuersam suppositionem, nil miraberis quod de singulari dicamus quod sit vniuersale: singulare enim sub hoc conceptu præciso *singularis* non representat singulariter, sed vniuersaliter quodlibet cui conueniat esse singulare, & quia vt docet Philosophus quidquid est, aut esse potest singulare est hic conceptus: *singularis* omnia representant.

Quæritur autem hic an collectio accidentium quæ in vnoquoque est, vt ab alijs discerni possit, sit secundum determinatam exigentiam ipsius: ita vt Petrus secundum se, hoc est secundum suam entitatem, perat hanc determinatam collectionem: Paulus hanc aliam, quam de facto habent.

Affirmant ex Thomistis quamplurimi: vt videre potes apud Siluestrum Maurum, quæst. logicæ 40. qui eisdem consentit, asserens in singulis indiuiduis generabilibus & corruptibilibus dari quamdam adaptationem seu quemdam ordinem ad hoc vt generentur in certo loco; tempore, &c. Hanc adaptationem siue ordinem, quem aiunt esse principium formale indiuiduationis, siue ipsammet formalem indiuiduationem cuiuslibet Indiuidui, vocant characteristicam, eo quod sit nota quædam seu characteris quæ vna substantia ab alia etiam propriis ad collectionem accidentium discernibilis sit. Hanc sententiam multas habere commoditates late & clare explicat idem P. Mau-

P. Maurus loco citato. Histamen non obstantibus.

Dicendum est hanc characteristicam non dari. Probatur hæc conclusio: quia exigentia dissimilium accidentiũ determinate, hoc est huius potius quam illius collectionis nequit fundari nisi in dissimilitudine entitativa; sed omnis dissimilitudo entitativa est differentia specifica, ergo huiusmodi exigentia nequit fundari nisi in differentia specifica; sed implicat intra eandem speciem hoc ab illo Indiuiduo differre specie: ergo implicat intra eandem speciem hoc Indiuiduum exigere hanc determinatam: illud aliud illam aliam determinate collectionem accidentium. Maior probatur, si enim essentia Petri est exigentia albedinis: & essentia Pauli est per se ipsam exigentia nigredinis, patet in essentia Petri dari prædicatum illam dissimilans ab essentia Pauli. Minor autem probata est vbi de differentia specifica.

Probatur 2. eadem Conclusio, ad identitatem specifica requiritur perfecta similitudo, hoc est omnimoda conuenientia in prædicatis essentialibus; sed per aduersarios tollitur huiusmodi omnimoda similitudo; ergo per aduersarios tollitur identitas specifica. Explicatur hoc idem, quia ideo aduersarij volunt characteristicam vt propriam ad accidentia vna substantia singularis sic discernibilis ab alia intra eandem speciem; sed secundum Philosophum vnum singulare non debet esse discernibile ab alio

lio proprii ad accidentia; ergo malè aduersarij requirunt prædictam characteristicam. Maior est ipsamet doctrina aduersariorum. Minor probatur, quia Philosophus dicit singularia non percipi ab vlla potentia nisi prius percipiantur per sensum; hoc est singulare non esse in anima, nisi prius in animam introducat per sensum: certum est autem prædictam characteristicam non percipi per sensum; adeoque singulare non introduci in animam per characteristicam huiusmodi: cum igitur per accidentia hoc & illud Individuum introducat in animam, per accidentia hoc ab illo Individuo discernetur. Huc facit quod idem Philosophus docet singularia non cognoscit nisi per accidens.

Hoc ipsum reduci potest ad illud principium: *nihil est in Intellectu quod prius non fuerit in sensu*: in sensu autem nequit esse neque hæc, neque illa essentia nisi per hæc & illa accidentia, & consequenter ad hoc ut sint in sensu secundum modum, secundum quem vnum ab altero discernatur, frustra ponitur aliquid antecedens accidentia: si autem necessario sunt in Intellectu mediante sensu, hæc eadem characteristicam frustra est respectu Intellectus, ut patet. Hinc habes quod cum ipsum vniuersale non sint in Intellectu nisi per sensum, vniuersalizare includit deputare obiectum ab accidentibus discernentibus vnum ab alio ex ijs quæ conueniunt in essentia vniuersale esse in intellectu per sensum constat

stat ex eo quod sit in intellectu per singularia: ex eo autem quod sit in intellectu per sensum; vide ne inferas eodem modo esse in intellectu, quo est in sensu. Nam in vnaquaq; potentia res est per modum ipsius potentia; iuxta illud; *quicquid recipitur per modum recipientis recipitur*. Deniq; probatur conclusio solutione obiectum.

ARTICVLVS II.

Soluuntur Obiectiones.

Objicies 1. Singula Individua intra eandem speciem habent determinatam collectionem accidentium per quam vnum ab altero sit discernibile; ergo in singulis Individuis datur exigentia, per quam hoc petit hanc determinate, illud aliud illam determinate collectionem accidentium, Antec-probatur excurrando per omnia Individua. Petrus habet determinatam collectionem accidentium, per quam discernatur ab omni alio. Idem dic de Paulo, &c. Consequentia autem probatur: quia collectio accidentium quæ est in Perro, est ad exigentiam Petri, & illa quæ est in Paulo ad exigentiam Pauli.

Resp. conc. antec. negando conseq. ad cuius probationem respondeo cum distinctione collectio accidentium quæ est in Perro est ad exigentiam quæ est disunctiue huius vel illius: concedo, quæ est deter-

minatæ huius; nego. Aduerte autem exigentia quæ est disunctiue huius vel illius non posse actu satisfieri nisi dando vel determinate hanc, vel determinate illam collectionem accidentium. Qui enim appetit disunctiue hoc, vel illud: eo ipso quod recipit alterutrum, recipit hoc potius quam illud quia quodlibet ex disunctiue exigitur, est hoc potius quam illud: quamlibet autem collectionem accidentiū habeat Petrus, dummodo sit dissimilis cuilibet collectioni cuiuslibet alterius, est sufficientissime discretiua Petri à quolibet alio.

Ex hoc igitur quod quodlibet Individuum petat reddi discernibile à quolibet alio non sequitur ipsum petere hanc potius quam illam collectionem accidentium; sed solum sequitur singula petere discernibilitatem hoc pacto: O auctor naturæ, quamuis non petam à te neque album determinate, neque determinate nigrum: hoc tamen peto, vt, si aliud feceris nigrum, facias me album: si aliud album, me nigrum. Hanc orationem faciunt singula Individua, vnum hoc rogantia, vt à singulis singula discernantur: huic orationi benignè annuit auctor naturæ, & admirabili, qua pollet sapientia, ita munera sua distribuit in singula, vt quodlibet à quolibet discernibile reddat.

Dices. Quodlibet Individuum habet collectionem accidentium quam petit: quodlibet Individuum habet hanc potius quam illam; ergo quodlibet Individuum petit hanc potius quam illam. Maior probatur quia

quia non est potior ratio cur Deus det hanc potius quam illam, nisi Individuum petat hanc potius, quam illam: de facto Deus dat hanc potius quam illam; ergo hoc Individuum petit hanc potius quam illam.

Resp. disting. mai. habet collectionem quam petit disunctiue: concedo, quam petit determinate: nego mai. Ad probationem maioris patet ex dictis. Non est potior ratio cur det hanc potius quam illam collectionem accidentium; sed dat potius hanc quàm illam quia vult, & voluntas dantis est ratio dandi. Est tamen aliqua ratio in natura cur vni det collectionem per quam dissimiletur ab altero: quia singula Individua petunt à se inuicem dissimulari. Vbi vides optimè explicari sine characteristica quomodo vnum Individuum petat discerni ab alio: cum constat due idem eodem modo exigentia, per hoc formaliter quod obtineant id quod petunt, reddi à se inuicem discernibilia: puta si Petrus & Paulus sic petant; si feceris Petrum pusillum: fac me grande; dicat Paulus, & vicissim Petrus si feceris Paulum pusillum, fac me grandem: impossibile est à Deo vtrumque exaudiri, quin eo ipso dissimilentur, quamuis idem ambo & eodem modo petant.

Obije. 2. Individua in statu possibilitatis debent esse à se inuicem discernibilia; in statu possibilitatis non habent dissimiles collectiones accidentium: ergo sunt discernibilia independenter à collectionibus accidentium: ergo peripsamet exigentiam diuer-

diuersorum accidentium . Probatur hæc vltima consequentia ; quia nihil potest excogitari in Indiuiduis possibilibus per quod discernantur , nisi talis exigentia .

Resp. primò, quod quemadmodum Indiuiduis actu existentibus insunt actu dissimiles collectiones accidentium ; ita etiam possibilibus possibiliter insunt , adeoque sicut existens ab existente , ita possibile à possibili aliquid discernibile est .

Resp. 2. Ex dictis singularia esse obiecta sensuum : sensus autem non attingit possibilia : si autem non attingit , manifestum est quod neque discernit : hinc est quod neque in Intellectu possibilia recipiuntur nisi secundum rationem essentiae , secundum quam vnum ab altero non est discernibile . Hinc ad argumentum nega maiorem . Verum quidem est quod Intellectus potest sibi repræsentare intra eandem speciem Indiuidua affecta accidentibus dissimilantibus , & tunc vnum discernet ab altero , discernet autem per illa accidentia quæ in ipsis concipiet . Cæterum ipsamet Indiuidua non exigent determinate hanc neque illam collectionem accidentium , quam Intellectus sibi repræsentabit in ipsis .

Obijcies 3. Intellectus Angelicus debet discernere quodlibet Indiuiduum à quolibet alio , [sermo est de Indiuiduis ordinis inferioris] sed nequit discernere nisi detur aliqua dissimilitudo , ergo quodlibet Indiuiduum debet habere aliquam dissimilitudinem à quolibet alio . Rursus Intellectus

An-

Angelicus non discernit per accidentia , ergo independenter ab accidentibus debet quodlibet Indiuiduum à quolibet alio dissimilari . Ab Intellectu Angelico transit aduersarius ad Intellectum diuinum , & iure vel iniuria , sic arguit . Intellectus diuinus quodlibet discernit à quolibet ; nequit hoc facere nisi quodlibet dissimiletur à quolibet : ergo quodlibet dissimilatur à quolibet .

Verèor ne Intellectus aduersarij pro eodè habeat discernere vnum ab alio , ac iudicare vnum esse dissimile alteri . Si ita est , Intellectus diuinus non discernit nisi inter dissimilia : non enim iudicat esse dissimilia , nisi quæ re ipsa dissimilia sunt . Sed fallitur aduersarius : discernere enim vnum ab alio nihil aliud est quam dicere : hoc , & illud ; de duobus autem perfectissime similibus Intellectus diuinus dicit : hoc & illud ; ergo Intellectus diuinus discernit inter similia , imò per hoc ipsum formaliter quod dicat ; hoc est omninò simile illi : discernit hoc ab illo Quod diximus de Intellectu diuino , dic proportionaliter de intellectu Angelico ; hic enim quamuis infinito distet ab illo , tamen est tantæ perfectionis , vt illi debeat vis comprehensua istorum inferiorum talis , vt quodlibet discernat à quolibet , Ceterùm cum omnimoda similitudine stat discernibilitas respectu intellectus Angelici , quia cum omnimoda similitudine stat distinctio ; adeoque hoc & illud ; Ad argumentum in forma concessa maiori , nega minorem .

Quod

Quod autem cum omnimoda similitudine
 fit distinctio; patet quia illa ratio quæ for-
 maliter dicit distinctionem non pugnat cum
 distinctione: sed omnimoda similitudo di-
 cit formaliter distinctionem; ergo non pu-
 gnat cum distinctione. Quod similitudo di-
 cat distinctionem, ostensum est alibi. Quod
 ratio omnimoda non destruat rationem si-
 militudinis patet; vel oppositum probari de-
 bet ab aduersarijs: non enim isti duo ter-
 mini *omnimoda & similitudo* præferunt
 ullam oppositionem; assumere autem quod
 similitudo sit necessario aliqua dissimilitu-
 do, est assumere id quod esset probandum;
 & ista duo: *similitudo, & dissimilitudo*, ex
 terminis longe aliam præferunt repugnan-
 tiam quam hæc alia: *omnimoda similitudo*.

Dices. Similia in qualitate sunt quorum
 qualitas vna: in quietate: quorum ratio
 vna: ergo similitudo dicit indiscernibilita-
 tem. Antecedens est ex Philosopho. Con-
 sequentia probatur: quia vnitas huiusmodi
 consistit in hoc, quod vnum ab altero in il-
 la ratione in qua sunt vnum, non discerna-
 tur, nec discerni possit. Ita Petrus & Pau-
 lus sunt vnum in homine; quia in ratione
 hominis Petrum non discernis à Paulo. Al-
 bum *A* & album *B* sunt vnum in qualitate;
 quia in ratione albi non discernis vnum ab
 alio.

Resp. iam explicatum esse à nobis in quo
 consisteret vnitas essentie Petri & Pauli: qua-
 litatis albi *A* & albi *B* Hæc vnitas habetur
 formaliter per actum rationis: fundamenta-
 liter

liter per vtramque essentiam & vtramque
 qualitatem; Intellectus humanus dum dicit
homo confundit Petrum cum Paulo & vni-
 uersalizat naturam humanam: dum dicit *al-
 bum* confundit *A* cum *B* & vniuersalizat ra-
 tionem albi: similia sunt quæ huiusmodi
 conceptibus fundamentum præbent. Ex hoc
 autem quod tales conceptus fundent in In-
 tellectu humano, male argues quod eisdem,
 aut similes fundent intellectu Angelico.
 Intellectus Angelicus cum dicit *homo* co-
 gnoscit singulariter singula indiuidua natu-
 ræ humanæ, dum dicit *album* singula alba.
 Aristoteles autem definit similia per ordinem
 ad conceptus non Angelicos, sed humanos, &
 consequenter potest stare tota indiscernibi-
 litas quam Philosophi nomine petit Aduer-
 sarius cum discernibilitate quæ hæcenus as-
 seruimus: non enim pugnant ista duo: esse
 indiscernibilia respectu Intellectus humani
 & esse discernibilia respectu Intellectus An-
 gelici. Ratio disparitatis in doctrina aduer-
 sariorum est euidens: aiunt enim Intellectum
 Angelicum non facere vniuersale, quod est
 non dare vnitatem similibus; cum vtro con-
 cedant intellectum humanum id facere. Ad
 argumentum in forma concesso antec. dist.
 conseq. similitudo est indiscernibilitas res-
 pectu Intellectus Angeli: nega; respectu
 intellectus humani: sub distingue; est indi-
 scernibilitas positine, concede: negatiue, ne-
 ga conseq. Similitudo plurimum est eorun-
 dem indiscernibilitas positina; quia eo ip-
 so quod sunt perfecte similia possunt attingi

gi conceptu non discernente hoc, & illud cum hoc tamen stat quod attingi possint etiam conceptu discernente, & hoc modo attinguntur quando attinguntur vt similia: & consequenter non excludunt aut negant circa se conceptum discernentem; non enim valet: possunt attingi conceptu confundente; ergo nequeunt attingi nisi conceptu confundente. Antecedens est verum, quia affirmat possibilitatem conceptus non discernentis; consequentia est falsa, quia infert impossibilitatem omnis alterius conceptus. In antecedenti ponitur indiscernibilitas positiue, in consequenti indiscernibilitas negatiue.

Quæres in quo consistat omnimoda similitudo?

Resp. quod quæcunq; discrepant in aliquo prædicato dicente plus quam pluralitatem terminorum, eo ipso dissimilia sunt; omnimoda igitur similitudo est conuenientia in omni omnino prædicato dicente plus quam pluralitatem terminorum. Petrus & Bucephalus dissimiles sunt quia discrepant in prædicato rationalis, quod non pure distinguit terminos qui comparantur. Petrus & Paulus sunt omnino similes, quia discrepant solum in hoc, quod Petrus non est Paulus; nec Paulus est Petrus; quod dicit puram distinctionem inter terminos qui comparantur.

Dices. Petreitas per quam constituitur Petrus est dissimilis Pauleitani per quam constituitur Paulus; Petreitas est de essentia

sentia Petri, Pauleitas de essentia Pauli ergo Petrus & Paulus sunt dissimiles in essentia.

Resp. negando maiorem. Petreitas & Pauleitas habent inter se omnimodam similitudinem; nisi per Petreitatem intelligas accidentia illa per quæ Petrum discernis à Paulo; sed hæc non pertinent ad essentiam Petri; possunt autem dici Petreitas physica seu sensibilis. Ratio est quia collectio accidentium vocatur indiuiduatio physica; Petreitas autem est indiuiduatio hominis ad hoc numero indiuiduum, & consequenter dici potest indiuiduatio physica huius naturæ.

Dices. Cognitiones de quibus dictum est supra; videlicet duæ quæ sint albedinis A; & duæ alia quæ sint albedinis B. discrepant in aliquo prædicato dicente plus quam pluralitatem terminorum; ergo quatuor cognitiones huiusmodi carent omnimoda similitudine. Antecedens prob. quia plus discrepant quam si omnes quatuor essent albedinis A.

Resp. negan. antec. eiusque probat. Ad videndum vitrum rationes respectiue habeant plus quam distingui; adeoque aliquam dissimilitudinem inter se, oportet attendere ad terminos quos ipsæ respiciunt; si isti sunt similes erunt etiam similes rationes prædictæ; si dissimiles, erunt dissimiles: prædictæ autem albedines supponuntur inter se omnino similes. Vide huius disp. qu. 5. art. 6. in fine.

Q V Æ S T I O VIII.

An vniuersale dictum de Indiuiduo.
maneat Vniuersale.

A R T I C V L V S I.

Statuitur vera sententia.

Q Væstionem hanc alij sub alijs terminis institunt: An vniuersale in actuali prædicatione retineat suam vniuersalitatē: in qua controuersia retinendum est id quod diximus, vniuersale videlicet esse vnum aptum prædicari de pluribus. Puta *Homo* dicitur de Petro Paulo, & alijs infinitis, quæ dicuntur inferiora huius rationis *Homo*. Dubitatur autem an ratio illa facta vniuersalis per abstractionem, maneat vniuersalis dum per actualem prædicationem refunditur in illa inferiora, à quibus abstracta est.

Pro sententia negatiua citatur à Conimbricensibus Scotus quæst. 9. in Porphyrium & in quæst. 17. ad octauum: vbi asserit per actum prædicandi extraneari relationem, hoc est vniuersalitatē, à natura. Hanc eandem sententiam sequitur Hurtadus cap. 5. Metaph. §. 8. vbi sic habet: Non fit vniuersale eo actu quo de inferiori prædicatur, quia tunc potius vniuersale contrahitur à sua vniuersalitate, vt cum dico; *Petrus est homo*, *ly homo* restringitur ad Petrū.

Vni-

Vniuersale retinere in actuali prædicatione suam vniuersalitatē affirmant Conimbricenses & alij: inter quos Caietanus in tractatu de Ente & essentia. Vt hæc controuersia dirimatur. Sciendum est non omnino conuenire inter Philosophos de quidditate actus iudicantini, cuiusmodi est: *Petrus est homo*. Dubitatur enim an quemadmodum hoc iudicium vocale constat duobus extremis vocalibus, ita etiam iudicium mentale cui correspondet, duobus extremis mentalibus constet: an potius prædictus actus mentalis sit quid omnino indiuisibile in plura extrema. Prima sententia facile tuetur vniuersalitatē in actuali prædicatione, secunda paulo difficilior, ytraque tamen recte cum veritate componitur, quam pro conclusione ponimus dicentes.

Vniuersale in actuali prædicatione retinet vniuersalitatē. Probatur conclusio 1. quia in hac apprehensione *Homo* *ly homo* est vniuersale, ergo etiam erit vniuersale in hoc iudicio: *Petrus est homo*. Consequentia probatur, quia *ly homo* habet eandem apparentiam prædicatum, ac apprehensum: per apparentiam autem est vniuersale, ergo est aque vniuersale prædicatum ac apprehensum. Maior est vnicuique euidens. Quemadmodum enim in hac apprehensione *homo* non apparet an id quod concipis sit vnum, an multiplex; ita nec ex hoc prædicato *homo* apparet an Petrus sit vnum aut multiplex, & quemadmodum in hac apprehensione *homo* non discernis inter Pe-

TOMUS I,

V

trum

trum & Paulum, ita nec ex vi prædicatum *homo*, apparet tibi quod Petrus non sit Paulus; unde dum de Petro nihil aliud dicis nisi quod sit homo, confundis in huiusmodi prædicato Petrum cum quolibet alio individuo naturæ humanæ.

Probatur 2. Conclusio, quia hæc propositio *Petrus est homo*, est propositio categorica prædicationis directæ; sed in huiusmodi propositionibus prædicatum non conuenit soli subiecto sed alijs multis; ergo prædicatum in prædicta propositione conuenit non solum Petro, sed pluribus alijs à Petro distinctis: sed prædicatum restrictum ad Petrum non conuenit alijs à Petro: ergo prædicatum in prædicta propositione non restringitur ad Petrum. Explicatur hoc comparando inter se duas propositiones: *Petrus est homo* & *Petrus est hic homo*; manifestum est inter duas hæc propositiones dari discrimen, & alter importari prædicatum in vna quam importetur in altera. Ex hac propositione: *Petrus est hic homo* recte deduces, *ergo non est Paulus*. Nam: Petrus est hic homo; Paulus non est hic homo; ergo Petrus non est Paulus. Vide an eundem Syllogismum facere possis absq; li *hic*: Petrus est homo; Paulus non est homo; ergo Petrus non est Paulus. Puer trium annorum negabit minorem. Discrimen autem inter *homo*, & *hic homo* vtrumq; dictum de Petro, nullum est; si in vtraque propositione li *homo* restringitur ad solum Petrum.

Dices 1. in hac propositione; *Petrus est homo*, li *Homo* restringitur non ad hoc indiuiduum determinate, quod Petrus est, sed ad aliquod indiuiduum vagè cognitum, ita vt sensus sit; *Petrus est aliquis homo*.

Resp. quod si ita restringitur li *homo*; ex parte prædicati Petrus ipse cognoscitur indeterminate & disunctiue, cum li *aliquis homo* excurrat per omnia & singula indiuidua naturæ humanæ: ex alio capite Petrus in hac eadem propositione cognoscitur determinate: ergo per vnam eandemque cognitionem Petrus attingitur determinate & indeterminate, & consequenter vna simplex propositio dupliciter attingit idem induisibile obiectum: quod aduersarius non admittit.

Dices 2. Hanc propositionem; *Petrus est homo*, differre ab hac: *Petrus est hic homo* quia in prima prædicatum est ex hac apprehensione *Homo* in secunda est ex hac alia: *hic homo*: secundum autem diuersas apprehensiones ex quibus oritur prædicatio, prædicatum diuersimode applicatur subiecto. Hic est quod hæc propositio; *Petrus est hic homo*. dicitur determinata de prædicato, hæc alia: *Petrus est homo* est indeterminata de prædicato.

Resp. hanc responsonem fauere nostræ sententiæ quod videlicet eandem determinationem aut indeterminationem retineat ratio prædicata, quam habuit purè apprehensa, & quia purè apprehensa habuit indeterminationem sufficientem ad vniuer-

fale. hanc eandem habet in actu prædicationis. Item retinet in actu prædicationis apparentiam quam habuit in apprehensione: fuit in apprehensione fufficiens ad vniuerfale, ergo &c.

Dices 3. In hac propositione; *Petrus est homo* ly *homo* restringitur exercite, non vero signate in hac autem alia, *Petrus est hic homo*, li *homo* restringitur non solum exercite sed signate. Dicitur in hac propositione *Petrus est homo* restringi li *homo* exercite, quia re ipsa cognoscitur homo qui est Petrus, quamuis non afficiamus Syncategoremate determinante ipsum ad Petrum; dicitur in hac alia, *Petrus est hic homo*, restringi li *homo* signate, quia afficitur Syncategoremate determinante ad hoc, pro omni alio, individuum.

Resp. Ergo potest ab eodem subiecto idè prædicatum aliter & aliter restringi adeoque cum eodem subiecto aliter & aliter cognosci. Ergo idem aliter cognosci ex parte subiecti, aliter ex parte prædicati. Probatur hæc vltima consequentia; quia in his propositionibus; *Petrus est hic homo* & *Petrus est homo*, subiectum eodem modo cognoscitur, prædicatum autem aliter in vna quam in altera, ergo in alterutra cognoscitur aliter prædicatum quam subiectum, aliter *homo* quam *Petrus*, & hoc est quod dicimus, quando asserimus Petrum in hac indivisibili cognitione: *Petrus est homo*, cognosci clare & distinctè ex parte subiecti nõ clare autem sed obscure, & confuse ex parte prædicati.

Scien-

Sciendum est autem quod quamuis actus prædicatus sit in se ipso indivisibilis, habet tamen ex parte obiecti partem & partem. Est igitur ex vna parte Petrus qui cognoscitur subiective, hoc est qui subijcitur; ex altera tota hominum collectio, quæ cognoscitur prædicative, hoc est quæ prædicatur in propositione; *Petrus est homo*. Et quia in hac ipsa collectione æque, ac non aliter Petrus, quam quilibet alius homo continetur; æque ac non aliter quam quilibet alius homo prædicatur; confuse videlicet & indistinctè omnes. Et quia eadem propositio habet pro vno extremo, videlicet pro subiecto Petrum solitarie qui est incapax vniuersalizari, & pro altero, videlicet pro prædicato omnia individua naturæ humanæ, dicitur vniuersalizare ex parte prædicati non autem ex parte subiecti, vniuersalizare autem non vniuersalitate Syncategorematis, quasi diceris: *omni homo* quod est subiectum propositionis quam Logici vniuersalem appellant sed vniuersalitate præcisionis quia nõ apparet an ea omnia quæ veniunt ex parte prædicati sint vnũ an plura.

Inst. Ergo idem Petrus per eandem indivisibilem cognitionem cognoscitur clare & obscure ergo clare & non clare.

Res. conc. prima conf. nego secundam. Non quælibet obscuritas pugnat cum omni claritate sed cum claritate sibi opposita vt dictum est pag. 267. vbi de præcis. obiect. cognosci clare ex parte subiecti, & non clare ex parte prædicati non oppo-

nuntur, quia carentia claritatis ex parte prædicati non pugnat cum claritate ex parte subiecti: cognosci autem clare & non clare absolute & sine addito: pugnant inter se; quia *ly non clare* absolute dictum excludit omnem claritatem. Propositio igitur prædicta clare exprimit Petrum in vno extremo, non clare exprimit in altero, quæ non magis pugnant, quam quod habeas aures in capite, non habeas in pede. Quod autem etiam cum obscuritate stet aliqua claritas tam est euidens, quam euidens est dari cognitiones obscuras. Omnis cognitio est cum aliqua claritate: aliqua cognitio est obscura ergo in aliqua cognitione coniungitur aliqua claritas cum obscuritate. Maior est euidens: quia omnis cognitio est aliqua expressio sui obiecti.

Eodem ratiocinio vtere contra eos qui dicunt prædicatum in propositione, *Petrus est homo*, esse æquiualeuter disiunctiuum, & ideo non vniuersalizari. Infer; ergo Petrus aliter & aliter venit in eadem propositione, disiunctiue ex parte prædicati, non disiunctiue ex parte subiecti. Ex hoc autem quod sit æquiualeuter disiunctiuum male inferunt non esse vniuersale; Nam æquiualentia non est que ad modum tendendi, per quem fit vniuersale, sed quo ad aliud, quatenus videlicet resoluibile est per disiunctionem, dicendo; est vel hic, vel ille homo, ex hoc autem quod disiunctio non vniuersalizet male inferunt quod nec præcisio, quæ per disiunctionem resolui potest.

AR-

ARTICVLVS II.

Satisfit Obiectionibus.

Objc. I. cum Scotistis *Si homo* in hac propositione; *Petrus est homo*, retinet vniuersalitatem; sequitur de Petro prædicari hominem vt sic, consequens est falsum, ergo & antecedens. Sequela maioris probatur, quia *Si homo*, retinet vniuersalitatem, prædicatur homo vniuersalis; homo vniuersalis est homo vt sic; ergo prædicatur homo vt sic.

Resp. conc. totum. Dices, ergo vera est hæc propositio: *Petrus est homo vt sic*, ergo & hæc alia: *Petrus est species*. Probat hæc vltima consequentia, quia homo vt sic; est species; sed Petrus est homo vt sic; ergo Petrus est species.

Resp. negando totum. Nego totum, & eo per singula. Non valet: prædicatur de Petro homo vt sic; ergo Petrus est homo vt sic, appellando *ly vt sic* signate, & non pure exercite. Prædicari de Petro hominem vt sic, nihil aliud est. quam quod prædicatum, *Homo* dicatur absolute simpliciter, & sine addito de Petro, & de facto ita dicitur. Prædicari hominem vt sic, ponendo *ly vt sic* signate ex parte prædicati, est quod de Petro dicatur ipse actus rationis quo *li homo* vniuersalizatur. Nostra autem sententia est, quod homo etiam dum dicitur de Petro substat conceptui vniuersalizanti,

V 4 & hoc

& hoc est predicari hominem ut sic exerceat, non autem quod hic ipse conceptus vniuersalizans importetur ex parte obiecti, dum predicatur homo: quod esset predicari hominem ut sic signate. Adeoque Scottista committunt hic fallaciam accidentis de qua diximus in summulis, dum cognitionem ipsam predicari inferunt ex eo, quod predicetur res subitans cognitioni.

Hinc habes, quod in aliquo sensu species predicatur de individuo, in alio non; predicatur species secundum id, pro quo supponit, non autem secundum id omne, quod significat. Ceterum hae propositionis species predicatur de individuo est simpliciter vera, cum hoc ipsum importetur in definitione speciei, quod videlicet sit predicabile de pluribus indiuiduis: non autem predicatur ut species si ly *ut* reduplicet supra rationem, quare constituitur in esse speciei, tamquam supra rationem predicatam predicatur autem ut species, si ly *ut* reduplicet supra talem rationem tanquam supra rationem, cui res substat dum actu predicatur. Homo predicatur de Petro ut species, siue ut homo ut sic; ly *ut*, reduplicante supra conceptum tamquam supra rationem predicatum, nego; ly *ut*, reduplicante supra conceptum, tamquam supra rationem cui substat natura humana, dum actu predicatur de Petro: concedo, & ex his patet ad reliqua.

Obijc. 2. si ly *Homo* in propositione praedicta manet vniuersalis, sequitur proposi-

tu-

tionem esse falsam; consequens est absurdum, ergo, & antecedens, sequela maioris probatur, quia si homo est vniuersalis, predicantur de Petro omnes homines, ergo propositio est falsa. Probatur consequentia, quia ad veritatem propositionis affirmatiuae debet dari identitas inter rectum subiecti, & rectum praedicali, in propositione autem praedicta rectum subiecti est Petrus, & rectum praedicali sunt omnes homines, imo nihil venit in praedicta propositione ex parte obiecti, nisi Petrus, & omnes homines in recto non datur autem identitas inter Petrum & omnes homines, ut est manifestum.

Resp. hoc eodem argumento probari haec propositionem: *Petrus est vel hic, vel ille homo*, esse falsam nam neque in hac datur identitas inter subiectum, & praedictum, cum pro praedicto veniant hic, & ille homo in recto. Dic igitur dari identitatem inter subiectum, & praedictum in propositione praedicta, sed inadaequatam, ex quo patet ad argumentum in forma. Neganda est enim sequela maioris, ad probationem concessio antecedenti: nega consequentiam. Ad probationem huius utere distinctione praedicta: concede non dari identitatem adaequatam, nega non dari nec inadaequatam, quae sufficit ad veritatem.

Atque hic aduertendum est sepius falli nonnullus, dum ad veritatem, vel falsitatem propositionis indagandam nihil aliud attendunt, quam id, quod venit ex parte obiecti cum tamen maxime aduertendum sit ad

modum, quo attinguntur obiecta. Tres istę propositiones. *Petrus est homo* *Petrus est aliquis homo*. *Petrus est omnis homo*; non differunt ex obiecto, cum omnes habeant pro subiecto Petrum, & pro prædicato omnes homines, sunt tamen inter se valde diuersę, prima attingit omnes homines conceptu præcisiuo, & non discernente, an sint plura vel vnum, Secunda attingit omnes homines exprimendo pluralitatem, & equiuacenter disingendo per singulos: *Aliquis* enim non dicitur, nisi ubi est pluralitas; tertia attingit omnes collectiuę, & omnes collectiuę affirmat de Petro, prima, & secunda est vera, tertia est falsa. Præterea hæc ipsa propositio: *Petrus est homo*, non habet obiectum diuersum à sua contradictoria, *Petrus non est homo*: cum tamen impossibile sit vtramque esse veram ineptum est igitur sic arguere; hæc propositio habet idem obiectum, quod hæc alia, ergo est æque vera, ac hæc alia. Prima est vera, quia est affirmatiua prædicati conuenientis subiecto; Secunda est falsa, quia est negatiua eiusdem; affirmate autem, & negare non est in obiecto, sed in propositione.

Dices. Si ad veritatem propositionis sufficit identitas inadæquata inter prædicatum & subiectum, sequitur hanc propositionem; *Scipio est exercitus*, esse verã. Consequens est falsum, ergo & antec. Minor est manifesta. Sequela maioris probatur; quia inter Scipionem & Exercitum datur identitas inadæquata. Scipio enim est pars exer-

citus sed sufficit identitas inadæquata, ergo propositio erit vera.

Resp. negando sequelam maioris. Aliud est, quod in aliqua propositione sufficiat ad veritatem identitas inadæquata, aliud quod in omni, inter prædicatum & subiectum. In hac propositione: *Petrus est homo*, sufficit talis identitas non sufficit in hac alia: *Scipio est exercitus*. Disparitas inter vtramque est, quod prædicatum: *Homo*, est totum potestatiuum, quod recte prædicatur de singulis partibus: hoc autem aliud *Exercitus*, est totum actuale quod non prædicatur de singulis partibus, vide Sum pag 28.

Obijcies tertio. Ad hoc vt fiat hæc propositio; *Petrus est homo*, debet præcognosci identitas inter prædicatum *Homo*, & subiectum *Petrus*, ergo vel identitas adæquata, vel inadæquata, sed siue cognoscatur adæquata, siue inadæquata, hoc prædicatum, *Homo*, recedit ab vniuersalitate, ergo in hac prædicatione. *Petrus est homo*, ly *Homo*, non retinet vniuersalitatem. Probatur minor subsumpta, quia si cognoscatur identitas adæquata, cognoscitur solum ille singularis homo, qui est Petrus, nam solum cum illo homine, qui Petrus est, Petrus identificatur adæquatè si autem cognoscitur identitas inadæquata, eo ipso intelligitur, quod præter illum hominem, qui Petrus est, datur alij, & consequenter representantur formaliter multiplicitas ex parte obiecti. Cognoscere enim, quod ly *Homo*, inadæquatè identificatur cum Petro est cognoscere, quod

per ly *Homo*, significantur plure homines quorum aliquis est, & aliquis non est Petrus hoc autem est cognoscere, quod homo repræsentat aliquem, & aliquem, quod est attingere formaliter pluralitatem.

Resp. primò hoc argumentum non militare contra actualem prædicationem, sed contra cognitionem, quam aduersarius dicit prære prædicationi, & mediare inter simplices apprehensiones subiecti, & prædicati, & eorundem compositionem intentionalem per affirmationem vnius de altero. An re ipsa huiusmodi cognitio præcedat iudicium an non, est controversia alterius loci. Est autem nobis valde probabile, vt alibi indicauimus, Intellectum per apprehensionem extremorum sibi conuenientium sufficienter determinari ad affirmationem vnius de altero. Quicquid tamen sit.

Resp. 2. transmissio antec. distinguendo consequens debet cognosci identitas adæquata, vel inadæquata realiter: concedo consequentiam debet cognosci formaliter adæquata, vel inadæquata, nego consequ. Illa identitas, quæ cognoscitur, re ipsa est adæquata, vel inadæquata non propterea est necesse, vt cognitio illam attingens, exprimat illam formaliter vt adæquatam, aut vt inadæquatam aut sub disiunctione adæquatæ, vel inadæquatæ. Animal, quod videtur longè, re ipsa est, vel rationale, vel irrationale: implicat enim animal, quod neutrum sit, vel vtrumque Non tamen quælibet

libet cognitio illud attingens repræsentat ipsum vt rationale, aut vt irrationale, aut cum formali disiunctione inter rationale, & irrationale. Datur enim conceptus formaliter ab vtraque ratione præscidens. Sic etiam identitas est ratio indifferens ad inadæquatam, & adæquatam, sufficitque illam concipi conceptu præscidente ab vtraque differentia, etiam si necesse sit illam concipi.

Obijcies 4. Si vniuersale, dum actualiter prædicatur de inferiori, manet vniuersale, sequitur Equum, Bouem, & Asinum prædicari de homine consequens est absurdum ergo, & antecedens. Sequela maioris probatur, quia de homine prædicatur animal secundum totam vniuersalitatem, animal autem secundum totam suam vniuersalitatem continet Equum, Bouem, & Asinum. Minor autem videtur manifesta. cum nequeat dari identitas inter hominem, & huiusmodi animalia.

Resp. conc. maiori: negando minorem. Hæc propositio: *Petrus est vel homo, vel equus*, est vera, & tamen nequit dari identitas inter Petrum, & equum. Si quando prædicatur animal de homine prædicarentur solum Equus, Bos, Asinus: falsa esset propositio sed quia simul prædicatur illud animal, quod est homo, & propositio est resolvable disiunctiue per omnes species animalium: idè est vera. Non magis identificatur Paulus cum Petro, quam equus cum homine, & tamen vidimus supra & Pau.

Paulum, & quemlibet alium hominem prædicari de Petro.

Non oportet æquiuocari inter id quod terminat & id quod verificat propositionem. Hæc propositio *Petrus est vel homo vel equus*, terminatur ad hominem & equum; verificatur per hominem, non per equum.

Objicet 5. Nequit idem indiuisibilis actus idem indiuisibile obiectum aliter & aliter attingere, ergo hic actus: *Petrus est homo* nequit eundem indiuisibilem Petrum discernere subiectiue, & non discernere prædicatiue.

Resp. neg. antec. Nam idem indiuisibilis actus, eo ipso quod est iudicium, est subiectiuus & prædicatiuus, attingens vel idem diuersimode, vel etiam diuersa. Hic actus; *Petrus est homo*, attingit diuersa, repræsentat enim non solum Petrum, sed etiam omnia alia indiuidua nature humanæ, adeoque quamuis hic actus non consistat extremis formalibus, hoc est constituentibus ipsum actum: habet tamen, ut dictum est, extrinsecam obiectiuam: Petrum videlicet qui est subiectum propositionis & Petrum simul cum omnibus alijs indiuiduis nature humanæ, quæ sunt prædicatum. Hic alius *Homo est animal rationale* attingit idem, tam ex parte subiecti quam ex parte prædicati, sed diuersimode. Debent hoc fateri etiam aduersarij apud quos hæc propositio: *homo est animal rationale*, non est identica, sicut esset hæc: *Homo est homo*. Ideo autem non est identica, quia quamuis repræsentet

sentet idem ex parte prædicati quod ex parte subiecti, repræsentat tamen diuerso modo. Potest igitur idem actus repræsentare idem obiectum vno, & alio modo.

Propterea hic actus: *homo est animal rationale* recte dicitur æquiuocare duobus actibus, quorum vnus sit hic; *homo*, alius autem sit: *animal rationale*. Ratione autem talis æquiuocantia idem per eundem actum diuersimode apparet vni eidemque intellectui, iuxta doctrinam Philosoph. 5. Metaph. cap. 9. quod videlicet quotiescumque idem sibi ipsi idem esse dicimus, eodem ten pluribus vtimur; hoc est per illum eundem actum per quem idem de se ipso affirmamus, idem induit apparentiam duorum. Quod idem est ac si diceres; huiusmodi actus ita repræsentat illud obiectum, ac si esset non vna sed duplex forma extrinseca, ipsius, si autem esset duplex forma extrinseca, non est dubium quin per vnã aliõ modo repræsentaretur quam per aliam: igitur potest vna eademque forma idem obiectum diuersimode repræsentare. Quod dixi de hac propositione: *homo est animal rationale* dic proportionaliter de hac alia: *Petrus est homo*

Hinc intelliges quem sensum faciat propositio qua sic loquimur; hic actus; *Petrus est homo* vniuersalizat, quatenus est attingentia prædicati, non autem quatenus est attingentia subiecti. Item hic actus, est clara attingentia Petri, quatenus est tendentia in-

subiectum; non est clara attingentia Petri, quatenus est tendentia in prædicatum. Nam præter ea quæ dicta sunt de duobus extremis quorum alterum vniuersalizatur, alterum non: potest per huiusmodi *quatenus*, explicari prædicta æquivalentia & reddi ratio, propter quam possit idem diuersimode attingi. Vbi aduerte esse valde diuersas duas hæc propositiones: *Hic actus non est clara attingentia Petri* & *hic actus non est clara attingentia Petri, quatenus est tendentia in prædicatum*. Ut prima sit vera, non debet esse vlllo modo clara attingentia Petri; ut sit vera secunda, sufficit non esse claram attingentiam Petri secundum rationem, secundum quam æquualet actui non clare attingiti Petrum.

Instabis. Actus intellectus ut vniuersalizet, debet nullo modo esse clara expressio vllius indiuidui: sed hic actus: *Petrus est homo*, est aliquo modo clara expressio vnus indiuidui, videlicet Petri: ergo hic actus nequit vniuersalizare.

Resp. Dist. mai. nullo modo esse clara expressio vllius Indiuidui: in extremo quod vniuersalizat, conc. mai. in extremo quod non vniuersalizat, nego mai. Hic actus: *Petrus est homo* non est clara expressio Petri in extremo vniuersalizato, videlicet in prædicato; quamuis sit clara expressio eiusdem in extremo non vniuersalizato, videlicet in subiecto.

Objicies vltimo. Terminus magis vniuersalis positus cum minus vniuersali restringit-

stringitur: sed animal in hac propositione: *Homo est animal*, est terminus magis vniuersalis positus cum minus vniuersali; ergo in hac propositione restringitur. Maior patet ex dictis in summulis vbi de restrictione. Minor est euidens; *animal enim est terminus magis vniuersalis, quam homo*.

Resp. certum esse etiam apud aduersarios hanc propositionem: *Homo est animal*, non esse de prædicato restricto: cū euidens sit esse de prædicato simplici non complexo. Hinc habes ad argumentum distinguendo maiorem; terminus minus vniuersalis restringit vniuersaliorem si coalescat cum eo in vnitatem termini, seu in terminum complexum, concedo maiorem; si vnus ponitur pro subiecto, alter pro prædicato; nego maiorem, & eodem modo distincta minori; nega consequentiam. Quando dicunt Summulistæ terminum minus vniuersalem restringere magis vniuersalem, dicunt rationem complexam, hoc est significatam per terminum complexum, constantem ex magis & minus vniuersali, non posse dici de ijs omnibus de quibus dicitur ratio vniuersalior per se accepta. Puta: *homo sapiens* nequit dici de ijs omnibus de quibus dicitur *homo*. Hoc modo non restringi *animal* in propositione superaddita manifestum est, ex eo quod esset mala illatio: *homo est animal: ergo est risibilis*; quod tamē licet inferre, si pro anima poneres animal rationale. Recte enim argueres: *homo est*

476 *Disput. 3. Quest. 8.*
est animal rationale; ergo est risibilis, inferendo ex essentia primam passionem essentię.

Dices. Terminus magis vniuersalis restringitur a minus vniuersali, si coalescat in vnum Terminum, ergo à fortiori si coalescat in vnam propositionem. conf. probatur; quia per propositionem identificatur intentionaliter cum singulari.

Resp. conc. ant. neg. conf. Ratio à priori est quia ratio minus vniuersalis additur vniuersaliori per modum differentię: adeoque determinat illam ad hanc potius quam ad illam speciem inferiorum. Rationale determinat animal ad hominem potius quàm ad brutum. Ratio autem superior dicta de inferiori non additur per modum differentię, sed prædicatur, vt totum potestatiuum de cuius ratione est indifferenter se habere ad plura. Quid dicit: *Homo est animal rationale*, non prædicat aliquid indifferens: Quid dicit: *Homo est animal*, prædicat de homine aliquid indifferens ad hominem, & brutum. Ad probationem dist. identificatur intentionaliter identitate, vel formaliter adæquata, vel formaliter inadæquata; nego: identitate præscindente ab adæquata, vel inadæquata: concedo. Ex hoc quod identificetur, apparet quod Petrus sit homo; ex hoc quod sedentate præscindente &c. non apparet an sit vnus, an omnis homo.

De vniuers. in act. præd 477
ARTICVLVS VLTIMVS.

Expediuntur reliqua.

EX ijs quæ diximus superiori articulo aliqua hic colligere oportet. Primum est in hac propositione: *Petrus est homo*: idem dic de hac alia; *Homo est animal* venire aliud ex parte subiecti, aliud ex parte prædicati. Ex parte subiecti in prima propositione venit solus Petrus, ex parte prædicati veniunt omnes homines. In secunda ex parte subiecti omnes homines: ex parte prædicati omnia animalia. In prima propositione vniuersalizantur omnes homines, non autem Petrus, qui neque per hanc neque per vllam aliam cognitionem potest vniuersalizari; singulare enim est incapax vniuersalizationis, cum hæc dicat ex parte obiecti multiplicitem. In secunda vniuersalizatur & natura humana, quæ est ratio specifica: & ratio animalis, quæ est generica, vnde in prima propositione vere species dicitur de indiuiduo: in secunda genus de specie. Ex eo autem quod prædicta cognitio vniuersalizet omnia inferiora naturæ humanæ, non autem vniuersalizet Petrum, vide ne inferas: ergo idem actus vniuersalizat, & non vniuersalizat; quæ consequentia, vt supra dictum est, non magis valet quam hæc: homo habet auriculas in capite & non habet auriculas in pedibus; ergo habet, & non habet auriculas.

Secundum est quod hæc propositio: & *Petrus, & Paulus est homo* idem sibi vindicat

cat quo ad vniuersalitatē sui prædicati quod ista; *Petrus est homo*; de pluralitate apparentium ex parte subiecti idā dic, quod dixisti de singularitate siue vnitatē apparentis ex parte subiecti in alia; vniuersalizatio enim vtroque se tenet ex parte prædicati. Vbi aduerte quod quemadmodum ex hac: *Petrus est homo*, malè inferres vnitatē Petri, cum ex prædicato non appareat an sit vnum, vel multiplex subiectum; ita ex hac alia: *Et Petrus, & Paulus est homo*, malè inferres esse duos homines, cum hoc nō appareat ex vi prædicati indifferentis, vt dicatur de vno, vel de pluribus. Ex hoc ipso patet discrimen inter hanc propositionem: *Petrus est homo*, & hanc aliam *Petrus est aliquis homo*. Per hanc; *Petrus est homo*, non apparet pluralitas ex parte prædicati, apparet per hanc aliam. *Petrus est aliquis homo*; cum hoc syncategoremā *Aliquis*, denotet pluralitatem significatorum per terminū quem afficit; vnde aiunt Summulistæ: non poni nisi cum terminis communibus.

Tertium est, quod ad tuendam vniuersalitatē in actuali prædicatione malè recurrūt nonnulli ad hoc, quod iudiciū reflectū formaliter supra præuias apprehensiones: puta hoc iudiciū; *Petrus est homo*, supra duas apprehensiones *Petrus & homo*. Nam iudiciū indiuisibiliter reflectit supra vtramque & consequenter clarè exprimit singularitatem subiecti; si autem clara expressio talis singularitatis officit vniuersalitati, parum refert an sit in cognitione formaliter

ter reflectente, an non formaliter reflectente supra præuias rationes. Quod si esset reflexio supra apprehensionem prædicati dumtaxat, esset tolerabilius audire quod vniuersalizat quatenus est reflexio.

Qui sic philosophantur nihil aliud dicere possunt quam actum iudicatum esse reflexiuum supra duos actus, alterum vniuersalizantem, alterum non vniuersalizantem; esse autem reflexiuium huiusmodi, non est vniuersalizare, sed præsupponere cognitionem vniuersalizantem sibi coexistentem, quod non negat aduersarij. Cœtentur enim quod cum actu iudicii statim intellectu bina apprehensio, quarum vna facit, altera non facit vniuersale.

Insuper per hoc præcisè quod vna cognitio attingat aliam cognitionem obscure representantem Petrum, non constituitur formaliter obscure attingens Petrum. Paret hoc: quia diuina cognitio cognoscit cognitionem per quam ego dico; *homo* & confusè mihi represento omnia indiuidua naturæ humanæ; nec tamen diuina cognitio attingit confusè eadem indiuidua; quia videlicet ex expressio non solum cognitionis confusæ, sed etiam eorum omnium quæ per cognitionem confusam attinguntur; expressio, inquam, claritatis infinitæ: vnde quamuis intellectus diuinus cognoscat cognitionem vniuersalizantem, non tamen vniuersalizat.

Hinc ex hoc præcisè quod vna mea cognitio attingat aliam item mea in cognitione obscure representantem Petrum, non sequitur

tur quod & ipsa obscurè representet Petrum: Nam si simul habeat esse expressionem clarâ eiusdem Petri, ex prædicto capite non euadet obscura.

Dices esse disparitatē inter intellectū diuinum & humanum, utrunque vidētē cognitionem obscurè expressiuam Petri: nā intellectus diuinus videt Petrū nō in cognitione obscura quam videt, sed in se ipso; adeoque ex hoc quod videat actum obscurè expressiuum Petri, dici nequit quod ipse sibi Petrū obscurè representet. Intellectus autem humanus ita videt cognitionem obscurè expressiuam Petri, ut in tali cognitione videat Petrum; adeoque potest dici obscurè sibi representans Petrum per hoc formaliter quod reflectat supra cognitionē prædicatā.

Resp. hanc disparitatem non facere ad rē. Nam idē intellectus diuinus non cognoscit obscurè per cognitionem terminatam ad cognitionē obscuram, quia ipsius cognitio est indiuisibiliter clara expressio obiecti: ergo etiamsi cognitio humana terminetur ad cognitionem obscuram, non habebit ex hoc præcisè cognoscere obscure, si simul sic clara expressio obiecti: vnde cunque tandē habeat huiusmodi claritatem: sed ut vidimus actus reflexiuus attingit indiuisibiliter & apprehensionem clarâ, & apprehensionem obscuram eiusdem obiecti; ergo per reflexionem, seu per rationem reflexiuam nequit saluari vniuersalitas, si hæc aliunde repugnet: videlicet ex capite claritatis, qua idem obiectum representatur.

DIS,

DISPUTATIO IV.

In Aristotelis prædicamenta.

Q V Æ S T I O I.

*De Vniuocis Æquiuocis, &
Analogis.*

ARTICVLVS I.

De Vniuocis.

PRædicamenta quorum hic explicationem aggredimur nihil aliud sunt, quam classes quædam, seu quædam capita rerum, ad quæ omnia reducuntur, seu sub quibus omnia continentur. Hæc autem prædicamenta, quæ Græcis Categoriæ dicuntur, sunt omnino decem, enumerata à Philosopho in lib. Prædic. capit. 5. videlicet. *Substantia. Quantitas. Qualitas. Relatio. Pbi. Quando. Situs. Habere. Actio. Passio.* Quicquid enim est, vel est substantia vel accidens; si substantia: pertinet ad primum caput, videlicet ad substantiam; si accidens: ad vnum ex nouem alijs prædicamentis.

Prius quam autem prædicamenta tradamus, oportet rationem entis quæ omnia præ-

prædicamenta transcendit, inuestigare; querendo an hæc sit vniuoca, an æquiuoca, an analogæ respectu inferiorum, & consequenter de Vniuocis, Æquiuocis & Analogis dicendum est.

Vniuoca, vt habetur ex Philosopho pluribus in locis, sunt quorum nomen commune, & ratio per nomen importata eadem. Puta homo dicitur vniuoce de Petro & Paulo. Animal de homine & bruto; quia hæc habent vnitatem non solum nominis, sed etiam rationis importatæ per nomen.

Porro per vnitatem seu identitatem, quæ ponitur in definitione vniuocorum, non aliam vnitatem intelligas, quam præcisionis de qua & dictum est, & dicitur in sequentibus. Hanc autem vnitatem oportet esse in ratione significata per nomen quod dicitur vniuocum: etiam si enim in alijs rationibus plura dissimilentur, non obstat hoc prædictæ vniuocationi; ita Petrus & Paulus, alter albus, & alter niger, vniuocè conueniunt in homine. Item etiam si aliqua habeant similitudinem in alijs, dissimilentur autem in ratione importata per nomen: hoc nomen non erit vniuocum: erunt autè vniuoca nomina importantia alias rationes, in quibus hæc inter se conueniunt. Ita hoc nomen: *Animal*, & hoc aliud: *Corpus*, sunt vniuoca respectu canis terrestris, & canis marini: non autem respectu corundem, hoc nomen: *Canis*.

Vniuoca autem alia dicuntur vniuocata, alia

alia vniuocata; vniuoca vniuocata; sunt res ipsæ inter se similes in ratione significata per nomen: puta. Petrus, Paulus, & alia indiuidua significata per hoc nomen: *Homo*. Vniuoca vniuocantia sunt nomina ipsa, quæ omnia vocant, seu significant per modum vnius, puta *Homo*, respectu suorum significatorum. Item vniuocata dicuntur alia participata, alia participantia. Vniuoca participata sunt ipsæmet rationes communes participatæ inferioribus, vt ratio hominis participata à Petro à Paulo & alijs indiuiduis: participantia sunt ipsæmet inferiora quæ participant huiusmodi rationes puta Petrus & Paulus & alia huiusmodi, quæ participant rationem hominis.

Denique alia sunt essentialia, alia accidentalia; prout ratio importata per nomen est essentialis vel accidentalis inferioribus. Ita nix & columba: Petrus & paries vniuocè conueniunt, sed accidentaliter in ratione albi, quia his omnibus accidentaliter conuenit esse alba. Homo & Equus vniuocè, & essentialiter conueniunt in Animalis: quia & homini & equo essentialia esse animal.

Dices: ad vniuocationem requiritur vt res significatæ sunt eiusdem substantiæ; sed nix & columba; paries & homo significata per hoc nomen: *album*, non sunt eiusdem substantiæ; ergo nec vniuoca. Minor est evidens: maior probatur ex definitione Philosophi. Vniuoca ea dicuntur quorum & nomen commune & ratio substantiæ nomini accomodata eadem est.

Resp. negando maiorem. Ad probationem dic à Philof. non requiri identitatem substantiæ simpliciter, sed identitatem substantiæ nomini accomodata: hoc est similitudinem & convenientiam in quidditate seu ratione significata per nomen. In ratione autem albi, siue in eo quod est esse album, quæ est ratio substans huic nomini *album*, nisi & columba, & quælibet alia &c similia sunt. Est enim eadem ratio albedinis in his omnibus.

ARTICVLVS II.

De Equiuocis.

Aristoteles librum Categoriarum sit exorditur. *Aequiuoca dicuntur ea quorum nomen solum commune est, ratio vero substantiæ nomini accommodata, diuersa, ut animal dicitur & ipse homo & id quod est pictum; horum enim nomen commune tantummodo est ratio substantiæ nomini accomodata diuersa.* Reddit autem rationem Philosophus cur hoc nomen animal respectu hominis, & animalis picti dicatur æquiuocum: quia si quispiam, inquit, *quenam sit utriusque ratio animalis, veri scilicet & picti, voluerit assignare, rationem utriusque profecto propriam assignabit.* puta si voluerit assignare quid sit animal, dicit esse viuens sentiens si autem quid sit pictura animalis, seu animal pictum, dicit esse talem colorum inter se hoc & illo modo dispositorum complexonem,

Oppositum accidit in vniuocis. Horum enim si quispiam rationem voluerit assignare, puta quæ in homine, & in equo sit ratio animalis; eandem omnino rationem reddit, dicentem hominem, quam equum esse viuens sentiens: adeoque & animal quod est in homine, & animal quod est in equo, per vnam eandemque rationem definit.

Dices. Aequiuoca nequeunt vnica definitione definiri, ergo definitio allata non suafuit. Antec. probatur quia quæ habent diuersam essentiam nequeunt vna definitione definiri: sed æquiuoca habent diuersam essentiam; ergo, &c.

Resp. disting. ant. Aequiuoca primo intentionaliter accepta nequeunt vnica definitione definiri; conc. ant. secundo intentionaliter accepta: nego ant. & conseq.

Res ille de quibus idem nomen æquiuoce dicitur, non definiuntur vna definitione, cum habeant dissimilem quidditatem. Ita non eadem definitione definiens hominem & statuum hominis. Aequiuoca autem sub ratione æquiuocorum conueniunt & definiuntur, sunt, quatenus talia, vnica definitione, quia in ratione æquiuoci, æquiuoca vniuocè conueniunt. Puta hoc nomen *Canis* respectu canis marini & canis terrestris est æquiuocum. Et hoc aliud nomen *Homo* respectu hominis, & statuum est æquiuocum: hæc autem duo nomina inter se vniuocè conueniunt in ratione æquiuoci, cum propter eundem rationem vtrumque dicatur æquiuocum: quia videlicet vtrumque significat

res inter se dissimiles. Ad probationem dic æquiuoca non habere diuersam essentiam in ratione æquiuoci : vt patet ex dictis.

Inter æquiuoca alia dicuntur à casu, alia à consilio. Æquiuoca à casu sunt, quæ cum habeant idem nomen, non fortiuntur illud propter aliquam habitudinem seu connexionem, quam habeant inter se. Exemplum habes in hac voce *plaga* quæ & regionem, & rete, & vulnus significat. Hæc tamen omnia idem nomen fortiuntur independenter ab omni speciali habitudine quam habeant inter se.

Æquiuoca à consilio dicuntur ea, quorum diuersa quidem est ratio; nomen tamen commune propter aliquam specialem habitudinem aut connexionem quam habeant ad inuicem. v. g. hoc nomen *animal* notum est & casu animal vero, & picto animali commune est; sed propter habitudinẽ quæ est inter proprium & imaginem. Sunt infinita æquiuoca à consilio quæ Rhetoribus magnam discendi segetem præbent.

Animaduertendum est autem quod ex verbis multi & inter eos Aristoteles, frequenter huiusmodi æquiuoca à consilio confundunt eum analogis. Vnde est quod apud Philosophum de eodem etiam respectu eorundem, puta de ente respectu suorum inferiorum, dicitur aliquando quod sit æquiuocum, aliquando quod sit analogum.

Ex ipsamet definitione æquiuocorum constat significata per nomen æquiuocum non conuenire in vnum conceptum; adeoque æquiuoca-

uocationem consistere in hoc quod eidem nomini competant significationes diuersæ. Hinc oritur dubiosum quoddam, videlicet quomodo dicantur æquiuoca fortiri idem nomen. Puta quomodo canis cælestis, terrestris & marini sit idem nomen. Nam, aiunt, nomen in ratione nominis constituitur per significationem, & quidem ad placitum, constat ex ijs quæ diximus in Summulis: sed huius nominis *canis* prout est ad cælestem, terrestrem & marinum; est multiplex significatio: ergo hoc nomen *Canis* respectu terrestris, cælestis & marini non est vnum.

Ad hoc dubiosum, dic æquiuocationem consistere in hoc quod huic vocis *canis* impositæ sint diuersæ significationis, adeoque hanc vocem *canis* pure materialiter dici vnum nomen: hoc est vnum vocem; cui ex hominum placito competunt plures & diuersæ significationes.

ARTICVLVS III.

De Analogis.

Inter vniuoca & æquiuoca mediant analogia; de vtriusque enim aliquid participat. Hinc à multis sic definiunt: *Analogia sunt quorum nomen commune & ratio substantiæ nomini accommodata partim eadẽ, & partim diuersa.* Melius tamen sic de definiens: *Analogia sunt quorũ nomẽ cõmune est & ratio substantiæ nomini accommodata diuersa,*

cum habitudine & conuenientia inter illa. Exemplum habes in hac voce; *sanum* quæ analogice dicitur de animali, medicina, pulsu, &c. Ratio sani quæ significatur in animali est recta humorum temperies. Ratio sani quæ significatur in medicina, quando dicitur medicina sana, est vis effectiua vel conseruatiua talis temperiei. Ratio sani quæ significatur in pulsu, quando dicitur pulsus sanus, est vis indicatiua eiusdem temperiei in animali. Ex pulsu enim tangunt medici tamquam ex signo sanitatem animalis.

Has rationes in significatis per *sanum*; videlicet, in animali medicina & pulsa vides esse diuersas. Aliud enim est esse bene temperatum in suis qualitatibus, aliud esse effectiuum, aliud esse signum talis temperamenti. Hæc tamen omnia habent quandam habitudinem inter sese. Est enim eadem omnino sanitas quæ possidetur ab animali; ac ea quæ causatur à medicina, & indicatur à pulsu, adeoque licet aliud sit possidere sanitatem, hoc est esse rectè temperatum in suis humoribus, aliud hoc ipsum causare, aut indicare; tamen & medicina dicitur sana, per habitudinem ad sanitatem animalis per modum causæ, & pulsus dicitur sanus, per habitudinem ad eandem, per modum signi.

Diuiduntur autem Analoga in analogia attributionis, & analogia proportionis; seu proportionalitatis. Analogum attributionis est quod dicitur de pluribus per ordinem

nem vel vnius ad aliud; vel plurium ad vnum. Dixi: per ordinem vel vnius ad aliud vel plurium ad vnum; quia, vt ait Diu. Thomas prima parte quæst. 13. art. 5. corp. dupliciter contingit vnum nomen analogice dici de pluribus: videlicet, vel quia multa habeant proportionem ad vnum ita sanum dicitur de medicina, & de pulsu, in quantum vtrumque habet ordinem & proportionem ad sanitatem animalis, cuius hoc quidem signum est illud vero causa: vel ex eo quod vnum habeat proportionem ad alterum, sicut sanum dicitur de medicina & animali, in quantum medicina est causa sanitatis: quæ est in animali. Vbi aduertendum est aliam proportionem habere inter se medicinam & pulsum, aliam medicinam & animal in hoc nomine: *sanum*. Nam de medicina & pulsu dicitur analogice sanum; quia vtrumque ad aliud tertium, nempe ad animal ordinatur de animali autem & medicina dicitur item analogice; quia vnum ad alterum medicina scilicet ad animal ordinatur.

Inter hæc Analoga vnum dicitur primum, seu principale analogatum; illud scilicet, ad quod cætera ordinantur; vt in exemplo alato, animal est primum & principale analogatum huius nominis *sanum*; reliqua vero quæ dicuntur per ordinem ad animal; puta medicina, pulsus & alia, vocantur minus principalia analogata. Hinc docet D. Thomas quæst. citata art. 6. principale analogatum poni debere in definitione aliorum,

rum, quæ dicuntur per attributionem ad ipsum; puta si definitur volueris sanitatem, medicinæ; dies esse vim effectivam sanitatis seu debita temperie in animali; & sic de cæteris. Dicitur etiam communiter quod nomē analogum absolute prolatum stat pro principali analogato; hoc est semper inducit in cognitionem principalioris analogati. Verum stare pro principali analogato, est aliquid plus, quam iudicare in cognitionem ipsius; nam etiam quando dicitur de minus principali inducit in cognitionem principalioris. Puta quando sanum dicitur de medicina, inducit in cognitionem animalis, per ordinem ad quod medicina dicitur sana. Stare igitur pro principali analogato est non solum ipsum repræsentare, sed etiam pro ipso supponere.

Analogia proportionis, seu proportionalitatis sunt, quæ dicuntur de pluribus diversis quidem inter se, sed propter specialem aliquam similitudinem, seu comparabilitatem inter eadem. Hoc modo ridere dicitur, & de Homine, & de Prato; dicitur enim: *Homo ridet, & Prata rident*; quia sicut se habet risus ad hominem, ita proportionaliter floriditas, quæ est risus prati, ad pratum; sicut enim facies hominis per risum fit iucundior, & amœnior spectantibus; ita etiam facies prati per floriditatem; unde hæc per metaphoram eleganter dicitur risus prati.

Huiusmodi analogia exercetur per illas metaphoras, quibus etiam sacra pagina abund-

abundant in exornanda persona Christi Domini. Dicitur enim Lapis angularis, quia quemadmodum lapis, qui ponitur in angulari parietis, utrumque parietem vnit, ita Christus Dominus vnit naturam humanam, & diuinam; & fortasse magis ad litteram, populum Iudæicum, & Gentilem, in vnitatem fidei, & religionis; unde dicitur facere utraque vnum. Item dicitur Agnus, Leo, &c. quia quemadmodum Agnus coram tondeute se ita Christus Dominus coram cruciantibus se obmutuit; & ita se habuit mansuetudo Christi ad crudelitatem Iudæorum, sicut se habet lenitas agni ad seuitiam lanionum. Et quemadmodum Leo fortitudine sua hostes suos vincit, & conterit; ita etiam Christus hostes suos, Infernum, videlicet, & Diabolum vicit, atque contruit, iuxta illud: *Vicit Leo de Tribu Iuda.*

Præter analogia attributionis, & proportioni Caietanus de analogia nominum, c. 1. 2. & 3, inducit tertiam speciem analogorum, quæ vocantur ab ipso analogia inæqualitatis. Consistit autem hæc analogia in eo, quod in pluribus communi nomine significatis ratio communis siue generica contrahatur per differentias inæquales. v. g. ratio animalis, quæ est generica respectu hominis, & bruti, contrahitur in homine per rationale, in bruto per irrationale; istæ autem differentie sunt inter se inæquales. Manifestum est enim rationale esse quid irrationali perfectius.

Hæc analogia à plerisque; & cum plerisque;

à nobis rejicitur: quia quamuis differentia contrahentes rationem genericam sint inter se dissimiles, & inæquales ratio tamen ipsa generica, quæ per illas contrahitur est perfectè vna, nec huiusmodi dissimilitudinem, aut inæqualitatem in suis inferioribus representat. Ad rationem autem vniuoci hoc ipsum est, quod requiritur, & sufficit, vt scilicet & nomen sit vnum, & ratio nomini accommodata sit vna: vnde Philosophus vniuocæ postquam definiunt, illorum exemplum veluti omnium clarissimum ponit in anima. It, quod & de homine dicitur, & de bruto; habetque in vtroque rationem perfectè vnam. Inæqualitas igitur in differentijs contrahentibus nullo modo officit perfectæ vnitati rationis contractæ.

Q D Æ S T I O II.

De vniuocatione Entis respectu substantiæ, & accidentis.

A R T I C V L V S I.

Præmittuntur aliqua.

AD resoluendam quæstionem hic agitari solitam de vniuocatione, vel analogia entis respectu substantiæ, & accidentis: præmittenda sunt aliqua, quæ ad perfectam huius controuersiæ intelligentiam requiruntur. Sciendum est primò hanc vocem *Ens* posse multipliciter accipi.

pi. Primò participialiter. Secundò nominaliter. Quando sumitur participialiter, idem sonat, ac actu existens, significatq; solum ea, quæ simpliciter, & absolute sunt; hoc est existunt. Est enim participium verbi *Sum, es, est*, quod dictum absolute, hoc est formans propositionem de secundò adiacente, ponit actu rem, seu obiectum de quo dicitur. Propterea hæc propositio: *Antichristus est*, est falsa: cum hæc alia; *Antichristus est homo*, sit vera, quia prima non absoluitur, vt aiunt, à tempore; dum affirmat Antichristum esse, secunda absoluitur, dum affirmat, non quidem esse, sed esse hominem.

Quando autem ens sumitur non participialiter, sed nominaliter, non solum significat id, quod actus est; sed insuper id omne quod esse potest; vnde dicitur continere sub se actum, & potentiam; hoc est simpliciter omnia tam quæ actu, quam quæ potentia sunt. Duplicem hanc entis acceptionem, omnes, vel fere omnes admittunt; certe ij etiam qui recusant admittere, vt ait Suarez, tamen admittunt, sed sub alis terminis.

Præter hanc duplicem acceptionem communem apud omnes; censemus etiam tertio modo posse accipi hac vocem *Ens*. Et primo quidem supponendum est in secunda acceptione per quam videlicet ad ea omnia pertinet quæ sunt, quæq; esse possunt, extendi tam ad substantiam, quam ad accidentis, siue vtrumq; significet vniuocæ, siue analogice: de quo infra; nam tam accidens, quam

substantia vel est, vel esse potest in rerum natura igitur prout significat omne id, & quod est, & quod esse potest, extenditur, & ad substantiam, & ad accidentis. Ens restrictum ad id, quod est, & esse potest, seu significans solum id, quod est est, & id quod esse potest simpliciter, accipitur pro ente reali; Id enim quod nec est, nec esse potest, non est enteale; cum reale dicatur solum de eo, quod non includit repugnantiam ad esse. Omne enim quod huiusmodi repugnantiam includit, ex ipso sui conceptu formali, seu ex ipsa sui quidditate se ipsum destruit, hoc est excludit ab esse simpliciter, & consequenter contineri nequit inter significata nominis pertinentis duntaxat ad ea, quæ vel sunt vel esse possunt.

Secundum tertiam illam acceptionem, quam ponimus, putamus ens adeo ample significare posse, ut non solum ad ea, quæ sunt aut esse possunt, sed etiam ad ea, quibus repugnat esse, extendatur. Hoc modum habebit eandem in significando emplitudinem, quæ habet hæc alia vox: *Obiectum*: da enim verum esse, quod multi pro verò admittunt, intellectum representare sibi non solù possibilium, sed etiam impossibilium; tam hæc, quam illa habebunt rationem obiecti respectu potentie intellectiue; & consequenter ratio obiecti erit communis possibili, & impossibili. Igitur si rationem entis adeo extendas, ut æque latè pateat, ac ratio obiecti, ratio entis communis euadet possibili, & impossibili. Quod autem sic accipi possit ostenditur:

ditur; quia hic terminus *Entis* potest æquale pateret, atque hic: *Aliquid*, autem tam latè patet, ut sumatur non solum pro possibili, sed etiam pro impossibili; igitur ens tam latè potest patere ut accipiatur non solum pro possibili, sed etiam pro impossibili: minor probatur quia etiam qui cogitat de impossibili, non dicitur nihil cogitare, sed dicitur cogitare de aliquo: implicat enim cogitare, & non cogitare de aliquo; cum repugnet in terminis cogitatio, quæ nullius, hoc est de nullo sit cogitatio, hoc est cogitatio nihil representans. Huic acceptioni entis fauent quicunque dicunt notissimum esse quid sit ens, quia nomine entis venit id in quod primò resoluitur omnis conceptus: hoc est ens est prima ratio; quæ cuiusque cogitanti obijcitur: ubi nota nos frequentissimè cogitare de aliquo, & de illo aliquo, de quo cogitamus, agitare animo, an sit possibile, an impossibile; ubi apparet prius nos certos esse, nos de aliquo cogitare, quam illud aliquid habere, vel non habere repugnantiam ad esse.

Sciendum est secundo sermonem esse hic non de ente secundum primam, neque secundum tertiam acceptionem: dum enim quaerimus, utrum ens sit vniuocum, an analogum respectu substantiæ, & accidentis; loquimur de ente accepto pro ente reali; hoc est prout significat id cui non repugnat existere realiter; secundum quam acceptionem dicitur transcendere omnia prædicamenta, & diuidi proxime in substantiam, & acci-

accidens. Retinendum autem est hic id quod alibi insinuatum est: videlicet quid sit præscindere vnam rationem ab alia: nam ad hoc vt ens dicatur vniuocum respectu substantiæ, & accidentis oportet, vt ab vtroq; præscindat: præscindere autem est in sua ratione formali non explicare vllam ex differentijs, hoc est neque illam, per quam contrahitur ab substantiam, neque illam, per quam contrahitur ad accidens: prima dicitur perfectas secunda inaleitas: nam substantia dicitur ens per se, accidens autem ens in alio. Hoc modo diximus animal præscindere ab homine, & bruto: quia in sua ratione formali nec rationalitatem, nec irrationalitatem explicat, quorum altera contrahit illud ad hominem, altera ad brutum.

Sciendum est tertio, quod quemadmodum dubitatur, vtrum ens perfectè præscindat à differentijs ita etiam dubitatur an differentia ipsæ: puta perfectas, & inaleitas præscindat ab ente: sicut autem præscindere ens à perfectitate & inaleitate, nihil aliud est, quam in ratione quidditatiua entis non apparere formaliter neq; perfectitatem, neque inaleitatem ita præscindere tam inaleitatem, quam perfectitatem ab ente nihil aliud erit, quam in ratione quidditatiua perfectitatis, ac inaleitatis, non apparere formaliter rationem entis realis. Dixi *Entis realis*, quia non apparere rationem entis secundum tertiam acceptionem est impossibile. Dubitatio autem est, an differentia entis realis præscindat formaliter ab ente reali.

De-

Denique sciendum est sermonem esse hic non de præcisione obiectiua, quam satis reiecitimus, sed de formali, quam admittimus vbi de gradibus metaphysicis.

ARTICVLVS II.

Est possibilis præcisio formalis non mutua.

PONITUR à nobis conclusio, quam pro titulo scribimus, contra eos præcipuè, qui negant ens præscindere à differentijs ex eo quod putent differentias ipsas non posse ab ente præscindere: Loquunturq; de separatione formali vnius rationis ab alia, sicut de separatione locali vnus rei ab alia, & quemadmodum intelligere nequeunt Petrum separari localiter à Paulo, quin Paulus etiam localiter separatur à Petro adeoque aiunt implicare separationem localem non mutuam ita intelligere nolunt ex duabus rationibus vnam posse ab alia separari mentaliter, quin eo ipso alter vicissim sit ab hac mentaliter separabilis. Qui in Philosophando paritates sectantur, alia paritate magis obuia coargui possunt, à voluntate ad intellectum, possibile est dari separationem affectiuam non mutuam, ergo etiam possibile est dari separationem intellectiuam non mutuam. Antec. probatur, quia contingere potest, & quotidie contingit aliquem erga alium vehementissimo amore affici à quo non solum non redametur mutuo

tuo, sed odio habeamur, & contemnatur. His tamen paritatibus nihil probatur, nec à uobis, nec ab aduersarijs.

Probatur autem conclusio supraposita: quia certum est posse concipi animal non concepto formaliter homine, seu conceptu præscindente formaliter ab homine, non posse autem concipi formaliter hominem non concepto formaliter animali; seu conceptu præscindente formaliter ab animali; ergo inter animal, & hominem datur præcisio formalis non mutua. Conseq. est euidentis. Antec. negari nequit ab aduersarijs, qui vltro concedunt animal præscindere ab homine, & à bruto.

Explicatur hoc idem. Toties vna ratio præscindit formaliter ab alia, quoties explicatur per ordinem ad aliqua connotata per ordinem, ad quæ non explicatur altera: vel non explicatur per ordinem ad eadem connotata, per ordinem ad quæ explicatur altera animal autem non explicatur per ordinem ad ea connotata, per ordinem ad quæ explicatur homo: homo nequit non explicari per ordinem ab ea conuocata per ordinem ad quæ explicatas animal. Animal explicatur per ordinem ad sensationem, non autem per ordinem ad ratiocinationem. Homo autem & per ordinem ad sensationem, & per ordinem ad ratiocinationem; igitur homo non præscindit ab animali, cum animal præscindit ab homine.

Dices, comparationem inter animal, & hominem esse comparationem inter genus, & spe-

& speciem, non autem inter genus, & differentiam. Paret hoc, quia homo non est differentia, sed species animalis: carerem si comparatio fiat inter animal, & rationale, quæ est inter genus, & differentiam; inuenietur esse mutua præcisio, & in hac mutua præcissione fundatur præcisio non mutua inter animal, & hominem, hoc est inter genus & speciem. Animal explicatur per ordinem ad sensationem; rationale per ordinem ad ratiocinationem. Ecce neutra existis rationibus attingit in sui explanatione obliquum alterius, & consequenter utraq; præscindit formaliter ab altera. Quia autem in specie includitur per modum constitutiui differentia, per hoc ipsum quod genus non attingit obliquum differentia, non attingat obliquum pefinens ad constitutiuum speciei: contrahitur enim genus ad speciem per differentiam: eo ipso autem quod non attingit obliquum huiusmodi, dicitur præscindere à specie; quia præscindit ab vno, & fortasse præcipuo constitutiui eiusdem.

Resp. nihil dic dici ab aduersario contra positam conclusionem, sed solum redi rationem cur inter aliquas rationes realiter identificatas detur præcisio non mutua, inter alias autem huiusmodi præcisio non datur. Potest secundum aduersarios dari præcisio non mutua inter genus & speciem; ergo potest dari præcisio formalis non mutua. Quod autem præcisio huiusmodi necessario fundari debeat in præcissione mutua

dua duarum rationum, numquam probabitur etiam si probeatur dari huiusmodi præcisionem mutuam inter genus, & differentiam quibus constat species, à qua quamper adversarios genus præscindit. Nunquam enim valebit hoc argumentum. Animal præscindit ab homine, & in homine ipso præscindit ab animali, ergo ideo animal præscindit ab homine, quia in homine animal & rationale mutuo à se ipsis præscindunt. Vera ratio cur animal præscindat ab homine, homo autem non præscindat ab animali, est quia animal non explicatur per ordinem ad obliqua hominis; homo autem explicatur per ordinem ad obliqua animalis, & ubicunque dabitur huiusmodi ratio inter duo extrema, dabitur præcisio non mutua.

Dari autem inter aliqua extrema huiusmodi rationem patebit infra, ubi de diuersis speciebus differentiarum.

ARTICVLVS III.

Ens præscindit formaliter à differentijs.

Probatur conclusio ex conceptu præcisionis formalis. Vnam rationem præscindere formaliter ab alia, est vnam rationem non attingere in suo conceptu quidditatio obliqua seu connotata alterius ens in suo conceptu quidditatio non attingit obliqua, seu connotata suarum differentia-

tiarum, ergo ens perfecte præscindit à differentijs. Maior est ipsamet definitio præcisionis formalis. Minor probatur per conceptum quidditatio entis; videlicet, id cui non repugnat existere physice. Vides in hoc conceptu nihil apparere, per quod contrahatur ad perfectatam, aut ad inaleitatem, & consequenter in huiusmodi conceptu datur perfecta præcisio formalis.

Explicatur hoc idem comparando ex vna parte animal cum rationali & irrationali, & ex altera ens cum perfectitate & inaleitate. Animal ideo præscindit à rationali & irrationali: quia per conceptum sui quidditatio qui est: *uiuens sentiens*, non attingit obliquum rationalitatis, nec obliquum irrationalitatis igitur si ens per conceptum sui quidditatio videlicet: *id cui non repugnat existere physice*, non attingat obliquum neque perfectitatis neque inaleitatis: æque ens præscindet à perfectitate, & inaleitate, ac animal à rationali & irrationali. Quod autem non attingat manifestum est ex eo quod etiam sciens hoc obiectum, non habere repugnantiam ad existendum, plane ignoras an hoc obiectum sit substantia vel accidens. Tam enim accidens quam substantia est id cui non repugnat existere physice, ergo per hoc præcise quod scias aliquo obiecto conuenire talem non repugnantiam, non propterea scis an sit substantia an accidens.

Dicas. Rationale & irrationale aliter se habent respectu animalis quam perfectitas & ina-

inaleitas respectu entis, ergo ex præcisione animalis à rationali & irrationali male arguitur præcisio entis à perfectitate. Antecedens probatur: quia perfectitas cum ratione entis constituit substantiam, cuius gratia accidens, quod propterea non dicitur simpliciter ens, sed entis ens. At vero animal cum rationali non constituit id cuius gratia & per ordinem ad quod animal irrationale dicatur animal. Vno verbo accidens quod est ens in alio, est ens substantia seu ens entis simpliciter: animal autem irrationale, non est animal animalis rationalis, quod solum simpliciter & absolute dicatur animal; tam enim propriè brutum est animal, quam homo.

Resp. disparitatem hanc non facere ad rem. Aliud est quod accidens re ipsa sit in bonum substantiæ, & ordinetur ad substantiam, aliud quod hoc ipsum appareat in conceptu quidditativo entis: non quærimus hic quid conueniat realiter accidenti, per quod discriminetur à substantia; sed an in conceptu Entis appareat aliquid per quod substantia & accidens à se inuicem discriminentur. Negamus autem apparere quid tale. Ex eo enim quod hoc aut illud sit id cui non repugnat existere, non intelligis an existentia illa quæ illi non repugnat sit existentia in se, an in alio. Ad argumentum in forma distingue antecedens: Aliter se habent quoad rem præsentem: nega; quoad alia: omitte antecedens, & nega consequentiam. Ad cætera patet ex dictis. Non enim

enim sufficit vt re ipsa detur talis diuersitas, sed requiritur vt appareat: tam autem non apparet in conceptu entis diuersitas inter perfectitatem & inaleitatem; quam non apparet in conceptu animalis diuersitas inter rationalitatem & irrationalitatem.

Sunt qui loco conceptus quidditativi entis à nobis relati: id cui non repugnat existere physice: ponunt hunc alium: oppositum chimera: aiuntque chimeram esse obliquum per ordinem ad quod explicatur ens reale. Huiusmodi conceptu admisso stat eadem doctrina quam supra tradidimus. Nam etiam sub ratione oppositi cum chimera non apparet perfectitas aut inaleitas, & tam accidens quam substantia est quid oppositum chimera, ergo etiam sub tali conceptu ens reale perfecte præcindit à differentijs. Appareret autem aut perfectitas aut inaleitas, si in conceptu entis vt sic appareret dependentia, vel independentia à subiecto: quod autem non appareat manifestum est; cum manifestum sit ineptam esse hanc illationem; Albedo est ens, ergo est quid dependens à subiecto; quæ est similis huic; Homo est animal, ergo est rationalis.

Ex hoc quod ratio entis perfecte præcindat à substantia & accidente, cum tamen & substantiæ conueniat & accidenti, recte infotes esse vniuocum ens respectu substantiæ & accidentis. Patet hoc: quia illa ratio est vna respectu plurium quæ cum in pluribus sit, perfecte præcindit à rationibus plu-

plurificantibus, hoc modo se habet ratio entis respectu substantiæ & accidentis, ergo est vna in substantia & accidente. In hac controuersia de vniuocatione & analogia entis aduersarij plerumque transcursum faciunt ab esse reali, ad esse intentionale; seu ab esse obiectiuo, ad esse formale, & considerantes id quod realiter conuenit accidenti, & quod realiter conuenit substantiæ: putant id omne representari formaliter in conceptu rationis tam accidens quam substantiam continentis non animaduertentes cum omnem omnino vniuocationem destruere, se quodlibet genus contrahatur per differentias inter se dissimiles.

ARTICVLVS IV.

Satisfit Obiectionibus.

Objec. primo Ratio entis non est perfecte vna in substantia & in accidente, ergo ens non perfecte præscindit à substantia & accidente. Antec. probatur: quia quod est in vno extremo proprie, & in altero improprie, non est perfecte vnum in vtroque: sed ratio entis est in substantia proprie, in accidente improprie, ergo non est perfecte vna in substantia & accidente. Maior probatur. Ritus qui est proprie in homine, improprie in prato, non est vnus in homine & prato, & sic de cæteris.

Resp. negando antec. ad probationem, concessa maiori: nego minorem. Proprie,
&

& propriissimè accidens est oppositum chimeræ. Est id, cui non repugnat existere physice. Vno verbo accidens æque proprie sustinet conceptum quidditatum entis, ac substantia. Ad illud de risu dic conceptum quidditatum risus non sustineri à prato, adeoque paritatem non valere. Est enim risus quedam vitalis iucundatio, quæ procul dubio non conuenit prato imò nec alij ab homine, quia nascitur ex discursu.

Objicies 2. Quotiescunque vna ratio dicitur de aliquo solum per attributionem ad aliud, toties non est vna respectu vtriusque: sed ratio entis dicitur de accidente solum per attributionem ad substantiam; ergo non est vna respectu substantiæ, & accidentis. Maior probatur exemplo ab Aristotele adducto in hoc nomine *Sanum*, nam quia ratio sani dicitur de medicina, solum per attributionem ad animal: *Sanum* non est vniuocum respectu animalis, & medicina, adeoque ratio sani non est vna in animali, & medicina. Minor autem probatur, quia ens, seu ratio entis, non dicitur de accidente, nisi per attributionem ab substantiam. Confirmatur hoc ex ipsamet natura accidentis, quod non est gratia sui, nec expetibile propter se, sed gratia substantiæ, & expetibile dumtaxat vt bonum substantiæ, puta dulcedo non datur in natura, nisi vt detur substantiæ dulcis, v. g. mel, aut saccharum. Albedo non datur, nisi vt detur album, & sic de cæteris.

Resp.

Resp. manifestum esse disparitatem inter *Sanum*, & *Ens*, hoc comparatum cum accedente, & substantia, illud comparatum cum medicina, & animali. Quando dicitur medicinam dici sanam per attributionem ad animal sensus est veram rationem sani, quæ dicitur absolute, & simpliciter de animali, dici non posse de medicina, cui solum conuenit esse medium ad talem rationem. Sanitas quæ conuenit animali, quæq; est simpliciter sanitas, est secta humorum temperies; quæ procul dubio prædicari nequit de medicina. Ratio entis simpliciter, & absolute est non repugnantia ad esse physice; quæ ratio simpliciter, & absolute prædicatur de quolibet accidente. Quam igitur manifestum est veram esse orationem; albedini non repugnat esse in rerum natura; falsam autem hanc aliam: hæc medicina est rectè temperata in suis humoribus; tam est evidens discrimen inter *Sanum*, & *Ens* respectu eorum: quibuscum hic etiam ab aduersario comparantur, Ad argumentum in forma omiſſa maiori; nega minorem. Ad probationem dicte non negare, quod accidens sit in bonum substantiæ, sed quod, ex eo quod sit in bonum substantiæ; nequeat de ipso simpliciter, & propriè dici conceptus quidditatius entis. Et præterea quod hæc ipsa naturalis ordinario accidentis ad substantiam tibi appareat, aut aduersario in conceptu entis.

Obije. 3. Philosophum multis in locis, & præcipuè 4. metaph. textu 2. vbi com-

parat

parat ens cum sano. *Ens*, ait ille, multipliciter quidem dicitur, verum ad vnum vnanque quendam naturam, & non æquiuoce; sed quemadmodum omne salubre ad sanitatem quoddam eo quod conseruat, quoddam eo quod facit, &c. ita & ens multipliciter quidem dicitur, sed totum ad vnum principium. Quædam enim, quoniam substantiæ entia dicuntur, quædam quoniam passionis substantiæ. Vbi ostendit Aristoteles, quod quemadmodum multa sustinent denominationem sani, eo quod faciant, conseruent aut indicent sanitatem eius, quod dicitur simpliciter sanum: ita etiam multa sustinēt denominationem entis: eo quod faciant, conseruent, exornent, aut alia aliqua ratione respiciant id, quod dicitur simpliciter ens. Hinc sic argues *Ens*, Philosopho respectu substantiæ, & accidentis se habet, sicut *Sanum* respectu animali, & pulsus hoc est analogum, ergo etiam illud.

Resp. breuiter Philosophum ibi non loqui de ente secundum præcisam rationem, entis realis: sed cum aliqua restrictione, secundum quam non est dubium posse accipi ens. Nomina enim, vt vidimus, sunt ad placitum significatiua, & consequenter potest vel ex primæua institutione, vel ex vsu eorum significatio ampliari, vel restringi. Imò contingere potest vt nomen, aliquod exprimeua institutione æquiuocum respectu plurium, euadat ex consuetudine vniuocum, respectu eorundem; consuetudo enim est noua quædam institutio, iuxta illud; con-

suetudo habet vim legis.

Obijc. 4. Accidens participat rationem entis dependenter à substantia, ergo non conuenit ei ratio entis simpliciter. Consequentia probatur, quia eo ipso quod est ens per suum esse petens pendere à substantia, attingit in suo conceptu formali substantiam; sed si attingit in suo conceptu formali substantiam, eo ipso non dicitur ens proprie: ergo &c. Probatur minor; quia quod est tale solum prout ordinatum ad aliud, non est simpliciter tale, sed solum dimiute. Hinc dicit D. Thomas multis in locis accidens non esse ens, sed entis ens.

Resp. concesso antec. negando conseq. Etiam inter accidentia datur dependentia vnus ab alio, & tamen ratio accidentis vt sic, præscindit ab hoc, & illo accidente. Ad probationem maioris, dic accidens in suo conceptu quidditatio adæquato attingere quidem substantiam, non tamen sub conceptu præciso entis. Querimus autem hic an ens præscindat à substantia, & accidente, non autem vtrum conceptus accidentis attingat, vel non attingat substantiam. Ex eo quod accidens in conceptu quidditatio sui adæquato attingat substantiam male infert aduersarius non esse ens simpliciter, etiam si substantia sit ens simpliciter: quid enim verat vnum ens simpliciter ab alio ente simpliciter pendere; sicut vnum accidens simpliciter, pendet ab alio accidente simpliciter. Ad illud de D. Thoma dicens dici de accidente sine vilo addito secundum

con-

conceptum præcisum entis realis: quicquid sit, an etiam dicatur cum addito, puta albedo dicitur simpliciter ens reale, quamuis etiam dicatur ens columbe, & niuis. Præterea quod accidens attingat substantiam per conceptum sui adæquatum non probat rationem communem ipsi, & substantiæ non præscindere ab vtroque.

Obijc. 5. Differentiæ entis non præscindunt formaliter ab ente, ergo ens non præscindit formaliter à differentijs. Probatur consequentia; quia differentiæ, quæ non præscindit formaliter ab ente, est formaliter ens, ergo ens est formaliter ipsa: probatur hæc vltima consequentia: primo a pari: quia implicat vnam rem separari ab alia realiter, quæ sit inseparabilis ab ipsa: ergo implicat vnam rationem separari formaliter ab alia, quæ sit formaliter inseparabilis ab ipsa. Secundo: quia, ens est formaliter omne id, quod formaliter est ens: quælibet differentiæ entis est formaliter ens; ergo ens est formaliter quælibet differentiæ sui. Tertio, repugnat distinctio realis non mutua; ergo & formalis.

Confirmatur hoc, & explicatur: quia, si differentiæ entis, puta perfectas, est formaliter ens, eo ipso nihil superaddit entis: si enim aliquid superaddat, continet aliquid præter ens, hoc autem aliquid præter ens erit differentiæ, quæ non erit formaliter ens; si enim hoc aliquid est etiam ens, nihil differentiæ superadditur enti: quia quicquid superaddis vt modifies, vel contrahas est for-

Y 2 mali

maliter ens, & nihil vterius. Propter hoc argumentum sunt multi, qui negent vniucationem entis, & præcisionem eiusdem à differentijs. Alij cum toto hoc argumento vniucationem retinent, & præcisionem, quam tamen negant esse perfectam. Nos & vniucationem, & præcisionem perfectissimam retinemus. Qui sunt in secunda classe, si nomine præcisionis perfecta, intelligunt præcisionem mutuam; rectè opinantur, dum opinantur præcisionem entis à differentijs non esse perfectam; siquidem negant differentias ab ente præcendere. Sed in hoc ipso male opinantur, quod præcisionem, eo quod non sit mutua, putent non esse perfectam; ratio enim mutua, vel non mutua, impertinenter se habet ad præcisionem, vt constat ex conceptu formalis ipsius. Certè animal perfectissimè præcendit ab homine, cum homo non præcendat ab animali. Quod autem replicant præcisionem animalis ab homine esse præcisionem generis à specie, non autem generis à differentia, non facit ad rem, imò facit contra ipsos: nam præcisio generis à specie est perfecta; præcisio generis à specie non est mutua, ergo præcisio non mutua est perfecta. Ad argumentum in forma.

Resp. transmissio antecedenti; quod alibi negabitur; negando consequentem. Ad probationem; omisso antecedenti: nega iterum consequentem. Ad primam probationem consequentia: nega iterum antec. paritas potius facit contra aduersarium, possunt enim duo habere separabilitatem realem non mutua;

puta

puta possum ego existere cum hac, & sine hac mea visione; hac visio nequit existere sine me; & vniuersaliter loquendo quodlibet subiectum est separabile à suis modis, quamuis modi ipsius sint ab ipso essentialiter inseparabiles, loquendo de separatione, qua existant diuisi ab ipso. Aduersarius ipse posset existere in rerum natura, sine hoc suo argumento, quamuis hoc ipsius argumentum nequeat existere sine ipso. Ad secundam probationem eiusdem: nega mai. quod videlicet ens sit formaliter quicquid est formaliter ens. Ratio est, quia ex eo quod differentia nequeat intelligi absque eo quod intelligatur vt aliquid, non propterea non poterit aliquid intelligi, quin intelligatur vt differentia. Ratio vterior est quia ex transcendentia vnus rationis non sequitur transcendentia alterius ipsam modificantis. Ad tertiam respondeo 1. per instantiam. Nequit idem distinguere se ipso realiter, g. neq; formaliter. Quis non neget consequentem nequit distinguere se ipso realiter; quia nequit non esse A. potest à se ipso formaliter, quia idem A. fortiri potest duas formas extrinsecas, puta duos conceptus non solum distinctos, sed dissimiles: vt dictum est alibi. Resp. 2. conc. antec. neg. consequentem dari distinctio realis non mutua, quia res nequit identificari cum re distincta; hoc est nequit esse aliud à se, vt patet ex terminis. Potest tum dari distinctio formalis non mutua, quia idem potest stare sub duobus conceptibus altero alterum includente; quamuis

Y 3 non

non è conuerso. Hinc distinctionem realem definimus per mutua negabilitatem; distinctionem autem rationis per diuersam apparentiam eiusdem rei non implicat autem apparentiam *A* monstrare id quod monstratur per apparentiam *B*. quauis apparentia *B*. non vicissim monstrat omne id, quod monstratur per apparentiam *A*.

Ad confirmationem omittit perfectitatem, nihil dicere quod non sit ens; nega nihil superaddere enti. Non enim valet: nihil superaddit quod non sit formaliter ens, g. nihil superaddit. Valet autem, ergo nihil superaddit quod non includat rationem entis: hoc est nihil superaddit separabile formaliter ab ente. Etiam si autem modus entis sit formaliter inseparabilis ab ente, non propterea præter ens nihil est, sed præter ens est ipsamet modificatio entis. Vbi aduerte hanc propositionem: *modus entis est formaliter ens*, esse æquiocatum. Si facit hunc sensum; hic conceptus formalis: *modus entis*, seu *perfectitas*, est idem ac hic conceptus: *ens*, seu propositio falsa: nam conceptus modi seu differentie entis non est conceptus entis vt sic. Si facit hunc alium: conceptus formalis modi seu differentie entis includit ipsamet rationem entis: omittitur à nobis vt verum, contendentibus nimirum quod etiam negata præcisione differentiarum ab ente, sustineatur præcisio entis à differentijs.

Dices. Modus entis nihil est præter ens: ens non præscindit ab ente; g. ens non præ-

scindit à modo entis. Probatur maior; quia quicquid modus entis superadderet enti esset formaliter ens, g. superadderet ens enti: superaddere autem ens enti, & nihil aliud est est formalissime nihil esse præter ens.

Resp. neg. mai. Ad probationem distinguo; quicquid superaddit enti est formaliter ens, sic modificatum; concedo, est formaliter ens vt sic & sine addito; iterum sub distinguo est formaliter ens solū; nego: secundum talē rationem determinantem ens concedo. Breuiter etiam respondebis; est formaliter ens per modum includentis: concedo per modum inclusi; nego. Hoc est modus ipse entis includit formaliter rationem entis: non tamen ipsamet includitur in ratione entis vt sic. Possit autem vna rationem includere aliam, in qua vicissim non includatur, adeo manifestum est, vt negari non possit nisi à negante in toto includi partem; non autem in parte totum.

Quod autem ad rationem præcisionis rationis superioris ab inferiori, non requiratur quod sit mutua, constat ex antiqua diuisione differentiarum in extrahentes, & imbibentes. Vocantur differentie extrahentes ille quæ non includunt rationem genericam quam contrahunt: imbibentes vero quæ illam eandem includunt: vnde primæ dicuntur esse extra genus, seu extrahere extra genus rationem quam significant: secundæ verò dicuntur non extrahere, sed rationem ipsam, quam significant, continere intra ipsam rationem genericam quam contrahunt

seu modificant. Exemplum differentiarum extrahentium habes in differentijs animalis, puta in rationali & irrationali, in quib⁹ non apparet ratio generica vt constitutiva ipsarum. Exemplum aliarum habes in differentijs huius rationis genericæ: *Color*, quales sunt: *nigredo*, *albedo*, *viriditas*, & alia huiusmodi quæ non præscindunt à colore sed imbibunt formaliter rationem coloris. Et si cut esset mala hæc argumentatio: differentia coloris non præscindit à colore; g. neque color à differentia: g. quemadmodum viriditas est formaliter color; ita etiam color est formaliter viriditas: sic etiam est mala hæc alia: perfectitas non præscindit ab ente, ergo neque ens à perfectitate, & cõsequenter quemadmodum perfectitas includit formaliter ens, ita ens includit formaliter perfectitatem.

Quod si replicet aduersarius viriditatem albedinem, & alia huiusmodi non esse differentias, sed species coloris; dic neque differentias entis esse pure, & præcisè differentias, sed species, & hoc idem dicendum esse de omnibus ijs differentijs, quas Philosophi vocant imbibentes. Certum est enim ideò viriditatem dici speciem, & non puram differentiam, quia præter talem modum coloris, imò quia talis modus coloris est formaliter color, ergo eodem modo si perfectitas sit formaliter ens, non erit pura differentia, sed species, adeoq; quæstio erit vtrum ens modificari possit per puras differentias, an non. In qua quæstione dicemus non posse.

QVÆ.

QVÆSTIO III.

An differentia entis præscindat ab ente.

ARTICVLVS I.

Statuitur vera conclusio.

AD perfectam vnitatem entis in suis inferioribus non requiri præcisionem inferiorum ab ipso. constat cum ex ijs quæ diximus; tum quia aduersarij ipsi nequeunt sustinere omnem præcisionem esse necessario mutua, nisi incidentes in circulum vitiosum, probantes videlicet quod & animal præscindit à rationali, quia rationale præscindit ab ipso, & rationale ab animali, quia animal à rationali. Da enim me velle, quod omnis præcisio sit mutua; quomodo probabit aduersarius rationale præscindere ab animali? certè non probabit, nisi per præcisionem animalis ab ipso, quam præcisionem rursus probabit per præcisionem rationalis ab animali, adeoq; nihil probabit; rectè autem probabis tu animal præscindere à rationali, ex hoc, quod animal in sui explicatione non attingat obliquum rationalis, & rursus quod rationale præscindat ab animali, ex eo quod non attingat obliquum animalis: dum enim vtrique rationi obliqua assignas, facilè est ostendere vnam non explicari per obliquam alterius, affe-

Y 5 ren.

rendo cōceptum quidditativum ipsius. Quia tamen non solum de præcisione entis à differentijs, sed etiam de præcisione differentiarum ab ente controuertitur.

Dicendum est differentias entis præscindere ab ente. Hæc conclusio cum antecedenti ponit mutuam præcisionem ut vides; non tamen ex necessitate ad præcisionem vtriuslibet extremi, ut vidisti; vtramq; esse veram mox videbis.

Probatum igitur conclusio eodem argumento, quo supra. Illa ratio præscindit ab alia quæ in sui conceptu quidditativum non attingit obliqua alterius; neque perfectas, neque inaleitas in sui conceptu quidditativum attingit obliqua entis realis; ergo tam perfectas, quam inaleitas præscindit ab ente reali. Hoc idem ferè argumentum aliter sic proponi posset. Illa ratio præscindit formaliter ab alia, quæ explicatur per ordinem ad obliqua, per ordinem ad quæ non explicatur alia: perfectas & inaleitas explicantur per ordinem ad obliqua, per ordinem ad quæ non explicatur ens reale, ergo perfectas, & inaleitas præscindunt formaliter ab ente. Minor intelligenda est de ente sub conceptu præciso entis. Probatum autem tum per cōceptum quidditativum entis, tum per cōceptum quidditativum tam perfectatis, quàm inaleitatis. Conceptus quidditativus entis est duplex, saltem quoad voces. *Id cui non repugnat existere physice.* Et *Oppositum chimera*; ecce obliqua per ordinem ad quæ explicatur ex reale, sunt, vel chimera, cui op-

poni-

ponitur, vel existentia physica, cui non repugnat. Cōceptus quidditativus perfectatis est independentia à subiecto, conceptus quidditativus inaleitatis, dependentia à subiecto; seu, si maus: conceptus quidditativus inaleitatis est exigentia inherentiæ; perfectatis vero exigentia non inherentiæ. Obliqua igitur perfectatis sunt vel subiectum à quo independeat; vel inherentiam quam excludat; obliqua vero inaleitatis sunt vel subiectum quod petat, vel inherentiam quam exigit! compara iam vtramq; rationem cum obliquis alterius, & probatum habestam differentiam entis præscindere ab ente, quam ens præscindit à differentijs.

Probatum 2. eadem conclusio. Quotiescunque in conceptu quidditativum vniusrationis nihil apparet per quod certificemur de alia ratione, toties vna ratio præscindit ab altera: in conceptu inaleitatis nihil apparet per quod certificeris de ratione entis realis; g. inaleitas præscindit ab ente reali, idem die de perfectate, & quacumq; alia huiusmodi differentia. Maior, quia intelligenti est evidens, solum explicatur. Conceptus quidditativus hominis est animal rationalis admisso hoc conceptu dubitare non licet neque an homo sit animal, neque an homo sit rationalis, & quia ipsemet conceptus animalis est esse principium sentiendi: conceptus vero rationalis est esse principium discurrendi; ideo dubitare non licet hominem non esse aut principium sentiendi.

di, aut principium ratiocinandi: hoc est certificaris quod quiddam homo est, est de sua quidditate & principium sentiendi, & principium discutiendi. Eodem modo quo conceptus hominis quidditativus est, *animal rationale*, conceptus quidditativus entis realis est, *id cui non repugnat existere*: quotiescunque igitur dabis aliquod obiectum esse in reale, si intelligas quid des, dabis esse id cui non repugnat existere: igitur si de aliquo obiecto concedas alium quidem conceptum quidditativum, sed in hoc conceptu non relucet hæc ratio: *id cui non repugnat existere* habes quidem esse hoc vel illud: non tamen esse ens reale. Exemplo rem explico. Accipe conceptum infiniti creati, seu extensionis infinitæ, extensio infinita est extensio interminata: ecce conceptum quidditativum extensionis infinitæ. Impossibile est te admittere huiusmodi obiectum quin des in ipso rationem extensionis, cum ratione interminate; non tamen eo ipso admittis in huiusmodi obiecto rationem entis, realis: quia statuto conceptu quidditativo magnitudinis infinitæ, disputatur an hæc si ens reale, an chimericum & impossibile; quia videlicet in huiusmodi quidditate non apparet formaliter neque repugnantia, neque non repugnantia ad existendum.

Quemadmodum autem de innumerabilibus obiectis huiusmodi puta de infinito, de creatura æterna; de præcisione obiectiva & alijs disputatur inter Peripateticos an sint possibilis, an non; alijs aientibus, alijs neganti-

gantibus; ita ex veteribus multi, multi que ex recentioribus disputant de possibilitate accidentis. Sunt enim qui acriter negant dari accidentia saltem realia, & tamen admittunt conceptum quidditativum accidentis, videlicet; *ens per suam essentiam petens esse in alio*: igitur in hoc conceptu non includitur ratio entis realis, cum de nullo obiecto negari possit vlla ratio ipsius quidditate inclusa.

Quemadmodum autem philosophamur de conceptu quidditativo accidentis, ita philosophandum est de conceptu quidditativo substantiæ, utroque inadæquato: si enim tam accidens quam substantiam adæquate definias; dices hoc esse ens reale in alio, illam vero ens reale per se: utrobique includens rationem entis realis: sed ut vides, neutrum definis secundum rationes præcisè differentiales. Non est autem dubium quin ens reale, quale est & substantia, & accidens, si definitione adæquata definitur, includat rationem entis realis. Controversa est an dari possit conceptus explicans rationem propriam substantiæ & rationem propriam accidentis, quin eo ipso explicet rationem entis: sicut v.g. datur conceptus explicans rationem rationalis, absque eo quod includat rationem animalis; cum tamen in sententia satis communi implicet rationale quod non sit animal.

ARTICVLVS II.

Respondetur Obiectionibus.

Objicies 1. Ratio entis representatur formaliter in quolibet obiecto, quod attingatur per quamlibet actum intellectus; ergo differentia entis non præscindunt ab ente. Consequentia est evidens: nulla enim ratio præscindit ab illo prædicato quod in ipsa representatur; ergo, si in qualibet differentia entis representatur ratio, seu prædicatum entis, nulla differentia entis præscindit ab ente: representatur autem in quolibet differentia, si representatur in quolibet obiecto: cum quolibet differentia sit obiectum actus ipsam attingentis. Antecedens autem probatur quia omnis actus intellectus exprimit aliquid, seu representat aliquid, de quo dici possunt aliqua prædicata: representare autem aliquid, est eo ipso representare ens; ergo in quolibet obiecto representatur formaliter ratio entis.

Explicatur hoc argumentum. Qui concipit presentem non concipit nihil: interrogatus enim an aliquo cogites, cum cognitas de existentia non inhaerenti alteri; non respondes te nihil cogitare, imo dicis te cogitare de aliquo obiecto, quod non indigeat altero, in quo subiectetur. Idem dicitur proportionaliter de inalienate, & quacunquæ alia differentia huiusmodi.

Resp. huic obiectioni obuiatum esse quod

De præcis. differ. ab ente. § 21
do dictum est quam amplè sumatur *li aliquid*. Qui cogitat de Hyrcocervo interrogatus an de nullo cogit, an de aliquo, an aliquid concipiat, an nihil; non respondebit se de nullo cogitare, se nihil concipere: aliter diceret se dum cogitat de Hyrcocervo, incogitantem esse: sed dicit se cogitare de aliquo quod ex Hyrcus & non Hyrcus, ceruus & non ceruus, adeoq; de obiecto ipso de quo cogitat rationem reddet, ipsius prædicata assignas: ecce cogit de aliquo, & tamen non cogitat de ente reali ergo potest cogitare de aliquo, non cogitando de ente reali. De quocunque igitur obiecto cogites, de aliquo cogitas, quamvis non cogites de vilo ente reali. Quod si hoc nomen *ens* ad eandem amplitudinem extendis ad quam extendis *li aliquid*: poteris etiam cogitare de ente, absque eo quod formaliter cogites de ente reali: ens enim in tam ampla significatione acceptum non solum est terminus transcendens, sed etiam supertranscendens, adeoque indifferens ad possibile, & impossibile, sicut est indifferens ad utrumque ratio obiecti. Ex his patet ad argumentum. In forma nega antecedens, si aduersarius per rationem entis intelligat solum ens reale. Ad probationem contra, nega mai. Nam *aliquid* dicitur etiam de non ente, vt patet in instantia a hata de obiecto impossibili. Posses etiam distinguere antecedens: ratio entis representatur formaliter in quolibet obiecto, si accipatur transcendentaliter solum nega; si super-

tran-

transcendentaliter; concedo. Quodlibet igitur obiectum concipias, concipis aliquid quod est vel aliquid rei, vel aliquid obiecti: esse autem aliquid obiecti est commune possibili, & impossibili: adeoque ex eo quod sit obiectum actus intellectus male inferes esse quid possibile.

Ad explicationem patet ex dictis, qui concipit perfectatè non concipit nihil formaliter, nihilitate obiecti: concipi enim aliquid obiectum, sed non propterea concipit aliquid formaliter, & in tal conceptu oppositum chimeræ dum enim non attingis nisi rationem independentiæ a subiecto, manifestum est te non concipere tale obiectum per ordinem ad obliqua seu connotata propria entis realis.

Obj. substantia rectè definitur ens reale per se; accidens verò ens reale in alio: neuter ex istis conceptibus præscindit ab ente reali; ergo neque substantia neque accidens in suo conceptu quidditativo præscindit ab ente reali.

Resp. concessis majori, & minori, disting. consequens: neque substantia neque accidens in illo conceptu qui ponitur in obiectiōe præscindit ab ente reali; conc. consequ. in vilo conceptu præscindunt ab ente reali; nego consequentiam. Conclusio nostra non est, non posse dari vllum conceptum substantiæ aut accidentis qui non præscindat ab ente reali. Certum est enim quod si vtrumq; definias definitione adæquata, neutrum, præscindit; cum certum sit vtrum-

que

que esse realiter ens reale. Controuerfia est an rationes differentiales substantiæ & accidentis possint sub aliquo conceptu præscindere ab ente reali, & hoc est quod affirmamus. Quod si definias solum substantiam: *ens per se*; accidens vero: *ens in alio*: & teneas illam entis acceptionem quam tertio loco retulimus, vtarisque ente vt termino supertranscendente. tunc disputare poteris in an substantia, & accidentis sint entia realia, nec ne: examinâdo videlicet an ratio perfectatatis stet cum ratione entis realis, an contra illi repugnet; adeoque an ens quod ponitur in definitione substantiæ sit ens reale, an chimericum: sicut quicumque negant accidentia, dicunt rationem inaleitatis destruere rationem entis realis, quamuis admittant hunc conceptum accidentis quidditativum: *ens in alio*, vsurpantes videlicet li *ens* tam ample quam acciperent li *id* si dicerent; accidens est id quod exigit semper esse in alio. Li autem *id* posse dici etiam de impossibili patet ex eo quod ens rationis metaphysicum communiter definiant: id quod habet esse tantum obiectiue in intellectu.

Dices, Demonstrari potest quod neque independentia è subiecto neque dependentia à subiecto pugnant cum ratione entis realis: ergo demonstrari potest quod ens per se, & ens in alio sunt entia realia; ergo neque ens per se, neque ens in alio præscindit ab ente reali.

Resp. concedo totum, præter vltimam con-

consequi; Etiam demonstrari potest quod ratio animalis non pugnat cum rationali, & quod rationale non pugnat cum animali, ergo nec animal à rationali, nec rationale ab animali præscindit: vides falsam esse consequentiam.

Obijc. 3. Aliqua differentia entis non præscindit ab ente, ergo nulla. Consequentia probatur, quia non est potior ratio de vna quam de alia. Antecedens probatur, differentia per quam ens contrahitur ad Deum non præscindit ab ente; ergo aliqua &c. Probatur hoc secundum antecedens; quia huiusmodi differentia est afeitas, quemadmodum enim substantia dicitur ens per se & propterea ratio propria substantiæ est perfectitas, ita Deus dicitur ens à se, ipsiusque ratio propria est afeitas: sed hæc non præscindit ab ente; ergo, &c. Minor probatur quia ex ipsa infertur necessitas existendi; ergo ipsa non præscindit ab ente.

Resp. rationem posse inferri à ratione præscindente formaliter à se. Possibilitas potest inferri ex inalienitate hoc pacto: omnis ratio non intolens contradictoria est possibilis; inalienitas est huiusmodi; ergo est possibilis. Non propterea inalienitas non præscindit ab ente seu à possibili, adeoque eadem est ratio quoad rem presentem de inalienitate, quæ de afeitate. Item in sententia communissima, & ab aduersariis recepta rationale infertur necessario animal: implicat enim rationale non animal, & tamen apud eundem rationale præscindit ab ani.

animali, & sæpissime contingit in hoc decipi arguentes, quod putent idem esse vnam rationem esse formaliter in alia, ac inferri necessario ex ipsa cum tamen nullum consequens sit formaliter in antecedenti, ex quo infertur.

Ad argumentum in forma nega antea. Ap probationem dic etiam afeitatem præscindere ab ente quamuis illud inferat. Est autem afeitas formalissime independentia à quocunque alio: qui conceptus, ut vides non attingit obliqua entis realis: quamuis ex independentia recte inferas necessitatem essendi.

Obijcies ultimo. Differentiæ quæ præscindunt ab ente vel sunt differentiæ entis realis, vel entis præscindentis à reali & chimerico: neutrum dici potest: ergo differentia entis non præscindunt ab ente. Minor probatur, quia si dicas secundum: non controuertitur hic an rationes contrahentes rationem præscindentem à reali & chimerica, præscindant & ipsa à reali, & chimerica. Si dicas primum, contra est quia impossibile est intelligere differentias entis realis, quin intelligas differentias reales quis enim intelligat à ratione non reali contrahi ad hanc vel illam speciem ratione reale.

Resp. Rationale quod dicitur præscindere ab animali vel est irrationale quod sit animal, vel irrationale quod sit indifferens ad animal, & non animal: neutrum dici potest, ergo, &c. Minor probatur. Si enim dicas

dicas secundum; non querimus hic an rationale huiusmodi præscindat ab animali. Si primum; contra est; quia rationale quod non sit animal, impossibile est quod contrahat animal.

Dices rationale quod non sit formaliter animal contrahere animal, non autem rationale quod non sit realiter animal. Hoc idem dic de perfectate & inaleitate respectu entia. Perfectas, quæ non sit formaliter ens contrahit ens; non autem perfectas quæ non sit realiter ens.

Ad argumentum igitur in forma. Resp. concessa maiori, negando min. & dic differentias quæ præscindunt, esset differentias entis realis: ex eo autem quod sub hoc conceptu: *Differentiæ entis realis* non præscindant ab ente reali, non magis inferes neque præscindere sub alio, quam ex hoc, quod subsistit huic conceptui inferes non posse subsistere alteri.

Comparatur perfectas cum ente sicut rationale cum animali. Rationale sub hoc conceptu: *Differentiæ animalia*, non præscindit ab animali. Neque perfectas sub hoc conceptu: *Differentiæ entis realis*, ab ente reali. Rationale sub hoc conceptu: *Principium rationandi*, præscindit ab animali: Perfectas sub hoc conceptu: *Independentia a subiecto*, ab ente reali.

Dices. Animal non transcendat omnes differentias animalis, cum ens transcendat omnes differentias entis realis. Resp. vtrunque transcendere realiter: neutrum formaliter

liter suas differentias. Animal est realiter, non autem formaliter rationale & irracionale. Ens est realiter, non autem formaliter perfectas & inaleitas. Quod autem ens omnia, adeoque longe plura transcendat quam animal, non facit ad rem. Propterea *Ens* non autem *animal* est terminus transcendentalis.

Dices 2. In tantum rationale præscindit ab animali, in quantum conuenit realiter cum animali in aliqua ratione superiori: sed perfectas cum ente non conuenit realiter in vlla ratione superiori; ergo &c.

Resp. 1. neg. mi. Nam perfectas conuenit realiter cum ente in ratione *intelligibilis*.

Resp. 2. neg. ma. Ratio præscindentis habetur formaliter & præcisè per hoc, quod identificatum realiter cum *A* in sui conceptu quiditatio non attingat obliqua ipsius *A*.

Dices vit. In tantum animal præscindit à rationali, & non rationali, in quantum est vnum irracionali & non rationali; sed perfectas non est vna in ente reali & non reali: ergo &c. Resp. neg. ma. Arguens confundit vniuocum cum pure præscidente. Primum & præscindit & est in extremis à quibus præscindit. Secundum præscindit quidem, sed non est in extremis &c. Primum est proprium rationis genericæ v. g. animalis quod est in rationali, & non rationali. Secundum rationis differentialis v. g. rationalis quod est in animali non autem in non animali, iuxta communem sententiam. Quid sit autem præscindere dictum est modo.

Q V Æ S T I O IV.

Vtrum ens respectu substantiæ & accidentis, respectu Dei & Creaturæ sit genus.

A R T I C V L V S I.

ENS esse vniuocum respectu Dei & creaturæ probatur eodem argumento quo supra. In hoc conceptu. *Id cui non repugnat existere*: vel: *oppositum chimeræ*, non apparet formaliter differentia creati aut increati, dependentis aut independentis; hæc autem ratio: *id cui non repugnat existere* est realiter & in creato & increato, increatura & Deo; ergo ens est vniuocum respectu Dei & creaturæ.

Obijc. 1. In Deo est ens simpliciter, in creatura non est ens simpliciter sed solum secundum quid & diminut: sed ratio quæ in vno extremo reperitur simplicitate, & in altero secundum, quid, non est vna in utroque; ergo ratio entis non est vna in Deo & creatura. Maior probatur per illud Augustini. *Domine, tu es qui es, ego sum qui non sum*; quod dictum fundatur in eo quod Deus ipse loquens seruo suo Moyse dixit: *Ego sum qui sum*: ex quo inferunt, quod esse sit proprium Dei: & consequenter non sit vnum in Deo & creatura. Confirmatur: quia ens non est vnum in ente & non ente: Deus est ens, creatura non ens; ergo ens
non

non est vnum in Deo & creatura. Maior videtur ex terminis euidens. Quomodo enim potest eadem esse ratio in duobus contradictorijs: hoc est quomodo potest idem esse sui contradictorium: puta in homine & non homine, ratio hominis; hoc est idem omnino homo non homo. Minor autem probata est per illud Augustini: *tu es qui es, ego sum qui non sum*, quod non esse ita de se dicit Augustinus, vt illud intelligat de omni omnino re creata.

Resp. negando ma. Ens dicitur simpliciter & absolute, non autem diminute aut abusive de creatura. Ad probationem dic Deum esse ens indefectibile, & essentialiter existens, creaturam autem esse ens defectuosum, & contingens. Et propterea comparata ad Deum potius non est, quam est. Hæc autem comparatio nec apparet in hoc conceptu *ens*, nec à creatura tollit rationem entis simpliciter. Ex hoc patet ad Augustinum.

Ad confirm. omis. ma. neg. mi. cuius falsitas patet ex dictis. Ad illud: non potest eadem ratio esse in duobus contradictorijs. Roga aduersarium an *rationalis* & *non rationalis* sint contradictoria; si negat; ergo neque *ens* & *non ens* sunt contradictoria: non enim magis opponuntur *ens* & *non ens*, quam *rationalis* & *non rationalis*. Si affirmat; ergo eadem ratio potest esse vna in duobus contradictorijs; quia *animal* est vnum in homine & bruto, quorum alterum est *rationalis*, alterum *non rationalis*; vna, in
quam,

quam, non re, sed intellectu: quod nihil est aliud quam opposita in aliqua ratione; posse in alia conuenire; quod accidit ubi genus contrahitur per differentias oppositas. Non tamen valet; ergo poterit idem homo esse simul homo & non homo. Ex hoc enim quod homo & non homo conuenire possint in aliqua ratione, non sequitur posse conuenire in ratione hominis. Poterit autem homo & non homo conuenire in aliqua ratione, quæ præcindat formaliter ab homine & non homine: puta in animalia adeoque ratio quæ neq; sit formaliter homo, neq; formaliter non homo - identificari realiter & cum eo quod est homo & cum eo quod non est homo.

Creatura est non ens accipiendo *ens* restrictè pro indefectuoso: est *ens* accipiendo *ens* propriè pro eo cui non repugnat existere physice; vtrūq; dicitur de Deo Primū de Deo solo: secundū de Deo & creatura.

Obijc. 2. Ens prout est in Deo est essentialiter independens, prout in creatura est essentialiter dependens; ergo ens in Deo & creatura non est vnum. Consequentia probatur, quia implicat idem esse dependens & independens.

Resp. quod ens quod est in Deo non semper apparet vt in Deo; neque quod est in creatura, semper apparet vt in creatura: adeoque quamuis in hac sit essentialiter dependens, in illo essentialiter independens, concipitur ab vtraque ratione præcisum, dum præcise sub ratione entis con-

cipi-

cipitur. In forma responde 1. conc. antec. neg. conseq. 2. dist. conseq. non est vnum sub ratione entis: nega; sub omni ratione concede. Ad probationem dic, dependens & independens, posse esse idem, non sub ratione pendens aut independens; sed sub ratione communi vtriq; videlicet sub ratione entis.

Dices. Creatura in ipsamet ratione entis est dependens à Deo: Deus in ipsamet ratione entis omnino independens; ergo differunt Deus & creatura in ratione entis.

Resp. 1. dist. ant. in ipsamet ratione entis realiter, conc. formaliter, nego antec. Resp. 2. neg. antec. quia præcisa ratio entis non dicit neque dependentiam neque independenciam; sed in quocunque obiecto sit, si præcise secundum se consideretur, ab vtraque præcindit.

Obijc. vltimo. Magis dissimulantur inter se Deus & creatura, quam substantia & accidens; ergo ex eo quod ens sit vniuocum respectu substantiæ & accidentis, non sequitur esse vniuocum respectu Dei & creaturæ.

Resp. concedendo totum. Non probamus ens esse vniuocum respectu Dei & creaturæ, ex eo quod sit vniuocum respectu substantiæ & accidentis. Sed per illam rationem per quam probamus esse vniuocum respectu substantiæ & accidentis; probamus esse vniuocum respectu Dei & creaturæ: quia videlicet tam Deus & creatura sunt id cui non repugnat existere, quam

TOMAS I.

Z

sub-

substantia & accidentis: & hic conceptus: *id cui non repugnat existere tam præscindit à Deo & creatura quam à substantia & accidente.*

Esse rationem vniocam respectu plurium, plures pro eodem habent ac esse genus: non tamen omnes. Igitur quamuis stauerimus ens esse vniocum respectu substantiæ & accidentis, Dei & creaturæ: non propterea deerit qui neget hanc consequentiam: ergo est genus. Rationes quibus nituntur qui negant, sunt plures. Prima est quia ad rationem generis requiritur vt differentia ipsam contrahentes aliquid ipsi superaddant, quod non fit formaliter ipsum: sed differentia, inquit, quibus ens contrahitur, nihil ipsi superaddunt quod non fit formaliter ens; ergo ens non est genus, maiorem probant ex dictis vbi de differentia, quam videlicet Philosophus sic definit: *id quo species abundat a genere.* De minori dictum est alibi.

Alii peculiarem difficultatem inueniunt in ente vt sit genus respectus Dei & creaturæ; quamuis facile dent esse genus respectu substantiæ & accidentis. Vt ens sit genus, inquit, respectu Dei & creaturæ, debent Deo esse species entis; Deus non est species entis; ergo ens non est genus respectu Dei & creaturæ. Major patet ex definitione generis. Honor probatur; quia species est vnum aptum prædicari de pluribus; Deus non ait huiusmodi; ergo non est species.

Dicendum est primo contra hanc secundam sententiam. Ad rationem speciei non requiritur prædicabilitas de pluribus. Patet hæc nostra conclusio ex dictis: vbi de specie. Diuissimus enim speciem in speciem prædicabilem & in speciem pure subijcibilem: primam diximus non saluari siue multiplicitate; secundam saluari cum vniocitate. Etiam si enim species rerum immaterialium constituentur singulæ per singula individua essentialiter immultiplicabilia intra suam rationem, adhuc essent veræ species, & sustinerent hanc Philosophi definitionem: *Species est qua collocatur sub assignato genere*: posset igitur Deus, quantum est ex hoc capite, esse species entis, cum tota sua immultiplicabilitate, & vere subiecti rationi entis. Subijci, inquam, subiectione pure logica, quo etiam genere subiectionis subijcitur quoties dicitur: *Deus est ens à se*: quod subijci nihil est aliud quam esse subiectum propositionis aliquid dicentis de ipso. Vbi aduerte me non ponere in Deo vllam compositionem obiectiuam, neque ex esse & essentia, neque ex genere & differentia, sed puram compositionem rationis quæ diuinæ simplicitati non officit; immo vt ait D. Thom. in 2. scrip. super 4. lib. sept. lib. 1. dist. 2. art. 2 ad 1. fundatur in ipsa. Docet enim ibi San. Doctor quod Deus quanto est simplicior, tanto est virtuosior, & tanto habens rationem plurium perfectionum. Deum igitur subijci enti modo explicatio, nihil aliud est, quam

ens dici de Deo, & infinitis alijs Deo distinctibus.

Dicendum est 2. contra primam. Etiam si de ratione generis sit quod differentia aliquid ipsi superaddant, quod non sit formaliter ipsum: ens poterit esse genus. Pater hæc conclusio ex superadditis, ubi ostensum est differentias entis non esse formaliter ens; ex quo sequitur etiam hanc definitionem: *differentia est id quod species abundat a genere*, stare cum hac conclusione: *Ens est genus*.

Dicendum 2. Ad rationem generis non requiritur quod differentia aliquid ipsi superaddant quod non sit formaliter ipsum. Probat hanc conclusio item ex dictis: ubi cum veteribus summulistis diuissimus differentias in extrahentes, & non extrahentes seu imbibentes: quæ etiam frequenter appellantur pure limitantes dum enim ait summulista genus contrahi per unamque speciem differentiarum, dicit consequenter ad rationem generis non requiri ut differentia non imbibat ipsum; adeoque posse ipsum contrahi per differentiam non contradistinctam ab ipso formaliter.

Quæres an etiam tum dici possit speciem per huiusmodi differentiam abundare à genere?

Resp. affirmatiuè. Etiam si enim modus entis sit formaliter ens, est tamen aliquid formaliter præter ens, nec dubitari potest hunc conceptum: *ens per se*, esse diuersum ab hoc *ens*: quamuis hic secundus includatur

datur in primo. Petere autem quod assignetur aliquid quod non sit formaliter ens, est inepte petere ab aientibus modum entis non posse præcindere ab ente; adeoque conceptum formaliter expressiuum modi entis differre à conceptu expressiuo entis ut sic, solum per hoc quod vnus vel eandem rem abundantius explicet quam alter, vel per hoc quod per vnum aliquid plus realiter, sed minus explicitè concipiatur quam per alterum. v. g. hic conceptus: *perfectus* seu *modus essendi per se* explicat rationem substantiæ, quæ etiam realiter attingitur per hunc conceptum *ens*. Sed illam explicat; cum non explicetur petli *ens*. Ens tamen plus aliquid dicit quam perfectitas, quia realiter dicit & perfectitatem & inaleitatem & quocunque aliam differentiam huiusmodi.

Cæterum quod etiam si differentia non præcendant ab ente, ad huc tamen aliquid includant supra ens, ostenditur sic. Perfectitas, & inaleitas etiam si ambæ includant rationem entis, tamen inter se differunt; quis enim dicat nullam esse diuersitatem inter perfectitatem, & inaleitatem? Non autem differunt secundum hanc rationem præcisam *ens*; ergo per aliquid aliud. Minor probatur quia *ens* & *ens* non sunt duo conceptus diuersi: quod enim est formaliter ens, per præcisam rationem entis non differt ab eo quod est formaliter ens. Quid autem erit illud aliud nisi modus ipse, seu modificatio entis alter expressa per vnum

quam per alium conceptum.

Dicendum est vltimo. Ens est genus respectu substantiæ & accidentis, Dei & creature. Probatur conclusio ex dictis hic & alibi: nam primo ostensum est ad rationem generis non requiri quod species ipsi subdita omnes sint prædicabiles; adeoque immultiplicabilitas entis increati non obstat rationi generis in ratione ipsum & alia entia comprehendente. Secundò ostensum est quod differentiæ entis præscindunt ab ente, adeoque etiam si necessaria esset ad rationem generis mutua præcisio ipsius a differentiis & differentiarum ab ipso, adhuc ex hoc capite tenetur in ente ratio generis. Tertio ostensum est ad rationem generis non requiri præcisionem mutuam; cum genus diuidi possit per differentias alias extrahentes, alias non extrahentes, & consequenter ex triplici capite impugnata conclusio, ex nullo expugnabilis est. Atque hic obiter nota decisam hic à nobis litem alibi intentatam: an videlicet ratio transcendens possit esse generica.

ARTICVLVS II.

Colliguntur aliqua ex dictis.

College primo rationem entis aliquando adeo vniuersalem esse vt dici possit de non ente. Patet hoc quia negatio est non ens, puta negatio lucis est non esse lucis; da autem dari negationes huiusmodi, quod aliqui volunt, poterunt concipi

cipi, & consequenter esse obiectum alicuius actus nostri intellectus si igitur ens tam ample patet quam ratio obiecti, ens dicitur de non ente, sed ens amplissime acceptum, de non ente, accipiendo ens negatum per li non in significatione minus ampla.

Collige secundò: Quod quemadmodum diuisit Philosophus ens in substantiam & accidens, accipiendo ens pro ente reali; ita etiam ens in ampliori acceptione diuiditur in possibile, & impossibile: quam diuisionem satis frequenter inuenies, etiam apud eos qui negent ens in tam ampla significatione vsurpari posse vt sit, non modo transcendens, sed etiam supertranscendens. An coherenter ita diuidant & negent, ipsi viderint. Tu in rem tuam trahere quod ita diuidant, & quotiescunque indiges prædicta entis acceptione tam ampla, dicte vsurpare hoc nomen ens secundum illam rationem, secundum quam diuiditur in possibile & impossibile: quam rationem conuertis cum intelligibili.

Quod si aduersarius dicat ens diuidi in possibile & impossibile non vt nomen vniuocum, sicut diuiditur animal in rationale & irrationale; sed vt nomen æquiuocum; quo pacto diuiditur homo in realem & fictum dic quod agentes de homine nunquam præmittunt hanc diuisionem, assignantes eisdem scientiæ speculationem vtriusque: cum agentes de ente prædictam diuisionem præmittant vt pote tribuentes eidem potentia

examen seu considerationem tam impossibilis quam possibilis. Quis enim tractaturus de homine sic incipit: sciendum est hominem diuidi in realem & pictum. Cum ipsi aduersarij tractaturi de ente, sic exordiantur: Ens diuiditur in possibile & impossibile.

Q V Æ S T I O V.

De Possibili.

A R T I C V L V S I.

Quid sit possibilitas.

Postquam diuimus ens amplissime acceptum in possibile & impossibile; operæ pretium facturi sumus, si de utroque in hac Logicæ parte egerimus. Et primo quidem de possibili dicendum est.

Opiniones de possibili omnes recensere vix est possibile. Præcipuas delibabimus, nostram statuemus. Pro quo supponendum est inter obiecta quæ intelligimus, & de quibus loquimur; aliqua de facto existere, aliqua non existere sed extituta; aliqua nec existere nec extituta, sed tamen existere posse. Nos omnes qui sumus, de facto extitimus: Ant. christus non existit, sed extiturus est. Alter mundus nec existit nec extiturus est, posset tamen existere: neq; enim dubium est quin Deus multa facere queat, quæ numquam faciet, & adeoq; quin multa sint

sint possibilia quæ numquam erunt.

Quæritur autem inter Philosophos per quid habeatur possibilitas rerum. Aliqui possibilitate rei quæ dicitur possibilis existimant haberi adæquate per diuinam omnipotentiam; aiunt terminum illum, qui dicitur possibilis, puta alium mundum, esse possibilem per denominationem ipsi adæquate extrinsecam à diuina omnipotentia. Hac possibilitatem quam actiuam vocabimus, meliusque vocaremus potentiam; volunt etiam esse formalem; ita ut per hanc vnam, & nullam aliam, res possibilis sit & denominetur possibilis.

Alij non contenti possibilitate illa actiua, quam aiunt congruentius dicendum virtutem actiuam seu effectiuam; ponunt præterea possibilitatem passiuam, quam aiunt vere & proprie possibilitatem vocari. Denominatio enim rei possibilis, est denominatio passiuæ. Hi vero duas diuiduntur in Classe. Alij enim possibilitatem hanc passiuam seu intrinsecam rei possibili existimant esse ens quoddam æternū, quod abusu suum seu diminutum appellant, a quo terminus possibilis est, & denominatur possibilis: putamus quæ hodie nascitur in Apulia, habuit ante quam esset & ab æterno ens quoddam abusuuum, seu diminutum, per quod constituebatur possibilis. Huiusmodi entia sunt & fuerunt antequam termini per ipsa denominati veram & physicam existentiam haberent.

Indicatum est à nobis art. 8. de obi. Lo-

gica p. 140. facile fuisse admittentibus huiusmodi entia deminuta decipi in hac voce; *diminute*, transeundo ab vno sensu ad alium. Puta multi ijque graues auctores aiunt in hac propositione: *alter mundus est possibilis*, *hæc est* importari *diminute*: hoc est non significare esse simpliciter, & hoc est verum; ab hoc sensu transeunt ad alium, dum putant dari aliquid physice ab æterno, quod sit ens diminutum illius rei quæ dicitur possibilis.

Alij nomine possibilitatis intrinsecæ nihil aliud intelligunt quam obiectiuam quãdam seu logicam terminum, qui dicitur possibilis, non repugnantiam ad physice & realiter existendum; hoc est non repugnantiam inter prædicata ex quibus constat terminus ille qui denominatur possibilis. Rem facile intelliges exemplificatam. Suppone Petrum possibilem, & in Petro possibili considera tres opiniones hæctenus allatas. Prima opinio dicit Petrum denominari possibilem adæquate à diuina omnipotentia; sumendo *in adæquate* cum exclusione omnis alterius rationis à qua denominetur possibilis. Si enim solum diceret, ex eo quod Deus possit facere Petrum, sufficienter inferri Petrum esse possibilem, recte quidem diceret sed non ad punctum præsentis controuersie. Secunda opinio dicit Petrum esse possibilem per existentiã quãdam physice æternam, existentem extra Deum, quam vocauimus *ens diminutum*, & ait esse possibilitatem intrinsecam Petri. Ter-

tia

tia dicit Petrum esse intrinsece possibilem, per hoc præcise quod prædicata intrinsece constituta Petrum non dicant inter se vllam repugnantiam.

Hæc vltima sententia est nostra & vera. Probatur autem 1. reiiciendo secundam, quæ inter omnes est improbabilissima. Nam dari huiusmodi entia æterna & necessaria, impossibile est, nisi admitatur aliquid æternum & necessarium extra Deum: nihil autem huiusmodi debet admitti, g. possibilitas non consistit in huiusmodi entibus. Maior probatur, quia huiusmodi entia non sunt Deus ipse, sunt igitur aliquid distinctum à Deo omne autem distinctum à Deo est quid creatum; sunt igitur aliqua creaturæ ab æterno; sed hoc parum esset. Huiusmodi entia non solum sunt æterna, sed sunt æque necessaria ac Deus ipse, possibilitas enim cuiuscunque rei possibilis est æque necessaria, ac Deus, ergo si possibilitas mufce haberetur per huiusmodi ens diminutum tæque necessario datur huiusmodi ens diminutum ac Deus ipse. Id autem est inconueniens.

Neq; quicquam proficit aduersariis, dum entia huiusmodi diminuta ita deprimit vt sustineant solum nomen entis abusiue. Quo enim viliora sunt huiusmodi entia, eo sunt indigniora haberi pro necessarijs. Certum quicquid fiat, aliquid sunt extra Deum; g. præter Deum datur aliquid quod necessario necessitate metaphysica existit. Hanc eandem sententia reiiciemus in Physica, vbi de essentia & existentia rerum creaturarum.

Probat 3. nostra sententia; quia per illam habetur conceptus verè metaphisicus rei possibilis, vt talis, qui non habetur per primam. Explicatur hoc. Quotiescunque querimus vtrum aliquid si possibile, non inuestigamus prædicata essentialia diuinæ omnipotentia: sed prædicata intrinseca, hoc est constitutiua rei, de qua queritur an sit possibilis. Puta proponis Aduersario an sit possibilis Creatura independens? statim comparat ista duo prædicata; videlicet prædicatum *creaturæ*, & prædicatum *independentis*. Conceptus *creaturæ*, ait ille, est conceptus accipientis esse ab alio: conceptus *independentis* est conceptus non habentis esse ab alio habere esse ab alio, & non habere esse ab alio sunt prædicata inter se repugnantia; igitur prædicata constitutiua creaturæ independentis repugnant inter se; adeoq; creatura independens est chimera. Rursum proponitur an sit possibilis creatura æterna: comparat rationem *æterni* cum ratione *creati*, & quia non est euidens repugnantia istarum rationum inter se, sed solum probabilis, ideo in scholis alij affirmant, alij negant creaturam æternam esse quid possibile.

Deniq; proponitur an sit possibilis creatura rationalis, comparamus conceptum *creaturæ* cum conceptu *rationalis*, intelligimus inter hunc & illum conceptum non dari repugnantiam, & affirmamus creaturam rationalem esse quid possibile.

Probat 4. rursus conclusio detegendo æ-

qui-

qui uocationem qua decipiuntur qui negant possibilitatem intrinsecam. Fundatur autem huiusmodi æquiuocatio in hoc quod putent idem esse dicere possibilitatem intrinsecam ac possibilitatem quæ vere & physice sit in rerum natura. Cum autem antequam res sit, nihil ipsius sit, sed solum sit potentia effectiua ipsius, nullam aliam possibilitatem agnoscunt quam potentiam rei possibilis effectricem, hoc est translatiuam rei à statu possibilitatis est statum existentia. Nos autem dum dicimus rem possibilem esse per sua prædicata intrinseca possibilem, per prædicata intrinseca intelligimus prædicata definitiua rei, consideramusque illa in esse obiectiuo: nec enim aliter sunt prædicata rei quam sit res; res est in esse obiectiuo; igitur & prædicata ipsius. In istis autem prædicatis hoc modo consideratis, non inuenimus vllam repugnantiam, imò inuenimus non dari vllam repugnantiam; & propterea dicimus rem illam esse possibilem. Vnde eodem modo dicimus dari possibilitatem intrinsecam distinctam à diuina omnipotentia, quo aduersarij dicunt dari terminum diuinæ omnipotentia distinctum à diuina omnipotentia, & quemadmodum negant hominem possibilem secundum id pro quo supponit, esse ipsammet diuinam omnipotentiam, ita negamus possibilitatem formalem hominis possibilem esse ipsammet diuinam omnipotentiam, cum homo possibilis sit ipse sibi sua formalis possibilitatis æque rigorose, ac est sua prædicata: puta animal ratio-

ratio-

rationalis; quæ non dicunt ullam inter se repugnantiã.

Confirmatur hoc idem ex modo quo aduersarij speculantur an aliquid sit possibile; hoc est an aliquid sit terminus diuinæ omnipotentia. Si enim quæras ab ipsis an diuina omnipotentia terminari queat ad infinitum categorematicum, faciendo magnitudinem aliquam interminatam: statim examinant prædicata constitutiuã talis obiecti, & si putent se inuenisse prædicata inter se pugnantia, puta quod idem esset eadem æquale & non æquale: statim putant se per hæc prædicata demonstrasse impossibilitatem infiniti; si vero modum inueniat liberandi infinitum ab hac prædicatorum repugnantia, dicunt non esse impossibile infinitum categorematicum, & consequenter ad ipsum terminari posse diuinã omnipotentiam. Igitur ex non repugnantia illa inter prædicata constitutiuã rei arguunt dari possibilitatem quam vocant actiuã. Nos autem dicimus per hoc ipsum eos ex possibilitate formali & intrinseca deduci in cognitionem possibilitatis actiue extrinseca. Denique patebit conclusio ex responsione ad obiectiones.

ARTICVLVS H.

Satis sit Obiectionibus.

Soluendæ sunt obiectiones tam quæ pro prima, quam quæ pro secunda sententia mili-

militant aduersus nostram. Et quia prima sententia variè à varijs sustinetur, ideò per hanc variè nostra veritas impugnatur.

Obijcies 1. Hæc propositio: *Homo est animal rationale.* & hæc alia: *Homo est quid possibile;* sunt propositiones æternæ veritatis, ergo sunt veræ antequam existat ullus homo, veræ etiam futuræ, etiam si nullus vnquam homo existeret: sed si sunt veræ eo ipso habent verificatiuum; g. istarum propositionum datur verificatiuum antequam existat ullus homo, & etiam si non existat ullus homo; sed hoc verificatiuum nequie esse aliquid distinctum à Deo, ergo Deus est verificatiuum istarum propositionum: istæ propositiones verificantur per possibilitatem hominis, ergo Deus est veræ, & vna possibilitatis hominis. Idem dic de possibilitate alterius mundi, aut cuiuslibet alterius obiecti.

Resp. quod aliqui hoc argumento coherenter, aliqui incoherenter vtuntur. Vtuntur coherenter, qui in tractatu de propositionibus circa futurum contingens, negant alteram ex contradictorij esse determinatè veram, vel determinatè falsam, ex eo quod, aiunt, desit verificatiuum, aut falsificatiuum existens. Vtuntur incoherenter, qui ad veritatem, vel falsitatem prædictarum propositionum negant requiri existentiam verificatiui, aut falsificatiui.

Nos coherenter ad ea, quæ dicturi sumus in libris Perihermias dicimus hanc propositionem. *Alter mundus est possibilis,* esse

esse necessario veram absq; eo quod existat ipfius verificatiuum. Verificatur autem hæc propositio per obiectum ipsius, quod non est, sed potest esse: sicut v. g. hæc alia. *Antichristus peccabit*, verificatur per peccatum quod non est, sed erit. Ipsa igitur non repugnantia prædicatorum, ex quibus constat mundus, est & verificatiuum propositionis *Mundus est possibilis*, & eiusdem mundi possibilitas.

Dices. Hęc nõ repugnantia nõ est in reru natura, ergo nequit esse verificatiuum propositionis. Antecedens probatur. Hęc non repugnantia identificatur cum altero mundo: alter mundus non est in rerum natura; ergo, &c.

Resp. conc. antec. negando conseq; Non valet: *Antichristus non est in rerum natura; ergo non est homo*. Ad hoc ve aliquid obiectum sustineat aliquam denominationem, non est necesse quod sit cum intellectus vocet, & ea que non sunt, & ea que sunt. Quando autem dicimus præter possibilitatem actiuam, quæ est potentia effectrix, admittendam esse possibilitatem passiuam: non intelligimus aliter dari hæc possibilitatem, quam detur terminus denominatus possibilis; quem etiam aduersarij fateri debent dari logice, & in esse obiecti quamuis non detur physice, & in esse rei.

Instabis dari logice nihil est aliud, quam dari cognitionem ipsius, ergo hæc cognitio; *Alter mundus est possibilis*, vera est per seipsam. Probatur consequentia, quia hæc pro-

propositio vera est per esse logice alterius mundi, esse logice alterius mundi est hæc ipsa cognitio; ergo hæc cognitio vera est per seipsam.

Resp. In esse intentionali rei distinguendum esse id quod intentionaliter est, & intentionem, seu formam, per quam res intentionaliter est. Forma per quam res intentionaliter est, est ipsamet cognitio, id quod intentionaliter est, est obiectum cognitionis. Rursus in summet obiectum cognitionis, vel se habet sicut per cognitionem repræsentatur, vel secus: si primo modo facit veram; si secundo, falsam propositionem! In propositionibus æternæ veritatis obiectum necessario ita se habet, sicut repræsentatur per ipsas; quando quidem datur necessaria connexio inter prædicatū, & subiectum ipsarum; quæ propterea dicuntur propositiones necessariæ. In forma dist. ant. nihil est aliud physice; conc. nihil est aliud logice; nego ant. & conf. ad probat. conf. nag min. ipsummet obiectum est esse logice sui quia est id, de quo aliquid dicitur, aut dici potest.

Obijcitur 2. Si daretur possibilitas intrinseca rei possibilis, huiusmodi possibilitas, vel esset quid productum, vel quid improductum, neutrum dici potest, ergo non datur. Sequela maioris probatur, quia inter ens productum, & non productum non datur medium. Minor etiam probatur, quia si huiusmodi possibilitas est quid productum, cum sit æterna, datur aliquid productum ab

æterno; si sit improductum, cum sit aliquid à Deo distinctum, datur aliquid improductum distinctum à Deo: utrumque autem absurdum est.

Resp. hoc argumentum non facere ad rem: esse autem contra eos, qui possibilitatem rei constituunt in ente diminuto, quod ab æterno simpliciter sit. Nos autem per possibilitatem intrinsecam nihil aliud intelligimus, quam obiectivam non repugnantiam inter prædicata constituentia terminam, qui denominatur possibilis. Roga igitur adversarios, an terminus ille, qui est possibilis, & ut aiunt, est quid distinctum à sua possibilitate, sit aliquid, vel nihil? Si nihil est, igitur possibilitas illius est possibilitas nihil, & consequenter terminus ipse possibilis est nihil possibile: si autem aliquid est, ut re ipsa est pete quid sit, & dum definiunt quid sit, dant tibi id, quod vocas possibilitatem intrinsecam.

Certe non possunt dicere, quod homo possibilis nihil sit distinctum à diuina omnipotentia. Nam homo possibilis est terminus ille, quem potest facere Deus: sed diuina omnipotentia non est terminus ille, quem potest facere Deus: ergo homo possibilis non est diuina omnipotentia. Roga iam adversarios, an homo ille possibilis, seu terminus ille diuinæ omnipotentia sit aliquid productum, an aliquid improductum. Si sapienter ridebit interrogacionem tuam: dicent enim terminum illum non esse simpliciter, quamuis sit obiectum diuinæ omnipotentia, adeoque non esse quid productum; quod si in-

feras,

feras, ergo est quid improductum. Recte replicabunt, est quid improductum, & existens, nego; improductum, & non existens, concedo. Ita autem est improductum, ut sit producibile. Esse improductum, & existere solius Dei est, esse improductum, & non existere est etiam impossibile, cum hæc non modo sint improducta, sed etiam improductibilia. Quemadmodum autem hic terminus, seu hoc obiectum diuinæ omnipotentia *Homo* est quid ab æterno possibile, quamuis non sit ab æterno; ita etiam non repugnantia inter hæc prædicata. *Animal rationale*, est ab æterno possibilis huius termini *Homo*, quamuis re ipsa ab æterno non sit. Unde habes ipsum terminum esse sibi suam possibilitatem, & consequenter non aliter dari possibilitatem termini, quam terminus datur qui: eodem modo est sui possibilitatis, quo est sua prædicata intrinseca, & essentialia. Non valet autem: hic terminus non est simpliciter: ergo non est possibilitas sui nam ut est certum apud Summum listas à propositione de secundo adiacente, non valet ad propositionem de tertio. In forma omis. sa mai. neg. min. dic esse quid improductum, sed producibile, sicut terminus, cum quo identificatur, & cuius est possibilitas. Ad probationem in contrarium dic improductum existens esse Deum, improductum verò non existens, adeò non esse Deum, ut possit esse chimera.

Obije 3. Possibilitas rei identificatur cum existentia rei: ab æterno non datur existen-

tia

na rei: ergo nec possibilitas. Minor est certa: implicat enim dari existentiam rei, & rem non existere ab æterno: ergo manifestum est existentiam Petri non dari ab æterno. Maior probatur: quia possibilitas rei identificatur cum essentia rei: existentia rei identificatur cum existentia, ergo possibilitas rei identificatur cum existentia.

Resp. hanc obiectionem ingredi quaestionem agendam in Physica, ubi de essentia, & existentia rerum creaturarum. Est autem controuersia, an in rebus creatis essentia, & existentia sint realiter idem an distinguantur inter se? In qua Thomista primum negant identitatem. Alij multi affirmant. Si essentia rei create distinguitur ab existentia, ut inter ceteros docet P. Maurus, facilis est solutio argumenti, quod innititur identitati inter essentiam, & existentiam. Etiam si autem des essentiam, & existentiam esse realiter idem, non propterea argumentum euadit solutionis difficilis. Ponamus igitur identificari. Ad argumentum in forma dic rei possibilitatem identificari cum existentia possibili: quamuis autem existentia non sit ab æterno, est tamen possibilis ab æterno. Quod dico de possibilitate, & existentia dic de essentia, & existentia. Possibilitas non est physicè, quamuis sit possibilitas. Nec essentia est physicè, quamuis sit essentia, nec existentia est physicè, quamuis sit existentia, eodem igitur modo identificatur possibilitas cum existentia, quo est. Quæ-
rete

rere autem an ista possibilitas, quæ actu, & physicè non est sit actualis possibilitas, hoc est possibilitas actu denominans terminum possibilem, est querere, utrum possint esse actu veræ alique denominationes, absque eo quod detur actu forma denominans. In qua quaestione respondemus affirmatiue. Imò non solum id quod nec est, nec erit, sed etiam quod nec est nec esse potest, sustinere potest hanc, vel illam denominationem, v. g. chimera potest dici actu impossibilem.

Dices - Non est actu, ergo non est actualis possibilitas.

Resp. conc. ant. neg. conf. Transis à sensu materiali ad formalem. Esse actu in genere denominantis est quod res actu denominetur ab ipsa: denominatur autem ab ipsa etiam non existens à non existente. Esse actu possibile est posse existere actu, quod non existens conuenit per se ipsum.

Quomodo autem vna eademque entitas tribuat hanc, non autem illa denominationem actu, cum actu non sit, habetur ex diuerso modo, quo per diuersa nomina res eadem importatur. Exemplo rem explico. Hæc propositio: *Essentia hominis est æterna*. Item hæc alia. *Possibilitas hominis est æterna*: solet ab intelligentibus concedi: hæc autem alia; *Existentia hominis est æterna*, nequit concedi; cum tamen possibilitas, essentia. & existentia sint realiter idem. Vndè hæc propositio: *Existentia hominis est æterna*: posset distingu: existē-
tia

tia est æterna æternitate possibilitatis, & essentia concedo æternitate simpliciter, nego. Aliter: est æterna, quidditative: concedo; est æterna, simpliciter: nego. Ratio est, quia quamvis sit eadem entitas, essentia, & existentia tamen quando dicitur dari existentiam, intelligitur dari rem simpliciter; quando autem dicitur æternam esse existentiam, dicitur rem ab æterno esse; Quando autem dicitur dari possibilitatem rei, non dicitur rem esse simpliciter, sed solum in conceptu obiectivo, seu in obiecto quod concipitur non dari repugnantiam ad existendum. Hæc omnia clarius patebunt ubi de essentia, & existentia rerum creaturarum: interim nomine essentia, nihil aliud intelligas, quàm complexionem prædicatorum, ex quibus res constat: quam diximus alibi esse æternam nomine autem existentia nihil aliud intelligas, quam rationem, per quam talis complexio physice est in rerum natura: quod si quælibet res per seipsam formaliter est, quando est essentia, & existentia non sunt duæ res, sed una. Porro hanc complexionem dum dicimus esse æternam, intelligimus de esse logicè, non autem de esse physice; cum nihil sit æternum præter Deum.

Obijcitur 4. Si daretur possibilitas intrinseca rei possibili, sequeretur Deum ex se non esse sufficientem possibilitatem rei possibile: consequens est falsum, ergo & antecedens. Sequela maioris probatur, quia agens, quod requirit potentiam passi-

uam

nam ad producendum terminum non est sufficiens possibilitas talis termini; ita agens creatum non est sufficiens possibilitas forme quam educit de potentia subiecti, Et consequenter hæc sententia derogat diuine omnipotentia, & agens increatum redigit ad conditionem agentis creati.

Resp. hoc argumentum laborare in supposito. Huius infirmitas patet ex hoc discursu. Ad hoc, ut Deus creet aliquid, illud aliquid debet esse quid distinctum ab ipso, ergo Deus constituitur sufficiens ad creandum quidlibet per aliquid à se distinctum. Dic igitur diuinam omnipotentiam esse possibilitatem adæquatam, sed in genere cause efficientis, & continere in se totam perfectionem cuiuslibet rei efficientia non autem esse possibilitatem passiuam, sicut non est terminus. Sicut autem non est contra diuinam sufficientiam, quod non possit creare, nisi terminum à se distinctum ita nec est contra eandem, quod non possit nisi terminum intrinsece non repugnantem: sicut autem non dicit aduersarius Deum constitui potentem, seu sufficientem creare per ipsummet terminum; itè nec nos dicimus constitui potentem creare per possibilitatem passiuam, quæ nihil aliud est, quam ipsummet terminus.

Ad id, quod dicitur de agente creato, ad cuius ignobilitatem videtur deprinai Deus, dum admittitur possibilitas passiva, dic Deum non præsupponere, imò nec supponere potentiam passiuam physicam, sed

sed

sed solum logicam. Potentia passiva physica supponitur ab agente creato, quia hoc ex nihilo nihil facit. Potentia passiva logica supponitur à Deo, quia Deus nihil facit, quod ex prædicatis repugnantibus constet; hoc est nihil facit impossibile. Ineptum est autem ex eo quod deficiente ista possibilitate intrinseca, arguas Deum non posse facere, existimare diuinam omnipotentiam per huiusmodi possibilitatem constitui: sicut ineptum est ex eo quod diuina omnipotentia nequeat hoc, & illud, arguere impossibilitatem huius & illius obiecti in diuina omnipotentia consistere. Et vniuersaliter loquendo, quæ se mutuo inferunt, & auferunt, non propterea mutuo se constituunt.

Q V Æ S T I O VI.

De Impossibili.

A R T I C V L V S I.

Quid sit Impossibile.

Possibili opponitur impossibile, adeoque per definitionem possibilis facile deuenitur in cognitionem impossibilis. Quemadmodum enim possibile, est id cuius prædicata non se mutuo destruunt, seu quod non inuoluit repugnantiam in prædicatis ipsum constituentibus; sic etiam impossibile rectè dicitur id, cuius prædicata se inui-

invicem destruunt, seu quod in prædicatis ipsum constituentibus repugnantiam inuoluit.

Porro quemadmodum sententia primo loco relata de possibili, ponit pro adæquata, & vnica possibilitate termini possibilis diuinam essentiam, sic etiam coherentè philosophando, pro impossibilitate rei impossibilis, ponit eandem diuinam essentiam, sine vlla prorsus impossibilitate passiva, siue intrinseca termino, qui dicitur impossibilis. Dicunt igitur hi, quod diuina essentia est, & possibilitas omnium possibilium, & impossibilitas omnium impossibilium.

Aduertendum est autem hinc id, quod alibi diximus, videlicet aduersarios vt ponant, seu probent diuinam omnipotentiam terminari non posse ad Hyrcoceruum, seu quod idem est Hyrcoceruum esse impossibile; ostendere quod in Hyrcoceruo reperiuntur prædicata contradictoria: puta Hyrcum, & non Hyrcum, Ceruum, & non Ceruum. Hoc enim intelligunt Philosophi nomine Hyrcocerui: siue enim hoc, siue alio nomine quodlibet impossibile appellent, semper intelligunt obiectum, quod inuoluat esse, & non esse eiusdem prædicati. Hinc ridiculus esset qui probare vellet Hyrcoceruum non esse quod impossibile; eo quod posset per diuinam omnipotentiam in vna eademque materia poni, & anima Hyrci, & anima Cerui: adeoque idem esse & Hyrcus, & Ceruus; & vno nomine Hyrcocer-

Hic inquam ridiculus esset, nec dice-
rei ad punctum præsentis controuersia, in
qua non quaeritur an hoc, & illud obiectum
sit quid impossibile? sed quid sit impossibi-
le.

Nos igitur quemadmodum diximus præ-
ter possibilitatem actiuam admittendam es-
se possibilitatem passiuam extrinsecam rei
possibili, ipsam scilicet non repugnantiam
inter prædicata rem constituentia; sic etiam
dicimus præter impossibilitatem actiuam,
nimirum præter repugnantiam, quæ in Deo
est ad ponendum id, quod dicitur impossi-
bile, seu ad ponendum, & non ponendum
idem, admittendam insuper impossibilita-
tem passiuam intrinsecam rei impossibili;
ipsam scilicet repugnantiam inter prædica-
ta constituentia obiectum, quod dicitur im-
possibile. In d. D. Thomam secuti, dicimus
non tam recte dici: Deus nequit facere hoc
& illud obiectum, quam hoc, & illud obie-
ctum fieri nequit à Deo. Quia videlicet im-
possibilitas obiecti, intelligitur ex predica-
tis obiecti, ex quibus patet diuinam virtu-
tem ad ipsum terminari non posse.

Propterea dicimus impossibile à possi-
bile differre intrinsecè: quia alterum ex-
cludit, alterum includit repugnantiam in-
ter prædicata ipsam constituentia. Ineptum
autem est hic obijcere: neutrum intrinsecè
est, ergo neutrum ab altero intrinsecè dif-
fert quod idem diceret de duobus possi-
bilibus specie diuersis, puta de homine, &
equo: nam nec homo possibilis, nec equus

possibilis intrinsecè sunt, ergo homo, &
equus possibiles non differunt intrinsecè.
Ineptum est inquam sic equiuocari in hac
voce *Intrinsecè*, quasi verò per esse *Intrin-
secè* intelligeremus esse simpliciter, non au-
tem esse in mera ratione obiecti includen-
tis hæc & illa prædicata. Quamuis igitur
simpliciter non sint, sunt autem simpliciter
dissimilia, & quamuis intrinsecè non sint,
sunt tamen intrinsecè dissimilia: quia, vt
sapiùs dictum est: à non esse non valet ad
non esse hoc & illud: nos autem per esse
intrinsecè hoc & illud, nihil aliud intelli-
gimus, quam constare ex his, vel illis præ-
dicatis. Ita dicimus Antichristum esse in-
trinsecè hominem: dicere enim Antichri-
stum esse hominem per denominationem
extrinsecam, putamus absurdum ex ter-
minis.

Dices. Si impossibilitas est identificata
impossibili, chimera est sibi sua im-
possibilitas; conseq. est absurdum, ergo &
ant. min. probatur, quia chimera est im-
possibilis; impossibilitas chimera est ipsa-
met chimera, ergo impossibilitas chimera
est impossibilis. Sed id cuius impossibili-
tas est impossibilis est possibile, ergo chi-
mera est possibilis. Idem argumentum alio
modo. Impossibilitas chimera est necessa-
ria; chimera non est necessaria, ergo im-
possibilitas chimera non est chimera. Hæc
omnia laborant eadem equiuocatione.

Resp. conc. mai. neg. min. Ad prob. dist.
Chimera est impossibilis in esse chimera:

nego mai. in esse simpliciter; conc. mai. & concessa mi. dist. conseq. impossibilitas chimera est impossibilis in esse impossibilitatis; nego: in esse simpliciter concedo. Ad mi. subsumptam dist. Id cuius impossibilitas est impossibilis in esse impossibilitatis est possibile: conc. cuius impossibilitas est impossibilis in esse simpliciter; nego mi. & conseq. Idem dic ad aliud. Impossibilitas chimera est necessaria in esse impossibilitatis; non autem in esse simpliciter. Impossibilitas museæ est impossibilis, & in esse, quia nequit existere, & in esse impossibilitatis, quia est impossibilitas ficta. Impossibilitas chimera est impossibilis in esse simpliciter, quia nequit existere, & necessaria in esse impossibilitatis, quia est impossibilitas vera. Qui autem ab esse aut non esse simpliciter arguit ad esse aut non esse cum addito, peccat contra prima rudimenta Philosophiæ.

Habes ex dictis impossibile per summum conceptum quidditativum esse rationem sui ipsius exclusivam è rerum natura; quod enim per se ipsum est id quod non potest existere; habet de ipso excludere à se omnem existentiam physicam. An verò cum exclusione essentialis omnis existentia physica, possit habere aliquam existentiam intentionalem, quarendum est sequenti articulo.

ARTICVLVS II.

An detur Ens rationis metaphysicum.

Impossibile aded nequit existere, vt per hanc ipsam existendi impotentiam recte definiatur. Dum autem queritur, an saltem existere possit intentionaliter, hoc est, an saltem concipi possit queritur, quod alij alijs terminis proponunt: an detur ens rationis metaphysicum: hoc est, an intellectui nostro ita representari possit aliquid impossibile, vt obiectum terminans nostram cognitionem sit aliquid inuolvens prædicata sepe mutuo desruentia.

In hac controuersia multi ex recentioribus negant dari ens rationis metaphysicum: seu vllum obiectum inuolvens contradictoria terminare vllum actum nostri intellectus. Aiunt autem hoc & illud obiectum denominari impossibile per tendentiã nostri intellectus essentialiter indebitam in plura obiecta possibilis; puta quãdo concipitur Hyrcoceruũ nullum obiectum præter Hyrcũ & Ceruum, terminat hanc tuam cognitionem: tam autẽ Hyrcus, quam Ceruus sunt quid possibile. Quia tamen tali modo tendendi versari circa Hyrcum, & Ceruum, vt exercite vnus in identitatem quandam Hyrcũ & Ceruum, hoc est obiecta essentialiter inunibilis; propterea hoc obiectum denominatur impossibile. Alij terminis idem significant, dum aiunt te concipere impossibile exer-

cite, non signate, intransitiuè: non transitiuè; hoc est versari te circa obiecta modo essentialiter inuenticabili, non autem circa obiectum constans prædicatis inter se pugnantibus.

Alij asserunt verè, & propriè concipi ipsi summet impossibilitate: ita vt ex parte obiecti respondeat actui nostri intellectus aliquid inuoluens prædicata repugnantia: siue ita ut obiectum ad quod terminatur nostra cognitio, sit id cui repugnat existere physice, adeoque aiunt dari ens rationis metaphysicum; quod communiter definitur; *Id quod habet esse tantum obiectiue in intellectu*. *Ly Tantum* excludente non solum actum, sed etiam potentiam existendi realiter, & physice.

Hæc secunda sententia tenenda est. Probat autem primo, quia illi ipsi qui negant concipi impossibile, concipiunt impossibile: ergo impossibile concipitur, & fit ens rationis. Obiter nota nos in definitione entis rationis omninò præscindere ab hoc, an sit fictitium, vel secus; hoc enim quaeremus postea. Interim probabis antecedens interrogando aduersarios, an concipiat id quod negant, an non? Si concipiant, habes intentum; cum negent impossibile; si non concipiant, temere negant non enim negari debet id, quod non intelligitur.

Explicatur hoc idem. Si id quod concipiunt, quando concipiunt Hyrcoceruum, nihil est istinctum à possibili, nihil concipiunt,

piunt, de quo dicere possunt: est impossibile: sed dum concipiunt Hyrcoceruum, nihil concipiunt, distinctum à possibili, ergo nihil concipiunt, de quo dicere possunt: est impossibile: quomodò igitur dicunt: *Hyrcoceruus est impossibilis*: cum nec in obiecto quod attingunt, nec in modo quo attingunt quicquam reperitur, quod non sit possibile. In obiecto nihil esse impossibile, ipsi fatentur. In modo nihil esse impossibile est euidens, quandoquidem de facto datur talis modus tenendi, & consequenter complexum ex tali obiecto, & tali modo tenendi non est quid impossibile, & tamen certum est etiam aduersarios de multis dicere quod sint impossibilia.

Rem facile intelliges in hac alia propositione, Vnio, siue vnitas Hyrci, & non Hyrci est impossibilis. Roga quæ nam sit illa vnio, de qua pronunciat, quod sit impossibilis. Certè non est vnio intentionalis, Hæc enim fit de facto, dum in hæc obiecta modo essentialiter indebito tendit intellectus; est igitur vnio obiectiua, ad quam videlicet terminatur actus nostri intellectus, de qua dicimus; quod sit impossibilis.

Dices. Ista propositiones: *Homo est Equus*. *Homo non est animal*, dicuntur cognoscere impossibile, & tamen nihil attingunt, de quo dici possit: est impossibile; ergo vt Intellectus dicatur cognoscere impossibile sufficit modus tenendi essentialiter indebitus in obiecta possible; er-

go impossibile poterit denominari tale a modo tendendi. Antec. prob. quia prædictæ propositiones nihil attingunt nisi hominem, equum, & animal; quæ omnia sunt possibilis.

Ref. i. neg. antec. prima ex prædictis propositionibus est in materia impossibili; ob distinctionem inter extrema, quæ vnit: Secunda est in materia necessariæ ob identitatem inter extrema, quæ separat: utraque impossibilis, quia necessario falsa. Neutra cognoscit impossibile, si nihil aliud cognoscat quam extrema. Si tamen, ut aliqui volunt, prima representat identitatem inter hominem & equum, secundam distinctionem obiectivam inter hominem, & animal; ex alio capit falsum est antec. quia utraque attingit aliquid de quo dicitur: est impossibile. Quod si vnio hominis & equi: diuisio hominis & animalis sint purè intentionales, & nullo modo attinguntur ex parte obiecti: propositiones erunt impossibiles, non tamen attingent impossibile.

Dices cognoscunt hominem esse equum hominem non esse animal: vtrumque est impossibile: ergo cognoscunt impossibile. Resp. dist. min. vtrumque est impossibile impossibilitate obiecti: nego: impossibilitate dicti: conc. mi. Si in hypothesi quod cognoscantur sola extrema, & tunc sola propositio denominatur impossibilis; hoc est essentialiter falsa.

Inst. cognoscens hominem esse equum,

Sec.

&c. cognoscit identitatem hominis & equi: ergo cognoscit impossibile: ergo non solum propositio sed ipsummet obiectum denominatur impossibile. Resp. te non stare in hypothesi. Si cognoscit talem identitatem, cognoscit aliquid per se ipsum non per denominationem à modo tendendi impossibile. Talis autem identitas non est impossibilis in representari, neque in affirmari, sed in affirmari cum veritate.

Denique probatur eadem conclusio ex definitione. Datur aliquod obiectum, quod ita est obiectum intellectus, ut nec existat, nec existere possit; ergo datur ens rationis. Antecedens probatur ex non repugnantia huiusmodi obiecti. Non datur necessitas, ut quicquid terminat tendentiam nostri intellectus possit realiter existere; ergo aliquid impotens existere, potest terminare aliquè actum nostri intellectus. Antecedens probatur solutione obiectio- num, & præcipuè illius per quam Aduersarij à nostra sententia deterrentur.

ARTICVLVS III.

Satisfit Obiectionibus.

○ Bije. i. Nihil est in intellectu quod prius non fuerit in sensu; se impossibile nequit esse in sensu: ergo nec in intellectu. Maior habetur pro axiomate. Minor est manifesta, sensus enim non percipit nisi sensibilia.

Resp. dist. mai. nihil est, &c. quo prius non fuerit in sensu vel per species proprias, vel per alienas: conc. mai. quod non fuerit in sensu per species proprias: nego. conf. Certum est obiectum impossibile non emittere species, cum neque sit, neque esse possit sed quam multa intelligimus sine proprijs speciebus, mutuantes ab alienis obiectis species, quibus hæc illa obiecta nostris mentibus obijciamus?

Obije. 2. Chimera est extra obiectum adæquatum nostri intellectus; id quod est extra obiectum adæquatum intellectus, nequit concipi; ergo Chimera nequit concipi. Minor est euidens; nulla enim potentia ultra suum obiectum suos actu extendit. Potentia visiva ultra coloratum nihil percipit; potentia auditiva nihil ultra sonorum Maior probatur; quia obiectum adæquatum intellectus est ens: Chimera non est ens, ergo est extra obiectum adæquatum nostri intellectus.

Resp. neg. mai. Ad probationem dic obiectum adæquatum intellectus esse ens, secundum illam latitudinem acceptum, secundum quam non solum possibilia, sed etiam impossibilia comprehendit, ex quo patet ad argumentum,

Obije. 3. Impossibile est id quod si esset, eo ipso non esset: id quod si esset eo ipso non esset, nequit esse actu obiectum intellectus: ergo impossibile nequit esse actu obiectum intellectus. Maior probatur; quia

impossibile est id quod inuoluit contradictionem: sed quod inuoluit contradictionem, si esset, eo ipso non esset: ergo impossibile est id quod si esset eo ipso non esset. Confirmatur & explicatur hoc idem. Accipe Hyrcocerum siue hyrcum non hyrcum, eo ipso quod est hyrcus non hyrcus, non est hyrcus non hyrcus; ergo non solum si esset eo ipso non esset, sed etiam si esset id quod esset, eo ipso non esset id quod esset. Probatur; quia eo ipso quod non est neque hyrcus neque non hyrcus, non est hyrcus non hyrcus: hyrcus enim non hyrcus est aliquid constans ex hyrco & non hyrco tanquam partibus constituentibus; deficientibus autem partibus deficit totum, & consequenter deficiente vel hyrco, vel non hyrco, deficit totum ex hyrco & non hyrco compositum si autem deficiente quolibet, à fortiori deficiente utroque.

Quod autem eo ipso quod ponitur hyrcus non hyrcus, non ponatur neque hyrcus neque non hyrcus: probatur: quia ista duo sese mutuo deferunt, ita ut vnum extremum sit formale destructiuum alterius. Hyrcus enim est formale exclusiuum negationis hyrci, & negatio hyrci, formale exclusiuum hyrci.

Resp. hac obiectione probari exercite quod impugnantur signate dum enim hyrcum non hyrcum mente resoluit Aduersarius, & identitatem inter duo sese mutuo defluentia: facit id quod negat fieri posse.

Potes igitur ad argumentum concedere maiorem vel potius omittere, & negare minorem. Etiam si enim impossibile sit id quod eo ipso quod est, se ipsum excludit ab esse, non propterea non potest terminare sententiam nostri intellectus hoc ipsum affirmantis de ipso: Imo non est difficile nostro intellectui concipere hyrocœrum nō hyrocœrum, seu hyrcum non hyrcum, qui neque sit hyrcus neque non hyrcus, neque hyrcus non hyrcus, quam concipere solum hyrcum non hyrcum, hoc est: non est difficile intellectui nostro attingere identitatem inter chimeram & non chimeram, quam inter duo contradictoria: utraq; autem identitas est chimerica: tam enim implicat chimeram, non esse chimeram, seu esse non chimeram, quam hyrcum v.g. nō esse hyrcum, aut esse non hyrcum. Nego tamen quod si esset id quod esset, eo ipso non esset id quod esset: Nam hyrcus non hyrcus est quidditatiuē hyrcus nō hyrcus. Quod autem duo extrema ex quibus constituit hyrocœrum se mutuo destruant non est cur laborer in hoc probando aduersarius, hoc enim ipsum ponis pro impossibili: videlicet quod prædicatis constat se mutuo destruentibus.

Dices: Ex hac repugnantia in prædicatis obiecti arguitur repugnantia in cognitione; ergo cognitio terminata ad huiusmodi obiectum est impossibilis. Antecedens probatur; quia esse representationem hyrci & non hyrci, & non esse representationem

neque hyrci neque non hyrci sunt prædicata contradictoria: hæc conuenirent cognitioni terminatæ ad hyrcum non hyrcum ergo cognitioni huiusmodi conueniret prædicata contradictoria. Maior videtur manifesta; quia representare vtrunque prædicatum, & neutrum, includit contradictoria. Minor autem probatur; quia eo ipso quod obiectum non sit neque hyrcus neque non hyrcus: cognitio terminata ad ipsum non est representatio neque hyrci neque non hyrci: sed eo ipso quod est hyrcus non hyrcus, non est neque hyrcus neque non hyrcus: ergo eo ipso cognitio terminata ad ipsum non est representatio neque hyrci neque non hyrci: ex alio capite est representatio hyrci non hyrci, adeoq; hyrci & nō hyrci; ergo est simul representatio vtriusque & simul neutrius.

Confirmatur & explicatur hoc idem. Quemadmodū formalis realis inclusio hyrci est formalis realis exclusio non hyrci: ita formalis intentionalis inclusio hyrci est formalis intentionalis exclusio non hyrci; ergo quemadmodum per hyrcum realiter excluditur realiter non hyrcus: ita etiam per hyrcum intentionaliter excluditur intentionaliter non hyrcus. Et consequenter sicut existentia realis hyrci est realis exclusio non hyrci: ita etiam intentionalis existentia hyrci est intentionalis exclusio nō hyrci: esse autem existentiam intentionalem & intentionalem exclusionem hyrci & non hyrci, est esse existentiam intentionalem

lem & non existentiam intentionalem hyrci.

Resp. neg. ant. Ad probat. distint. mai. esse representationem hyrci & non hyrci & non esse representationem neque hyrci solius neque solius non hyrci; sunt prædicata contradictoria, nego maiorem, & non esse representationem neque hyrci neque non hyrci simul, concedo maiorem, & eodem modo distincta minori, nego consequentiam. Ad cætera omnia quæ in obiectione, confirmatione & explicatione dicuntur, id vnum tene quod neque hyrcum solum, neque solum non hyrcum concipis, sed dum concipis hyrcum non hyrcum, sed vtrumque extremum, & identitatem inter vtrumque extremum: quod autem inclusio vnius extremi sit obiectiva exclusio alterius nihil probat, nisi huiusmodi obiectum esse impossibile: ex hoc autem quod sit impossibile recte probatur non habere esse obiecti, rei; non autem non habere esse obiecti, adeoque falsum est intentionalem existentiam hyrci esse intentionalem non existentiam non hyrci, cum per vnam eandemque cognitionem existat hyrcus non hyrcus obiective in intellectu. Verum quidem est quod per huiusmodi conceptum non existit obiective in intellectu neque hyrcus simpliciter, neque negatio hyrci simpliciter, sed aliquid quod est indivisibiliter & per modum vnius obiecti hyrcus non hyrcus; seu identitas inter hyrcum & negationem hyrci. Ad id quod dicitur, eo ipso quod

quod obiectum non est hyrcus, neque non hyrcus, representatio non est neque hyrci neque non hyrci; sed obiectum non est neque hyrcus neque non hyrcus; ergo &c. adhibe distinctionem iam datam: eo ipso quod non est neque hyrcus solum; neque solum non hyrcus, representatio non est neque hyrci solius neque solius non hyrci; concede; representatio non est neque hyrci non hyrci; neque non hyrci hyrci; nega, & sic ad reliqua. Obiectum neque est solum hyrcus neque solum non hyrcus, adeoque representatio non est neque hyrci neque non hyrci; sed est hyrcus non hyrcus, adeoque representatio est hyrci non hyrci.

Obije. 4. Si potest concipi impossibile verificantur nunc prædicata contradictoria: consequens est absurdum; ergo & antecedens. Sequela maioris probatur, quia de obiecto talis cognitionis verum est nunc: *esse & non esse*: sed *esse & non esse*, sunt contradictoria; ergo verificarentur nunc contradictoria. Maior probatur; quia quodlibet impossibile, ex transmissis si esset, esset & non esset, esset ex suppositione: non esset; quia ipsa suppositio est per impossibile. Præterea non solum ipsummet obiectum impossibile per modum totius concipitur, sed etiam quodlibet constitutum ipsius: si autem esset impossibile, puta *homo non homo*, eo ipso quælibet pars esset & non esset, quia cuiuslibet partis contradictorium esset.

Resp. dist. mai. verificantur prædicata
con -

contradictoria absoluta, nego maiorem; conditionata, subdistinguo, per conditionem de possibili, nego; per conditionem de impossibili, omitto. *Esset & non esset*, est hypothetica sub conditione impossibili. *Conditio est*. Si impossibile esset, conditonatum, *esset & non esset*. Propositiones autem huiusmodi sunt aeternae veritatis.

Dices. Homo per suam quidditatem verificat hanc absolutam. *Homo est animal rationale*; ergo homo non homo per suam quidditatem verificat hanc aliam. *Homo non homo est, & non est homo*. quae est copulativa ex contradictorijs. Prob. consequ. 1. quia sicut quidditas hominis est esse animal rationale; ita quidditas hominis non hominis est esse & non esse hominem, ergo &c. 2. Homo, quia est animal rationale, non solum verificat, *est animal rationale*; sed etiam simpliciter & absolute, *est animal*; ergo homo non homo, quia est homo non homo, non solum verificat, *est homo non homo*, sed etiam simpliciter & absolute, *est homo*, sed simul verificat, *non est homo*, ergo verificat copulativam, *est, & non est homo*. Hinc sequitur quod si de obiecto huiusmodi unus dicat, *est homo*, & alter, *non est homo*, ambo dicunt verum.

Resp. 1. Quid novi, quod in quidditate chimerae duo contradictoria copulentur, & quod hoc ipsum dicat intellectus, chimerae constare ex repugnantibus? assentiri contradictorijs impossibili absurdum est, in impossibili, quae absurdi? Haec responsio

multis

multis vel satisfaciet, vel imponet, aliud est, posito impossibili obiectuè in intellectu, assentiri duabus contradictorijs; aliud assentiri quod duo contradictoria in impossibili copulentur. Ad secundam probationem neg. conf. Disparitas est; quia rationale non destruit animal; adeoque de animali rationali verum est absolute & simpliciter, *est animal*. At non homo destruit hominem, adeoque de homine non homine non est vetum simpliciter & absolute, *est homo*. Eodem modo homo pictus non verificat, *est homo*, adeoque neque copulativam, *est homo & pictus*. quia ad veritatem copulativam requiritur ut utraq; pars seorsim sit vera, ex dictis in Sum. p. 37. haec autem pars *est homo*, est falsa, quia *homo* absolute dictus sumitur in significatione propria, secundum quam non convenit hominis picto.

Resp. igitur 2. negando primam consequentiam. Haec copulativa, *est, & non est homo*, nequit verificari per hominem non hominem quia nequit verificari prima pars, *est homo*. ad 1. prob. nego antec. quidditas hominis non hominis non est esse hominis simpliciter, & non esse hominem, sed esse hominem non hominem, sicut quidditas hominis picti non est esse hominem & esse pictum, sed esse hominem pictum ad 2. iam dictum est.

Dices. Homo qui non sit homo simpliciter, identificans sibi non hominem non est chimera? homo non homo, ut sumitur hic,

est

est chimera; ergo, vt sumitur hic, homo simpliciter homo identificat sibi non hominem: sed homo simpliciter homo verificat propositionem *est homo*: ergo homo non homo verificat: *est homo*. Maior probatur, quia homo pictus, quia non est homo simpliciter, identificat sibi non hominem: est enim verum: *homo pictus non est homo*: seu: *est non homo*: & tamen homo pictus non est chimera.

Resp. dist. mai. Homo qui non sit homo simpliciter plusquam obiectiue in intellectu identificans &c. non est chimera; nego mai. Qui non sit homo simpliciter tantum obiectiue in intellectu &c. conc. mai. & conc. mi. dist. conseq. est homo simpliciter plusquam obiectiue in intellectu; nego: tantum obiectiue in intellectu; conc. conf. Quando autem prædicatur *homo* simpliciter & sine vilo addito, intelligitur de homine simpliciter plusquam obiectiue in intellectu, videlicet de homine reali hoc est potente existere physicè; quia terminus *homo* simpliciter prolatus accipitur in sua propria significatione. Aduerte autem posse etiam concipi hominem realem non hominem, hominem realiter existentem realiter ratiocinantem non hominem &c. sed tunc & *li realis*, & *li realiter* &c. erunt tantum obiectiue in intellectu: cum hic possit quaslibet & quantumlibet repugnantes rationes cogere in vnitatem obiecti: hæc ipsa chimera: *chimera existens à parte rei* fieri potest ab intellectu.

Inst.

Inst. Etiam homo simpliciter tantum obiectiue in intellectu verificat: *homo est animal*; ergo &c.

Resp. neg. antec. *li tantum obiectiue* significat non solum quod non est, sed quod nec esse potest à parte rei. vt dictum est supra.

Obijc. ult. Si potest cognosci impossibile, potest cognosci incognoscibile; conseq. repugnat; ergo & antec. min. prob. quia si potest cognosci eo ipso non est incognoscibile. Probatur autem sequela maioris. Dum negas cognosci incognoscibile vel concipis quod negas, vel non concipis quod negas: si concipis quod negas, iam concipis incognoscibile: si non concipis, temere negas, ergo vel temere negas cognosci incognoscibile, vel cognoscis incognoscibile.

Mirum est quam multos deceperit hæc larua: *Incognoscibile*. Aliqui dicunt obiectum incognoscibile eo modo dicitur incognoscibile quo Deus dicitur ineffabilis. Dicitur autem Deus ineffabilis, non quod omnino Deum effari non possis, sed quod Deum nequeas his nominibus compellare quibus compelli meretur. Eodem modo, inquit, id quod incognoscibile dicitur, non ideo dicitur incognoscibile quod nullam omnino erga ipsum cognitionem exercere possis, sed quod talem non possis quæ ipsius prædicata attingas. Si incognoscibile non aliter dicitur incognoscibile, quam quia est incapax terminare talem speciem cognitionis per quam ipsius quidditas explicet.

placetur: incognoscibile non est incognoscibile; quando quidem per particulam priuatiuam in non excluditur omnis, sed solum aliqua cognoscibilitas. Sed incognoscibile hoc modo acceptum non potest esse vilius roboris contra conclusionem positam.

Propterea contra sic accipientes instat aduersarius. Vel cognoscis incognoscibile omni genere cognoscibilitatis, vel non cognoscis. Si cognoscis, eo ipso incognoscibile omni genere cognoscibilitatis est cognoscibile aliquo genere cognoscibilitatis: hoc est nullo modo cognoscibile est aliquo modo cognoscibile; quæ sunt contradictoria: si autem non cognoscis, quomodo de ipso dicis esse omnino cognoscibile?

Non est dubium quin actus ipse quo dicimus: *omnino incognoscibile* sit aliqua cognitio: sed omnis cognitio est alicuius obiecti; ergo actus quo dicimus: *omnino incognoscibile* habet aliquod obiectum: esse autem obiectum cognitionis ac esse cognitum sunt vnum & idem, ergo si incognoscibile est obiectum talis cognitionis, est cognitum.

Reuocandum est huc id quod sæpe diximus diuersos scilicet modos tendendi nostri intellectus non dicere ex parte obiecti diuersitatem necessario: sed circa idem omnino obiectum diuersas nostri intellectus congnitiones versari: Ita diximus has duas propositiones: *Homo est animal: & homo non est animal* non differre ex obiecto, sed

solum

solum ex modo tendendi in idem obiectum, Idem etiam apparet in actibus voluntatis quæ circa idem tam volendo quam nolendo versatur: isti enim duo actus: *volon librum: & nolo librum* non differunt obiecto: sermo est de obiecto materiali, ad quod vterque actus terminatur. Quod dicimus de affirmatione & negatione, de volitione & nolitone, dic proportionaliter de duabus apprehensionibus quarum vna vno, alia alio modo versetur circa idem: ita diximus duas hæc apprehensiones: *omnia & nihil* non differre obiecto: & tam omnia concipere qui dicit: *nihil*, quam qui dicit: *omnia*: quamuis autem vterque idem concipiat, non tamen concipit eodem modo: qui dicit *omnia*, omnia attingit quasi prosequendo: qui dicit *nihil*, omnia attingit quasi fugiendo. His positus poterit qui dicit incognoscibile habere idem obiectum, ac qui dicit cognoscibile: vterque attingit circa obiectum cognoscibilitatem, alter vt formam in obiecto, alter vt formam quam remouet ab obiecto. Sed ecce aliquid mirabilis. Impossibile est vt formam cognoscibilitatis remoueat ab obiecto quin ponat cognoscibilitatem in obiecto; ergo vnum est dicere quod per hunc actum: *incognoscibile* tendimus in obiectum, remouendo ab ipso formam cognoscibilitatis, seu cognoscibilitatem. Antecedens probatur: quia per illum actum per quem remoues cognoscibilitatem ab ipso, ipsum attingis: per actum per quem ipsum attingis adstruis

in

in ipso cognoscibilitatem; ergo per actum per quem remoues ab ipso cognoscibilitatem, ponis in ipso cognoscibilitatem.

Ad hoc respondeo non esse nouum quod quis exercitè adstuat, id quod signatè destruit. Hoc est quod quis exercitè sibi contradicat. Hoc facit quicumq; dicit: *non loquor*. Hoc etiam facit quicumque dicit: *incognoscibile*. Nam euidentè est hunc ipsum actum quo dicit: *incognoscibile* esse aliquam cognitionem. Dic igitur quod & qui concedit, & qui negat cognosci incognoscibile, eo ipso cognoscit incognoscibile. Quod si dicas: ergo incognoscibile non est incognoscibile. Dist. ergo signatè incognoscibile non est signatè incognoscibile nego, signatè incognoscibile non est incognoscibile exercitè; concedo.

Quod si vrgeas: incognoscibile tam signatè quam exercitè omni genere incognoscibilitatis est aliquid impossibile: incognoscibile huiusmodi non est villo modo cognoscibile; g. aliquid impossibile non est villo modo cognoscibile. Resp. con. mai. neg. mi. cognosci enim illud idem obiectum in quo tibi representas omnimodam illam incognoscibilitatem tam exercitè quam signatè. Hoc est, illud obiectum in quo apprehendis repugnantiam vt circa ipsum actus exerceas quos de facto exerceas.

Instabis vltimus. Ergo incognoscibile tam signatè quam exercitè omni genere incognoscibilitatis, non est incognoscibile tam signatè quam exercitè omni genere in-

co-

cognoscibilitatis. Ergo hæc propositio identica: *incognoscibile tam signatè quam exercitè omni genere incognoscibilitatis est incognoscibile tam signatè quàm exercitè omni genere incognoscibilitatis*: est falsa, hæc secunda consequentia est euidentè. Probatur prima; quia de facto tale incognoscibile cognoscitur, g. non est tam signatè quam exercitè incognoscibile &c.

Resp. dist. primum conseq. incognoscibile tam signatè quam exercitè omni genere incognoscibilitatis, non est signatè incognoscibile tam exercitè quam signatè omni genere incognoscibilitatis; nego conseq. non est exercitè incognoscibile tam signatè quam exercitè omni genere incognoscibilitatis conc. conf. Ad prob. dist. conf. non est signatè tam signatè quam exercitè incognoscibile; nego, non est exercitè tam signatè quam exercitè incognoscibile; conc. conf. vbi aduerte quod quoties meum illud exercitè refumis vt reponas in argumento, toties veniet non pure exercitè sed signatè. adeoque si centies refumas meum exercitè & ponas cum tuo *incognoscibili*, centies signatè veniet & obiectiue exercitè *incognoscibile* hoc autem exercitè *incognoscibile* toties exercitè cognoscam, quoties dicam, exercitè *incognoscibile*.

Postum igitur in obiecto quod cognosco apprehendere repugnantiam ad cognosci, adeoq; incapacitatem terminandi hunc ipsum actum quem terminat, nam *cognoscibile incognoscibile* non est maior chimera quam,

quam: homo non homo; cognitum non cognitum: cognitio non cognitio, & quamuis actu cognoscam id quod dico incognoscibile, non propterea mea cognitione non fingo in ipsomet obiecto quod cognosco essentialem repugnantiam ad cognosci, & quocunque genere cognitionis illud cognoscam, possum in eo fingere repugnantiam ad hoc modo cognosci. Non igitur denominatur incognoscibile ex modo tendendi, & pure exercitè; sed est signatè & obiectuè incognoscibile, cum ipsa incognoscibilitas representetur in obiecto. Per modum autem tendendi denominatur cognitum, ut explicatum est satis.

Decipitur arguens in hoc quod putet poni in aliquo obiecto realiter & physicè prædicatum incognoscibilis, & quia cum hoc prædicato implicat esse cognitionem eiusdem; propterea dicit non posse cognosci incognoscibile. Hinc: per hoc ipsum, inquit, quod tale obiectum terminet actum intellectus, nequit esse verum, quod simul non terminet actum intellectus. Quasi vero nos diceremus, quod re ipsa terminet, & non terminet actum intellectus. Dicimus quod illud idem obiectum quod terminat actum intellectus potest concipi à nobis non solum ut non terminans, sed ut terminans simul & non terminans actum intellectus, quod nihil est aliud quam concipere in illo obiecto duo contradictoria, quorum impossibilitatem ostendit ille idem actus, quo attinguntur.

Posito

Posito igitur quod possint in obiecto concipi duo repugnantia, putamus nullas esse rationes quantumlibet repugnantes, quæ nõ possint obiectuè combinari, & euadere in obiectum intellectus. Puta, *possibile simul & impossibile, medium inter possibile & impossibile* & quælibet alia huiusmodi possunt esse obiectuè in intellectu, & qui contra arguit facile est, ut ab impossibilitate talium in esse rei, arguat impossibilitatem in esse obiecti, quarum neutra maior est in illis, quam in quibuslibet alijs chimeris.

Dices ultimo. Dictum est quod qui dicit *nihil*, idem concipit ac qui dicit, *omnia*, ergo dici poterit quod qui dicit *impossibile* idem concipit, ac qui dicit, *possibile* prob. conseq. quia sicut per li: *nihil*, remouet illam rationem entis quæ assertur per li *omnia*, ita per li *impossibile*, remouet illam possibilitatem quæ assertur per li, *possibile*.

Resp. conc. ant. neg. conf. qui dicit, *nihil*, ita remouet rationem entis, ut non illam, remoueat ab aliquo de quo dicat, *nihil*, puta dum dicit, *nihil habeo*, non concipit aliquod obiectum de quo dicas quod sit illud nihil quod habes, sed concipis vera & realia entia quæ à te remoues dum dicit, *nihil habeo*. Qui autem dicit: *impossibile*, remouet possibilitatem ab aliquo de quo dicit *impossibile*, vnde est magna diuersitas inter duos nosce cõceptus *impossibile* & *nulum possibile*, per primum fit ens rationis, secus per secundum, videtur autem, *nulum possibile* esse idem ac, *nihil*, cæterum

Tomus I.

Bb

sidi.

si dicens nihil: aliquod obiectum attingat à quo remoueat omnem rationem entis, facit eo ipso ens rationis: nam obiectum carens omni ratione entis est impossibile: accipimus enim hic *ens* nominaliter secundum transcendentiam ad omnia tam existentia quam possibilis. hoc est secundum rationem entis realis; non autem secundum illam supertranscendentiam de qua dictum est supra.

ARTICVLVS VLTIMVS.

An Deus faciat ens rationis.

Diuinum Intellectum facere ens rationis merito negant, & qui aiunt non aliter hoc fieri quam per modum tendendi essentialiter indebitum, seu improporionatum obiecto, & qui aiunt facere ens rationis nihil aliud esse, quam fingere. Deus enim non fingit, nec modo indebitum tendit in obiecta. Non fingit; quia non sibi representat res aliter quam sint; nec tendit in obiecta modo indebitum, quia diuinus intellectus habet hoc de sua essentia, vt sit representatio omnium obiectorum vt sunt in se. Nos autem in definitione entis rationis nullam fictionem inuoluimus, adeoque.

Dicendum est Intellectum diuinum facere ens rationis. Hac conclusione aliam etiam resoluiimus circa intellectum Angelicum: si enim diuinus; potest & Angelicus: cum ij qui negant hoc Angelico, id possi-

mum

num negent ratione perfectionis Angelicæ. Probatur autem conclusio; quia facere ens rationis nihil aliud est quam dare esse obiectiue alicui quod neque habeat neque habere possit vllum aliud esse: Potest intellectus diuinus hoc facere; ergo intellectus diuinus potest facere ens rationis. Minor probatur; quia Deus potest dicere: alius Deus est impossibilis, & infinita alia huiusmodi, quæ quilibet excogitare potest. Dum autem dicit: *alius Deus* dat esse obiectiue alteri Deo, qui nec est nec esse potest; ergo potest dare esse obiectiue alicui quod nec sit nec esse possit.

Præterea dum tu concipis impossibile dicendo: Hircoceruus est impossibilis: Intellectus diuinus non solum cognoscit tuam cognitionem, sed obiectum tuæ cognitionis; & videt te de ipso vere dicere, quod sit impossibile, ergo tali obiecto Deus ipse dat esse obiectiue, seu dat esse in ratione obiecti; Hoc autem nullum aliud esse habet, nec habere potest, ergo Intellectus diuinus facit ens rationis.

Dices. Ens rationis fit per compositionem vnius rationis cum alia: Deus nequit componere vnam rationem cum alia, ergo nequit facere ens rationis. Maior probatur: quia facere ens rationis est identificare intentionaliter duo essentialiter distincta, hæc autem intentionalis identificatio est compositio. Minor probatur, quia Deus, vt ait D. Thomas, non habet modum cognoscendi compositiuum, Ratio est, quia

Bb 2 mo-

modus cognoscendi sequitur modum essendi: cum igitur in Deo modus essendi sit simplicissimus, etiam modus cognoscendi est simplicissimus. Modus autem cognoscendi per compositionem vnius rationis cum alia deficit à perfectissima simplicitate.

Resp. omiſſa maiori, negando minorem. Ad probationem: explicandum est in quo consistat diuina simplicitas, tam in esse, quàm in cognoscere: Deus enim & simplicissimus est, & cognitio Dei simplicissima. Est simplicissimus, quia per suum esse est omnis sua perfectio, nec est aggregatum ex pluribus perfectionibus, vt sunt entia creata, quæ perfectionibus sibi superadditis perfecta sunt. Puta homo est sapiens sapientia sibi superaddita; bonus bonitate sibi superaddita; misericors misericordia sibi superaddita, & sic de cæteris: Deus autem per suum esse est sapiens, bonus, misericors &c. adeoque summa ipsius simplicitas consistit in hoc quod vna indiuisibilis perfectio sit in ipso omnis perfectio. Modus cognoscendi sequitur modum essendi: propterea quemadmodum simplicitas in essendo consistit in hoc quod qualibet eius perfectio sit omnis eius perfectio; ita etiam simplicitas in cognoscendo consistet in hoc, quod qualibet eius cognitio sit omnis eius cognitio; & quemadmodum ratione suæ perfectissimæ simplicitatis in essendo, non componit vnam perfectionem cum alia; imò non est in ipso alia, & alia perfectio, sic etiam ra-

tione suæ perfectissimæ simplicitatis in cognoscendo, non componit vnam cognitionem cum alia; imò non est in ipso alia & alia cognitio. Hoc modo verum est Deum non habere modum cognoscendi composituum, compositione videlicet formali, hoc est positione cognitionis cum cognitione; falsum est non habere modum cognoscendi composituum compositione obiectiua, hoc est representando sibi obiecta simplicita vt simplicia, composita vt composita; ex quibus patet ad argumentum.

Quod si aduersarius negando modum cognoscendi composituum in Deo negare intendat vim iudicatiuam diuino Intellectui: hoc malè intendit: Deus enim dicere potest: *Ego sum Deus: Petros est homo: Hyrcoceruus est impossibili*. Quod si dicat huiusmodi cognitiones in Deo non esse actus iudicatos, sed simplicissimos intuitus horum obiectorum, per quos videlicet certificatur Deus se esse Deum, Petrum esse hominem, & Hyrcoceruum esse impossibilè: eodem iure dices & tu Deum habere actum, per quem certificatur quod Hyrcoceruus est impossibilis, qui actus non sit iudicium, sed simplicissimus intuitus talis obiecti: æque autem fiet ens rationis per huiusmodi intuitum, ac per actum iudicatum: & consequenter si actus iudicatus, eo quod sit aliqualis compositio, repugnet diuino intellectui, non propterea repugnabit eidem facere ens rationis: cum ad faciendum ens rationis sufficiat ita representari diuino

intellectui. Hircoceruum sicut representatur homo: certumque sit Deum tam posse dicere, quocumque tandem actu id dicat, Hircoceruus est impossibilis, quam dicit, homo est possibilis.

Dices repugnat perfectioni intellectus diuini identificare intentionaliter duo contradictoria, qui facit ens rationis identificare intentionaliter duo contradictoria, ergo repugnat intellectui diuino facere ens rationis.

Resp. distinguendo mai. Mai. identificare duo contradictoria per modum assensus repugnat intellectui diuino, concedo identificare per modum puræ representationis, nego maiorem, & eodem modo distincta minori, nego consequentiam. Qui representat sibi identitatem inter contradictoria putans esse veram identitatem facit ens rationis, & in faciendo huiusmodi ens rationis, decipitur, hoc modo decipiebatur Arrius dum putabat Verbum esse creaturam, adeoque representabat sibi per modum veræ identitatis identitatem inter Deum & creaturam. Qui autem representat sibi huiusmodi identitatem representatione, quæ neque sit assensus quod sit identitas, neque inductiua in assensum quod sit identitas vera, facit etiam ens rationis, dum representat sibi identitatem impossibilem, non tamen decipitur, quia hanc identitatem non putat esse possibilem.

Ex his habetam per iudicium verum, quam per iudicium falsum fieri ens ratio-

nis.

nis. Ratio est; quia facere ens rationis nihil est aliud quam concipere aliquid impossibile: sed tam per iudicium verum, quam per iudicium falsum potest concipi aliquid impossibile; ergo tam per iudicium verum, quam per iudicium falsum fit ens rationis. Minor probatur: tam hoc iudiciū: *Hircoceruus est impossibilis*, quā hoc aliud: *Hircoceruus est possibilis*, concipit Hircoceruum; adeoque tam vnum, quam alterum concipit impossibile: vnum autem est verum, & alterum falsum vt constat. Non tamen omnis intellectus æque vnum ac alterum iudicium elicere potest, vt est manifestum. Nam intellectus infallibilis, qualis est diuinus, nequit habere iudicium falsum.

Habes præterea ex dictis, quod si intellectus humanus dicat: *Infinium creatum est possibile*: & intellectus diuinus: *Infinium creatum est impossibile*: vterque intellectus facit ens rationis, vnus scienter, & alter ignoranter. Deus facit ens rationis scienter; quia dum concipit infinitum creatum concipit impossibile & scit se concipere impossibile: intellectus humanus facit ignoranter, quia dum concipit impossibile putat se concipere possibile: vterque autem dat obiecto impossibili esse obiectiue in intellectu.

Dices. Intellectus diuinus, etiamsi cognoscat cognitionem intellectus humani distinguens formaliter animal à rationali, & obiectum eiusdem cognitionis, non

Bb 4 tamen

tamen distinguit formaliter animal à rationali: Item quamuis cognoscat & cognitionem intellectus humani facientem vniuersale, & obiectum eiusdem, non tamen facit vniuersale; ergo etiam si cognoscat, & cognitionem qua intellectus humanus facit ens rationis, & obiectum eiusdem, non propterea facit ens rationis. Conseq. probatur; quia in tantum nec distinguit formaliter animal à rationali, nec facit vniuersale, in quantum non habet modum tendendi dissimilem modo quem habet intellectus humanus aut distinguens formaliter aut vniuersalizans; sed neque circa obiectum intellectus humani facientis ens rationis, habet eundem modum tendendi, quem intellectus humanus; ergo quamuis attingat idem obiectum, non propterea facit ens rationis.

Resp. concesso antecedenti, negando consequentiam Ad distinguendum formaliter, requiritur specialis quidam modus tendendi quo non appareat identitas vnus rationis cum alia, hoc est non certificans de identitate reali inter vtramque rationem. Qui modus tendendi repugnat diuino intellectui. Item ad vniuersalizandum, requiritur modus tendendi attingens plura per modum vnus exercite, qui item repugnat eidem diuino intellectui. Facere autem ens rationis non dicit vllum speciale modum tendendi circa impossibile; sed solum dare esse obiectiue alicui quod neque physice sit, neque esse possit; quocumque tandem
 gene.

genere cognitionis id fiat. Hinc etiam si intellectus diuinus non habeat modum tendendi similem modo tendendi intellectus humani, non propterea non facit ens rationis, quia etiam si non concipiat more intellectus humani, non propterea non concipit impossibile. Ex his patet ad probationem consequentiae, in qua, concessis maiori & minori; negabis consequentiam.

QVÆSTIO VII.

De Substantia.

ARTICVLVS I.

Quid sit Substantia.

QUæ præmissis superioribus Quæstionibus de Vniuersis, & quiuocis, & Analogis procludere solent disputationi de prædicamentis. Quæ diximus de vniuocatione entis, de possibili, & impossibili per occasionem magis quam quod ita oportet, à nobis tractata sunt. Hic incipit disputationi de prædicamentis. Prædicamentorum autem primum est Substantia, de qua quantum ad Logicum pertinet, hoc est breuissime hic differendum est. Substantia, inquit Philosophus, quæ proprie & principaliter & maximè dicitur, quæ neque de subiecto aliquo dicitur, neque in subiecto aliquo est. Hanc substantiæ rationem maximè intelligimus per conceptus quos de

nobis ipsi formamus. Vnusquisque enim experitur aliud esse in se, id quod mouetur, id quod intelligit, id quod incalescit; aliud motum ipsum, ipsam intellectiōnem, ipsum calorem. Id quod ambulat; quod intelligit quod incalescit, unusquisque nostrum exprimit per pronomen *ego*, & per *ly ego* unusquisque se ipsum intelligit, motum vero ipsum, intellectiōnem, calorem non intelligit per *li ego*; sed huiusmodi rationes percipit quasi formas sibi aduentitias, quibus etiam ablatis, manet id quod intelligit, quando dicit *ego*: experitur enim se aliter esse in se ipso, quam huiusmodi formæ in ipso sint; videlicet se in se ipso stare, formas autem prædictas, non in se ipsis, sed in ipso. Petrus enim dum dicit *ego*; dicit aliquid in se ipso subsistens; dum dicit moueor, dicit præterea motum sibi aduenientem, & subsistentem in ipso: vnde de accidente dixit Philosophus, esse semper in alio subsistens.

Hinc Augustinus lib. 7. de Trinitate cap. 4. in fine relatus à Suario disput. 33. metaph. §. 1. dicit quod sicut ab eo quod est, esse, appellatur essentia, ita ab eo quod est subsistere, substantiam dicimus. Et Isidorus lib. 1. differentiarum cap. 4. Substantia, inquit, est id quod non ab alio, sed semper ex se est, id est quod propria in se virtute subsistit. Hoc autem ita intelligendum est vt *ly non ab alio sed ex se esse*, non accipiatur pro esse omnino independentem à quolibet alio: hoc enim soli Deo conuenit:

cum

cum cætera omnia à Deo sint, tanquam à causa producente; sed pro esse, non in gratiam alterius & cum indigentia essendi in alio, tanquam in ente completo; eo modo quo calor, frigus & cætera huiusmodi sunt & in gratiam subiectorum, & in subiectis: puta albedo in pariete, & in gratiam parietis; calor in igne, & in gratiam ignis. Hoc idem affirmat Philosophus §. metaph. cap. 8. textu 15. vbi docens simplicia corpora, sine elementa ignem videlicet, aerem &c. esse substantias: ait: hæc vero omnia dicuntur substantia, quoniam non dicuntur de subiecto, sed de eis cætera.

Non solum autem à subsistendo dicitur Substantia, sed etiam à substando: eo nimirum quod sit veluti fundamentum & sustentaculum reliquorum prædicamentorum, De ipsa enim dicitur quantum, quale, ægere, &c. puta dicitur: Socrates est tricubitalis, & albus. Propterea idem Isid. 2. Etimol. cap. 27. Substantia est, inquit, quæ proprie & principaliter substare dicitur.

Cum substantia hoc modo accepta explicetur per ordinem ad accidentia, quorum est velut fulcrum & basis, non poterit sub tali conceptu dici de Deo: nequit enim Deus vllis accidentibus substare; cum quicquid in Deo est Deus sit, perfectissime stans in se ipso, & omnia quæ sunt extra se infinita virtute conferuans: adeoque Deus non habet rationem subiecti physici, sed purè logici, quatenus de ipso ipsius attributa prædicantur.

Bb 6 Con-

Conceptus igitur proprius substantiæ, de qua hic Philosophus, est per se stare & alijs prædicamentis substat. Hinc dicitur ens per se, hoc est non indigens altero cui inhæreat; cum accidens dicatur ens in alio; hoc est alterius indigum, in quo subsistat. Quod si substantiam accipias sub præciso conceptu per se stantis, manifestum est de Deo dici posse, cum Deus maxime per se stet: tunc autem non à sustentando, sed à subsistendo dicitur.

ARTICVLVS II.

Ordinatur prædicamentum substantiæ.

Post explicationem Substantiæ, quantum satis est pro præsentī, veniendum est ad diuisionem eiusdem, cui tamen præmittere placet prædicamenti substantiæ ordinatiōē hoc est dispositionem secundum rationem subiectorum & prædicatorum, inferiorum & superiorum vsq; ad supremum genus. Tripliciter autem ponuntur in prædicamēto ea quæ ad prædicamentum spectare dicuntur, directe, indirectè, & reductiue. Directè ponitur prima substantia, siue Individuum quod est veluti basis totius prædicamenti, & supra Individuum Species, & Genera, vsq; ad supremum. Indirectè ponuntur differentiæ diuisiue Generum, & constitutiue Specierum. Reductiue ponuntur partes constitutiue substantiæ, quæ directè ponuntur in prædicamēto. Hoc ipsum facilius intelliges

si Prædicamentum substantiæ hic depingas.

	Substantia.	
Materialis	Corpus	Immaterialis
Animatum	Viuens	Inanimatum
Sensitiuum	Animal	Insensitiuum
Rationale	Homo	Irrationale
	Petrus	

In hac figura quæcunque sunt in linea quam in medio descripsisti directè ponuntur in prædicamento substantiæ; incipiendo à Petro & ascendendo vsque ad supremum genus quod est *Substantia*. Quæ verò describuntur ad latera videlicet *Materialis*; & *Immaterialis*. *Animata*, & *Inanimata*, ponuntur indirectè. Partes vero componentes ea quæ directè ponuntur; quamuis nullo modo describantur, dicuntur tamen esse reductiue in prædicamento, quia quælibet pars ad suum totum reducitur. Ita neque materia prima, neque forma, quæ sunt partes essentielles substantiæ naturalis completæ, ponuntur in prædicamento nisi reductiue; quatenus scilicet vbi est totum, ibi & partes totius. Idem dic proportionaliter de partibus integrantibus; puta de capite, manu, & brachio Petri, quæ ibi sunt vbi est Petrus.

Diuiditur autem substantia in primam, & se-

& secundam. Prima est, quæ neque in subiecto aliquo est, neque de subiecto aliquo dicitur: siue Prima substantia, est substantia singularis; puta Petrus, Bucephalus, & quælibet alia huiusmodi. Constat enim Petro nihil esse inferius, de quo ipse prædicetur, & cui quomodolibet insit. Secunda autem substantia, est substantia vniuersalis; vnde Philosophus ait: *Secunda autem substantia dicuntur species, in quibus ea, quæ principaliter substantie dicuntur insunt. Et hæc quidem & harum specierum genera.* Vbi nomine earum substantiarum quæ principaliter dicuntur, intelligit primas substantias.

Cur autem primæ substantiæ principaliter dicantur substantiæ, explicat idem Philosophus his verbis. *Amplius primæ substantiæ eo quod alijs omnibus subiiciuntur, & omnia alia de illis prædicantur vel in ipsis sunt, propriissime substantiæ dicuntur.* Vnde apparet Philosophum explicare substantiã maximè quoad rationem substãndi alijs, Primæ autem substantiæ, hoc est indiuidua substantia non solum alijs prædicamentis, per quæ dicuntur quantæ, & quales, agere, & pati, esse in loco & tempore, &c. Sed etiam secundis substantijs: rationes enim vniuersales de indiuiduis prædicantur, quamuis non eodem modo quod accidentia: vt idem Philosophus monet.

Hinc etiam idem Philosophus docet secundarum substantiarum magis substantiã esse Speciem, quam Genus. Quia quod

magis accedit ad id quod est principaliter tale, est magistrale, quam quod minus accedit; species autem magis accedit ad indiuiduum quod est principaliter & maximè substantia, quam genus; ergo species, inter secundas substantias, est magis substantia quam genus. Præterea species pluribus subiicitur, quam genus; adeoque si ratio substantiæ sumitur à substãndo, speciei magis quam generi, conuenit esse substantiam.

Dicuntur primæ substantiæ esse in speciebus & generibus, hoc est in secundis substantijs, quia, vt dictum est alibi, rationes vniuersales sunt quædam tota potestatiua respectu inferiorum: partes autem continentur in toto.

Dices, Ratio substantiæ conuenire nequit secundis substantijs, ergo diuisio substantiæ in primam & secundam est mala, consequentia est euident, ant. probatur ex definitione Philosophi: *Substantia autem quæ proprie, & principaliter & maximè dicitur, quæ neque de subiecto aliquo dicitur, neque in subiecto aliquo est: sed secunda substantia & de subiecto aliquo dicitur, & in aliquo subiecto est, ergo secunda substantiæ non conuenit ratio substantiæ. Quod secundæ substantiæ dicantur de aliquo, manifestum est: dicitur enim: *Petrus est homo; Petrus est animal, in quibus secunda substantia prædicatur de prima.**

Resp. definitionem, seu descriptionem allatam ex Philosopho pertinere ad primam

mam substantiam, quæ principaliter & maximè substantia est; adeoque cum Philosophus afferat rationem discriminatiuam primæ substantiæ à secundâ: huiusmodi definitio non est communis primæ & secundæ.

Dices tamen idem Philosophus postquâ primam segregauit à secundâ dicit: *commune omni substantiæ est in subiecto non esse.* Dicendum est quomodo secundæ substantiæ sint verè substantiæ; cum & homo videatur esse in Petro, & animal in homine, & qualibet ratio superior in inferiori. Dico igitur secundas substantias esse in prima, magis vniuersales in minus vniuersalibus, non tamquam in subiecto physico; sicut quantitas, qualitas & cætera accidentia sunt in substantijs, sed sicut in subiecto logico, de quo dicuntur, vt patet. Igitur Philosophus dicit esse contra rationem substantiæ esse in subiecto, sicut accidentia quæ subiectis inhaerent, in ijsque subsistunt.

Instabis. Forma substantialis est substantia hæc est in subiecto physico, videlicet in materia prima: ergo non est contra rationem substantiæ esse in subiecto physico.

Resp. nomine substantiæ intelligi substantiam simpliciter; hoc est substantiam completam forma autem substantialis non est hoc modo substantia, nec ponitur in prædicamento; nisi reductiuè, vt dictum est quicquid autem aduenit toti ex materia & forma constanti est accidens.

ARTICVLVS III.

Satisfit nonnullis quæstis.

Quæritur primò, quod nam sit summum genus in prædicamento substantiæ; an scilicet substantia finita, an substantia præscindens à finita, & infinita? Ratio dubitandi est, quia præter Deum reputat omnis substantia infinita: Deus autem poni nequit in prædicamento substantiæ, igitur substantia, quæ est summum genus, nequit esse indifferens ad finitam, & infinitam.

Resp. in hac re vnum quenq; philosophari secundum hanc, vel illam opinionem, quam habet circa possibilitatem, aut impossibilitatem infiniti, & præterea secundum id quod intelligit nomine substantiæ. Si nomine substantiæ nihil aliud intelligat quam ens per se, & sub hoc conceptu intelligat substantiam, quæ est summum genus; non reputat Deum esse in prædicamento substantiæ: tunc enim ratio substantiæ erit vna in Deo, & creatura, sicut diximus de ratione entis compositio autem ex ratione substantiæ, & ratione increatæ, siue independentis, cum sit compositio pure metaphysica, seu logica non reputat simplicitati diuinæ. Nam quando Patres aiunt omnem compositionem etiam ex genere, & differentia pugnare cum simplicitate perfectissima, quæ in Deo est, solum reprehendunt talem compositionem.

positionem, per quam rationes, quæ in Deo sunt, obiectiue & intrinsece distinguantur, quam distinctionem infiniti Philosophi, & Theologi admittunt inter gradus metaphysicos.

Quod si nomine substantiæ intelligas rem substantem physice alijs prædicamentis manifestum est substantiam, quæ ponitur pro summo genere in prædicamento substantiæ non pertinere ad Deum. An autem communis sit finitæ, & infinitæ, dicendum est esse communem, si sit possibilis substantia creata infinita; non esse comunem, si impossibilis. An autem huiusmodi substantia possibilis sit, an impossibilis, non est presentis indaginis.

Queritur secundo; quænam sint proprietates substantiæ.

Resp. afferri à Philosopho in hoc capitulo de substantia, tres potissimum substantiæ proprietates. Prima est, quod substantia nõ habet contrarium. Si ita est, non est ignis aquæ contrarius, nec aqua igni. In hoc Philosophi dicto, qui omninõ consonat in fibris de elementis, seu de generatione, & corruptione, fundant aliqui sententiam Thomisticam; quod videlicet substantia per seipsam immediatè non agat: agere enim actione generatiua est contrarietate; substantia substantiæ non est contraria; igitur substantia in substantiam non agit actione generatiua. De hoc alibi. Quam autem contrarietatem non habet substantia per seipsam, & immediatè cum alia substan-

stantia, habet mediatè, & per sua accidentia. Ita ignis, quæ calidus contrarius est aquæ, quæ frigida, & propterea dicuntur hæc agere per sua accidentia, quæ & horum virtus dicuntur; vnde ait Philosophus, quod ignis non agit in quantum ignis, sed in quantum est calidus. An ita sit disputabimus in libris de ortu, & interitu.

Secunda proprietas est, quod substantia non suscipit magis, & minus. Sensus est formas substantiales non intendi, aut remitti sicut intenduntur, & remittuntur, vel omnes, vel aliquæ formæ accidentales. Ita homo non fit ex homine magis homo, sicut calidum fit ex calido magis calidum; frigidum ex frigido magis frigidum. Huic proprietati non officit, quod dictum est supra primam videlicet substantiam esse maximè, & principaliter substantiam. Nec enim sensus est in prima substantia intendi, seu augeri rationem substantiæ; in secundis vero remitti, seu diminui. Imò hoc esse impossibile apparet ex tractatu de vniuersalibus, vbi dictum est non dari secundas substantias, hoc est naturas vniuersales? adeoque in illis non est realiter, neque intensa, neque remissa ratio substantiæ. Sensus autem est, quod ipsamet ratio substantiæ, quæ consistit in indiuisibili, magis proprie reperitur in prima substantia, quam in secundis. In hac proprietate substantiæ, quod videlicet non suscipiat magis & minus, fundatur sententia eorum, qui in Physica dicunt materiam primam non magis appetere

re formam nobiliorem, quam minus nobilem. Materia, inquit, appetit præcisè facere cum forma substantia simpliciter, hoc est substantiam completam: non facit magis substantiam cum forma nobiliori, quam cum minus nobili: ergo non magis appetit formam nobiliorem, quam minus nobilem. Ninorem probant, quia substantia non suscipit magis, & minus.

Tertia proprietas est, quod substantia est susceptiva contrariorum. Eadem enim substantia, puta eadem aqua est modo calida, & modo frigida. Idem homo modo sanus, & modo eger.

Obseruandum est obiter hoc nomen *Substantia* multipliciter accipi à Philosophia. Aliquando idem sonat, ac essentia, seu quidditas. Et hoc modo substantia de quolibet dicitur cuiuslibet enim est sua quidditas, & sua essentia. Aliquando pro specie entis, quæ opponitur accidenti; & hoc modo constituit suum prædicamentum, de quo egimus hic. Aliquando non solum pro substantia completa, sed etiam pro qualibet parte constitutiua substantiæ.

QVÆSTIO VIII.

De Relatione.

ARTICVLVS I.

Quid sit Relatio.

Philosophus 5. Metaph. relationes ad tria potissimum genera reducit. Primum genus est earum, quæ fundantur in unitate & numero, & ad hoc pertinent relationes similitudinis, æqualitatis, excellentis, & excessi. Similia enim sunt, quorum qualitas vna, æqualia quorum quantitas vna, vt ait ibidem Philosophus. Secundum est earum, quæ fundantur in actione, & passione, & ad hoc pertinent relationes Paternitatis, quam habet Pater ad filium, puta Philippus ad Alexandrum, & filiationis, quam habet filius ad Patrem; puta Alexander ad Philippum.

Tertium genus est earum, quæ fundantur in mensura, & mensurabili. Hoc autem vt monet D. Thomas in 5. Metaph. lect. 17. accipitur mensura, & mensurabile, non secundum quantitatem, hoc enim ad primū genus pertinet, in quo vtrumque dicitur. Nam duplum dicitur ad dimidium, & dimidium ad duplum; sed secundum mensurationem esse veritatis; veritas enim scientiæ mensuratur à scibili, ex eo enim quod res est, vel non est, oratio scita vera, vel falsa

falsa est, & non è conuerso, & propter hoc non mutuo dicuntur mensura ad mensurabile, & è conuerso, sicut in alijs modis, sed solum mensurabile ad mensuram. Hæc D. Th. quæ vis clarius explicari possunt.

Obiectum igitur scientiæ, siue cognitionis dicitur mensura ipsius cognitionis, siue scientiæ: vel quia ideo vera est cognitio, quia conformatur obiecto. Obiectum verò ipsum non mensuratur per scientiam, quia non ideo obiectum ita se habet, quia cognitio versatur sic circa ipsum. Vel etiam quia quælibet scientia constituitur in esse talis scientiæ per tale obiectum: scientia enim dicitur specificari ab obiecto, non autem obiectum specificari à scientia; puta Physica constituitur physica, per hoc quod consideret ens naturale; ipsum autem ens naturale non constituitur ens naturale per hoc quod consideretur à tali scientia.

Diuiditur præterea relatio à D. Thoma prima parte qu. 13. art. 7. corp. in relationem rationis, & realem. Relatio rationis est ordo, siue habitudo quædam intentionalis inter ea, quæ realiter non sunt plura: vt cum dicimus, idem sibi ipsi idem esse. Nam secundum quod ratio apprehendit bis aliquid vnum, statuit illud exercite vt duo; & dum idem comparat cū se ipso, ponit habitudinem quandam rationis eiusdem ad seipsum. Huiusmodi est v. g. relatio intel subiectum, & prædicatum in hac propositione: *Homo est animal rationale*, & quia opus logicæ est subiectio, & prædicatio ratio-

tionum inferiorum, & superiorum propterea dixerunt aliqui obiectum logicæ esse ens rationis, seu relationem rationis. Relatio vero realis est habitudo inter plura, secundum aliquid realiter ipsis conueniens. Exemplum D. Tho. est in duobus albis, quæ sunt realiter duo, & habitudinem habent ad inuicem, secundum albedinem, quæ est in vtroque, & per quam sunt, & denominantur similia.

Relationes reales alie sint mutue vt inter album *A*, & album *B*: tam enim est simile album *B*, albo *A*, quam album *A* albo *B*. Alie non mutue, vt inter cognitionem, & obiectum. Ideo cognitio est vera, quia sic se habet obiectum, vt representatur per ipsam, non ideo obiectum ita est, quia representatur ita se habere. Mutue alie sunt æquiparantiæ, quæ nimirum eandem tribuunt denominationem vtrique extremo; alie disquiparantiæ, quæ diuersam. Exemplum primæ habes in duobus albis; quorum vtrumlibet dicitur alteri simile, exemplum secundæ in Philippo, & Alexandro, quorum alter dicitur Pater, & alter filius.

Denique celebris diuisio est relationis in transcendentalem, & prædicamentalem. Prima, vt ex ipso nomine patet, longè latius extenditur, quam secunda; dicitur communiter esse respectus quidam, siue ordo ad aliud adæquatè intrinsecus & essentialis rei, quæ refertur. Huius exemplum habes in ratione vniuersalissima creaturæ: quali

bet enim creatura per seipfam est dependētia sui à Deo. Refertur transcendentaliter dicuntur quæcumque per seipsa dicunt ordinem, seu respectum ad aliud. Ita v.g. visio qua intueor hunc parietem est relatio transcendentalis sui ipsius ad hunc parietē quia se ipsa, & non per aliud respicit hunc parietem. Vnio, quæ est inter corpus & animam Petri, est relatio transcendentalis sui ad vtrumque extremum, quia per se ipsam essentialiter est nexus vtriusq; ideo, que per se ipsam est ordo ad vtrumque. Idem dic de omnibus formis modalibus, quæ dicuntur esse per suam essentialiter affixerebus, adeoque per se ipsas respicere res, quarum sunt modi. Prædicamentalis est habitudo vnus ad aliud; seu ratio, seu forma, qua vnus refertur ad aliud, non essentialiter, & per seipsum, sed contingenter. Huiusmodi erit relatio inter album *A*, & album *B*; quæ mutuo ad se referuntur, per albedinem vtrique superadditam.

Ex hac diuisione constat definitio relationis vt sic. Hanc enim rectè definiēs: habitudinem vnus ad aliud, seu formam qua vnus se habet ad aliud. Vnde Philosophus cap. *Ad aliquid*, hoc est de relatione dicit: *Relatiua sunt, quibus hoc ipsum est esse, ad aliud quodammodo se habere.* Quod si ordo ille, seu habitudo illa vnus ad aliud sit essentialis re quæ refertur, dicitur transcendentalis: si accidentalis, dicitur prædicamentalis. Prima non dicitur prædicamentalis.

camentalis, quia transcendit omnia prædicamenta? secunda dicitur, quia constituit speciale prædicamentum.

Discrimen inter transcendentalē, & prædicamentalem fusè multi, & confuse inquirunt. Res est tamen satis obuia. Refertur transcendentaliter est refertur per aliquod prædicatum, quod secundum suam rationem transcendat per omnia prædicamenta; adeoque quod dici valeat de quacumque re. Esse autem hoc, est aliquid quod de quacumque re dicitur: nam & Musica est hoc, seu est id, quod est, & Elephas est id, quo est, & albedo est id, quod est, & de quacumque re dices illam esse id quod est. Hoc igitur prædicatum transcendit per omnia prædicamenta, & consequenter quæcumque referuntur ad aliud per huiusmodi prædicatum, referuntur per prædicatum transcendens, adeoque transcendentaliter referuntur: hoc est tali genere relationis, quo cuiuslibet rei conuenit referri ad aliam. Rursus quæcumque referuntur per suam essentialiter referuntur per prædicatum prædicatum; quælibet enim res per suam essentialitatem est id, quod est, ergo quæcumque per suam essentialitatem referuntur, transcendentaliter referuntur. Hinc relatio trāscendentalis rectè dicitur. *Respectu essentialis sui ad aliud.*

Refertur autem prædicamentalis non est refertur per aliquod prædicatum huiusmodi sed per aliquid adueniens & quidem contingenter rei quæ refertur. Hic paries non

ideo refertur ad illum alium, quia est id quod est, seu non refertur per suam essentialitatem, ad illum alium parietem: sed per albedinē sibi & alteri parieti superadditā aut per modum quendam ad utriusque albedinis existentiam resultantem. Propterea recte diximus relationem transcendentalem esse essentialē rei quæ refertur: secus predicamentalem; esse autem essentialē indicatur per hoc ipsum quod sit transcendentalis, adeoque consistens in predicato necessario conueniente cuiuslibet rei. Intelligē, creatā; neque enim nostrum est disputare an etiam Deus transcendentaliter referantur, quod aliqui negant, aliqui affirmant.

ARTICVLVS II.

De relationes transcendentali:

VNum breuiter examinandum est hoc articulo, circa relationem transcendentalem. An videlicet verum sit quod a multis circumfertur; relationem videlicet transcendentalem consistere in hoc quod implicante termino; ipsa etiam implicaret. Pro resolutione.

Tria in relatiuis consideranda sunt: fundamentum, terminus, & ratio fundandi. Fundamentum dicitur id quod ad aliud se habet terminus est illud aliud: ratio fundandi est ratio illam per quam vnum se habet aliud. Exemplum sit in relatione simili-

tudinis quam habent paries *A* & paries *B* inter se; fundamentum est paries *A*, qui se habet ad parietem *B*; Terminus est paries *B*, ad quem se habet paries *A*; ratio fundandi est albedo in vtroque pariete existens, per quam hic est similis illi. Item in relatione transcendentali creatura quæ refertur ad Deum dicitur fundamentum; Deus ipse ad quem refertur est terminus, dependentia per quam refertur ad Deum est ratio fundandi. Vides in relatione predicamentalis nos assignasse rationem fundandi distinctam à re quæ refertur, secus in relatione transcendentali: in vtraquē autem ponimus terminum à re quæ refertur distinctum.

Diuidunt præterea fundamentum in proximum & remotum. Remotum vocant rem illam quæ est ad aliud, proximum illam eandem rem simul cum ratione fundandi: in exemplo superius allato paries *A* est fundamentum remotum, idem acceptus cum vtraque albedine est fundamentum proximum.

Intellecto quid sit terminus in relatione, facile est intelligere dubium propositum, an videlicet relatio transcendentalis consistat in hoc quod implicante termino ipsa etiam implicaret. Partem affirmatiuam sunt qui suadere velint his argumentis. Visio *A* per quam intueor albedinem implicaret implicante albedine; hæc visio est relatio transcendentalis albedinem, ergo implicante termino implicaret relatio, Ma-

ior probatur quia impossibile est existere visionem obiecti impossibilis; ergo impossibilitate tali obiecto, euaderet impossibilis talis visio. Minor autem est indubitata. Item implicante Deo implicaret qualibet creatura; qualibet creatura est relatio transcendentalis ad Deum; ergo implicante termino implicaret relatio transcendentalis. Item implicante tali sono implicaret potentia perceptiua talis soni: huiusmodi potentia est relatio transcendentalis ad talem sonum: ergo implicante termino implicat relatio. Hæc & infinita huiusmodi argumenta congerunt ad exterminium relationis transcendentalis, termino per impossibile exterminato. His non obstantibus.

Dicendum est. Datur relatio transcendentalis ad terminum implicantem. Ex hac conclusione manifestum est relationem transcendentalem non consistere in hoc quod implicante termino ipsa etiam implicaret. Probatur autem conclusio euidenter. Omnis cognitio est relatio transcendentalis ad suum obiectum; datur cognitio obiecti implicantis; ergo aliqua relatio transcendentalis est ad terminum implicantem. Maior admittitur ab omnibus. Minor probata est ubi de enterationis. Diximus enim ibi cognitionem terminari ad Hircoceruum, & ad quodlibet aliud impossibile.

Ad argumenta quæ proposita sunt pro sententia opposita: responde transmissis maiori & minori: negando consequentiam vel dist. conseq. aliqua relatio transcendentalis

lis implicante termino implicaret: omite; omnis relatio transcendentalis: nega consequentiam.

Dices. Etiam implicante chimera in esse obiecti implicaret relatio transcendentalis ad ipsam; chimera solum in esse obiecti est terminus relationis transcendentalis, ergo etiam hæc ipsa relatio quam adducimus pro nostra sententia, implicante termino, implicaret. Maior prebatur: quia si implicaret chimeram esse obiectum cognitionis, implicaret cognitio chimera. Minor etiam probatur, nam chimera nequit terminare cognitionem nisi per illud esse quod habet: non habet esse aliud quam obiecti, ergo nequit terminare cognitionem, nisi secundum esse obiecti.

Resp. quætionem non esset an implicante termino in ratione termini implicaret relatio. Est enim evidens synam rem non posse terminari ad aliam ed quam implicet ipsam terminari. Nam terminari ad non terminum est implicantia in terminis. Dubium est an termino, seu illa re, quæ est terminus, implicante, etiam ipsa relatio implicaret: ad quod respondemus negatiue. Ex hoc ad argumentum in forma patet quid dicendum sit: nimirum implicante termino reduplicatiue, etiam relationem implicaret, non autem implicante termino specificatiue accepto. Hinc si implicet Hircoceruum cognosci: implicat cognitionem terminari ad Hircoceruum; etiam si autem implicet Hircoceruus; non propterea im-

plicat ipsum cognosci; primo modo implicaret in ratione termini: secundo modo solum implicat.

ARTICVLVS III.

An relatio prædicamentalis sit realis.

DE relatione prædicamentali potissima est apud Logicos controuersia. Est autem hanc non realem, sed rationis non solum multi ex veteribus opinati sunt: sed etiam ex recentioribus non pauci opinantur: apud quos relatio prædicamentalis dicitur relatio secundum dici.

Dicendum est relationem prædicamentalem esse realem. Probatur conclusio: quia independentem ab omni actu rationis album *A* est simile albo *B*; lignum palmare est inæquale ligno bipalmari. Homo albus est dissimilis homini nigro, stultus sapienti: duplum est maius suo dimidio, & dimidium minus duplo. Item præscindendo ab omni actu rationis, Philippus est pater Alexandri, & Alexander filius Philippi: ergo realiter & independentem à nostra ratione dantur relationes similitudinis, inæqualitatis, dissimilitudinis, excedentis & excessi paternitatis & filiationi: quarum alix spectant ad primum, alix ad secundum genus earum quas refert Philosophus loco citato. Antecedens est manifestum, nam independentem ab omni actu rationis, & nemine cogitante, album *A* est tale quale est album

bum *B*: & sic de ceteris. Esse autem vnum simile alteri, nihil aliud est quam vnum esse tale, quale est alterum.

Dices. Argumentum probat dari similitudinem, paternitatem & sic de ceteris non autem dari relationem similitudinis, paternitatis, &c. Nam relatio consistit in respectu vnus ad alterum, album autem *A* etiam si sit tale quale est album *B*, non tamen respicit album *B*; igitur etiam si sit tale quale est alterum, non tamen refertur ad alterum; sed solum est referibile, sit autem ex referibili relatum per actum intellectus comparantem ipsum cum altero.

Qui sic philosophantur, per referri nihil aliud intelligunt, quam comparari, vnum autem non comparari cum altero, nisi per actum rationis est manifestum; adeoque si nomine rationis ipsamet comparisonem intelligas, extra dubium est, haberi hanc per actum rationis formaliter. Quemadmodum autem isti vim faciunt in hoc verbo *referr*; sic alij vim facient in hoc verbo: *respicere* & dicent quod neque per actum rationis album *A* respicit album *B*: quantumlibet enim aduersarius comparat album *A* cum albo *B*, ipse quidem vtrumque album & aspicit & respicit; neutrum tamen ex albis aspicit aut respicit alterum.

Dicendum est igitur relationem consistere non in comparatione, sed in comparabilitate. Argumentum autem propositum probat dari realiter comparabilitatem, &

consequenter probat dari relationem. Certe independenter ab omni actu rationis Philippus habet meritum ut comparetur cum Alexandro, & Alexander ut comparetur cum Philippo: quod meritum non habet idem Philippus respectu Epheftionis, nec Epheftio respectu Philippi: hoc meritum dicimus relationem paternitatis in uno, filiationis in altero.

Obijcies. Relatio includit in suo esse præter rationem fundandi fundamentum & terminum, ergo tam fundamentum quàm terminus sunt de quidditate relationis: sed tam fundamentum quam terminus sunt per actum rationis; ergo aliqua constitutiva relationis sunt per actum rationis: rursus si aliqua constitutiva relationis habentur per actum rationis, ipsa relatio non habetur adæquate independenter ab actu rationis, ergo relatio non datur transcendendo ab actu rationis. Probat minor subsumpta; nam album *A* constituitur in esse fundamenti per hoc quod comparetur cum albo *B*; & album *B* in esse termini per hoc quod album *A* comparetur cum ipso; ergo tam fundamentum quam terminus constituantur in suo esse per actum rationis. Probat ultimum hoc antec. quia tam album *A* quam album *B* est omnino indifferens ad rationem fundamenti vel termini; hoc est, est omnino indifferens ad hoc ut sit fundamentum aut terminus; determinatur autem ad rationem fundamenti, per hoc quod comparetur cum altero, determinandum

ad

ad rationem termini si alterum comparetur cum ipso.

Hoc argumentum apud aliquos recentiores obtinuit, ut relatio prædicamentalis putaretur relatio rationis, & mere secundum dici: Nihil tamen probat, nisi relationem inter album *A* & album *B* esse mutuum & consequenter utrunque extremum sustinere & rationem termini, & rationem fundamenti. Hoc autem ultro concedimus. Ad argumentum in forma, omisso toto primo entemate, nega minorem subsumptam. Ad probationem nega quod vllum extremum constituatur in esse fundamenti per hoc quod sit comparetur. Constituitur per hoc quod sit comparabile. Ad probationem dic prædictam indifferentiam ostendere non quod neutrum ex extremis, sit aut fundamentum aut terminus, nemine cogitante, sed quod utrunque sit nemine cogitante, & fundamentum & terminus; utrumque enim est cum altero comparabile.

Dices. Ergo sunt duæ relationes. Probabis consequ. quia sunt duo fundamenta, & duo termini.

Resp. disting. consequ. sunt duæ relationes physicè; nego consequentiam, logicè; omitto consequentiam. Cur & hanc consequentiam & alia superius non concesserim, sed omiserim patebit infra. Interim nota eandem omnino formam tribuere posse non modo duplicem, sed etiam diversam denominationem, non modo ipsè

Cæ s; sed

sed diuersis extremis : puta in sententia communi non est aliud actio & passio, & tamen illa eadem forma alterum denominat agens, & alterum passum : puta si Socrates vapule è Platone ; illa eadem vapulatio denominabit Platonem verberantem, & Socratem verberatum, quæ due denominationes, quam diuersæ sint, omnes intel- ligunt.

Obijcies 2. A parte rei & nomine cogi- tante, nihil datur præter album *A* & album *B* : hæc duo sunt entia absoluta, ergo nihil datur à parte rei præter absoluta : relatiua opponitur absolutis : seu diuersa sunt ab absolutis ; ergo à parte rei non dantur re- latiuæ.

ARRICVLVS IV.

An relatio prædicamentalis consistat in modo superueniente fundamento ad existenti- am termini.

Argumentum vltimo loco propositum multos ex recentioribus ita mouit vt existimarent relationem consistere in modo quodam, seu in forma modali superad- deta fundamento, termino, & rationi fun- dandi. Hanc autem formam aiunt necessa- rio necessitate metaphysica pullurare in fû- damento ad existentiam termini, & ratio- nis fundandi : hoc est in fundamento pro- ximo. Exemplum sit in relatione similitu- dinis. Sit Socrates albus, & Callias niger. Ha-

Hactenus non sunt similes : dealbetur Cal- lias : euadunt similes. Si quæras in quo con- sistat formaliter relatio similitudinis Socra- tis ad Calliam : respondent consistere in forma modali, quæ ad dealbationem Cal- liæ pullulant in Socrate, & quia tam Cal- lias est similis Socrati, quam Socrates Cal- liæ, ided etiam in Callia huiusmodi modus pullulat.

In hoc modo aiunt consistere formaliter proportionem, ordinem, conuenientiam pluri- mum inter se, ipsamque vniuersi pul- chritudinem ; quæ nihil est aliud, quam ordo quidam in rebus vniuersum consti- tuentibus. Cætera sine hoc modo accepta non formaliter, sed fundamentaliter dum- taxat ad se inuicem referuntur, seu sibi mutuo proportionantur. Puta duo alba præcise secundum se non formaliter, sed fundamentaliter referuntur relatione simi- tudinis, duo bicubita relatione æqualita- tis. Et sic de cæteris. Hanc sententiam cum ex Thomistis, tum ex Scotistis plurimi tuen- tur. Inter recentiores vide *P. Maurum* qu. 34. Log.

Modum huiusmodi ex recentioribus mul- ti rejiciunt ; puta *Hurtadus*, *Arriaga* & alij. Ex antiquis inter cæteros *D. Thomas*, quicquid aliter dicant Thomistæ. Cum hac secunda sententia stamus. Probamus autem veritatem ipsius primo auctoritate & ratio- ne *D. Thomæ* opusc. 48. tract. 5. de prædi- camento ad aliquod cap. 2. & 3. Socrates euadit similis Calliæ sine ulla sui mutatio-

ne, cum antea non esset similis; ergo euadit similis sine receptione vllius formæ de nouo. Consequencia est euidentis: quicquid enim recipit formam de nouo siue modalem siue absolutam, mutatur; cum mutari nihil aliud sit quam aliter se habere ac antea. Antec. autem probatur, quia Socrates euadit similis Calliæ per mutationem in Calliam. Si enim supponas Socratem album non autem Calliam; facies Socratem similem Calliæ dealbando Calliam. Est autem euidentis per hoc quod dealbetur Callias, Socratem non mutari.

Hoc argumentum quod est euidentis, est etiam Aristoteles 5. Physic. cap. 3. ubi dicit, ei quod est ad aliquid non esse motum, sed esse ad aliquid, illi contingere ad mutationem alterius; ipso nullam mutationem patiente. Puta contingit Socrati nullam mutationem patienti se habere ad Calliam in ratione similis, vel dissimilis; æqualis, vel inæqualis. Idem dicit de Callia respectu Socratis.

De auctoritate D. Thomæ sunt qui respondent prædictum opusculum non esse D. Thomæ. De hoc non est disputandum. Cuiuscunque sit, ratio quæ afferitur est euidentis; nec indiget auctoritate afferentis. Ad auctoritatem Philosophi respondent cum distinctione. Non datur motus ei quod est ad aliquid, hoc est ad relationem per se; concedunt, non datur motus per accidens; negant. Callias dum dealbatur mouetur seu mutatur per se, ad mutationem

autem Calliæ per accidens confurgit in Socrate modus relatiuus ipsius ad Calliam: præscindendo autem à tali modo habes Socratem relatum Calliæ, non formaliter, sed fundamentaliter, hoc est habes relationem non formalem, sed fundamentalem.

Sed contra est: quia quæ ponuntur ab aduersario pro relatione fundamentali, sufficientissima sunt pro relatione formalis; ergo ista distinctio est inanis. Antec. probatur; quia per hoc præcise quod Callias fiat æque albus ac Socrates, vere & proprie datur similitudo inter Calliam & Socratem; ergo non solum datur fundamentum similitudinis. Antec. probatur; quia præcise posita albedine in utroque vnus est talis, qualis est alter, quod est esse similes. Siue, per hoc præcise quod albedo in utroque ponatur, huiusmodi extrema sustinent definitionem similitum: similia sunt quorum qualitas vna. Hinc formas aliud argumentum Aristotelicum: similitudo secundum quale est vnitas qualitatis in pluribus; sed per hoc præcise quod & Socrates, & Callias, sint albi vt sex, datur vnitas qualitatis in pluribus, ergo datur similitudo. Dari hanc unitatem manifestum est ex dictis, cum huiusmodi vnitas habeatur per actum præcisiuum & abstractum seu abstrahentem à pluralitate. Eo enim ipso quod albedo vt sex est in Callia, & albedo vt sex in Socrate, potest abstrahi ratio albedinis vt sex communis utrique & ab utraque præscindens. Ex quo apparet utramque albedinem, quæ est

est vnitas fundamentalis, iuxta dicta in tractatu de vniuersalibus, esse formalem similitudinem. Quæ enim sunt formaliter similia, fundamentum prout vt vno conceptu confundantur; vt dictum est.

Quod diximus de relatione similitudinis, dic de quacunque alia proportionaliter. Per hoc præcise quod Philippus genuerit Alexandrum, est formaliter & non fundamentaliter solum pater Alexandri; & per hoc præcise quod Philippus sit genitus ab altero, est formaliter filius alterius: hoc autem præcise intellecto nõ intelligis pululationem vllius modi supra fundamentũ, terminum, & rationem fundandi; ergo habes conceptum adequatum paternitatis & filiationis, nullo huiusmodi modo intellecto; quocumque autem aliqua ratione non intellecta habetur aliquis effectus formalis, toties illa ratio non requiritur ad talem effectum formalem; ergo modus ille non requiritur ad paternitatem aut filiationem; ipsa autem paternitas, & filiatione sunt ipsa formalis relatio, hæc filiationis, illa paternitatis. Tenendum est id quod vltimum diximus. Facile enim impinges in mortales quosdam, qui paternitatem vltro tibi dabunt à parte rei, negabunt autem relationem paternitatis.

Contra hos dictum est supra. Per hoc enim quod detur ista paternitas datur comparabilitas vnus cum alio vt Patris; & per hoc quod detur filiatione datur comparabilitas alterius cum ipso vt filij cum Patre.

Sicut

Sicut diximus de similitudine, æqualitate, &c.

Vt vides æque absurdum est apud nos Philippum non esse formaliter Patrem Alexandri per hoc præcise quod genuerit Alexandrum, ac non dari relationem paternitatis formaliter præcise per hoc, quod Philippus genuerit Alexandrum. Probatur; quia est æque absurdum non dari formaliter paternitatem, ac Philippum non esse formaliter Patrem: est autem æque absurdum non dari formaliter relationem paternitatis, ac non dari formaliter paternitatem; cum paternitas ipsa, vt dictum est, sit relatio paternitatis, hoc est ratio formalis per quam vnus meretur comparari cum alio vt Pater cum filio. Hæc omnia reducuntur ad vetustum hoc & verum proloquium: *non sunt multiplicanda entia sine necessitate*; nulla est necessitas modi, de quo dictum est; ergo huiusmodi modus non est numerandus inter ea quæ sunt. Minor probata est satis abunde. Certum est enim aliam comparabilitatem habere album cum albo, quam album cum nigro; etiam nihil concipiendo, nisi quod hic vtrumque est album; ibi vnum est album, & alterum nigrum. Prima comparabilitas est similitudo, secunda est dissimilitudo. Item: certum est Philippum per actionem generatiuam habere aliam comparabilitatem cū Alexandro, quam cum Ephestione vel aliquo alio. Hæc comparabilitas est in ratione patris ad filium; quam comparabilitatem rela-

relationem vocamus. Maior autem, quæ consistit in prædicto prologo sic explicatur. Vbi ad habendam aliquam denominationem non datur indigentia huius, vel illius rationis, ibi non est admittenda hæc nec illa ratio. Puta fac aliquem dicere, & obstinate dicere, hunc parietem esse per albedinem, non formaliter, sed fundamentaliter album: consurgere autem necessarium necessitate metaphysica ad positionem albedinis aliam formam, per quam formaliter est albus. Quomodo hunc impugnetis, nisi dicendo quod ad effectum formalem albi non datur vlla necessitas vllius alterius formæ, quam albedinis in pariete? hoc autem probabis iisdem omnino argumentis quibus probauimus ad similitudinem, seu relationem similitudinis non dari vllam necessitatem modi pullulantis in fundamento.

Contra modum hætenus impugnatum, infinita alia congeruntur. Primum quod ad productionem de nouo cuiuslibet entitatis fit mutatio intrinseca in omnibus omnino entibus vniuersi. Puta si nascatur hic musca, huic coexistunt quæcunque existunt, & consequenter habent relationem coexistentiæ: hæc relatio fit per receptionem modi; ergo quotquot sunt in mundo, recipiunt formam modalem intrinsecam de nouo; atque hic exaggerant hoc potissimum, quod musca quæ nascitur Romæ, eo ipso determinet Garamantas & Indos vt in se producant aliquid de nouo. Secundo aiunt

in

in prædictis modis dari processum in infinitum. Nam non solum Socrates est similis Calliæ, Calliæ Socrati, sed modus ipse, qui in Calliæ est, similis est modo qui in Socrate; ergo inter hunc, & illum modum datur relatio similitudinis. Rursus hæc ipsa similitudo est similis alteri similitudini, illa alteri, & sic in infinitum. Cætera sponte omittimus.

Ad hæc autem quæ dicta sunt, aduersarij respondent cõcedendo totum quod dicitur in primo; videlicet omnia mutari ad mutationem cuiuslibet, & in hoc ipso mirabiliter philosophantur de pulchritudine vniuersi, quæ præcipue consistit in perfecta illa connexionem & correspondentiâ, quam singula cum singulis & omnibus habent. Circa secundum negant processum in infinitum. Aiunt autem modum relationis esse non solum relationem fundamenti ad terminum, sed etiam sui ad quemlibet alium modum, ad quem referatur. Exemplificant in modo vbiacitatis; qui quamuis sit modus superadditus rei quam locat, siue vbiacat, & ipse etiam sit in loco, non tamen indiget alio modo per quem sit in loco. Ratio est quia non solum est in loco, sed est ipsemet formaliter locus, adeoque se ipso essentialiter determinatus esse hic. Similiter vt causa producat effectum indiget actione distincta à se & effectu; ipsa tamen actio non alia actione ponitur in rerum natura, quia est essentialis determinatio non solum alterius, sed etiam sui ad esse. Sic etiam,

etiam, aiunt, modus relationis est relatio sui, & alterius: quia alterius; est alteri superadditus; quia sui; non indiget alio modo, quo referatur.

Hæc omnia lōgam peterent impugnationem: sufficiat indicare non maiorem indifferenciam dari ad similitudinem inter album *A* & album *B* præcise secundum se considerata; quam detur inter modum *A* & modum *B*. In tantum autem ad hoc ut sim hic, requiritur ubi per quod sim hic, in quantum sum indifferens ut sim hic vel nō sim hic. Item in tantum ad producendum effectum requiritur actio superaddita, in quantum est indifferens ut procedat vel non procedat ab hac causa. Caterum si & in me quoad esse hic, & in effectu quoad esse ab hac causa, eadem daretur determinatio, quæ datur & in ubi ut sit ipsum hic, & in actione ut sit ab hac causa, neque in me requireret aduersarius ubi superadditum, nec in effectu vel causa actionem distinctam. Dari autem determinationem talem ad similitudinem per hoc præcise quod existant duo alba, probatum est satis.

ARTICVLVS V.

An relatio babeatur formaliter per solum fundamentum proximum.

S Varius disp. 47. Metaph. sect. 2. num. 22. sentire videtur totam essentiam relationis in solo fundamento proximo sitam esse;

esse; ita ut relatio similitudinis v. g. quæ Socrates refertur ad Calliam, tota sit in Socrate. Hæc sententia sic intellecta reijcienda est.

Ratio cur hæc sententia non arideat, est quia deficiente albedine in Callia nō remanet similitudo inter Socratem & Calliam; ergo tota similitudo non est in solo Socrate. Antec. est manifestum; conseq. autem est euidens; nam implicat remanere id quod est tota relatio, & non remanere relationem; g. si Socrates solus cum sua albedine est tota relatio, implicat remanente Socrate albo, non remanere relationem.

Quamuis hoc sit perspicuum explicatur tamen ulterius & probatur: similia sunt quorum qualitas vna, deficiente albedine in Callia, perseverante vero in Socrate, Socratis & Calliæ non est qualitas vna, ergo non est amplius similitudo inter Socratem & Calliam; suæ Socrates & Callias non sunt amplius similes. Maior est definitio similitum: minor est innegabilis. Hoc idē argumentum de similitudine in abstracto, sic forma. Similitudo est vnitas qualitatis in pluribus: deficiente albedine in Callia, non datur amplius vnitas qualitatis in Socrate, & Callia; ergo non datur amplius similitudo. Quod si replicet aduersarius deficiente albedine in Callia non esse amplius similes inter se Socratem, & Calliam; Socratem tamen esse similem Calliæ: non intelligit quid sit esse simile: simile enim est denominatio essentialiter reciproca.

Dices:

Dices: deficiente albedine in Callia, Socrates est similis quantum est ex se Calliæ; g. in Socrate datur tota similitudo. Antec. probatur; quia ad similitudinem nihil requiritur ex parte Socratis; per hoc enim præcisè, quod Calliæ restituatur albedo, euadet simpliciter, & sine addito similis.

Resp. hoc argumento probari Socratem esse similem non solum Calliæ, sed etiam Aethiopi. Probabis autem; quia ex parte Socratis nihil requiritur ad hoc, vt sit similis Aethiopi: quandoquidem ablata nigredine à vultu Aethiopis; & nulla mutatione facta in Socrate, hic est similis illi. Atque vt vides hoc modo relatio similitudinis datur inter dissimilia, quandoquidem quodlibet ex dissimilibus per mutationem alterius extremi fit simile, adeoq; quantum est ex se, est simile suo dissimili. Igitur transmissio antec. nega conseq.

Dices Socratem album, vt sit similis Calliæ, requirere in Callia albedinem, non tamen vt constitutiuam relationis, seu similitudinis, sed vt connotatum extrinsecum, quo deficiente deficit consequenter saltem denominatiuè relatio. Quod autem ad deficientiam connotari deficiat etiam ratio tale connotatum exigens; non est nouum; multa enim connotata sunt essentialiter requisita ad rationes connotantes: Exempla huiusmodi rationum habes in hac ipsa quæstione. Relatio transcendentalis est adæquatè intrinseca rei, quæ refertur, adeoq; identificata cum fundamento; & tamen deficiente termi-

termino, qui purè connotatur, ipsa etià deficit, puta implicante sono *A*, implicat potentia perceptiua soni *A*. Implicatè musca, implicat potentia effectiua muscæ: implicatè albedine, implicat visio albedinis, & tamen nec possibilitas soni *A*, constituit potentiam perceptiuam sui, nec possibilitas muscæ potentiam sui effectricem, nec albedo visionem, per quam attingitur: sed & sonus, & musca, & albedo purè connotantur per huiusmodi relationes transcendentales: Igitur commune est, & constitutiuius, & connotatis, quod ad deficientiam ipsorum deficiat res, vel constituta, vel connotans.

Resp. committi hic ab aduersario æquiuocationem circa hoc verbum: *Deficere*. Deficiente, seu implicante albedine, ità implicat visio albedinis, vt non maneat in rerum natura actus ille, qui est visio albedinis. Item implicante musca non datur in natura, nec dari potest illa eadem potentia, quæ est potentia effectiua muscæ. Idem dic de cæteris, at etiam deficiente albedine in Callia remanet ratio illa, quæ est relatio, seu similitudo. Implicat autem remanere rem, seu rationem illam, quæ per seipsam adæquatè est relatio, & non remanere relationem. Hinc apparet disparitas inter relationes transcendentales, quas adducit aduersarius, & relationem prædicamentalem similitudinis inter Calliam, & Socratem. Deficiente termino deficit relatio transcendentalis per deficientiam rei, quæ est relatio transcendentalis, quia implicante tali

termino implicaret res, quæ ad talem terminum terminatur: at deficiente albedine in Callia deficeret in Socrate similitudo, seu relatio, perseverante illa re, quæ est relatio. Propterea albedo ipsa, quæ est in Callia non habet puram rationem connotati extrinseci; secus quilibet terminus cuiuslibet relationis transcendentalis: ad deficientiam huius deficiet relatio non formaliter per deficientiam ipsius, sed consequenter: ex eo enim quod implicet albedo, implicat visio albedinis: Ex deficientia autem, & per deficientiam albedinis in Callia deficiet formaliter similitudo Socratis cum Callia, quia per utramque & non per unicam albedinem huiusmodi similitudo habetur. In primo casu non remanet res, quæ est relatio, & propterea dicimus non remanere relationem. In secundo vult aduersarius remanere rem, quæ est relatio, non autem relationem: Nos autem dicimus: si remanet res, quæ est relatio, remanet relatio: non remanet relatio; ergo neque res, quæ est relatio.

ARTICVLVS VI.

Respondetur obiectionibus.

Antequam statuamus, in quo tandem consistat relatio prædicamentalis, satisfaciendum est Modalistis; qui

Obijciunt 1. Relatio est perfectio intrinseca fundamento, ergo consistit in modo

do superaddito. Antec. probatur; quia est aliqua perfectio equi *A*, quod sit similis equo *B*; ergo perfectio relatiua est perfectio intrinseca fundamento. Secundum antec. probatur, quia quod sit similis equo *B* facit quod pluri aestimetur ab habente equum *B*, & pluri ematur, ut simul cum equo *B*, trahat thedam.

Resp. Equum *A* per hoc, quod sit similis equo *B*, quantum est ex se, hoc est secundum illam partem formæ, in qua consistit similitudo, esse aliquando meliorem, aliquando deteriore, adeo; rationem similitudinis esse illi indifferentem. Si equus *B*, est pulcherrimus equus, bonum est equo *A*, illi assimilari; si malus, malum. Quod autem habens equum *B*, pluri emat equum *A*, ob similitudinem, non commendat perfectionem equi *A*: non enim emitur pluri in tali casu, quia perfectior, sed quia magis idoneus ad aliquos fines, quos emptor sibi constituit. Hinc patet negandum antec. Ad probationem distingue antec. pluri aestimatur ob fines extrinsecos emptoris; omitto: pluri aestimatur aestimabilitate intrinseca: nego. Vel si vis: pluri aestimatur aestimabilitate intrinseca: nego: extrinseca: omitto. Aestimabilitas in tali casu non est in ipso adæquatè ratione sui, sed partim ratione sui, partim ratione alterius. Certum est equum absolutè meliorem illi in tali casu postponendum.

Aduertendum est autem in hac materia nullum fere fieri argumentum, quod non possit

possit retorqueri contra arguentes: ostendendo in relatione, vt vocant, fundamentali totum id, quod intendunt per relationem formalem: puta per hoc ipsum, quod equus *A*, sic similis fundamentaliter equo *B*, pluris æstimatur, & emitur ab habente equum *B*, igitur ipsamet relatio fundamentalis est aliqua perfectio distincta à perfectione absoluta, quæ est in eodem equo. Hoc idem apparebit in omnibus alijs argumentis.

Obijciunt 2. Duo extrema non referuntur ad se inuicem intentionaliter per duos conceptus absolutos; ergo neque referuntur ad se inuicem obiectiue per duas formas absolutas. Antec. explicatur: vt compares Socratem, & Calliam formaliter non sufficiunt isti duo conceptus: *Socrates albus*; *Callias albus*: sed requiritur vnus conceptus indiuisibiliter vtrumq; attingens, v. g. *Socrates est talis qualis est Callias*, vel *Et Socrates & Callias est albus*: igitur ad relationem obiectiuam non sufficienti duæ formæ absolutæ, quales sunt duæ albedines, vna in Callia, & altera in Socrate, sed præter dari debet vna forma modalis quæ sit nexus vtriusq; extremi, & respondeat illi nexui intentionali significato per particulam, *Et, sicut*, & alias huiusmodi. Probat, consequentia, quia modus essendi realiter, & modus essendi intentionaliter, debent proportionari.

Resp. 1. hoc argumentum retorqueri contra relationem fundamentalem: hanc enim

enim vt cognoscas, non sufficit te habere duos conceptus absolutos: siue: vt dicas Socratem, & Calliam esse fundamentaliter similes non sufficit te habere hos conceptus: *Callias albus*; *Socrates albus*: ergo etiam ad relationem fundamentalem est insufficiens duplex forma absoluta, hæc in vno, illa in altero extremo.

Resp. 2. conc. antec. neg. conseq. Ad probationem dic conceptus proportionari obiectis non in omnibus, sed secundum propriam rationem conceptuum. Actus copulatiuus; *Petrus, & Paulus*: disiunctiuus: *Petrus, vel Paulus*, non differunt obiecto, & tamen differunt ex modo: vterq; dicitur proportionari obiecto; prout affirmat, vel negat, quod conuenit, vel disconuenit. *Petrus, & Paulus est doctus*: est propositio vera si vterq; est doctus; *Petrus, vel Paulus est doctus*, vera est vtrolibet indocto, dummodo alter doctus sit: disiunctio igitur, & copulatio sunt aliquid ex parte actus, non autem ex parte obiecti: copulandi autem fundamentum dat doctrina in vtroq; quæ nihil aliud est, quam hæc, & illa doctrina; disjuncti autem, doctrina in vtrolibet.

Eodem modo actus comparatiuus differt à non comparatiuo: sed comparationi vt vera sit, sufficit ex parte obiecti hæc, & illa albedo in hoc, & illo subiecto, adeoque vtraque albedo est comparabilitas vnus extremi cum altero. Constat enim, quod eo ipso quod Socrates æquè est albus, at-

Tomus I. Dd que

que Callias dant intellectui fundamentum dicendi: hic & ille sunt similes in albedine.

Obj. 3. Socrates, & Callias sunt indifferentes, vt sibi coexistent, vel non coexistent; ergo per aliquid distinctum ab vtroque & ab existentia vtriusq; sibi coexistent. Conseq. probatur; quia quotiescumq; dato vtroq; extremo, remanet indifferentia ad aliquam denominationem, non habetur formaliter talis denominatio per vtrumq; extremum: sed data vtraq; existentia, videlicet Socratis, & Calliæ, datur indifferentia ad coexistentiam; ergo coexistentiam non habetur per vtramque existentiam: debet ergo dari aliquid supra existentiam vtriusq; quod sit vtriusq; coexistentia. Probatur iam antec. quia si detur nunc existentia Socratis, & cras existentia Calliæ, habes in natura vtramque existentiam, nec habes propterea per hoc formaliter coexistentiam.

Resp. conc. totum. Præter vtramque existentiam pone pro coexistentia formali id quod aduersarius dabit pro coexistentia fundamentali: per vtramque existentiam, quarum altera detur hodie, altera cras, neque fundamentalem coexistentiam habes. Hanc vt habeas requirit insuper aduersarius, vt vtraq; illa existentia sit in eodem instanti, hoc est in vtroque extremo durationem, per quam sint in eodem tempore. Hoc autem quod ab ipso ponitur pro relatione fundamentali, tibi sit pro formali.

Objc.

Objc. 4. Per relationem similitudinis, idem dicitur de relatione æqualitatis, plura sicut vnum; nequeunt fieri vnum, nisi per aliquam formam, quæ sit ratio faciendi ex pluribus vnum; ergo ad relationem similitudinis requiritur aliqua forma huiusmodi: hæc forma est modus; ergo requiritur modus. Minor subsumpta probatur, quia hæc forma debet esse forma simplex indiuisibiliter connectens vtrumque extremum.

Resp. breuitatis causa, neg. mai. Quæ sunt plura non sunt vnum neque materialiter, neque formaliter per hoc, quod sint, aut apparent similia: immò similitudo est plurium formaliter.

Dices. Quamuis sint plura similia, est tamen vna similitudo. Item quamuis sint plura æqualia, est tamen vna æqualitas, & sic de cæteris; ergo & similitudo, & æqualitas debet haberi per aliquam formam vnam, & simplicem.

Resp. transmissio antecedenti: negando consequentiam: potest enim vna similitudo constitui per formam existentem partim in vno, partim in altero ex similibus, adeoque per formam non vnam, sed duplicem.

ARTICVLVS VII.

In quo consistat Relatio.

Dictum est supra in relatione tria esse consideranda: duo videlicet extrema, quorum vnum se habet ad alterum; & ra-

tionem fundandi, hoc est rationem, quæ unum se habet ad alterum. Sunt qui relationem prædicamentalem consistere putent in his tribus. Iuxta hanc sententiam. Socrates, & Callias cum albedine utriusque erunt habitudo Socratis ad Calliam, & vicissim Calliæ ad Socratem, ut similitudinem; siue: erunt relatio similitudinis utriusque ad utrumque. Philippus Alexander, & actio generatiua, per quam Alexander procedit à Philippo; erunt relatio paternitatis Philippi ad Alexandrum; filiationis Alexandri ad Philippum.

Dicunt autem tria hæc esse relationem, non quomodocumque, sed ita accepta, ut fundamentum in recto, cætera veniant in obliquo; ita paternitas Philippi erga Alexandrum erit Philippus cum actione generatiua Alexandri. Si hæc tria importares in recto: Philippus, actio generatiua, & Alexander, negarent in his consistere relationem: vsque adeo verum est magni interesse non solum quid dicatur, sed quomodo dicatur.

Contra huiusmodi sententiam opponi solet: rectum, & obliquum non est in rebus, sed est aliquid consistens in modo concipiendi, vel in modo dicendi; relatio prædicamentalis in sui conceptu quidditatiuo includit rectum, & obliquum, seu acceptionem huius in recto, illius autem in obliquo, ergo relatio prædicamentalis includit in sui conceptu quidditatiuo actum intellectus, vel modum dicendi: & consequen-

ter non est adæquatè à parte rei.

Huic argumento sic respondent: rectum, & obliquum formaliter non sunt in rebus: concedo; fundamentaliter non sunt in rebus; nego. Quamuis in rebus ipsis non datur rectum, & obliquum, datur tamen in rebus ipsis meritum, ut vna importetur in recto, altera in obliquo; in hoc autem merito consistit relatio: puta quamuis in Philippo, aut Alexandro non datur neque rectum, neque obliquum, quæ sunt rationes grammaticales, tamen actio, per quam Philippus genuit Alexandrum dat fundamentum faciendi hanc phrasim. Philippus genuit Alexandrum, & hanc aliam: Philippus est Pater Alexandri; & hanc aliam Alexander est filius Philippi. Per has phrasas explicas formaliter relationem vnus ad alterum, quam non explicas, dum dicis: Philippus, Actio generatiua, & Alexander: quamuis re ipsa id'omne attingas, per quod habetur relatio. Hispositis.

Nostri sententia est relationem prædicamentalem consistere in sola proxima, & adæquata ratione fundandi. Probatur conclusio ex definitione relationis præinsinuatæ. Relatio est ratio, seu forma, per quam vnus se habet ad aliud: sola proxima, & adæquata ratio fundandi est ratio, seu forma per quam vnus se habet ad aliud; ergo sola proxima & adæquata ratio fundandi est relatio: Minor probatur considerando in varijs relatis solam proximam & adæquatam rationem fundandi. In Philippo &

Alexandro considera actionem generatiuam; in Socrate & Callia considera albedinem vtriusque: in Italo & in aethiope considera huius nigredinem, & illius albedinem. In actione generatiua habes rationem seu formam, per quam Philippus se habet ad Alexanderem vt pater ad filium: In albedine tam Socrati quam Calliae vnita, rationem seu formam, qua Socrates ad Calliam se habet, vt similis ad similem; in albedine Itali & nigredine aethiopsis, rationem, per quam vnus se habet ad alterum vt dissimilis ad dissimilem: igitur apparet in ratione proxima & adequata fundandi dari relationem.

Probatur hoc idem: quia relatio consistit in merito comparandi hoc vel illo genere comparationis vnum extremum cum alio: hoc meritum habetur formaliter per proximam & adequatam rationem fundandi; ergo relatio habetur formaliter per proximam & adequatam rationem fundandi. Minor patet ex dictis; meritum enim dicendi: Philippus est pater Alexandri, adeoque ponendi Philippum in recto, & Alexandrum in obliquo habetur formaliter per actionem generatiuam, quo Philippus genuit Alexandrum, & sic de ceteris.

Denique patebit conclusio ex responsione ad obiectiones.

ARTICVLVS VIII.

Satisfit Obiectionibus.

Objicies 1. Si relatio consistere in sola proxima ratione fundandi posset absolute dari relatio, non dato relatiuo; consequens est absurdum; ergo & antecedens. Sequela maioris probatur; quia relatio huius albi ad aliud album consistit in vtraque albedine: vtraque autem albedo potest existere de potentia absoluta non existente vilo albo; ergo potest existere relatio non existente relatiuo.

Resp. 1. quod si totum dares, nihil dares. An enim absurdius est dari relationem sine relatiuo, quam albedinem sine albo? Dari autem albedinem sine albo est possibile simpliciter; quandoquidem possunt per diuinam omnipotentiam stare accidentia sine subiecto.

Resp. 2. dist. mai. Posset absolute dari relatio sec. accepta pro forma relatiua, praecise; conc. accepta pro forma vt actu referente; nego sequelam. Ad probat. dic vtramq; albedinem esse formam relatiuam praecise; non esse autem actu referentem, nisi cum vnione cum vtroque extremo. Sicut albedo *A*, est secundum se praecise forma dealbatua, non est tamen actu dealbans nisi cum vnione cum subiecto. Vtraque igitur albedo vt actu referat exigit esse in suo extremo, non tanquam in consti-

tutiuo, sed tanquam in receptiuo formæ relationæ, seu relationis.

Obj 2. Si relatio similitudinis consistet in vtraque albedine sequeretur quod crescente vtraque albedine, cresceret similitudo; consequens est euidenter falsum, ergo & antec. Sequela maioris probatur; quia ex duobus identificatis implicat vnum crescere realiter, altero realiter non crescente; ergo si relatio similitudinis identificetur cum vtraque albedine; implicat vtramque albedinem crescere, & relationem ipsam similitudinis realiter non crescere. Minor autem probatur; quia si paries *A* & paries *B*, sit vterque albus vt quinque, & deinde vtrique addas vnum & alterum gradum albedinis, manifestum est vtramque albedinem crescere, sed & manifestum est non crescere similitudinem; nam album vt septem non est magis simile albo vt septem, quam album vt quinque albo vt quinque. Quod dictum est de similitudine, dic de æqualitate: crescit enim vtraque quantitas æqualium, non crescente æqualitate: nam duæ mensuræ ambæ tripalmares non sunt magis æquales, quam duæ ambæ palmares: tam enim vnus vnus, quam tres tribus palmi congruunt.

Resp. hoc argumentum nihil valere, quia valet contra aduersarium. Relatio fundamentalis identificatur realiter cum vtraque albedine, cum vtraque quantitate, ergo implicat vtramque albedinem, vtramque quantitatem crescere, non crescen-

te relatione fundamentali, manifestum est autem similitudinem aut æqualitatem fundamentalem non esse maiorem inter duo alba vt septem, quam inter duo alba vt quinque, &c. Igitur manifestum est crescente vtraque albedine, non crescere relationem fundamentalem similitudinis. Quod aduersarius dicit in fauorem relationis fundamentalis dic & tu pro formali.

Dicit autem aduersarius quod quamuis crescat fundamentum similitudinis materialiter acceptum, videlicet vtraque albedo, non tamen crescit secundum illam rationem, secundum quam fundat similitudinem, quæ ratio consistit in hoc quod tantumdem sit albedinis in vno extremo, quantum in altero. Hoc autem æque habes inter duo alba vt quinque, ac inter duo alba vt septem, tam enim quinque sunt tot quot quinque, quam septem sunt tot quot septem, & ratio totquotietatis consistit in indiuisibili. Hæc responsio est optima, sed iugulat argumentum aduersarij, Quæ admodum enim apud ipsum, fundamentum similitudinis non est vtraque albedo secundum rationem præcisam albedinis, sed secundum identitatem mensuræ, ita apud te ipsamet similitudo formalis non consistit in vtraque albedine præcise acceptæ, sed in vtraque cum identitate mensuræ. Ex his patet ad argumentum in forma, crescente vtraque albedine secundum præcisam rationem albedinis cresceret se-

latio; nega: secundum rationem secundum quam vna est tanta, quanta est altera; concede; & sic de cæteris. Aliquando contingit per incrementum aliquando per decrementum albedinis in altero extremo similitudinem augeri. Si enim vnum extremum sit album vt quinque, alterum sit vt septem, augetur similitudinem vel per incrementum in albo vt quinque, vel per decrementum in albo vt septem. Hæc omnia patent ad oculum.

Auerte obiter totum argumentum supra factum posse aequaliter euincere augeri similitudinem, sed pure materialiter & extensiuè. Certum est enim similitudinem in albedine vt septem esse materialiter & extensiuè maiorem quam similitudinem in albedine vt quinque: quia alba vt septem assimilantur secundum plures gradus, quam alba vt quinque. Quia tamen in similitudine & ad similitudinem id vnum attenditur vt vnum sit tale quale est alterum, & tam album vt quinque est tale quale aliud album vt quinque: quam album vt septem est tale, quale est aliud album vt septem, propterea est simpliciter negandum ad incrementum vtriusque albedinis augeri similitudinem, quia id in quo consistit similitudo non crescit secundum illam rationem, secundum quam est similitudo.

Obijc. 3. Si relatio consistat in ratione fundandi possem amare licite malitiam Iudæ: consequens est absonum, ergo & antec.

tec. Sequela maioris probatur, quia si ratio consistit in ratione fundandi, relatio dissimilitudinis inter Petrum & Iudam consistit in bonitate Petri, & malitia Iudæ, ergo quicumque potest licite amare dissimilitudinem inter Petrum & Iudam, potest amare licite tam malitiam Iudæ, quam bonitatem Petri: sed quilibet potest amare dissimilitudinem Petri ad Iudam, ergo quilibet potest amare licite malitiam Iudæ. Probatnr hæc & alia superior consequentia: quia quicumque amat dissimilitudinem, amat omnia constitutiuè dissimilitudinis, sed vnum ex constitutiuis est malitia Iudæ, ergo quicumque amat dissimilitudinem, amat malitiam Iudæ.

Hoc argumentum, & alia huiusmodi infinita, dissoluitur per id quod dictum est sub initium huius quæstionis. Sunt alique relationes quæ dicuntur æquiparantæ, eo quod tribuant singulis extremis vnâ eandemque denominationem. Ex hoc quod vtrique extremo conueniat tota denominatio, sequitur relationem quamuis non formaliter, denominatiuè tamen esse totam in quolibet extremo. Ita in casu posito Petrus simpliciter dicitur dissimilis Iudæ, & Iudas simpliciter dissimilis Petro: & consequenter dissimilitudo est in Petro simpliciter, & simpliciter Iuda. Ex his ad argumentum in forma nega sequelam maioris. Ad probationem nega mai. Supposita malitia Iudæ quam non amo, amo licite dissimilitudinem

dinem cuiuslibet hominis cum ipso, quia hoc ipsum est amare bonum: est enim simpliciter bonum ex suppositione malitiae, quæ est pars, dari illud totum quod est dissimilitudo. Vbi nota ex duabus matribus; quarum vni sit filius bonus, & alteri malus, alteram sapienter dicturam: mihi displicet dissimilitudo filij mei cum tuo, alteram autem: mihi vero placet dissimilitudo mei cum tuo: ratio est quia quamuis sit vna eademque dissimilitudo existens partim in vno, partim in altero, tamen in quolibet est tota denominatiue, & in quolibet consideratur secundum partem quam contribuit tali dissimilitudini: quia vero vnus ad talem dissimilitudinem confert bonitatem, alter malitiam, ideo vnus dicitur placere matri, alterius vero displicere dissimilitudo.

Obijc. 4. Pœna in ratione pœnæ, est ali- quod bonum amabile vindicæ delictorum: nisi ratio pœnæ consisteret in modo superaddito relationis prædicamentalis, non esset huiusmodi, ergo ratio pœnæ habetur per modum huiusmodi. Maior probatur, quia vindex publicus licite & prudenter amet penam qua puniuntur delicta, & ipsamet inferiorum supplicia amat à Deo, quia sunt pœna scelerum commissorū. Probatur iam minor, quia si ratio pœnæ non consistit in modo prædicto, pœna in ratione pœnæ constituitur per delictum: si autem constituitur per delictum, non potest amari: ergo si nõ consistit in modo, nõ potest amari,

mari: probatur minor, qui implicat amari penam sub ratione formali pœnæ, & non amari rationem formaliter constitutiuam pœnæ: sicut implicat v.g. appetere dulce sub ratione dulcis, & non appetere dulcedinem ipsam, quæ est ratio per quam dulce formaliter est dulce.

Resp. conc. mai. neg. minor. Ad probationem nega quod si pœna non est formaliter pœna per modum relationis superadditum, sit pœna formaliter per delictum. Pœna constituitur formaliter in ratione pœnæ per relationem quidem distinctam à malo; quod infligitur & denominatur pœna, sed huiusmodi relatio est transcendentalis: consistit enim in actu intentionali ordinante malum prædictum, quod infligitur, ad deletionem vel compensationem culpæ admisse omnis autem actus intentionalis est relatio transcendentalis ad objecta, quæ respicit, puta suspendium quod infligitur Latroni ob homicidium, vel aliquod aliud huiusmodi, induit rationem pœnæ ab actu vindicæ, quo ordinatur ad compensandum aliquo modo delictum, non futurū pœna sine tali ordinatione. Suspèdium enim, & quodlibet aliud huiusmodi malum, secundum se non habent rationem pœnæ. Ex his patet ad argumentum. Concede amari penam & rationem constitutiuam pœnæ nega amari delictum, hoc enim non constituit pœnam, sed præsupponitur & connotatur ab eo, quod habet rationem pœnæ, & à ratione ipsa per quam malum constituitur in ratione pœnæ.

Non est autem absurdum ex suppositione, culpe amari penam, & rationem formaliter constitutiuam penæ.

Dices. Non solum amatur pena, sed æqualiter inter penam & culpam; æqualitas inter penam, & culpam constituitur per ipsam culpam; ergo amatur culpa. Minor probatur: quia æqualitas habetur formaliter per hoc quod tanta sit pena, quanta est culpa; iuxta illud: *quantum fuit in delicijs tantum date illi tormentorum*; hoc autem non habetur neque per culpam solam, neque per solam penam, sed per utramque. Probatur iam consequentia: quia qui amat æqualitatem amat omnia constitutiva æqualitatis, ergo &c.

Resp. de æqualitate idem dicendo, quod dictum est supra de dissimilitudine: æqualitas est in utroque extremo denominatiuè tota, quamuis non formaliter: hinc potest amari tota ratione vnus, sine amore, imo ex odio alterius extremi. Deus enim; & quilibet ordinate amans, amat penam æqualem culpæ ex odio culpæ; Ad probat nego antec. Potest amari totum ex odio alicuius constitutiuum alteri constitutiuo præsuppositi.

Dices. Malum ex singuli defectibus; sed totum ex culpa & pena includit defectum; g. est malum. ergo non est licitè amabile.

Resp. dist. mai. Malum absolute ex singulis &c. omitto malum comparatiuè; nego mai. & conc. mi. dist. conseq. est malum absolute; omitto est malum comparatiuè; nego.

negō. Quia est malum absolute, non possū nulla facta suppositione velle illud totum. Quia non est malum, sed bonum comparatiuè; videlicet, supposita culpa, melius quam non ipsum; possum ex suppositione partis velle & amare illud totum, amabile non absolute & nulla parte supposita, sed ex suppositione vnus partis, videlicet culpæ. Omis mai. quia illud axioma: *Bonum ex integra causa, malum autem ex singulis defectibus* non facit ad rem præsentem. Sensus illius est rem illam esse malam, cui deficit aliquid ex requisitis ad ipsam. Puta aurum illud est malum, cui deficit aliquid ex requisitis ad constitutionem auri.

Obijc. 5. Actio generatiua pertinet ad prædicamentum actionis: ergo non pertinet ad prædicamentum ad aliquid. Præterea ipsamet actio est relatio transcendentalis; ergo nō pertinet ad relationem prædicamentalem: Probatur secundum ant. quia actio est modus per suam essentiam respiciens & Philippum v.g. à quo est, & Alexandrum, ad quem terminatur.

Resp. ad primum, conc. antec. neg. conseq. Non repugnat eadem entitatem pertinere ad diuersa prædicamenta. Actio & passio secundum Philosophum nō sunt duo motus, sed vnicus, & tamen constituunt prædicamenta. Actio & passio sunt sicut via Thebis Athenas, & Athenis Thebas, vt explicat idem Philosophus tertio Physic. tex. 21. quæ non sunt duæ re, sed ratione, quia videlicet diuersimode importat

extrema. Via Thebis Athenas importat Thebas vt terminum à quo; Athenas vt terminum ad quem: via Athenis Thebas importat Athenas vt terminum à quo, & Thebas vt terminum ad quem. Vbi aduerte obiter contingere posse vt via Thebis Athenas sit facilis, via vero Athenis Thebas sit difficilis; quamuis sit vna eademque via; puta si Thebis Athenas sit decliuus, Athenis Thebas sit cliuosa. Hinc si quis argueret tecum sic. Thebis Athenas peru enis spatio vnus horæ, ergo & Athenis Thebas. Rectè negabis consequ. Sicut negares in hoc alio entimemate; potes è vertice turris saltare vsq; ad imum, ergo & ab imo vsq; ad verticem.

Ad secundum dist. antec. actio est relatio transcendentalis, sui ad vtrumque extremum; concedo: extremi ad extremum: nego.

Obijc. vltimo. Relatio paternitatis consistit formaliter in actione generatiua; ergo huiusmodi relatio non datur nisi in instanti generationis. Hoc autem esse absurdum proba: qua sit nunquam Philippus potuit dicere Alexandro; *fili mi* nec vnquã Alexander Philippo: *pater mi*. Probat: quia præterito instanti generationis nec Philippus erat pater Alexandri; nec Alexander filius Philippi. Explicatur hoc, & probatur: quia implicat esse patrem sine paternitate, esse filium sine filiatione: solum quando datur actio generatiua datur paternitas, & filiatio; ergo solum quando da-

tur actio generatiua alter est pater, alter est filius.

Resp. denominationem Patris & filij durare etiam non durante actione generatiua: ratio est quia etiam actio præterita facit hic & nunc comparabilè Philippum cum Alexandro, vt Patrem cum filio. Dicitur enim pater alterius qui genuit alterum. Ad id quod dicitur: paternitas non existit: ergo non est pater: distingue antec. non existit physice; omite non existit logice, aut denominatiue; nega. Forma vt tribuat denominationem de præsentis non requirit esse de præsentis. Si igitur relatio paternitatis tota est in actione generatiua, relatio paternitatis physice præterita, logice perseuerat: quia habet vim per hoc ipsum quod fuerit determinandi ad dicendū quod fuit: sed dicere quod fuit actio generatiua Philippi in Alexandrum est dicere quod Philippus est pater Alexandri, ergo habet vim determinandi ad dicendum: *Philippus est pater Alexandri*.

Dixi: *si actio generatiua est relatio paternitatis*: nam si quis ad veram & realem relationem requirat existentiam rationis fundandi, in qua dicimus firam esse relationem ipsam: huic etiam poterit assignari relatio existens: dicendo quod actio generatiua, quando est, est paternitas, ipsa vero deficiente, paternitas consistit in actione conseruatiua subsequente actionem generatiuam & intuitu ipsius posita à causa conseruante.

Dices, Si relatio consistit in actione gene-

rativa : relatio patris ad filium & filij ad patrem erit relatio solum secundum dici, conseq. est falsum ; ergo & antec. Sequela maioris probatur ; quia relatio quæ physice non est, est solum secundum dici : huiusmodi relatio physice non est, ergo est solum secundum dici.

Resp. totum hoc æque militare contra relationem fundamentalem, quæ hoc eodẽ argumento probatur esse solum secundum dici ; hæc enim includit rationem fundandi. Item militat hoc argumentum contra sententiam, quæ ponit relationem consistere in fundamento termino & ratione fundandi : ad hoc enim vt aliquod totum sit dũtaxat secundum dici sufficit quod aliqua pars ipsius sit solum secundum dici. In forma ad argumentum nega sequelam maioris ad probationem distingue : forma quæ physice non est pro differentia temporis, pro qua importatur in denominatione, est solum secundum dici ; omittit : quæ physice non est pro quacunque differentia ; nega. Forma secundum dici & non realis propriè loquendo dicitur, non forma quæ non est physice in rerum natura, sed id quod exprimitur siue importantur per modum forme, cum re ipsa non sit forma. Exemplum habes in hac propositione : *Alexander pugnavit* : quæ dicitur vera per conformitatem cum obiecto, importantum obiectum veluti per modum forme verificantis propositionem, seu constituentis hanc propositionem veram. Ita enim quodammodo comparatur propo-

tio cum pugna præterita vt dignoscatur vera ; sicut comparatur paris cum albedine vt dignoscatur albus, & quemadmodum albedo vocatur formale dealbarium parietis, pugna præterita vocatur formale verificatum propositionis.

ARTICVLVS IX.

Expèdiuntur reliqua circa relationem.

Cætera quæ ad relationem pertinet varijs dubitationibus expedienda sunt. Dubitabis primo an relatio detur ad terminum non existentem. Ratio dubitandi est quia recte dicitur ; *Rosa huius anni est similis rose anni præteriti* ; ergo rosa huius anni dicit relationem ad rosam anni præteriti. Præterea recte dicitur ; *Petrus est prior Antichristo* : relatio autem prioritatis est relatio prædicamentalis : ergo Petrus habet relationem prædicamentalem ad terminum non existentem.

Ad dubitationem huiusmodi respondendum est duo esse creata. Primum est similitudinem inter rosam anni præsentis & rosam anni præteriti non existere actu. Patet hoc euidenter ; quia huiusmodi similitudo consistit partim in rosa huius anni, partim in rosa anni præteriti est autem evidens non existere nunc rosam anni præteriti : ergo est evidens non existere nunc similitudinem, rosæ præsentis cum rosa præterita. Item certum est non existere nunc prioritatem.

Petri ad Antichristum. Probatur hoc: quia prioritas Petri ad Antichristum consistit formaliter in duratione presentis Petri, & in duratione futura Antichristi: sed non datur nunc duratio futura Antichristi: ergo non datur nunc prioritas Petri ad Antichristum. Quamvis autem non detur formaliter nec similitudo nec prioritas, datur tamen actu & physice simile, & prius denominatiue autem & similitudo & prioritas. Probatur hoc ipsum, quia dari simile actu & physice est dari actu & physice id, quod denominatur simile, siue est dari id, pro quo supponitur *ly simile*, sed datur de facto nunc id, quod denominatur simile ergo, &c. Minor est euidentis quia id quod denominatur simile est rosa præsens; idem dic de priori: datur enim nunc actu & physice Petrus, qui denominatur prior. Ex hoc autem ipso quod vere rosa denominetur simili, & Petrus prior, habes dari, si non formaliter, certe denominatiue similitudinem & prioritatem; quod autem ratio non existens actu tribuat denominationem actu non est peculiare relatiuis, ut ostensum est alibi.

An autem huiusmodi relatio quæ partim est, & partim non est, dicenda sit relatio realis, an secundum dici: est quæstio de vocabulo; Qui per relationem realem intelligit relationem actu formaliter & adæquate existentem in rerum natura; negabit relationem huiusmodi esse realem. Qui per relationem eadem intelligit relationem, cu-

ius singula constitutiua sint realia, præscindendo ab hoc quod existant vel non existant, dicit esse relationem realem: reale autem accipi non solum pro eo quod est: sed etiam pro eo quod erit, dictum est alibi, imo & pro eo quod nec est nec erit, sed possibile est esse. Item qui nomine relationis realis intelligit relationem cuius singula constitutiua sint independenter ab actu rationis, relationem prædictam appellabit realem: relegabitque nomen relationis secundum dici, ad relationem rationis, de qua diximus supra.

Ex his apparet non solum non omnem denominationem relatiuam exigere simultaneam existentiam extremorum; verum etiam aliquam denominationem relatiuam illam excludere; denominatio priori & posterioris excludit simultaneam existentiam extremorum: utramque Petrus nunc existens sustinet, primam respectu Antichristi, secundam respectu Adami Petrus enim est prior Antichristo, posterior Adamo, utrumque autem à sibi coexistendo excludit. E contrario; reletio coexistentiæ de suo conceptu formali dicit simultaneam existentiam extremorum. Ex quo appareat male ab vna relatione argui ad aliam. Porro ad videndum an hoc & illud ex pertinentibus ad relationem, hic & nunc, an pro alia differentiam temporis requiratur, examinanda est ipsamet denominatio relatiua, in qua statim apparebit quomodo rationes ad ipsam pertinentes importentur.

Dubitabis secundo. In quo differant relationes albedinis ad albedinem, & albi ad album. Puta non solum album *A* est simile albo *B*; sed etiam ipsamet albedo *A* est similis albedini *B*.

Resp. relationem albi *A* ad album *B* esse in utroque extremo per formam superadditam, & accidentalem utriusque extremo; albedo autem habet esse similem alteri albedini per se ipsam & alteram albedinem: unde similitudo albi cum albo, est similitudo accidentalis: albedinis vero cum albedine est essentialis: siue album & album sunt inter se similia in accidente; albedo & albedo in essentia.

Quæres an relatio albedinis ad albedinē sit transcendentalis? ratio dubitandi est, quia est similitudo in essentia, non autem secundum accidens superadditum rei, quæ refertur. Probatur quia albedo est similis alteri albedini per suum esse, non autem per aliquid superadditum suo esse.

Resp. negatiuè. Ratio est quia albedo non refertur ad aliam albedinem per se ipsam sed partim per se ipsam, & partim per alteram albedinem; adeoque relatio non est identificata cum re, quæ refertur: quandoquidem utraq; albedo non est vna albedo quæ ad aliam referatur, quamuis sit ratio per quam quilibet ad alteram referatur. Quando dicitur esse essentialis, sensus est relationem ipsam esse per essentiam utriusque; non tamen est sensus totam relationem esse essentialem cuilibet ex duabus illis albedi-

bedinus, quæ ad alteram referatur, Hinc dicitur cuilibet accidentalis huiusmodi relatio, quamuis est similitudo in essentia, quia cuilibet accedit quod altera detur albedo, cui ipsa sit similis. Nam albedo *A* non habet per se ipsam solam quod sit talis, qualis est albedo *B*; sed partim per se, & partim per ipsam albedinem *B*.

Hinc habes in quibusdam relationibus rationem fundandi esse realiter idem cum utroque extremo quæ enim conueniunt in essentia, non per accidentia sibi peraddita sed per se ipsa mutuo assimulantur; & adeoque in ijs relatio est realiter idem cum utroque extremo & verumque extremum simul acceptum est relatio utriuslibet ad alterum.

Dubitabis tertio. An duæ albedines quæ sunt & relatio utriuslibet ad alteram, & albi ad album sint formæ absolutæ an relatiuæ. Ratio dubitandi est: quia albedo & albedo, & quantumlibet multiplicetur albedo, pertinet ad prædicamentum qualitatis quod est prædicamentum, non ad aliquid, sed absolutum. Ex alio capite dictum est utraq; albedinem esse formam seu rationem, per quam & vna albedo ad aliam, & vnum album ad aliud se habeat hoc autem est proprium formæ relatiuæ.

Resp. utramque albedinem simul acceptam esse rationem per quam vnum se habet ad aliud utramque seorsim acceptam non esse rationem huiusmodi; adeoque utraq; simul accepta habet rationem formæ relatiuæ neutra seorsim. Ad prædicamentum qua-

qualitatis qualibet sufficit per seipsam, ad prædicamentum ad aliquid; neutra.

Dubitabis quarto. In quo consistat ordo & pulchritudo vniuersi, quem Modalistæ aiunt consistere in modo superaddito omnibus, & singulis partibus vniuersi.

Resp. ordinem & pulchritudinem vniuersi consistere in eo quod Modalistæ ponunt pro ordinem & pulchritudine fundamentali. Hic autem ordo fundamentalis consistit in tali dispositione secundum tempus & secundum locum rerum omnium, quæ constituunt vniuersum. Ordo ille siue proportio surbari potest non solum per defectum necessarij sed etiam per additamentum superflui. Exemplum habes in microcosmo, hoc est in homine, in quo deformitas apparebit, non solum si demas aliquid, quod ad pulchritudinem ipsius pertinet; sed etiam si superaddas aliquid quod nocet.

In hoc microcosmo considerat aduersarius vnâ partem, puta manum, & sic arguit: si manui hominis superaddas sextum digitum, tollis proportionem, ergo proportio non est quid identificatum cum quinque digitis. Patet consequentia; nam per additamentum sexti digiti non tolluntur quinque digiti præcedentes; ergo nec ratio identificata cum quinque digitis, ergo si proportio identificatur cum quinque digitis, neque tollitur proportio.

Hoc argumentum nec tertium valet. Roga aduersarium in quo consistat non-

for-

formalis sed fundamentalis proportio: an in modo superaddito, an in quinque digitis: respondebit proportionem fundamentalem consistere non in quinque digitis præcise, sed in ipsis cum exclusione cuiuslibet alterius. Hoc idem dices de proportione formali: implicat autem superaddi sextum digitum, & remanere quinque cum exclusione cuiuslibet alterius.

Dubitabis quinto. An relatio multiplicetur ad multiplicationem terminorum. v.g. album *A* est simile albo *B*; ponatur de nouo album *C*; euadit simile & albo *C*; & sic de cæteris in infinitum. Quæritur autem an multiplicatis huiusmodi albis, ad quæ referatur album *A*, multiplicetur ipsa relatio. Hoc est an sit vna albi *A* ad omnia alba, an multiplex relatio.

Resp. relatione multiplicari in huiusmodi relatiuis. Ratio est quia similitudo non habetur per vllâ ex albedinibus seorsim acceptam, sed similitudo inter *A* & *B* consistit in albedine ipsius *A* & *B*: similitudo inter *A* & *C* in albedine *A* & *C*: combinatio autem albedinis *A* & *C* est distincta à combinatione albedinis *A* & *B*; ergo inter *A* & *B*, & *A* & *C* non est vna, sed duplex relatio seu similitudo. Confirmatur quia pereunte relatione inter *A* & *B*, manet relatio inter *A* & *C*; ergo non est eadem; quamuis enim vtraque includat albedinem *A*, vtraque tamen distinguitur ab albedine *A*, sicut totum à parte, includens ab inclusio. Hoc quoad relationem fundatam in vnitatem & numero.

Torus I.

Ee

Quoad

Quoad relationem vero fundatam in actione & passione, resolutio pendet ab alia quæstione; an scilicet eadem actio terminari possit ad plures terminos; an multiplicitas terminorum inferat multiplici- tatem actionum. Si multiplicitas terminorum inferat multiplici- tatem actionum; manifestum est multiplici- tatem relationem terminis multiplicatis. Relatio consistit in actione; multiplici- tatis terminis multiplicatur actio; ergo multiplici- tatis terminis multiplicatur relatio. Si autem vna & in- diuisibilis actio potest esse ad plures ter- minos, non est necesse multiplicari rela- tionem ad multiplicationem terminorum, nisi logice, & denominatiue; poterit enim eadem causa ad plus effectus vna actione referri, & per vnicam actionem sustinere multiplicem denominationem causæ v. g. Petrus poterit esse pater Antonij, & Fran- cisci vnica actione generatiua. Quod dici- mus de terminis, dic de fundamentis; posse videlicet plura fundamenta referri ad eun- dem vel multiplicem terminum; si vna in- diuisibilis actio à pluribus causis possit pro- cedere.

Dubitabis sexto. Vtrum relatiuum for- maliter vt tale terminetur necessario ad re- latiuium formaliter, an ad absolutum Hoc est an in conceptu, per quem exprimi re- latiuium vt tale, debeat vicissim exprimi terminus vt relatiuius, an contra sufficiat ex- primi terminum sub conceptu absoluto.

Resp. sufficienter exprimi terminum re- la-

latiui, etiam vt relatiui, sub conceptu ab- soluto; adeoque relatiuum formaliter ter- minari absolutum. Explicatur hoc, & probatur. Si quis dixerit Philippum esse patrem Alexandri recte dixerit; in hac propositione exprimitur formalissime pa- ter, & terminus paternitatis exprimitur conceptu absoluto, ergo relatiuum forma- liter vt tale exprimitur, etiam importando terminum sub conceptu absoluto. Hoc est adeo verum vt interroganti cuius sit pa- ter Philippus? inepte quamuis verè respon- deas, importando terminum sub conceptu relatiui dicendo: *est pater sui filij*. Idem dic in hac propositione: album *A* est simile albo *B*; in qua ly *simile* qui est terminus formaliter relatiuus, hoc est nomen relati- uum dicitur ab album *B*, quod est nomen absolutum.

Dices. Ex Philosopho: si à Domino au- feras omnia præter esse Dominum; puta si auferas rationem hominis: maneat autem ipsamet rationem hominis. maneat autem esse dominum, adhuc seruus dicitur ad ipsum, & è conuerso si à seruo omnia auferas præter esse seruum, adhuc dominus dicitur ad ipsum; ergo seruus dicitur ad dominum formaliter, & dominus ad ser- uum formaliter.

Resp. concesso antec. neg. conseq. Si seruum interrogas cuius sit seruus, & res- pondeat: sum seruus Domini mei: puta- bis te irrifum, secus si responderit; sum seruus Francisci. Sensus igitur Philosophi

est quod ad hoc ut Dominus habeat relationem Dominij ad hunc vel illum, debet in hoc, vel illo esse ratio serui: non enim es Dominus Petri, nisi Petrus sit tibi seruus; non autem quod in ipsa explanatione dominij debeat importari terminus sub conceptu relatiui serui.

Dices. Omne simile alicuius similis simile, & omnis pater alicuius filij pater, & omnis dominus alicuius serui dominus; ergo relatiua sunt ad relatiua formaliter.

Resp. conc. antec. neg. conseq. Antecedens probat relationes prædictas esse necessario mutuas: adeoque relatiuum in huiusmodi relationibus necessario terminati ad aliud relatiuum: quod autem correlatiua sint mutuo relatiua necessarium est: sed quia inter ipsas nec correlatiua fieri potest comparatio per quam vnum conferatur cum alio; absque eo quod aliud vicissim conferatur cum ipso: ideo etiam ex ipsis correlatiuis potest vnum terminari ad alterum, absque eo quod alterum importetur ut correlatiuum, ut patet ex dictis. tam enim verum est, album *A* est simile albo *B*; quam album *A* est simile sibi simili: per primum conceptum exprimitur formaliter relatio, per secundum correlati-

Dubitabis, ultimo quomodo intelligendum sit quod ait Philosophus. *Relatiua sunt quibus hoc ipsum est esse, ad aliud quodammodo se habere.* Ratio dubitandi est: quia album *A* est relatiuum ad album *B*; sed al-

bo *A* hoc ipsum non esse, seu non hoc ipsum est esse, ad aliud quodammodo se habere.

Resp. sensum Philosophi esse, non quod id quod est relatiuum non habeat vllum esse, nisi ad aliud: siue enim relationem ponas in forma modali, siue in ratione fundandi; album quod refertur, præter referri habet esse album; adeoque illud idem, quod pertinet ad prædicamentum Ad aliquid, pertinet etiam ad prædicamentum Quale: nam nec forma modalis nec quidquam aliud tollit ab albo rationem albi. Sed sensus relatiuum ut tale, & sub conceptu relatiui, esse ad aliud, & vnamquamq; rem sustinere rationem relatiua; per hoc formaliter quod ad aliud se habeat.

DISPUTATIO V.

In libros Peribhermenias seu de Interpretatione.

QVÆSTIO I.

De Significatione vocum.

ARRIGVLVS I.

De Signo:

Augustinus libro 2. de Doctrina Christiana signum definit: *Id quod*

præter speciem sui quam ingerit sensibus, aliquid aliud facit in cognitionem venire. Puta fumus præter notitiam sui ingerit notitiam ignis. Hedera appensa pro foribus præter notitiam sui, ingerit notitiam vini vendibilis. Hac definitione non comprehendit Augustinus nisi signa sensibilia. Posset autem ad omnia tam sensibilia quam insensibilia extendi, si diceretur: signum esse id, quod præter speciem, siue notitiam sui, quam ingerit, aliquid aliud facit in cognitionem venire.

Signum igitur dicit ordinem & ad potentiam cognoscitivam & ad rem significatam ad potentiam cognoscitivam, quia est representativum; ad rem significatam, quia alicuius rei representativum, est.

Diuidunt communiter signum in formale & instrumentale. Formale vocant ipsammet cognitionem obiecti; instrumentale id quod prius cognitionem sui, & per cognitionem sui ingerit cognitionem alterius: puta cognitio expressiua ignis in anima, erit signum formale ignis, fumus verò erit signum instrumentale; quia prius cognitionem sui, & per hanc, cognitionem ignis inducit. Cognitio tamen factus improprè dicitur signum respectu potentiae illam habentis, cum sit ipsamet obiecti perceptio. Tamen in hac re loquendum est cum omnibus. Potest quidem eadem cognitio, quæ est in intellectu Petri, respectu intellectus Pauli illam considerantis, habere rationem signi

signi: aut etiam respectu alterius cognitionis in eodem Petri intellectu supra ipsam reflectentis.

Signum instrumentale, quod intelligimus nomine signi simpliciter, diuiditur in naturale, & ad placitum. Naturale est, quod cognitum facit in alteris cognitionem venire ob connexionem, quam habet à natura cum ipso: hoc modo se habet fumus respectu ignis; nubes respectu pluitæ. Ad placitum est, quod non ex connexionem, quam habeat à natura cum altero; sed ex hominum institutione ducit in cognitionem alterius ita se habet laurus, vel hedera respectu vini vendibilis: pileus croceus respectu ludæi.

ARTICVLVS II.

An voces humane sint signa naturalia. an ad placitum.

VOces humane humano modo prolatae hoc potius, quam illud significant. Quæritur autem hinc an ex natura rei, an ex hominum institutione, aut placito?

Dicendum est voces significare non ex natura rei, sed ad placitum. Probat conclusio auctoritate simul & ratione Philosophi. Si voces significarent ex natura rei, hæ eadem idem vbique significarent: consequens est falsum, ergo & antec. Minor est euidens, nam diuersarum gentium est diuersa locutio, & quandoque accidit vnam

vocem apud vnam nationem aliud, aliud apud aliam significare; Sequela maioris probatur, quia quod ex connexione naturali sui cum alia re aliud facit in cognitionem venire, apud omnes id facit. Ita fumus vbiq; significat ignem, & nubes pruiam.

Probatur 2. quia non est vlla ratio in natura; cur hæc vox *laſuca*, significet potius illam rem, quam de factò significat, quam vllam aliam. Sicut v.g. non est ratio in natura, cur per pileum croceum significetur Iudeus potius, quam Turca, vel Christianus.

Obijcies. Homo est natura animal politicum, & sociale: ergo & communicatum suorum conceptum; sed suos conceptus debet communicare per locutionem: ergo est animal natura sua determinatum ad locutionem.

Resp. concedendo totum. Homo est animal natura loquax, quod malo nostro sepe experimur. Loqui autem his, vel illis vocibus ad significanda hæc, vel illa obiecta, non habet à natura, à qua habet posse has, vel illas voces instituire in signa harum vel illarum rerum.

Obijcies 2. Laudatur Adamus ex eo quod vnicuique rei nomen suum aptè imposuerit; vt constat ex Genesi; ergo ex pluribus nominibus vnum magis conuenit ex natura sui vni rei, quam alteri.

Resp. negando antec. Dicitur in Genesi quod Deus adduxit animantia ad Adam,

vt

vt videret quid vocaret ea omne enim, quod vocauit Adam animæ viuentis ipsum est nomen eius. Hoc est ijs nominibus, quæ imposita fuerunt ab Adamo, fuerunt appellanda à posteris omnia animantia.

Obijcies vltimo. Aliquæ voces significant naturaliter: ergo omnes. Antec. probatur, quia gemitus, ciulationes, suspiria, & alia huiusmodi ex natura rei significant merorem; & alias passiones huiusmodi, ergo, &c.

Resp. Sermonem esse hic de vocibus humanis, cuiusmodi non sunt voces prædictæ illæ enim sunt ab homine, non quatenus homo est, cum etiam Turture gemant, & alia animantia suspirent, &c. In forma distinguitur antecedens; Aliquæ voces humanæ, nega: non humanæ concede.

Quæres autem hic, an homines ipsi potuerint aliquo pacto instituire voces, quibus inter se colloquerentur. Ad hanc questionem.

Respondetur affirmatiuè: Primus humani sermonis Institutor est Deus, qui homines inter se colloqui docuit. Primi tamen homines conuenire potuerunt in nominibus, quibus res singulas appellarent: puta si quis tangens, vel digito indicans arborem protulisset hanc vocem, *arbor*, potuerunt alij capitis inclinatione, vel aliquo alio gestu concordare in hoc nomine circa hoc obiectum. Hoc ferè modo materiam linguam addidimus, dum videlicet nutricem audimus proferentem hanc, vel

illam vocem, & hanc, vel illam rem ostendentem: puta puer discit vocare *Tatam* à nutrice dicente *Tata*, & ostendere hominem, qui Pater est. Et sic de cæteris.

Dices. Nequit assignari quod voluerint homines, quorum placito voces significat: ergo voces ex eorum institutione non significant. Antecedens probatur, quia vel voluerunt solum hanc, & illam vocem materialiter considerata, & si nihil aliud voluerunt non instituerunt signa: voces enim materialiter acceptæ, non habent hoc magis, quam aliud significare. Vel voluerunt formam aliquam, per quam hæ voces constituerunt signa huius, vel illius rei, & hanc formam velle non potuerunt: quia huiusmodi forma, est hæ ipsa illorum volitio, implicat autem quod volitio sit sui ipsius volitio, cum omnis volitio essentialiter rei à se distinctæ volitio sit.

Resp. Apparentem hanc difficultatē esse communem omni signo ad placitum, puta, nequit assignari quid voluerint homines quando instituerunt pileum croceum in signum hominis Iudæi; vel enim voluerunt pileum croceum duntaxat, & sic nō posuerunt signum Iudaismi; pileus enim croceus non magis Iudæum significat, quam Christianum; vel voluerunt simul formam, qua pileus croceus eua deret signum & hæ forma nihil aliud est, quam hæ ipsa eorum volitio, seu hoc ipsum eorum placitum: idem dic de omnibus alijs signis ad placitum: nullum enim ex his habet ex se esse

signum, quodlibet autem per placitum.

Dicendum est igitur hanc hominū volitionē voluisse esse ipsam sed nō solū se ipsam; omnis volitio est rei à se distinctæ volitio; sed non propterea nulla volitio est sui ipsius vilo modo volitio; non enim valet hæc volitio est sui ipsius volitio: ergo non est volitio rei à se distinctæ; Potest enim & sui & alterius rei esse volitio. Et hoc modo volitio, qua hæc vox *Panis* est significatiua rei quam significat, est volitio sui; est enim & sui, & huius vocis materialiter considerata; sui vt formæ extrinsecæ illius vocis est se indifferētis, quam per se ipsam formaliter determinat in signum rei comestibilis. Præterea hæ ipsa volitio habet aliud obiectum, vsum videlicet illius eiusdem vocis in his, & illis circumstantijs, & in omnibus obligationem quamdam non adhibendi has, vel illas voces, nisi obiectis his, vel illis, sic aut sic se habentibus.

Rem facile intelliges si duos inter se de sermone aliquo speciali inter ipsos adhibendo paciscentes intelligas. Puta Socrates, & Callias conveniant inter se, quod quotiescumq; significare voluerint imminere aliquod periculum Republicæ vtentur his vocibus; *Panis lapideus*. Posito hoc pacto neutri ipsorum licebit adhibere has voces, nisi quando putabit imminere periculum Reip. Ita faciunt qui inter se colloquantur, vt aiunt. in *Hergo*.

ARTICVLVS III.

An voces significant immediatè res, an conceptum loquentis.

VOces aliquid ad placitum, aliquid ex natura rei significant. Nam non ex hominum placito indicant loquentem esse viuum, esse præsentem, velle loqui; significant præterea rem illam, quam significant aliquo modo esse in anima proferentis ipsas. Dum enim audis Petrum dicentem: *Paulus currit* non solum in mentem venit Paulus currens, sed etiam Petrus iudicans Paulum currere.

Ratio cur iudices quod Petrus iudicet Paulum currere, fundatur in hoc, quod diximus supra: homines videlicet per institutionem vocum obligasse se mutuo ad non adhibendas huiusmodi voces, nisi rebus, saltem in ipsorum existimatione sic se habentibus. Hinc si Petrus sit apud me famæ integræ, dum audio ipsum proferentem voces prædictas, iudico ipsum indicare, quod Paulus currat. Nec enim vir bonus ita loqueretur, nisi ita sentiret. Exemplum dedimus in vocibus complexis, hoc est in propositione, quia res clarius apparet in illis, quam in incomplexis, hoc est in non constituentibus propositionem. His positis.

Dico. Voces significant immediatè res, mediate conceptus. Probatur prima pars
con-

conclusionis experientia. Constat enim hanc vocem *Panis*, auditam immediatè generare cognitionem rei, quæ dicitur panis: hoc autem est significare immediatè rem; ergo &c. Probatur etiam secunda pars: quia per hoc ipsum, quod intelligas rem, intelligis, seu manuduceras ad intelligendum, conceptum loquentis. Ex hoc enim quod Petrus dicat: *Panis*, intelligis animæ Petri rem illam obuersari, quam percipis sub hac voce *Panis*.

Confirmatur: quia si solum voces intelligas, aut potius audias, non intellecto quid significant, non intelligis conceptum loquentis, putà si Italus duos Polonos audiat inter se colloquentes; quia non intelligit res significatas per voces, nequit venire in cognitionem conceptuum, venturus, si res significatas perciperet; ergo per intelligentiam rei venimus in intelligentiam conceptus, quod est significari immediatè res, mediate conceptus.

Aliam quæstionem hic nonnulli institunt minimi, vel nullius momenti, quam tamen nefas esset omittere. An videlicet voces principalis significant res, an conceptus?

Ad hanc quæstionem breuiter dico voces principalis esse propter res, quam propter conceptus: ita Arriaga, & alij. Probatur conclusio, quia ideò loquimur vt rem ignotam alteri manifestemus; g. principalis voces sunt propter res, quam propter conceptus. Verum quidem est mul-

tos vocibus uti, non ut alios scientes efficiant, qui tamen est finis legitimus locutionis, sed ut se ipsos scientes manifestent, iuxta illud: *Scire tuum nihil est, nisi te scire hoc sciat alter.* Sed illi sermone instituto ad exercitium charitatis utuntur per intemperantiam vanitatis.

Præterea illi ipsi, rem benè penetres, etiam conclusionem nostram confirmant; nam hoc ipsum intendunt manifestare, quod scilicet sciunt, non autem quod cogitent se scire; & consequenter etiam ab his principalius propter res, quam propter conceptus sermo adhibetur.

Confirmatur deniq; ex dictis, ubi ostensum est vocum significationem addisci per gestus indicantes non conceptum, sed rem ipsam. Diximus autem minus principaliter significari conceptum, quia qui instituere sermonem id præcipuè intenderunt, ut cognitiones rerum sibi mutuo communicarent, quod præstari nequit sine communicatione ipsarummet cognitionum, quibus res comprehendunt.

Obijciunt ex Philosopho 1. Periher. *Ea, quæ sunt in voce, sunt earum, quæ sunt in Anima passionum notæ;* ergo principalis, & immediatius significant conceptus, quam res. Probatur consequentia, quia nomine passionum, quæ sunt in Anima, intelligit Philosophus ibi conceptus.

Resp. concessa antec. neg. confeg. Verum est per voces significari conceptus, & siones, quæ sunt in Anima; Et hoc vnum ibi

ibi affirmat Philosophus: Non tamen verum est significari principalis, aut immediatius. Imò per cognitionem rei, ut dictum est, venimus in cognitionem conceptus.

Dices. Ex eodem Philosopho voces sunt notæ conceptuum, sicut scriptura est notæ vocum: sed scripturâ immediatius significat voces, quam res; ergo & voces immediatius significant conceptus, quam res.

Resp. concessa maiori: negando minori. Scriptura immediatius rem, quam vocem significat. Aduersario facile est pro significatione suppositionem accipere. Scriptura inter distantes substituitur loco sermonis: sed non propterea immediatius sermonem significat, quam rem, quæ per sermonem significaretur. Imò est loco sermonis, ut excitet medijs oculis cognitionem rei, quam medijs auribus excitaret sermo. Dicit solet scripturam substitui vocibus. Sensus est, quod quemadmodum loco conceptuum, quos non possumus immediate transfundere in Animas aliorum, ponimus voces; ita loco vocum, quas ob distantiam nequimus transmittere ad alios, ponimus scripturam. Cæterum per scripturam oritur in nobis immediate cognitionem rerum experientia constat. Vix enim unquam legimus epistolam, ita ut nobis præsentemus amicum loquentem; quod est signum serpijssimè, ne mediate quidem per scripturam significari voces. Cæterè æque intel-

Q V Æ S T I O II.

De Veritate.

A R T I C V L V S I.

In quo consistat veritas.

VERITATEM transcendentalem, per quam ipsummet mendacium est verum, quia verè est mendacium, non examinamus hic; sed veritatem logicam, & formalem, quam aliquando adesse, aliquando abesse constat in enunciacionibus, per quas hoc & illud affirmamus, aut negamus: *Homo est animal*; est propositio vera: *Homo est equus*, est falsa.

Veritatem huiusmodi dari negauerunt olim Academici; si verum est: asserentes dari quidem verisimile aliquando, veritatem nunquam. Dixi, si verum est; quia est mihi omnino incredibile, quod negare potuerint dari vllam veritatem, siue vllam propositionem veram. Est autem incredibile opinatos fuisse circa res controuersas inter Philosophos non dari veritatem: quod tamen est euidenter falsum; cum idem alij negarent, alij affirmarent; nisi nomine veritatis fortè intellexerint certitudinem. Supponuntur tamen communiter negasse, quod detur veritas, & in suppositione huiusmodi.

Con.

Contra ipsos multis in locis disputat Augustinus, ex hac ipsa eorum assertione, eiusdem falsitatem deducens duplici argumento. Primum est: datur verosimile; ergo datur verum. Antecedens est doctrina Academicorum: consequentia probatur; quia verosimile nequit dignosci vt tale, nisi per cognitionem veri: dignoscis, ò Academi, verosimile, ergo cognoscis verum. Maior probatur, quia nequit cognosci hoc esse simile alteri, nisi illud alterum cognoscatur, putà hanc picturam esse similem Cæsari, nisi cognoscatur Cæsar.

Secundum argumentum est per modum, vt aunt, admirabilem, per quem videlicet ex antec. deducitur contradictorium antec. hoc pacto, non datur veritas, ergo datur veritas. Conseq. probatur, quia propositio, qua dicis, non datur veritas, est vel vera, vel falsa, si falsa est, ergo datur veritas: si enim falsum est non dari veritatem, datur veritas, si autem vera est, eo ipso quod dicis verum, datur veritas, consequenter ex hoc ipso, quod asseris, non dari veritatem, rectè infertur dari veritatem.

Nihil est æque euidentis, ac dari veritatē, vnde nequit, nisi apud dementes in controuersiam hoc venire. Quid autem sit veritas Pilati impatientia non finit, vt ex ipsiusmer veritatis definitione disceremus. Veritatem propriè dictam non conuenire omni actui intellectus habes ex Philos. 1. Periherm. cap. 4. vbi dicit orationem enunciatuam esse non omnem, sed in qua verum,

rum, vel falsum est: unde deducit veritatem formalem, de qua hic agimus, esse propriam enunciationis. Ratio est, quia ut idem Philosophus docet 6. Metaphys. textu 8. in compositione, vel diuisione est veritas, aut falsitas; Per hoc enim, quod intellectus suo actu componat, quæ merentur componi, aut diuidat, quæ merentur diuidi, verum dicit; per hoc autem, quod ea componat, quæ diuidi petunt, & diuidat, quæ componi, dicit falsum.

Ad resolutionem controuersia, in qua quaritur, in quo consistat veritas præmittenda sunt aliqua. Primo propositiones aliquas esse tales, ut ex suis principijs essentialiter petant verificari. Huiusmodi est actus quo innixus diuino testimonio dicitur: *Verbum caro factum est*, & quilibet alius huiusmodi actus fidei supernaturalis Ratio cur ex sua essentia petant verificari non est, quia simpliciter sit impossibile obiectum aliter se habere: posset enim simpliciter, & absolute verbum non esse factum caro: quandoquidem ex libera sua voluntate, & ex charitate, qua dilexit nos cum adhuc inimici essemus, verbum caro factum est. Exigit autem essentialiter esse vera prædicta propositio, & alia similes, quia est ex motiuo essentialiter infallibili; nititurque diuina veracitate, quam impossibile est unquam deficere. Cælum, & terra transibunt: verba autem Dei non præteribunt. Posita igitur diuina attestazione, quod obiectum ita se habeat: assensus tali obiecto

est

est ex eadem diuina attestazione infallibilis.

Secundò, sunt aliqua propositiones, quæ dicuntur necessario veræ; quia est simpliciter impossibile obiectum aliter se habere, quam importatur per ipsas. Huiusmodi est hæc propositio: *Homo est animal*, & alia similes, quæ dicuntur æternæ veritatis.

Tertio, sunt alia propositiones, quarum obiecta contingenter se habent sicut importantur per ipsas: hoc est, quarum obiecta, possunt aliter, & aliter se habere. Huiusmodi est hæc: *Petrus currit*, & alia huiusmodi; nec enim necesse est, aut impossibile Petrum currere. Harum propositionum, quæ dicuntur esse in materia contingenti, aliqua sunt veræ, aliqua falsæ.

Controuersia est, an veritas propositionum sit adæquatè intrinseca propositionibus veris, an partim intrinseca, & partim extrinseca. In hac controuersia sunt, qui discernant inter propositionem, & propositionem: aientes propositionem necessariò veram, esse veram per denominationem sibi adæquatè intrinsecam; contingentes veram esse veram per denominationem partim intrinsecam & partim extrinsecam. Alij cuiuslibet propositioni verè affirmant intrinsecam esse suam veritatem.

Dicendum est. Propositio vera est vera per denominationem partim sibi intrinsecam, & partim extrinsecam. Hanc conclusionem extendimus ad omnes omnino propositiones veras. Probamus autem, quia iudicium

dicium esse verum, est rem ita repræsentari per ipsum, sicut se habet, & rem ita se habere, sicut repræsentatur per ipsum; sed hoc est partim intrinsecum, & partim extrinsecum actui; ergo actus verus est verus per denominationem sibi partim intrinsecam, & partim extrinsecam. Maior est ipsamet explicatio veritatis. Minor probatur, quia rem ita se habere sicut repræsentatur, dicit & rem ita se habere, & rem ita repræsentari: rem autem ita se habere est aliquid extra cognitionem, ita repræsentari est aliquid intrâ, immò est ipsamet cognitio: igitur rem ita se habere sicut repræsentatur, est aliquid partim intrinsecum, & partim extrinsecum cognitioni; adeoque habet cognitio esse veram per denominationem sibi partim intrinsecam, & partim extrinsecam. Totum hoc breviter comprehendit Philosophus ubi ait; *Eo quod res est, vel non est, oratio vera, vel falsa dicitur.*

Rem exemplificare facile est in triplici genere propositionum. Prima sit hæc; *Verbum caro factum est*; quæ vera est per hoc & quod affirmet Verbum factum esse carnem, & Verbum caro factum sit; quod hoc affirmet est intrinsecum propositioni; quod Verbum caro factum sit, est extrinsecum. Secunda sit hæc alia: *Homo est animal rationale*, quæ vera est per hoc quod & affirmet hominem esse animal rationale, & homo sit animal rationale; primum est propositum intrinsecum; secundum extrinsecum.

Vltima sit hæc; *Socrates sedet*, quæ sedente Socrate vera est per hoc quod & affirmet sedere Socratem, & Socrates sedeat: affirmare est intrinsecum propositioni; sedere Socratem extrinsecum; quæ omnia ita clara sunt ut mirum sit esse qui dubitent.

ARTICVLVS II.

Diluuntur obiectiones.

Objicitur 1. Philosophi auctoritas dicentis; *verum & falsum non sunt in rebus, sicut bonum & malum, sed in intellectu*; sed sola cognitio est intellectus; ergo in sola cognitione est verum; ergo veritas est adæquate intrinseca cognitioni.

Resp. concedendo totum, præter vltimam conseq. Ad hoc autem ut sola cognitio dicatur vera, sufficit quod denominatio veri cadat supra ipsam solam; non autem necesse est ut talis denominatio sit illi adæquate intrinseca. Veritas igitur est in actu, adæquate secundum denominationem; non autem secundum rem. Solus actus est verus, non solus actus est veritas. Quod autem denominatio veri cadat supra actum solum, quamvis sit partim extrinseca actui, non est nouum, cum etiam denominationes adæquate extrinsece cadant supra rem denominatam; puta denominatio cogniti est adæquate extrinseca parieti, & tamen cadit tota quanta est supra parietem.

Objic. 2. Propositio vera a propositione

ne falsa differt intrinsece per hoc formaliter quod vera sit; ergo veritas est adequate intrinseca propositioni veræ. Consequentia probatur; quia id per quod vnum intrinsece differt ab alio nequit esse illi extrinsecum. Antec. probatur: quia propositio habens aliud obiectum quam alia differt intrinsece ab alia; propositio vera habet aliud obiectum à falsa; ergo propositio vera, per hoc quod vera sit, intrinsece differt à falsa. Minor probatur: propositio quæ habet obiectum quod est, habet aliud obiectum ab ea, quæ habet obiectum quod non est; prima est propositio vera, secunda est falsa; g. propositio vera habet obiectum diuersum ab obiecto propositionis falsa.

Resp. neg. antec. Ad probationem antecedentis; nego minorem. Ad probationem minoris: nega maiorem. Falsitas antecedentis manifesta fit ex dictis. Falsitas minoris negata; apparet ex eo quod ex duabus propositionibus contradictorijs, altera est necessario vera altera necessario falsa; cum tamen vtriusq; sit idem obiectum. Hæc duæ propositiones: *Homo est animal, homo non est animal* non differunt ex obiecto, sed ex modo tendendi in idem obiectum: quia videlicet altera negat illud idem, quod altera affirmat. Est etiam evidens falsitas maioris quam negamus, quia illud idem obiectum quod aliquando est, etiam aliquando non est: puta cursus Petri aliquando est, aliquando non est: quando est; verificat.

ficat propositionem dicentem: *Petrus currit* quando non est, falsificat propositionem dicentem: *Petrus currit*, Propterea huiusmodi propositio dicitur esse in materia contingenti, quia videlicet eius obiectum aliquando ita se habet, sicut affirmatur per ipsam, aliquando aliter.

Obijc. 3. veritas est perfectio actus; ergo est intrinseca actui. Conseq. probatur, quia res non perficitur per aliquid sibi extrinsecum. Quis enim dixerit Socratem perfici per sapientiam, qua sit in Platone? Antec. autem probatur, quia actus verus secundum se est perfectior quam actus falsus, ergo veritas est perfectio actus veri. Probatur hoc vltimum antec. quia melius est habere actum verum, quam actum falsum, ergo melior est actus verus, quæ actus falsus. Item intellectus per actum verum perficitur, per falsum deterioratur, ergo veritas est perfectio actus.

Confirmatur hoc idem. Falsitas est imperfectio intrinseca actui falso, ergo veritas est perfectio intrinseca actui vero. Antec. probatur, quia si falsitas non esset imperfectio actus, non repugnaret intellectui diuino habere actum falsum, sed repugnat, ergo est imperfectio, sequela probatur, quia nequit repugnare nisi ratione imperfectiõnis. Roboratur hoc idem examinando veritatem huius actus, siue iudicij. *Petrus currit*. Siue currat Petrus, siue non currat, perinde Deus se habet, non autem perinde se habet, siue dicat verum, siue di-

cat falsum, ergo dicere verum, vel dicere falsum est aliquid contradistinctum à cursu vel non cursu Petri, & adæquate intrinsecum actui.

Resp. neg. antec. si sermo sit de veritate adæquate accepta. Dixi: *adæquatè accepta*: quia cum veritas habeatur formaliter partim per actum, & partim per obiectum, non est dubium quin accepta inadæquate, hoc est, pro altero ex constitutivis, sit intrinseca imò identificata actui, qui dicitur verus. Hic actus: *Petrus currit*, secundū se præcise consideratus non est neque verus neque falsus; sed indifferens ad verum & falsum; ad vtrumlibet autem contrahitur, est secundum se eiusdem omnino perfectionis. Ratio est quia ad rationem veri vel falsi contrahitur per aliquid sibi extrinsecum; puta per cursum, vel non cursum Petri: siue autem detur siue non detur cursus Petri, hic actus est intrinsece idem. Hinc ad probationem antecedentis nega antecedens.

Ad probationem vltimi antecedentis distingue antecedens: melius est habere actū verum quam actum falsum; ratione actus præcise: nega: ratione alterius: omitte antecedens, & nega consequentiam. Melius est iudicare verum quam falsum quia est melioris intellectus elicere actus conformes obiectis, quam diffformes, & consequenter elicere actum verum præsupponit intellectum melius dispositum, quam elicere actum falsum. Cæterum perfectio humanis-

iustmodi non est in actu, sed in intellectu. Dixi esse melius, quod intelligendum est ex genere suo. Sæpissime enim contingit iudicium falsum sapientius elici, quam verum Multi prudenter falluntur, & temere diuinant multi. Iuxta illud quod alibi ex Philosopho retulimus: *multa falsa sunt probabiliora veris*, qui autem prudenter indicat probabilioribus facilius assentitur, qui temere, etiam improbabilibus. Accidit autem nonnumquam rem nō modo improbabilem, sed etiam incredibilem esse veram. Quæ omnia intellectus humani imbecillitatem demonstrant, nam intellectus diuinus, cui nuda & aperta sunt omnia, videt res vt sunt, nec indiget motiuis magis aut minus probabilibus ad iudicandum.

Ad confirmationem nega antec. Ad probationem dic repugnat Deo omnem actū non solum qui ponat, sed etiam qui supponat imperfectionem in cognoscente, & consequenter actus falsus repugnat diuino intellectui; cum repugnet intellectui diuini non cognoscere res vt sunt, cui videlicet omnia sunt manifesta. Ad roborationem dic, quod Petrus currat aut non currat nihil interesse intellectus diuini. Posito autem quod currat implicat intellectum diuini non videre illum currentem, & sic de cæteris; adeoq; veritas est essentialiter debita diuino intellectui circa quodlibet obiectum, cum eidem sit essentialiter debita euidencia, quam implicat à veritate se iun-

gi. Porro iudicium falsum quamvis nra-
tur motiuis probabilissimis semper arguit
intellectum simpliciter imperfectum: eo ip-
so enim quod solum probabiliter iudicat,
quamvis prudenter, est imperfectus; quan-
doquidem caret euidentiâ circa res quas co-
gnoscit; euidentiâ autem est quid intrinse-
cum actui.

Obijc. 4. Actus voluntatis boni sunt bo-
ni bonitate sibi adæquate intrinseca; ergo
actus intellectus veri sunt veri veritate sibi
adæquate intrinseca. Conseq. probatur;
quia sicut se habet bonum ad voluntatem,
ita verum ad intellectum.

Resp. transmissio antec. neg. conseq. Dis-
paritas est: quia actus voluntatis est bonus
non per hoc quod conformetur merito ob-
iecti materialis; sed per hoc quod fit ex
hoc vel illo motiui, vel realiter, vel appa-
renter honesto: unde aliquando contingit
etiam deceptum ab apparentijs honesta-
tis hoc & illud obiectum vel amare vel
odisse, quod in se vel amari indignum est,
vel odio haberi: itaque bonitas actus vo-
luntatis consistit in relatione illa transcen-
dentali ad illud dictamen, ex quo procedit,
& ad illa motiua, à quibus impellimur ad
volendum vel nolendum: quæ relatio est
intrinseca actui; imò est realiter ipsemet ac-
tus, vt dictum est. At vero veritas actus
iudicatiui non habetur per hoc, quod actus
sit ab hoc vel illo motiui, secundum hoc,
vel illud dictamen; sed per hoc quod con-
formetur obiecto materiali; Hinc aliquan-

do continget actum falsum imperatum à
voluntate, esse respectu eiusdem voluntatis
bonum, quamvis per illum intellectus de-
cipiatur: puta quando ex imperio volun-
tatis iudicas bonum esse proximum tuum,
quia apparenter est bonus, contingit vt per
talem actum decipiaris. nam cum appare-
ntia bonitatis, habet veram malitiam, &
& quamvis veniat ad te in vestimento obis,
est tamen intrinsecus lupus rapax, tamen
per iudiciũ huiusmodi mereris apud Deũ,
qui omnes actus huiusmodi profectos ex
charitate, quæ cocperit multitudinem pec-
catorum, tibi lucro apponit.

Obijc. 5. Obiectum est mensura verita-
tis; mensura veritatis est extra veritatem,
ergo obiectum est extra veritatem; & con-
sequenter veritas tota quanta est, in actu est.
Hoc argumento P. Hurtadus, impetit no-
stram sententiam. Maiorem probat; quia
per Aristotelem *ab eo quod res est, vel non
est, oratio vera vel falsa dicitur*. Minor au-
tem probatur: quia omnis mensura est ex-
trinseca mensurato; nulla autem mensura
est pars rei mensuratae: puta vlna, quæ
metitur pannum, est extrinseca panno, quæ
metitur, & sic de cæteris.

Resp. concessa mai. neg. min. Nam mē-
sura recte diuiditur in intrinsecam & ex-
trinsecam: prima ratio mensuræ conuenit
obiecto respectu veritatis; secunda vlnæ
respectu panni, quem metitur: hæc eadem
vlna est mensura intrinseca æqualitatis in-
ter se & pannum, quamvis sit extrinseca.

panno qui dicitur equalis. Obiectum etiam est extrinsecum actui, qui dicitur verus: quamvis non sit extrinsecum veritati, quae dicitur verus.

Obije. 6. Aliqui actus sunt per suam essentiam veri, ergo saltem aliquibus actibus veris est intrinseca veritas. Consequentia est evidens: quod enim est per suam essentiam tale, est intrinsece tale. Antecedens probatur: quia aliquis actus, puta hic: *Homo est animal rationale* & alij similes, sunt essentialiter veri, ergo sunt veri per suam essentiam.

Resp. esse essentialiter verum dupliciter intelligi potest. Primo ita esse verum, ut nequeat non esse verum: & tunc idem est esse essentialiter verum, ac esse necessario verum. Hoc modo hic actus: *Homo est anima rationale* & alij similes sunt essentialiter veri. Secundo esse essentialiter verum potest accipi pro eodem, ac habere per suam essentiam esse verum: & hoc modo nullus actus verus est essentialiter verus, quia quilibet actus verus, verus est partim per se, partim per obiectum quod repraesentat. Hinc ad argumentum in forma; responde negando antecedens. Ad probationem & caetera, quae dicuntur, responde cum distinctione: sunt essentialiter veri; si ly *essentialiter* idem sonet, ac necessario. concede; si idem sonet, ac per essentiam ipsiusmet actus; nega. Obiectum huius actus: *Homo est animal*, necessario ita se habet sicut importatur per hoc iudicium, hinc impossibile est

hoc iudicium non esse verum; hoc autem obiectum necessario ita se habere, puta hominem esse necessario animal, non est aliquid intrinsecum huic actui, quamvis sit aliquid impossibilitans hunc actum esse falsum,

Obijetur ultimo. Actus intrinsece diversus à falso est actus intrinsece verus, aliquis actus est per suam essentiam intrinsece diversus à falso; ergo aliquis actus est per suam essentiam, & intrinsece verus. Maior probatur; quia omnis actus (sermo est de iudicario) est vel verus, vel falsus, sicut omne animal est irratione vel rationale. Minor probatur; quia assensus quem praebet Deo dicenti: *Ego sum Trinus & unus*, & quilibet alius actus fidei supernaturalis, intrinsece differt ab actu falso. Probatur hoc ultimum antecedens, quia actus per suam essentiam exigens verificari, per suam essentiam, & intrinsece differt ab actu falso, huiusmodi sunt praedicti actus fidei; e. go &c.

Resp. hoc argumentum suasisse multis actus fidei esse per suam essentiam veros, non satis animadvertentibus quod aliud est esse per suam essentiam exigentium veritatis, aliud esse verum. Actus fidei per suam essentiam petit dari id, per quod est verus, id quod petit dari est quid distinctum ab ipso, ergo actus fidei est verus per aliquid distinctum ab ipso. Assensus in obiectione propositus, per hoc quod sit adhesio auctoritati divinae, petit dare id quod testatur

diuina auctoritas, videlicet *Mysterium Trinitatis*, per hoc autem quod datur *Mysterium Trinitatis* est verus hic actus quod dico: *Deus est vnus & Trinus*. Hinc ad obiectionem in forma distingue maiorem: actus per suam essentiam diuersus à falso est per suam essentiam verus formaliter, vel exigitue: concedo, formaliter: nego. Actus fidei per suam essentiam petit dari aliquid, per quod sit verus: per hoc quod petit dari, est exigitue, seu radicaliter verus: per hoc quod datur id quod petit, est verus.

Q V Æ S T I O III.

De veritate circa futurum.

ARTICVLVS I.

An detur veritas circa futurum contingens.

Est apud vulgus celebre proloquium: De futuris contingentibus non datur determinata veritas, & vt apud vulgus sonat est verum. Idem enim intelligit per determinatam veritatem, ac veritatem sibi determinate cognitam: certum est autem circa futura contingentia, non dari veritatem certo nobis, & determinate cognitam.

Ad resolutionem questionis proponere oportet duas propositiones de futuro in materia contingenti contradictorias: puta: *Petrus cras saltabit*, &: *Petrus cras non saltabit*: queritur an ex duabus hisce pro-

po:

positionibus altera sit determinate vera, altera determinate falsa. In hac controversia videtur Philosophus lib. primo *Petiherm.* cap. 6. docere neutram esse determinate veram, neutram determinate falsam. Ratio quæ mouit Philosophum est, ne tollatur contingentia aut libertas effectus contingentis aut liberi: si enim nunc verum est: *Petrus cras pugnabit* quomodo cras contingenter, & libere pugnabit? cum cras non sit in potestate Petri vt propositio quæ hodie fuit vera, non fuerit vera. Hoc argumentum petit vel libertatem humanam, vel diuinam præscientiam. Primam ex veteribus nonnulli abolere voluerunt, omnia fato agnoscipantes, vt diuinam præscientiam tuerentur, secundam multi negarunt, vt homines esse liberos sustinerent, adeoque insipienter & stulte vt homines facerent liberos, fecere sacrilegos.

Aliqui recentiores non negant propositionem de futuro esse determinate veram, aut determinate falsam: negant tamen esse determinate veram aut determinate falsam in natura. Sic autem philosophantur. Vt hæc propositio; *Antichristus peccabit*, sit determinate vera nunc, debent nunc dari constitutiua veritatis: nunc autem non dantur in natura constitutiua veritatis, ergo nunc non est determinate vera. Minor probatur; quia vnum ex constitutiuis huius veritatis est peccatum. Antichristi, quod non datur nunc in natura. Porro quamuis non detur in natura, datur

Ff 4 tamen

tamen in diuina præscientia, cui æque præfens est, ac peccatum quod de facto existit, igitur cum & propositio existat & veritatum ipsius, non in se, sed in diuina scientia, propositio vera est non in natura, seu, non veritate quæ sit in natura, sed veritate quæ est in præscientia. His positis.

Dicendum est absolute, & sine ulla limitatione. Ex duabus propositionibus contradictorijs de futuro in materia contingenti, altera est determinate vera, altera determinate falsa. Hanc sententiam non esse contra Philosophum sunt quidam disputant. Quicquid sit de mente Philosophi, hanc esse veram probabimus ex principijs eiusdem Philosophi. Tenendum est igitur primo id quod ex Philosopho dictum est superius, videlicet, *eo quod res est vel non est, propositio vera vel falsa dicitur*. Si autem est vel non est accipienda sunt non in statu, sed ampliative ad illam temporis differentiam, quæ per propositionem significatur. Hunc esse sensum, Philosophi manifestum est, quia doctrinæ veritatem explicat per propositiones de præterito, circa quas non metuit ne veritas contingentis anut libertati officiat, ita vera est hæc propositio, & quidem vera nunc. *Socrates disputauit*: ab eo autem quod res est vel non est oratio est vera, ergo ab eo quod est, vel non est disputatio Socratis, per hoc autem quod fuerit, dicitur esse, prout requiritur ad veritatem.

Tenen-

Tenendum est secundo, quod ab omnibus supponi debet vt indubitarum, videlicet, *quodlibet est vel non est*; siue de quolibet obiecto impossibile est neutrum ex istis verificari, & simul possibile est vtrūque in eodem instanti verificari. Tam enim implicat quod peccatum Petri v. g. in instanti *A* neque sit neque non sit, quam quod simul sit & non sit. Hæc ab eo negari nequeunt qui intelligat terminos. Faciat iam aliquis hanc propositionem. *Petrus cras hora meridiana saltabit*, hanc esse determinate veram vel determinate falsam, sic probas. Necessarium est quod Petrus cras hora meridiana vel determinate saltet, vel determinate non saltet, sed si saltet propositio est vera nunc, si non saltet, est falsa, ergo prædicta propositio est nunc vel determinate vera, vel determinate falsa. Maior probatur, quia impossibile est quod Petrus cras hora meridiana neque saltet, neque non saltet, & quod simul saltet, & non saltet, ergo necessarium est metaphysice vt determinate saltet, vel determinate non saltet. Minor probatur, quia eo quod res est, vel non est tempore importato per propositionem, propositio vera vel falsa dicitur, sed res affirmata, scilicet saltus Petri, necessario necessitate metaphysica determinate est, vel determinate non est in tempore importato per propositionem, ergo propositio est vel determinate vera, vel determinate falsa.

Huius argumenti vis declaratur. Si cras hora meridiana fiat hæc propositio: *Petrus saltat*: propositio est determinate vera, vel determinate falsa; ergo hodie hæc propositio: *Petrus cras hora meridiana saltabit*: est determinate vera, vel determinate falsa. Nemo negat ant. Conseq. probatur. Quia id eo propositio de præsentis! *Petrus saltat*, est vera, quia obiectum ita se habet sicut dicitur se habere, in tempore significato per propositionem; sed per hoc ipsum est vera propositio dicens: *cras saltabit*, ergo hæc etiam est vera. Minor probatur; quia eo ipso quod hora meridiana Petrus saltet, saltat in tempore significato per propositionem, quæ antecederet dixit: *hora meridiana saltabit*. Hinc si videam hodie Petrum saltantem, & ex te heri audierim: *Petrus cras saltabit*: dico: heri dixisti verum.

Confirmatur. Ideo est determinate vera, vel determinate falsa propositio de præsentis: *Petrus saltat*; quia impossibile est Petrum in hoc instanti neque saltare, neque non saltare, aut saltare simul & non saltare; ergo omnis propositio affirmans pro hoc instanti Petrum saltare est vel determinate vera, vel determinate falsa. Probatur conseq. quia est impossibile in hoc instanti saltum Petri nec esse nec non esse, aut simul esse & non esse; sed si est in hoc instanti, vera est propositio affirmans quod sit in hoc instanti:

stanti; si non est, est falsa; ergo omnis propositio affirmans quod sit in hoc instanti, est vel determinate vera, vel determinate falsa.

Denique probatur conclusio; quia hoc disiunctum: *Petrus cras saltabit, vel non saltabit* est necessario verum, ergo qualibet pars ipsius est vel determinate vera, vel determinate falsa. Consequentia probatur; quia si neutra pars disiuncti est determinate vera aut determinate falsa, potest totum disiunctum negari; sicut negares hoc: *Petrus cras vel saltabit, vel cantabit*. Potest enim contingere, vt Petrus cras neq; canter, neque saltet. Quotiescumque autem non datur necessitas vt alterutra ex partibus disiuncti sit vera, & ex falsitate vnius non inferitur veritas alterius, totum disiunctum negari potest. Est autem evidens quod ex hac propositione negata, *Petrus cras saltabit*, non inferes, ergo *cantabit*: & consequenter negare potes totam hanc propositionem disiunctivam. *Petrus cras vel cantabit vel saltabit*.

Ad argumenta quæ pro conclusione attulimus solet aduersarius respondere. Eo quod res est vel non est propositio est vel vera vel falsa, in propositionibus autem de futuro, res, dum propositio fit, neque est, neque non est pro tempore significato, nam tempus significatum est futurum, quod non est, & consequenter res non est illo tempore; neque illo tempore

porè existente non est: primum requiritur ad veritatem, secundum ad falsitatem. Rem explico. Vt vera sit hæc propositio: *Petrus saltabit* oportet vt existente tempore quod significatur, existat saltus Petri: vt falsa sit; oportet vt existente tali tempore, saltus non existat: nunc autem cum tale tempus non existat, neutrum datur: videlicet neque quod saltus coexistat tempori significato, neque quod negatio saltus.

Hæc responsio non valet, neque huiusmodi argumento vti potuit Philosophus negans veritatem propositionis circa futurum. Ratio est, quia eodem omnino ratiocinio probabis neque esse veram neque falsam propositionem de præterito. Tam enim non datur præteritum, quam non datur futurum. Coexistentia rei cum tempore cum significato determinate datur, vel determinate non datur in eodem tempore. Si primum; est vera nunc; si secundum, est falsa propositio.

ARTICVLVS II.

Satisfit obiectionibus.

Objc. I. Quæcunque sunt nunc in natura, sunt indifferentia ad saltum Petri & ad negationem saltus; ergo nihil nunc datur in natura magis trahens saltum quam ne-

negationem saltus; sed si nihil datur nunc magis trahens saltum quam non saltum, aut è conuerso, non est determinate verum, neq; quod saltabit, neq; quod non saltabit, ergo hæc propositio. *Petrus cras saltabit* non est neque determinate vera, neque determinate falsa.

Resp. concesso primo entimemate; negando minorem subsumptam. Nam ad veritatem propositionis prædictæ non est necesse dari aliquid nunc magis trahens saltum, quam non saltum; requiritur autem quod cras, hoc est in tempore significato per propositionem, detur potius saltus, quam non saltus, & quia impossibile est cras non dari neq; saltum neque non saltum, ideo impossibile est propositionem hanc nõ esse neque veram neque falsam.

Dices. Ad hoc vt propositio sit vera debet dari id per quod fit vera: fit vera per saltum Petri: ergo debet dari saltus Petri: nunc non datur saltus Petri, ergo nunc non est vera.

Resp. dist. mai. debet dari id &c. in tempore significato per propositionem: concedo in tempore in quo effertur propositio; nego. Aliter non esset vera propositio de præterito, cuius veritatem admitti etiam aduersariis. Aduerte autem hic duo. Primum quod ad veritatem propositionis ad ductæ impertinenter se habet quò existat, vel non existat in rerum natura saltus Petri, quando effertur propositio si enim quando dicit; *Petrus cras saltabit*, Petrus saltat,

ter, & cras celsus est saltu; cum toto saltu hodierno falsum dicitur: si non saltet nunc, sed cras; dicitur verum.

Secundum est quod etiam si supponas nunc Petrum determinatione infallibili determinatum ad saltum crastinum, tamen hæc propositio. *Petrus cras saltabit*, non verificatur per huiusmodi determinationem. Ratio est quia eo quod res affirmata est aut non est, propositio est vera vel falsa: res autem affirmata est saltus crastinus; igitur eo quod sit vel non sit saltus crastinus, oratio est vera vel falsa. Determinatio prædicta verificatur hæc propositio. *Datur nunc determinatio ad saltum crastinum*, per quam videlicet affirmatur hæc ipsa determinatio.

Dices. Impossibile est dari prædictam determinationem, & propositionem hæc. *Petrus cras saltabit* non esse veram, ergo hæc propositio verificatur per prædictam determinationem.

Resp. concessio antecedenti: negando consequentiam. Impossibile est dari determinationem prædictam; quin detur in tempore requisitio id per quod propositio est vera; & consequenter impossibile est cum tali determinatione non esse veram: id tamen quod à tali determinatione trahitur infallibiliter, est aliquid distinctum ab ipsa determinatione. Posset dici quod per talem determinationem verificatur confiteri, non autem formaliter prædicta propositio: quia quamvis hæc ipsa determinatio

rio per se ipsam non verificet; infert tamen, infallibiliter id quod per se ipsam verificat.

Obiicit. 2. Ut propositio sit vera nunc, debent dari nunc omnia constitutiva veritatis; in propositione de futuro non dantur; ergo hæc non est nunc determinate vera. Siue ut propositio sit vera nunc debet dari nunc id per quod sit vera; non datur nunc id per quod sit vera propositio de futuro, ergo nunc non est vera propositio de futuro. Minor probatur inductione. Ut paries sit albus nunc, debet dari nunc id per quod sit albus. Ut Petrus sit sapiens nunc, debet dari nunc id, per quod sit sapiens, & sic de cæteris, ergo ut propositio sit vera nunc, debet dari nunc id per quod ut vera. Antec. probatur; quia implicat parietem esse nunc album per albedinem quæ non est, sed erit; Petrum esse sapientem per sapientiam, quæ non est, sed erit.

Resp. hoc argumentum æque militare contra veritatem de præterito ac contra veritatem de futuro. Sicut paries nequit esse albus nunc per albedinem quæ non sit, sed erit; ita neque per albedinem quæ non sit, sed fuerit, & sic de cæteris. Præterea paries nequit esse albus hic per albedinem quæ non sit hic, sed alibi, ergo oportet ut id per quod est albus hic, non solum sit, sed sit hic. Hoc posito roga aduersarium: an propositio de presenti per quam dicitur: *Turca est Constantinopoli*, sit vera; hic? si negat; inepte negat; nam ibi est vera propositio ubi est; est hic, ergo vera est hic: si

concedit: contra est vt paries sit albus hic debet dari hic id per quod sit albus; ergo vt propositio sit vera hic, debet dari hic, id per quod sit vera; est vera per obiectum, ergo debet dari hic obiectum talis propositionis. Qui sic philosophatur, nugatur non tamen plus valet argumentum propositum; ad hoc vt propositio sit vera nunc, debet dari nunc id per quod sit vera &c.

In forma ad argumentum nega mai. Ad probationem conc. antec. nega conseq. disparitas est quia paries est formaliter albus per vniõnem albedinis ad ipsum, & quidem vniõnem physicam; implicat autem esse physice vnitam albedinem, quæ non fit, sed solum vel fuerit vel sit futura. Propositio autem vera est, non per vniõnem physicam obiecti ad ipsam: sed per hoc quod in tempore significato per ipsam res ita se habeat, sicut affirmatur per ipsam. *Eo enim quod res est vel non est, &c.*

Dices. Implicat esse veram nunc potius quam non veram, & nihil dari nunc pre quod potius sit vera quam non vera, nihil datur nunc per quod potius sit vera quam non vera: ergo implicat esse veram nunc.

Resp. neg. mai. Denominatio veræ non habetur ex eo quod est nunc, quia nunc non est tempus significatum per propositionem, sed ex eo quod est vel non est in tempore quod propositionem significatur; etiam circa propositionem de præterito non datur nunc id per quod potius sit vera quam non vera. Verum est. *Turca pugnavit* per pu-

pugnam, quæ fuit & non est nunc.

Replicat aduersarius noster hanc propositionem *Turca pugnavit*, veram esse non per pugnam quæ fuit, sed per species relictas talis pugne, aut per aliquid aliud cum tali pugna connexum nihil autem est nunc connexum cum pugna futura: adeoque non est mirum esse veram propositionem de præterito, non autem ne futuro.

Vtinam responsiones huiusmodi patieter audirem. Quid si nec species, nec quicquam aliud prædictæ pugne remanserit responderet esse impossibile. Saltem Deus præterite pugne vel meminit vel adhuc præfens est. Si in solo Deo remanet prædicta pugna tunc propositio vera est, & verificatur per Deum. Si dicas; etiamsi per impossibile neque in Deo esset huiusmodi pugna: per hoc præcise quod fuerit, verum est: pugnavit, respondent vel negando, vel concedendo vtrumque contradictorium: videlicet fore verum, & non fore verum, quin sit suppositio per impossibile.

Sed contra est. Nam; non eo quod remanserit aliquid rei, aut non remanserit, oratio vera vel falsa est; sed eo quod res est, vel non est in tempore significato per propositionem, vt ex Philosopho dictum est et doctrinam suam explicante per propositiones tam de præterito quam de presenti. Puta tam per disputationem Socratis quæ fuerat, quam per ambulationem Platonis quæ erat. Facile est in hac controuersia confundere veritatem præcise, cum veritate scita

scita. Si nihil remanserit de pugna præterita; nescimus verum esse *Petrus pugnavit* si enim nemo meminit talis pugnae vnde scis verum esse: *pugnavit*? Etiam si tamen hoc verum esse nemo sciat, tamen si realiter pugnavit: verum est *pugnavit*. Hoc idem patet in propositione de præsentis. Fac aliquem in cubiculo clauso etiam dormientem saltare itaut nec ipse, vel vllus alius sciat ipsum saltare. Contingat autem te ipso saltante temere dicere; *Grillus saltat*. Dicis verum, nec tamen scis aut vllus alius scit te dicere verum. Denique de speciebus relictiis aut perseverante memoria rei præteritæ, dic illud idem quod diximus de præteritis determinatione infallibili, si daretur ad rem futuram. Esse videlicet quid connexum cum verificatiuo, non esse tamen ipsummet verificatiuum propositionis. De ijs qui propositiones verificant, non per obiecta ipsarum, sed per res cum obiectis connexas, dicitur infra quæstione sequenti.

Obije. 3. Si hæc propositio: *Petrus cras saltabit* est nunc determinate vera, saltus Petri cras non erit liber; consequens est falsum, ergo & antecedens. Sequela maioris probatur: quia si cum tota veritate huius propositionis, Petrus cras libere saltet potest non saltare; illa enim libere saltat qui ita saltat ut possit non saltare; supponamus igitur non saltare: tunc propositio erit falsa, qua dictum est: *Petrus saltabit*, ergo si cum veritate propositionis, Petrus libere

re saltat; potest propositio cum sui veritate esse falsa. Breuiter; stante veritate propositionis si saltus est liber, potest non poni. Si non ponitur, propositio est falsa, ergo stante veritate, si falsus est liber potest esse falsa.

Hoc argumentum, quo videtur inductus Philosophus ad negandam veritatem propositionis de futuro, innumerabiles mortales decepti circa diuinam præscientiam infallibiliter veram. Est verum nunc & Deus certo scit esse verum *Antichristus peccabit* Componere iam libertatem Antichristi cum tali veritate, quem tamen certum est, eo ipso quod peccabit, libere peccaturum: quicumque enim peccat, libere peccat. Sic tamen contra huiusmodi libertatem pugnare potes; Si Antichristus libere peccabit, poterit non peccare; supponamus igitur quod non peccet, hoc posito, falsa est diuina scientia dicens; *Antichristus peccabit*, ergo potest esse falsa diuina scientia. Rursus stante veritate talis scientiæ, Antichristus libere peccat; ergo stante veritate huius scientiæ, potest non peccare sed si non peccet, falsificat, g. scientia vera, simul cum sui veritate, potest esse falsa. Vide quot absurda, primo scientiam Dei posse falsificari; secundo etiam data ipsius veritate posse simul esse falsam. Primum est impium secundum insuper ridiculum.

Resp. hoc argumentum eodem robore militare contra veritatem propositionis de præsentis. Hæc propositio; *Petrus saltat* est

determinate vera ergo saltus Petri non est liber. Probo consequentiam. Si stante veritate huius propositionis saltus Petri est liber; saltus Petri ita est, ut possit non esse: quod enim libere est, ita est ut possit non esse supponamus igitur non esse; iam propositio est falsa: ergo hæc propositio potest esse simul vera & simul falsa. Vno obstante veritate huius propositionis: *Petrus saltat*: Petrus potest non saltare: sed si non saltet, propositio est falsa, ergo hæc propositio, stante sui veritate, potest esse falsa: probatur maior: quia stante veritate huius propositionis, Petrus libere saltat ergo potest non saltare. Imo potes in ipsa propositione importare libertatem actus Petri dicendo: Petrus libere saltat, & supposita veritate huius propositionis ostendere vel falsitatem eiusdem, vel negationem libertatis in ipso saltu libero Petri; hoc est demonstrare falsitatem ex utroque capite. Hoc idem argumentum venter contra propositionem de præterito *Petrus peccavit*, cuius veritas stat cum libertate Petri exercita per actum peccandi.

Hæc autem omnia argumenta statim corruunt si bene intelligas principia supposita: *ex eo quod res est, aut non est propositio vera vel falsa dicitur*. Hinc diximus veritatem haberi partim per cognitionem partim per obiectum; ex quo statim intelligis quod supponere veritatem huius propositionis; *Petrus peccat*, est supponere Peccatum Petri nunc: supponere veritatem huius

huius alterius: *Petrus cras peccabit*, est supponere peccatum Petri in tempore crastine. Supponere autem quod peccatum sit & non sit respectu eiusdem instantis, est supponere contradictoria, & falsitatem primi principij per se immediate noti: *impossibile est idem simul esse & non esse*. Ex quibus sic argues; esse veram hanc propositionem; *Petrus peccabit*, est dari hanc propositionem nunc & peccatum Petri in tempore futuro. non potest dari simul & non dari peccatum Petri in tempore futuro, ergo non potest supponi esse veram hanc propositionem, & non dari Peccatum Petri.

Hinc aduersarius ad instantiam de præsentia dicit quod qui petit hanc propositionem; *Petrus saltat*, esse veram & simul non poni saltum Petri: petit poni, & non poni saltum Petri, & consequenter negandum est suppositum: Nam libertas non consistit in hoc quod actus saltandi possit simul poni & non poni, hoc est componi cum suo contradictorio: ad hoc enim non modo non datur libertas, sed nec ullum genus potentia; libertas autem consistit in hoc quod ita ponas hunc actum, ut potueris non ponere, determinando te ad contrarium vel contradictorium ipsius. Libere dicto; non quia possum in sensu composito dictandi non dictare; dictare enim & non dictare simul est chimericum; sed quia ita dicto ut potuerim eligere non dictare. Non sic de sua calefactione loqui posset ignis dicendo,

do ; sic calefactio subiectum mihi iuxta positum, ut possim aut putuerim me determinare ad non calefaciendum. Hinc suæ calefactionis igitur est causa necessaria : meæ dictationis seu lectionis ego sum causa libera.

Hæc omnia vera sunt & penitus dissoluantur difficultatibus propositis. Igitur ad argumentum in forma respondendo negando sequelam maioris. Ad probationem respondeo cum distinctione : si cum tota veritate propositionis libere saltet potest non saltare potentia simultatis nego : similitate potentia concedo. Dum dicitur supponamus cum tota veritate propositionis Petrum non saltare ; negandum est suppositum, æque ac si diceret aduersarius. supponamus Petrum saltare & simul non saltare. Hoc est euidens ex dictis ; nam supponere veritatem propositionis est supponere quod Petrus saltet, & consequenter supponere cum tali veritate, quod Petrus non saltet, est supponere quod saltet simul & non saltet hæc autem similitas saltus & non saltus per nullam potentiam dari potest : quamuis detur similitas immo identitas potentia ad saltum & non saltum, quia per illam eandem potentiam per quam determinat se Petrus ad saltum. posset determinare se ad non saltum. Idem dic de peccato. Quotiescunque peccas, per potentiam non peccandi peccas adeoque simul cum peccato stat potentia non peccandi, imo peccatum ipsum fit per potentiam non peccandi ; non tamen da-

tur

tur potentia ponendi simul peccatum cum non peccato, seu cum negatione peccati.

Ex his patet ad cætera. Cum diuina præscientia de peccato Antichristi poterit Antichristus non peccare : quia peccabit per potentiam non peccandi ; adeoque libere peccabit, Deum dicitur ponamus quod non peccet, distingue, quod non peccet, stante præscientia quod peccet, nego suppositum in sensu diuiso à tali præscientia, admitto : Quicumque supponit præscientiam de peccato, supponit peccatum quod per existentiam sui in tali tempore determinat præscientiam Dei ; supponere igitur dari huiusmodi præscientiam, & non dari peccatum est supponere dari peccatum, & non dari peccatum. Ad illud, quod libere est, ita est, ut possit non esse : peccatum libere est, ergo ita est ut possit non esse ; distingue maiorem, ita est ut possit non esse in sensu composito essendi : nega maiorem, ut possit non esse simpliciter : concede, & concessa minori : eodem modo distingue consequens Actus libet non in hoc differt à necessario quod dum est possit simul non esse : hoc enim inuoluit contradictoria, & ut ait Philosophus : *omne quod est, necesse est, quando est esse* : sed in hoc quod per eandem potentiam per quam ponitur, posset non poni, vel poni oppositus loco ipsius. Apparet satis quid intelligamus per potentiam simultatis, & per similitatem potentia, potentia simultatis est potentia coniungendi simul hoc & illud ; hæc potentia non datur ad

ad opposita; puta ad peccatum, & non peccatum, saltum & non saltum nec enim quis potest saltare simul & non saltare peccare & non peccare datur ad disparata, puta potest aliquis coniungere simul actum ambulandi, cum actu loquendi & infinitis alijs huiusmodi. Simultas potentia est cō. iunctio in eodem subiecto potentiarum ad opposita, hæc datur, nam in homine est simul potentia volendi cum potentia nolendi potentia peccandi cum potentia recte operandi; imo est vna eademque potentia dum autem exercet se per vnum actum, nō definit esse potentia ad oppositum, quamuis nunquam fuerit potentia ad vtrumque simul.

Dices; Posita veritate huius propositionis, *Petrus eras peccabit*, Petrus eras non potest non peccare; ergo veritas talis propositionis ponit necessitatem peccandi; g. tollit libertatem. Hoc idem valet contra diuinam præscientiam quam videlicet impossibile est non esse veram. Posita hac præscientia, *Antichristus peccabit*, Antichristus non poterit non peccare, ergo talis præscientia ponit necessitatem peccandi, ergo tollit libertatem.

Resp. hoc idem militare contra veritatē de præsentī. Posita veritate huius propositionis *Petrus peccat*, non potest Petrus nō peccare; ergo hæc veritas ponit necessitatem peccandi. Item posita visione qua vides Petrum peccare, nō potest Petrus non peccare, ergo visio tua ponit necessitatem

peccandi. Quæ omnia ita concludunt contra libertatem, sicut concluderet hoc, posito quod pecces non potes non peccare, ergo peccare ponit necessitatem peccandi. Eo igitur modo posita veritate proposito nis prædictæ, & posita præscientia de peccato Petri, necesse est Petrum peccare; quod posito peccato necesse est peccare: hæc autem necessitas impertinenter se habet ad libertatem, ergo illa.

Ad argumentum in forma vel nega simpliciter ant. vel distingue: non potest non peccare in sensu composito talis veritatis & præscientiæ concedet in sensu diuiso nega. Sicut in sensu composito peccati nequit esse non peccatum; hoc est sicut nequit cō. iungi negatio peccati cum peccato; ita neque negatio peccati cum veritate propositionis & præscientiæ quod erit peccatum, Huiusmodi impossibilitas vocatur hypothetica & consequens, non autem absoluta & antecedens.

Idem dic de necessitate. Quia videlicet posito quod sit, necesse est esse, & impossibile est non esse simul & esse; adeoque implicat cum hypothesi non esse ad esse, aut contra.

Dices. Hæc conseq. est infallibilis; Deus scit Antichristum peccaturum g. peccabit; ergo ex diuina scientia infertur infallibiliter peccatum Petri; ergo nequit non esse peccatum Petri cum diuina præscientia, ergo diuina præscientia est necessitas peccandi.

Resp. concedendo totum : præter ultimam consequentiam ; Diuina præscientia non est necessitas peccandi sed aliquid necessario consequens ad peccatum Petri . Posito enim quod Petrus cras in instanti peccet, necessarium est in Deo esse ab aeterno scientiam talis peccati ; ab existentia autem rei necessario consequentis ad existentiam *A* est infallibilis consequ. ad existentiam, ipsius *A*. Atque hic obiter nota duas istas illationes. *Antichristus peccabit : ergo Deus ab aeterno vidit & videt illum peccaturum, & : Deus ab aeterno videt Antichristum peccaturum, ergo Antichristus peccabit.* Ambe sunt veræ & infallibiles, sed non eiusdem rationis. Prima est à priori, secunda à posteriori : quod videri potest imperitiis mirabile, cum diuina scientia tota aeternitate antecedit peccatum, hinc sic arguunt.

Diuina scientia necessario infert peccatum ; hæc eadem antecedit peccatum, & quidem tota aeternitate antecedit ; g. infert peccatum necessario necessitate antecedenti . Respondere potes concessa utraq ; præmissa negando consequentiam . Necessitas antecedens non est ea per quam vnum infertur ex alio quod antecedit tempore, sed est ea per quam vnum infertur ex alio quod antecedit causalitate : quamuis autem diuina scientia antecedit aeternitate, non tamen antecedit causalitate peccatum Petri : sed potius peccatum Petri antecedit quadam causalitate præscientiam Dei : nam vt aiunt Sancti Patres ; non ideo Petrus pec-

peccat, quia Deus vidit illum peccaturum ; sed ideo Deus vidit illum peccaturum, quia peccat : peccatum igitur determinat Deum ad scientiam sui ; non autem scientia determinat peccatum ad existentiam . Propterea scientia Dei infertur ex peccato per illationem à priori, peccatum autem infertur ex præscientia illatione à posteriori .

Quod dico de præscientia, dic de cognitione quam ipse peccaturus habeat de præscientia . Puta prædixit Petro Christus : *terme negabit* . Da Petrum meminisse actû talis prædictionis . Aio per cognitionem huiusmodi non magis lædi libertatem quam per ipsamet præscientiam . Hæc enim cognitio præsupponit prædictionem, prædictio peccatum ; ergo hæc cognitio præsupponit peccatum, adeoque infert quidem necessario peccatum, sed necessitate consequenti . Quod autem hæc cognitio sit in peccato non magis officit libertati quam cognitio qua cognoscit se peccare, dum peccat : tam enim vna quam altera consequitur natura, non antecedit peccatum .

Dices in sensu composito talis cognitionis non potest non peccare ; ergo non est liber ad peccandum, & non peccandum .

Resp. dist. antec. Non potest potentia simultatis ; conc. Simulate potentia ; nego antec. & consequ. Hæc cognitio supponit peccatum, adeoque nequeis ponere simul cum ipsa non peccatum . Est tamen in te, dum actu peccas, potentia non peccan-

di, adeoque impediendi ne fuerit tam prædictio, quam prædictionis cognitio. Cognitio connexa posterioris cum actu non tollit in differentiam alterius cognitionis naturam antecedentis actum.

In hac igitur materia, siue sermo sit de præscientia, siue de qualibet veritate circa rem futuram, tenendum est veritatem ipsam siue præscientiæ siue cuiuslibet alterius cognitionis, haberi formaliter per ipsam rem adeoque quicumque supponit veritatem supponit rem ipsam: inepte autem petit quod etiam facta suppositione quod sit res, non sit, & consequenter inepte petit quod etiam supposita veritate, res non sit. Vnde dicitur in tali casu res necessario esse necessitate ex suppositione, quia, ut ait Philosophus, rem, posito quod sit, necesse est esse, quod nihil aliud significat nisi impossibile esse, quod res simul sit & non sit.

ARTICVLVS III.

Satisfit nonnullis quæstis.

AD maiorem intelligentiam quæres r. An detur veritas propositionis de futuro contingenti; Huic quæstio fortasse existimas satisfactum per conclusionem suprapositam; qua dictum est propositionem de futuro contingenti esse vel determinate veram, vel determinate falsam. Re ipsa satisfactum est: ita ut quod superest decidendum pertineat potius ad quæstionem

nem de nomine: Veritas, ut dictum est, consistit partim in actu, partim in obiecto: non datur obiectum simul, & actus: ergo non dantur ea in quibus consistit veritas. Hoc argumentum est clarum, adeoque veritas huius propositionis; *Petrus cras saltabit*: physice non est in rerum natura: est tamen logicè, & denominatiue, quia & in rerum natura est id supra quod cadit denominatio veri, & obiectum ipsum per quod completur in ratione veri est in tempore importato per propositionem! Quamuis enim veritas habeatur formaliter partim per actum, partim per obiectum; tamen verum est ipsemet actus, non autem partim actus & partim obiectum. Ita cognitum habet ut in ratione cogniti per formam sibi extrinsecam, & intrinsecam cognoscenti; ipsum tamen cognitum est adæquate extra cognoscentem. Idem apparet in antiquo, quod apparet in vero. Si quis roget an detur nunc antiquum respondebis affirmatiue, & ostendes Templum Vestæ, vel Pantheon Agrippæ. Si roget an detur antiquitas; quid respondebis: antiquitas habetur per annos præteritos: nunc non dantur anni præteriti; ergo nunc non datur antiquitas: non datur physice: concede: non datur denominatiue: nega: *li datur & li est* ex hominum placito sumuntur ampliatue & faciunt propositionem veram per hoc quod forma exigita, seu res quam ad sui veritatem requirit propositio, fuerit, vel sit, vel futura sit, in differentia tempo-

ris opportuna: adeoque veritas datur secundum modum proprium veritatis.

Quæres secundo. An eodem modo datur veritas de futuro, sicut datur de præterito. Ratio dubitandi est quia cum præterito datur aliquid quod sit connexum, & est de præsentis: cum futuro nihil: secundo propositionem de præterito esse determinate veram, determinate scimus, & scimus per id quod est connexum cum ipsa; puta scimus hanc propositionem; *heri egregie disputatum est in Seminario Romano esse veram*, & hoc ipsum scimus per species relictas quas nulla unquam delebit obliuio. Esse autem veram hanc aliam; *etiam cras egregie disputabitur*: nescimus, quamvis aliquantulum possimus conijcere. Hinc alia species veritatis conuenire videtur propositioni de præterito, ac propositioni de futuro.

Resp. ad quæsitum affirmatiue: eandem videlicet veritatem conuenire propositioni de futuro, quæ conuenit de præterito. Ad rationem dubitandi dic ea omnia impertinenter se habere ad conceptum veritatis; sicut impertinenter se habet ad rationem hominis quod sit rectus vel claudus, niger vel albus, personatus vel nudus. Vtrobique veritas consistit in hoc quod res in esse rei, & in se ipsa ita se habeat, sicut representantur per cognitionem, utrobique autem res ita se habet, sicut importatur per propositionem; ergo utrobique habetur eadem veritas; sic enim præteritum
fuit

De verit. circa fut. cond. 705
fuit ut non sic futurum erit, ut non sit, & per hoc ipsum, ut utrumque est in tempore significato per propositionem.

Q V Æ S T I O I V.

*De veritate propositionis de futuro
conditionato in materia
contingenti.*

A R R I C V L V S I.

An propositiones huiusmodi sint vel determinate veræ, vel determinate falsæ.

AD quæsitum pro titulo propositum ponimus pro responsione conclusionem affirmatiuam, quam ex iisdem principiis deducimus, ex quibus deduximus supra determinatam veritatem, vel falsitatem propositionum de futuro absoluto in eadem materia. Sit igitur hæc propositio; *si Petro cantauero, Petrus saltabit*; hæc propositione nec affirmo me cantaturum, nec Petrum saltaturum; sed saltaturum Petrum si Petro cantauero. Probatur autem quod sit vel determinate vera, vel determinate falsa quia implicat, posita conditione, videlicet meo cantu, Petrum neque saltare, neque non saltare: aut saltare simul, & non saltare, ergo in illa differentia temporis, in qua cantarem, quæcunque illa sit, necessario vel dabitur determinate, falsus Petri,

vel negatio euidem. Implicat enim pro qualibet differentia temporis nec esse, nec non esse saltum Petri; vtrumlibet autem ex contradictorijs sit; determinate est, ut patet: sed si esset saltus, est uera: si esset negatio saltus, est falsa, ergo hæc propositio est uel determinate uera, uel determinate falsa. Probatu minor, quia eo quod res est, aut non est prout effertur per propositionem, oratio uera uel falsa dicitur. Sicut igitur ex eo, quod potius fuit, quam non fuit saltus, uerum est, saltauit, aut contra. Ex eo, quod erit potius, quam non erit, est uerum; saltabit; ita eo quod potius esset, quam non esset, uerum est; saltaret, aut contra. In hypotesi autem mei cantus, impossibile est, quod neutrum esset adeoque quod non esset vnum ex contradictorijs determinate præ alio.

Hoc eodem ratiocinio probabis etiam conditionatam sub hypotesi disparatam, qualis est hæc, si Turca saltaret, ergo dormirem uel: si Turca saltauerit, ego dormiam, &c. esse uel determinate ueram uel determinate falsam. Nam posita tali hypotesi, uidelicet saltu Turcæ, est impossibile methaphysice non coexistere ipsi nec dormitionem meam nec negationem meæ dormitionis; quæcunque autem coexistat, determinate coexistit, & præ suo contradictorio coexistit; si autem coexisteret dormitio, uerum est: dormirem; si negatio, alium est, dormirem, ut habes ex dictis.

Explicatur hoc ipsum uerius; quia sicuti

cuti si ego cantarem, in aliqua differentia temporis cantarem illa si Turca saltaret, in aliqua differentia temporis saltaret. Sicut igitur implicat, quod in illa differentia temporis in qua Petro cantarem, nec sit saltus, nec sit negatio saltus Petri, aut sit simul saltus, & negatio saltus ita implicat quod in illa differentia temporis, in qua Turca saltaret, nec sit mea dormitio, nec negatio mea dormitionis, aut quod sit utrumque. Quamcunque enim differentiam temporis excogites: implicat quod non sit in illa alterutrum ex quibuslibet contradictorijs, aut quod in illa sit ex quibuslibet, utrumque simul.

Contra conclusionem proponi posset hoc sophisma. Si Petro cantabo, Petrus saltabit: sed si Petro cantabo, & non saltabit: Petro cantabo; ergo si Petro cantabo, & non saltabit, saltabit uel: si Petro cantarem, Petrus saltaret, si cantarem Petro, & non saltaret: Petro cantarem: ergo si Petro cantarem, & non saltaret, saltaret. In quo concludi uides, quod etiam non saltans saltat, quod repugnat. Maior autem est doctrina nostra: minor est euidens; nam siue saltet Petrus, siue non saltet: Petro cantas, dum Petro cantas.

Resp. conc. mai. & min. neg. conf. in maiori ponitur conditio sine ulla restrictione: in minori autem restringitur per contradictorium conditionati; adeoque committitur fallacia, quam uocant à simpliciter ad secundum quid, uel à non restricto ad re-

ctum; qualis est hæc: *qui dicit te esse animal, dicit verum. qui dicit te esse animal hinnibile, dicit te esse animal, ergo qui dicit te esse animal hinnibile dicit verum.* In qua *animal* in maiori ponitur sine restrictione ad vllam speciem; in minori autem cum restrictione ad speciem equinam. Similiter in proposito sophisticate ponitur in maiori pro conditione: *si cantabo, vel si cantarem* sine vlla restrictione: in minori autem hæc eadem conditio restringitur ad *cantarem* coniunctum cum negatione falsus; dicitur enim; *si cantarem & non saltaret.*

Neque etiam valet: *Sic cantarem Petro, saltaret, sed si cantarem, & alius mecum cantaret, cantarem, ergo si cantarem, & alius mecum cantaret, saltaret.* Quia cum contingenter in vtralibet hypotesi saltet contingere potest vt saltare velit me solo, non autem alio mecum cantante. Adeoque ex hoc quod ad aliquem mecum tantum saltaret, non licet inferre quod ad quemlibet etiam mecum. Quemadmodum enim hypothetica in materia necessaria æquiualeat vniuersali. *Si est homo, est animal* huic *omnis homo est animal*, ita materia contingenti æquiualeat particulari. *Si cantarem, saltaret* huic; *ad aliquem meum cantatum saltaret.* Ex hoc autem quod ad aliquem non sequitur quod ad quemlibet. Sicut ex eo quod sis aliquod animal, non sequitur quod sis quodlibet, vt dicebatur supra, *Qui dicit te esse &c.* in quibus con-

mit-

mittitur prædicta fallacia ab aliquo ad quodlibet, hoc est à simpliciter ad secundum, quid vt habes in Summulis.

DISPUTATIO II.

Per quid formaliter sint veræ propositiones prædictæ.

AD resolutionem quæsti dicendum est primo. Non omnis propositio ad sui veritatem requirit obiectum pro aliqua differentia temporis existens. Probatur hoc. *Alter mundus non est, aut alter mundus non erit*, est propositio vera, hæc non requirit existentiam physicam vllius obiecti, pro vlla differentia temporis, ergo non omnis propositio ad sui veritatem &c. minor probatur, quia per hoc præcise, quod alter mundus non sit, & numquam futurus sit, est formaliter verum: *alter mundus non est, & alter mundus non erit.* Nam, vt ait Philosophus, *eo quod res sit aut non sit propositio vera vel falsa dicitur.* Quod autem alter mundus nec sit, nec futurus sit, non est formaliter quod aliquid sit pro vlla differentia temporis. De negationibus obiectiuis, quas pro verificationis istarum propositionum ponunt aliqui, vide in secundo anno huius cursus triennalis, disp. secunda quæst. 9. art. secundo, & seq. Certè sententia negans negationes huiusmodi, quæ nobis est evidens, est alijs saltem probabilis: cum tamen sit omnibus evidens

Gg 6 ve-

verum esse; *alter mundus non est.*

Quod diximus de hac propositione; *alter mundus non erit*, dicimus de hac alia; *Si Petro cantarem, Petrus saltaret*, vel, *Si Petro cantabo, Petrus saltabit*, & probamus, quia ideo hæc propositio, *alter mundus non erit*, ad sui veritatem non exigit obiectum existens in vlla differentia temporis, quia non affirmat existentiam vllius obiecti, sed neque hæc alia, *si cantarem*, &c. affirmat existentiam illius obiecti pro vlla differentiam temporis: ergo si prima non exigit vllum obiectum vnquam existens, neque secunda. Minor probatur ex communi inter Summularistas prologoio, *conditionalis nihil ponit in esse*. Hæc eadem doctrina magis elucidatur per propositionem oppositam; *Si Petro cantabo, Petrus non saltabit*. Vt vera sit hæc propositio, oportet vt si cantem Petro, Petrus non saltet, non autem necesse est, vt vnquam Petro cantem, nihil igitur requiritur pro vlla differentia temporis physice existens. Patet hoc; quia in illa propositione nihil ponitur absolute; conditionate autem nihil omnino pro conditionato. Nam conditionatum est non saltus Petri, qui nihil est, pro conditione vero meus cantus. Non requiritur autem ad veritatem conditionalis, quod vnquam purificetur conditio, est primum principium apud Summularistas; sicut est primum principium, quod nihil ponat in esse, quamuis requiratur quod, purificata conditio, detur conditionatum,

quod

quod tunc dicitur transire in absolutum. Propterea in syllogismo hypothetico purificante in minori conditionem positam in maiori, inferens conclusionem absolutam v. g. *Si est musicus, est homo, sed est musicus, ergo est homo.*

Dices aliud esse obiectum terminatiuum, seu materiale, aliud obiectum verificatiuum: primi non affirmatur existentia per hanc propositionem: *alter mundus non est*, affirmatur secundi, & supra secundum cadit denominatio negationis, quæ secundum alios est aliqua entitas diminuta, secundum alios est ipsummet decretum Dei nolentis mundum existere. Idem similiter dices de hæc alia, *si est musicus, est homo*, in qua neque affirmatur quod sit musicus, neque quod sit homo, affirmatur tamen necessitas quod, si musicus sit, homo sit. Alijs etiam vocibus ludere posses in hac materia, pura si dicas aliud esse id, quod affirmatur signate per propositionem; aliud id, quod exercit. Propositio affirmatiua signate affirmat existentiam sui obiecti materialis, exercitè autem se esse veram, hæc alia, *alter mundus non erit*, non affirmat quidem signate existentiam obiecti, ad quod terminatur, pro vlla differentia temporis; affirmat tamen exercitè se esse veram; sed eo ipso, quod affirmat se esse veram, affirmat existentiam sui verificatiui: ergo omnis propositio, siue sit affirmatiua, siue negatiua, affirmat existentiam sui verificatiui, saltem pro aliqua differentia temporis. Quod si obiectum

Etum verificatiuum sit aliquid futurum in tempore, vel quod iam extiterit, affirmat existentiam talis obiecti pro eodem tempore, in quo fuit vel erit. Si autem sit aliquid, quod semper est; affirmat existentiam rei, quæ semper est. Hæc propositio, *Antichristus erit*, quia verificatur per suum obiectum terminatiuum, quod non est, sed erit: affirmat existentiam sui obiecti terminatiui in futuro, quod non est, sed erit. Hæc alia; *alter mundus non est*, quia non verificatur per obiectum terminatiuum, quod numquam erit, sed per voluntatem Dei de numquam ponendo mundo, quæ est semper; affirmat existentiam talis voluntatis, quæ semper est. Hinc ulterius inferens nullam propositionem esse purè, & præter se negatiuam cum qualibet saltem affirmet se esse veram: & quia affirmat se esse veram nunc, hoc est dum profertur, aiunt alij affirmare etiam dari nunc id, per quod fit vera. Cum igitur neque nunc, neque vquam detur id, per quod verum sit, aut falsum: *Si Petro cantarem, Petrus saltaret*; hæc propositio neq; determinate vera est, neque falsa.

His omnibus satisfaciendum est per partes. In primis nego aliud esse obiectum terminatiuum, seu materiale; aliud verificatiuum. Propositio enim vera est aut falsa per habitudinem ad obiectum, ad quod terminatur: iuxta doctrinam Philosophi, *eo quod res est, aut non est, propositio vera, vel falsa dicitur*. Loquitur autem Philosophus de

re affirmata, aut negata, quæ est obiectum materiale propositionis. Secundo nego propositionem hanc: *alter mundus non erit*, terminari ad negationem mundi. Est enim huius propositionis idem obiectum, ac huius alterius: *alter mundus erit*; propositiones enim contradictoriæ sunt de eodem obiecto, quod per alteram quidem negatur, per alteram affirmatur. Vnde non recte dices, propositiones prædictas terminari ad contradictoria; recte autem esse contradictorias: cum contradictio nõ sit in rebus, sed in propositionibus; quæ per hoc, quod idem affirmetur & negetur, sunt formaliter contradictoriæ. Tertio sicut hæc propositio: *mundus est*, non verificatur per voluntatem Dei, quæ est causa quod sit; ita neque hæc alia: *alter mundus non erit* verificatur per eandem, quæ est causa quod non erit. Dico: *est causa quod non erit*, vt vocibus vtar Aduersarij; nam, vt alibi dicitur, non entis non est causa; distinguere autem hic inter causam efficientem, & deficientem, non facit ad rem: nam quemadmodum causa efficiens non est verificatiuū formale, & logicum propositionis, affirmantis quod res sit; ita nec causa deficiens est verificatiuum formale, & logicum propositionis, negantis quod res sit: sed *eo quod res est, aut non est, propositio vera vel falsa dicitur*.

Notanter dixi *formale & logicum*: apparet enim Aduersarios verificatiua propositionem inquirere nõ Logicorum instar, sed

Iuristarum, qui rem cōnexam cum esse, aut non esse rei, habent pro verificatio, quod res sit, aut non sit. Rem explicio. Roga Logicum per quid verificatur, quod Petrus occiderit Franciscum? Respondet: per hoc, quod occiderit. Roga Iuristam; respondet: per testes de visu, aut aliquid aliud, siue antecedens, siue consequens, connexum cum hoc, quod Petrus occiderit Franciscū. Roga iterum Logicum, per quid verificatur, quod non occiderit? Respondet: per hoc, quod non occiderit: *eo enim, quod res est, aut non est, oratio vera vel falsa dicitur.* Roga Iuristam; respondet: per hoc; quod Petrus tunc procul aberat à Francisco, non erat Francisci inimicus; & per alia huiusmodi impossibilia cum hoc, quod Petrus occiderit Franciscum. Vbi vides à Logico assignari obiectum ipsum, à Iurista aliquid cum obiecto connexum. Secundum faciunt Aduersarij assignantes pro verificationis modo voluntatem, modo intellectum diuinum: primū facimus nos.

Præterea malè arguit Aduersarius ex eo, quod propositio affirmet exercite se esse veram, affirmare existentiam obiecti, per quod verificetur. Oporteret prius probare non posse esse veram; nisi per existentiam obiecti verificatur; & deindè ex eo, quod affirmet se esse veram, inferre quod affirmet existentiam talis obiecti. Caterum si vera est hæc propositio: *Alter mundus non erit,* per hoc, quod ipsa sit, & non sit vquam, alter mundus: cum non esse alterum mundum

dum non sit aliquid existere; affirmans se esse veram, non affirmat aliquid existere, per quod sit vera. Quæ omnia magis patebunt, vbi de negationibus ex professo. Obserua tamen, quod qui huiusmodi verificationum exigunt ad veritatem propositionis cuiuslibet, coherentius negant veritatem propositionis de futuro contingenti. Nam si ista propositio. *Homo necessario est animal:* ideo exigit verificationum existens nunc quia affirmat necessitatem, quod homo sit animal; quæ affirmata nunc: debet dari nunc: ita propositio, per eam dico: *Propositio de futuro contingenti est determinatè vera:* exigit verificationum existens nunc, quia affirmat determinationem ad veritatem, quæ affirmata nunc, debet dari nunc. Vbi nota me querere in verificatione propositionis de futuro aliquid per quod ipsa possit verificatè propositionem de præsentis, per quam affirmatur, quod vera sit.

Denique ex eo, quod neque nunc, neque vnquam detur id, per quod hæc propositio; *Si Petrus cartarem, Petrus saltaret,* sit aut determinatè vera, aut determinatè falsa; malè infert Aduersarius, quod neque determinatè vera sit, neque falsa: deberet inferre esse determinatè falsam, Nam ex discursu Aduersarij omnis propositio affirmat se esse veram; ergo si neque est determinatè vera, neque determinatè falsa, eo ipso est falsa. Probat per consequens, quia propositio neque vera, neque falsa, non est vera; ergo si affirmet se esse veram, est falsa. Ex his.

Dicendum est secundo propositiones de futuro conditionato in materia contingenti esse determinatè veras, aut determinatè falsas per hoc formaliter, quod, posita conditione, res determinatè esset, aut determinatè non esset. V. G. *Si Petro cantarem, Petrus saltaret*, est verum determinatè, aut determinatè falsū per hoc formaliter, quod in tali hypothese Petrus aut determinatè saltaret, aut determinatè non saltaret. Quod in prædicta, & quacumque alia hypothese daretur alterutrum ex contradictorijs, probatum est supra: quod autem per hoc formaliter sit determinatè vera, aut determinatè falsa propositio, patet ex principio Philof. *Eo quod res sit, aut non sit eo modo, per propositionem effertur, oratio vera, vel falsa est.*

ARTICVLVS III.

Satisfit obiectionibus.

Objc. 1. Implicat quod propositio sit potius vera, quam falsa, aut è conuerso, & nihil vnquam sit in natura, per quod sit potius vera, quam falsa, aut è conuerso; nihil vnquam erit in natura, per quod sit potius verum, quam falsum: *Si Petro cantarem, Petrus saltaret*: ergo implicat, quod hæc propositio sit potius vera, quam falsa, aut è conuerso. Probat̃ur mai. quia propositio ex se indifferens & ad verum, & ad falsum, nequit ex se ipsa determinari ad verum

verum potius, quam ad falsum; ergo debet determinari per aliquid aliud: ergo debet aliquando esse in natura aliquid, per quod determinetur ad verum potius, quam ad falsum, aut è conuerso. Sicut paries ex se indifferens ad album, & non album, determinatur ad album per inexistentiã albedinis; ad non album per carentiã eiusdem. Minor autem probatur, quia contingere potest me numquam cantare, adeoq; numquã dari, neque conjunctionem saltus Petri cum meo cantu, neque coniunctionem negationis eiusdem. Veritas autem haberetur per conjunctionem saltus Petri cum meo cantu; falsitas autem per conjunctionem negationis, seu carentiã saltus cum eodem.

Resp. neg. mai. Ad probationem nego vltimam consequ. Determinatur quidem ad verum potius, quam ad falsum per aliquid aliud; non tamen per aliquid aliud, quod sit sed per aliquid aliud, quod esset: quia non affirmat, quod aliquid aliud sit, aut futurum sit, aut fuerit; sed quod aliquid aliud esset. Ad paritatem de pariete albo dictum est alibi. Neque paries est albus per albedinem, quæ fuit, aut erit, & tamen propositio vera est per aliquid, quod fuerit, aut erit: Verificatur igitur propositio prædicta per hoc, quod Petrus saltaret, aut falsificatur per hoc, quod non saltaret in hypothese, quod Petrus cantarem. Si roges quid sit *ly Saltaret*; respondeo non esse aliquid, quod sit; sed aliquid, quod esset, & hoc facile intelligitur ab intelligentibus, quid significet:

cet: *Salto saltas*. Si autem petis assignari aliquid, quod simpliciter & physicè sit in natura, accipiendo ly *Sit*, ut aiunt Summu. Ista, *In statu*, laboras in supposito: nam supponis non posse esse veram propositionem, nisi detur aliquid physicè existens, per quod sit vera. Quod si ly *Est* accipias cum ampliatione, sicut extenditur ad *Erit*, & *fuit*, poterit extendi ad *Esset*, & tunc verificatur propositio per aliquid, quod sit modo importato per propositionem, quæ dicit *Esset*: hoc est verificatur propositio per aliquid, quod esset.

Objc. 2. Cum meo cantu non est ita connexus saltus Petri, ut non æque possit cum eodem coniungi negatio saltus. Item, cum negatione mei cantus non est ita connexa negatio saltus, ut non æque possit cum eadem coniungi saltus: ergo tam cantus, quam non cantus æqualiter se habent ad contradictoria: hoc est neque necessario coniungitur cum saltu, neque cum non saltu: ergo neutrum ex contradictorijs verificari potest per meum cantum: ergo neque per meum cantum verificatur; *Saltaret*, neque: *non saltaret*.

Resp. conc. totum. Non verificatur quod saltaret per hoc quod cãtarem; sed per hoc quod saltaret: neque verificatur: *Non saltaret*, per hoc, quod cantarem, aut non cantarem; sed per hoc, quod non saltaret. Vbi adverte, quod posset poni in hypothesis aliquid, sine quo non posset haberi conditionatum; quia nemo posset cum ipso non habere

ri, putà si meus cantus esset quid necessario requisitum ad saltum, & tunc non æqualiter se haberet ad saltum cantus, ac negatio cãtus: quia quamvis etiam cum cantu posset Petrus non saltare, non posset tamen sine cantu saltare: sicut v.g. possum, etiam cum cognitione alicuius boni illud non amare, quamvis non possim amare illud sine cognitione eiusdem.

Objc. ultimo. Saltus Turcæ non habet ullam rationem actus primi respectu meæ dormitionis, sed omnimò impertinenter se habet ad dormitionem, & negationem dormitionis: ergo nequit esse verum: *Si Turca saltaret, ego dormirem*. Probatu consequ. quod impertinenter se habet ad dormitionem, aut negationem dormitionis, nequit verificare quod dormirem, aut quod non dormirem, ita se habet saltus Turcæ ad dormitionem, aut ne negationem eiusdem: ergo nequit verificare neque: *Dormirem*, neque: *Non dormirem*.

Resp. conc. ant. nego consequ. Ad probationem conc. totum. Verificatur autem quod dormirem per hoc, quod dormirem, aut quod non dormirem; per hoc, quod non dormirem: non per hoc, quod saltaret, aut non saltaret Turca, ut dictum est supra.

Dices: Quamvis conditionalis non affirmet, neque conditione, neque conditionatũ, affirmat tamen connexionem conditionati cum conditione. In hac propositione: *Si Turca saltaret, ego dormirem* non datur talis connexio, ergo hæc propositio est falsa.

Resp.

Resp. dist. mai. affirmat connexionem necessariam; nego: connexionem contingentem, subdistinguo, in conditionali sub hypothesis non disparata, concedo. In conditionali sub hypothesis disparata; nego. Hoc ipsum est esse conditionem disparatam: nõ habere ullam connexionem cum conditionato. In conditionalibus autem, in quibus conditio habet aliquam rationem actus primi, respectu conditionati, datur connexio inter conditionatum, & conditionem, non tamen semper necessaria, sed contingens, ita ut possis quidem per talem conditionem positam, determinare te ad conditionatum, non tamen necessario id facias. Ita accidit in hac. *Si Petrus cantarem; Petrus saltaret*, quia Petrus potest ex vi mei cantus determinare se ad saltum, quamvis non necessario meus cantus trahat saltum.

Q V Æ S T I O V.

De transitu propositionis veræ in falsam.

A R T I C U L V S I.

Aliqua præmittuntur.

Controuersia præsens agitari nequit, nisi in aliqua hypothesis, quam vltro conceditur etiam à controuertentibus esse falsam, ut enim propositio sit capax diuersi modi transitus, necesse est, ut eadem diuertat per plura

plura instantia. Nam de cognitione, quæ per vnicum instans sit in rerum natura, dubitare non potes, an in primo instanti vera existens, in secundo sit falsa, vel è conuerso. Quamuis igitur sit doctrina communis cognitiones nostras esse de natura temporis, adeoq; in continuo fluxu, tamen ad dandum locum præsentis controuersia supponamus vnam eandemq; cognitionem, putà hanc. *Socrates sedet*, durare per horam integram. Hac suppositione facta quæritur, an possit esse in prima medietate vera, in secunda falsa, vel è conuerso. Sententiam negatiuam tuentur ex recentioribus multi, multi etiam affirmatiuam, inter quos est P. Suarius. Tota resolutio quæstionis pendet ex hoc puncto. An videlicet cognitio possit eadem esse diuersorum obiectorum, hoc est, an cognitio, quæ nunc repræsentat aliquid, possit deinceps illud idem non repræsentare, aliquid aliud repræsentando, nam quod propositio possit sim phæter, & absolute repræsentare diuersa, est indubitatum, cum hac cognitio. *Animal* repræsentet hominem, bouem, & equum.

Pro quo sciendum est cognitionem abstractiuam repræsentare aliquid per se, & aliquid per accidens, qui dicunt propositionem posse variare obiectum, id intelligunt non de obiecto repræsentato per se, sed de obiecto repræsentato per accidens. Exemplum sit in hac cognitione, in qua simul apparebit quid sit repræsentari per se, quid per accidens. *Homo sedens in foro.*

Hæc

Hæc cognitio repræsentat per se rationem hominis sedentis in foro, seu rationem hominis, & rationem sedentis in foro, per modum vnius rationis complexæ: & hoc repræsentat ita vt non possit hoc non repræsentare; quia autem ratio hominis sedentis in foro, aliquando conuenit Petro, aliquando Paulo; & hoc ipsum; an videlicet conueniat Petro, an Paulo, non apparet per cognitionem; dicitur repræsentare per accidens, vel Petrum, vel Paulum; quod si stante hac cognitione, nullus sedeat in foro; prædicta cognitio neminem determinate repræsentat, imò nihil repræsentat: nisi rationem hominis sedentis in foro.

His positis facilè est controuersiam dirimere: nam si propositio potest variare obiectum repræsentatum per accidens; vix est vlla difficultas circa ipsius mutabilitatem; controuersia enim nequit esse circa cognitionem intuitiuam, cum certum sit cognitionem huiusmodi esse semper veram. Ad resolutionem igitur tendam est, quod dictum est in Summulis propositiones fieri per verba, verba autem significare cum tempore, vt g. hæc propositio: *Socrates sedet*, non solum significat sessionem Socratis, sed etiam significat tempus talis sessionis; & quia est per verbum de præsentis, significat Socratem in tempore, quod est præsens, seu quod coexistit propositioni, sedere: repræsentat igitur & Socratem sedere, & Socratem tempore sibi præsentis sedere. His positis,

ARTICVLVS II.

Dirimitur controuersia.

Diceneo. Potest propositio mutari de vera in falsam, & è conuerso. Hæc conclusio facillime probatur. Dic per horam medietate horæ Socratem sedete, non sedere in secunda. In tali casu per primam medietatem horæ propositio est vera, per secundam est falsa; ergo potest propositio de vera euadere falsa. Oppositum continget si ponas Socratem non sedere in prima, sedere autem in secunda medietate horæ. Casus positus nequit negari; hoc autem, positio probatur antecedens: quia hæc propositio in prima medietate est conformis obiecto; in secunda difformis; ergo in prima medietate est vera, in secunda est falsa. Item ab eo, quod res est, vel non est, oratio vera, vel falsa est, in prima medietate est res affirmata, in secunda non est; ergo in prima medietate propositio est vera, in secunda est falsa. Hanc eandem conclusionem habes expressam apud Philosophum in prædicamentis cap. de Subst. vbi dicit, quod quemadmodum oratio susceptiua est veritatis, & falsitatis, ita eadem substantia est susceptiua contrariorum: puta sicut hæc propositio: *Socras sedet*, est modo vera, & modo falsa, ita idem Socrates est modo sanus, & modo agrotus, mo-

do sedens, & modo stans.

Contra hanc conclusionem obiicitur primo. Hæc propositio: *Socrates sedet*, repræsentat semper totum tempus sibi præsens, ergo hæc propositio non mutatur de vera in falsam. Consequentia probatur: quia vel repræsentat illud tempus collectiue, vel disunctiue, vel indeterminatè, vel distributiue: quolibet ex istis modis repræsentet; est vel semper vera, vel semper falsa: ergo si huiusmodi propositio repræsentat totum tempus sibi præsens non mutatur de vera in falsam. Maior probatur: quia nullus est alius modus repræsentandi totum tempus prædictum minor etiam probatur: quia si repræsentet aut collectiue, aut distributiue: eo ipso est semper falsa: sensus enim est per totam horam mihi coexistentem, aut & in hac, & in illa medietate horæ mihi coexistentis Socrates sedet: quod falsum est in prædicta hypothesi: in qua per primam medietatem sedet, per secundam non sedet. Si autem repræsentet disunctiue, vel indeterminate, est semper vera: sensus enim est, Socrates in aliqua parte horæ mihi coexistentis, aut: Socrates vel in hac, vel in illa parte horæ mihi coexistentis sede, & in hoc sensu est semper vera; nam etiam dum Socrates non sedet, videlicet in secunda medietate horæ, verum est in aliena parte totius horæ sedere, igitur propositio vel semper est vera, vel semper falsa.

Resp. concesso antecedenti, negando cõ. se.

sequentiam. Ad probationem nego maiorem. Dico autem cognitionem prædictam repræsentare in prima medietate primam medietatem, in secunda secundum, semper autem affirmare. *Socrates sedet*, in prima medietate sedet, in secunda non sedet; ergo propositio est vera in prima medietate, falsa in secunda. In secunda medietate non est verum *Socrates sedet tempore mihi coexistente*; sed verum est: *Socrates sedet in tempore quod mihi coexistit*. Vbi notandum est rationem temporis coexistentis repræsentari per se, per cognitionem prædictam; hoc autem, vel illud determinatum instans, materialiter consideratum, puta instans matutinum, aut meridianum repræsentari per accidens.

Dices. Si propositio repræsentet modo vnum, modo alterum instans, propositio non est eadem; consequens est contra hypothesim, ergo & antecedens. Maior probatur quia non potest eadem propositio esse modo vnius, & modo alterius obiecti, ergo sit propositio in instanti *A*, est vnius obiecti, in instanti *B*, alterius, non est eadem in vitroque instanti.

Resp. negando sequelam maioris. Ad probationem distingo antec. propositio nequit esse eadem modo vnius modo alterius obiecti repræsentari per se; concedo antecedens; obiecti repræsentati per accidens: nego antecedens, & consequentiam. Ratio præsentis est ratio repræsentata per sed in hac propositione: *Socrates sedet*, hæc

enim propositio est essentialiter de præsen-
ti. Quod autem ratio præsentis hic, & nunc
cadat supra instans *A*, vel sopra instans *B*,
adeoque quod determinate repræsentet in-
stans *A*, vel instans *B*, se habet per accidens.
Ratio à priori est, quia ratio præsentis at-
tingitur hic non per species individuales
huius, aut illius præsentis, sed per species
communes omni præsentis, videlicet secun-
dum rationem coexistentis propositioni,
quando profertur, species autem, seu ratio
communis omni coexistenti, non magis est
ex se determinata ad vnum, quam ad alte-
rum coexistens.

Objc. 2. Cognitio est relatio transcen-
dentalis ad obiectum; quod repræsentat,
ergo non repræsentat modo vnum, & mo-
do alterum obiectum. Antecedens patet ex
dictis vbi de relatione. Consequentia proba-
tur, quia relatio transcendentalis est es-
sentialis rei, quæ refertur, vt ibidem as-
sertum est, ergo si est modo relatio trans-
cendentalis vnius, modo alterius obiecti,
est modo vna, & modo altera relatio, &
consequenter modo vna, & modo altera co-
gnitio.

Resp. cum distinctione: cognitio est re-
latio transcendentalis ad obiectum repræsen-
tatum per se; concedo, ad obiectum re-
præsentatum per accidens, nego. Distin-
ctio claret ex dictis.

Objc. 3. sequitur ex data doctrina da-
ri aliquam cognitionem, quæ nihil repræ-
sentet, consequens est impossibile, ergo &

antecedens, sequela probatur. Sit hæc co-
gnitio; *Homo existens in atrio*, hæc posita
sic arguitur. Si Petrus est in atrio; hæc cog-
nitio repræsentat Petrum: si Paulus, Paulum
si Antonius, Antonium; si autem nullus
homo sit in atrio nullum repræsentat, Pro-
batur hoc vltimum, quia in tantum existen-
te Petro in atrio repræsentat Petrum, &
existente Paulo, Paulum, in quantum ratio
existentis in atrio coniungitur modo cum
Petro, & modo cum Paulo: ergo si cum
nullo homine coniungitur, hæc cognitio
nullum hominem repræsentat.

Resp. negando sequelam maioris. Ad
probationem tene quod dictum est; aliud
nimirum repræsentari per se, aliud per ac-
cidens. Cognitio supra posita semper &
essentialiter repræsentat rationem hominis
existentis in atrio, sine aliquis existat, siue
nullus. Si autem nullus existat, nullum si-
gnificat in actu secundo significat quemli-
bet in actu primo hoc est actu nullum de-
terminare significat, potest autem quemli-
bet significare. Igitur falsum est, quod ni-
hil repræsentet, quamuis verum sit, quod
nullum determinatè repræsentet; adeoque
rem repræsentatam per se etiam in casu po-
sito determinate repræsentat, rem repræsen-
tabilem per accidens, etiam per accidens
non repræsentat.

Hinc si quis hæc propositionem faciat;
Homo existens in atrio dormit, & nullus ho-
mo existens in atrio; non solum negas pro-
positionem, quod faceres si aliquis homo

ibi existeret, & non dormiret, sed insuper negas suppositum propositionis, & dicis esse de subiecto non supponente, quia videlicet obiectum quod possit hanc propositionem verificare non datur: seu potius subiectum propositionis, videlicet. *Homo existens in atrio*, non existit.

Dices, aliud est esse obiectum propositionis, aliud est esse verificatum propositionis. In casu posito propositio non habet verificatum: habet tamen obiectum: obiectum autem est omnis homo, quandoquidem cum omni homine coniungibilis est ratio existentis in atrio.

Resp. verum esse quod aliud est esse verificatum in actu secundo, aliud esse obiectum: esse verificatum in actu secundo, est ita se habere sicut per propositionem effertur: esse obiectum nihil aliud est quam per cognitionem attingi. Sed hoc non facit ad rem. Quando dicit aduersarius obiectum huius propositionis. *Homo existens in atrio, &c.* esse omnem hominem, quia cum omni homine coniungibilis est ratio existentis in atrio, cognitionem prædictam confundit cum hac alia. *Homo potens existere in atrio*; cum tamen sint valde diversæ. *Homo potens existere in atrio* est apprehensio rationis complexæ necessariæ; hoc enim epitheton: *potens existere in atrio*, necessario convenit huic substantivo *homo*. at *homo existens in atrio* est apprehensio rationis complexæ contingentis: existere enim in atrio non est quid necessario conveniens
ho

homini. Prima repræsentat omnem hominem: secunda aliquando aliquem, aliquando nullum; semper autem rationem hominis existentis in atrio: quæ aliquando alicui convenit, aliquando nulli. Da picturam realem equi carulei. Hæc repræsentat actu rationem equi carulei. Si autem sit aliquis de facto equus caruleus, illum repræsentat in actu secundo: si autem nullus, nullum quemlibet vero qui unquam sit caruleus, in actu primo.

QVÆSTIO VLTIMA.

De reliquis ad veritatem spectantibus.

ARTICVLVS. I.

Satisfit nonnullis dubitationibus.

Cætera quæ pertinet ad veritatem paucis dubitationibus comprahenda sunt, & resoluenda.

Dubitabis primo utrū eadem propositio possit esse vera simul & falsa respectu diversorum obiectorum. Ratio dubitandi est quia vna eademque propositio potest affirmare diversa quorum a iud se habeat ut dicitur per ipsam, aliud aliter, puta si dicas. *Magister dicit, & discipuli saltant*; videtur hæc propositio esse vera quia dicit: *Magister dicit*, cum re ipsa dicit: & simul esse falsa quia dicit *discipuli saltant* cum re ipse non saltent.

Resp. ex ijs, quæ dicta sunt in Summu-
lis, propositionem prædictam esse simplici-
ter & sine vlla limitatione falsam. Ratio
est, quia ad veritatem copulatiuæ requiri-
tur vt secundum omnem sui partem verifi-
cetur; hanc autem non esse huiusmodi pa-
tet. Ratio à priori est quia huiusmodi pro-
positio, quamuis vocaliter constet partibus
est tamen vna indiuisibilis qualitas menta-
lis, adeo que non constans parte & parte-
quarum altera vera sit, & altera falsa. Præ-
terea propositio prædicta nec affirmat solū
dari cursum Petri; nec solum dari sessionem
Pauli; sed complexum ex cursu Petri, &
sessione Pauli; eo ipso autem quod vel sc-
sio, vel cursus desit, deest totum comple-
xum. Quia tamen prædicta propositio æ-
quiualeat duobus, frequentissime etiam qui-
nobiscum sentiunt, aiunt esse veram secun-
dum vnum partem, falsam vero secundum
alteram: nihil aliud intelligunt, nisi quod
non ab vtroque obiecto, sed ab altero tan-
tum falsificetur; in quo nequit esse vlla dif-
ficultas.

Dices. Petrus dicat Romæ; *Hic est Pan-
theon*, & simul cum hac sua suppositione sit
in eodem instanti replicatus Florentiæ. In
hac hypothesi Petrus Romæ & Florentiæ,
dicit: *hic est Pantheon*. Hæc autem propo-
sio est vera Romæ, & falsa Florentiæ: er-
go eadem propositio est vera simul & falsa.
Probatnr antec. quia si in duobus instanti-
bus dicat: *Datur Pantheon*, & in vno in-
stanti detur, & in altero non detur, in vno

instanti est vera, & in altero est falsa; ergo
si in duobus locis dicat. *Hic est Pantheon*,
& in vno detur, & in altero non; in vno
loco est vera & in altero falsa. Sicut autem
habet representare hoc instans per hoc,
quod de facto illi coexistat, alterum repræ-
sentatur si alteri coexistet; ita habet re-
presentare hunc locum per hoc quod sit in
hoc, illum alterum per hoc quod sit in alte-
ro, vtrumque igitur per hoc quod in vtro-
que.

Resp. Admissa hypothesi, nego anteced.
Ad prob. concesso antec. nego conseq. Di-
co autem propositionem prædictam esse,
vel vtrobiq; veram, vel vtrobiq; falsam.
Vtrobiq; vera est si appelletur *hic* indeter-
minatè; nam Pantheon est in aliquo *hic*
ipsum, hoc est in aliquo loco in quo est ip-
sa. est vtrobiq; falsa, si appelletur *hic* co-
pulative. Nam Pantheon non est in vtroq;
hic, hoc est Romæ & Florentiæ. Hoc au-
tem nequit dici de duobus instantibus non
enim simul coexistit duobus instantibus, si-
cut duobus locis; adeoque in primo in-
stanti appellat solum primum instans: in
secundo solum secundum, & quia in
primo instanti datur res, non in secundo,
in primo est vera, non in secundo. In
primo instanti propositio non coexistit se-
cundo, sed est coextitura, in secundo non
coexistit primo, sed coextitit. Nunquam igitur
veniunt simul sub ratione actû coexisten-
tis.

Quæritur secundo. An eadem propositio

tio respectu eiusdem obiecti: possit esse vera simul & falsa.

Resp. negatiue. Ratio est quia eo quod reseat vel non est, oratio vera vel falsa dicitur: nequit eadem res simul esse & non esse, ergo nequit eadem propositio esse vera simul & falsa. Ex hoc eodem principio vides propositionem non posse esse neque veram neque falsam, hoc est non dari propositionem quæ neque vera sit, neque falsa: nam quemadmodum res nequit simul esse & non esse: ita nequit nec esse, nec non esse: datur enim metaphysica necessitas vt sit, vel non sit.

Aduerte obiter me non vti hac phrasi; necesse est vt res sit vel contradictorium, ipse; nam vt iam indicatum est, & alibi ostenditur: rei non existentis non existit propterea contradictorium obiectuum, sed propositiones contradictoriæ, & in omni rigore contradictoriæ, versantur circa idem obiectum, quod per vnã quidem affirmatur, per alteram autem negatur. Puta hæc duæ propositiones; *Antichristus existit, & Antichristus non existit*, habent idem indubitabile obiectum, hæc autem propositio: *existit negatio Antichristi*, in sensu formali est falsa, sicut hæc; *existit contradictorium Antichristi*: sunt autem veræ in sensu æquiuocanti, quatenus grammaticaliter affirmantes, phylosophice negant; dum idem dicunt atq; hæc: *non existit Antichristus*. Hæc indicare oportuit quæ alibi ex professo tractanda sunt ad mentem D. Augustini dicent-

centis hanc affirmationem; *Tenebræ erant superficiem abissi* non importare existentiam tenebrarum quasi vero hæc sint nebula quædam superficiem abissi dispersæ; sed idem sonare ac: *Non erat lux super abissum* non est autem necesse vt hæc propositio: *non est lux* differens ab hac: *est lux*, differat ex obiecto.

Contra responsionem ad vltimum quæsitum sic obiicitur. Dantur aliquæ propositiones quæ per hoc ipsum quod veræ sint: sunt falsæ, & per hoc ipsum quod sint falsæ, sunt veræ: ergo dantur propositiones veræ simul, & falsæ. Probatur. Dicat aliquis *Ego nunc dico falsum*, si vera est hæc propositio, eo ipso est falsa; si enim verum est ipsum dicere falsum; dicit falsum si autem hac propositione dicat falsum, propositio est falsa, ergo si vera est, est falsa. Rursus si falsa est, eo ipso est vera. Nam si falsa est hæc propositio: *ego dico falsum*, eo ipso dico falsum, si autem dico falsum; verum dico dicens me dicere falsum, ergo si falsa est hæc propositio, eo ipso est vera.

Resp. propositionem prædictam non esse propositionem: quod æque verum est, ac verum est hominem pictum non esse hominem. Est quidem materialis quædam & nugatoria combinatio terminorum in similitudinem propositionis; Cæterum non est propositio, hoc est iudicium quo ego existimem me per huiusmodi dicere verum, vel dicere falsum. Ad argumentum in forma, nega antecedens ad probationem ne-

ga suppositum, hanc videlicet esse propositionem formalem seu intellectualem posset quidem aliquis dicere; *ego dico falsum*, & quidem serio, sed appellando aliquam aliam propositionem quam vel fecisset vel simul faceret, vel facturus esset: puta si Petrus dicat Paulo: *tu es vir molestissimus*, & super hac propositione reflectens simul & super immolestia Pauli dicat; *ego dico falsum*, dicet hac ultima propositione verum, quia appellabit ultimam propositionem quam fecit, & qua falsum dixit, est autem satis familiare propositionem immediate vel præteritam vel sequentem appellare per modum præsentis.

Porro quemadmodum est principium lumine naturæ notum; non potest idem simul esse & non esse, ita notum est intellectum de eodem in eodem instanti dicere non posse, *est & non est*, vnde diximus in summis quod reducere aduersarium ad dicendum est de eo de quo dixit, *non est* in eodem syllogismo, vel è conuerso, est reducere aduersarium ad impossibile. Ex his manifestum est quod quamuis possis vocaliter facere hanc propositionem: *Petrus est & non est*, nequis tamen habere hanc propositionem in intellectu, est enim impossibile quod utriusque contradictorio euidenter apparenti præbeas assensum: quamuis non sit impossibile quod utriusque speciem simul componas etiam in intellectu.

Atque hic obiter nota aliud esse proponi intellectui aliquas propositiones materia-

les; imò & formales nonnunquam respectu alterius intellectus; aliud intellectum assentiri prædictis propositionibus; adeoque prædictas propositiones esse formales propositiones, seu formalia iudicia intellectus, cui proponuntur. Exemplum habes in hæretico arguente contra te de Myserio Sanctis Trinitatis: implicat, ait ille, vnam essentiam esse cum multiplicitate Personarum; ergo implicat mysterium Trinitatis. Hoc argumentum cui assentitur propones, tibi proponitur, sed non propterea dum mente reuoluis, *implicat vnã essentiam*, &c. iudicas implicare huiusmodi essentiam imò statim negas antec. Hinc alibi dictum est iudicia, discursus, imò integra volumina posse esse obiectum simplicium apprehensionum.

Indoctrina tradita fundatur id quod a iunt, omnem videlicet propositionem de seipsa exercite dicere: *sum vera*; quod nihil aliud significat quam nos per iudicia, quæ formamus, assentiri formaliter res ita se habere, sicut concipiuntur à nobis, adeoque habens hoc iudicium. *Petrus est homo*, assentitur Petrum esse hominem, habens hoc aliud, *Petrus non est homo*, dissentitur.

Quæritur tertio. Vtrum vna propositio sit verior altera. Ratio dubitandi est quia si quis dixerit, *Aliqui homines currunt*, & decem homines currant, videtur esse verior propositio, quam si solum quinque: est enim vera ex pluribus titulis, siue, habet

bet plura verificatiua, ex alio capite dici solet veritatem consistere in indiuisibili, hoc est non suscipere magis & minus. Item hæc alia propositio: *Vel Petrus currit, vel Paulus sedet*, quæ est disiunctiua imperfecta, si solum Petrus currat, aut solum Paulus sedeat, est vera; quod si & Petrus currat & Paulus sedeat, videtur esse verior.

Resp. quæstionem hanc esse de meto nomine: in re enim nulla est difficultas. Certum est in casu prædicto dari plura verificatiua propositionis prædictæ. Si hoc sit esse verius; propositio est verior, si autem hoc impertinenter se habet ad veritatem, non est verior. Impertinenter autem se habebit, si dixeris veritatem in hoc consistere præcise quod ex parte obiecti detur quidquid requiritur ad hoc vt propositio sit vera: hoc autem habes in vtroque casu. Quod autem in altero aliquid aliud insuper habeas, dic superuacaneum esse ad veritatem, & qualiter mansuram si istud deficiat. Exemplum sit in solutione alicuius debiti. Petrus & Paulus debent singuli decem nummos Francisco; Petrus dat decem; Paulus quindecim: vter plus soluit? neuter plus; sed vterque per hoc præcise quod dederit quantum debuit, soluit: quinque nummi, quos superaddit Paulus, non pertinent ad solutionem; quia solutio est positio æqualitatis cum debito: quinque autem supra decem sunt extra æqualitatem decem ad decem.

Quæritur vltimo an veritas formalis reperitur in simplici apprehensione? Ratio du-

dubitandi est: quia veritas est conformitas cognitionis cum obiecto; datur hæc conformitas inter apprehensionem & obiectum ergo in apprehensione datur veritas. Ex alio capite, dicit Philosophus non esse verum aut falsum sine compositione aut diuisione; donec enim dicas, *est* vel *non est*, nondum verum aut falsum dicis: in apprehensione autem neque *est* reperitur, neque *non est*, ergo in apprehensione non reperitur veritas.

Resp. veritatem complexam quæ simpliciter & absolute dicitur à Philosopho veritas, non reperiri in apprehensione, sed solum in actu iudicatio; veritatem autem incomplexam quæ consistit in ratione puræ imaginis reperiri in apprehensione. Prima est veritas assensus aut dissensus, opponiturque falsitati, deceptioni, errori. Secunda opponitur puræ & præcise ignorantia. Idem autem Philosophus qui dicit non dari verum nisi, vbi est affirmatio aut negatio; dicit etiam in apprehensione simplici dari verum; quamuis nequeat dari falsum: ratio cur nequeat dari falsum est: quia eo ipso quod difformetur obiecto, non est imago talis obiecti; cur autem aliquo modo continet verum, est: quia conformis est. *Intelligere hæc simplicia*, ait Philosophus, *continet verum, non intelligere autem non continet decipi, sed ignorare*. Vnde constat aliam esse veritatem quam Philosophus negat, aliam quam concedit primæ apprehensioni: vt dictum est.

tur vni propositioni pro obiecto præter alteram propositionem habentem pro obiecto illam eandem propositionem cum qua comparatur, & nihil aliud. Hinc propositio affirmans veritatem aut falsitatem vtriuslibet, est de subiecto non supponente. Est enim iudicium de veritate aut falsitate, quæ haberi deberet per aliquid distinctum ab ipsismet propositionibus; hinc proponenti prædictas propositiones negandum est suppositum: quia hæc ipsa iudicia supponunt aliquid, quod non datur, per respectum ad quod debeat haberi veritas vel falsitas propositionis. Puta hæc propositio *prima propositio quam faciet Paulus erit vera*, supponit Paulum aliquid dicturum circa obiectum aliquod distinctum à propositione, per quam dicitur dicturus verum. Idem dic de alia, quam facit Paulus, neutra autem habet obiectam huiusmodi; ergo vtraque laborat in supposito, & idem pro vtraque respondendum est, quod responderes in hypothesi in qua post propositionem Petri, Paulus nihil diceret, aut ante propositionem Pauli Petrus nihil dixisset. Fac Petrum dicere, *prima propositio quam faciet Paulus, erit vera*, & deinde per totam æternitatem Paulum tacere, quid diceret tunc, nisi negares suppositum? tam autem impertinenter se habet quod loquatur, vt inducitur loquens, quam quod non loquatur.

DISPUTATIO VI.

In Libros Priorum Analyticorum.

QVÆSTIO I.

De necessitate Conclusionis post præmissas.

ARTICVLVS I.

Datur necessitas contrarietatis.

DICTVM est in Summulis Syllogismum esse orationem, in quibusdam positis, aliud quid a positis necesse est contingere, eo quod hæc sint. Ea quæ in Syllogismo *quædam posita* appellantur sunt præmissæ: maior scilicet & minor, quæ præmissæ dicuntur, quia præmittuntur conclusioni. Illud autem alterum quod, his positis, necesse est esse; est ipsamet Syllogismi conclusio, vt ibidem explicatum est. Cum igitur Philosophus dicat positis præmissis necesse esse conclusionem sequi, queritur hic cuius rationis sit huiusmodi necessitas, pro cuius intelligentia.

Necessitas alia est contrarietatis, seu quoad specificationem, alia contradictionis, seu quoad exercitium. Per primam ita determinamur ad actum, vt nequeamus elicere oppositum seu contrarium, per secundam ita determinamur ad actum, vt nequeamus illum

illum omittere. Vtrique necessitati sua libertas opponitur. Necessitati contrarietatis libertas contrarietatis; quia videlicet exire possum in hunc vel oppositum actum, puta in amorem vel in odium, necessitati contrarietatis, libertas contradictionis; quia exire possum vel non exire in actum; non tamen in hunc vel in oppositum. Exemplum utriusque necessitatis & libertatis habes in voluntate. Hæc bonum purum, puta bonum diuinum, si clare proponatur, necessario amat utraque necessitate, quia non modo nequit odisse, sed nequit non amare. Hæc eadem bonum admixtum malo non solum potest non amare; sed etiam potest odisse. His positis.

Dicendum est præmissas rectè dispositas & intellectas necessitate contrarietatis ad conclusionem. Explicatur conclusio. Pone has præmissas: *omnis homo est animal; sed Petrus est homo*; tunc dico intellectum, non esse indifferentem ad hunc actum, g. *Petrus est animal*, vel ad oppositum, ergo *Petrus non est animal*. Adeoque si aliquam conclusionem eliciat, eliciet primam. Probatur hoc; quia si posito assensu utriusque præmissæ posset intellectus dicere, *Petrus non est animal*, posset assentiri duobus contradictorijs manifestis, diceret enim, *omnis homo est animal, & aliquis homo non est animal*. Hoc autem esse impossibile est primum principium sapius hæctenus repetitum.

Dices intellectum non posse quidem assen-

sentiri duobus contradictorijs simul, posse tamen successiue, adeoque potuit in instanti *A*, dicere, *omnis homo est animal; & Petrus est homo*, & deinde in instanti *B* dicere, *Petrus non est homo*.

Resp. nos nihil aliud velle, nisi quod stante assensu qui præbetur præmissis, non possit ab intellectu elici actus conclusionis oppositus, coexistere autem assensum prædictum elicitioni conclusionis supponimus hic cum aduersario.

ARTICVLVS II.

Datur etiam necessitas contradictionis.

PROBATUR hæc secunda conclusio, quia Intellectus habens omnia requisita ad conclusionem nequit non elicere conclusionem, sed ita se habet habens præmissas rectè dispositas, & intellectas, ergo nequit tunc non elicere conclusionem. Maior probatur, quia intellectus est potentia necessaria, adeoque impotens non agere, vbi datur omnia requisita ad agendum. Hoc alibi dictum est, vbi intellectum cum voluntate contulimus, quæ positis omnibus ad agendum prærequisitis, potest, pro suo libito, agere vel non agere. Est igitur potentia intellectiua in cognoscendo, sicut visiua in videndo, sicut autem repugnat potentiam visiuam & habere omnia requisita ad videndum & non videre, ita repugnat potentiam intellectiuam habere omnia requisita ad

cognoscendum, & non cognoscere.

Minor autem probatur, quia prædicto assensu utriusque præmissæ potest elicere conclusionem, ergo habet omnia requisita ad conclusionem, ubi nota hanc illationem esse bonam. *Intellectus positus præmissis potest assentiri, ergo assentitur huic vel illi conclusioni.* Ratio est quia potentia necessaria facit in quibuslibet circumstantiis quidquid potest facere, ad differentiam potentia libera, quæ cum sit domina suæ actionis, illam elicit vel non alicit, non prout potest sed prout vult.

Dices, sæpe accidit quod intellectus assentiat præmissis, & neget assensum conclusioni, ergo per præmissas intellectus non necessitatur ad conclusionem. Antecedens probatur, quia in syllogismis indirectis cum toto assensu præmissarum, negatur consequens, ut constat in multis, præcipue autem in *Barocco & Broccardo*, ita ut necesse fuerit excogitare artem reducendi ad impossibile.

Resp. ex hoc ipso quod inuenta sit ars reducendi ad impossibile, confirmari conclusionem suprapositam, si enim potest aduersarius reduci ad impossibile, nequit simul cum assensu præmissarum non assentiri conclusioni. In tantum autem in syllogismis prædictis contingit negari consequens, quia utraque præmissa, in quantum præmissa non bene penetrantur, nec connectio ipsarum cum conclusione. In syllogismis autem directis, quia res aliter se habet, ideo dicitur aduersarius reduci ad impossibile, quan-

quando cogitur vel ad negandum assensum conclusioni concessis præmissis, vel ad concedenda contradictoria. Ex his patet ad argumentum, Sæpe accidit &c. in syllogismis directis, nega, in indirectis, concede. Ratio disparitatis est data.

Obijce, præterea. Veritati non euidenter apparenti intellectus non necessario assentitur, in syllogismo probabili non apparet euidens veritas conclusionis, g. saltem in syllogismo probabili assensus præmissarum non necessitat ad assensum conclusionis. Maior est certa. Minor probatur quia conclusio syllogismi probabilis est solum probabiliter vera, non enim inferes euidens ex probabili, imò si ex præmissis altera est euidens, & altera duntaxat probabilis, conclusio erit solum probabilis, iuxta illud, *Conclusio sequitur debiliorem partem.*

Resp. concessa maiori, distinguendo minorem, veritas conclusionis non est euidens simpliciter, conc. non est euidens ex suppositione quod præmissa sint veræ, nego min. & consequentiam. Aliter, non est euidens euidencia consequentis, concedo, euidencia consequentia, nego. Est euidens, quod si verum est omnem matrem diligere filios, & Medeam esse matrem, *Medea diligit filios, & in hoc syllogismo, omnis mater diligit filios, Medea est mater, ergo Medea diligit filios,* est æque euidens consequentia, ac in isto, *Omnis homo est animal, Petrus est homo, g. Petrus est animal* Hæc tamen propositio, *Medea diligit filios* est

est solum probabilis, etiam positis præmissis quarum altera est solum probabilis, sed nõ solum probabiliter, imo euidenter includitur in præmissis, adeoque nequit admissis præmissis ipsa non admitti.

Objic. vltimo. Voluntas habet vim inclinandi intellectum ad assensum, & eundem cohibendi ab assensu; ergo admisa vtraque præmissa poterit cohibere vel suppendere assensum circa conclusionem. Antec. constat in assensu fidei, qui fit ex imperio voluntatis; vnde dicitur: *nemo credit nisi volens*; & in illo iperio voluntatis consistit meritum. Hoc voluntatis in intellectum dominium explicat Philosophus in Retoricis, vbi monet oratorem, vt si iudicem velit sibi in sentiendo proprium, curet illum habere sibi bene affectum; & post Philosophum Augustinus super hæc: *noluit intelligere vt bene ageret*: Quo ticscunque enim non apparet euidenter veritas vel falsitas, incredibile est, quantum bona vel mala affectio voluntatis conferat ad assensum vel dissensum. Hæc omnia patent experientia. Cum in rebus natura dubijs & vtrinque probabilibus omnes sentiant secundum affectum. Puta si agitur de pugna inter Catholicos & Hæreticos; omnes boni Catholici victoriam etiam dubiam adscribunt Catholicis, hæretici hæreticis.

Resp. distinguendo antecedens: voluntas habet vim &c. in omnibus circumstantijs: nego, in aliquibus concedo. Ad probationem concede quicquid ibi dicitur, nam & obic-

obiectum per fidem credendum ita proponitur, vt ad assensum necessario requiratur imperium voluntatis & in multis obscure propositis idem accidit: sed posito assensu præmissarum modo explicatio, cum nihil obscuritatis sit circa consequentiam, nequit circa illam expectari imperium voluntatis. Vt autem voluntatis aliquale dominium in intellectum aliquo modo intelligas, sciendum est dominium huiusmodi exerceri non directe, sed indirecte: per hoc videlicet, quod ita distrahatur intellectum adhæc, & illa obiecta, vt consequenter nequeat ita attendere ad rem vt illam recte penetret, atque intelligat. Eodem modo potest voluntas impedire oculos; nõ videat hoc, aut illud obiectum; distrahendo videlicet illum ad aliud, & sic de cæteris, constat enim etiam potentias necessarias ad plura intentas minus attentas esse ad singula: iuxta illud: *Pluribus intentus minor est ad singula sensus*.

Q V Æ S T I O II.

De prærequiritis ad conclusionem.

A R T I C V L V S I.

An prærequiratur iudicium de bonitate illationis.

AD intelligentiam propositæ dubitationis forma hunc syllogismum: *Omne rationale est risibile; omnis homo est rationale*.

tionalis; ergo omnis homo est risibilis. Dubitatur hic, an ad eliciendum hanc conclusionem: *Omnis homo est risibilis*, prærequiratur in intellectu cognitio, qua iudices ex præmissis hanc rectè deduci.

Dicendum est non præquiri tale iudicium. Probatur conclusio ex dictis. Posita utraque præmissa datur quicquid requiritur ad eliciendum conclusionem; ergo non prærequiritur tale iudicium. Consequentia est evidens. Probatur secundo, quia ad assentiendum præmissis non prærequiritur iudicium, quod talibus præmissis debeat assensus: determinatur autem intellectus ad assentiendum ab objecto, quod sibi proponitur per præmissas; igitur cum ipsæmet præmissæ præsentent intellectui obiectum conclusionis: poterit per propositionem huiusmodi, seu præsentationem obiecti, determinari ad assensum. Probatur antecedens; quia si ante assensum, qui præbetur præmissis, debeas iudicare talem assensum deberi; etiam ante hunc assensum, quod videlicet debeat assensus, debes iudicare te debere habere hunc assensum; & cum quodlibet iudicium sit assensus, si sit affirmativum: dissensus, si negativum, ante quemlibet assensum debetis habere alium assensum, quod est impossibile: cur autem præbebis assensum *A*, sine iudicio antecedenti, quod benè præbeatur, non autem assensum *B*? Præterea per hoc ipsum quod iudices: debeo assentiri huic, vel illi obiecto, iudicas hoc, & illud esse verum: per hoc autem, quod

quod iudicas esse verum hoc: *Omne rationale est risibile*: formaliter assentiris, quod omne rationale est risibile.

Quod dictum est ultimo loco de præmissis dic proportionaliter de conclusione. Per hoc ipsum, quod iudices: ex his præmissis rectè deducitur hæc conclusio: *Omnis homo est risibilis*; iudicas hoc rectè inferri ex positis: hoc autem ipsum est assentiri conclusioni; seu concludere in syllogismo: & hoc ipsum est, quod affirmat exercite arguens; & negat defendens, dum conseq. negat.

Hoc autem intelligendum est respectu intellectus nostri, qui per præmissas inducitur ad cognoscendum hoc deduci ex ipsis. Nam hoc iudicium: *Hæc conclusio necessariò sequitur ex his præmissis*: in se præcise consideratum, non est illatio: Deus enim, quem implicat syllogizare, habet huiusmodi iudicium.

Obj. 1. Positis præmissis intellectus aliquando elicit conclus. aliquando non; aliquando determinatur ad eliciendam conclusionem, aliquando nõ; sed non potest dici, cur deter. minetur in vno casu, & in alio non, nisi quia in vno casu iudicat esse bona illationem, & in alio non; g. quando elicit conclusionem determinatur a iudicio, quod illatio sit bona.

Resp. Aliquando intellectus iudicat esse bonam illationem, al quando non; g. aliquando determinatur ad hoc iudicium, aliquando non, &c. Dicat aduersarius, à quo determinetur ad tale iudicium, & per hoc ipsum dices determinari ad conclusionem.

Determinatur autem à præmissis rectè dispositis & intumè penetratis : quia autem præmissæ aliquando tales sunt , & aliquando non : ideo intellectus aliquando determinatur ad conclusionem , aliquando non .

Obj. 2. Si quis argumentanti in forma , concessa utraque præmissa , neget consequ. debemus ostendere illi , quod talis conclusio rectè inferatur ex illis præmissis ; ergo pro priori ad actum conclusionis debemus habere iudicium , quod hæc rectè sequatur ex præmissis . Probatur consequentia ; quia pro priori ad conclusionem habemus illud iudicium , quod habemus , quando reflectentes supra argumentum factum , cognoscimus bonam esse illationem .

Resp. concesso antecedenti : negando consequentiam , & probationem eiusdem . In casu posito ostendimus aduersarium non bene penetrasse præmissas , quas bene penetrantes syllogizauimus .

Obj. Si non prærequiritur prædictum iudicium , actus illationis non erit assensus diuersa rationis ab assensu , quem præstamus præmissis consequens est falsum , ergo & antecedens . Sequela maioris probatur , quia tam in conclusione , quam in præmissis præstabitur assensus obiecto ob immediatam præsentationem ipsius . Minor autem probatur ; quia vnus assensus vocatur conclusio , alter iudicium : & ex communi omnium sententia illatio , seu conclusio intrinsece differt à mero iudicio .

Resp. neg. sequelam mai. Ad probationem

nc m

nem die obiecto præmissarum præberi assensum immediate propter ipsum : obiecto autem conclusionis propter assensum præmissis præstitum , quod est syllogizare . In hoc autem intrinsece differt illatio a præmissis : quod hæc intrinsece pendet ab ipsis ; ita ut hic assensus . *Petrus est animal* , si consideretur , ut in se est , & sine villo antecedente , intrinsece differat ab hoc . Ergo *Petrus est animal* , qui ex antecedenti deducitur .

Atque hic oritur dubitatio , an dependentia illa conclusionis à præmissis sit dependentia à causa , an dependentia à conditione ; hoc est , an præmissæ sint causa , an mera conditio respectu conclusionis . Discrimen inter conditionem , & causam alibi expresso assignabitur à nobis . Interim interim dicto communi , ne de omnibus in omnibus disputemus : differt , inquit , conditio à causa , quod hæc requiratur , ut aliquid diffusiuum sui , seu communicatiuum sui esse , & assimilatiuum passivi : illa autem requiratur quidem , sed ut merum applicatiuum virtutis actiue . Ut ignis ex palea faciat ignem , requiritur & ignis , & proximitas ignis ad paleam : ignis vel per se , vel per suum calorem est diffusiuus sui , & assimilatiuus passivi : proximitas est conditio , sine qua ignis in paleam non ageret .

Hinc ratio inueniendi , an aliquid requisitum ad existentiam alterius sit causa an solum conditio : attendere oportet , an effectus specialem aliquam similitudinem .

Li 3 ha-

habeat eum illo, an nullam; si aliquam, est causa: si nullam, est conditio. Conclusionem autem, secundum aliquas speciales rationes assimilari præmissis apparet ex hoc, quod ex præmissis evidentibus conclusio evidens, ex obscuris obscura, ex probabilibus probabilis eruat. Ad dubitationem igitur dic præmissas non esse meram conditionem, sed aliquam causam conclusionis.

ARTICVLVS II.

An conclusio reflectat supra præmissas.

Dubitatio proposita duplicem sensum facere potest: primus est, an intellectus eliciens conclusionem, reflectat supra obiecta præmissarum: secundus est, an non solum obiecta, sed etiam ipsasmet formales præmissas per actum conclusionis consideret. Prima reflexio dicitur supra præmissas obiectiuas, secunda supra præmissas formales. Hispositis.

Dicendum est primo. Intellectus in conclusione reflectit supra obiecta præmissarum. Probatur primò auctoritate Doctoris Angelici, qui in prima secundæ, quæst. 8. art. 3. in corp. sic habet: *Nam primo aliquis intelligit principia secundum se, postmodum autem intelligit ea in ipsis conclusionibus, secundum quod assentitur conclusionibus propter principia*: ergo secundum Sanctum Doctorem ipsa principia, hoc est

est præmissæ, prius intelliguntur in se ipsis; & eadem per conclusionem iterum attinguntur.

Probatur secundo, ratione quam ibidem habet Doctor Angelicus. præmissæ obiectiuæ sunt motiuum, propter quod intellectus elicit conclusionem; ergo per actum conclusionis præmissæ obiectiuæ attinguntur. Antecedens est certum: consequentia probatur; quia omnis actus intentionalis attingit non solum suum obiectum materiale, sed etiam, & multo magis formale: puta amans medicinam propter sanitatem. non solum amat medicinam, sed etiam, & multo magis sanitatem ipsam, quæ est obiectum formale, seu motiuum amoris erga medicinam.

Dicendum est secundo. Conclusio non reflectit supra præmissas formales. Probatur; quia per hoc quod conclusio pendeat à præmissis formalibus tanquam à principijs aliquo modo effectiuus constituitur sufficienter in esse conclusionis, si simul pendeat à præmissis obiectiuis, tanquam à motiuo, siue obiecto formali; ergo non requiritur reflexio supra præmissas. Antecedens probatur solutionem obiectionum.

Obj. 1. Si per actum conclusionis non attingantur præmissæ formales; particula; Ergo, in syllogismo nihil significat, consequens est absurdum, ergo, &c.

Resp. neg. mai. Particula Ergo significat exercitiè dependentiam actus, tum à præmissis formalibus, tum ab obiectiuis mo-

do superiùs explicatò. Per ly *Ergo*, significo me elicere talem assensum, tum quia e licui præcedentes, tum quia obiecta præcedentium assensuum mouent me ad istum. Ly *Quia* appellat obiecta præmissarum, pro motiuo: præmissas ipsas pro applicatiue motiui.

Dices ergo præmissæ formales habent rationem puræ conditionis. Probabis consequentiam: quia habent rationem applicatiui.

Resp. negando consequentiam. Ad probationem dic rationem applicatiui esse rationem conditionis; adeoque præmissis formalibus conuenire, quod sint conditio: non tamen propterea sunt mera conditio: sunt autem respectu motiui conditio, adeoque non sustinent rationem causæ in genere efficientis: non est autem nouum, quod idem sit in vno genere conditio, & in alio causa. Ita, vt *Physici* docent, cognitio boni in genere motiui est mera conditio, in genere efficientis est causa amoris.

Obijcitur vltimo. Actus conclusionis sufficienter constituitur in esse talis, per hoc quod aliquo modo efficienter pendeat à præmissis formalibus; ergo non est necesse vt reflectat supra præmissas obiectiuas. Antecedens probatur; quia nullus alius actus intellectus talem habet dependentiam; ergo per hoc sufficienter differt ab omni alio.

Resp. per hoc præcisè quod actus *A* deter-

terminet ad actum *B*, non constituitur actus *B* in esse conclusionis. Patet hoc quia multæ apprehensiones determinant ad iudicia; determinant autem per præsentationem obiecti: ex quo apparet vnum actum non determinare ad alium, nisi per hoc quod obiectum præsentatum per ipsum determinet in genere motiui ad cognitionem alterius. Igitur in præmissis duo considera. Primum est ipsa cognitio formalis principiorum, seu obiectorum: secundum est; ipsa principia obiectiuia. Primum nequit esse sine secundo; implicat enim te cognoscere hoc obiectum & hoc obiectum non proponi tuo intellectiui. Obiecta per hoc quod cognoscantur, determinant ad alium actum, mouendo, præmissa ipsa formalis determinat aliquaher efficienti, & insuper applicando intellectui id quod mouet. Ad argumentum in forma: nega antecedens. Nam purus concursus ad actum conclusionis per modum causæ efficientis, est insufficientis constituere conclusionem formaliter talem. Ad probationem, & ad alia quæ ibi dicuntur patet ex dictis.

DISPUTATIO VII.

In libros Posteriorum Analyticorum.

QVÆSTIO I.

De Scientia.

ARTICVLVS I.

Quid sit Scientia.

Scientia multipliciter dicitur. Aliquando enim tam late vsurpatur nomen scientiæ, vt cuilibet cognitioni applicetur. In hoc sensu scimus ea quæ opinamur, & credimus. Secundo accipitur scientia pro qualibet cognitione certa, euidenti, & in hoc sensu scio me viuere & alia huiusmodi. Tertio accipitur pro cognitione certa & euidenti rei per causam propter quam res est, & quod illius causa est; & non potest aliter & aliter se habere. In hoc sensu accipit scientiam Philosophus hoc libr. 1. Post. cap. 2. dum ait: *Scire autem arbitramur vnumquodque simpliciter, cum causam existimamus cognoscere propter quam res est, quod illius causa est, & non contingit aliter & aliter se habere.* Sux definitioem probatatem probat ex eo quod & qui vere sciunt, rem per causam cognoscunt, & eiusdem causam esse cognoscunt: & qui existimant se sci-

re,

re, quamuis re ipsa non sciunt, putant se rem per causam cognoscere & quod illius rei causa est. quod res non potest aliter se habere. Vnde sequitur quod quemadmodum omnes homines natura scire desiderant, ita omnes homines, & qui sciunt & qui non sciunt; in allata scientiæ definitione conueniant.

Hanc Philosophi definitionem, si præcise vt sonat, accipias: inuenies non repugnare diuino intellectui scientiam etiam tertio modo acceptam: nam & res omnes certo & euidenter cognoscit; & rerum omnium causam, tam altissimam, nempe se ipsum, quã alias omnes inferiores; quod illarum causa est, & non contingit aliter & aliter se habere. Si tamen sensus definitionis sit, scientiam esse cognitionem euidentiã alicuius obiecti, ortam ex cognitione causarum propter quæ est: in hoc sensu scientia non conuenit Deo: qui res omnes cognoscit cum in seipso, tum in se ipsis absque eo quod cognitio vnus rei oriatur ex cognitione alterius. Scientiam autem à Philosopho hic definitam communiter accipiunt pro cognitione rei orta ex cognitione causarum.

Scientiam primo modo acceptam nemo est qui negauerit. Secundo modo aliqui negarunt; aliqui de rebus omnibus dari asseruerunt; vtrique absurdè, vt tale probat Philosophus in Metaphysicis. Absurdus vtriusque patet ex eo quod nemo est qui si sciat non sit certus de multis; vicissim de multis non dubitet. Quilibet enim certus est

de sua existentia de sua vita, & de infinitis alijs quæ experimentaliter cognoscit. Vice versa sunt innumerabilia obiecta, circa quæ etiam sapiens dubitat, aut etiam penitus ignorat, vt vnicuique obuium est. De scientia tertio modo accepta maior controversia est. Quia verò hæc per demonstrationem in nobis gignitur: de demonstratione agendum est.

ARTICVLVS II.

Quod sit demonstratio & quotuplex.

Demonstrationis duplicem definitionem tradit Philosophus 1. Post. cap. 2. Prima est. *Demonstratio est Syllogismus scientialis, seu faciens scire.* Dubitatur hic à nonnullis, an demonstratio faciat intellectum scientem per modum causæ efficientis, sicut pictor facit parietem album: an per modum causæ formalis sicut albedo facit eundem parietem album: In hoc secundo genere causæ demonstrationem facere intellectum scientem videtur expræse docere Philosophus, explicans definitionem quam affert. Scientialem autem dico secundum quem, eo quod ipsum habeamus, scimus vbi vides ex mente Philosophi per hoc ipsum formaliter constitui scientem intellectum, quod habeat Syllogismum demonstratiuum.

Secunda definitio est demonstratiua scientiam, seu demonstrationem esse ex veris, & primis, & immediatis, & notioribus, & prioribus, & causis conclusionis. Et primo
qui.

quidem oportet vera esse principia demonstrationis; quia: cum veritas conclusionis pendeat ex præmis, si aliqua ex ipsis falsa sit, ipsa etiam conclusio erit obnoxia falsitati. Adde quod præmissæ in Syllogismo demonstratiuo debent esse certæ, & euidentes, repugnat autem cum certitudine & euidentia falsitas. Secundò oportet principia esse notiora conclusionem; quia per illa intellectus assentitur conclusioni: hoc est per illa obiectum conclusionis fit intellectui manifestum; ignotum autem per aliud magis vel æque ignotum non manifestatur. Tertio oportet esse causas conclusionis: quia tunc scimus, cum rem per causas cognoscimus. Cum igitur obiectum conclusionis cognoscamus per præmissas præmissas esse causas conclusionis oportet.

Quia vero dupliciter esse possunt causæ conclusionis: videlicet vel in essendo, hoc est in quantum obiecta ipsa præmissarum, sint causa obiecti conclusionis: vel in cognoscendo: hoc est quatenus obiecta, præmissarum inducant in cognitionem obiecti conclusionis, sicut effectus inducunt in cognitionem causæ ideo.

Diuiditur demonstratio in demonstrationem propter quid, siue à priori, & in demonstrationem quia, siue à posteriori. Demonstratio à priori est illa, in qua per causam demonstratur effectus, vt cum in homine ex rationali demonstratur risibile. Vbi aduertendum est, quod ad rationem demonstrationis prædictæ non requiritur vt medium assum.

Impiū sit physice causa prædicati quod demonstratur de subiecto conclusionis sed sufficit quod habeat ratione nostrā; aliquam prioritatem respectu talis prædicati: ita in homine quamuis iuxta opinionem valde probabilem sint realiter idem intellectus & voluntas; tamen Animalicus per intellectū bene demonstrat voluntatem: *Omne intellectuum est volituum; sed omnis homo est intellectiuus, ergo omnis homo est volituum.* Hæc eadem demonstratione circa Deum videtur Theologus quamuis in Deo certum sit intellectus non esse causam voluntatis, cum hæc sit essentialiter incausata.

Demonstratio à posteriori est ea, in qua ex effectu demonstratur causa; vt cum aliquis per risibile demonstrat rationale: *Omne risibile est rationale, omnis homo est risibile, g. omnis homo est rationalis.* Hoc genere demonstrationis demonstrat Metaphysicus existentiam Dei, ex effectibus ducens in cognitionem causæ secundum Apostolum *inuisibilia eius per ea quæ facta sunt intellecta conspiciuntur.* Vocant etiam Demonstrationem à posteriori quamlibet, per quā aliquid demonstratur per aliud quomodolibet necessario connexum cum ipso; dummodo non sit connexio causæ cum effectu.

Quemadmodum autem in Demonstratione à priori non est necesse vt medium sit physice causa prædicati quod dicitur de subiecto conclusionis; ita in demonstratione à posteriori non requiritur vt medium sit physice effectus prædicati quod dicitur

de subiecto ideoque quemadmodum per veram demonstrationem à priori ostenditur in libris de Anima hominem esse volituum, ex eo quod sit intellectiuus: ita etiam ibidem per veram demonstrationem à posteriori, ostenditur hominem esse intellectiuū ex eo quod sit volituum. *Omne volituum est intellectiuum, omnis homo est volituum, g. &c.* Intentum autem Philosophi hic est explicare naturam & conditionem demonstrationis perfectissimæ, siue potissimæ.

Est autem demonstratio potissima illa in qua demonstratur prima passio de subiecto, per definitionem ipsiusmet subiecti. Huiusmodi est hæc: *Omne animal rationale est risibile, omnis homo est animal rationale, ergo omnis homo est risibilis;* in qua pro medio termino assumis essentiam seu quidditatem hominis, cuius primam passionem demonstras. Aduertendum est autem cum Philosopho non demonstrari hic essentiam siue substantiam hominis, sed supponi, & per ipsam, primam passionem, hoc est accidens cum ipsa conuertibile demonstrari. Hoc ipsum ex Aristotele docet passim D. Thom. nimirum circa ipsum quid est demonstrationem non fieri, sed ipsum quid est supponi, & per ipsum cætera prædicata de subiecto monstrari. Ratio est quia per demonstrationem debet componi cum subiecto aliquod prædicatum quod in sit substantia autem non dicitur inesse, sed accidens.

Dices. Per accidens immediata profluens ab essentia, vel ab eadem quomodolibet in-

separabile demonstrari potest ipsamet substantia, siue essentia, ergo falsum est quod de ipso quid est non detur demonstratio. Antec. probatur hac demonstratione. Omne risibile est rationale, omnis homo est risibilis, ergo &c.

Resp. per accidens inseparabile demonstrari substantiam, sed non demonstratione potissima de qua hic agitur.

Dices 2. Hęc demonstratio; omne rationale est homo: Petrus est rationalis, ergo est homo: non est, neque à priori neque à posteriori: rationale enim non est neque causa, neque effectus hominis, ergo demonstratio insufficienter diuiditur in à priori, & à posteriori.

Resp. demonstrationem prædictam (si tamen sit demonstratio, cum non concludat vniuersaliter) esse à priori; videlicet per causam formalem; rationale enim est causa formalis hominis.

Q V Æ S T I O II.

De præcognitis ad demonstrationem.

Omnis doctrina & omnis disciplina, ait Philosophus. Post capitulus 1. ex præexistente sit cognitione. Quales igitur & circa quæ debeant esse cognitiones huiusmodi querendum est. Tenendum est autem in qualibet demonstratione dari subiectum de quo aliquid demonstratur, prædicatum quod demonstratur de subiecto, & prin-

principium, seu medium, quo tale prædicatum demonstratur de subiecto. Patet hoc in omni syllogismo.

Præterea circa quodlibet obiectum duo cognoscit possunt; videlicet: an est, & quid est: cognitio circa an est, est circa existentiam seu possibilitatem obiecti: circa quid est est circa ipsius quidditatem siue essentiam, Omnis non cæcus habet de sole euentiam circa an est: non tamen circa quid est, cum de ipsius quidditate varij variè opinentur.

Dicendum est primo. Ad demonstrationem debet præcognosci subiectum circa quid est. Probatur quia ad inuestigandum an hæc vel illa passio tali subiecto conueniat, oportet aliquantulum intelligere quidnam sit illud subiectum; si enim omnino ignores quid significet hoc nomen *homo*: quomodo inquires an hoc vel illud prædicatum ipsi conueniat, imo in demonstratione potissima debet subiectum præcognosci definitiue, cum definitio assumatur per modum principij: principium enim conclusioni prænoscutur.

Dicendum est secundo. Ad demonstrandum prædicatum reale debet præcognosci subiectum circa an est. Probatur quia non entis non est passio, seu proprietas, vt ait Philosophus, ergo demonstratio passionis, seu proprietatis realis supponit subiectum reale.

Dicendum tertio. De prædicato quod dicitur de subiecto debet præcognosci quid sit

fit, non autem quod sit. Hoc est præcognosci circa quid est, non autem circa an est. Probatur prima pars, quia nisi intelligas quid sit esse risibile, stulte illud affirmas aut negas de quolibet subiecto. Præterea illud ipsum prædicatum quod in conclusione vnitur subiecto, in præmissis vnitur medio termino. vt apparet in hoc syllogismo; *Omne rationale est risibile: omnis homo est rationalis, ergo omnis homo est risibilis.* Igitur in maiori debeo cognoscere quid sit esse risibile ne stulte dicā; *omne rationale est risibile.* Maior autem præcedit conclusionem.

Probatur secunda pars conclusionis positæ; quia quod per demonstrationem probatur ita esse, non prænoscutur demonstrationi: quod hoc prædicatum *risibile* inquit huic subiecto *homo*, probatur per demonstrationem, seu concluditur in demonstratione: ergo hoc ipsum non supponitur præcognitum demonstrationi. Igitur ante demonstrationem prædictam debes intelligere, quid sit esse risibile non autem quod risibile inquit homini.

Obijc. 1. Non debet præsupponi id quod probandum est per demonstrationem: sed aliquando de subiecto probatur circa an est; ergo non debet semper præcognosci subiectum circa an est. Minor probatur, quia de aliquo subiecto puta de creatura, in multiplicabili queritur an sit possibilis, quod aliqui affirmant, aliqui negant; ergo de ipsa non prænoscutur neque quod sit, neque quod non sit.

Resp.

Resp. concedendo totum. Non dicimus quod de quolibet subiecto de quo aliquid inquiritur præsupponi debeat quod sit. Hoc enim ipsum scire affirmavimus, disputari videlicet inter Philosophos de subiecto huius vel illius propositionis an sit vel non sit, an sit possibile vel chimericum. Etiam si autem de obiecto dubietur an sit possibile, vel contra; debet vtraque per disputantium convenire in aliquo conceptu quidditativo ipsius. Solum diximus quod de monstraturus passionem realem supponit subiectum esse quid reale, cum non entis nulla sit passio, vt dictum est.

Obijc. 2. Etiam non entis potest passio demonstrari, ergo non entis est passio. Antec. probatur quia chimera & hyrcocerui potest passio demonstrari. Puta quod nequeat esse vllibi aut nunquam. Quod nequit esse, nequit vllibi esse hyrcoceruus nequit esse: ergo nequit vllibi esse.

Resp. Sermonem fuisse de passione reali. An autem etiam entis chimerici demonstrari possit passio chimerica est quæstio de nomine. Certum est quod quemadmodum quidditatus realis sunt proprietates reales, ita & chimerica intelligi possunt passiones chimericæ; tunc autem supponitur & conceptus quidditativus & esse obiectivum illius cuius passiones queruntur.

Dices impotentia essendi vllibi in chimera non est chimerica hæc demonstratur; ergo in chimera demonstratur passio non chimerica.

Resp.

Resp. neq; chimeram esse chimeram est chimericum. Est enim necessarium & æternæ veritatis chimeram esse chimeram. Quæmadmodum autē dum chimeram concipis, concipis id quod nequit esse physice: ita dum in eadem quamlibet potentiam vel impotentiam concipis, concipis aliquid quod nequit esse physice. In forma: impotentia quæ physice sit, non est chimerica; nega. Impotentia quæ logice sit, hoc est in pura ratione obiecti; concede antec. & nega consequentiam.

Obijc. ult. Sufficit aliquando de subiecto cognoscere quid nominis: hoc non est cognoscere quidditatiue, ergo non est necesse semper cognoscere quidditatiue.

Resp. transmissa mat. dist. min. hoc non est cognoscere quidditatiue perfecte: concedo: imperfecte: nego. Idem dic ad cons. & hoc sufficit.

QVÆSTIO. III.

De regressu demonstratiuo.

REgressus demonstratiuus est progressus nostri intellectus, quo postquam per aliquod principium aliquam conclusionem probauit, per eandem conclusionem tuertitur ad probandum illud idem principium: atque ita quod in prima demonstratione erat conclusio, in secunda fit medium, & quod erat medium fit conclusio. v. g. probat Philosophus interpositionem terræ

De præcognit. ad demonstrat. 767
terra lunam inter & solem demonstratione à posteriori per Ecclipsim. *Quotiescunque datur ecclipsis luna, terra interponitur inter solem & lunam nunc datur ecclipsis luna, ergo nunc terra interponitur inter solem & lunam.* Deinde regreditur ad probandam ecclipsim à priori per interpositionem terræ inter solem & lunam. *Quotiescunque datur interpositio terræ inter solem & lunam, datur ecclipsi luna sed datur nunc talis interpositio, ergo datur nunc ecclipsis luna.* In primo syllogismo probatur interpositio terræ per ecclipsim in secundo ecclipsis per interpositionem terræ.

Regrusum hunc demonstratiuum dante videtur Philosophus 1. Post cap. 3. vbi dicit non probandum esse A per B, & deinde B per A; quia committeretur circulus vitiosus, & à primo ad vltimum probaretur A per A. Alibi tamen illum probat & adhibet vt cum probat lunam esse sphericam quia recipit illuminationem circulaarem; & deinde probat recipere illuminationem circulaarem quia est spherica.

Dicendum est dari regressum demonstratiuum. Probatur conclusio primo auctoritate Phil. vt dictum est 2. ratione, quotiescunque vnum euadit notius altero, & connexum cum altero euadit medium aptum ad demonstrandum alterum: sed sæpe accidit vt eausa demonstrata per effectum euadat notior suo effectui &c. ergo contingit vt demonstrata per effectum euadat medium aptum ad demonstrandum effectum. Maior est euidens. Minor prob.

prob. quia contingere potest vt causam per effectum probatam profundiori attentione speculemur, illamque altius penetremus quam effectum ipsum. Manifestum est enim per maiorem actuationem mentis rem magis magisq; intelligi: præterea possunt circa rem probatam accedere noua & noua motiua quæ illam notiorum reddant, & tunc potest assumi ad probandum id per quod prius probatur.

Dicer in tali casu committitur circulus vitiosus; ergo non est admittendus regressus demonstratiuus. Antec. prob. quia in tali casu probatur A per B, & B per ergo committitur circulus vitiosus.

Resp. neg. antec. Foret circulus vitiosus, si neque A euaderet notius qua B neque B quam A, & præterea probans ita probaret A per B, & B per A, vt neutrum vltierus probaret: Ad probationem distingue probatur A per B factum notius quam A: concedo: non factum notius quam A; nego. & sic ad reliqua.

Obiicit præterea. Demonstratio fieri debet per principia notiora conclusione: ergo nequit fieri regressus demonstratiuus. Conseq. prob. quia in regressu demonstratiuo per conclusionem probatur principium ergo conclusio euadit principium sui principii. Confirmatur hoc idem: quia conclusio & principium sunt se ipsis mutuo notiora, quod videtur repugnans nã eo ipso quod A est notius quã B, implicat quod B sit notius quã A; aliqui A esset notius notiori se.

Resp.

Resp. his omnibus obuiatum esse, vbi dictum est conclusionem euadere posse, per attentiores speculationem, magis notam quam principium, ex quo deducitur: adeoque idem potest euadere notius eo, quod ante fuit notius se. Quod in eodem syllogismo conclusio sit notior suo principio repugnat: quod autem in syllogismo B conclusio quæ euasit principium, sit notior principio quod iam euasit conclusio, nullo modo repugnat. In forma respondeo cum distinct. conclusio materialiter accepta est notior principio materialiter accepto; conclusio formaliter est notior principio formaliter: nego. Illa propositio quæ in vno syllogismo est conclusio, in alio est principium, vbi est conclusio non est notior secus vbi est principium. Conclusio & principium non sunt mutuo se ipsis notiora in eodem statu, retinentia videlicet relatione principij & conclusionis sunt tamen in diuerso, & tali relatione mutata.

Q V Æ S T I O I V.

An detur Scientia de nouo.

A R T I C V L V S I.

Respondetur affirmatiue.

Contra Platonicos & Pythagoricos agendum est hac quæstione: qui nullam scientiam acquiri de nouo opinabantur. Aiebant autem latere in humano intellectu.

rerum omnium scientias, quæ per exercitium excitarentur & e suis tenebris emergerent; iuxta hos nihil de nouo addiscimus sed eorum quorum latentem scientiam in nobis ipsi abscondimus, identidem reminiscimur; sicut v. g. qui didicit olim Poema Virgilij, auditis deinde aliquot eiusdem carminibus, totius Poematis paulatim reminiscitur. Hoc etiam modo iuxta Atomistas per affricum silicis & chalybis non fit ignis de nouo, sed antea latens & abstrusus foras euocatur.

Contra hanc sententiam varia proponuntur. Primè est si omnis Anima habet omnem scientiam, etiam cæcus natus habet scientiam de coloribus: consequens est contra proloquium; *cæcus non iudicat de coloribus*, ergo & antec. Idem dic de surdo circa musicam. Sequela mai. probatur: quia scientiæ in sententia Platonica non sunt in intellectu beneficio sensuum, sed eadem in sunt ab idea.

Hoc argumentum non premit Platonicos: cum totum quantum est vltro concedi possit. Cæcus habet scientiam de coloribus, surdus de musica, sed vterq; scientiam consopitam; neuter autem potest reminisci; quia quod per Philosophum per sensus gignitur in intellectu, per Platonicos solum excitatur, & sicut per Philosophum habemus per sensus quod sciamus, ita per Platonicos quod reminiscamur:

Secundum argumentum est. Si omnis scientia est semper in nobis, dantur in nobis si-

mul

mus factus contradictorij: consequ. est impossibile: ergo & antec. Sequela mai. prob. quia aliquando in nobis est hic actus; *dies est*, ergo hic actus semper est in nobis; nihil enim vnquam de nouo scimus: rursus in nobis aliquando est hic alius: *non est dies* ergo simul in nobis sunt isti duo actus; *dies est*, & *dies non est*. Imo semper sunt in nobis: sicut enim primum non acquirimus, ita nec secundum. Alia huiusmodi argumenta quæ nec teruntij valent congeruntur.

Argumentum propositum nihil valet, tum quia actus confundit cum habitibus; tum quia supponit scientiam esse circa contingentia. Etiam si in nobis sit semper habitus scientiæ, quo scimus omne rotundum circulariter moueri; non tamen hunc actum *omne rotundum mouetur circulariter*: semper habemus: sed aliquando huius rei reminiscimur, aliquando non. *Dies est* non est actus scientiæ nisi superaddas *quando sol lu- cet*, aut aliquid aliud huiusmodij, quod faciat propositionem necessario veram: vnde implicat tam in doctrina Peripatetica, quàm in Platonica circa idem obiectum, scientiã dicere: *est*: & *non est*, etiam in diuersis differentiis temporis: ratio est quia scientia non affirmat aut negat per verbum *est* simpliciter & sine addito, sed cum addito prædicati vel necessario conuenientis, vel necessario repugnantis subiecto: puta: *dies est effectus solis*, *dies non est effectus lune*, quæ propositiones præferunt à tempore, & sunt eternæ veritatis.

Tomus I,

Kk Va-

Valet autem contra Platonem quod alibi dictum est contra ideas; in quas cum omnia refundat, refundit omnia in chimeras. Præterea per id, per quod dicit Plato nos reminisci, affirmamus nos aliquid de nouo addiscere, quod nos antea sciuisse penitus ignoramus. Ignoro enim quod antequam didicissem in scholis modum faciendi carmem Asclepiadem, sciuerim modum idem faciendi; debet igitur Plato mihi probare me ante habuisse scientiam, qua persuasissimum sum me omnino antea caruisse. Hinc apparet capacitatem addiscendi quam hausimus à natura confundi à Platone cum ipsismet habitibus scientiarum, quos impressos vult ab idea. Potissimum igitur argumentum post impugnatâs ideas, est hanc sententiam, de reminiscentiâ loco scientiæ de nouo, esse purum commentum, & nulla ratione probabile. Philosophari autem hoc modo est omnino absurdum.

Contra Pythagoram autem pugnare potes specialiter, si aduertas omnes animas iuxta ipsius errorem esse eiusdem rationis: imo vna eademque animam diuersa corpora per Metempsychosim successiuè animare. Hoc supposito, sequitur asinum esse eque Philosophum, ac Pythagoram; consequentur Pythagoras; ergo & antec. Sequela maioris probatur; quia æque in anima asini sint omnes scientiæ, ac in anima Pythagoræ; different igitur in hoc, quod illa anima, quando facit Pythagoram potest suscitare scientias consopitas; quando facit

aii.

asinum fortasse non potest: adeoque Pythagoras ab asino in ratione Philosophi differt; sicut Pythagoras vigil à Pythagora dormiente.

Præterea de multis obiectis æque sapienter deberet philosophari asinus, ac Pythagoras; quia scientiæ multorum obiectorum excitantur per sensus; puta scientia de coloribus per visum de musica per auditum: cum tamen prouerbialiter dicatur. *Asinus ad lyram.*

ARTICVLVS II.

Satisfit obiectionibus.

OBJECIES 1. Nequit intellectus scire se scire, nisi antea sciuerit, ergo scientia non acquiritur de nouo, sed consopita excitatur. Probatur ant. fac aliquid querere, an sydera sint paria, vel imparia, vel quolibet aliud obiectum huiusmodi; hic non potest scire se inuenisse verum, nisi antea sciuerit quid verum sit: sciuisse autem quid verum sit, est habuisse scientiam; ergo nequit scire, nisi prius habuerit scientiam. Mai. probat. exemplo satis familiari, Mulier quæ accedit lucernam, vt quærat mnam quæ petierat, nisi prius nouerit mnam quam quærit, etiam si inueniat, nesciet se inuenisse. Eodem modo si Petrus eat in forum quæsiturus Franciscum, nisi prius nouerit Franciscum, etiam si in eundem incurrat, nesciet tamen se illum inuenisse; ergo eodẽ

Kk 2 modo

modo intellectus per discursum veritatem, aliquam inquirens, nisi prius illam nouerit, nescit se illam inuenisse, & consequenter debet illam scire, priusquam illius scientiâ acquirat, quod implicat ex terminis? ergo non acquiritur scientia de nouo, sed solum excitatur reminiscencia.

Resp. hoc argumentum magnis æquiuocationibus laborare. Si quis numeret nummos, quos habet in crumena, vt videat quot sint, per numerationem addiscit quot sint, & scit esse verum, quod sunt centum, quod tamen antea ignorabat. Item qui numerat sydera per enumerationem huiusmodi, determinatè scit esse paria, vel è contra, quod antea nesciebat, & tamen non dubitat se inuenisse, quod quærebat. Qui dissecat corpus animalis, vt videat ex quibus partibus constet, post sectionem huiusmodi habet scientiam de partibus animalis, quas antea ignorabat, nec dubitat, animal his, & illis partibus constare. Qui fodit vineam, vt inueniat latentem thesaurum: inuenta vna plena nummis aureis, scit quis thesaurus lateret, quod antea ignorabat, & sic de cæteris. Eodem modo qui profundè (speculatur principia, sciens erui posse ex ipsis veritatem circa hoc, vel illud obiectum, post speculationem huiusmodi, scit se inuenisse veritatem, quæ antea latebat, & veritas inuenta ita recreat intellectum, sicut thesaurus voluntatem auari. Ex his patet ad argumentum. In forma nega antecedens. A probationem dic mulierem non quærete quid sit

mna,

mna, nec Petrum quærete quid sit Franciscus. Philosophus autem quærit quid sit hoc & aliud, & quæ passiones prominent ab hoc & illo. Ex principijs autem sibi notis, sic eruit veritatem; quæ latebat, sicut fossor thesaurum, & sicut fossor non dubitat se inuenisse thesaurum, sic nec sapiens se inuenisse veritatem. Ratio à priori est, quia veritas inuenta statim manifestat suam conformitatem cum principijs, ex quibus eruitur quod non contingit Francisco, in quem Petrus incurrat, qui non magis monstrat se esse hominem quem alius quærit: quam qui libet alius monstraret.

Obijc. 2. Si puer paulatim interrogetur de aliquibus, v. g. an vnum, & vnum sint duo an duo, & tria faciant quinque? an per deductionem duorum ex quinque maneat tria, & sic de cæteris, procedendo à facilibus ad difficiliora: inuenietur antea sciuisse ea, de quibus interrogatur; ergo scientia non gignitur de nouo, sed cum antea lateret, excitatur. Hoc argumento vtitur Plato interrogando puerum circa mathematica quædam adeo facilia, vt proposita puero statim addiscantur. Putat autem Plato puerum non addiscere, sed reminisci. Igitur.

Resp. neg. antec. Puer per interrogationes addiscit: quomodocunque enim clarè proponatur obiectum, siue interrogando siue oprando, siue quocumque alio modo: dummodo facillimum sit addisci, facillimè addiscitur. Falluntur in hoc aduersarij, quod existiment omnia eo laborare, & studio de-

bere addisci, quo addiscuntur aliqua. Sunt autem quædam, quæ vix ignorari possunt etiam à puero, dummodo audiat linguam matrem infinita quæ quotidie in usu sunt, docentem.

Obijc. 3. Si addiscimus de nouo, datur processus in infinitum: consequens est absurdum, ergo & antecedens. Probatur minor: quia procedentes in infinitum nihil unquam sciunt, cum nullum principium inueniant, in quo fundetur immobiliter illorum speculatio. Maior autem probatur, quia conclusio cognoscitur per principia; quæ principia sunt conclusio aliorum principiorum, & sic de cæteris.

Resp. negando sequelam mai. ad probationem dic in omni scientia deueniri ad aliqua principia, quæ non probentur ulterius ab illa scientia, & quia prima omnium scientiarum est Metaphysica, idè principia metaphysica nec ab ipsa: nec ab vlla alia probantur ulterius: propterea sunt ad eò euidencia, vt nullus intellectus possit ijs dissentire: vnde Philosophus ait contra negantes principia huiusmodi agendum esse non ratione, sed fuste, vt potè contra dementes. Principia huiusmodi sunt: *Quodlibet est vel non est. Non potest idem simul esse, & non esse.*

Obijc. 4. Vt sciam, debeo scire me scire: aut saltem debeo posse certificari me scire; non possum certificari me scire per vllam demonstrationem: ergo per nullam demonstrationem scio, & consequenter scientia non

non acquiritur per demonstrationem. Minor probatur; quia qui paralogizat æque firmiter putat se scire, ac qui syllogizat, & tamen implicat paralogizantem scire per paralogismum; g. sumitur hæretic in conclusione elicitæ, & in principijs, ex quibus elicitur, non te certificat, quod scias. Confirmatur hoc exemplo quotidiano duorum, sibi contradicentium, quambo iurant, se suam sententiam deducere euidenter ex principijs euidentibus; cum tamen euidentis sit alterum falli. Hoc argumentum est Scotticum, & ingeniosum.

Resp. hoc argumentum nihil valere, nisi valeat hoc aliud. Somnians æque firmiter somniat se non somniare, ac vigilans putet se non somniare: ergo per firmam adhesionem quod non somniet, non certificaris te non somniare. Hanc autè firmam adhesionem æque habet qui somniat, ac qui non somniat: ergo non magi; qui non somniat certificatur se non somniare, quam qui somniat. Antecedens constat experientia. Sunt enim infiniti, qui somniantes de aliquo obiecto, puta se esse Reges, aut filios Regum reflexe somniat se non somniare, sibi que ipsi somniando iurant se non somniare. Somniant comparat paralogizantem, vigilanti syllogizantem, & inueniens alterum re ipsa certificari quod sciat, alterum verò non: sicut vigilans certificatur, quod vigilet; somnians verò non, licet etiam in somnio sibi ipsi videatur vigilans. Hinc patet ad argumentum disparitas inter paralogizantem, &

sylogizantem est ea, quam ostendimus inter vigilantem, somniantem. Qui paralogizant dicit se esse certum, & euidenter concludere: hoc idem dicit, qui sylogizat, sed alter vere cōcludere, alter apparēter. Ex duobus sibi cōtradicientibus plerumq; neuter euidenter concludit, adeoq; vterq; decipitur, non circa esse, aut non esse obiecti; cum repugnet neutrum dicere verū sed circa esse, vel non esse euidens, cum sæpē accidat vtrumq; contradictorium esse probabile, neutrum euidens. Putā dicit Petrus se demonstrare relationem esse formā modalem: dicit Paulus se demonstrare oppositum, cum fortasse neuter demonstrat. Contingit enim sæpē, quod homo putet se sylogizare demonstratiuē, vbi vix probabiliter ratiocinatur non tamen propterea nunquam demonstrat; cum autem demonstrat ipse per suam demonstrationem habet euidentiam de obiecto longē diuersam ab ea, quam, non habet, sed putat se habere cum paralogizat; sicut qui vigilat habet longe aliam euidentiam, quod vigilet, quam sit ea quam somnians ipse sibi affirmat se habere de sua vigilia, somnando dicens; *Est mihi euidens me vigilare.*

Obijciunt vltimō. Nihil est in intellectu, quod prius non fuerit in sensu; ergo non datur vlla scientia. Consequentia probatur: quia iuxta hoc Aristotelicum axioma ipsa scientia debet in intellectu esse per sensus, sed repugnat esse scientiam, & esse per sensus, seu mediante sensu; ergo &c. Minor

pro-

probatur, quia sepugnat haberi cognitione certam, & euidentem per testes mendaces; sed sensus sunt huiusmodi: ergo, &c. Probatur vltima minor. quia oculus de baculo recto dicit, quod curuus sit vt patet si mergatur in aqua; gustus de cibo dulci dicit, quod sit amarus, & sic de cæteris. Igitur cognitio innixa testificationi sensuum est cognitio habita per testes fallaces, & consequenter cognitio fallax, atque incerta.

Resp. distinguendo antecedens; nihil est in intellectu quin fuerit in sensu, eodem modo nego antecedens; diuerso modo, subdistinguo; nihil ex sensibilibus! omitto, nihil omnino: nego antec. & consequ. Hoc axioma Philosophi plerumq; malè intelligitur. Agit Philosophus de obiectis sensibilibus, eorumque notitiam per sensus ad intellectum transmitti affirmat. Præterea etiam sensibilia ipsa aliter sunt in intellectu, quam sint in sensu; intellectus enim multa componit per sensum cognita, ex quorum compositione certas, & euidentes notitias colligit circa sensibilia: insuper quædam cognitiones ad alias determinat non per sensum, sed per se ipsas. In casu posito de baculo in aqua, & cibo dulci in palato infirmi; dic hoc ipsum animaduerti ab intellectu, videlicet palatum ægrum determinare, si ipsi credas, ac falsa iudicia: sicut v.g. sapiens Iudex, etiam viri probi testimonium rejicit, si sciat illum phrænesi laborare. Imo intellectus ipsi rationem quaerit, & inuenit, cur baculus in aqua demer-

K k 5

sus

fus appareat fractus, cum tamen sit integer; scit enim obiecta transmitti ad sensum, non per seipsa, sed per species sui, quæ dum à medio densiori transeunt ad rarius mutant lineam, & refranguntur à perpendiculari; sicut ex opposito cum à medio rariori transeunt ad densius, refranguntur ad perpendicularum. Vel, ut melius intelligas in primo casu magis disperguntur, in secundo magis uniantur. Ad probationem dic intellectum non fidere sensibus in quibuscumque circumstantiis; sed in ijs, in quibus intelligit ipsos agere fideliter, & sincerè. Hoc autem cognoscit sicut sapiens cognoscit hominem laborare, vel non laborare phrènesi, aut corrigendo vnum sensum per alium; aut eundem per testificationem sui, in infinitis casibus, in quibus aberat errandi periculum putà restitudinem baculi depræhendit per visum extra aquam exercitum, & simul per tactum, & sic de cæteris.

QVÆSTIO. V.

De simultate scientiæ, & opinionis.

ARTICVLVS I.

In quo consistat certitudo actus.

Actus nostri intellectus alij certi sunt, & alij incerti. Certitudo spectat ad scientiam, & ad fidem supernaturalem siue diuinam: incertitudo ad opinionem, &

fi.

fidem humanam. In quo consistat certitudo, non est vna omnium sententia. Alii certitudinem actus petunt ex necessitate obiecti, quod per talem actum attingitur, incertitudinem verò ex contingentia. Verum hæc sententia vana est nam & de obiecto necessario haberi potest cognitio incerta, & de obiecto contingentem cognitionem certa. Da enim te videre Petrum currentem, & dicere; *Petrus currit*: habes cognitionem certissimam, ut potè intuitiuam, claram, & euidentem de cursu Petri, cum tamen sit aliquid contingens: ergo potest haberi cognitio certa circa obiectum contingens. Præterea omnes actus fidei diuinæ sunt certi, & tamen innumerabiles actus fidei sunt circa obiecta contingentia; putà circa Incarnationem Verbi Diuini, institutionem Sacramentorum, & alia infinita huiusmodi.

Quod autem circa obiectum necessarium dari possit cognitio incerta probatur; quia Deum esse vnum, & Trinum est necessariū adeoq; quicumq; habet hanc cognitionem: *Deus est vnus, & Trinus*, habet cognitionem necessario veram; & tamen hanc ipsam cognitionem habere potest Ethnicus per rationes probabiles, & per fidem humanam assentiens huic obiecto, propter testimonium hominum, quod est impotens illum firmare in huiusmodi assensu.

Alij certitudinem actus aiunt consistere in firma quadam, & inconcussa mentis adhesionem ad aliquod obiectum, cum veritate coniuncta putà habet cognitionem certam

de Mystério Trinitatis quisquis firmiter, & inconcuse tenet Deum esse vnum, & Trinum. Hæc autem certitudo non consistit, aut in sola veritate actus, aut in sola firmitate mentis per talem actum suo obiecto adherentis sed in complexo ex utroque; videlicet ex adhesionem ipsa, & veritate.

Hæc etiam sententia insufficienter explicat certitudinem actus: da enim me firmiter, & inconcuse dicere; *Turca saltat*; ita ut tanta pertinacia hoc asseram, ut paratus sim mori potius, quam dictum retractare. Da etiam Turcam saltare; non propterea actus ille erit certus. Hoc ut intelligas, scias me non loqui de falsu, quem videam, aut qui mihi reueletur à Deo: sed me hoc asserere temere, casu, quâuis pertinacissimè in ea differentia temporis, in qua contingit Turcam saltare.

Dicendum est igitur certitudinem consistere in determinatione quadam intrinseca cognitionis ad verum orta ex principijs, vel obiectiue, vel efficienter influentibus vel ex utrisque simul. Actus fidei diuinæ certus est, tum ex lumine influente in ipsum, tum ex motiuo, hoc est ex obiecto formalis; nimirum ex auctoritate, & reuelatione diuina, cui innititur: ita ut impossibile sit hominem tali auctoritate innoxium unquam decipi. Actus scientiæ est certus ex motiuo & euidentiâ, quia tale motiuum connectitur cum re affirmata. Cum euidentiâ connectitur necessario certitudo, quamuis hæc sit ab euidentiâ separabilis. Omnis enim
actus

actus euidens est certus, non tamen omnis actus certus est euidens, ut constat in actibus fidei, à quibus nequit abesse certitudo, quamuis ab ipsidem abesse possit euidentiâ.

Ille igitur actus erit certus, cui aderit prædicta determinatio ad verum, per quam firmissime assentietur, quod obiectum ita se habet: ille erit incertus, qui tali determinatione carebit. In hac autem materia maxime discernendum est inter veritatem, & certitudinem: tenendum quæ etiam illum actum, quem impossibile est esse falsum, esse posse incertum.

ARTICVLVS II.

In eodem intellectu stant simul scientia, & opinio circa idem.

Tenendum est primo, quod alibi passim insinuauimus, discrimen inter obiectum materiale, & obiectum formale. Obiectum materiale dicitur illud, ad quod terminatur actus, siue tendentiâ nostri intellectus; formale verò est motiuum, propter quod in tale obiectum noster intellectus sic tendit, v. g. actus, quo assentior hominem esse risibile, quia est rationalis; habet pro obiecto materiali hominem risibilem, pro formali verò ipsum rational. Actus, quo assentior Medeam diligere, quia est mater; habet pro obiecto materiali Medeam diligentem, pro formali maternitatem Medæ.
Tenendum est secundo ex dictis, actum
opi-

opinionis esse ex se incertum; hoc est non firmare per se ipsum intellectum in assensu quod obiectum ita sit: ita ut per reflexionem supra huiusmodi actum, & motium ipsius certificetur intellectus rem ita se habere. Exemplum habes in assensu, quod Medea dilgat filios innoxio super hoc motuum præcisè, quia mater est. Si enim intellectus reflectat supra actum huiusmodi inuenies contingere posse, ut cum maternitate coniungatur odium; quod de facto accidit in Medea.

Tenendum est tertio aliud esse quod opinio non certificet, aliud quod faciat fluctuantem seu formidantem intellectum circa obiectum cui assentitur: vnde dicitur opinio non facere intellectum certum; non autem facere positive incertum. Non facit certum; ex ratione dicta; non tamen facit positive incertum; quia non est de ratione ipsius expellere ab intellectu certitudinem circa obiectum. In hoc tamen versatur Adversarius ut ostendat cum opinione non stare scientiam: quia videlicet opinio, inquit, ponit incertitudinem seu formidinem; scientia autem certitudinem & euidenciam. Quæ omnia corruunt si ista duo distinguas: non dare certitudinem; & expellere certitudinem, seu ponere formam impossibilem cum certitudine. Primum præstat opinio, non vero secundum. Etiam in hoc ligno durities non facit coloratum; non tamen durities expellit coloratum; & vniuersaliter omnes formæ distinctæ, seu diuersæ ita sunt

sunt in eodem subiecto, vt vna non præstat effectum formalem alterius, non tamen ita vt impediatur. Color non facit sapidum, sed non impedit saporem, quin faciat sapidum. Et idem subiectum habens colorem, saporem, quamuis non sit sapidum per colorem, non propterea non est sapidum per saporem; inepte autem arguit qui sic arguit: hoc subiectum non est sapidum per colorem, & est sapidum per saporem, ergo non est sapidum & est sapidum. Eodem tamen modo arguit aduersarius in præsentia materia: Intellectus non est certus per opinionem, & est certus per scientiam, ergo intellectus non est certus & est certus. Vides per oculos & non vides per auriculas; ergo vides & non vides. Qui naturam opinionis intelligit vt explicata est hic, habet metaphysicam impossibilitatem dissentendi à nostra sententia.

Probat igitur conclusio ex dictis. Actus opinionis & actus scientiæ nullam habent inter se repugnantiam; ergo possunt esse simul actus scientiæ & opinionis in eodem intellectu circa idem obiectum. Falsitatem antecedentis plerique probare conantur ostendendo quod opinioni, & scientiæ conueniunt prædicata contradictoria. Sed inepte; nam omnes formæ distinctæ sustinent prædicata contradictoria; ergo nullum subiectum erit capax formarum distinctarum, & consequenter non poterit aduersarius esse simul albus & calidus; simul sapiens & sanus. Arguit enim: scientiam

scientiæ conuenit facere intellectum certū, & intrepidum circa obiectum; conuenit opinioni non facere intellectum certum & intrepidum circa suum obiectum; g. scientiæ & opinioni conueniunt prædicata opposita & contradictoria; ergo stare simul nequeunt in eodem intellectu. Tu sic argues: sanitas facit hominem recte se habentem quoad humores corpore; sapientiæ non facit hominem bene se habentem circa humores corporeos; g. sanitati & sapientiæ conueniunt prædicata opposita & contradictoria; ergo nequit in eodem homine esse simul sanitas & sapientiæ. In viroque argumento negatur vltima consequentia. Nam vt non possint esse simul plures formæ non sufficit quod vna non præstet effectum alterius, sed oportet vt præstet oppositum. Hoc modo albedo & nigredo nequeunt esse in eodem lacte. Possunt esse albedo & dulcedo: quamuis tam de dulcedine quam de nigredine verum sit quod nõ faciat album. Habet autem insuper nigredo facere nigrum, & per hoc quod faciat nigrum expellere album; quia album & nigrum non solum sunt diuersa, sed contraria.

Denique probatur conclusio responsione ad obiectiones.

ARTICVLVS III.

Satisfit obiectionibus.

O Rijcitur 1. auctoritas Philosophi 1. Post. cap. vlt. dicentis non posse intellectū idē omnino opinari & scire; ergo scientia & opinio nequeunt stare simul in eodem intellectu circa idem obiectum. Possit probari dictum Philosophi dicto D. Thomæ prima secundæ qu. 7. a. 3. vbi ait: de ratione opinionis est quod accipiat cum formidine alterius oppositi. Puta si opineris Medeam amare filios, eo ipso quod opinaris, vereris vt amet.

Resp. quod qui aiunt de essentia opinionis esse quod inducat formidinem actualem in intellectum, nequeunt sustinere opinionem simul cum scientia in eodem intellectu: sunt enim manifesta contradictoria, scire rem ita esse & formidare ne non ita sit. Propterea diximus supra non esse de ratione opinionis quod inducat formidinem & reddat intellectum fluctuantem circa suum obiectum, sed solum de ratione eiusdem esse, quod non det certitudinem. Qui ita sentiunt dictum Philosophi explicat ita vt velit nos non posse idem omnino, hoc est tam secundū obiectum materiale, quam secundum obiectum formale opinari & scire. Hæc responsio nobis non placet: quia opinatum & scitum dicitur de obiecto materiali. Dicendum est igitur ibi Philosophum agere de opinio-

ne qua actualiter formidamus. Cum hac artem non fiat scientia. Vbi aduerte quod quamuis opinio de ratione sua non ex gat actualem formidinem in intellectu, illam tamen non rejicit: sicut animal v. g. quamuis de ratione sua non exigit rationale: illud tamen non repellit.

Ad dictum D. Tho. quia videtur affirmare de omni omnino opinione quod habeat secum coniunctam formidinem circa oppositum, dic intelligendum esse non de formidine actuali, sed de radicali. Vbi aduerte nos neque per actum opinionis formaliter formidare, neque per actum scientiæ liberari omni formidine: sed in tantum hic certificat in quantum reflectens intellectus supra suum assensum & motiū assensus, videt se verum tenere & immobiliter tenere, quamdiu talem actum habet & penetrat tale motiū; reflectens autem supra actum opinionis & motiū eiusdem, non videt connexionem necessariam motiū cum obiecto quod affirmat, adeoque quo altius penetrat motiū assensus, eo clarius videt, posse, se notare circa veritatem rei affirmatæ vel negatæ, quantum est ex parte dicti motiū. Ex quo sequitur quod si nullum aliud habeat motiū assensus, videt se circa assensum quod res ita sit, fortasse decipi; si autem aliud motiū habeat, quod sit evidens & euidenter connexum cum re affirmatæ; non videt se posse dubitare simpliciter de veritate; sed videt solum quod, quantum est ex alio motiū posset. Impotentia illa dandi certitudinem,

dinem, quæ in quolibet actu opinatio reperitur, dicitur formido radicalis, cum quæ aequè bene stat actualis certitudo ac, cum radicali frigore actualis calor.

Obije. 2. Et de ratione opinionis dicere fortasse res non ita se habet: de ratione scientiæ: res infallibiliter ita se habet: non potest intellectus simul dicere, fortasse non ita se habet, & infallibiliter ita se habet, ergo non potest intellectus circa idem simul opinari & scire.

Resp. neg. mai. Imo ex Philosopho Ethic. c. 3. habes nonnullos peractam opinatiū aquæ firmiter hæere obiecto ac alij hæreant, qui sciunt. Probat hoc exemplo Heracliti qui circa ea quæ opinabatur nihil ambigebat, existimans se scire. Hoc idem patet ex definitione & explicatione definitionis scientiæ, quam alibi retulimus ex Philosopho: vbi dic hanc esse bonam, quia de eius bonitate concordant & qui sciunt, & qui putant se scire, etiamsi non sciunt, ex quo manifestum est eos nihil ambigere aut formidare de veritate illius actus quem habent pro scientia, quamuis re ipsa sit tantum opinio.

Confirmatur doctrina Philosophi: quia potest aliquid motiū re ipsa falsum apparere intellectui infallibiliter connexum cum re affirmata. Et ita de facto apparet ei qui cum parologizet, existimat se demonstrare, in tali casu ita firmiter hæret, vt non sinat se à suo assensu dimoueri. Hoc idem patet in fide qua alteri dicenti credimus. Parochus indu.

indutus superpellico & stola dicat suis rusticis & Verbum diuinum & Spiritum Sanctum assumptisse naturam humanam; idq; credendum esse & pro hoc moriendum esse, si casus ferat; Rusticus circa vtrumq; æque credit Parocho: & quia Parochus dixit vtrumq; esse reuelatum à Deo, & fide diuina tenendum: existimat Rusticus vtrumq; se fide diuina tenere; & si bonus sit, paratus est pro vtroque mori: cum tamen certum sit incarnationem Spiritus Sancti teneri non posse fide diuina.

Dices. Actus opinionis est impotens firmare intellectum in re affirmata; ergo facit intellectum formidantem circa re affirmatam. Probatur consequens, quia quicquid non firmat intellectum circa obiectum assensus facit intellectum formidolosum in suo assensu, ergo &c.

Resp. omisso antec. neg. consequ. Ad probationem nego antec. Apprehensio non facit intellectum assentientem: ergo tollit ab intellectu assensum circa obiectum. Quis non neget ineptam hanc consequentiam? quasi vero idem sit non dare ac tollere, sicut de latronibus aiunt, eos dare quicquid non tollunt. Albedo non facit lac dulce, ergo impeditne lac sit dulce nego consequ. sic etiam in hoc: opinio non dat certitudinem: ergo impedit intellectum ne certus sit: neganda est consequ. Intellectum habentem simul actum scientiæ & opinionis apte comparabis cum homine duplici ligamine colligato ad palum: alterum ligamen sit si-

lum

lum subtile, alterum vero sit catena ferrea; primum ligamen non dat homini esse firmiter & immobiliter ligatum, sed non impedit quin per aliud sit firmiter & immobiliter ligatus ad palum: & homo huiusmodi reflectens supra suum statum non potest dicere possum me facili conatu disoluere; quamuis dicere possit: possem, si non haberem aliud ligamen quam filium, vel: possum quantum est ex parte ligaminis ferici. Eodem modo intellectus reflectens supra suum statum dum simul scit & opinatur idem obiectum, dicere potest, si non haberem aliud quam actum opinatiuum, formidare possem de veritate mei assensus: non tamen dicere potest: formidare possum de veritate assensus. Ratio est quia quemadmodum vt te dissoluas si ligatus sis, non sufficit vt aliquod ex vinculis sit facile solubile; sed requiritur vt nullum ex vinculis quibus teneris sit indissolubile: ita etiam vt formides circa obiectum, non sufficit quod aliquis actus in tuo intellectu existens, non te certificet; sed requiritur vt nullus; eo enim ipso quod aliquis actus, quicumque ille sit, dat tibi certitudinem, es certus.

Obijc. 3. Ipsemet actus opinionis formidat circa obiectum, ergo intellectus habet actum formidantem circa obiectum. Rusticus actus scientiæ assentitur immobiliter obiecto; ergo intellectus habet assensum immobilem circa obiectum; ergo simul habet duos actus per quorum alterum formidat & per quorum alterum immobiliter hæret:
sed

sed simul formidare circa obiectum, & immobiliter hæere obiecto quâvis per diuersos actus, est impossibile; ergo est impossibile quod intellectus habeat simul actum scientiæ & actum opinionis. Confirmatur hoc; quia si huiusmodi impossibilitas tollitur per hoc quod sint diuersi actus, puta quod alius sit actus per quem formido, alius per quem immobiliter hæreo, non erit impossibile de eodem obiecto dicere simul *est & non est*, nam *est* dicitur per vnum actum, *non est* per alium: assensus est vnus, dissensus est alius, adeoq; poterit intellectus habere simul assensum & dissensum circa idem obiectum: quod tamen est implicatorium.

Resp. negando antecedens. Nec actus opinionis formidat, nec formidare facit intellectum: aliud enim est nõ dare certitudinem, aliud dare formidinem. Primum dicitur esse de ratione actus opinatiui: non secundum.

Dices: vel intellectus cognoscit fallibilitatem motiui probabilis vel non cognoscit, si non cognoscit, nõ assentitur probabiliter, si cognoscit formidat, ergo numquam assentitur opinatiue nisi formidet. Min. probatur quoad vtramq; partem: si enim motiuum illud apparet fallibile, cum operetur quantum potest, inducit formidinem; si autẽ non appareat vt probabile, seu vt pure probabile, eo ipso intellectus non opinatur: cum opinari sit assentiri obiecto materiali propter motiuum probabile vt tale.

Resp. conc. mai. neg. min. Dico autem quod

quod motiuum fallibile siue appareat vt tale, siue non, mouet ad actum opinatiuum. Si appareat vt fallibile; intellectus cognoscit se non esse, ex vi talis motiui, certum; non tamen se non esse certum quod obiectum materiale ita se habeat. Si autem non appareat, non propterea non opinatur aliud enim est motiuum apparere, aliud esse infallibile. Si motiuum fallibile putes esse infallibile: opinaris, & putas te scires; sicut contingebat Heraclito. Ad probationem vtriusque partis: nega de ratione opinionis esse quod natiatur motiuo fallibili cognito vt tali. Negat etiam esse de ratione motiui fallibilis apparentis vt talis inducere formidinem. Sicut non est de ratione tenuis vinculi inducere instabilitatem. Vinculum enim fericum, si sit simul cum catena ferrea, non facit te ligatum instabiliter.

Atque hic aduerte quod formidare, aut remisse assentiri accidit intellectui, non ex motiuo, sed ex defectu motiui; sicut nãrãre sub pondere tibi accidit, non ex viribus sed ex defectu virium, & remisse videre, non ex lumine, vel potentia, sed ex defectu luminis aut potentia. Hinc intellectus circa hoc obiectum. *Medea deligit filios* tubat, non quia adest hoc motiuum: *Medea est mater*, sed quia adest hoc solum: hoc est quia præter hoc, non adest aliud. Dicere autem quod si aliud motiuum mouet: hoc non mouet; quia nequit mouere nisi inducendo formidinem: est dicere quod si catena ligat, filium non ligat, quia ligare nequit

nequit nisi inducendo instabilitatem; quod est ineptum.

Objc. 4. Actus opinionis est in supplementum scientiæ: supplementum scientiæ nequit simul esse cum scientiâ; ergo actus opinionis nequit simul esse cum scientiâ. Maior habetur communiter pro vera. Nam intellectus noster in tantum dicitur æquiuvalenter omnia in quantum cognoscendo conuertit se quodammodo in omnia: appetit autem appetitu quodam innato non solum cognoscere, sed euidenter cognoscere omnia: sed quia non omnia potest euidenter cognoscere, saltem probabiliter omnia perferatur, adeoque ex defectu scientiæ circa plurima opinatur. Hinc dicitur habere opinionem in supplementum scientiæ. Minor autem videtur manifesta ex ratione supplementi. Academicus non supplet pro Magistro in dictanda lectione, nisi absente Magistro: & vniuersaliter loquendo quotiescunque ponitur supplementum, deficit res pro qua ponitur supplementum.

Item: opinio est dispositio ad scientiam: dispositio non stat cum forma ad quam est dispositio; ergo opinio non stat cum scientiâ. Minor probatur; quia dispositio habet rationem viæ: forma vero termini: viâ autem nõ manet simul cum termino. Puta viâ Iulia, quæ est viâ ad Vaticanum non est simul cum Vaticano: nec homo est simul in viâ Iulia & in Vaticano. Alteratio est viâ ad formam substantialem; hæc autem non manet simul cum forma substantiali: aduen-

nien-

nire enim generatione formæ, cessat alteratio subiecti, quod disponebatur ad formam.

Resp. ad primum dist. mai. actus opinionis est purum supplementum; nego; supplementum non purum: omitto. Hanc eandem distinctionem adhibebis ad reliqua. Idem dices ad secundum: opinionem videlicet non esse meram dispositionem ad scientiam. Ad id quod dicitur dispositione non stare cum forma: notandum est hoc esse falsum, vt cum D. Tho. ostendemus in libris de ortu & interitu; vbi videbimus easdem formas accidentales, quæ fuerunt dispositiones ad substantialem, remanere cum hæc vt proprietates eiusdem; si verum est quod docet D. Tho. Ad paritatem illam de viâ Iulia & Vaticano; cum opinione & scientiâ; cum quacunq; dispositione & forma: dic facile esse abuti nomine & metaphora viâ. Dispositio in aliquibus conuenit cum viâ, sed non in omnibus: conuenit in hoc quod vtraque conducat ad possessionem termini: non conuenit in hoc quod sicut viâ non est cum termino, ita dispositio non sit cum forma.

Ad paritatem de alteratione: verum est motum ipsum alterationis non simul cum motu generationis formalis, sed hoc impertinenter se habet ad rem; cum qualitas ipsa per alterationem producta in subiecto stet simul cum forma per generationem genita.

Objc. 5. Cum actu opinionis est compossibilis actualis formido: actus opinionis est compossibilis cum scientiâ, ergo a-

TOMUS I.

LI

Actualis

Etualis formido est composibilis cum scientia. Consequentia probatur; quia possibile cum composibili cum *A* est etiam possibile cum *A*; ergo composibile cum composibili cum scientia, est composibile cum scientia.

Resp. concessa mai. & min. neg. consequ. Ad probationem nego antec. Nigredo est composibilis cum homine: homo est composibilis cum albedine; ergo nigredo est composibilis cum albedine. Motus est composibilis cum lapide; lapis est composibilis cum quiete; ergo motus est composibilis cum quiete. Sunt infinita prædicata simul composibilia in eodem subiecto, sed sunt etiam infinita seorsim solum composibilia in eodem subiecto. In eodem Petro possunt stare simul esse album, esse hic esse nunc, stare, loqui, videri, &c. Sunt possibilia in eodem sedere & stare, loqui & tacere esse album & esse nigrum, sed solum diuisim.

Obiic. 6. Hæc cognitio: *ego existo*. *Ego uiuo*. hæc alia: *duo & tria sunt quinque* nequeunt simul esse cum actibus opinatiuis de eodem; ergo actus scientiæ nequit in eodem intellectu componi cum actu opinionis. Conf. prob. quia ideo cum prædictis actibus nequit stare opinio, quia prædicti actus sunt euidentes; sed omnis actus scientiæ est euidens; ergo cum nullo actu scientiæ stare potest opinio.

Resp. concessio antec. negando consequ. Ad probationem: nego mai. Ratio cur non possim simul scire, & opinari me uiuere,

re, est quia non possum opinari me uiuere; implicat autem impotentem opinari circa aliquod obiectum, posse simul opinari & scire idem obiectum. Conclusio non est quod quilibet actus scientiæ possit esse simul cum opinione aut e conuerso. Si quis enim per aliquem actum opinionis actu formidet, hoc est si quis assentiatur obiecto cum formidine oppositi, hic cum tali opinione non componet scientiam. Conclusio est ad repugnare quod actus vere & proprie opinatiuis stet cum actu vere & proprie scientifico, circa idem obiectum in eodem intellectu. Ratio est quia actus vere & proprie opinatiuis non requirit actualem formidinem: imo æque firmiter hæret in conclusione; loquendo de firmitate formali, hoc est de firmitate quæ se tenet ex parte actus qui parologizat, dum putat se demonstrare, ac quis de facto demonstrat.

Dices. Ideo non possum opinari me uiuere, quia est mihi euidens quod uiuo; ergo ratio euidentiæ excludit potentiam opinandi: sed in omni scientia reperitur euidentiæ; ergo &c.

Resp. neg. ant. quo etiam probaret aduersarius me non posse simpliciter opinari circa vllum obiectum circa quod habeam scientiam: cum tamen certum sit obiectum illud esse saltem seorsim opinabile. Dico enim me numquam & in nulla circumstantia opinari posse quod uiuam. Ex impossibilitate autem talis actus habes euidentiæ impossibilitatem illius cum vlllo alio

Ratio autem cur non possim opinari me vivere est, quia habeo talem euidentiã quod viuam, vt ridiculus sim eo ipso, quod quæram motiua assentiendi quod viuus sim: vnde etiam in scenis rediores excitantur ad risum quando Policinella consultit medicum non an sanus sit an æger, de quo ait se non dubitare; sed an viuus sit an mortuus.

Q V Æ S T I O VI.

An etiam fides stet cum opinione & scientia.

Ratio dubitandi pro fide est illud Apostoli: *Fides est sperandarum substantia rerum, argumentum non apparentium*. Ex quo sic arguitur. Vt aliquid fide credatur requiritur vt non appareat: sed omne quod scitur non solum apparet, sed euidenter apparet; ergo nullum quod scitur potest simul credi per fidem. Idem argumentum alijs terminis sic proponitur: Actus fidei est essentialiter obscurus; actus scientiæ est essentialiter euidentis; ergo actus idem obiectum nequeunt versari simul actus scientiæ & actus fidei Cõsequenter probatur: quia nequit intellectus simul habere euidentiam & obscuritatem circa idem obiectum: euidentia enim opponitur obscuritati, sicut calor frigori, sicut nigredo albedini. Vterius: ad credendum aliquid fide diuina, necesse est Deum interponere suam aucto-

toritatem; sed absurdum est Deum interponere suam auctoritatem pro rescita, ergo absurdum est rem scitam simul credi. Maior est certa, quod enim fide diuina creditur, Deo dicenti & attestanti creditur; iuxta illud *scio cui credidi & certus sum*. Item *testimonium Dei maius est, &c.* Minor autem probatur quia absurdum est Deum petere à te, vt ipsi credas quod duo & tria faciunt quinque. Item petere à Mathematico vt ipse credat hoc & illud quod per demonstrationem concludit, & sic de cæteris. Confirmatur hoc quia testimonium hominum nõ ponitur nisi ex defectu rationis euidenter probantis rem intentam; ergo multo minus debet poni testimonium Dei. His non obstantibus.

Dicendum est. Fides stat cum scientia. Probat eodem argumento quod probatum est stare opinionem. Actus fidei habet inniti auctoritate diuina, & non dare euidentiã circa obiectum creditum: inniti auctoritate diuina & non dare euidentiam non pugnat cum alio actu, qui innitatur lumini nature, & det euidentiam; ergo possunt stare simul actus scientiæ & fidei. Hoc eodem argumento probabis stare simul opinionem cū fide: opinio & fides conueniunt in hoc quod neutra det euidentiam, differunt in hoc quod fides det certitudinem, non autem opinio, Compars istos duos actus & videbis posse simul associari. Nam dicere; *fides dat certitudinem: opinio non dat certitudinem*, ergo *fides, & opinio non sunt in eodem intellectu*: non est argumentari, sed nugari. Dicere au-

tem: opinio dat incertitudinem: fides dat certitudinem, ergo non stant simul fides & opinio: non est nugari sed facerè sylogismum qual emcunque, cuius est falsa maior: nam aliud est non dare certitudinem, aliud: dare incertitudinem. Non dare certitudinē conuenit, opinioni, non conuenit eidem vt det subiecto quod careat certitudine, quando quidem à subiecto non repellit omnem formam per quam certus fit intellectus. Vnde quando dicitur actus opinionis essentialiter incertus, nihil aliud intelligi debet quam actum opinionis carere in se ipso certitudine, adeoque per se non dare intellectui quod certus sit, vt explicatum est alibi.

Ex his iisdem principijs habes stare simul actum fidei humanæ cum actu fidei diuinæ; Actus fidei humanæ nititur testimonio hominum: actus fidei diuinæ nititur testimonio Dei: neuter dat euidentiā; alter dat certitudinem, alter vero non. Huiusmodi actus nō pugnare inter se ostensum est satis. Ideoq; poteris simul Deo & Philoni Hæbreo, Suetonio credere. Ex quibus omnibus habes simul esse posse in tuo intellectu actus fidei diuinæ, scientiæ, opinionis, & fidei humanæ, quod probabis per ea quæ dicta sunt, examinando naturam singulorum actuum. Pro responsione ad argumenta.

Ad primum. Dic aduersarium, si vti velit definitione Apostoli accipiendi illā in quolibet sensu à se excogitabili secundum sonū vocum quibus constat, posse etiam probare non posse per fidem credi infernum. Patet hoc;

De simul. fidei & opin. &c. 801
hoc: quia fides est substantia rerum sperandarum, adeoque quicquid potest per fidem credi, potest sperari & quidem per spem supernaturalē de qua agit hic Apostolus: sed nequit sperari infernus, ergo nec credi, Vide quā inepte vtar definitione Apostoli. Sunt autem infinita quæ credimus & non speramus. Credimus aquam conuersā in vinum, Lazarum suscitatum, &c. quæ non sunt obiectum spei. Sensus igitur Apostoli est quod bona supernaturalia quæ speramus, necessario primo credimus: vnde spes nostra fundatur in fide, qui enim non credit vitam æternam, nec illam sperat; sicut qui non credit infernum nec illum timet.

Ad alias particulas definitionis eiusdem quas in rem suam trahit aduersarius: dic scilicet Apostoli esse nos per fidem versari circa ea actum quæ nec aliunde, nec per fidem ipsam nobis euidenter apparent. Quamuis enim aliqua per fidem credamus, quæ ratione etiam demonstrantur: non tamen ea omnia quæ fide credimus sunt demonstrabilia. Fide credis animam rationalem esse immortalē: & hoc idē naturali ratione demonstras. Fide credis Deum esse vnum & Trinum, sed hoc naturali ratione non monstras. Rursus ea ipsa quæ & fide creduntur & ratione nō monstrantur, non apparent per actum fidei quæ creduntur. Vnde in forma. Ad hoc vt aliquid credatur fide diuina oportet vt non appareat: distingue: oportet vt non appareat: per actum quod creditur: concede; vt non appareat per vllum actum: nega.

Ad illud de obscuritate responde cū distinctione: actus fidei est essentialiter obscurus positiue aut priuatiue; nego mai. præcisue: concedo maiorem. Et sic ad reliqua. Qui putant actum fidei esse obscurum positiue, imaginantur actum fidei per modum cuiusdam fuliginis aut caliginis occupantis potentiam intellectiuam, sicut olim terra caligo dispersa per aerem occupauit oculos Aegyptiorum. Qui putant esse obscurum priuatiue, imaginantur actum fidei per modum eijcientis ab intellectu claritatem qua considerat obiectum quod credit, vel claudentis omnem aditum, seu rimam qua intellectui aliquando lux affluat. O imaginationes! Nos autem dum dicimus actum fidei esse obscurum præcisue, dicimus solum actum fidei non dare euidenciam circa obiectum quod attingit: quicquid sit an aliunde talis euidencia habeatur; non repugnat autem in eodem intellectu esse duos actus, quorum alter det, alter non det euidenciam circa idem obiectum. Nec inde inferes intellectum simul habere & non habere euidenciam, vt patet.

Dices. Ergo in eodem intellectu datur euidencia simul & ineuidencia circa idem. prob. conseq. quia datur actus fidei qui est ineuidencia; & actus scientiæ qui est euidencia.

Resp. neg. conseq. ad probat. distinguo actus fidei est ineuidencia sui; conc. est ineuidencia intellectus; nego, est ineuidencia sui; quia in se non est euidens; non est ineuiden-

uidentia intellectus; quia non facit per existentiam sui vt intellectus non videat. aliud enim est non dare, aliud tollere euidenciam. Actus Scientiæ est euidencia sui & intellectus; quia est actus quo intellectus euidenter cognoscit; actus fidei est ineuidencia sui, quia non dat videre; non est autem ineuidencia intellectus, quia non tollit ab intellectu aliunde videre.

Ad vltimum de testimonio Dei: obseruanda sunt aliqua. Primum est circa quedam ineptè interponi testimonium, cum de ipsis impossibile sit dubitari: sicut enim diximus actum opinionis qui esse non possit; nec posse esse cum scientia: ita etiam actus fidei qui simpliciter & absolutè nequit esse, proculdubio nequit esse in consortio scientiæ. Ea autem obiecta circa quæ dicit aduersarius non posse interponi, nisi inepte, testimoniū dicentis; si ita est, nequeunt fidei credi. Dixi: *si ita est*, quia de quibusdam est verum, & de quibusdam falsum. v.g. stulte interponis auctoritatem tuam vt credam quod duo & tria sunt quinque: quod ego viuo, & sic de alijs. Non autem stulte interponeretur testimonium sapientis, aut testimonium Angeli apud Mathematicum vt firmiter adhereret conclusioni, quam elicit per demonstrationem. Imò aiebat olim præstantissimus Mathematicus dubitaturum se de veritate conclusionis, si Angelus diceret: paralogizas.

Ad argumentum in forma: concessa maiori, nega min. Circa res particulares quas

asserit Aduersarius, de singulis dicendum est, iuxta merita singulorum. Quod non est opinabile; non est simul opinabile & scibile; secus quod est opinabile. Ad confirmationem primo nega antecedens, quod ipsi Aduersarii exercite supponunt esse falsum, quamuis hic signate habeant pro vero. Supponunt exercite falsum; quia in infinitis questionibus ubi statuere suam sententiam, sic aiunt. Probatur hæc nostra sententia primo auctoritate Philosophi, D. Thomæ & aliorum. Deinde: Probatur secundò euidenter ratione à priori, O bone, quid vocas Aristotelem & D. Thomam, vt testatur id, quod demonstras? puta in hac ipsa controuersia ubi statuunt: nequit esse opinio cum scientia, asserunt primo testimonia superius allata ex Philosopho & D. Thomæ; & deinde ostendunt euidenter repugnantiam: quia opinionis & scientiæ conueniunt prædicata contradictoria.

Secundo transmissio antec. nega conseq. Testimonium hominum male adducatur ad probandam rem euidentem; non propterea male adducetur testimonium Dei quod maius est. Ipsi Aduersarii ubi comparant fidem cum scientia sic aiunt; fides in ratione claritas cedit scientiæ; scientia enim est veluti luminare maius manifestans obiectum quod per ipsam attingitur, cum fides obscura sit & modico illo lumine quod rem præsentat intellectui sit veluti lucerna lucens in caliginoso loco. In certitudine autem vincit scientiam iuxta illud: *Habe-*
mus

De simult. fidei & opin. &c. 805
mus firmiter propheticum sermonem. Ratio à priori est; quia scientia nititur luminis naturæ, fides autem testimonio Dei, est autem certius testimonium Dei quam lumen naturæ: ex hac aduersariorum doctrina bona siue mala, habes fidem supra scientiam addere aliquem gradum certitudinis, adeoque male ab ipsis repudiari vt inuilem.

Quæres an quando in eodem intellectu stant simul actus fidei, scientiæ, & opinionis, motuum scientiæ influit in actum opinionis, motuum opinionis in actum scientiæ, motuum scientiæ aut opinionis in actum fidei? Hanc dubitationem proponere placuit non quod faciat ad rem; sed vt hoc ipsum ostendatur quod non facit ad rem, quamuis sæpissime qui contra nostram hanc veritatem arguunt, ita interrogent: vel motuum scientiæ influit in actum opinionis vel non: si non influit, non impedit, ne formidet: si influit; iam non est actus opinionis est enim ex motuo scientifico, g. &c.

Resp. 1. in singulos actus sua singula motiua influere; nullum motuum in alienum actum influere, v. g. motuum probabile, & nullum aliud, influit in actum opinionis: Motuum certum & euidentis, & nullum aliud in actum scientiæ. Ad id quod dicitur, iam dictum est supra, actum videlicet opinionis vel potius intellectum opinantem, non necessario formidare. Actus scientiæ simul existens in intellectu cum actu opinionis, impedit intellectum ne formidet, non per hoc quod influat in actum opinionis, quod

ineptum est imaginari: sed per hoc quod firmiter intellectum in illo obiecto in quo firmari nequit per opinionem. Motiuum autem ipsum dicitur firmare intellectum, non formaliter sed obiectiue; non quod ab hoc aut illo actu auferat formidinem, quæ ceteroquin adesset: quod est ridiculum: cum quilibet actus sit per se formaliter hæc, & non alia tendentia in obiectum: sed per hoc quod ad præsentiam ipsius, nequit elici actus, qui posset ad præsentiam solius alterius.

Resp. 2. posse omnia motiua in vnum, & totale motiuum coalescere: ita ut ex omnibus simul eliciam actum qui sit Scientiæ, fidei, & opinionis. Scientiæ non exclusiue, sed præcisive; hoc est non solius scientiæ; fidei non exclusiue, sed præcisive &c. Erit autem euidentis quatenus est scientiæ; liber quatenus est fidei, &c. Non erit necessarius, quia quamuis motiuum euidentis necessitet ad assensum, non tamen necessitat ad hunc assensum; qui videlicet sit ex omnibus prædictis motiuis. Si autem assensus sit ex solo motiuo scientiæ, erit quidem necessarius, sed non erit hic; quod autem influxus vnius motiui non opponatur influxui alterius patet ex dictis. Motiuum ineuidens non minus potest concurrere cum euidenti; quam robustum vt duo cum robusto vt quatuor siue eiusdem, siue diuersæ rationis, ad eundem effectum.

QVÆSTIO VNICA.

*De diuisione, & specificatio-
Scientiarum.*

ARTICVLVS I.

*Quomodo diuidantur, & ab inuicem se-
cernantur scientiæ.*

PRIMA scientiarum diuisio sit ea, quam affert Philosophus 2. Metaph. textu. 3. vbi dicit alias esse speculatiuas, alias practicas. Vnde autem ratio practici, vel speculatiui desumatur, explicatum est alibi ex Philosopho dicente hic; *Speculatur finis veritas, practica autem opus.* Quamuis enim etiam practice rerum causas consideret, imò quamuis nullus habitus sit simpliciter scientia, nisi per causas consideret: tamen *hoc ipsum*, ait Philosophus, *non per se*, hoc est non propter se; *sed ad aliquid, & in eo tempore practici speculantur*; hoc est; etiam dum causas speculantur manent intra rationem habituum practi-
corum.

Practicas autem scientias diuidit in acti-
uas, & factiuas, de quibus item in proce-
dentialibus; vtrarumque; finem esse opus constat
ex dictis: cum hoc tamen discrimine, quod
actiuarum opus dicitur operatio, quæ per
ipsas elicitur, factiuarum autem non ope-
ratio

ra tio ipsa, sed artefactum illud, quod ex forma per artem inducta, & subiecto formæ resultat. Exemplum sit in Cytharistica & Domifactiua; utraque pro fine habet opus, hæc domum, illa cytharizationem. Cytharistica in recta cytharizatione sistit, tanquam in fine: Aedificatiua autem non sistit in recta aedificatione, sed in domo per rectam aedificationem constructa. Hinc est, quod actiuarum finis & opus dicatur. Recta operatio, factiuarum autem res per rectam operationem effecta.

Qua ratione autem in fine, siue opere, utriusque consideranda sit ratio obiecti materialis, & obiecti formalis, ostensum est alibi. In factiuis enim subiectum physice præsupponitur ad formam induendam per artem, à qua etiam physice distinguitur. In actiuis autem subiectum, siue obiectum materiale non præsupponitur à formali, nisi logice: à quo etiam non nisi logice distinguitur. Hinc apparet illorum barbaries, quia actiuas cum factiuis contra logicum Calepinum malè confundentes, etiam in actiuis querunt subiectum physicum, assignantque pro materiali obiecto artis potentiam ipsam, in qua tanquam in subiecto ars ipsa recipitur, & simul cum arte operationes artis. Tales sunt, qui obiectum materiale Logicæ ponunt Intellectum, Cytharistica manum, Cytharædi, Saltatoris tibias Saltatoris, parati etiam aerem, in quo cantat Musicus, pro obiecto materiali artis Musicae, vel in notis Musicis deputare. Nulla fæditas, sine ama-

amatore; nulla absurditas sine patrono. Philosophus finem artis actiuæ vocat ipsummet exercitium artis, & nos cum illo in ipsomet exercitio rationem obiecti tam materialis, quam formalis distinguimus, ut alibi dictum est.

Superest diuisio scientiarum speculatiuarum, quam clarè, & dilucidè habes apud Philosophum 11. Metaph. summa 5. cap. 1. his plane verbis: *Patet igitur tria genera speculatiuarum esse Scientiarum*: Naturalem, Mathematicam, Theologiam. Nominè Theologiæ intelligit Philosophus Metaphysicam; in qua de Deo, & intelligentijs agit. Ex hac diuisione confirmatur, quam legitime Logicam inter practicas reposuerimus, cum ipse Auctor Logicæ Aristoteles illam à speculatiuis remouerit dicendo scientias speculatiuas omnino tres: Physicam, Mathematicam, & Metaphysicam. Has autem esse speculatiuas probat ex fine, ostendendo Physicam non habere pro fine mouere subiectum mobile, sicut v. g. Statuaria habet pro obiecto figurare marmor figurabile, sed illam in obiecti mobilis contemplatione quiescere. Idem eodem proportionally argumento de Mathematica, & Metaphysica probat, & deinde de nobilitate, seu præstantia prædictarum scientiarum disputans, decernit in fauorè Metaphysicæ hoc pacto. Illa scientia est omnium nobilissima, & præstantissima, quæ habet nobilissimum, & præstantissimum, scibile; huiusmodi est inter ceteras Metaphysica; g. Me-

taphysica est omnium nobilissima. Min. probatur; quia obiectum Metaphysicæ est eius sub ratione entis, quod in sua amplitudine Intelligentias, & ipsum Deum complectitur: Deum autem, & Intelligentias inter omnia entia præcellere manifestum est.

Ex hoc apparet obiecta omnium scientiarum, siue illæ sint speculatiuæ, siue practicæ à Metaphysicâ considerari: Ea enim omnia sub vniuersalissima ratione entis continentur. Hinc est, quod Metaphysicâ differt etiam in hoc ab alijs scientijs, quod nulla aliarum consideret omne id, quod consideratur ab ipsa; cum ipsa sub aliqua ratione consideret quicquid ab alijs consideratur.

Huic tamen animaduersioni facile opponitur quod alibi dictum est ex eodem Philosopho, videlicet tam Dialecticam, quam Metaphysicam differere de rebus omnibus, & consequenter inter Metaphysicam, & Dialecticam non datur hoc discrimen, secundum maiorem aut minorem amplitudinem obiecti. Dialecticam de rebus omnibus differere manifestum est; nam Dialectica cum sit facultas probè abilitè disputans, disputationes autè probabiles institui possint de rebus omnibus, perspicuum est Dialecticam ad omnia sese extendere; comprehendendo & Intelligentias, & Deum ipsum, circa quæ non est dubium posse haberi discursus probabiles.

Hæc omnia clara sunt. Sed dum dicitur Dialecticam ab alijs differre per amplitudinem obiecti, per alias intelliguntur Physica,

sica, & Metaphysica, quæ propriè, & rigorosè dicuntur scientiæ. Dialectica enim, seu Topica utens, de qua hic sermo est cum rigorosè non sit virtus, neque rigorosè est scientia. Topica autem docens non habet pro obiecto res omnes, loquendo de obiecto proximo, ut dictum est in proximalibus.

Mathematica autem Physica, & Metaphysica in ratione speculatiui conveniunt: sed intrâ ipsam rationem speculatiui suas differentias sortiuntur. Physicâ à Mathematicâ differre nequit per obiectum materiale, quasi verò aliquid consideretur à Mathematicâ, quod non consideretur à Physicâ. Plana enim & solida, & longitudines, & alia huiusmodi de quibus agit Mathematicus, sunt accidentia corporum naturalium, adeoq; ab illa scientia considerabilia sunt, cui proponitur ens naturale, ut obiectum suæ contemplationis, Quæritas solet afferri pro obiecto Mathematicæ. Hanc à Physicâ considerari patebit in Physicis, ubi de quantitate, & quanto dicuntur mirabilia.

De Metaphysicâ comparata ad Mathematicam, & ad Physicam idem dici nequit. Diximus cum ipsum obiectum materiale patere latius, quam obiectum cuiuslibet ex prædictis; quia tamen verum est simpliciter, & absolutè posse plures scientias inter se diuersas versari circa idem obiectum materiale, idè verum est, quod ad assignandum diuersificatiuum vnius scientiæ ab alia

malè recurritur ad obiectum materiale. Ratio enim diuersificatiui debet esse ratio communis ad omne diuersificatiuum: vnde valet hoc: aliqua scientia ab alia non diuersificatur per obiectum materiale; g. pro diuersificatiuo vniuersaliter accepto, non benè assignatur obiectum materiale. Hoc idem fufius explicatum habes in præmialibus vbi de obiecto.

Philosophus igitur, & ex Philosopho D. Thomas alijque aiunt per diuersam abstractionem vnam scientiam ab alia diuersificari, quamuis vtraq; idem obiectum consideret. Habes hoc in 2. Phys. tex. 17. & 18. vbi considerat Philosophus idem obiectum à Mathematico, & Physico considerari, sed Physicum, & Mathematicum circa idem obiectum diuersimodè abstrahere; dicit enim vt supra dicebamus, plana, & solida physicis corporibus inesse, & longitudes, & puncta, de quibus considerat Mathematicus. Item considerat ibidem Philosophus; quod Astrologia, quæ pars est Mathematicæ; Solem, & Lunam contemplantur, de quibus & Physicus agit; cum enim Physica habeat pro obiecto ens naturale, Sol autem, & Luna sint entia, immò corpora naturalia, Sol & Luna sub obiecto Physicæ continentur. Igitur dicendum erit Physicum à Mathematico non differet minimè verò: *Quia etiam si de ijs negotietur & Mathematicus, non tamen ea considerat, quatenus physici corporis terminus est vnumquodque eorum, neque ac accidentia speculatur, quate-*

nus

mus talibus existentibus accident. Hæc Philosophus. Huius sensus est: quamuis Mathematicus planitiem, & soliditatem, longitudinem, & latitudinem; quamuis Astrologus rotunditatem Solis, & Lunæ contemplantur: non contemplantur ea, quatenus sunt termini, aut accidentia corporum naturalium, sed ab ijs omnino abstrahunt; cum Physica ea omnia consideret, vt proprietates, & accidentia corporis naturalis. Lege Syluestrum Maurum hanc Philosophi doctrinam loco citato luculenter, & splendide commentantem.

Rursus hæc ipsa diuersa abstractio fundamentum habet in obiecto, circa quod prædictæ scientiæ occupantur; nam quod Mathematica circa longitudes, & latitudes, circa planitiem & soliditatem ratione, abstrahendo à subiectis, quæ talia sunt, fundatur in eo, quod longitudinum, latitudinum, & cæterorum huiusmodi quædam rationes, & proportionēs sunt, etiam præscindendo ab omni omnino corpore, cui insint: nam linea semipalmaris ad palmarem ita se habet, sicut bipalmaris ad quadrupalmares, siue sit aliquid subiecti, siue non: quæ sunt proportionēs à Mathematico consideratæ: vnde si per possibile, vel impossibile ea essent extra omne subiectum, eodem planè modo pertinerent ad Mathematicum Idem dic de numeris, & proportionibus numerorum: numeri enim siue in hac, siue in illa materia, siue in materia, siue extra materiam eandem inter se rationes habent: tam

decem, & decem Chimera sunt viginti, quæ decem, & decem capra. Hæc omnia fusius explicabit Mathematicus.

Vt autem Physicam propediem ingressuris, aliquid specialiter dicamus de Physica. Obiectum attributionis Physicæ statuimus esse ens naturale quatenus tale. In hoc obiecto attributionis inuenies tam obiectum materiale, quam formale. Materiale est illud ens, quod est naturale, seu sensibile, seu mobile: formale est ipsamet mobilitas, seu sensibilitas, quæ est ratio formalis, sub qua prædictum ens à Physica consideratur;

Quia verò ens naturale, vel ita amplè accipi potest, vt pertineat non solum ad substantias, sed etiam ad accidentia sensibilia; vel ita stricte, vt solum corpora, seu substantias sensibiles complectatur: ideo alij ens naturale assignant pro obiecto Physicæ secundum quod sola corpora, seu solas substantias: alij non tantum secundum quod corpora, seu substantias; sed etiam secundum quod accidentia, comprehendit.

Nostra sententia est ens naturale secundum totam suam latitudinem: hoc est secundum quod tam substantias, quam accidentia comprehendit, esse obiectum attributionis Physicæ.

Huic nostræ sententiæ subseriberent, si coherenter philosopharentur, quotquot aiunt: *Ens reale esse vniuocum respectu substantiæ, & accidentis.* Quemadmodum enim ens simpliciter dictum est vnum respectu substantiæ & accidentis; ita ens sensibi-

le vnum respectu substantiæ sensibilibus, & accidentis sensibilibus. Ad quid igitur limitare ensensibile ad solas substantias sensibiles in ratione obiecti Physicæ, cum Physicæ recte assignetur ens sensibile, vt tale?

E conuerso quicumque aiunt ens esse analogum respectu substantiæ, & accidentis, coherenter philosophantur, dum aiunt solum corpus naturale esse obiectum attributionis Physicæ, sicut enim ens secundum latitudinem entis realis acceptum non est vnum respectu substantiæ, & accidentis: ita neque ens sensibile secundum latitudinem entis sensibilibus erit vnum respectu substantiæ, & accidentis sensibilibus.

Probat autem nostra sententia, quia Physica non solum circa substantias, sed etiam circa accidentia demonstrat, vt patebit in toto decursu Physicæ. Imò sunt incomparabiliter plura ea, quæ de accidentibus demonstrantur, quam quæ de substantijs. Infinita enim ratiocinatur Physicus circa quantitatem, qualitates, contrarietates qualitatum; circa motum, locum, & quando, & alia huiusmodi.

Probat 2. quia cognitio de accidentibus est expertibilis propter se, & digna, quæ alicui scientiæ vt propria tribuatur: nulla autem est scientiæ, cui conuenientius tribuatur, quam Physicæ, igitur Physica tam accidentia, quam corpora sensibilia ex professo speculabitur.

Denique probatur conclusio satisfaciendo ijs argumentis, quæ potissimum induxerunt Aduersarios, vt in oppositam sententiam, ireat,

irent. In quibus fere semper inuenies æquiuocationem ab esse reali ad esse intentionale. Quemadmodum enim qui negant vniuocationem entis respectu substantiæ, & accidentis, semper æquiuocantur ab eo quod est, ad id quod apparet, & exercite putant impossibile albedinem, quæ per se, & ex natura sua habet esse alterius, aliter apparere, quam sub conceptu, per quem se habeat ad alterum; ita aduersarij præsentis sententiæ, quamuis primum hunc scopulum in tractatu de ente vitauerint: incidunt hic in secundum, existimantes, quod quemadmodum accidentia non sunt in natura, nisi in bonum substantiæ, ita neque possint esse in nostro intellectu, nisi in gratiam substantiæ.

ARTICVLVS II.

Satisfit Obiectionibus.

PRO sententia opposita congeruntur Aristotelis text. quibus significat Philosophus corpora sensibilia potissimum à Physica considerari, quod vltro conceditur. Quid enim refert quod substantia magis, accidens minus principaliter consideretur à Physica, dūmodo vtrumq; per se & propter se consideretur. Hoc eodem modo potuisti dare Aduersarijs secundam, & tertiam operationem intellectus magis principaliter intendi à Logica, quam primam, & tertiam magis principaliter quia secundam quia vniū principaliter considerari quam alterum non
facit

facit quin etiam alterum propter se consideretur. Imo nec valet. Hoc est expetibile propter illud; g. non est expetibile propter se. Mala conseq. quæ bona esset, si pro antec. ponere hoc non est expetibile nisi propter illud. Cæterum sunt multa in rerum natura quæ & propter se, & propter aliud expetibilia sunt. Sanitas est expetibilis propter se, & propter aliud, puta propter exercitium virtutis. Margites sanitatem expetit per modum finis & vt bene habeat: Achilles sanitatem expetit per modum medijs; vt videlicet bene habens virtutem exerceat & pugnet. Musica est expetibilis per modum finis & in genere boni iucundi; est etiam expetibilis propter aliud & in genere boni vtilis; valet enim ad curandas animi & etiam aliquas corporis agritudines, &c.

Alij Aristotelis textus ideo afferuntur ab Aduersarijs vt probent accidentia tota quantas esse in gratiam substantiæ: quod esse verissimum, vltro concedimus. Sed quid inde? quando dicimus accidentia per se & propter se considerari à Physica, an negamus accidentia esse propter substantiam? sciam calceus & ocreæ sunt omne quod sunt, in gratiam hominis; non propterea nequeunt considerari aut intendi propter se; igitur tam in scientijs, speculatiuis, quam in practicis datur aliquid ita ordinatum ad aliud, vt tamen sit considerabile propter se.

Dices; illa eadem ars, seu scientia practica quæ considerat calceos & ocreas nō con-
side-

siderat hominem. Et illa scientia quæ considerat hominem non considerat calceos & ocreas; ergo illa scientia quæ considerat accidentia propter se, non considerat propter se substantiam: nec illa scientia, quæ considerat substantiam, considerat accidentia.

Resp. neg. conseq. Ratio entis naturalis seu sensibilis est vna respectu substantiæ & accidentis physici, adeoq; recte assignatur pro obiecto adæquato Physicæ: stulte autem pro obiecto Animaticæ assignatur aliquid quod non continetur sub ratione corporis animati, sub qua non continetur calceus aut ocrea: sicut etiam stulte pro obiecto Sutoriæ assignaretur homo qui non continetur sub ratione calcei aut ocreæ. Caterum accidentia ipsa cum vere & proprie sustineant rationem entis sensibilis, recte pro obiecto inadæquato illius scientiæ assignantur, quæ dicitur habitus contemplatiuus rei naturalis:

Obijc. iterum; esse intentionale accidentis debet proportionari esse reali & physico eiusdem; sed esse reale & physicum accidentis est solum propter substantiã: ergo esse intentionale eiusdem debet esse solum propter substantiam. Vel si maius: esse reale accidentis est propter esse reale substantiæ; ergo esse intentionale accidentis est propter esse intentionale substantiæ. Explicatur hoc vltimum. Accidentis dicitur *entis* ens quia totum quantum est in gratiã alterius entis est: vel enim est depositio ad ipsum, vel quid consequens ad ipsum: vtroq; modo,

do, & quolibet alio quo esse possit in rerum natura, est in gratiam illius: igitur habet esse physicæ solum vt det, vel conferuet, vel exornet esse alterius. Hinc infert aduersarius quod ipsum etiam esse intentionale seu ipsummet cognosci accidentis sit propter esse intentionale, seu propter cognosci substantiã: & in tantum expeti cognitionem accidentis; vt habeatur cognitio perfectior substantiæ: ita vt quemadmodum accidens est propter substantiam, ita etiam cognitio accidentis sit propter cognitionem substantiæ.

Resp. dist. mai. debet proportionari proportionatione cognitionis ad obiectum; omitto, quolibet genere proportionis, nego. Non debet accidens proportionari secundum cognosci suo esse physico in hoc, quod quemadmodum est solum propter substantiam, ita solum cognoscatur propter cognitionem substantiæ. Proportionatur autem cognitio accidenti, proportionatione imaginis ad rem representatum. Non valet; ista res non est nisi in bonum alterius: ergo nec cognitio huius rei est nisi in bonum cognitionis alterius. Potest enim aliquid non expetibile propter se terminare cognitionem propter se experibilem. Vt hæc argumenta proportionis inter esse intentionale & esse reale penitus auerrunces, sic argumentare: esse intentionale rei debet proportionari esse reali eiusdem, sed esse reale peccati est in malum habentis; ergo etiam esse intentionale est in malum cognoscentis. Item; esse intē-

tionale rei debet proportionari esse reali eiusdem, sed implicat peccatum secundum esse reale esse in Deo; ergo etiam implicat peccatum esse in Deo secundum esse intentionale. In his omnibus nihil est nisi abusus huius vocabuli, *proportio*.

Obijcitur insuper. Physica in hoc differt à Mathematica quod hæc considerat curvitatē abstrahendo ab omni subiecto, illa vero considerat curvitatē ut receptam in subiecto. Mathematicus, secundum Philosophum curvitatē, Pyiscus firmitatē considerat; curvitas autem sub conceptu præciso curvitatē abstrahit ab omni subiecto; non ita firmitas, quæ non abstrahit à naso cuius est curvitas. Imò idem Philosophus ait per definitiones proprias Physicæ ita esse explicandam naturam accidentium, ut non præscindatur ab ipsorum inherentiâ, seu receptione in subiecto: cum contra mathematicus ita definiat accidentia, quæ sunt proprietate corporum, ut corpora ipsa quorum sunt proprietate nullo modo attingat.

Resp. Aliud est nō considerare accidentia nisi prout recepta aut receptibilia in subiecto, aliud non considerare accidentia nisi consideratione ordinata ad considerationē subiecti; primum ut sit verum, non infert secundum; non enim valet: non considero accidens nisi secundum quod est bonū substantiæ: ergo non considero accidens nisi consideratione ordinata ad considerationē substantiæ. Hæc ipsa natura accidentis quod videlicet sit ens quoddam, non expetibile à

natura nisi in gratiam alterius entis, est aliud cognoscibile propter se. Vnde potes dare torum id quod dicitur in argumento, absque eo quod quicquam possit inferri ad versus veritatem quam hic defendis.

Præterea obijcitur. Anima rationalis est partiale obiectum attributionis Physicæ; anima rationalis non continetur sub ente sensibili; ergo aliquod non contentum sub ente sensibili pertinet ad obiectum Physicæ. Min. prob. quia anima rationalis est immaterialis; immateriale autem nullo sensu percipitur.

Resp. omiſſa mai. dist. min. anima rationalis non continetur sub ente sensibili ut pars potentia, omitto minorem, ut pars actualis. nego minorem & conseq. Non continetur sub ente sensibili ut pars potentia, quia ente sensibile non prædicatur de anima rationali, sicut ratio superior de inferiori, ut v. g. prædicatur animal de homine, homo de Petro. Est pars actualis entis sensibilis, quia est pars actualis hominis qui physice componitur ex corpore & anima rationali. Homo autem est omnium entium sensibilium præstantissimum. Ad illam vero scientiam, cuius est considerare hominem aut quamlibet aliam substantiam sensibilem, pertinet etiam considerare constitutiva eiusdem.

Obijcitur ultimo. Physica debet habere aliquid pro obiecto attributo seu communitatis; nihil potest habere nisi accidentia; ergo accidentia sub obiectum communitatis,

non autem attributionis physica: Mai. probatur: quia omnis scientia præter obiectum attributionis debet habere aliquid pro obiecto communitatis, vt patet ex dictis in præcæmialibus Logicæ.

Resp. transmissa mai. cuius probatio est falsa; neg. min. Physica poterit habere pro obiecto attributo seu communitatis Deum ipsum, & alia agentia insensibilia sine quorum concursu non habetur causa sufficiens istorum sensibilium. Puta influxus Cælorum est requisitus ad generationem & conseruationem rerum sensibilium. Huiusmodi autem influxus applicantur his & illis rebus per motum corporum cælestium, qui motus habetur ab Intelligentiis motricibus, penes quas est istius mundi inferioris administratio. Item sine concursu Dei nulla causa exit in actum.

Dixi falsam esse probationem antecedens quamuis citet præcæmialia. Non diximus in præcæmialibus necesse est, quod omnis scientia præter obiectum attributionis, habeat obiectum attributum; solum diximus quod scientiæ quæ considerant aliquid non propter se, sed ad aliud, habent hoc quod ita considerant, pro obiecto communitatis, non autem pro obiecto attributionis. Cæterum de scientiis quæ pro obiecto habeat omnia qualem dicit Philosophus esse Dialecticam & Metaphysicam, & huiusmodi scientiæ assigna, si potes, obiectum attributum: poteris autem, si præter omnia aliquid inuenias.

ARTICVLVS III.

Ens est obiectum Metaphysicæ.

ORitur ex titulo præsentis articuli controuersia de nomine. An videlicet ens quod assignamus pro obiecto Metaphysicæ sit ens reale, an ens commune reali & ficto. Diximus enim alibi hoc nomen *ens* in tam ampla significatione vsurpari posse, vt sit non solum transcendens sed etiam supertranscendens. Ratio dubitandi est, quia de ente secundum totam hanc amplitudinẽ disputatur in Metaphysicæ, & consequenter videtur ad Metaphysicam, secundum totam hanc amplitudinẽ pertinere.

Secundo. Intellectus de ente secundum prædictam amplitudinẽ accepto ratiocinatur: ergo per aliquam scientiam ratiocinatur: hinc inferes vel dari aliquam scientiam peculiarem pro ente huiusmodi, vel considerationem ipsius ad Metaphysicam pertinere: primum autem videtur absurdum: primo quia huiusmodi scientia contineret totam Metaphysicam; secundo quia esset vniuersalior Metaphysicæ. Prob. hoc; quia de ente secundum prædictam amplitudinẽ philosophantes, philosophantur de possibili & impossibili, adeoq; de obiecto Metaphysicæ secundum totam eius amplitudinẽ, & præterea de aliquo alio, ex quo sequitur scientiam prædictam fore vniuersaliorẽ metaphysicæ, quam totam contineret: igitur conuenientius est dicere quod secundum

prædictam latitudinem hoc est, etiam vt supertranscendens, est obiectum metaphysicæ.

Confir. hoc per dictum Philosoph. contrarium est eadem disciplina: ens autem possibile & impossibile maxime contrariatur igitur de possibili & impossibili erit eadem disciplina. Suum hoc dictum fusc probat Philosophus ostendendo quod qui de nigro agit, agit & de albo: qui de ente, agit etiam de priuationibus. Ratio à priori est; quia opposita per opposita magis innotescunt. Igitur ad eandem scientiam pertinebit agere de possibili & de impossibili; scientia autem quæ agit de possibili & impossibili, agit de ente non solum transcendentaliter, sed etiam supertranscendentaliter accepto.

Sed contra est primo consensus Philosophorum tribuentium Metaphysicè pro obiecto attributionis ens reale. Secundo ratio ipsa. Nam illud solum est obiectum attributionis Metaphysicæ cuius passiones à Metaphysica considerantur: sed solius entis realis passiones considerantur à Metaphysica; ergo solum ens reale est obiectum attributionis Metaphysicæ. Maior est euidens, scientia enim non habet pro obiecto nisi id cuius proprietates inuestigat. Min. prob. quia passiones quas considerat Metaphysica sunt vnum, verum, bonum seu vnitas, veritas, & bonitas, quæ sunt rationes transcendentales: huiusmodi autem passiones non conueniunt nisi enti reali, ergo &c. Probat hęc min. quia impossibile non est neque vnum, ne-

que

que verum neque bonum. Non est bonum; aliter Deus esset potens ipsum efficere, cum Deus possit facere omne bonum: non est verum; quia constat prædicatis se mutuo destruuntibus: non est vnum, quia vnitas est perfectio: impossibile autem nullam habet perfectionem eo ipso quod nihil sit boni.

Confirmatur hoc idem est dictis alibi quod videlicet non entis nullæ sint passiones: impossibile autem est non ens, igitur impossibilis nullæ sunt passiones.

Præterea Philosophus ait Metaphysicam omnia contemplari & in hoc ab alijs scientiis differre: si autem ageret de ente supertranscendentaliter accepto, non solum ageret de omnibus, sed omnibus & quibusdā alijs, & cōsequenter Philosophus assignando omnia pro obiecto Metaphysicæ, non assignasset nisi obiectum inadequatum eiusdē.

Dicendum est: ens reale est obiectum adequatum Metaphysicæ.

Rationes quæ in hanc sententiam thahunt sunt; prima; consensus satis vniuersalis Philosophorum qui in omnibus quidem, sed præsertim in quæstionibus de nomine magnificandus est. Secunda; quia facillime diluuntur quæcumque in oppositum scripta sunt in libro hac.

Ad dissoluenda omnia argumenta, quæ supra adducta sunt: dic latius patere obiectum intellectus humani quam obiectum Metaphysicæ. Obiectum intellectus humani est quicquid cognitione potest attingi. Obiectum Metaphysicæ est omne id cuius

passio-

Passiones inuestigantur à Metaphysica. Non autem omne id quod cognitione attingitur habet passiones quas Metaphysica contempletur, cum tamen omne id cuius passiones Metaphysica cōtempletur cognitione possit attingi. Hypocentauri & Sphingis nullam passionē Metaphysica demonstrat, cū tamen Hypocentauri, Sphinges & alia id genus innumerabilia, cognitione attingit possint.

Ex his inferes quod quando Philosophus dicit *Intellectum esse omnia*, si omnia ultra omnia extendi debet: solet enim per hominia intelligi omne possibile: unde dicitur Deus omnipotens quia diuina potentia ad omne possibile sese extendit. Cum igitur intellectus præter omne possibile aliquid intelligat, ipsum videlicet impossibile: dum dicitur esse omnia, si omnia etiam ultra possibile extenditur. Dicitur autem intellectus esse hoc & illud, non quod realiter sic hoc & illud: sed quia per intellectiōnē huius & illius intentionaliter seu representatiue hoc & illud.

Ex hac eadem doctrina & ex dictis alibi licet inferre diuinam scientiam patere latius quam diuinam potentiam, seu obiectum diuinæ scientiæ vniuersalius esse quam obiectum diuinæ potentiæ. Patet hoc, quia diuina potentia non trascendit ad impossibilia, secus autem diuina scientia: vtraque tamen est infinita, quia posse omne quod est possibile, est potentiæ infinitæ, si scire omne quod est scibile est infinitæ scientiæ: neutra igitur ex prædictis est limitata; cum impossibilitas chimere nequeat ef-

se limitatio diuinæ potentiæ.

Ad argumenta facile respondetur ex dictis. Ad 1. omitte quod in Metaphysica disputetur de ente tam impossibili quam possibili: nega hinc sequi quod tam impossibile quam possibile sit obiectum Metaphysicæ. Non ita agitur impossibile vt de ipse demonstraretur bonitas aut veritas, quæ sunt passiones obiecti Metaphysicæ; adeoque non agitur de impossibili quasi de obiecto. Vno verbo Metaphysica agit de impossibili, non propter se sed, propter aliud. Qui negans possibilitatem intrinsecam rei quæ denominatur possibilis, & impossibilitatem intrinsecam rei quæ denominatur impossibilis, dicere possunt Metaphysicam agere de impossibili non secundum id pro quo supponit, sed secundum id quod significat. Id pro quo supponit est terminus ille qui denominatur impossibilis, id quod significat est ipsamet diuina essentia, quæ est forma denominans talē terminū impossibilem: de diuina autem essentia seu de Deo agit Metaphysica per se & propter se, cum Deus sit non solum omnium intelligibilium, sed etiam omnium entium princeps.

Ad 2. Resp. primò falsum esse quod de quocunq; obiecto intellectus philosophatur seu ratiocinetur, necesse sit quod per aliquam scientiam ratiocinetur: sicut falsū est quod quocunq; tandem obiectum amet vel detestetur voluntas humana, per aliquam virtutem illud amet aut detestetur. Mala igitur est hæc conseq. intellectus

de ente supertranscendentaliter accepto ratiocinatur, ergo per aliquam scientiam ratiocinatur per aliquam, inquam, scientiam quæ omnia, siue quæ ens supertranscendentaliter acceptum sibi proposuit pro obiecto: si enim nihil aliud intendat Aduersarius nisi rationationes circa ens huiusmodi fieri dependenter ab aliquam scientiam, vltro dabis etiam syllogismos & definitiones quæ circa impossibilia fiunt, fieri dependenter à Logica, quæ secundum quod extenditur ad impossibile, est instrumentum intellectus non autè vllius peculiaris scientiæ.

Resp. 2. posse huiusmodi considerationē pertinere ad Metaphysicam, quamvis Metaphysica nō consideret hæc omnia propter se; non enim necesse est quod omne id quod est cognoscibile pertineat ad aliquam scientiam, quæ propter se illud consideret. Etiāsi in sententia nobis contraria circa obiectum Physicæ, accidentia pertinent ad Physicam, nec vllius alterius scientiæ est accidentia, speculari quam Physicæ, non tamen à Physica considerantur propter se. Eodem modo Impossibile pertinebit ad Methaphysicā, quamvis à Metaphysica nō consideretur propter se, & consequēter nō erit necesse dari aliam scientiam ad quam pertineat speculari ens secundum totam amplitudinem entis supertranscendentaliter accepti. Ad confirmationem dic axioma prædictū; contrariorum est eadem disciplina, vt afferatur a Pilosopho, nihil facere contra nostrā sententiam; non enim valet, quæ opponuntur

tur pertinent ad eandem scientiam, ergo eodem modo pertinent ad eandem scientiam. Possunt igitur possibile, & impossibile per eandem scientiam considerari, absque eo quod tam impossibile quam possibile propter se consideretur. Imo docet Philosophus plerumque ex oppositis alterum considerari, dumtaxat vt alterum magis innotescat: & Thomas ex Philosopho passim docet priuationes non considerari propter se, sed propter formas quarū sunt priuationes: igitur non ens simpliciter, quale est impossibile considerabitur à Metaphysica propter ens, & vt ens melius innotescat. Hoc modo qui considerat lucem, considerat etiam tenebras quæ nihil sunt, & vniuersaliter loquendo qui considerat quamlibet rem, eiusdem etiam vel contrarium, si habet contrarium: vel contradictorium considerat. Obiter nota impossibile non recte vocari contrarium possibile; imò nec contradictorium: nisi de eodē obiecto dicatur. Rem explico. Si de creatura aeterna dicas quod sit possibile, & alter dicat esse impossibile, est contradictio, quia ista duo prædicata *possibile* & *impossibile* respectu eiusdem sunt contradictoria; quod si consideras hoc prædicatum *impossibile* in aliquo obiecto puta in Hyrcoceruo, & hoc aliud *possibile* in alio; puta in Ceruo, non est vlla contradictio conceptus enim quidditatius Hyrcocerui non opponitur vlli rei possibili, sed dicit tantum impossibilitatem illius obiecti, quod ex ipso constituitur; vnde impossibile non aliud à se distinctum,

ctum, sed seipsum per sui conceptum quid-
ditatum excludit ad esse.

Non sic de tenebris quæ sunt contradi-
ctorium lucis; illæ enim, si sunt, habent
excludere ab esse aliquid à se distinctum,
lucem videlicet cui contradictorie oppo-
nuntur; hinc est quod tenebræ sunt contra-
dictorum alterius rei, non autem includunt
contradictoria: impossibile autem non est
contradictorium vllius rei, sed includi in
se contradictoria Hinc de impossibili au-
dies: impossibile esset, esset, simul & non
esset: hoc non audies de tenebris, aut vl-
la alia priuatione rei contingentis; Ratio
est quia priuationes huiusmodi per suum
esse excludunt non se, sed aliud: secus im-
possibile. Dum dicimus priuationes, puta
tenebras, cæcitatem & alia huiusmodi esse,
vide ne imagineris physicâ existentiâ aliquo-
rû etiâ, quæ per hoc quod sint, repellât ab es-
se alia sibi opposita. Quæ sensû faciâ istæ pro-
positiones; *tenebræ sunt: Cæcitas est*: expli-
cabitur alibi.

Dixi priuationes rei cōtingētis excludere
ab esse aliud à se, nō autē seipsas, quia nō cō-
stāt cōradictorijs. Quod si fingas priuationē
aliquā formæ necessariæ: idē dic de negatione
rei necessario existētis, huiusmodi priuationes
& neg. cū sint impossibiles, ipsæ etiam si
essēt, eo ipso nō essēt, cū cōstent ex cōtradi-
ctorijs. Atq; hæc pro hoc anno sufficiant. Ad
laudē, & gloriā Dei Omnipotentis: cui honor,
& gloriā in sæcula sæculorum. Amen.

